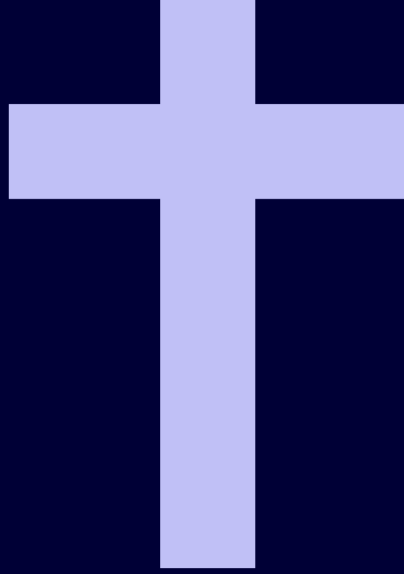

Fulfulfe Burkina,
Dewtere Laamdo
Amaana Keso

Fulfulde Burkina New Testament

Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamɗo Amaana Keso Fulfulde Burkina New Testament

copyright © 2012 SIM International

Language: Fulfulde Burkina (Fulfulde, Western Niger)

Dialect: Burkina

Translation by: SIM International

Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamɗo Amaana Keso

This translation, published by SIM International, was published in 2012.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM (Mission Protestante) , BP 1552, Ouagadougou 01, BURKINA FASO.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

Contents

Matta	1
Marku	45
Lukka	73
Yuhanna	117
Golle Nulaa6e	150
Romankoo6e	192
1 Korintunkoo6e	211
2 Korintunkoo6e	229
Galaatiyankoo6e	241
Efeesunkoo6e	248
Filipiyankoo6e	254
Koloosiyankoo6e	259
1 Tesaloniyankoo6e	264
2 Tesaloniyankoo6e	268
1 Timote	271
2 Timote	276
Tiitu	280
Filemon	282
Ibraninkoo6e	283
Yaakuuba	297
1 Piyeer	302
2 Piyeer	307
1 Yuhanna	311
2 Yuhanna	316
3 Yuhanna	317
Yahuuda	318
Bangingol	320

Linjiila Iisaa mo Matta winndi

Haala maamiraaŕe Iisaa (Lukka 3.23-38)

¹ Inan binndi kollooji inde maami-
raaŕe Iisaa Almasiihu, dimaado ley
lenyol Daawda, taan Ibrahiima:

² Ibrahiima rimi Isiyaaka.
Isiyaaka rimi Yaakuuba.
Yaakuuba rimi Yahuuda e minyi-
raaŕe muudum.

³ Yahuuda rimi Fares e Sera. Been
ngoni 6e o rimdi e Tamar.

Fares rimi Hesruuna.
Hesruuna rimi Aram.

⁴ Aram rimi Aminadaabu.
Aminadaabu rimi Naasuuna.
Naasuuna rimi Salmon.

⁵ Salmon rimi Bo'as, mo o rimdi e
Rahabu.

Bo'as rimi Obet, mo o rimdi e Ruttu.
Obet rimi Yesa.

⁶ Yesa rimi Daawda kaananke oon.

Daawda rimi Suleymaana. Oon
woni mo o rimdi e dee Uriya-no.

⁷ Suleymaana rimi Robo'am.

Robo'am rimi Abiya.

Abiya rimi Asa.

⁸ Asa rimi Yosafat.

Yosafat rimi Yoram.

Yoram rimi Usiya.

⁹ Usiya rimi Yotam.

Yotam rimi Akas.

Akas rimi Hesekiya.

¹⁰ Hesekiya rimi Manasa.

Manasa rimi Amon.

Amon rimi Yosiya.

¹¹ Yosiya rimi Yekoniya e minyi-
raaŕe muudum.

Dum hawrii e jamaanu mo Alhu-
udiyankooŕe njaalanoo, njaaraa
Baabiila.

¹² Caggal 6e njaaraama Baabiila,

Yekoniya rimi Seyaltiyel.

Seyaltiyel rimi Sorobabel.

¹³ Sorobabel rimi Abiihudu.

Abiihudu rimi Eliyakim.

Eliyakim rimi Asoro.

¹⁴ Asoro rimi Sadok.

Sadok rimi Akim.

Akim rimi Eliyuda.

¹⁵ Eliyuda rimi Eliyasar.

Eliyasar rimi Mattan.

Mattan rimi Yaakuuba.

¹⁶ Yaakuuba rimi Yuusufi, jom su-
udu Mariyama.

Mariyama woni inna Iisaa
bi'eteedo Almasiihu oon.

¹⁷ Ndelle dum hawrii e jamaanuuji
sappo e nay illa Ibrahiima faa yottii
Daawda. Illa e Daawda faa yottii nde
Alhuudiyankooŕe konanoo njaaraa
Baabiila ndeen fu, wo jamaanuuji
sappo e nay hawrata. Woodi du,
illa nde Alhuudiyankooŕe konanoo
njaaraa Baabiila faa garol Almasiihu
ndeen, wo jamaanuuji sappo e nay
hawrata.

Haala rimeede Iisaa Almasiihu (Lukka 2.1-7)

¹⁸ Inan no Iisaa Almasiihu rim-
iraa: Mariyama inniiko oon wo
kaŕŕanaado Yuusufi. Ammaa fadde
makko e suddeede, tawi o reedirii
saabe baawde Ruuhu Ceniido.

¹⁹ Yuusufi kaŕŕando mo oon wo
neddo ponnditiido, yidaa semtinde
mo, anniyake fiirtude kaŕŕal ngaal
e suuraare. ²⁰ Nde o miilotonoo dum
ndeen, maleyka Joomiraado wari to
makko ley koydol, wi'i mo:

—Yuusufi, taan Daawda, taa hulu
baŕŕude Mariyama, sabo binngel ngel
saawi ngeel e Ruuhu Ceniido yuuri.

²¹ O riman biiddo gorko. Inndiraa mo
Iisaa, sabo wo kanko hisinta yimŕe
makko e hakkeji muŕŕen.*

²² Dum fuu, dum wadii faa haala
ka Laamdo yottini annabaajo kaan
tabita nde wi'unoo:

²³ «Surbaajo mo anndaa gorko reedan,
rima biiddo gorko.

O inndirte Imanuwel.»†

Maanaa innde ndeen wo: «Laamdo
ina wondi e meeden».

²⁴ Nde Yuusufi finunoo ndeen,
wadi no maleyka Joomiraado wi'iri
dum noon. O baŕŕi Mariyama,

* **1:21** Innde Iisaa ndeen, e ley Ibraninkoore wo Yuusuwa. Inde fiirta «Joomiraado wo kisinoowo».

† **1:23** Esaaya 7.14.

²⁵ ammaa o wondaay e muudum faa rimi biddo gorko. Yuusufi inndiri biddo oon Iisaa.

2

No jom'en anndal ngardi faa ndaara Iisaa

¹ Iisaa rimaama Baytilaama ley leydi Yahuudiya e jamaanu laamu Hirudus. Jom'en anndal yuuri lettugal, ngari Urusaliima. ² Nde 6e ngar-noo ndeen, 6e mbi'i:

—Toy kaananke Alhuudiyankoo6e dimaado joonin oon woni? Min nji'ii hoodere makko 6angii lettugal, min ngarii sujidande mo.

³ Nde Hirudus kaananke oon nannoo dum fu, huli, kam e yim6e Urusaliima fuu. ⁴ O noddi hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta been fuu, o yami dum'en toy Almasihu oon jeyi rimeede. ⁵ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Baytilaama ley leydi Yahuudiya, sabo inan ko annabaajo winndunoo:

⁶ «Aan, Baytilaama, leydi Yahuudiya, tannyoral a wanaa wuro famaro hakkunde gure Yahuudiya mawde deen.

Sabo ardotoodo yuuran e maada, garoowo faa dura yim6e am, Israa'iilankoo6e.»*

⁷ Ndeen Hirudus noddi jom'en anndal been e cuncukka, yami 6e wakkati mo hoodere ndeen 6angi. Be paamini mo. ⁸ Caggal duum, o neli 6e Baytilaama. O wi'ii 6e:

—Njehee, kumpitowodon kabaaru cukalel ngeel faa tannyoron. Si on nji'ii ngel fu, ngaron kumpiton kam faa miin du mi yaha, mi sujidanowa ngel.

⁹ Nde 6e nannoo ko kaananke oon haali duum ndeen, 6e ndilli. Hoodere nde 6e njiinoo lettugal ndeen ardii 6e yaade. Nde ardii 6e faa nde yottii do cukalel ngeel woni doon, de nde darii. ¹⁰ Ko 6e nji'i hoodere ndeen duum, 6e ceyii seyo manngo sanne. ¹¹ Be naati ley suudu nduun, 6e nji'i

cukalel ngeel e inniigel Mariyama. Be kippii e leydi, 6e kujidani ngel. Be njaltini gineeji ma66e, 6e teddiniri ngel kanje e sii uurdi mbelndi e dakke uurde bi'eteede miiri. ¹² Caggal duum, Laamdo gongini 6e ley koydol taa 6e njecoo to Hirudus. Ndelle 6e kootiri leydi ma66e laawol gonngol.

No Yuusufi doggiri suudowii leydi Misira

¹³ Nde jom'en anndal been ndil-lunoo fu, maleyka Joomiraado wari e Yuusufi ley koydol, wi'i dum:

—Umma, hooyu cukalel ngel e inna muudum, ndogga njahaa Misira. Keddo6aa toon faa nde mbi'oymaami ngartaa. Sabo Hirudus filoto cukalel ngel faa wara ngel.

¹⁴ Yuusufi ummii jemma, hooyi cukalel ngeel e inniigel, de 6e ndilliri Misira. ¹⁵ O heddi toon faa Hirudus maayi, faa haala ka Laamdo yottini annabaajo kaan tabita nde wi'unoo:

«Mi noddii 6iyam wurtoo ley Misira.»†

No Hirudus wardi sukaabe Baytilaama

¹⁶ Nde Hirudus faamunoo jom'en anndal been njambake dum ndeen, tikki sanne. O yamiri cukaloy ngoroy Baytilaama e dakkol muudum fuu mbaree, gilla keccoy faa ngadukey duu6i didi. O wadii dum fodde wakkatiiji di jom'en anndal been kokki mo diin. ¹⁷ Noon haala ka annabi Yereimiya haalnoo kaan tabitiri nde wi'unoo:

¹⁸ «Wullaango nanaama ley wuro Rama, bojji e uumaali duudfi:

Rahiina‡ ina woya cukaloy muudum, jabaay berndem waaltinee, sabo koy keddaaki.»§

No Yuusufi wartiri leydi Israa'iila

¹⁹ Caggal maayde Hirudus, maleyka Joomiraado wari e Yuusufi to leydi Misira toon e ley koydol, ²⁰ wi'i dum:

* 2:6 Mika 5.1. † 2:15 Hoseya 11.1. ‡ 2:18 Rahiina woni jom suudu Yaakuuba mo yim6e Israa'iila njogorii hono inna mu66en. § 2:18 Yereimiya 31.15.

—Umma, hooyu cukalel ngel e inna muudum, njeccodon leydi Israa'iila, sabo yidunooɓe warude suka oon been maayii.

²¹ Yuusufi ummii, hooyi cukalel ngeel e inniigel, 6e kooti leydi Israa'iila. ²² Ammaa o nanii Arkalaawu loomtii bammum Hirudus, laamake leydi Yahuudiya, de o huli yahude toon. O sappaa e ley koydol faa o yehi leydi Galili. ²³ O hodowi wuro wi'eteengo Nasaraatu. Noon dum laatorii faa ko annabaaɓe mbi'unoo duum tabita: «O wi'ete Nasaraatu-ujo.»

3

No Yaayaa waajorii
(Marku 1.1-8, Lukka 3.1-18, Yuhanna 1.19-28)

¹ E jamaanu oon, Yaayaa lootoowo lootagal batisima ɓangi. Imo gooyna ley ladde Yahuudiya, imo wi'a:

² —Tuubee, sabo laamu Laamɗo ɓadake.

³ Oon woni mo annabi Esaaya sappinoo, nde wi'unoo:

«Daande ina yeewnoo ley ladde ina wi'a:

Moyyinee laawol Joomiraado,
ndartinee dati makko!»*

⁴ Yaayaa ina ɓornii kaddungal canyiraangal leeɓi geelooɗi, ina haɓɓii kaɓɓorgol nguru. Nyaamdu makko wo baɓɓatti e njuumndi ladde.

⁵ Yimɓe yuuri Urusaliima e leydi Yahuudiya e seraaji gooruwol Urdun fuu, ngari to makko. ⁶ Iɓe kaalta hakkeji maɓɓe, de Yaayaa ina loota ɓe lootagal batisima† ley gooruwol Urdun.

⁷ Ko o yi'i Farisa'en e Saduki'en heewɓe na ngara faa lootee lootagal batisima duum, o wi'i dum'en:

—Onon ɓiɓɓe bolle! Moy sappani on ndoggon tikkere Laamɗo waroore? ⁸ Ngollee golleeji kawrooji e tuubugol. ⁹ Taa koolodon on kisan saabe wo on taaniraaɓe Ibrahiima. Sabo mido wi'a on: Laamɗo ina waawi waylitinde kaaye de laatoo

ɓiɓɓe Ibrahiima! ¹⁰ Joonin, jammberere yeptaama faa soppa ɗadi ledɗe. Ndelle, lekki fuu ki rimataa ɓiɓɓe lobbube, soppete, faddee ley yiite.

¹¹ Miin, ndiyam lootirammi on batisima faa hollita on tuubii. Ammaa garoowo caggal am oon, kam ɓuri kam baawde. Mi fotaay fay ɓortude dum pade muudum. Oon lootirta on batisima Ruuhu Ceniido e yiite. ¹² O segilake faa o yaroo nyaamri makko faa laaɓa. O hawrun-dura nyaamri makko ley beembal, de nyaande ndeen o wuldan dum yiite nge nyifataa.

No Iisaa lootiraa lootagal batisima
(Marku 1.9-11, Lukka 3.21-22)

¹³ Wakkati oon, Iisaa yuuri Galili, wari gooruwol Urdun to Yaayaa, faa Yaayaa loota dum lootagal batisima. ¹⁴ Ammaa Yaayaa muuyi salaade dum, wi'i mo:

—Aan haani lootude kam. De noy ngardataa to am, miin, faa mi loote?

¹⁵ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Accu dum laatoroo noon joonin, sabo noon kaanden hiɓɓinirde ko dartii fuu.

Ndeen o jaɓi. ¹⁶ Nde Iisaa lootanoo, ina wurtoo ndiyam ɗaam fu, wakkati oon pay kammu omtii. O yi'i Ruuhu Laamɗo ina jippoo hono wuugaandu, ina wara dow makko. ¹⁷ Wakkati oon du, daande yuuri dow kammu, wi'i:

—O woni Biyam mo korsinmi, mo ceyortoomi.

4

No Ibiliisa jarriiborii Iisaa
(Marku 1.12-13, Lukka 4.1-13)

¹ Wakkati oon, Ruuhu Laamɗo yaari Iisaa ley ladde, faa Ibiliisa jarriboo mo. ² Iisaa wadi balde capande nay ina suumii jemma e nyalooma fuu. Caggal duum, o yolbi.

³ Ndeen, Jarriibotoodo oon battitii mo, wi'i mo:

—Si a Bii Laamɗo, yamir kaaye de laatoo nyaamdu.

⁴ De Iisaa jaabii mo, wi'i:

* **3:3** Esaaya 40.3. † **3:6** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

—Ina winndaa: «Wanaa e nyaamdu tan neddo wuurdata. Ko neddo wuurdata dey, wo e haala fuu ka Laamdo haali.»*

⁵ Caggal duum, Ibiliisa yaari mo Urusaliima ngalluure seniinde ndeen, darni mo dow to buri toowde e suudu dewal mawndu, ⁶ wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, fittu njippodaa e leydi. Sabo ina winndaa: «Laamdo yamiran maleyka'en muudum njabbe e juude mu66en taa koyngal maa fiyoo e hayre.»†

⁷ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa katin: «Taa ndaartinda Laamdo, Joomiraado maa.»‡

⁸ Katin Ibiliisa yaari mo dow waamnde toownde sanne, holli mo laamuuji adunaaru fuu e darja mu66en, ⁹ wi'i mo:

—Mi hokkete dum do fuu si a hippake, a sujidanii kam.

¹⁰ Iisaa wi'i mo:

—Woddam Seydaani! Sabo ina winndaa: «Wo Laamdo Joomiraado maa kaandaa sujidande, kam tan kaandaa rewude.»§

¹¹ Ndeen Ibiliisa seli mo. Wakkati oon, maleyka'en ngari to makko, ina ngollana mo.

No Iisaa fuddiri golle muudum ley Galili

(Marku 1.14-15, Lukka 4.14-15)

¹² Nde Iisaa nannoo Yaayaa uddaama ley kasu ndeen, o yeccii leydi Galili. ¹³ Ammaa ojoodaaki Nasaraatu katin, de o hodowi Kafarnahum wuro dakiingo maayo ley leydi Jabulon, kam e Naftali. ¹⁴ Dum wadii faa haala ka annabi Esaaya haalnoo kaan tabita nde wi'unoo:

¹⁵ «Leydi Jabulon e leydi Naftali
dow laawol jahoowol maayo
mango,
caggal Urdun,
ley leydi Galili,
joonnde yim6e 6e nganaa Alhu-
udiya'en,

¹⁶ yim6e won6e e nimre

* **4:4** Fillitagol Tawreeta 8.3. † **4:6** Jabuura 91.11-12. ‡ **4:7** Fillitagol Tawreeta 6.16. § **4:10** Fillitagol Tawreeta 6.13. * **4:16** Esaaya 8.23-9.1.

nji'ii annoora mawdo.

Wuur6e e ley leydi ni66undi nimre maayde,

annoora yaynanii dum'en.»*

¹⁷ Gilla ndeen, Iisaa fuddi waajaade ina wi'a:

—Tuubee, sabo laamu Laamdo 6adake.

No Iisaa noddiri taalibaabe arandeebe

(Marku 1.16-20, Lukka 5.1-11)

¹⁸ Iisaa ina yaha hunnduko maayo Galili, de yi'i sakiraa6e dido, Simon bi'eteedo Piyeer e sakiike mum Andire. I6e padda filiiji ma66e ley maayo ngoon. Wo 6e nanngoo6e liyyi. ¹⁹ Iisaa wi'i 6e:

—Njokkee kam, mi wadan on filotoo6e yim6e.

²⁰ Wakkati oon 6e njoppi filiiji ma66e diin, 6e njokki mo. ²¹ O yehi yeeso, o yi'i katin sakiraa6e dido wo66e, Yaakuuba e Yuhanna, 6i66e Jebede. Kam'en e baaba mu66en Jebede ina ngoni ley laana, ina moyyintina filiiji mu66en. O noddi dum'en. ²² Wakkati oon pay, 6e njoppi laana kaan, 6e njoppi baabi6e du, 6e njokki mo.

No Iisaa waajorii e no selliniri yim6e

(Lukka 6.17-19)

²³ Iisaa yiiltii ley leydi Galili fuu. Imo waajoo e ley cuudi ma66e baajordi, imo gooyna Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo, imo danna sii nyawuuji e male fuu. ²⁴ Kabaaru makko sankitii ley leydi Siiriya fuu. Yim6e na ngadda nyaw6e nyawuuji feere feere e male fuu to makko. Wo66e wo wondube e ginnaaji, wo66e jom'en dabidabiije, wo66e du wo jom'en balli-mbaatudii. O danni dum'en. ²⁵ Jamaa keewdo sanne jokki mo. Wo 6e yuuru6e Galili e leydi mbi'eteendi Galluuje Sappo e Urusaliima e Yahuudiya e caggal gooruwol Urdun.

Waaju Dow Waamnde

(Suuraaji 5 – 6 – 7)

5

(Lukka 6.20-23)

¹ Iisaa yi'i jamaa keewdo oon de yeenji dow waamnde, joodii. Taal-ibaafe muudum been battitii dum. ² O fuddi waajaade be, o wi'i:

³ —Barke woodanii annditinbe yonkijji mubben ina lokkidi, sabo kambe njeji laamu Laamdo.

⁴ Barke woodanii suniibe, sabo Laamdo waaltinan berde mubben.

⁵ Barke woodanii leeyinkiniibe, sabo kambe ndonata adunaaru.

⁶ Barke woodanii filotoofe fonnditaare hono no yolbuube e domduube pilortoo neema, sabo be kaaran, be domditan.

⁷ Barke woodanii yurmotoofe, sabo Laamdo yurmoto be.

⁸ Barke woodanii laabuube berde, sabo be nji'an Laamdo.

⁹ Barke woodanii waddoofe jam, sabo be noddirte biibe Laamdo.

¹⁰ Barke woodanii torraafe saabe fonnditaare, sabo kambe njeji laamu Laamdo.

¹¹ Barke woodanii on si yimbe mbonkake on, torrii on, njowii on sii bonanda fuu saabe am. ¹² Ceyee, mbeltee, sabo mbarjaari mawndi ina doomi on dow kammu. Sabo hono noon annabaafe artiibe on been torriraa.

Haala lamdam e annoora
(Marku 9.50, Lukka 14.34-35)

¹³ —Onon, wo on lamdam adunaaru ndu. Ammaa si lamdam selii lamsude, dume lamsinta dam katin? Dam nafataa fay huunde! Dam faddete yaasin, yimbe njaaaba dam.

¹⁴ Wo on annoora adunaaru. Ngalluure nyibaande dow waamnde waawaa suudaade. ¹⁵ Fay gooto hubbataa lampal, de hippa dum kaakol. Ko wadata dey, bilan ngal, ngal yaynana gondo e suudu nduun fuu. ¹⁶ Hono noon annoora moodon haani yaynirde yeeso yimbe, faa nji'a

golleeji lobbi di ngadoton, de njetta Baaba moodon gondo dow kammuuli oon.

No Iisaa jannginiri haala Tawreeta

¹⁷ —Taa cikkee mi warii faa mi itta jamirooje Tawreeta naa haala annabaafe. Mi waraay faa mi itta dum. Mi warii faa mi hiibina dum. ¹⁸ Goonga kaalanammi on: sini kammu e leydi ina keddii, fay tobbel maa masel tosataake ley Tawreeta faa dum fuu dum tabita. ¹⁹ Dum le, boofudo ko buri fuu famdude e jamirooje deen, de janngini wobbe faa ngada noon, joomum laatoto burdo famdude e laamu Laamdo. Ammaa neddo fuu jokkudo Tawreeta oon, de janngini wobbe ngada noon, joomum laatoto mawdo e laamu Laamdo. ²⁰ Sabo mido haalana on: si on buraay jannginoofe Tawreeta e Farisa'en fonnditaare fu, on naatataa e ley laamu Laamdo.

Haala tikkere

²¹ —On nanii maamiraafe meeden been mbi'anooma: «Taa wadu war-hoore, gadudo war-hoore fuu ina haani sareede.»* ²² Miin kaa mido wi'a on: tikkando sakiike muudum fuu, ina haani sareede. Bi'udo sakiike muudum wo cuubaado fu, ina jeyi darneede yeeso sariya laamu. Katin du, neddo fuu biido mo wo o jiiibiido, ina haani naatude yiite jahannama. ²³ Ndelle, si a warii e hirsirde faa ngada sadaka, de miccitidaa wakkati oon sakiike maa ina joganii maa ko metti, ²⁴ njoppaa sadaka maa oon doon, njahaa njaafundurowaa e sakiike maa oon tafon, ndeen ngartaa ngadaa sadaka maa oon.

²⁵ Si a habii e goddo, de odon njaada sariya fu, karodaa ndewritaa e joomum fadde moodon yottaade, taa o watte e juude carotoodo, de oon watte e junngo doomoowo kasu, de uddefaa e kasu. ²⁶ Goonga kaalanammi on: abada a wurtataako si a yobaay ko ndewetefaa duum faa laabi.

Haala jeenu

* 5:21 Wurtagol 20.13. † 5:27 Wurtagol 20.14.

27 —On nanii wi'anooma: «Taa wadu jeenu!»† 28 Miin kaa mido wi'a on: yeewrudo debbo janano muuyo fuu, jeenii e ley bernde mum. 29 Ndelle, si yitere maa nyaamre luttinte, ittu nde, padɗaa nde to woddi! Ceedaa e tergal maa gootal buri moyyande ma diina banndu maa nduun fuu faddee e jahannama. 30 Si junngo maa nyaamo luttinte, tayungo, padɗaa ngo to woddi: ceedaa e tergal maa gootal buri moyyande ma diina banndu maa nduun fuu naata jahannama.

Haala ceergal
(Matta 19, Marku 10.11-12, Lukka 16.18)

31 —Wi'anooma katin: «Ceerudo deekum fuu, hokka dum talkuru ceergal.»‡ 32 Miin kaa mido wi'a on: neddo fuu ceerudo deekum de tawi o wanaa jeenoowo, si o banjowaama, gorko ceerudo mo oon wadii mo jeenoowo. Neddo fuu banjudo debbo ceeraado, kam du jeenii.

Haala hunayeere

33 —On nanii katin, maamiraaɓe meeden mbi'anooma: «Taa fiirtu hunayeere maa, tabintinaa nde yeeso Joomiraado.»§ 34 Miin kaa mido wi'a on: taa kunodon fey. Taa kunorodon kammu, sabo wo joodorgal Laamdo. 35 Taa kunorodon leydi, sabo wo njaaɓirdi koyde makko, naa Urusaliima, sabo wo ngalluure Kaananke mawdo. 36 Taa kunorodaa hoore maa, sabo a waawaa rawninde naa ɓawlinde fay leɓol mayre gootol. 37 Mbi'aa «ayyo» naa «a'aa» tan. Ko faltii duum fuu, wo to Bondo oon yuuri.

Haala yomnitagol
(Lukka 6.29-30)

38 —On nanii wi'anooma: «Yitere yomnitorte yitere, nyiinde yomnitorte nyiinde.»* 39 Miin kaa mido wi'a on: taa njomnitee gadudo on ko boni. Si goddo feenyii ma gere nyaamo fu, acca dum feenya gere nano oon du. 40 Si goddo wullake ma faa teeta forgo

maa, accu dum yaada e saaya maa jaangol du. 41 Si goddo tilsinanii ma ronndaade donngal yaadu kilomeetere, ronnda ngal yaadu kilooji diidi. 42 Si goddo njaarake ma, hokku dum. Si goddo wi'ii mbuyodaa dum fu, taa salana dum.

Haala yidugol waybe
(Lukka 6.27-28, 32-36)

43 —On nanii wi'anooma: «Njidaa gondo maa, mbanyaa ganyo ma.» 44 Miin kaa mido wi'a on: njidee waybe on, ndu'anodon torroobe on. 45 Worrude hono noon hollata wo on biɓɓe Baaba moodon gondo dow kammuuli. Sabo no o fudinirta naange makko dow bonɓe, noon du o fudinirta nge dow moyyuɓe. No o tomnirta dow fonnditiibe, noon du o tomnirta dow oonyiibe. 46 Si yidube on tan njidoton, mbarjaari ndiye keɓoton? Fay nanngoobe lampo been du ina ngadira noon! 47 Si sakiraaɓe moodon tan njowtoton, dume senndi on e wobbe? Fay heeferɓe been ina ngadira noon! 48 Ndelle, laatodon hiɓɓuɓe, hono no Baaba moodon gondo dow kammuuli oon hiɓɓiri ni.

6

No Iisaa waajorii haala wallude talkaabe

1 —Tinnee taa ngadiron golleeji moodon lobbi faa yimbe nji'a on. Si on ngadii dum fu, on keɓataa mbarjaari to Baaba moodon gondo dow kammuuli oon.

2 Ndelle, si ada itta jakka, taa feeka faa yimbe nji'e. Wo hono noon munaafiki'en been ngadata ley cuudi baajordi e dow laabi faa yimbe mana dum'en. Goonga kaalanammi on, ɓe keɓii mbarjaari maɓɓe faa timmi.

3 Aan kaa, si ada itta jakka fu, taa nano maa faama ko nyaamo maa wadata. 4 Ndeen jakka maa oon laatototo ko suudii, de Baabiraado maa ji'oowo ko suudii oon yobe.

Haala du'aare
(Lukka 11.2-4)

† 5:31 Fillitagol Tawreeta 24.1. § 5:33 Limooje 30.3. * 5:38 Wurtagol 21.24, Lewinkooɓe 24.20.

⁵ —Si odon ndu'oo, taa ngadon no munaafiki'en ni. Kambe, i6e njidi daraade ley cuudi baajordi e hakkunde to laabi kawrata, de 6e ngada du'aare yalla yimbe fuu ina nji'a 6e. Goonga kaalanammi on, 6e ke6ii mbarjaari ma66e faa timmi. ⁶ Onon kaa, nde ndu'otodon fuu, naaton ley cuudi mon, ommbon dammbugal, de njaaron Baaba mon e suuraare. Ndeen, Baaba mon ji'oowo ko suudii oon, yoban on.

⁷ Si odon ndu'oo, taa kebbinee haalaaji 6oli di ngalaa nafaa hono no yimbe 6e anndaa Laamdo been ngadata ni. I6e miilii Laamdo jaabanto 6e si 6e kebbinii haala. ⁸ Taa nyemmbitee 6e, sabo Baaba moodon ina anndi ko kaajadon gilla on nyaagaaki dum. ⁹ Onon le, inan no ndu'ortodon:

Baaba amin gondo dow kammuuli,
innde maa laatoo seniinde.

¹⁰ Laamu maa wara.

Muuyde maa ngadee dow leydi do
hono no ngadirtee dow kammuuli ni.

¹¹ Kokkaa min hannden nyaamdu
heyooru min.

¹² Njaafonodaa min hakkeji amin,
hono no min njaafortoo wadoobe
min hakkeji ni.

¹³ Taa accu min njarribee,
ammaa hisin min e Bondo oon.
[Sabo laamu e baawde e teddeengal
ina ngoodani maa faa abada.
Aamiina.]*

¹⁴ Ndelle, si on njaafake wadoobe
on hakkeji, Baaba moodon gondo
dow kammuuli oon du yaafoto on.

¹⁵ Ammaa si on njaafataako toonyi6e
on, Baaba moodon oon du yaafataako
hakkeji moodon.

Haala suumayeere

¹⁶ —Si on cuumake, taa njurminkinee hono munaafiki'en been: 6e balinto, yalla yimbe fuu ina anndita 6e suumi6e. Goonga kaalanammi on: 6e ke6ii mbarjaari ma66e faa timmi. ¹⁷ Aan kaa, si a suumake, mbujaa hoore maa, culmaa yeeso

maa, ¹⁸ taa paamina yimbe a cumiido. Baaba maada gondo ley suuraare oon tan anndata. Woodi du Baaba maa ji'oowo ko ngadudaa e suuraare oon, yobete.

Haala jawdi dow kammu (Lukka 12.33-34)

¹⁹ —Taa ndesanon ko'e mon jawdi adunaaru, do mooyu e puundi mbonnata, do wuy6e kelata gampuuje de mbujja. ²⁰ Ndesanon ko'e mon jawdi dow kammu, do fay huunde bonnataa, wanaa mooyu wanaa puundi, do wuy6e kelataa gampuuje sakko mbujja. ²¹ Sabo do jawdi maa woni fuu, doon bernde maa du wonata.

Haala annoora e nimre (Lukka 11.34-36)

²² —Gite ngoni lampal banndu. Si gite maa ina mboodi, banndu maa fuu heewan annoora. ²³ Ammaa si de mboodaa, banndu maa fuu heewan nimre. Ndelle, si ko hokkata banndu maa annoora duum laatake nimre fu, nimre ndeen na tekki koy!

Haala filaade laamu Laamdo (Lukka 16.13, 12.22-31)

²⁴ —Fay gooto waawaa gollande joomiraabe dido, sabo joomum wanyan gooto, de yida keddiido oon, maa du nanngunduran e gooto, de yawa keddiido oon. On mbaawaa gollande Laamdo e jawdi fuu nde wootere.

²⁵ Dum le, mido wi'a on: taa kab6u-ko'u wona e moodon e dow nguurndam mon - ko nyaamoton e ko njaroton. Taa 6alli moodon du kab6u on ko'e e ko 6ornotodon. Sabo nguurndam ina 6uri nyaamdu, banndu du ina 6uri koltal, naa wanaa? ²⁶ Ndaaree pooli piirooji di: di aawataa, di tayataa, di ndesataa faa'e, ammaa Baaba moodon gondo dow kammuuli oon ina nyaamna di. Onon le, wanaa odon 6uri pooli teddude to woddi? ²⁷ Moy e moodon waawi beydude balde muudum fay nyalooma gooto saabe ko ha66i dum hoore? ²⁸ Ko wadi de kolte na kab6i on ko'e? Ndaaree pinndiiji

* **6:13** Cakitte aaya 13 tawaaka e dereeji 6urdi fuu 6ooyude diin.

ladde no di mawnirta: di ngollataa, di mottataa. ²⁹ Midó haalana on: fay Suleymaana e darja muudum fuu holtiraay hono gootel e majji ni. ³⁰ Si Laamdo ina holtinira noon hudo taweteeko ley ladde hannden, faddeteeko e yiite jaango, wanaa o holtinan on faa bura noon, onon famdube hoolaare! ³¹ Ndelle, taa ko'e mon ka66oo faa mbi'on: «Dume nyaameten? Dume njareten? Dume bornotoden?» ³² Sabo kulle dee fuu wo ko yimbe be anndaa Laamdo pilotoo. Si goonga, Baaba mon gondo dow kammuuli oon ina anndi dum fuu idum tilsani on. ³³ Ndelle, pilodon laamu Laamdo tafon, kam e fonnditaare muudum. Ndeen ko heddii duum fuu, on beydante dum.

³⁴ Ndelle, taa jaango habba on ko'e, sabo jaango du wardan e ko muudum. Nyannde fuu, donngal muudum ina heya dum.

7

Haala feloore

(Lukka 6.37-38, 41-42)

¹—Taa kiitee, on kiitataake. ² Sabo no kiitortodon wobbe, noon onon du kiitortedon. Katin du ko etiranton wobbe, wo duum etirantedon. ³ Ko wadi de ada yi'a kudol ley yitere sakiike maa, de aan le, a taykataako leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? ⁴ Noy mbaawrudaa wi'ude sakiike maa: «Sakiike, accu mi ittane kudol gonngol e yitere maa ngol», de aan le, wo leggal woni ley yitere maa ndeen? ⁵ Munaafiki, ittu leggal gonngal e yitere maa ngaal tafon. Ndeen jiide maa laaban, faa kebaa ittaa kudol gonngol e yitere sakiike maa ngool.

⁶ Taa kokkee dawaadi ko senii, sabo di njeccoto, di njata on. Taa cankiitee kaaye moodon dime yeeso girooji, sabo di njaaaban de.

No Laamdo hokkirta naariido dum
(Lukka 11.9-13)

⁷—Naaree, on keban. Pilee, on njiitan. Calminee, on omtante. ⁸ Sabo naariido fuu heban. Piliido fuu yitan. Calmindu fuu omtante. ⁹ Moy e moodon hokkata biyum hayre si

naarake dum buuru? ¹⁰ Naa naaroo dum liingu de hokka dum mboddi? ¹¹ No mbonirdon ni fuu, odon anndi no kokkirton 6i66e mon kulle lobbe, sakko Baaba moodon gondo dow kammuuli oon. Imo hokka naariido mo fuu ko moyyi. ¹² Ndelle, ley huunde fuu, ngadanee wobbe ko njiddon be ngadana on. Sabo dum pay woni ko Tawreeta Muusaa e dewte annabaaabe deen njamiri.

Haala dammbugal paadungal
(Lukka 13.24)

¹³—Naatiree dammbugal paadungal! Sabo dammbugal naatirgal halkere ina yaaji, laawol muudum ngool ina hoyi, jokkoobe ngol been du ina keewi. ¹⁴ Ammaa dammbugal naatirgal nguurndam ngaal ina faadi, laawol muudum ngool ina billii, yiitooobe dum du wo seeda.

Haala lekki e 6i66e muudum
(Lukka 6.43-44)

¹⁵—Tinnee e annabaaabe fewreebe. Si be ngarii to moodon fu, i6e nga'i hono baali, de si goonga, wo be cuuli jolbudi. ¹⁶ Golle ma66e annditirton be hono no lekki annditirtee 6i66e muudum ni. Cabiije borataake e ngi'eehi, yibbe du borataake e nyakkaabere. ¹⁷ Lekki lobbi fuu, wo 6i66e lobbu6e rimata, de lekki mbonki kaa, wo 6i66e bon6e rimata. ¹⁸ Lekki lobbi waawataa rimude 6i66e bon6e, woodi du lekki mbonki waawataa rimude 6i66e lobbu6e. ¹⁹ Lekki fuu ki rimataa 6i66e lobbu6e soppete, faddee e yiite. ²⁰ Ndelle, golle ma66e annditirton be.

No taalibaabe fewreebe carirtee
(Lukka 13.25-27)

²¹—Wanaa wi'ooobe kam «Joomam, Joomam» been fuu naatata e laamu Laamdo. Ammaa wo wadoobe muuyde Baaba am gondo dow kammuuli oon, been ngoni naatoobe. ²² Nyannde darngal, heewe mbi'an kam: «Joomam, Joomam! Wanaa e innde maa min mbaajorii naa? Wanaa e innde maa min ndiiwri ginnaaji naa? Wanaa e innde maa min ngadiri kaayefiiji keewdi naa?» ²³ Ndeen mbi'ammi be: «Abada mi

anndaano on. Mboddee kam, onon wadooɓe ko boni!»

Haala suudu joyyinaandu dow hayre

(Lukka 6.47-49)

²⁴—Ndelle, neddo fuu kettindiido haalaaji am di de jokki di, nannan e jom hakkillo nyibudo suudu muudum dow hayre. ²⁵ Yuwoonde tofi, gooruuji mbubbi, keni mawdi mbifi e mayru. Dum fuu ndu saamaay, sabo ndu joyyinaama dow hayre. ²⁶ Ammaa neddo fuu kettindiido haalaaji am di de jokkaay di, ina nanndi e mo walaa hakkillo, nyibudo suudu muudum dow njaa-reendi. ²⁷ Yuwoonde tofi, gooruuji mbubbi, keni mawdi mbifi e mayru. Ndu saami faa ndu halki ndu fuu.

²⁸ Nde Iisaa tilinoo e haalaaji diin ndeen, jama'aaje deen kaaynaama sanne e waaju makko oon. ²⁹ Sabo o waajorake ɓe no jom baawde ni, wanaa hono jannginoobe maɓɓe Tawreeta.

8

No Iisaa selliniri ceppindo

(Marku 1.40-45, Lukka 5.12-16)

¹ Ko Iisaa jippii waamnde ndeen duum, jamaa keewdo jokki dum. ² Wakkati oon, gorko ceppindo battitii dum, hippii yeeso muudum, wi'i:

—Joomam, si a muuyii fu, ada waawi dannude kam faa mi laaba.

³ Iisaa foorti junngo mum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, dadu.

Wakkati oon pay, gorko oon dadi ceppam muudum, laabi. ⁴ Caggal duum, Iisaa wi'i mo:

—Tinna taa kaalanaa dum fay gooto. Ammaa yahu holloy hoore maa almaami, ngadaa sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina ɓe a dadii.

No Iisaa selliniri golloowo hooreejo sordaasiibe

(Lukka 7.1-10)

⁵ Nde Iisaa naatannoo Kafarnahum ndeen, hooreejo sordaasiibe battitii dum, jaarii dum mballa, wi'i:

⁶ —Moodibbo, golloowo am ina waalii ley suudu, sellaa faa junngo e koyngal fuu bantataako. Imo torrii sanne!

⁷ Iisaa wi'i mo:

—Mi waran, mi dannowa mo.

⁸ Ammaa hooreejo sordaasiibe oon jaabii, wi'i:

—Moodibbo, miin, mi hewtaay ko naataa ley suudu am. Ammaa si a haalii haala ngoota tan, golloowo am oon dadan. ⁹ Miin e hoore am, wo mi dawranaado, de mido dawrana sordaasiibe du. Si mi wi'ii gooto maɓɓe yaha fu, yahan. Si mi wi'ii goddo wara, waran. Si mi wi'ii maccudo am wada huunde, wadan.

¹⁰ Nde Iisaa nannoo dum ndeen, dum haaynii dum sanne, wi'i jokkuɓe dum been:

—Goonga kaalanammi on, mi yi'aay goondinal hono ngal sellude e Israa'iilanke fay gooto. ¹¹ Mido haalana on, heewɓe yuuran lettugal e gorgal, njoododoo e Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, ɓe nyaamda ley laamu Laamdo. ¹² Ammaa haanoobe naatude laamu been, paddete ley nimre wonnde yaasin ndeen. Toon boji e neryundurde nyiye ngoni.

¹³ Caggal duum, Iisaa wi'i hooreejo sordaasiibe oon:

—Hootu. Dum laatane hono no ngoondinirdaa ni.

Wakkati oon jaati, golloowo hooreejo sordaasiibe oon dadi.

No Iisaa selliniri nyawɓe heewɓe

(Marku 1.29-34, Lukka 4.38-41)

¹⁴ Iisaa yehi galle Piyeer, tawi esoo Piyeer debbo ina fukkii wo jontaado.

¹⁵ Iisaa meemi junngo makko, de o dadi e jontere makko. O ummii, o weerni Iisaa.

¹⁶ Nde hiirnoo fu, Iisaa waddanaa yimɓe heewɓe ɓe ginnaaji ngoni e muɓɓen. Konngol makko tan o riiwri di, o danni nyawɓe been fuu. ¹⁷ Dum laatorake noon faa ko annabi Esaaya haalnoo duum tabita nde wi'unoo:

* 8:17 Esaaya 53.4.

«O ittii tampiriiji meeden,
o ronndake nyawuuji meeden.»*

*No yimbe mbiiri njokkan Iisaa
(Lukka 9.57-62)*

¹⁸ Nde Iisaa yi'unoo jamaa oon ina filiini dum ndeen, yamiri be peyyita maayo ngoon. ¹⁹ Jannginoowo Tawreeta gooto battii, wi'i mo:

—Moodibbo, to njahataa fuu mi jokkete.

²⁰ Iisaa wi'i mo:

—Baagaaji† ina njogii gayde, pooli du ina njogii cuudi, ammaa Bii Neddo walaa fay nokku do fukkina hoore muudum fowta.

²¹ Goddo, jeyaado e taalibaabe been, wi'i mo:

—Joomam, accu mi yaha mi uwowa baaba am tafon.

²² O jaabii oon, o wi'i:

—Jokkam, accu maaybe uwa maaybe muuben.

*No Iisaa darniri yuwoonde e henndu
(Marku 4.35-41, Lukka 8.22-25)*

²³ Ndeen Iisaa naati laana, taalibaabe muudum njokki dum.

²⁴ Wakkati gooto, yuwoonde ummodii e henndu mawndu dow maayo ngoon faa bempyye ina udda laana kaan. Tawi Iisaa kaa ina daanii.

²⁵ Taalibaabe been battii mo, pindini mo, iibe mbi'a:

—Joomii amin, danna min! Inani miden kalka!

²⁶ O jaabii be, o wi'i:

—Ko wadi de kuldon? Onon famdube hoolaare!

Wakkati oon, o ummii, o sappani henndu e bempyye maayo deen e semmbe. Dum fuu dum deyyinii siw!

²⁷ Dum haayinii taalibaabe been! Iibe mbi'a:

—Gorko o wo moy de fay keni e ndiyam ina dwtanoo dum?

No Iisaa selliniri worbe dido wondube e ginnaaji

(Marku 5.1-20, Lukka 8.26-39)

²⁸ Nde Iisaa feyyitinnoo maayo fu, heetti e leydi yimbe Gadara. Doon worbe dido wondube e ginnaaji njalti ley caabeeje, kawri e makko. Iibe

nyanngunoo faa fay gooto suusaano rewude laawol ngool. ²⁹ Be keddi iibe nduka iibe mbi'a:

—Bii Laamdo, dume njiddaa wadude min? Yalla a warii do faa torraa min, gilla wakkati padaado oon yottaaki naa?

³⁰ Coggal girooji manngal ina dura dakkol doon. ³¹ Ginnaaji diin njaari mo, mbi'i:

—Si riiwude min njiddaa, accu min naatowa e coggal girooji ngal.

³² O wi'i di:

—Njehee!

Ginnaaji diin njalti, naatowi e girooji diin. Wakkati oon, coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde, saami ley maayo, halki.

³³ Duroobe been ndoggi kooti ngalluure toon, kaalowi ko wadi duum fuu e kabaaru wondunooobe e ginnaaji been du. ³⁴ Wakkati oon, yimbe ngalluure ndeen fuu njalti, kawritowi to Iisaa. Nde be nji'unoo mo ndeen, be nyaagii mo o yalta leydi maabe.

9

No Iisaa selliniri gorko mo bannu waatundu

(Marku 2.1-12, Lukka 5.17-26)

¹ Iisaa naati laana, feyyiti, warti wuro muudum. ² Yimbe ngaddani dum gorko mo bannu waatundu ina fukkinaa e daddo. Nde o yi'unoo goondinal maabe ngaal fu, o wi'i mo bannu waatundu oon:

—Binngel am, sellin bernde maa. Hakkeji maa njaafaama.

³ Wakkati oon, jannginoobe Tawreeta yogaabe miilii e ko'e muuben: «Gorko o ina mbonkoo Laamdo!» ⁴ Iisaa faami miilooji maabe, de wi'i be:

—Dume wadi de odon miilooji bondi di e berde moodon?

⁵ Dume buri hoyude? Yalla wi'ude hakkeji makko njaafaama, naa wi'ude o ummoo, o yaha? ⁶ Ammaa, faa mi faamina on Bii Neddo ina jogii baawde yaafaade hakkeji ley adunaaru ndu...

† 8:20 Waagaaru ina wi'ee junkuuru du.

Ndeen, o wi'i mo ɓanndu waatundu oon:

—Umma, hooyu dadɗo maa, kootaa suudu maa!

⁷ Gorko oon ummii, hooti suudu muudum. ⁸ Nde jama'aaje deen nji-inoo ɗum ndeen, kuli, ina njetta Laamɗo saabe ko hokki ɓii-Aadama baawɗe gaade nii ɗe.

No Iisaa noddiri Matta jokka ɗum (Marku 2.13-17, Lukka 5.27-32)

⁹ Iisaa dilli ɗoon. E ley yaadu muudum, yi'i gorko bi'eteɗo Matta ina joodii e suudu to lampo nanngettee. O wi'i ɗum:

—Jokkam.

Matta ummii, jokki mo.

¹⁰ Caggal ɗuum, imo nyaama ley suudu Matta. Nanngoobe lampo heewɓe e luttuɓe woɓɓe ngari njoodii ina nyaamda e makko, kanko e taalibaaɓe makko. ¹¹ Farisa'en ɓeen nji'i ɗum, de na mbi'a taalibaaɓe makko ɓeen:

—Dume wadi de moodibbo moodon ina nyaamda e nanngoobe lampo e luttuɓe woɓɓe?

¹² Iisaa nani ɗum, wi'i ɓe:

—Wanaa celludo haajaa cawroowo. Wo nyawɗo haajaa cawroowo.

¹³ Njehee, ekitee ko Dewtere Laamɗo wi'i:

«Wo yurmeende njidumi,

wanaa sadaka duppeteɗo.»*

Sabo mi waraay faa mi nodda dar-tiibe. Wo luttuɓe ngarumi noddude.

Haala suumayeere (Marku 2.18-22, Lukka 5.33-39)

¹⁴ Wakkati oon, taalibaaɓe Yaayaa ngari to Iisaa, yami ɗum:

—Ko wadi de minen e Farisa'en miden cuumoo, de taalibaaɓe maa ɓeen kaa cuumataako?

¹⁵ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Yalla warɓe ɓangal ina mbaawi sunaade si ɓanɗo ina wondi e muɓɓen naa? Ammaa nyalaade ngaran ɗe ɓanɗo oon ittete hakunde maɓɓe. E balɗe deen, ɓe cuumoto. ¹⁶ Fay gooto fidataa tekkere heyre e kaddungal kiinngal. Sabo

tekkere heyre ndeen foodan kaddungal kiinngal ngaal, de ceekol ngool ɓeydoo. ¹⁷ Katin du cabijam kesam loowataake e sumalleeji kiiddi. Si ɗuum wadii, sumalleeji diin pusan, cabijam ɗam rufa, de sumalleeji diin mbona. Ndelle cabijam kesam e sumalleeji kesi loowetee, faa ɗum fuu ɗum reenoo.

No Iisaa selliniri debbo e no iir-tiniri suka debbo

(Marku 5.21-43, Lukka 8.40-56)

¹⁸ Nde Iisaa haalannoo ɗum ndeen, hooreejo suudu waajordu gooto yottii, hippii yeeso muudum, wi'i:

—Biyam debbo heddaaki joonin pay. Ammaa war, yowu junngo maa dow makko, ndeen o ummitoto.

¹⁹ Iisaa ummii jokki mo, kam e taalibaaɓe muudum. ²⁰ E ley yaadu maɓɓe, debbo gooto mo yiyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e didi, yuuri gada Iisaa, meemi kommbol saaya muudum. ²¹ O wadii noon sabo o miilake e ɓernde makko: «Si mi hebii fay meemude saaya makko tan, mi dadan.» ²² Iisaa yeeyii, yi'i mo, wi'i:

—Banndam debbo, sellin ɓernde maa. Goondinal maa dannii ma.

Wakkati oon pay, debbo oon dadi.

²³ Nde Iisaa yottinoo suudu hooreejo waajordu oon fu, yi'i fuu-foobe cereeli wonɓe to maayɗo toon e yimɓe heewɓe woyooɓe. ²⁴ O wi'i ɗum'en:

—Mburtee, sabo suka debbo o maayaay, wo ɗaani tan.

De yimɓe ɓeen njalnorii mo. ²⁵ Nde ɓe njaltinanoo yaasin fu, o naati ley suudu nduun, o nanngi junngo suka debbo oon, de ummii. ²⁶ Kabaaru oon sankitii e leydi ndiin fuu.

No Iisaa wumtiniri wumɓe dido

²⁷ Nde Iisaa dillannoo toon ndeen, wumɓe dido njokki ɗum, ina yeewnoo ina mbi'a:

—Taan Daawda, yurma min!

²⁸ Nde o naatunoo suudu fu, wumɓe ɓeen ngari to makko. O yami ɗum'en, o wi'i:

* 9:13 Hoseya 6.6.

—Odon ngoondini mido waawi wallude on naa?

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Joomii amin, miden ngoondini.

²⁹ Wakkati oon, o meemi gite ma66e, o wi'i:

—Dum laatanoo on hono no ngoondinirdon noon.

³⁰ Wakkati oon fu, 6e mbumti. O gongini 6e, o wi'i 6e:

—Taa kaalanee dum fay gooto.

³¹ Ammaa 6e njehi 6e caakowi kabaaru Iisaa e leydi ndiin fuu.

No Iisaa selliniri gorko muumo

³² Wakkati mo wumtinaa6e been ndillannoo oon, Iisaa waddanaa katin gorko mo ginnaaru muumdini.

³³ O riwi ginnaaru nduun tan, de muumo oon fuddi haalude. Dum haaynii jama'aae deen fuu, ina mbi'a:

—Hono dum yi'aaka e Israa'iila abada!

³⁴ Ammaa Farisa'en won6e doon mbi'i:

—Wo hooreejo ginnaaji oon hokki mo baawde riiwude ginnaaji.

No Iisaa yurmorii yim6e 6e nanaay waaju

³⁵ Iisaa ina yiiltoo e galluje e gure fuu, ina waajoo e ley cuudi baajordi, ina gooyna Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo. Imo danna nyawuui e male fuu. ³⁶ Ko o yi'i yim6e been duum, o yurmii dum'en sanne, sabo wo tampu6e, billi6e hono baali di ngalaa duroowo. ³⁷ Wakkati oon, o wi'i taalibaa6e makko 6een:

—Gese benndude ina keewi, ammaa tayoo6e keewaa. ³⁸ Ndelle, naaree Jom tayri nulda tayoo6e ley gese muudum deen.

10

No Iisaa suborii nulaa6e sappo e dido

(Marku 3.13-19, Lukka 6:12-16)

¹ Iisaa noddii taalibaa6e muudum sappo e dido 6een, hokki dum'en baawde riiwude ginnaaji e dannude sii nyawuui e male fuu. ² Inan inde

nulaa6e sappo e dido 6een: arano ma66e wo Simon bi'eteedo Piyeer e Andire minyum, Yaakuuba gii Jebede e Yuhanna minyum, ³ Filipu e Bartolome, Tomaa e Matta nanngoowo lampo oon, Yaakuuba gii Alfaa, kam e Tadde, ⁴ Simon kiranoowo suudu baaba e Yahuuda Isikariyotto jam-botoodo mo oon.

No Iisaa nuliri taalibaa6e muudum sappo e dido 6een

(Marku 6.7-13, Lukka 9.1-6)

⁵ Iisaa nuli 6e sappo e dido, wi'i 6e:

—Taa njehee to yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoobe. Katin du taa naatee galluje Samariya. ⁶ Ammaa njehee to suudu Israa'iila'en laatii6e hono baali majjudi. ⁷ To njahaton fuu, ngooynon mbi'on «laamu Laamdo 6adake!» ⁸ Ndannon nyaw6e, ummintinon maay6e, ndannon seppin6e, ndiiwon ginnaaji. On kebiri moyyere nde wo dokkal, kokkitiron nde du wo dokkal. ⁹ Taa kooyee kanje naa cardi naa buudi ley jiibaaji moodon. ¹⁰ Taa njaadee e fay mbasu naa saayaaji didi. Taa njaadee e pade naa cabbi. Sabo dey, golloowo fuu ina haandi e nyaamdu muudum.

¹¹ Si tawii on ngarii ley ngalluure naa wuro, pilodon beero lobbo, woodi keddodon to beero mon doon faa nde ndilloton. ¹² Si odon naata ley galle, calminon. ¹³ Si suudu nduun ina haandi e majjum, jam moodon wonda e mayru. Ammaa sindu haandaa e majjum, jam moodon warta to moodon. ¹⁴ Si ina woodi galle naa wuro do on nja66aaka naa on kettindanaaka fu, njalton to ma66e, pidon sollaare ma66e wonnde e koyde mon. ¹⁵ Goonga kaalanammi on: nyannde darngal, jukkungo wuro ngoon buran ngo galluje Sodoma e Gomoora bonde.*

Haala torraaji garooji

(Marku 13.9-13, Lukka 21.12-17)

¹⁶ —Kettindee! Mido nula on hono wo on baali hakkunde pobbi ni. Ndelle, yoyiron hono bolle,

* **10:15** Sodoma e Gomoora wo galluje didi de Laamdo halkii saabe heewgol lutti majje. Ndaaree Fuddoode 19.1-29.

woodi newrodon hono buugaali du. ¹⁷ Tinnodon e yimbe been, sabo be njaaran on to carorde, be piyan on dorri ley cuudi mabbe baajordi. ¹⁸ On njaarete yeeso sarotoobe e kaanankooobe saabe am, faa laatanodon kam seedeebe yeeso mubben e yeeso lenyi di nganaa Alhuudiya'en diin. ¹⁹ Si on ndarnaama e sarorde, taa mbemmedon no kaaldoton naa ko kaaloton. Sabo on kokkete haalaaji di kaandon haalude wakkati oon. ²⁰ Ko kaaloton duum yuurataa e moodon, ammaa wo Ruuhu Baaba moodon oon haalata ley moodon. ²¹ Neddo hokkitiran sakiike mum waree, baaba du hokkitiran biyum. Bibbe ummanto saaraabe mubben, ngada faa be mbaree. ²² Yimbe fuu mbanyan on saabe am. Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee. ²³ Si on torraama e wuro wooto, ndogganee wonngo. Midu haalana on goonga: on timmintaa gure Israa'iila deen fuu faa do Bii Neddo warti.

²⁴ Taalibbo buraa moodibbom, maccudo du buraa joomum. ²⁵ Ina heya ko taalibbo laatoo hono moodibbom, maccudo du laatoo hono joomum. Si be inndirii kam, miin jom wuro «Beeljebul mawdo ginnaaji» fu, tilay be inndiran on, onon yimbe wuro du noon.

Haala kulol Laamdo
(Lukka 12.2-7)

²⁶—Ndelle, taa kulee yimbe. Walaa fuu ko suddii ko sudditataake, walaa ko suudii ko bangintaake. ²⁷ Ko kaalanammi on e nimre duum, kaaltee dum e annoora. Ko nyo'antedon duum, ngooynee dum faa dow cuudi. ²⁸ Taa kulee waroobe banndu, de mbaawanaa yonkiji. Wo Laamdo kaandon hulude. Kam woni baawdo halkude banndu e yonki fuu ley jahannama. ²⁹ Wanaa pooloy didoy ina coottee mbuudu ngootu tan naa? Ammaa e noon fu, fay gootel e makkoy yanataa e leydi tawa wanaa e muuyde Baaba moodon oon.

³⁰ Woodi onon, fay leebi ko'e mon fuu wo limaadi. ³¹ Ndelle, taa kulee, sabo onon le, odon buri pooli keewdi teddude.

Haala jabande Almasihu yeeso yimbe

(Lukka 12.8-9)

³² Neddo fuu jabando kam yeeso yimbe, miin du, mi jaban dum yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon. ³³ Ammaa caliido kam yeeso yimbe fuu, miin du, mi saloto dum yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon.

No Iisaa laatorii sabaabu ceedaagu yimbe

(Lukka 12.51-53, 14.26-27)

³⁴ —Taa miilee jam ngardumi ley adunaaru. Mi wardaay jam. Wo kaafaahi ngardumi. ³⁵ Mi warii faa mi sennda biddo gorko e bammum, biddo debbo e inna mum, debbo banjaado e esum debbo. ³⁶ Koreeji neddo laatoto waybe dum. ³⁷ Korsindo inna mum naa bammum faa buri kam fuu, fotaa laataade taalibbo am. Korsindo biyum gorko naa debbo faa buri kam fuu, fotaa laataade taalibbo am. ³⁸ Mo wakkaaki leggal muudum palaangal de jokki kam fu, fotaa laataade taalibbo am.† ³⁹ Piliido hebtude yonki muudum fuu, mursan ki, ammaa mursudo ki saabe am fu, hewtan ki.

Haala mbarjaari

(Marku 9.41, Lukka 10.16)

⁴⁰ —Jabbiido on fuu jabake kam, jabbiido kam fuu jabake Nuldo kam oon du. ⁴¹ Jabbiido annabaajo saabe o annabaajo fuu, heban mbarjaari ndi annabaajo fodanaa ndiin. Jabbiido neddo ponnditiido saabe o ponnditiido fuu, heban mbarjaari ndi ponnditiido fodanaa ndiin. ⁴² Goonga kaalanammi on: neddo fuu kokkudo burdo famdude e taalibaabe am fay horde-loonde ndiyam peewdam saabe wo o taalibaajo am fu, waasataa hebude mbarjaari muudum.

† **10:38** Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki muudum hono no Iisaa ni.

11

¹ Nde Iisaa tilinoo yamirde taalibaaḅe muudum sappo e dido ndeen, dilli doon, yehi jannginoyde e waa-jowaade ley galluuje piiliide doon deen.

No Yaayaa nuliri taalibaaḅe muudum to Iisaa (Lukka 7.18-35)

² Yaayaa ina woni ley kasu. O nani ko Almasiihu gollata, de o nuli taalibaaḅe makko been to muudum. ³ Be njehi ḅe lamndii dum:

—Yalla aan woni kaando warude oon, naa min ndooman goddo?

⁴ Iisaa jaabii ḅe, wi'i:

—Njehee, kaalanowee Yaayaa ko nandon e ko njiidon: ⁵ wumḅe ina mbumta, bonnguuḅe ina njaha e koyde muḅḅen, seppinḅe ina cellinee, faadube ina paadita, maayḅe ina ummintinee, talkaaḅe du ina kaalane Kabaaru Lobbo. ⁶ Barke woodanii mo yoppaay goondinde kam.

⁷ Nde nulaaḅe Yaayaa been ndilannoo ndeen, Iisaa fuddi haalande jamaa oon haala Yaayaa, wi'i dum'en:

—Ko njaadon ley ladde duum, wo faa ndaarowon dume? Yalla hudo ko henndu dimmbata naa? ⁸ Ndelle, dume njaadon faa ndaarowon? Gorko nyaayoowo naa? Si goonga, nyaayoobe wo ley galleeji kaanankoobe tawetee. ⁹ Ndelle, dume ndaaroydon? Annabaajo naa? Goonga! Mido haalana on, imo buri annabaajo.

¹⁰ Kanko woni mo Laamdo haali kabaaru muudum ley Binndi, wi'i:

«Ndaaree, mi ardinante nulaado am moyyinane laawol.»*

¹¹ Goonga kaalanammi on: dimoowo fuu rimaay burdo Yaayaa lootoowo lootagal batisima† oon. Tawi le, burdo famdude ley laamu Laamdo oon na buri mo teddude. ¹² Gilla Yaayaa lootoowo lootagal batisima fuddi waajaade, laamu Laamdo ina foodoroo yeeso, de laawol muudum na tiidi. Nyannuge du na kabda

e maggu.‡ ¹³ Tawreeta Muusaa e annabaaḅe fuu cappake laamu nguun faa yottii jamaanu Yaayaa. ¹⁴ Si odon njaba haala maḅḅe, Yaayaa woni annabi Iliyaasa mo garol muudum sappaa oon. ¹⁵ Jom nowru fuu nana.

¹⁶ Dume mbaawumi nanndinde yimḅe jamaanu o? Iḅe nanndi e sukaaḅe joodiibe e taliyaaje luumo, na nodda yigiraaḅe muḅḅen, na mbi'a:

¹⁷ «Min puufanii on cereeli, de on mbamaay.

Min mboyanii on jimi bojji, de on mboyaay.»

¹⁸ Sabo Yaayaa warii, wo cuumotoodo, yarataa doro, de yimḅe na mbi'a wo gondudo e ginnaaru. ¹⁹ Bii Neddo du warii ina nyaama, ina yara, de yimḅe na mbi'a: «Ndaar neddo o, kakkilando nyaamude e yarude tan, yigoo nanngoobe lampo e luttube wobbe!» Ammaa ko hakkillo Laamdo gollata duum ina holla wo ngo goonga.

No Iisaa feliri gure caliide tuubude (Lukka 10.13-15)

²⁰ Caggal duum, Iisaa fuddi felude gure de o buri wadude kaayeeffiji e ley muḅḅen deen, sabo wonḅe ley gure deen tuubaay. O wi'i:

²¹ —Bone woodanii ma, aan Korasin! Bone woodanii ma, aan Bayti-sayda! Sabo si kaayeeffiji gadanoodi e ley moodon diin ngadanooma Tirus e Sidon fu, tawete wonḅe toon been tuubiino law. Tawete ḅe ḅornakeno tekke bootooji, ḅe njoodakeno ley ndoondi faa ḅe kolla ḅe tuubii.

²² Saabe dum, mido wi'a on: nyannde darngal, jukkungo moodon buran ngo Tirus e Sidon ngoon bonde.

²³ Aan du Kafarnahum, ada miiloo a toownete faa yaha kammu naa? A leeyinte faa kettaa ley maayḅe. Sabo si kaayeeffiji gadanoodi e ley maada diin ngadanooma Sodoma fu, tawete wuro ngoon heddotono faa joonin.

* **11:10** Malakiya 3.1. † **11:11** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. ‡ **11:12** Timmoode aayaare nde ina waawi faamireede ni: Yimḅe na kaḅa dow laamu Laamdo e semmbe, jom'en semmbe du ina piloo teetude ngu.

²⁴ Saabe d̄um, mido wi'a on: nyannde darngal, jukkungo moodon buran ngo Sodoma ngoon bonde.

No Iisaa noddiri yimbe faa keba powtiri

(Lukka 10.21-22)

²⁵ Wakkati oon, Iisaa adi haala, wi'i:

—Baaba, jom kammu e leydi, mi yettii ma, sabo a suudii kulle de jom'en hakkillo e jom'en anndal, de banginandaa de cukaloy. ²⁶ Ayyo, noon jaati Baaba, sabo d̄um weli maa.

²⁷ Baaba am wattii huunde fuu ley junngo am. Fay gooto anndaa Biddo oon si wanaa Baabiiwo. Fay gooto anndaa Baabiiwo du si wanaa Biddo, e mo Biddo oon muuyi banginande.

²⁸ Onon tampuɓe, ronndiibe donje teddude, on fuu ngaree to am faa mi fowtina on. ²⁹ Leeyinee ko'e mon ley hoorewaaku am faa mi dowa on, accon mi janngina on. Sabo mi keesindiido jom bernde leeyunde, yonkiiji moodon keban powtiri. ³⁰ Sabo ko njamirammi on d̄um ina hoyi ronndaade, donngal am du ina huyfi.

12

Haala nyalaande fowteteende
(Marku 2.23-28, Lukka 6.1-5)

¹ Wakkati oon, Iisaa e taalibaaɓe muudum ina ceeka gese nyannde fowteteende. Taalibaaɓe makko njolbi, de na itta cammeeji alkama, ina yakka. ² Nde Farisa'en been nji'unoo d̄um ndeen, ina mbi'a mo:

—Ndaaru, taalibaaɓe maa been ina ngolla ko hadaa golleede nyalaande fowteteende!

³ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Daawda wadi nde yolbunoo, kam e yaadi-
raaɓe muudum naa? ⁴ O naati e ley hukum ceniido, kanko e yaadi-
raaɓe makko, de ɓe nyaami buuru cakkaado. Woodi, ɓe ngalaano laawol nyaamude d̄um, almaami'en tan njeyi nyaamude d̄um. ⁵ Maa du, on njanngaay e ley Tawreeta Muusaa no almaami'en ngollirta ley

suudu dewal mawndu nduun fay nyannde fowteteende naa? Ibe lotta yamiroore nyannde ndeen, de d̄um felataa ɓe. ⁶ Mido wi'a on: ko ɓuri suudu dewal mawndu ina do. ⁷ Si on paamiino ko haala Laamdo ka fiirtata: «Yurmeende njidumi, wanaa sadaka duppeteedo», on carataakono laaɓuɓe ɓe. ⁸ Sabo Bii Neddo kam jeyi nyannde fowteteende.

No Iisaa selliniri gorko mo junngo waanngo

(Marku 3.1-6, Lukka 6.6-11)

⁹ Iisaa dilli doon, naatowi suudu maɓɓe waajordu. ¹⁰ Gorko mo junngo waanngo ina woni doon. Wonbe doon been ina piloo ko pelira Iisaa, de ɓe yami d̄um:

—Yalla dannude goddo nyannde fowteteende hadaaka naa?

¹¹ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Si gooto moodon ina jogii mbaalu ngootu, de ngu saamii ley luggere nyalaande fowteteende fu, wanaa joomum yaltinowan ngu naa? ¹² Odon anndi neddo ina ɓuri mbaalu do woddi! Ndelle, ina daganii wadande neddo ko woodi nyannde fowteteende.

¹³ Caggal d̄um, o wi'i gorko oon:

—Foortu junngo maa!

O foorti ngo tan, ngo dadi faa ngo warti hono no heddingo ngoon noon. ¹⁴ Farisa'en been njalti, kawriti faa ndawrida no mbarda Iisaa.

No Laamdo suborii golloowo muudum Iisaa

¹⁵ Nde Iisaa nannoo d̄um ndeen, dilli nokku oon, de yimbe heewbe njokki mo. O danni nyawbe ley muɓɓen fuu, ¹⁶ o sappani d̄um'en taa kumpita fay gooto kabaaru makko. ¹⁷ Dum wadi faa ko annabi Esaaya haalnoo d̄um tabita nde wi'unoo:

¹⁸ «Inan golloowo am mo cubiimi.

Mido horsini mo,

Imo wela bernde am.

Mi jippinan Ruuhu am dow makko,

o gooyanan lenyi laawol fon-
nditaare.

¹⁹ O wadataa kalala, o dukataa.

Daande makko nanataake dow laabi.

20 O helataa fay yommbal oonyiingal, o nyifataa fay lampal ngal fooyre muudum famdi faa do o hokki fonnditaare jaalagol.

21 Lenyi diin fuu njowan jikke mu66en dow makko.»*

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawde Laamdo
(Marku 3.20-30, Lukka 11.14-23, 12.10)

22 Ndeen, gorko mo ginnaaru wumni muumdiini waddaa to Iisaa, de dannii dum faa na haala, na yi'a. 23 Dum haaynii jama'aaje deen fuu, de keddii ina mbi'a:

—Dum le, wo taan Daawda oon woni do naa?

24 Ammaa nde Farisa'en been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Si gorko o na riiwa ginnaaji fu, wo e baawde Beeljebul, hooreejo majji o riiwrata di.

25 Iisaa na anndi miilooji ma66e, de wi'i 6e:

—Laamu fuu pecciingu ina ha6a, halkan. Katin du, si wuro naa galle feccake ina ha6a fu, heddataako. 26 Si Seydaani riiwii ginnaaji muudum, feccii hoore mum. Ndelle, noy laamu muudum heddortoo? 27 Si tawii miin mido riiwra ginnaaji e baawde Beeljebul, jokku6e on been le, wo e baawde moy ndiiwrata di? Ndelle golleeji ma66e jaati ina kolla on ngal-daa e goonga! 28 Ammaa si Ruuhu Laamdo ndiiwrammi ginnaaji, dum ina holla laamu Laamdo warii to moodon.

29 Iisaa beydi, wi'i:

—Fay gooto waawaa naatude galle gorko jom semmbe faa teeta jawdi muudum, sanaa artoo ha66a joomum tafon. Ndeen ina waawi hooyude ko woni ley suudu muudum.

30 Mo waldaa e am fuu wo ganyo am. Mo wallataa kam mi hawrundura fuu, wo cankitoowo. 31 Saabe duum, mido wi'a on: yim6e ina mbaawi yaafeede hakkeji mu66en e mbonkaaji mu66en fuu. Ammaa

mbonkiido Ruuhu Ceniido fu yaafataake. 32 Neddo fuu kaaldo ko boni e dow Bii Neddo, ina waawi yaafeede. Ammaa neddo fuu kaaldo ko boni dow Ruuhu Ceniido, yaafataake joonin, yaafataake wakkati garoowo.

No lekki annditirtee 6i66e muudum
(Lukka 6.43-45)

33 —Si lekki na woodi fu, 6i66e muudum mboodan. Si lekki woodaa du, 6i66e muudum mboodataa. Sabo lekki fuu, wo 6i66e mum annditirtee. 34 Onon 6i66e bolle! Noy mbaawirton haalude ko woodi tawee on bon6e? Sabo ko heewi e ley bernde fu, wo duum hunduko wurtinta. 35 Neddo moyyo, ko moyyi ko resii ley bernde muudum, duum wurtinta. Neddo bondo du, ko boni ko resii ley bernde muudum, duum wurtinta. 36 Mido wi'a on: nyannde darngal yim6e kaaltan haalaaji laaliidi di kaalnoo fuu. 37 Sabo e haalaaji maada carirtedaa wo a ponnditiido maa a jukketeedo.

No Farisa'en pilorii maande
(Marku 8.11-12, Lukka 11.29-32)

38 Caggal duum, jannginoobe Tawreeta wob6e, e Farisa'en mbi'i Iisaa:

—Moodibbo, miden njidi kollaa min maande holloore Laamdo nuli ma.

39 O jaabii 6e, o wi'i:

—Wo jamaanu bondo, tuundo filotoo holleede maande. Ammaa maande fuu o hollataake si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen. 40 Sabo no Yuunusa wadiri balde tati jemma e nyalooma ley reedu liingu manngu ni, hono noon Bii Neddo du wadirta balde tati jemma e nyalooma faa ley leydi. 41 Nyannde darngal, wor6e Niniwe ummodoto e yim6e jamaanu o, kiitodoo e mu66en, de li6a dum'en. Sabo wor6e Niniwe tuubii nde nannoo waaju Yuunusa ndeen. Haya, burdo Yuunusa ina do! 42 Nyannde darngal, kaananke debbo leydi hordoore oon ummodoto e yim6e jamaanu o, hiitodoo e mu66en, de li6a dum'en. Sabo o yuwii hoore

* 12:21 Esaaya 42.1-4.

leydi, o wari faa o hettindoo haalaaji Suleymaana kebbinaadi hakkilantaaku. Haya, burdo Suleymaana ina do!

*Haala yeccagol ginnaaru
(Lukka 11.24-26)*

⁴³ —Si ginnaaru wurtake e neddo fu, ndu yiiltoyto e nokkuuje joorde indu filoo do ndu nootta, de ndu hebataa. ⁴⁴ Ndeen ndu wi'a: «Mi yeccoto suudu am ndu eggunoomi e muudum nduun.» Nde ndu warti fu, ndu tawan suudu nduun wo boldu, fiisaama, moyyinaama. ⁴⁵ Ndeen ndu yaha, ndu waddowa ginnaaji jeddi burdi ndu bonde. Di naata, di koda ley toon. Nii cakitte neddo oon burdata arande muudum bonde. Nii du yimbe jamaanu bondo o laatortoo.

*Minyiraaŋe Iisaa e inna muudum
(Marku 3.31-35, Lukka 8.19-21)*

⁴⁶ Nde Iisaa haaldannoo e jamaa oon ndeen, inna muudum e minyiraaŋe muudum worbe njottii. Be ndarii yaasin, iŋe njidi yi'ude mo. ⁴⁷ Goddo wi'i mo:

—Inan inna maa e minyiraaŋe maa ina ndarii yaasin, ina njidi yi'ude ma.

⁴⁸ O jaabii neddo oon, o wi'i dum:

—Moy woni inna am? Beye ngoni minyiraaŋe am?

⁴⁹ O sappii taalibaaŋe makko been, o wi'i:

—Inan inna am e minyiraaŋe am.

⁵⁰ Sabo wo gadoowo muuyde Baaba am gondo dow kammuuli oon, kam woni minyam gorko naa minyam debbo naa inna am.

13

*Banndol haala aawoowo
(Marku 4.1-9, Lukka 8.4-8)*

¹ Ley nyalooma oon, Iisaa na wonoo ley suudu de yalti, joodowii daande maayo. ² Jama'aaje keewde ngari, piilli mo faa o naati laana ndiyam, o joodii ley makka. Yimbe been fuu ndarii to daande ndiyam daam. ³ O banndani ŋe banndi keewdi. Imo wi'a:

—Aawoowo yalti faa saaka aawdi. ⁴ E ley aawugol ngool, aawdi ngondi ndiin saami e laawol, de pooli ngari cuŋi ndi. ⁵ Yoga mayri saami e korokaaye do leydi heewaa. Ndi fudi law sabo leydi ndiin duudaa. ⁶ Kaa nde naange wulnoo ndeen, ndi dayli, ndi yoori sabo ndi wadaay dadi. ⁷ Yoga mayri saami do kebbe pu data. Kebbe deen mawni, ŋilli ndi. ⁸ Yoga mayri saami e leydi lobbiri. Ndi fudi, ndi rimi: yoga beydake kile hemre, yoga capande jeegom, yoga capande tati. ⁹ Jom nowru fuu nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na bannana yimbe

(Marku 4.10-12, Lukka 8.9-10)

¹⁰ Wakkati oon, taalibaaŋe been battii Iisaa yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de ada haalirana yimbe banndi?

¹¹ O jaabii ŋe, o wi'i:

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e kabaaru laamu Laamdo. De kamŋe kaa, ŋe kokkaaka dum.

¹² Sabo neddo fuu jogiido paamal* dow laamu Laamdo, beydante faa heewa. Ammaa mo walaa paamal oon, fay seeda ko jogii duum, teetete. ¹³ Dum wadi de mido haalirana ŋe banndi, sabo iŋe ndaara, de ŋe nji'ataa, iŋe kettindoo du, de ŋe nanataa, ŋe paamataa.

¹⁴ Noon ko annabi Esaaya haali duum tabitiri dow maŋŋe nde wi'unoo:

«On nanan faa wooda, de on paamataa.

On ndaaran faa laaba, de on nji'ataa.

¹⁵ Sabo yimbe lenyol ngol na njoori berde:

Be cukkii noppi maŋŋe,

ŋe muŋŋii gite maŋŋe,

taa gite maŋŋe nji'a,

taa noppi maŋŋe nana,

taa hakkillooji maŋŋe paama,

taa ŋe tuuba, de mi danna ŋe.»†

¹⁶ Ammaa onon, barke woodanii on: gite moodon ina nji'a, noppi moodon du ina nana! ¹⁷ Goonga kaalanammi on: annabaaŋe heewbe e fonnditiibe

* **13:12** Paamaldo ina yaada e goondinal omtowal bernde joomum faa jaŋa goonga. † **13:15** Esaaya 6.9-10.

heewɓe muuyiino yi'ude ko nji'oton duum, de ɓe nji'aay. Be muuyiino nanude ko nanoton duum, de ɓe nanaay.

*No Iisaa firtiri banndol aawoowo
(Marku 4.13-20, Lukka 8.11-15)*

¹⁸—Ndelle, kettindee maanaa banndol aawoowo ngol. ¹⁹ Neddo fuu nando haala laamu Laamdo de tawi faamaay dum, bondo oon waran, itta ko aawaa e ɓernde muudum. Kabaaru neddo oon ina nanndi e aawdi caamundi sera laawol ndiin. ²⁰ Kabaaru aawdi caamundi e korokaaye ndiin, ina nanndi e neddo nanoowo konngol ngool de jabboroo ngol seyo wakkati oon. ²¹ Ammaa ngol walaa dadi e neddo oon. O nangan ngol wakkati seeda tan. Nde billaare naa torra hewti mo saabe konngol ngool fu, o yoppan ngol wakkati gooto. ²² Kabaaru aawdi caamundi e kebbe ndiin, ina nanndi e neddo nanoowo konngol ngool, de kaɓɓu-ko'u adunaaru e eytugol jawdi billa ngol, ngol laatoo dimarol. ²³ Ammaa kabaaru aawdi caamundi e leydi lobbiri ndiin, ɓeen ngoni nanoobe konngol ngool de paama ngol. Wakkati oon, ɓe ndiman ɓiɓɓe: yoga hemre, yoga capande jeegom, yoga capande tati.

*Banndol haala hudo bonko ley
ngesa alkama*

²⁴ Iisaa haalani ɓe banndol gonngol, wi'i:

—Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono gorko aawudo aawdi lobbiri ley ngesa muudum. ²⁵ Ammaa nde yimbe fuu daaninoo ndeen, ganyo makko wari, aawi hudo bonko e ley ngesa makko alkama ngaan, de dilli. ²⁶ Nde aawdi ndiin fudunoo faa rimi fu, hudo bonko koon du ɓangi. ²⁷ Maccube ɓeen njehi mbi'owi jom ngesa oon: «Joomii amin, wanaa aawdi lobbiri aawudaa e ngesa maa nga naa? Ndelle toy hudo koon yuuri?» ²⁸ O jaabii ɓe, o wi'i: «Wo ganyo gomma wadi dum.» De maccube ɓeen yami mo, mbi'i: «Ada yidi min njaha min doofowa hudo

koon naa?» ²⁹ Ammaa o jaabii ɓe, o wi'i: «A'aa. Si odon doofa hudo bonko koon fu, hasii on doofidan e alkama oon du. ³⁰ Accidee ko e alkama oon faa tayri. Ndeen, mi wi'an tayoobe ɓeen doofa ko tafon, ɓe ngada ko kaɓɓe faa ko wulee. Si ɓe ngadii dum fuu, ɓe taya alkama oon. Ndeen ɓe kawrundura dum ley beembal am.»

*Banndol haala gabbel pamarel
(Marku 4.30-32, Lukka 13.18-19)*

³¹ Iisaa haalani ɓe banndol gonngol, wi'i:

—Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari ngel neddo hooyi, de aawi ley ngesa muudum. ³² Gabbel ngeel ɓuri gabbe fuu famdude, ammaa si ngel fudii fu, ngel ɓuran ledde sardine fuu. Ngel laatoto lekki faa pooli ngara nyiɓa cuudi muɓɓen e licce makki.

*Banndol haala rabilla
(Lukka 13.20-21)*

³³ O banndani ɓe banndol gonngol, o wi'i:

—Laamu Laamdo ina nanndi e rabilla mo debbo hooyi, diibunduri e etirde conndi tati mawde faa dum fuu dum yuufi.

³⁴ Dum fuu, Iisaa banndanii jama'aaje deen. Walaa fuu ko o haalani yimbe si wanaa e banndol.

³⁵ O wadirii noon faa haala ka annabaajo haalnoo kaan tabita nde wi'unoo:

«Mi haaldanan ɓe banndi,
mi haalanan ɓe kulle cuudaade
gilla adunaaru joyyinaaka.»[†]

*No Iisaa firtiri banndol hudo
bonko*

³⁶ Caggal duum, Iisaa yoppi yimbe ɓeen, naati ley suudu. Taalibaabe muudum ɓeen battii dum, mbi'i dum:

—Fiirtan min banndol hudo ley ngesa ngool.

³⁷ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Aawdo aawdi lobbiri ndiin oon woni Bii Neddo. ³⁸ Ngesa ngaan woni adunaaru ndu. Aawdi lobbiri ndiin wo ɓiɓɓe laamu Laamdo. Hudo bonko koon wo ɓiɓɓe bondo oon. ³⁹ Ganyo aawdo hudo bonko oon wo Ibiliisa.

[†] 13:35 Jabuura 78.2.

Tayri ndiin wo timmoode adunaaru, tayooɓe been wo maleyka'en. ⁴⁰ Hono no huɗo bonko ittirtee fadɗee e yiite ni, noon timmoode adunaaru laator-too. ⁴¹ Bii Neddo nulan maleyka'en muudum, itta luttinoobe wɔɓɓe e wadoobe ko boni fuu e ley laamu muudum. ⁴² Be padɗa dum'en e yiite jahannama. Toon bojji e nɗeryundurde nyiye ngoni. ⁴³ Ammaa wakkati oon, fonnditiibe been njalbiran hono naange e ley laamu Baaba muɓɓen. Jom nowru fuu, nana!

Banndol haala jawdi cuudiindi

⁴⁴ —Laamu Laamɗo ina nanndi e jawdi cuudiindi e ley ngesa. Gorko gomma ukkii e mayri, de suudi ndi katin. E ley seyo makko, o yehi, o sonnowi ko o joginoo fuu, de o soodi ngesa ngaan.

⁴⁵ Laamu Laamɗo na nanndi katin hono luumotoodo pilotoodo kaaye dime. ⁴⁶ Si joomum yi'ii hayre rimre heewunde coggu, yahan sonna ko jogii fuu de sooda hayre ndeen.

Banndol haala liyyi

⁴⁷ —Laamu Laamɗo ina wa'i katin hono fiil padɗaado e maayo, de nanngi sii liyyi fuu. ⁴⁸ Nde fiil oon heewunoo fu, filotoobe liyyi been poodiri dum to daande ndiyam. Be njoodii iɓe cennda liyyi diin. Liyyi lobbi ina ngattee ley kandeeje, bondi diin du ina padɗee. ⁴⁹ Hono noon timmoode adunaaru laator-too. Maleyka'en ngaran cennda bonɓe e moyyube. ⁵⁰ Be padɗa bonɓe been e ley yiite jahannama. Toon bojji e nɗeryundurde nyiye ngoni.

Banndol haala kulle kese e kiidde

⁵¹ Iisaa yami ɓe, wi'i:

—On paamii dum fuu naa?

Be njaabii, ɓe mbi'i:

—Ayyo, min paamii.

⁵² Caggal duum, o wi'i ɓe:

—Jannginoowo Tawreeta fuu laatiido taalibbo ley laamu Laamɗo, ina nanndi e jom galle jaltinoowo kulle kese e kulle kiidde e ley resirde muudum.

No Nasaraatunkooɓe calorii jabande Iisaa

(Marku 6.1-6, Lukka 4.16-30)

⁵³ Nde Iisaa tilinoo e banndi diin ndeen, dilli doon, ⁵⁴ de hooti wuro ngo mawni ngoon. Imo waajoo e suudu maɓɓe waajordu. Dum haaynii yimɓe hettindotoobe been sanne, keddii ina mbi'a:

—Faa toy o heɓi hakkillo ngo? Noy o heɓiri baawde wadude kaayeeffiji di? ⁵⁵ Yalla wanaa kanko woni ɓii cehoowo ledde oon naa? Wanaa Mariyama woni inniiko naa? Yalla o wanaa mawnoo Yaakuuba e Yuusufi e Simon e Yahuuda naa? ⁵⁶ Wanaa enen e minyiraaɓe makko rewɓe koddii? Ndelle, toy o heɓi dum fuu?

⁵⁷ Dum saabanii ɓe salaade mo. Caggal duum, o wi'i ɓe:

—Annabaajo ina teddinee e nokku fuu, si wanaa e ley wuro muudum, e ley suudu muudum.

⁵⁸ Iisaa wadaay doon kaayeeffiji keewɗi sabo ɓe ngoondinaay dum.

14

No Yaayaa maayiri

(Marku 6.14-29, Lukka 3.19-20, 9.7-9)

¹ Wakkati oon, Hirudus hooreejo leydi Galili oon nani kabaaru Iisaa ina haalee. ² O wi'i golloobe makko:

—Dum wo Yaayaa lootoowo lootalgal batisima! Wo kanko iirtii! Dum wadi de imo jogii baawde wadude kaayeeffiji.

³ Tawi Hirudus yamiriino Yaayaa nanngee, haɓɓee, uddee ley kasu. O wadii dum saabe debbo bi'eteedo Hirudiya, jom suudu mawniiko bi'eteedo Filipu. ⁴ Sabo Yaayaa ina wi'annoo Hirudus:

—Daganaaki ma teetaa Hirudiya, sabo o dee mawna.

⁵ Hirudus na yidunoo warude mo ammaa suusaano yimɓe been, sabo ɓe fuu iɓe njogorii Yaayaa wo annabaajo.

⁶ Dum le, nyannde miccitagol rimeede Hirudus, ɓii Hirudiya debbo wami yeeso noddaaɓe been. Hirudus

weltii sanne, ⁷ faa hunii hokkan mo huunde fuu ko o ñaarii ðum. ⁸ Surbaajo oon jokki haala inna muudum, wi'i Hirudus:

—Waddanam ðo hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon e ley le'al!

⁹ Dum metti bernde Hirudus. Ammaa saabe ko hunii ðuum e saabe noddaaße been, yamiri surbaajo oon hokkee ko ñaarii ðuum. ¹⁰ O nuli goddo yaha tayowa hoore Yaayaa ley kasu toon. ¹¹ Hoore ndeen tayaa tummbaa ley le'al, de hokkaa suka debbo oon. Kam du hokkowi nde inna muudum. ¹² Taalibaaße Yaayaa been ngari kooyi banndu nduun, uwoyi. Caggal ðuum, 6e njehi, 6e kaalanowi Iisaa ko wadi ðuum.

No Iisaa nyaamniri worbe ujunaaje njoyo

(Marku 6.30-44, Lukka 9.10-17, Yuhanna 6.1-14)

¹³ Nde Iisaa nannoo kabaaru maayde Yaayaa ndeen, dilli doon, naati laana ndiyam. O fonndii nokku perwudo, kanko tan. Nde yimbe nannoo ðum fu, njalti e galluje ðeen, takkii daande maayo ngoon, njokki mo. ¹⁴ Nde o yaltunoo e laana kaan ndeen, o yi'i jamaa keewdo. O yurmii ðum'en sanne, o danni nyawbe wonbe ley mu66en. ¹⁵ Nde hiirunoo ndeen, taalibaaße been battitii Iisaa, mbi'i ðum:

—Joonin kaa hiirii. Nokku o du wo ladde. Mbi'aa jamaa oon yaha, naatowa gure faa coodowa ko nyaama toon.

¹⁶ O jaabii 6e, o wi'i:

—Fotaa ko 6e njaha. Onon e ko'e moodon, kokkee 6e ko 6e nyaama.

¹⁷ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Buuruuje joy e liyyi didi tan min njogii.

¹⁸ O wi'i 6e:

—Ngaddanee kam ðum ga.

¹⁹ O yamiri yimbe been njoodoo dow hudo. O hooyi buuruuje joy ðeen e liyyi didi diin, de o tiggitii kammu, o yetti Laamdo. O tayi buuru oon, o hokki taalibaaße been kokka jamaa oon. ²⁰ Be fuu 6e nyaami faa

6e kaari. Taalibaaße been kawrunduri kelte keddiide ðeen, kebbini kandeje sappo e didi. ²¹ Nyaamuße been ina ngada hono worbe ujunaaje njoyo ko waldaa e rewbe e sukaaße.

No Iisaa yaari dow ndiyam e koyde (Marku 6.45-52, Yuhanna 6.15-21)

²² Wakkati oon ni, o yamiri taalibaaße been naata laana kaan, ardoo peyyita maayo ngoon, faa o waynoo jamaa oon. ²³ Caggal o waynake jamaa oon, o yeenjowi dow waamnde faa o wada du'aare kanko tan. Naange yanii, tawi kanko tan woni toon. ²⁴ Ndeen tawi laana kaan woddowake ley ndiyam toon. Bempeyye ina piya ka, sabo ika hawra e henndu. ²⁵ Nde badinoo weetude ndeen, imo wara to taalibaaße been, imo yaha e koyde dow ndiyam daam. ²⁶ Ammaa nde 6e nji'unoo mo imo yaha dow ndiyam daam fu, nesiiji ma66e tayi, 6e mbi'i:

—Wo ðum mbeelu!

Be mbaaydiri kulol. ²⁷ Wakkati oon fu, Iisaa wi'i 6e:

—Cellinee berde mon! Wo miin. Taa kulee!

²⁸ Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Joomam, si wo aan fu, njamiraa kam mi wara to maa dow ndiyam ðam.

²⁹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—War!

Piyeer yalti laana kaan, ina yaha dow ndiyam daam, ina fonndii to Iisaa. ³⁰ Ammaa nde o yi'unoo henndu nduun sattii ndeen, o huli. O fuddi yoolaade. O wulli, o wi'i:

—Joomam, hisinam!

³¹ Wakkati oon fu, Iisaa foorti junngo mum, nanngi mo, wi'i:

—Hey pamduo goondinal. Ko wadi cikkitirdaa?

³² Caggal ðuum 6e dido fuu, 6e naati laana kaan. Wakkati oon, henndu nduun darii. ³³ Ndeen taalibaaße wonbe ley laana kaan been kujidani mo, mbi'i:

—Tannyoral, aan woni Bii Laamdo!

No Iisaa selliniri nyawbe ley leydi Genesaret (Marku 6.53-56)

³⁴ Be peyyiti maayo ngoon, 6e njottii leydi Genesaret. ³⁵ Wor6e nokku oon annditi mo, kaalani leydi ndiin fuu garol makko. Yim6e 6een ngaddani mo nyaw6e mu66en fuu. ³⁶ Be nyaagii mo o acca nyaw6e 6een meema fay si wo kommbol saaya makko tan. Meemudo ngol du fuu dadii.

15

Haala al'aada maamiraa6e (Marku 7.1-13)

¹ Farisa'en e jannginoo6e Tawreeta yuuri Urusaliima, ngari to Iisaa yami dum, mbi'i:

² —Dume wadi de taalibaa6e maa 6een ina lutta al'aadaaji maamiraa6e meeden diin? Sabo 6e lootataa juude ma66e fadde ma66e e nyaamude.*

³ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Onon le, dume wadi de odon lutta yamiroore Laamdo ndeen faa njokkon al'aada moodon? ⁴ Sabo Laamdo wi'ii: «Teddin bammaa e inna maa.»† O wi'i katin: «Kududo bam-mum naa inna mum, wareede laa-too jukkungo muudum.»‡ ⁵ Ammaa onon le, odon mbi'a ina heya si neddo wi'ii bammum naa inna mum: «Ko kaannoomi wallirde ma duum wo ngedu Laamdo». ⁶ Ko mbi'oton noon duum, odon kada yim6e ted-dinde saaraa6e mu66en katin. Hono noon tosirton konngol Laamdo, faa njokkon al'aada moodon! ⁷ Onon mu-naafiki'en! Annabi Esaaya woofaay fey nde sappinoo on, wi'unoo:

⁸ «Laamdo wi'ii:

Lenyol ngol ina teddina kam e kundude mu66en,

ammaa 6erde mu66en ina mboddii kam.

⁹ Ko 6e ndewata kam duum walaa nafaa fey.

Si goonga, janndeeji di 6e njang-inta diin

wo jamirooje yim6e tan.»§

Haala ko tuuninta neddo (Marku 7.14-23)

¹⁰ Wakkati oon, Iisaa noddi jamaa oon, wi'i dum:

—Kettindee, paamee: ¹¹ wanaa ko naatata e hunnduko neddo duum tu-uninta dum. Wo ko wurtotoo e hunnduko duum tuuninta dum.

¹² Wakkati oon, taalibaa6e 6een 6attitii mo, mbi'i mo:

—Yalla ada anndi haalaaji maa diin metti Farisa'en 6een naa?

¹³ O jaabii, o wi'i:

—Funngo fuu ngo Baaba am gondo dow kammu oon aawaay, doofete.

¹⁴ Accee 6e. Wo 6e wum6e dowoo6e wum6e! Si bumdo dowii bumdo fu, 6e dido fuu 6e caaman ley luggere.

¹⁵ Piyeer jaabii, wi'i mo:

—Fiirtan min haala tuundi kaan.

¹⁶ Iisaa wi'i:

—Onon du, faa joonin dum laabanaay on naa? ¹⁷ On paamaay ko naati e hunnduko fuu yahan ley reedu, de dum yalta yaasin?

¹⁸ Ammaa ko wurtoto e hunnduko duum e 6ernde yuurata. Wo duum jaati tuuninta neddo. ¹⁹ Sabo 6ernde neddo miilooji bondi e wadude war-hoore e jeenu e fijirde e nguyka e seedaade fewre e mbonka fuu yuurata. ²⁰ Dum woni ko tuuninta neddo. Ammaa nyaamude tawee lootaay juude muudum no al'aada wi'iri ni tuunintaa neddo.

No debbo leydi Kanaana goondiniri Iisaa

(Marku 7.24-30)

²¹ Caggal duum, Iisaa dilli doon, fonndii seraaji Tirus e Sidon.

²² Debbo jeyaado Kanaana kodudo e leydi ndiin wari to makko, wulli, wi'i:

—Joomam, taan Daawda, yur-mam! Biyam debbo ginnaaru ina woni e muudum, ina torra dum sannel!

²³ Ammaa Iisaa jaabaaki mo fay hu-unde. Taalibaa6e makko 6een 6attitii mo, mbi'i mo:

—Riiwu mo. O jokku en, imo wulla tan.

²⁴ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mi nulaaka si wanaa e baali su-udu Israa'iila majjudi diin.

* **15:2** Lootugol juude ngool wanaa faa itta tuundi, wo faa joomum fonnditanoo diina. † **15:4** Wurtagol 20.12. ‡ **15:4** Wurtagol 21.17. § **15:9** Esaaya 29.13.

²⁵ Ammaa debbo oon wari, sujidi yeeso makko, wi'i:

—Joomam, wallam!

²⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Hooyude nyaamdu sukaaḅe, de faddana dawaadi woodaa.

²⁷ Debbo oon wi'i:

—Goonga, Joomam. De dawaadi du na nyaama nyaamdu ndu joom muḅḅen saamdinta nduun.

²⁸ Ndeen, Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Hey debbo, goondinal maa ngal ina mawni! Wo dum laatane hono no njidirdaa noon.

Wakkati oon jaati, ḅiyiiko debbo oon dadi.

No Iisaa selliniri nyawḅe heewḅe

²⁹ Iisaa dilli doon, takkii daande maayo Galili. O yeenji waamnde, o joodii toon. ³⁰ Yimḅe heewḅe ngari to makko, ngaddi bonnguuḅe e wumḅe e woyḅe e muumḅe, kam e nyawḅe wobḅe heewḅe. Be battini dum'en yeeso makko, de o danni ḅe.

³¹ Dum haaynii yimḅe ḅeen sanne nde nji'unoo muumḅe ina kaala, woyḅe ndadi, bonnguuḅe ina njaha e koyḅe muḅḅen, wumḅe ina nji'a. Yimḅe ḅeen ina njetta Laamdo Israa'iila.

No Iisaa nyaamniri worḅe uju-naaje nayo

(Marku 8.1-10)

³² Iisaa noddi taalibaaḅe muudum ḅeen, wi'i dum'en:

—Yimḅe ḅe ina njurminii kam, sabo hannden woni balde tati iḅe ngondi e am, de ḅe ngalaa ko ḅe nyaama. Mi yidaa yoppude ḅe ndilla tawee ḅe nyaamaay, sabo hasii yolbere liḅowan ḅe dow laawol.

³³ Taalibaaḅe makko ḅeen mbi'i mo:

—E ley ladde do toy kebeten ko nyaammen jamaa hono o?

³⁴ O yami ḅe, o wi'i:

—Buuruuje foti njogidon?

Be njaabii mo, ḅe mbi'i:

—Jeddi, kam e liyyoy seeda min njogii.

³⁵ Caggal duum, o yamiri jamaa oon joodoo e leydi. ³⁶ O hooyi buuruuje jeddi ḅeen e liyyoy kooy. O

yetti Laamdo, o tayi de, o hokki taalibaaḅe ḅeen kokka dum jamaa oon. ³⁷ Be fuu ḅe nyaami faa ḅe kaari. Taalibaaḅe ḅeen kawrunduri kedde ḅeen. De keewi kandeeje jeddi.

³⁸ Nyaamuḅe ḅeen wo worḅe ujunaaje nayo, ko waldaa e rewḅe e sukaaḅe. ³⁹ Caggal Iisaa waynake yimḅe ḅeen, naati laana, yehi leydi Magadan.

16

No Farisa'en ḅaarorii kollee maande (Marku 8.11-13, Lukka 12.54-56)

¹ Farisa'en e Saduki'en ngari to Iisaa faa ndaartindoo dum. Be ḅaarrii dum holla ḅe maande yuuroore dow kammu. ² O jaabii ḅe, o wi'i:

—Si naange yanii kammu ina wojji fu, on mbi'an welan. ³ Fajiri du, si kammu ina wojji ina niḅḅi, on mbi'an yuwoonde toḅan. Odon mbaawi senndude alhaaliiji kammu, ammaa on mbaawaa senndude maandeeji wakkatiiji diin! ⁴ Wo jamaanu bondo, tuundo filotoo holleede maande. Ammaa maande fuu o hollataake, si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen.

Caggal duum, o yoppi ḅe doon, o dilli.

Haala rabilla Farisa'en e Saduki'en (Marku 8.14-21)

⁵ Nde taalibaaḅe ḅeen peyyitannoo maayo ngoon ndeen, tawi njeggiti yooḅaade buuru. ⁶ Iisaa wi'i ḅe:

—Kakkilee, ndeentee e rabilla Farisa'en e Saduki'en oon.

⁷ Taalibaaḅe ḅeen ina mbi'undura:

—Wo saabe ko en njooḅaaki buuru duum wadi imo wi'a ni.

⁸ Iisaa faami ko ḅe kaalata duum, wi'i ḅe:

—Dume wadi de odon kaalda hakkunde moodon haala njooḅaari buuru? Onon famduḅe hoolaare!

⁹ Yalla faa joonin on paamaay? Yalla on miccitaaki buuruuje joy de peccanmi worḅe ujunaaje njoyo ḅeen, e kandeeje de kebbindon kedde ḅeen? ¹⁰ Yalla on miccitaaki katin buuruuje jeddi de peccanmi worḅe ujunaaje nayo ḅeen, e kandeeje de

kebbindon kedde deen? ¹¹ Noy wadi de on paamaay wanaa haala buuru kaalanammi on? Ndeentodon e rabilla Farisa'en e Saduki'en oon.

¹² Ndeen taalibaaɓe been paami o wi'aay ɓe ndeentoo e ko yuufinta buuru ɗuum, ammaa ɓe ndeentoo e ko Farisa'en e Saduki'en njannginta ɗuum.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu

(Marku 8.27-30, Lukka 9.18-21)

¹³ Iisaa yehi leydi Kaysariya Filipu. Toon o yami taalibaaɓe makko been, o wi'i:

—Moy yimɓe mbi'ata Bii Neddo oon woni?

¹⁴ Be njaabii, ɓe mbi'i:

—Woɓɓe ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootalgal batisima. Woɓɓe du ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Woɓɓe katin du ina mbi'a wo a annabi Yeremiya naa gooto e annabaaɓe been.

¹⁵ O wi'i ɓe:

—Onon le, moy mbi'oton ngon-umi?

¹⁶ Simon Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu, Bii Laamdo buurdo oon.

¹⁷ Ndeen Iisaa wi'i mo:

—Barke woodanii maa, aan Simon ɓii Yuunusa. Sabo wanaa ɓii-Aadama anndini ma ɗum, wo Baaba am gondo dow kammuuli oon anndini ma ɗum.

¹⁸ Miin du, mido wi'e Piyeer (ɗum na firta «Hayre»). Dow hayre ndeen nyiɓammi kawrital am goondinɓe ngaal. Fay maayde e semmbe laakara fuu walaa ko waawi e maggal. ¹⁹ Mi hokkete cokitirde laamu Laamdo: huunde fuu ko kaɗuɗaa dow leydi, haɗete dow kammu. Huunde fuu ko njaɗuɗaa dow leydi, jaɓete dow kammu.

²⁰ Ndeen, Iisaa sappani taalibaaɓe muudum been taa kaalana fay gooto yalla kam woni Almasiihu.

No Iisaa sapporii maayde muudum e iirtagol muudum

(Marku 8.31-33, Lukka 9.22)

²¹ Gilla wakkati oon, Iisaa fuddi anndinde taalibaaɓe muudum been

ina tilsani ɗum yaha Urusaliima. Toon mawɓe yimɓe e hooreeɓe almaami'en e janninooɓe Tawreeta torran ɗum sanne, de ngada waree. De nyannde tataɓerde ndeen o iirtoto. ²² Ndeen Piyeer toowtini mo de fuddi felude mo e haalaaji makko ɗiin, wi'i:

—Wo Laamdo reene Joomam! Dum hewtataako ma!

²³ De Iisaa kaa yeeyii, wi'i Piyeer:

—Woddam aan Seydaani! Ada fergina kam e laawol am, sabo miilooji maa ɗiin yuuraay to Laamdo, wo to yimɓe ɗi yuuri!

No Iisaa jokkirtee

(Marku 8.34-9.1, Lukka 9.23-27)

²⁴ Caggal ɗuum, o wi'i taalibaaɓe makko been:

—Muuydo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, hooya leggal muudum palaangal, jokka kam.* ²⁵ Sabo muuydo dannude yonki muudum fu, mursan ki. Ammaa mursudo ki saabe am fu, heɓtan ki. ²⁶ Dume heɓude adunaaru ndu fuu nafata neddo, si mursii yonki muudum? Yalla ina woodi ko neddo waawi hokkitirde faa danna yonki muudum naa? ²⁷ Sabo Bii Neddo oon wardan e maleyka'en muudum e ley teddeengal Baaba muudum. Wakkati oon, o barjoto mono fuu ko fotata e golle muudum. ²⁸ Goonga kaalanammi on: yoga e wonɓe do maayataa tawee nji'aay Bii Neddo ina warda e laamu muudum.

17

No alhaali Iisaa waylitorii

(Marku 9.2-13, Lukka 9.28-36)

¹ Balde jeegom caggal ɗuum, Iisaa yaadi e Piyeer e sakiraaɓe ɗido Yaakuuba e Yuhanna, o toowtidi e muɓɓen dow waamnde toownde. ² Doon alhaali makko waylitii yeeso maɓɓe. Yeeso makko ina jalba hono naange, kaddule makko du ndawni far hono annoora. ³ Inan, Muusaa e Iliyaasa ɓangani ɓe, ina kaalda e makko.

⁴ Piyeer wi'i Iisaa:

* 16:24 Ndaaree Matta 10.38.

—Joomam, gonal amin do ina woodi. Si ada yidi fu, mi darnan hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

⁵ O tilaaki e haalude, faa ruulde jalboore suddi 6e. Daande yuuri ley ruulde ndeen, wi'i:

—O woni Biyam mo korsinmi, mo ceyortoomi. Kettindanee mo!

⁶ Nde taalibaa6e been nannoo daande ndeen fu, kippi geese mu66en e leydi. Be kuli sanne. ⁷ Iisaa battitii, meemi 6e, wi'i:

—Ummee, taa kulee.

⁸ Wakkati oon, 6e banti gite ma66e, de 6e nji'aay fay gooto si wanaa Iisaa tan.

⁹ E ley ko 6e njippotoo waamnde ndeen duum, Iisaa sappani 6e, wi'i:

—Taa kaalanee fay gooto ko nji'udon duum faa wakkati nde Bii Neddo ummitii e hakkunde maay6e.

¹⁰ Caggal duum, taalibaa6e been yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de jannginoo6e Tawreeta ina mbi'a tilay annabi Iliyaasa artoo Almasiihu warude?

¹¹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Goonga, Iliyaasa artoto warude, moyyintinoo huunde fuu. ¹² Ammaa mido wi'a on: Iliyaasa warii faa falkake, de 6e annditaay dum, 6e ngollii dum ko 6e muuyi fuu. Hono noon 6e torrirra Bii Neddo oon du.

¹³ Ndeen taalibaa6e been paami wo haala Yaayaa lootoowo lootagal batisima o haalanta dum'en.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru

(Marku 9.14-29, Lukka 9.37-43)

¹⁴ Nde 6e ngartunoo to jamaa oon ndeen, gorko gomma battitii mo, hofii yeeso makko, ¹⁵ wi'i:

—Joomam, yurma biyam gorko! O dabidabiyaajo, imo tampi sanne. Wakkatiiji keewdi imo saama e yiite naa e ndiyam. ¹⁶ Mi yaarii mo to taalibaa6e maada de 6e kunngii dannude mo.

¹⁷ Iisaa battitii, wi'i:

—Hey yim6e jamaanu bondo mo walaa goondinal! Faa ndey ngondammi e moodon? Faa ndey keddotoomi munyande on? Ngaddanee kam suka o do!

¹⁸ O sappani ginnaaru nduun e semmbe. Ndu yalti suka oon. Wakkati oon ni, suka oon dadi.

¹⁹ Caggal duum, taalibaa6e been toowtidi e makko, yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de min kunngii riiwude ginnaaru nduun?

²⁰ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Saabe odon pamdi goondinal wadi dum. Goonga kaalanammi on: si goondinal moodon fotii fay no gabbel lekki mutaari ni, si on mbi'ii waamnde nde: «Yuw do, njahaa to», nde yuwan. Fay huunde on kunngataako wadude. [²¹ *]

No Iisaa sapporii katin maayde muudum e iirtagol muudum

(Marku 9.30-32, Lukka 9.43-45)

²² Caggal duum, Iisaa e taalibaa6e muudum kawri katin ley leydi Galili. Iisaa wi'i 6e:

—Bii Neddo wattete e juude yim6e.

²³ Be mbaran dum, de nyannde tataberde ndeen iirtoto.

Haala kaan metti taalibaa6e been sanne.

Haala yobugol lampo suudu dewal mawndu

²⁴ Nde Iisaa e taalibaa6e mum njottinoo Kafarnahum ndeen, nango6e lampo suudu dewal mawndu been battii Piyeer, mbi'i dum:

—Yalla moodibbo moodon oon yobataa lampo suudu dewal mawndu naa?

²⁵ Piyeer jaabii, wi'i:

—Imo yoba.

Ko Piyeer naati suudu nduun duum, fadde muudum hebude haala, Iisaa wi'i:

—Simon, dume miilidaa? Kaanankoo6e adunaaru been, moy 6e ndoonyata? Moy 6e njomnotoo lampo? Bi66e laamu naa weer6e?

²⁶ Piyeer jaabii, wi'i:

—Wo weer6e.

* **17:21** E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 21: Ammaa iri ginnaaru nduun riiwirtaake si wanaa du'aare e suumayeere.

Iisaa wi'i mo:

—Ndelle, 6i66e laamu been wo rimbe, njobataa. ²⁷ Ammaa, en njidaa mettinde berde yimbe been. Yahu to maayo toon, paddaa jammbuure maa e ley ndiyam daam. Liingu ngu artidaa nanngude fu, njaltinaa dum. Si a omtii hunnduko mum, a tawan toon mbuudu cardi ki66inoowu lampo meeden. Ittaa dum, njobanowaa en, enen dido.

18

Haala burdo teddude ley laamu Laamdo

(Marku 9. 33-37, Lukka 9.46-48)

¹ Wakkati oon, taalibaa6e been battitii Iisaa, yami dum, mbi'i:

—Moy buri teddude ley laamu Laamdo?

² Iisaa noddi cukalel, darni ngel yeeso ma66e, ³ wi'i:

— Goonga kaalanammi on: sini on mbaylitaaki faa nanndon e cukaloy, on naatataa ley laamu Laamdo. ⁴ Leeyindo hoorem faa nanndi e cukalel ngel, kam woni burdo teddude ley laamu Laamdo. ⁵ Neddo fuu jabbiido cukalel gootel hono ngel e innde am, wo miin jabbi.

Haala ko luttinta yimbe

(Marku 9.42-48, Lukka 17.1-2)

⁶ —Neddo fuu luttindo gootel e cukaloy goondinkoy kam koy, ko buri moyyande joomum hayre teddunde ha66ee e daande mum, yolee ley to buri luggude e maayo manngo.

⁷ Bone woodanii adunaaru ndu saabe kulle luttinooje yimbe deen! Tilay kulle deen ngada, ammaa bone woodanii laatiido sabaabu majje! ⁸ Si tawii junngo maa naa koyngal maa luttinte, tayaa dum, paddaa. Naatidaa e junngo wooto naa koyngal gootal ley nguurndam nduumiidam buri moyyande ma diina faddeede e yiite duumiinge tawee a ki66udo. ⁹ Si tawii yitere maa luttinte, ittu nde, paddaa. Sabo naataa nguurndam nduumiidam a dokko, buri moyyande

ma diina paddedaa e yiite jahannama a ki66udo.

Banndol haala mbaalu lallungu (Lukka 15.3-7)

¹⁰ —Ndeentee e yawude fay gootel e cukaloy koy. Sabo mido wi'a on: maleyka'en makkoy wonbe dow kammuuli been, wakkati fuu ina ngoni yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon, ina nji'a dum. [¹¹ *] ¹² Dume miilotodon? Si neddo ina jogii baali hemre de ngootu lalli, wanaa yoppa capande jeenay e jeenay diin ley ferro, de filowoo majjangu nguun naa? ¹³ Goonga kaalanammi on: si o yiitii ngu, o seyorto ngu faa bura capande jeenay e jeenay di lallaay diin. ¹⁴ Hono noon Baaba moodon gondo dow kammuuli oon du yidraa fay gootel e cukaloy koy majja.

Haala yaafundurgol hakkunde sakiraabe

(Lukka 17.3)

¹⁵ —Si sakiike maa toonyake ma, njahaa to muudum kollitaa dum toonya muudum oon tawee onon dido tan. Si o jabanii ma, a hewtii sakiike maa. ¹⁶ Ammaa si o jabaay, njaadaa e neddo gooto naa yimbe dido, hono no Binndi diin mbiiri: «haala fuu daroo dow seedaaku yimbe dido naa tato.» ¹⁷ Si o jabanaay ma, kaalanaa dum kawrital goondinbe ngaal. Si o salake jabande kawrital goondinbe ngaal, njogorodaa mo keefeero naa nanngoowo lampo. ¹⁸ Goonga kaalanammi on: huunde fuu ko kadudon dow leydi, hadete dow kammu. Huunde fuu ko njabudon dow leydi, jabete dow kammu. ¹⁹ Mido haalana on katin: si dido moodon ndewrii ley adunaaru ga dow ko naarotoo Laamdo fuu, Baaba am gondo dow kammuuli wadanan on ko naaridon duum. ²⁰ Sabo nde dido naa tato kawriti e innde am fuu, miin du, mido woni hakkunde mu66en doon.

Banndol haala golloowo caliido yaafaade

* **18:11** E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 11: Sabo hisinde lallu6e waddi Bii Neddo oon.

²¹ Ndeen Piyeer battitii Iisaa, yami dum:

—Joomam, si banddam toonyake kam fu, kile foti kaanumi yaafaade dum? Yalla kile jeddi naa?

²² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi wi'aay ma kile jeddi tan. Njaafodaa dum kile capande jeddi faa nde jeddi.

²³ Iisaa beydi wi'i:

—Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono kaananke gooto anniyaado yamtude golloobe muudum nyaamaande. ²⁴ Nde o fuddunoo yamtude fu, o waddanaa golloowo gooto mo o rewata miliyooji. ²⁵ Gorko oon walaa ceede ko yoba mo. Dum le, kaananke oon yamiri o sonnee, kanko e deekiiko e sukaaabe makko e ko o jogii fuu, faa yoba nyamaande ndeen. ²⁶ Golloowo oon hippii yeeso kaananke oon, nyaagii dum, wi'i: «Munyanam, mi yobete fuu!» ²⁷ Kaananke oon yurmii mo, yaafanii mo nyamaande ndeen, yoppi mo o dilli.

²⁸ Golloowo oon yalti, hawri e gollidoowo muudum joganiido dum ceede seeda. O nanngi dum daande, imo dedda, o wi'i: «Yobam ceede am!»

²⁹ Gollidoowo makko oon hippii e leydi, nyaagii mo, wi'i: «Munyanam, mi yobete!» ³⁰ Ammaa o jaabaay. O uddowi dum e kasu, faa do yobi nyaamaande ndeen fuu. ³¹ Nde golloobe heddiibe been nji'unoo dum ndeen, mettaa sanne, njehi kaalanowi dum kaananke oon. ³² Ndeen, kaananke oon noddi golloowo oon, wi'i dum: «A golloowo bondo! Nde nyaaginodaa kam ndeen, mi yaafanake ma ko ndewanmaami duum fuu. ³³ Aan du, a haanaano yurmaade jaado maa oon hono no njurmorimaami ni naa?»

³⁴ Kaananke oon tikki sanne, watti mo e juude jukkotoobe, faa do o yobi nyamaande ndeen faa laabi.

Iisaa beydi, wi'i:

³⁵ —Hono noon Baaba am gondo dow kammu oon wadata neddo fuu e

moodon mo yaaforaaki sakiike mum bernde laabunde.

19

Haala ko Iisaa tindini dow ceergal (Marku 10.1-12)

¹ Nde Iisaa tilinoo e waajuuji diin ndeen, dilli Galili yehi leydi Yahuudiya, caggal gooruwol Urdun. ² Yimbe heewbe njokki mo. O danni toon nyawbe mubben.

³ Farisa'en wobbe ngari to makko faa ndaartindoo mo, yami mo:

—Yalla ina daganii gorko seerude deekum e sabaabu tawaado fuu naa?

⁴ O jaabii, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Binndi diin mbi'i? E fuddoode Laamdo tagii be, wadii be gorko e debbo. ⁵ O wi'i: «Dum saabii de gorko yoppan inna mum e bammum, nann-gundura e deekum, be dido fuu be laatoo neddo gooto.»* ⁶ Nii woni be nganaa dido katin, be banndu wooturu. Ndelle, taa neddo sennda ko Laamdo hawrunduri.

⁷ Be yami mo, be mbi'i:

—Ndelle ko wadi de Muusaa yamiri gorko hokka deekum talkuru ceergal si na seera dum?

⁸ O jaabii be, o wi'i:

—Wo saabe on yoorbe berde, duum wadi de Muusaa hokki on laawol ceeron rewbe moodon. Ammaa ley fuddoode, wanaa noon worrunoo. ⁹ Mido wi'a on: si neddo seerii deekum de wanaa saabe jeenu, si banjii debbo goddo fu, jeenii.

¹⁰ Taalibaabe makko been mbi'i mo:

—Si wo nii hakkunde gorko e deekum worri, tawee neddo banjaay duum buri woodude.

¹¹ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Wanaa yimbe fuu mbaawi jabude haala ka, sanaa be Laamdo hokki baawde majjum. ¹² Daliiliiji kadooji worbe banjude ina ngoodi. Sabo wobbe ndimaama wo waatoraaabe. Wobbe wo soortaaabe. Wobbe du, kam'en kadi ko'e mubben banjude faa ngollana laamu Laamdo. Neddo

* 19:5 Fuddoode 2.24.

fuu jardiido tindinoore ndeen, wada nde!

*No Iisaa barkiniri cukaloy
(Marku 10.13-16, Lukka 18.15-17)*

¹³ Caggal duum, wobbé ngaddi cukaloy to Iisaa faa yowa juude muudum dow makkoy, de du'anooy koy. Ammaa taalibaaʼbe been ndukani yimʼbe been. ¹⁴ Ndeen Iisaa wi'i:

—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kaʼdee koy, sabo wo nannduʼbe e makkoy been njeyi laamu Laamdo.

¹⁵ O yowi junngo makko dow makkoy, o barkini koy. Ndeen o dilli doon.

*Haala jokolle jom jawdi
(Marku 10.17-31, Lukka 18.18-30)*

¹⁶ Gorko gomma battitii Iisaa, yami dum, wi'i:

—Moodibbo, huunde lobbere ndeye kaanumi wadude faa mi heʼba nguurndam nduumiidam?

¹⁷ Iisaa wi'i mo:
—Ko wadi de lamndidaa kam dow huunde lobbere? Laamdo tan woni lobbo! Si ada yidi naatude e nguurndam, jokku jamirooje.

¹⁸ Gorko oon yami Iisaa, wi'i:
—Jamirooje deye njokkammi?

Iisaa jaabii, wi'i:
—Taa wadu war-hoore, taa jeenu, taa wuju, taa seeda fewre, ¹⁹ teddin inna maa e bammaa, njidira gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.

²⁰ Suka jokolle oon wi'i mo:
—Mido haybi dum fuu. Dume hed-dii katin?

²¹ Iisaa wi'i mo:
—Si ada yidi hiʼbbude, yahu sonnoy ko njogidaa fuu, kokkaa ceede deen talkaaʼbe. Ndeen a heʼban mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²² Nde suka jokolle oon nannoo haalaaji diin ndeen, dillidi e mettorgal, sabo wo jom jawdi sanne.

²³ Ndeen, Iisaa wi'i taalibaaʼbe muudum been:

—Goonga kaalanammi on: naatugol jom jawdi ley laamu Laamdo ina tiidi! ²⁴ Mido haalana on du: ngeelooba naata wudde battal buri

hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamdo.

²⁵ Nde taalibaaʼbe been nannoo haala kaan ndeen, dum haaynii dum'en sanne. Iʼbe mbi'a:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁶ O ndaari ʼbe, o wi'i:
—Yimʼbe mbaawanaa dum, ammaa walaa fuu ko Laamdo waawanaa.

²⁷ Piyeer hooyi haala, wi'i mo:
—Minen, min njoppii fuu, min njokkii ma. Dume min keʼoyta?

²⁸ Iisaa wi'i ʼbe:

—Goonga kaalanammi on: si Bii Neddo oon joodake e joodorgal laamu muudum teddungal ley adunaaru heyru, onon sappo e dido jokkuʼbe kam ʼbee du, on njoodoto dow joodorde laamu, carodon lenyi Israa'iila sappo e didi diin. ²⁹ Neddo fuu joppudo suudu mum, naa sakiraabe mum worʼbe e rewʼbe, naa inna mum, naa bammum, naa sukaaʼbe mum, naa gese mum saabe am fu, heʼban ko buri dum kile hemre, katin du heʼban nguurndam nduumiidam. ³⁰ Ammaa ardiibe heewʼbe laatoto gadaaʼbe. Gadaaʼbe heewʼbe du laatoto ardiibe.

20

Bannol haala gollooʼbe ley ngesa cabiije

¹—Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono jom ngesa cabiije jaltudo gilla fajiri faa hooya gollooʼbe ngolla ngesa muudum cabiije. ² O heʼbi gollooʼbe, o rewri e muʼben njobdi nyalooma, mbuudu cardi hono no woowri noon. O yaari ʼbe ngesa makko. ³ Wakkati nyawlal naange, o yalti katin. O yi'i wobbé ley luumo ʼbe ngalaa golle. ⁴ O wi'i ʼbe: «Njehee onon du ngollowon to ngesa am cabiije toon. Mi yoʼban on ko haani yoʼbeede.»

⁵ Been du njehi toon. Jom ngesa oon yalti, wadi noon katin hakkunde naange e caggal sallifana. ⁶ Caggal duum, o yalti katin wakkati laasara. O tawi wobbé ina keddii to luumo toon. O wi'i dum'en: «Dume wadi de nyalludon do on ngollaay fay huunde?» ⁷ Be njaabii mo, ʼbe mbi'i: «Fay

gooto hooyaay min golle.» O wi'i 6e: «Njehee onon du ngollowon to ngesa am cabiije ngan.» ⁸ Nde hiirnoo fu, jom ngesa oon wi'i howruujo mum oon: «Noddu golloo6e been de njobaa dum'en. Artorodaa sakitiibe waddeede been, de cakitorodaa artii6e been.» ⁹ Waddaabe laasara been ngari, mono e mu66en fuu hokkaa mbuudu cardi. ¹⁰ Artinoo6e been du ngari, cikki njobete ko buri dum. Ammaa kam'en du, mono e mu66en fuu hokkaa mbuudu cardi. ¹¹ Nde 6e njobanoo dum ndeen, i6e njurjurta jom ngesa oon. ¹² I6e mbi'a: «Bee do seeda tan ngolli, de 6e ponndaama e amin njobdi. Minen kaa, wo min nyallu, miden ngolla ley naange wulnge!» ¹³ Jom ngesa oon jaabii gooto ma66e, wi'i: «Neddo am, mi wadaay ma fuu ko boni. Wanaa en ndewrii mi hooyire mbuudu cardi nyalooma naa? ¹⁴ Ndelle, ja6u njobdi maa, njahaa. Mi muuyii hokkude cakitiido oon ko kokkumaami duum. ¹⁵ Wanaa ko weli kam ngadammi ceede am naa? Naa a hirii saabe moyyere am?»

¹⁶ Iisaa wi'i:

—Hono nii gadaabe laatorto ardiibe, ardiibe du laatoto gadaabe.

No Iisaa sapporii tataberde maayde muudum e iirtagol muudum

(Marku 10.32-34, Lukka 18.31-34)

¹⁷ Iisaa e taalibaa6e sappo e dido been ina yeenja, ina njaha Urusaliima. E laawol ngool, Iisaa toowtini 6e feere, wi'i:

¹⁸ —Inani eden njaha Urusaliima. Doon Bii Neddo wattetee e juude hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta. Be caroo mo sariya maayde. ¹⁹ Be ngatta mo e juude yim6e 6e nganaa Alhuudiya'en. Kam'en du njalnoroo mo, piya mo dorri, tonta mo e leggal palaangal faa o maaya. De nyannde tataberde ndeen o iirtoto.

No Inna Yaakuuba e Yuhanna nyaagorii Iisaa

(Marku 10.35-45)

²⁰ Ndeen, inna 6i66e Jebede 6attini sukaa6e muudum Iisaa. O sujidi

yeeso Iisaa faa o njaaroo dum huunde.

²¹ Iisaa wi'i mo:

—Dume njiddaa?

Debbo oon jaabii mo, wi'i:

—Mido yidi ngadaa faa 6i66e am wor6e dido 6e njoodoo dakkol maa ley laamu maa, gooto gere nyaamo maa, gooto du gere nano maa.

²² Iisaa jaabii, wi'i:

—On anndaa ko njaarotodon. Yalla odon mbaawi yardude horde mettunde nde njardammi ndeen naa?

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Miden mbaawi.

²³ O wi'i 6e:

—Goonga, on njardan nde. Ammaa joodaade gere nyaamo am naa nano am, wanaa miin yamirta dum. Joodorde deen, wo 6e Baaba am moyyinani been njeji.

²⁴ Nde taalibaa6e sappo heddiibe been nannoo dum ndeen, 6ernani sakiraa6e dido been. ²⁵ Ndeen Iisaa noddi 6e fuu, wi'i 6e:

—Odon anndi laamii6e leyde adunaaru ina laamorii dum'en doole. Maw6e been du ina kolla yim6e been baawde. ²⁶ Onon kaa, dum wadataa hakkunde moodon. Jiddo laataade teddu6o hakkunde moodon fuu, ina haani laataade golloowo moodon. ²⁷ Katin du, jiddo ardaade e moodon fuu, ina haani laataade maccudo moodon. ²⁸ Noon du, Bii Neddo waraay faa gollanee, ammaa warii faa gollana yim6e, de hokka yonki muudum faa laatoo coottitaari ndimdinoori heew6e.

No Iisaa selliniri wumbe dido

(Marku 10.46-52, Lukka 18.35-43)

²⁹ Nde Iisaa e taalibaa6e muudum njaltannoo Yeriko ndeen, jamaa keewdo jokki dum. ³⁰ Wumbe dido ina njoodii e sera laawol ngool. Be nani Iisaa ina faltoo, de 6e puddi yeewnaade, i6e mbi'a:

—Taan Daawda, yurma min!

³¹ Jamaa oon jawani 6e, wi'i 6e ndeyyinoo. Ammaa 6e beydi yeewnaade i6e mbi'a:

—Joomii amin, taan Daawda, yurma min!

³² Iisaa darii, noddi 6e, wi'i:

—Dume njidudon mi wadana on?

³³ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Joomii amin, min mbumta.

³⁴ Iisaa yurmii 6e, meemi gite ma66e. Wakkati oon pay, 6e mbumti. Ndeen 6e njokki dum.

21

No Iisaa naatiri Urusaliima
(Marku 11.1-11, Lukka 19.28-40,
Yuhanna 12.12-19)

¹ Ko Iisaa e taalibaa6e muudum 6adii Urusaliima duum, njottii Bayti-faaji dow waamnde wi'eteende Jay-tun. Iisaa nuli taalibaa6e dido, ² wi'i 6e:

—Njehee naatowee ngalluure wonnde yeeso moodon ndeen. Nde njottidon fu, on tawan toon araawa e mola muudum ina kab6ii. Kab6iton di, ngaddanon kam. ³ Si won ko goddo yami on e majjum, njaabodon dum joomii amin ina haajaa di, de nultiran di law.

⁴ Dum wadi faa ko annabaajo haal-noo duum tabita nde wi'unoo:

⁵ «Mbi'ee yimbe ngalluure Siyona:

Ndaaree, inan kaananke moodon ina wara to moodon, ina leeyinkinii, ina waddii mola, 6ii mbaddeteenga.»*

⁶ Wakkati oon, taalibaa6e been njehi ngadowi ko Iisaa yamiri dum'en.

⁷ Be ngaddi araawa ngaan e mola muudum. Be njowi e majji saayaaji ma66e, de Iisaa waddii. ⁸ Ko 6uri heewude e jamaa oon weerti saayaaji mu66en dow laawol. Wo66e kelti licce ledde, mbeerti de dow laawol ngool. ⁹ Jama'aaje gonde yeeso Iisaa deen e jokkude caggal makko fuu ina ilina, ina mbi'a:

—Jettooje ngoodanii Taan Daawda! Barke woodanii gardo e dow innde Joomiraado!† Jettooje ngoodanii Laamdo faa dow kammuuli!

¹⁰ Nde o naatunoo Urusaliima fu, ngalluure ndeen fuu iirii, na saaya. I6e mbi'a:

—Gorko o wo moy?

¹¹ Jamaa oon jaabii:

—Wo annabi Iisaa, yuurudo Nasaraatu ley leydi Galili.

No Iisaa riiwri luumotoo6e ley suudu dewal mawndu
(Marku 11.15-19, Lukka 19.45-48,
Yuhanna 2.13-22)

¹² Iisaa naati taliyaare suudu dewal mawndu nduun. Doon o riwi soodo6e e soottoo6e won6e ley toon fuu. O li6i taabaaje wecco6e ceede e joodorde soottoo6e buugaali.

¹³ Ndeen o wi'i 6e:

—Ley Binndi diin Laamdo wi'i: «Suudu am inndirte suudu wadirdu du'aare.»

Iisaa beydi, wi'i:

—Onon kaa, odon ngada ndu «suudirdu yanoo6e!»‡

¹⁴ Wum6e e bonnguu6e ngari to makko e ley suudu dewal mawndu nduun, de o danni dum'en.

¹⁵ Hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta been nji'ii kulle kaayniide de o wadata. Be nani du sukaa6e ina ilina e ley suudu dewal mawndu ina mbi'a:

—Jettooje ngoodanii Taan Daawda!

Dum fuu dum metti 6e. ¹⁶ Be mbi'i Iisaa:

—A nanii ko cukaloy koy mbi'ata duum naa?

O wi'i 6e:

—Mi nanii. Yalla abada on janngaay dum do:

«A wadii faa kunndude sukaa6e famar6e e musinoo6e ina njette»?§

¹⁷ Caggal duum, o seedi e ma66e. O yalti ngalluure ndeen, o yehi Baytaniya, o waalowi toon.

No Iisaa hudiri yibbi
(Marku 11.12-14, 20-24)

¹⁸ Gilla fajiri Iisaa ina yeccoo ngalluure toon, tawi ina yolbi. ¹⁹ O haynii yibbi e sera laawol, o fanti ki. Ammaa o tawraay ki faa'e si wanaa haako. Wakkati oon, o wi'i ki:

—Taa a rimu abada katin!

Wakkati oon pay, yibbi kiin yoori kolon. ²⁰ Nde taalibaa6e been

* **21:5** Jakariyaa 9.9. † **21:9** Jabuura 118.25-26. ‡ **21:13** Esaaya 56.7, Yeremiya 7.11. § **21:16** Jabuura 8.3.

nji'unoo dum fu, dum haaynii dum'en. Be yami Iisaa, 6e mbi'i:

—Noy wadi de yibbi ki yoordi wakkati gooto ni?

²¹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: si odon ngoondini on cikkitiraay fu, on ngadan ko 6uri ko ngadumi yibbi ki duum. On mbaawan wi'ude fay waamnde nde: «Doofa, saamoy ley maayo», de laatoroo noon. ²² Si odon ngoondini, ko njaaridon e ley du'aare fuu on keban dum.

Yamol dow toy baawde Iisaa yuuri (Marku 11.27-33, Lukka 20.1-8)

²³ Iisaa naati suudu dewal mawndu nduun. Nde o waajotonoo ndeen, hooree6e almaami'en e maw6e Alhuudiyankoo6e been battii mo, yami, mbi'i:

—Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

²⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Miin du, huunde wootere tan yamammi on. Si on njaabake kam, mi haalanan on kokkudo kam laawol mi golla ko ngollammi duum. ²⁵ Toy lootagal batisima Yaayaa ngaal yuuri? To Laamdo naa to yim6e?

Ndeen heddi i6e ndawrida hakkunde ma66e, i6e mbi'a:

—Si en mbi'ii to Laamdo fu, o yaman en ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa? ²⁶ Ammaa si en mbi'ii to yim6e, kulen ko jamaa o wadata en, sabo yim6e been fuu ina njogorii Yaayaa wo annabaajo.

²⁷ Be njaabii Iisaa, 6e mbi'i:

—Min anndaa.

Iisaa du jaabii 6e, wi'i:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngollirammi ko ngollammi duum.

Banndol haala sakiraa6e dido

²⁸ Iisaa 6eydi wi'i:

—Dume miilotodon e banndol ngol: gorko gomma ina joginoo 6i66e wor6e dido. O battitii arandeejo oon, o wi'i dum: «Binngel am, yahu golloy hannden to ngesa cabiije toon.»

²⁹ Biddo oon jaabii, wi'i yahataa.

Ammaa caggal duum, mimsiti yehi.

³⁰ Baabiiwo oon battitii dida6o oon, wi'i dum ko wi'unoo arandeejo oon duum. Oon kaa jaabii, wi'i: «Woodi Baaba», ammaa yahaay. ³¹ Moy e ma66e wadi ko bammum muuyi duum?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Arandeejo oon.

Ndeen, Iisaa wi'i 6e:

—Goonga kaalanammi on: nanngoo6e lampo e rew6e woykuruu6e been artoyto on naatude e laamu Laamdo. ³² Sabo Yaayaa warii to moodon, hollii on laawol fonnditaare, de on ngoondinaay dum. Ammaa nanngoo6e lampo e rew6e woykuruu6e been ngoondinii mo. Fay nde njiinodon dum ndeen, on mimsitaay ngoondindon dum.

Banndol haala remoo6e bon6e (Marku 12.1-12, Lukka 20.9-19)

³³ —Kettindee banndol gonngol: neddo gomma darni ngesa cabiije, fiitini nga hoggo, wasi luggere 6oosirde cabijam. O nyi6i suudu toowndu faa o haynoo ko warata e ngesa ngaan. Caggal duum, o halfini nga remoo6e, de o wadi jahaangal. ³⁴ Faa 6oreede cabiije yottii, de o neli golloo6e makko to remoo6e been toon, 6e ngaddanowa mo ngedu makko e 6i66e cabiije deen. ³⁵ Ammaa remoo6e been nanngi golloo6e makko been, piyi gooto, mbari gooto, limni gooto kaaye. ³⁶ Jom ngesa oon neli e ma66e golloo6e 6ur6e arandee6e been heewude. Remoo6e been ngadi 6e no ngadunoo arandee6e been noon. ³⁷ De sakitii o neli 6iyiiko gorko to ma66e, o wi'i: «Be njaagoto 6iyam oon.» ³⁸ Ammaa nde remoo6e been nji'unoo 6iyiiko oon ndeen, mbi'unduri hakkunde mu66en «O woni donoowo hoggo ngo. Ngaree mbaren mo, keddoroden ngesa nga!» ³⁹ Wakkati oon, 6e nanngi mo, 6e paddi mo to gada ngesa toon, 6e mbari mo. ⁴⁰ Joonin le, si jom ngesa cabiije oon warii, noy o wadata remoo6e been?

⁴¹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—O halkiran bon6e been no boniri. O halfinan ngesa ngaan remoo6e wo66e hokko6e mo ngedu makko e 6i66e magga wakkati nga 6oraa.

⁴² Caggal duum, Iisaa wi'i 6e:

—Yalla on njanngaay ko winndaa ley Binndi diin duum naa?

«Hayre nde nyibo6e been calii ndeen, wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.

Dum wo golle Joomiraado, wo dum haaynde e jiide meeden!»*

⁴³ Saabe dum, mido wi'a on: laamu Laamdo ittete e moodon, hokkee yim6e wado6e ko haani e maggu.

⁴⁴ Caamudo dow hayre ndeen fuu, helan. Mo nde saami dow muudum du, diggan.

⁴⁵ Nde hooree6e almaami'en e Farisa'en been nannoo banndi makko diin, paamii wo kabaaru mu66en o banndi. ⁴⁶ I6e piloo no 6e nanngira mo, ammaa 6e kulii yim6e, sabo yim6e been ina njogorii mo annabaajo.

22

Banndol haala nyaamdu bangal (Lukka 14.15-24)

¹ Iisaa banndani 6e katin, wi'i 6e:

²—Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono kaananke bannoowo biyum gorko, wadani dum neema bangal.

³ O neli maccu6e makko noddowa yim6e bangal ngaal, ammaa noddaa6e been calii warude. ⁴ O neli katin maccu6e wo66e, o wi'i dum'en:

«Mbi'ee noddaa6e been nyaamdu nduun moyyinaama faa woodi. Mi hirsii ga'i e nyalbi paydi. Fuu segilaama. Be ngara, 6e nootoo weltaare bangal nde.» ⁵ Ammaa noddaa6e been kiisaaki mo, naati haajuuji mu66en: o yehi ndaaroyde ngesa muudum, o du luumooji muudum. ⁶ Heddiibe been nanngi maccu6e been, torri 6e, mbari 6e.

⁷ Kaananke oon tikki, neli sordaasiibe muudum mbarowi waru6e nulaa6e been, mbuli wuro mu66en. ⁸ Caggal

duum, o wi'i maccu6e makko been: «Nyaamdu bangal nduun moyyinaama, ammaa noddaa6e been kaandaa e nyaamude ndu. ⁹ Dum le, njehee dow laabi mawdi diin, noddon neddo fuu mo kawrudon wara nyaama nyaamdu bangal ndu.» ¹⁰ Maccu6e been njehi dow laabi diin, noddi yim6e 6e kawri toon fuu gilla e bon6e faa e moyyu6e faa galle jom bangal oon heewi yim6e.

¹¹ Nde kaananke oon naatunoo faa ndaara noddaa6e been ndeen, o haynii gorko mo 6ornaaki kaddule bangal ngaal. ¹² O wi'i dum: «Neddo am, noy naatirdaa do tawi a 6ornaaki kaddule bangal?» De oon deyyinii. ¹³ Ndeen, kaananke oon wi'i gollo6e been: «Kabb6e juude makko e koyde makko, paddon mo e ley nimre yaasin ndeen. Toon bojji e njeryundurde nyiye ngoni.»

¹⁴ Iisaa heddi na wi'a:

—Noddaa6e ina keewi ammaa subaa6e ina pamdi.

Haala yobugol lampo

(Marku 12.13-17, Lukka 20.20-26)

¹⁵ Farisa'en njehi ndawridowi no nanngira Iisaa e ley haala muudum. ¹⁶ Be neli yoga e taalibaa6e ma66e e jokku6e Hirudus to Iisaa. Nulaa6e been mbi'i mo:

—Moodibbo, miden anndi a goongante: ada jannginira laawol Laamdo ngol goonga. A hulataa fay gooto, sabo a burdintaa yim6e. ¹⁷ Ndelle, haalan min dume miilidaa: yalla ina dagii min kokka kaananke Roma mawdo oon lampo naa dagaaki?

¹⁸ Ammaa Iisaa ina anndi anniyaaji ma66e bondi diin. O wi'i 6e:

—Onon munaafiki'en! Dume wadi de odon tuufina kam? ¹⁹ Kollee kam mbuudu njobeteengu lampo.

Be ngaddani mo mbuudu cardi ngootu. ²⁰ O yami 6e, o wi'i:

—Natal moy e innde moy woni do?

²¹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Kaananke Roma.

O wi'i 6e:

* **21:42** Jabuura 118.22-23.

—Ndelle, kokkee kaananke Roma oon ko jeyi, kokkon Laamdo du ko jeyi.

²²Nde 6e nannoo jaabu oon fu, dum haaynii 6e. Be celi mo, 6e ndilli.

*Haala ummital maay6e
(Marku 12.18-27, Lukka 20.27-40)*

²³E ley nyalooma oon, wo66e ley waalde Saduki'en ngari to Iisaa. Kam'en ngoni yeddoobe ummital.

²⁴Be yami mo, 6e mbi'i:

—Moodibbo, Muusaa wi'i: «Si neddo maayii hebaay biddo, minyum naa mawnum dewla debbo joppaado oon, faa he6ana dum beyngu.»* ²⁵Ina woodunoo hakkunde amin sakiraa6e wor6e njeddo. Arandeejo oon dewli, maayi hebaay biddo. Minyiiko hooyi debbo oon. ²⁶Kam du maayi hebaay biddo. Tata6o oon du jokki, faa 6e njeddo fuu 6e maayi. ²⁷Caggal ma66e 6e fuu, debbo oon du maayi. ²⁸Ndelle nyannde ummital, moy e njeddo been laatotoo goroo debbo oon? Sabo 6e fuu 6e ndewliino mo.

²⁹Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—On woofu6e, sabo on anndaa Binndi diin, on anndaa baawde Laamdo du. ³⁰Sabo si maay6e ummitake, wor6e banataa, rew6e banataake. Be laatoto hono maleyka'en won6e dow kammu ni. ³¹Woodi, e haala ummital maay6e, yalla on njangaay ko Laamdo wi'i on duum naa? O wi'i: ³²«Miin woni Laamdo Ibrahiima, Laamdo Isiyaaka, Laamdo Yaakuuba.»† Laamdo wo Laamdo wuur6e, wanaa Laamdo maay6e.‡

³³Nde jamaa keewdo oon nannoo waaju makko oon fu, dum haaynii dum'en sanne.

*Haala yamiroore burnde fuu manngu
(Marku 12.28-34, Lukka 10.25-28)*

³⁴Nde Farisa'en been nannoo Iisaa deyyinirii Saduki'en been e haala fu,

6e kawriti. ³⁵Gooto ma66e jannginoowo Tawreeta na yidi tuufinde mo, yami mo, wi'i:

³⁶—Moodibbo, ndeye woni yamiroore burnde fuu manngu e ley Tawreeta?

³⁷Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Yidir Laamdo Joomiraado maa e bernde maa fuu e yonki maa fuu e hakkillo maa fuu.‡ ³⁸Nde woni yamiroore arandeere, burnde fuu manngu. ³⁹Inan yamiroore dida6erde hono mayre: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.»* ⁴⁰Tawreeta Muusaa e dewte annabaa6e deen fuu e jamirooje didi deen njowii.

*Kabaaru Almasiihu e Daawda
(Marku 12.35-37, Lukka 20.41-44)*

⁴¹Ko Farisa'en been kawriti toon duum, Iisaa yami 6e, wi'i:

⁴²—Dume miiludon e Almasiihu oon? Wo o taan moy?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—O taan Daawda.

⁴³O wi'i 6e:

—Ko Daawda haaliri baawde Ruuhu duum, noy noddiri Almasiihu «Joomiraado»? Sabo o wi'ii:

⁴⁴«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

faa mi wada njaabaa way6e ma.»†

⁴⁵Woodi, Daawda ina noddira mo «Joomam». Ndelle noy o laatortoo taanum?

⁴⁶Be fuu 6e kunngii jaabaade mo faa'e. Caggal nyannde ndeen, fay gooto suusaay yamude mo yamde godde katin.

23

*No Iisaa feliri jannginoobe
Tawreeta e Farisa'en*

(Marku 12.38-39, Lukka 11.39-52, 20.45-46)

¹Ndeen, Iisaa haalani jama'aaje deen e taalibaa6e muudum been, wi'i:

* **22:24** Fillitagol Tawreeta 25.5. † **22:32** Wurtagol 3.6. ‡ **22:32** Gilla e jamaanu Muusaa tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gilla ko 6ooyi. Ko Laamdo wi'i wo Laamdo ma66e duum, holli i6e mbuuri. § **22:37** Fillitagol Tawreeta 6.5. * **22:39** Lewinkoo6e 19.18. † **22:44** Jabuura 110.1.

2 —Jannginoobe Tawreeta e Farisa'en been kalfinaama njanngina Tawreeta Muusaa. 3 Saabe duum, odon kaani jabande be, ngadon huunde fuu ko be mbi'i on. Ammaa taa nyemmbiton golle ma66e, sabo be ngadataa ko be mbaajotoo duum. 4 Be ka66an donje teddude, be mbakkina yimbe, ammaa be njidaa meemirde de fay e hoore honndu faa be mballa dum'en. 5 Huunde fuu ko be ngadata, be ngadiran dum faa be nji'ee. Dum wadi de i6e ka66a talki mawdi, i6e njuutina bukki saayaaji ma66e faa ina ndaasoo. 6 I6e njidi joodorde burde teddude si be noddaama e nokkuuje nyaamdu teddude. I6e njidi joodorde burde teddude ley cuudi baajordi. 7 I6e njidi jowteede jowtaali teddufi ley luumooji e noddireede «Moodibbo». 8 Ammaa onon kaa, taa njabee noddireede «Moodibbo», sabo Moodibbo gooto tan njogidon. Onon, on fuu wo on sakiraa6e. 9 Taa mbi'ee fay gooto «Baabiiwo» e adunaaru.* Sabo Baabiiwo gooto tan njogidon, gondo dow kammu oon. 10 Taa njabee noddireede «Hooreejo». Sabo Hooreejo gooto tan njogidon, oon woni Almasiihu. 11 Burdo teddude hakkunde moodon laatoo golloowo moodon. 12 Toownudo hoore muudum fuu, leeyinte. Leeyindo hoore muudum fuu, toownete.

13 Bone woodanii on onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon cokana yimbe dambugal laamu Laamdo ngaal. On naatataa, on accataa naatoobe naata. [14 †]

15 Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon njiiloo e leyde, odon peyyita maayooji faa kebon tuubudo gooto. Si on kebii dum fu, odon ngada dum bii jahannama faa bura on bonde kile didi.

* 23:9 Taa mbi'ee fay gooto «Baabiiwo» e adunaaru de konngol ngol waraay wi'ude neddo soowa bammum. Ngol haali haala hooree6e diina fonndu6e ko'e mu66en e baabiraaku Laamdo. † 23:14 E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 14: Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon nyaama jawdi rew6e be goriraa6e mu66en maayi, odon njuutina du'aawuuji moodon faa nanndinkinodon e lobbu6e. Saabe majjum, on ke6an jukkungo burngo fuu bonde.

16 Bone woodanii on, onon wumbe dowoobe yimbe! Odon mbi'a: «Si neddo hunorake suudu dewal mawndu nduun fu wo 6olum, ammaa si hunorake kanje suudu dewal mawndu oon, hunayeere mum nanngan dum.» 17 Majju6e, wumbe! Dume buri teddude: kanje oon naa suudu laa6inooru kanje oon nduun? 18 Odon mbi'a katin: «Si neddo hunorake hirsirde ndeen fu wo 6olum, ammaa si hunorake sadaka gondo dow mayre oon, hunayeere mum nanngan dum.» 19 Wumbe! Dume buri teddude: sadaka oon naa hirsirde laa6inoore sadaka oon ndeen? 20 Ndelle, neddo fuu kunoriido hirsirde ndeen, hunorake nde, kayre e huunde fuu ko yowii e mayre. 21 Neddo fuu kunoriido suudu dewal mawndu nduun, hunorake ndu, kayru e Laamdo gondo ley mayru oon. 22 Neddo fuu kunoriido kammu, hunorake joodorgal Laamdo ngaal e Joodiido e maggal oon.

23 Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon ittana Laamdo jakka fay naanaa e haakorooji moodon goddi, ammaa odon njeeboo ko buri fuu teddude e Jamirooje deen. Dum woni gollirde dartaare e yurmeende e goondinal. Wo kanjum kaannodon wadude tawee on njoppaay ko heddii duum. 24 Onon wumbe dowoobe yimbe! Si mbuubu saamii e njaram moodon, on ciwan itton dum, de odon moda ngeelooba!

25 Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon lawya caggal kore e caggal kaake, de ley majje ina heewi ko hemraa nguyka e muuyo bonngo. 26 Farisanke bumdo! Lawyu ley kore tafon, ndeen caggal toon du laa6an.

27 Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon nanndi e caabeeje

dawninaade, de dow muɓɓen woodi, tawee ley muɓɓen ina heewi yi'e maayɓe e ko tuuni fuu. ²⁸ Onon du, wo hono noon nanndudon: e jiide gite odon nanndi e fonnditiibe, ammaa ley moodon ina wi'i pet naafikaaku e oonyaare.

²⁹ Bone woodanii on, onon janginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon moyyintinoo caabeeje annabaabe, odon njardina caabeeje fonnditiibe wobbe. ³⁰ Odon mbi'a: «Sini min kawriino e jamaanu maamiraaɓe amin, min ndufidataano e maɓɓe yiyam annabaabe.» ³¹ Ndelle, odon ceedanoo ko'e moodon wo on ɓiɓɓe warannoobe annabaabe been. ³² Ndelle, njottinee ko maamiraaɓe moodon pudfunoo! ³³ Onon bolle, ɓiɓɓe poosoke! Walaa fuu no ndadiron halkere jahanama. ³⁴ Dum wadi de mido nulda on annabaabe e jom'en hakkillo e janginoobe. On mbaran wobbe maɓɓe, tonton wobbe maɓɓe, piyon wobbe maɓɓe dorri e ley cuudi mon baajordi, ndiiwon dum'en hakkunde wuro e wuro. ³⁵ Njomnitaari yiyam fonnditiibe ndufaadam e adunaaru ndu daam fuu yeccoto dow moodon, gilla yonki Haabiila ponnditiido oon faa yonki Jakariyaa ɓii Barakiya mo mbarnodon hakkunde suudu dewal mawndu e hirsirde oon. ³⁶ Goonga kaalanammi on: jukkungo majjum fuu saaman dow yimbe jamaanu o!

*No Iisaa woyri yimbe Urusaliima
(Lukka 13.34-35)*

³⁷ —Kay Urusaliima, Urusaliima! Ada wara annabaabe, ada warda nulaabe to maa kaaye! Kile keewde njidumi hawrundurde ɓiɓɓe maa hono no cofal hawrundurta coppi muudum ley bippeele mum ni. De on njaɓaay. ³⁸ Paamon, Laamdo yoppidii on e suudu mon, wo ndu winnde. ³⁹ Mido wi'a on: gilla joonin, on nji'ataa kam katin si wanaa faa wakkati mo mbi'oyton: «Barke woodanii gardo e dow innde Joomiraado!»

24

*Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru
(Marku 13.1-13, Lukka 21.5-19)*

¹ Nde Iisaa yaltunoo suudu dewal mawndu ina yaha ndeen, taalibaabe muudum battitii dum, kolli dum nyimngo ley galle mayru. ² O wi'i ɓe:

—On nji'ii kujje de fuu naa? Goonga kaalanammi on: fay hayre wootere heddataako ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

³ Caggal duum, Iisaa joodowii dow waamnde wi'eteende Jaytun. Taalibaabe muudum ngari to muudum kam'en tan, mbi'i dum:

—Humpitin min nde dum wadata. Maande ndeye hollata gartol maa, kam e timmoode adunaaru?

⁴ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Ndeentee taa fay gooto wosina on e goonga. ⁵ Sabo heewbe ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni Almasiihu oon.» Be mbosinan yimbe heewbe. ⁶ On nanan kabaaru bolwole gadaade e anniyaade, ammaa taa kulee! Ina tilsi dum wada, de dum wanaa timmoode tafon. ⁷ Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu. Rafooji ngadan, leydi dimmboto e nokkuuje feere feere. ⁸ Dum kaa fuu wo hono fuddoode njatawere beynoowo ni.

⁹ Ndeen, yimbe njaaran on caredon faa torredon, mbaredon. Lenyi diin fuu mbanyan on saabe am. ¹⁰ Wakkati oon, heewbe pergoto njoppa goondinal muɓɓen, ina njambundura, ina mbanyunduri. ¹¹ Annabaabe fewreeɓe heewbe ɓangan, kiila heewbe. ¹² Bonandaaji keewan faa njinngu yimbe heewbe buytoo. ¹³ Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee. ¹⁴ Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo o gooynete e adunaaru ndu fuu, faa lenyi fuu keɓa seedaaku nguun. Ndeen adunaaru timmata.

*Haala torra mawdo e gartol Almasiihu
(Marku 13.14-27, Lukka 21.20-28)*

15—On nji'an «huunde nyiddiniinde bonnoore»* nde annabi Daniyiila haalnoo kabaaru muudum. Huunde ndeen darnete dow nokkure seniinde ndeen.† (Janngudo dum fuu, faama maanaa majjum.) 16 Ndeen, tawaaŋe ley Yahuudiya fuu ndoggira baamle. 17 Tawaado dow suudu, taa wi'a jippoto hooya gineeji ley suudu muudum. 18 Tawaado ngesa, taa yeccoo faa hooyowa saaya muudum. 19 Kay, debereedu'en e musinteeŋe njaran torra ley balde deen! 20 Naaree Laamdo taa doggudu moodon laatoo wakkati dabunde naa nyalaande fowteteende. 21 Sabo ndeen, torra mawdo wadan mo hono muudum wadaay gilla fuddoode adunaaru faa joonin, woodi du hono muudum wadataa abada katin. 22 Sini tawiino balde deen ndaŋŋindinaaka, fay gooto hisataano. Ammaa Laamdo raŋŋindinii de saabe suŋaŋe muudum. 23 Wakkati oon, si goddo wi'ii on: «Ndaaree! Inan Almasiihu do», naa «Inani mo to», taa ngoondinee. 24 Sabo almasiihu'en fewreeŋe e annabaŋe fewreeŋe bangowan, ngada maandeeji mawdi e kaayeeŋi faa majjina fay suŋaŋe been, si na laatoo. 25 Paamee wooda. Mi haalanii on gilla dum waraay. 26 Si yimŋe mbi'ii on: «Inani mo ley ladde», taa njehee. Naa si ŋe mbi'ii: «Inani mo ley cuudi toon», taa ngoondinee. 27 Si goonga, no mayyere yaynirta e kammu gilla lettugal faa gorgal ni, hono noon Bii Neddo wardata. 28 To ko saadi woni fuu, toon jigaaŋe kawritata.

29 —Wakkati gooto, caggal torra balde deen, naange niŋŋan, lewru selan yaynude, koode kammu caaman, kulle gonde dow kammu deen ndimboto.‡ 30 Wakkati oon, maande Bii Neddo oon bangan dow kammu, lenyi adunaaru diin fuu mboyan mettorgal. Be nji'an Bii Neddo oon, ina wara e duule,

ina warda e baawde e teddeengal manngal. 31 Buututal manngal fuufete, de o nula maleyka'en makko lettugal e gorgal, hordoore e sobbiire, kawrundura suŋaŋe makko been gilla to adunaaru fuddi faa to haadi.

Banndol dow yibbi

(Marku 13.28-31, Lukka 21.29-33)

32 Ekitee ko yibbi hollata: si licce makki keyditi, haakorooji makki du mbilitii fu, oŋon anndi ndunngu badake. 33 Noon du, si on nji'ii kulle deen fuu, annditon wakkati oon badake, imo woni e dammbugal galle. 34 Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa tawee kulle deen fuu ngadaay. 35 Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

No fay gooto anndiraa timmoode si wanaa Laamdo

(Marku 13.32-37, Lukka 17.26-30, 34-36)

36 —Ammaa nyalaande ndeen e wakkati oon fay gooto anndaa dum, wanaa maleyka'en wonŋe dow kammuuli, wanaa Biddo oon. Walaa anndudo dum si wanaa Baabiiwo oon. 37 Hono no laatorinoo wakkati Nuuhu, noon du laatortoo si Bii Neddo warii. 38 E ley nyalaade deen fadde ilam tuufaandu daam warude, yimŋe ina nyaama, ina njara, ina baŋa, ina baŋee, faa nyannde Nuuhu naati laana kaan. 39 Be paamaay faa'e faa ilam tuufaandu daam wari, yooli ŋe fuu. Garol Bii Neddo du, hono noon laatortoo. 40 Wakkati oon, worŋe dido tawdete ley ngesa. Goto muŋŋen hooyete, gooto du yoppee. 41 Rewŋe dido undooŋe tawete dow unirde. Goto muŋŋen hooyete, gooto du yoppee. 42 Ndelle, kakkilon, sabo on anndaa wakkati mo Joomiraado mon warata. 43 Paamee dum do: si jom galle ina anndunoo wakkati mo gujjo warata ley jemma, waalan hakkilde, yoppataano o naata suudu muudum. 44 Ndelle, onon du cegilee,

* 24:15 Daniyiila 9.27, 11.31, 12.11. † 24:15 Do Iisaa haali ko annabi Daniyiila sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley suudu dewal mawndu Alhuudiyankooŋe. Ko o sappinoo duum wadii gilla Iisaa rimaaka. Joonin Iisaa wi'i hono majjum wartan katin. ‡ 24:29 Esaaya 13.10, 34.4, Jowiila 2.10.

sabo Bii Neddo waran e wakkati mo on miilaaki.

Haala golloowo koolniido e golloowo bondo

(Lukka 12.41-48)

⁴⁵ —Ndelle, moy woni golloowo koolniido, jom hakkillo? Oon woni mo joomum halfini golloobe muudum faa hokka dum'en nyaamdu muɓɓen e wakkati kaando. ⁴⁶ Barke woodanii golloowo mo joomum warti, tawi ina wada no yamiraa noon. ⁴⁷ Goonga kaalanammi on: joomiiko oon halfinan mo jawdi muudum fuu. ⁴⁸ Ammaa si golloowo oon wo bondo, wi'ii ley bernde mum joomum ɓooyan wartaay, ⁴⁹ de fuddi ina fiya banndiraaɓe muudum golloobe, ina nyaamda ina yarda e sulotoobe, ⁵⁰ ndeen kaa, joomiiko wartan nyalooma mo o anndaa e wakkati mo o miilaaki. ⁵¹ Joomiiko oon jukkoto mo jukkungo naawngo, watta mo hakkunde munaafiki'en. Toon bojji e njeryundurde nyiye ngoni.

25

Banndol haala surbaaɓe sappo

¹ —Inan no laamu Laamdo nandi: wo hono surbaaɓe sappo hooyuɓe fitillaaji muɓɓen de njehi faa njaɓɓowoo ɓanudo.* ² Njyoy maɓɓe ngalaa hakkillo, njyoy maɓɓe du ina ngoodi hakkillo. ³ Be ngalaa hakkillo been kooyi fitillaaji tawi njoobaaki nebbam. ⁴ Jom'en hakkillo been kaa njaadi paali nebbam e fitillaaji muɓɓen. ⁵ Nde ɓanudo oon jengunoo waraay ndeen, ɓe fuu ɓe nɔɔɔ, ɓe daanii. ⁶ Faa hakkunde jemma, yeewnaango nanaa, wi'i: «Inan ɓanudo oon! Njaltee! Njaɓɓowee mo!» ⁷ Ndeen surbaaɓe been fuu pini, ina moyyina fitillaaji muɓɓen. ⁸ Surbaaɓe ɓe ngalaa hakkillo been mbi'i jom'en hakkillo been: «Njedee min nebbam moodon daam, sabo inan fitillaaji amin ina nyifa.» ⁹ Jom'en hakkillo been njaabii, mbi'i: «Gasataa, sabo ko min njogii duum heyataa en, en fuu.

Njehee to sonnoobe, coodowon!»

¹⁰ Ko ɓe njehi faa ɓe coodowa nebbam duum, ɓanudo oon yottii. Segilinoobe been naatidi e makko e ley suudu weltaare nduun, de dammbugal ngaal ommbaa. ¹¹ Faa ɓooyi seeda, surbaaɓe heddiibe ɓe cegilaaki been ngarti, keddii ina nodda, ina mbi'a: «Joomii amin, joomii amin, omtan min!» ¹² Ammaa o jaabii ɓe, o wi'i: «Goonga kaalanammi on: mi anndaa on.»

¹³ Iisaa sakitii wi'i:

—Kakkilon ndelle, sabo on anndaa nyaalaande naa wakkati mo Bii Neddo wartata oon.

Banndol haala golloobe tato

(Lukka 19.11-27)

¹⁴ —Laamu Laamdo ina nanndi e gorko cegiliido faa dilla, noddii maccuɓe mum, de halfini dum'en jawdi mum. ¹⁵ O halfini gooto maɓɓe mutakal kanje keme joy, goddo keme didi, tataɓo oon hemre, mono fuu ko fotata e muudum. Caggal duum, o dilli. Wakkati oon ni, ¹⁶ kalfinaado mutakal kanje keme joy oon yehi lumorii dum, hebi mutakal keme joy godde. ¹⁷ Jom keme didi oon du wadi noon, tinii kam du mutakal keme didi godde. ¹⁸ Ammaa jom mutakal hemre oon yehi wasowi ngayka, uwi toon ko joomum oon hokkunoo dum.

¹⁹ Faa ɓooyi caggal majjum, joomii ɓe oon warti, noddii ɓe, faa ndaara hiisa ceede deen. ²⁰ Kalfinaado mutakal kanje keme joy oon wari, waddi mutakal keme joy godde, wi'i: «Joomam, a halfinii kam mutakal keme joy. Ndaar, mi tinorake de mutakal keme joy godde.» ²¹ Joomiiko oon wi'i mo: «Gasii. Wo a maccudo lobbo, koolniido. Saabe a hoolnake e ko famdi, mi halfinte ko heewi. War naatu faa ceyododen!» ²² Kalfinaado mutakal keme didi oon wari kam du, wi'i: «Joomam, a halfinii kam mutakal kanje keme didi. Ndaar, mi tinorake de mutakal keme didi godde.» ²³ Joomiiko oon wi'i mo: «Gasii. Wo a maccudo lobbo, koolniido. Saabe a hoolnake e ko famdi,

* **25:1** E al'aada Alhuudiyankooɓe ɓanudo ina yaada e yigiraaɓe jom suudu muudum, sabo kam'en ndammbata dum.

mi halfinte ko heewi. War naatu faa ceyododen!»²⁴ Kalfinaado mutakal kanje hemre oon wari kam du, wi'i: «Joomam, mido anndunoo a gorko tiidudo alhaali: ada taya ko a aawaay, ada hawrundura to a sarkaay aawdi.²⁵ Saabe dum, kulumi, njahumi iroyimi kanje maa oon. Haya, inan giney maa.»²⁶ Joomiiko jaabii mo, wi'i: «Maccudo bondo, jaaydo! Ada anndunoo mido taya ko mi aawaay, mido hawrundura to mi saakaay aawdi.²⁷ Ndelle, ada haannoo wattude kanje am oon to tinoobe buudi, faa danya ko tinoriimi si mi wartii.²⁸ Joonin, teetee mo mutakal hemre kanje oon, kokkon dum jom mutakal kanje keme joy oon.²⁹ Sabo jogiido fuu beydante faa heewa. Ammaa mo walaa oon, fay seeda ko jogii duum teetete.³⁰ Maccudo jaaydo oon kaa, paddee dum yaasin e ley nimre ndeen. Toon bojji e njeryundurde nyiye ngoni.»

No Bii Neddo oon sarortoo yimbe fuu

³¹—Nde Bii Neddo wardi e teddeengal muudum, kam e maleyka'en fuu, joodoto e joodorgal laamu muudum teddungal ngaal.³² Yimbe adunaaru been fuu kawrundurte yeeso makko, o sennda 6e hono no duroowo sendirta baali e be'i ni:³³ o heedina baali diin e junngo makko nyaamo, o heedina be'i diin e junngo makko nano.³⁴ Ndeen Kaananke oon wi'ata wonbe junngo mum nyaamo been: «Ngaree, onon 6e Baaba am barkini, njafee laamu mo ndesanadon gilla e fuddoode adunaaru ndu.³⁵ Sabo mi yolbiino, de on nyaamnii kam. Mi domdiino, de on njarnii kam. Mi laatakeno beero, de on njaabake kam.³⁶ Mi holiino, de on koltinii kam. Mi nyawiino, de on cawrii kam. Mi udanooma ley kasu, de on ndaarowii kam.»³⁷ E wakkati oon, fonnditiibe been njaabotoo mo, mbi'a: «Joomiraado, ndey min nji'i ada yolbi, de min nyaamni ma naa ada domdi, de

min njarni ma?³⁸ Ndey min nji'i a beero, de min njaabii ma, naa a koldo, de min koltini maa?³⁹ Ndey min nji'i a nyawdo naa a uddaado ley kasu, de min ngari ndaarude ma?»⁴⁰ Kaananke oon jaaboto 6e wi'a: «Goonga kaalanammi on: ko ngadandon gooto e burdo famdude ley sakiraabe am been fu, wo miin ngadandon.»

⁴¹ Caggal duum, o wi'an wonbe junngo makko nano been: «Mboddee kam, onon hudaabe Laamdo! Njehee ley yiite duumiinge nge Laamdo resani Ibiliisa e maleyka'en muudum ngeen!⁴² Sabo mi yolbiino, de on nyaamnaay kam. Mi domdiino, de on njarnaay kam.⁴³ Mi weeriino, de on njippinaay kam. Mi holiino, de on koltinaay kam. Mi nyawiino, mi udanooma, de on ngaraay ndaarude kam.»⁴⁴ Ndeen, 6e njaaboto mo kambe du, 6e mbi'a: «Joomiraado, ndey min nji'i ada yolbi naa ada domdi naa ada weeri naa ada holi naa ada nyawi naa ada ommbaa ley kasu, de min mballaay ma?»⁴⁵ O jaaboto 6e, o wi'a: «Goonga kaalanammi on: ko on ngadanaay gooto e burbe famdude 6ee do duum, wo miin woni on ngadanaay.»⁴⁶ Ndeen, 6e njahan ley jukkungo duumiingo, de fonnditiibe been keba nguurndam nduumiidam.

26

No mawbe diina ndawriri faa nanga Iisaa

(Marku 14.1-2, Lukka 22.1-2, Yuhanna 11.45-53)

¹ Nde Iisaa timminnoo waajuuji diin fuu, wi'i taalibaa6e muudum been:

²—Odon anndi balde didi keddanii en e iidi Faltagol*, de Bii Neddo hokkirtirte faa tontee e leggal palaangal.

³ E wakkati oon, hooree6e almaami'en e mawbe Alhuudiyankoo6e been kawritowi galle Almaami Mawdo bi'eteedo Kayafas.⁴ Be fuu 6e

* **26:2** Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyam mooytaa e dammbugal muudum.

ndawridi faa 6e nanngira Iisaa hiila, 6e mbara dum. ⁵ Ammaa 6e mbi'i:
—Taa ngaden dum ley iidi ndi de yimbe muurta.

No debbo joordi nebbam uurdam dow Iisaa

(Marku 14.3-9, Yuhanna 12.1-8)

⁶ Tawi Iisaa ina woni ley Baytaniya to suudu Simon noddirteedo cepindo. ⁷ Debbo gomma battitii dum ina jogii faandu nebbam uurdam, tiidudam coggu sanne. O tawi Iisaa ina nyaama, o joori dam dow hoore muudum. ⁸ Nde taalibaa6e been nji'unoo dum ndeen, mettaa, ina mbi'a:

—Dume saabii de nebbam daam bonniraa ni? ⁹ Idam waawnoo sonneede ceede keewde, de ceede deen kokkee talkaa6e.

¹⁰ Iisaa faamii ko 6e kaalata duum, wi'i 6e:

—Ko wadi de odon torra debbo o? O gollanii kam gollal lobbal.

¹¹ Si goonga, talkaa6e ina tawdee e moodon wakkati fuu. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu. ¹² O joorii nebbam uurdam dam dow banndu am faa o segilanoo kam uweede. ¹³ Goonga kaalanammi on: do Kabaaru Lobbo waajaa e adunaaru ndu fuu, ko debbo o wadi duum fillitete, faa o miccitere.

No Yahuuda jamborii Iisaa

(Marku 14.10-11, Lukka 22.3-6)

¹⁴ Ndeen Yahuuda Isikariyotto, gooto e taalibaa6e sappo e dido been, yehi to hooree6e almaami'en, ¹⁵ wi'i dum'en:

—Dume kokkoton kam si mi wad-danii on Iisaa?

Ndeen 6e njobi mo buudi cardi capande tati. ¹⁶ Gilla ndeen, Yahuuda ina filoo wakkati faa jambo Iisaa.

No Iisaa wadiri hiraande iidi Faltagol e taalibaa6e muudum

(Marku 14.12-26, Lukka 22.7-23, Yuhanna 13.21-30, 1 Korintunkoo6e 11.23-25)

¹⁷ Nyalaande go'a6erde iidi buuru mo wattaaka rabilla, taalibaa6e been ngari, yami Iisaa, mbi'i dum:

—Toy njiddaa min cegilanowe hiraande iidi Faltagol ndeen?

¹⁸ O jaabii 6e, o wi'i:

—Njehee ngalluure toon, naaton suudu maani, mbi'on dum: «Moodibbo wi'i wakkati muudum yonii. Wo to suudu maada wadata iidi Faltagol, kam e taalibaa6e muudum.»

¹⁹ Taalibaa6e been ngadi ko Iisaa yamiri dum'en, cegilii hiraande ndeen.

²⁰ Nde hiirnoo fu, Iisaa joododii e taalibaa6e sappo e dido been faa 6e kiirto. ²¹ Nde 6e kiirtotonoo ndeen, o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam.

²² Be cunii sanne, heddii i6e yamira mo gooto gooto, mono fuu ina wi'a:

—Joomam, kori wanaa miin?

²³ O jaabii, o wi'i:

—Cuuwidindo e am junngo muudum ley le'al ngal, oon jambotoo kam. ²⁴ Tilay Bii Neddo yoppira adunaaru no haaliraa ley Binndi diin ni. Ammaa bone woodanii jambotoodo Bii Neddo oon! Gorko oon, si rimaakano fey buri woodde e muudum.

²⁵ Yahuuda jamboytoodo mo oon hooyi haala, yami mo, wi'i:

—Moodibbo, kori wanaa miin?

O jaabii dum, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

²⁶ Nde 6e nyaamannoo ndeen, Iisaa hooyi buuru, yetti Laamdo, heltii, hokki taalibaa6e muudum been, wi'i:

—Nja6ee, nyaamee. Dum woni banndu am.

²⁷ Caggal duum, o hooyi horde cabijam, o yetti Laamdo, o hokki 6e, o wi'i:

—Njaree, on fuu. ²⁸ Dum woni yiyam am tabintinooram amaana Laamdo. Dam rufete saabe heew6e faa hakkeji mu66en njaafee. ²⁹ Mido haalana on: mi yarataa cabijam dam katin si wanaa nyannde nde njardowammi e moodon kesam ley laamu Baaba am.

³⁰ Caggal 6e njimii Jabuura,† 6e njalti, 6e njehi dow waamnde wi'eteende Jaytun.

† 26:30 Al'aada Alhuudiyankoo6e woni yimude jimi Jabuura 115-118 e hiraande iidi Faltagol.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa dum

(Marku 14.27-31, Lukka 22.31-34, Yuhanna 13.36-38)

³¹ Wakkati oon, Iisaa wi'i 6e:

—Ley jemma o, on fuu on njoppa kam, sabo ina winndaa: «Mi fiyan duroowo piide maayde, de coggal baali ngaal sankitoo.»[†]

Iisaa beydi, wi'i:

³² —Ammaa nde iirtinowaami fu, mi artoyto on Galili.

³³ Ndeen Piyeer hooyi haala, wi'i mo:

—Fay si 6e fuu 6e njoppi ma, miin kaa abada mi yoppataa ma.

³⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: jemma o pay, fadde ndontoori joggude a wi'an a anndaa kam kile tati.

³⁵ Piyeer wi'i mo:

—Fay si tilsi mi maaydan e maada, abada mi wi'ataa mi anndaa ma.

Taalibaa6e been fuu mbi'i hono noon.

No Iisaa nyaagorii Laamdo ley Geccemane

(Marku 14.32-42, Lukka 22.39-46)

³⁶ Caggal duum, Iisaa yottodii e ma66e nokku bi'eteedo Geccemane, wi'i 6e:

—Njoodde do, faa mi yaha mi wadowa du'aare.

³⁷ O yaadi e Piyeer e bi66e Jebede dido been, bernde makko fuddi maatude mettorgal e kaadeefi.

³⁸ Wakkati oon, o wi'i 6e:

—Mettorgal ina mawni e am sanne faa ina nesa warude kam. Keddee do, ndoomidee e am, kakkilen.

³⁹ O toowti seeda, o hippa yeeso makko e leydi, imo du'oo, imo wi'a:

—Baabiiwo, si tawii ina laatoo, woddinam horde torra nde. Ammaa taa laatoroo no muuyirmi, laatoroo no muuyirdaa aan.

⁴⁰ O warti, o tawi i6e daanii. O wi'i Piyeer:

—On ngalaa semmbe faa ndoomidon e am fay haddi wawtu gooto naa? ⁴¹ Kakkilee, ndu'ee, taa on njarribe. Sabo hakkillo ina heewi anniya lobbo, ammaa terde ina lokkidi.

⁴² O yehi katin, o du'ii, o wi'i:

—Baabiiwo, si tawii horde bone nde waawaa woddineede si wanaa mi yara dum fu, muuyde maa laatoo.

⁴³ O warti, o tawi 6e daantake, sabo doyngol ma66e na teddi sanne. ⁴⁴ O yehi katin, o du'ii tataberde hono no o du'orinoo ni. ⁴⁵ Caggal duum, o warti to taalibaa6e been, o wi'i dum'en:

—On daani, odon nootta naa? Ndaaree, wakkati o yottake! Bii Neddo wattete e juude luttube. ⁴⁶ Ummee njeheh! Inan jambotoodo kam oon ina battitii.

No Iisaa nanngiraa

(Marku 14.43-50, Lukka 22.47-53, Yuhanna 18.3-12)

⁴⁷ O tilaaki haalude, faa Yahuuda, gooto e sappo e dido been, yottii ina wondi e yim6e heew6e jogiibe kaafaaje e cabbi. Wo 6e nulaa6e hooree6e almaami'en e maw6e Alhudiyanloo6e. ⁴⁸ Jambotoodo mo oon hokkiino 6e filnde, wi'i:

—Mo mucciimi fu, oon woni kanko. Nanngon dum.

⁴⁹ Wakkati oon pay, Yahuuda battitii Iisaa, wi'i dum:

—Foofoo Moodibbo!

O muccii dum. ⁵⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Gido am, wadu ko waddi maa duum.

Wakkati oon, 6e battitii Iisaa, 6e nanngi dum, 6e tiigii dum. ⁵¹ Gooto e wondube e Iisaa been soorti kaafaahi mum, soppa maccudo Almaami Mawdo, tayi nowru muudum.

⁵² Ndeen, Iisaa wi'i mo:

—Soornu kaafaahi maa ki e hulgo muudum, sabo kamreteedo kaafaahi fuu, kaafaahi halkata dum. ⁵³ Maa du ada miila joonin mi waawaa noddude Baaba am nulda kam ko buri konuuji sappo e didi maleyka'en naa?

⁵⁴ Ammaa si dum laatorake noon, noy ko winndaa e ley Binndi diin duum tabitirta? Di mbi'ii sanaa dum laatoroo noon.

⁵⁵ E wakkati oon, o wi'i jamaa oon:

—Ko wadi de ngardudon e kaafaaje e cabbi faa nanngon kam hono wo mi gujjo? Nyannde fuu mido joodinoo

[†] 26:31 Jakariyaa 13.7.

ley suudu dewal mawndu nduun, mido janngina, de on nanngaay kam.

⁵⁶ Ammaa dum fuu wadan faa Binndi annabaabe diin tabita.

Ndeen, taalibaaabe been fuu njoppi mo, ndoggi.

No mawbe diina carorii Iisaa
(Marku 14.53-65, Lukka 22.54-55, 63-71, Yuhanna 18.13-14, 19-24)

⁵⁷ Nanngu6e Iisaa been njaari dum to Kayafas Almaami Mawdo oon. Tawi jannginoo6e Tawreeta e mawbe lenyol been kawritii toon. ⁵⁸ Piyeer le, ina jokki mo to toowti seeda, faa e taliyaare galle Almaami Mawdo oon. O naati ley galle oon, o joododii e doomoobe been faa o yi'a no dum saktortoo.

⁵⁹ Woodi, hooree6e almaami'en e jeyaa6e e waalde Saahii6e ndeen fuu ina piloo fewre nde pelda Iisaa faa waree, ⁶⁰ de 6e ke6aay. Fay ko heew6e ngari seedanaade mo pene duum, sabaabu baawdo warude mo fuu walaa. Sakitii, wor6e dido ngari, ⁶¹ mbi'i:

—Kanko wi'unoo imo waawi li6ude suudu dewal Laamdo, de o nyi6too ndu ley balde tati.

⁶² Almaami Mawdo oon ummii, wi'i Iisaa:

Walaa ko njaabotodaa naa? Ko yimbe 6e ceedante duum wo dume?

⁶³ Dum fuu imo deyyinii. Almaami Mawdo oon wi'i mo:

—Mido yamire e innde Laamdo buurdo, kaalanaa min si tawii aan woni Almasiihu, Bii Laamdo oon.

⁶⁴ O jaabii dum, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali. Katin, mido wi'a on: gilla joonin, on nji'an Bii Neddo ina joodii gere nyaamo Jom baawde oon. O warowan dow duule kammu.

⁶⁵ Haalaaji makko diin metti Almaami Mawdo oon faa seeki kaddule muudum, wi'i:

—O mbonkake Laamdo! Walaa fuu ko kaajaraden seedee6e katin! On narrii noppi moodon ko o mbonkii Laamdo duum. ⁶⁶ Dume miilidon?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Imo haani wareede.

⁶⁷ Caggal duum, 6e tutti e yeeso makko, 6e culkii mo. Wobbe ma6be ina peenya mo, ⁶⁸ ina mbi'a:

—Hey Almasiihu! Si a annabaajo, haalan min moy fiyi ma!

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa
(Marku 14.66-72, Lukka 22.56-62, Yuhanna 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Tawi Piyeer ina joodii yaasin suudu nduun ley taliyaare galle oon. Gooto e hor6e won6e doon battitii mo, wi'i:

—Aan, ada wondunoo e Iisaa Galilinkoojo oon.

⁷⁰ O yeddi dum hakkunde yimbe fuu, o wi'i:

—Mi faamaay ko kaalataa duum.

⁷¹ Caggal duum, o fonndii to dammbugal galle toon. Kordo goddo yi'i mo, wi'i won6e doon been:

—Gorko o ina wondunoo e Iisaa Nasaraatuujo oon.

⁷² Piyeer yeddi katin, wi'i:

—Mi hunake, mi anndaa gorko o.

⁷³ Faa booyti seeda, dariibe doon been battii Piyeer, mbi'i dum:

—Tannyoral, aan du wo a gooto ma6be, sabo demngal maa ngal hollii to yuurudaa.

⁷⁴ E ley duum, Piyeer fuddi hunaade e huttaade, ina wi'a:

—Mi anndaa gorko o!

Wakkati oon pay, ndontoori joggi.

⁷⁵ De Piyeer miccitii ko Iisaa wi'unoo duum: «Fadde ndontoori joggude, a wi'an a anndaa kam kile tati.» O wurtii yaasin, imo woya bojji cattudi.

27

No Iisaa jaariraa to Pilaatu
(Marku 15.1, Lukka 23.1-2, Yuhanna 18.28-32)

¹ Gilla fajiri, hooree6e almaami'en e mawbe lenyol been fuu kawriti, ndarni anniya warude Iisaa. ² Be ka66i mo, 6e njaari mo, 6e ngatti mo e juude Pilaatu goforneer oon.

No Yahuuda maayiri
(Golle Nulaabe 1.18-19)

³ Nde Yahuuda jambiido Iisaa oon yi'unoo no Iisaa saroraa wo bareteedo fu, mimsiti. O wartiri buudi

cardi capande tati diin to hooree6e almaami'en e maw6e lenyol been. ⁴ O wi'i dum'en:

—Mi luttii ko njambiimi mo walaa feloore duum!

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Ko jomi min? Wo aan dum woodani.

⁵ Yahuuda faddi ceede deen ley suudu dewal mawndu nduun, dilli. Ndeen yehi, hooyi boggol, waritowii.

⁶ Hooree6e almaami'en been kooyi ceede deen, mbi'i:

—Dagaaki ceede de ngattee ley keesu oon, sabo wo dum njobdi yiyam.

⁷ Be ndawridi dow majjum, de 6e kooyi ceede deen, 6e coodi ngesa mahoowo loode, 6e ngadi nga caabeeje weer6e. ⁸ Dum wadi de ngesa ngaan ina wi'ee «Ngesa Yiyam» faa hannden. ⁹ Noon haala ka annabi Yeremiya haalnoo kaan tabintiniraa nde wi'unoo:

«Be kooyii buudi cardi capande tati, coggu mo yim6e Israa'iila kiisorii yonki makko,

¹⁰ 6e coodi dum ngesa mahoowo loode, hono no Joomiraado yamiri kam ni.»*

No Pilaatu yamiri Iisaa
(Marku 15.2-5, Lukka 23.3-5, Yuhanna 18.33-38)

¹¹ Iisaa darii yeeso goforneer oon. Oon yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhudiyanke oon naa?

O jaabii, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

¹² Ammaa nde hooree6e almaami'en e maw6e lenyol been pelannoo mo ndeen, o nootaaki fay huunde. ¹³ Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—A nanataa ko 6e ceedante duum fuu naa?

¹⁴ Ammaa o jaabaaki faa'e. Dum haaynii goforneer oon sanne.

No Iisaa saroraa wo bareteedo
(Marku 15.6-15, Lukka 23.13-25, Yuhanna 18.39-19.16)

¹⁵ Wakkati Iidi Faltagol fuu, goforneer oon ina woowi yoofande yim6e been kasuujo gooto mo njidi yoofaneede. ¹⁶ Wakkati oon, ina woodi kasuujo jom innde, bi'eteedo Iisaa Barabas. ¹⁷ E ley ko jamaa oon hawriti duum, Pilaatu yami 6e, wi'i:

—Moy njidudon mi yoofana on: Iisaa Barabas naa Iisaa bi'eteedo Almasiihu oon?

¹⁸ Si goonga, Pilaatu faamii wo kiram wadi de 6e kokkitiri Iisaa. ¹⁹ Katin du, wakkati o joodinoo ley sarordu oon, jom suudu makko neli e makko, wi'i:

—Celaa gorko ponnditiido oon, sabo jemma hankin koydi makko tampinii kam sanne.

²⁰ Hooree6e almaami'en e maw6e lenyol been ndunyi jamaa oon nyaago Pilaatu yoofana 6e Barabas, de wara Iisaa. ²¹ Goforneer oon yamtindii 6e:

—Moy e dido been njidudon mi yoofana on?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Barabas!

²² Pilaatu yami 6e, wi'i:

—Ndelle, noy ngadammi Iisaa bi'eteedo Almasiihu oon?

Be fuu 6e njaabii, 6e mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal!

²³ O yami 6e, o wi'i:

—Dume o wadi ko boni?

De 6e beydi yeewnaade semmbe, i6e mbi'a:

—Tontu mo e leggal palaangal!

²⁴ Ndeen Pilaatu yi'i walaa ko waawi, tawi du muurtere ina ummoo. O hooyi ndiyam, o looti juude makko yeeso yim6e been, o wi'i 6e:

—Miin kaa, baka am walaa e rufugol yiyam gorko o. Wo onon dum woodani.

²⁵ Be fuu 6e njaabii, 6e mbi'i:

—Yiyam makko ina yowii dow amin, minen e bi66e amin!

²⁶ Ndeen, Pilaatu yoofani 6e Barabas, de yamiri Iisaa fiyee dorri. Caggal duum, o hokkitiri dum ton-towee e leggal palaangal.

* 27:10 Jakariyaa 11.12-13, Yeremiya 19.1-13, 32.6-9.

*No sordaasiibe njalnorii Iisaa
(Marku 15.16-20, Yuhanna 19.2-3)*

²⁷ Sordaasiibe goforneer been njaari Iisaa to galle laamorde ley huβeere toon. Be ngaddi fedde sordaasiibe been fuu piilii mo. ²⁸ Be borti mo kaddule makko, 6e borni mo saaya mbodeeha.† ²⁹ Caggal duum, 6e canyi taarde gi'e, 6e kippi e hoore makko, 6e ngatti loosol e junngo makko nyaamo. Ndeen 6e kofii yeeso makko, iβe njalnoroo mo, iβe mbi'a:

—Foofoo, kaananke Alhuudiyankooβe Bii Laamdo.

³⁰ Be tutti dow makko, 6e kooyi loosol ngool iβe piya mo hoore. ³¹ Nde 6e tilinoo jalnoraade mo ndeen, 6e itti saaya kaan, 6e borni mo kaddule makko. Ndeen 6e njaari mo faa 6e tontowa mo e leggal palaangal.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(Marku 15.21-32, Lukka 23.26-43, Yuhanna 19.17-27)

³² Nde 6e njaltannoo ngalluure ndeen fu, 6e kawri e gorko jeyaado Sireene bi'eteedo Simon. Sordaasiibe been ndooldi mo o wakkoo leggal Iisaa palaangal ngaal. ³³ Be njottowii nokku bi'eteedo Golgata (maanaa majjum woni «Nokku Laalagal Hoore»). ³⁴ Be kokki Iisaa cabijam njillunduraadam e kaankaangel faa o yara. Nde o meedunoo dum ndeen, o salii yarude.

³⁵ Nde 6e tontunoo mo e leggal palaangal ndeen, 6e pecciri kaddule makko cumnal. ³⁶ Caggal duum, 6e njoodii toon iβe ndooma mo. ³⁷ Be mbinndi sabaabu ko tonti mo, 6e takki dum do tiimtude hoore makko doon. Binndi dow maggal na mbi'a: O WO IISAA, KAAANANKE ALHUUDIYANKOOβE. ³⁸ Tawi du, yanoobe dido tontidaa e makko, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. ³⁹ Yimβe faltotoobe doon been ina njenna mo, ina ndimmba ko'e muβben, ⁴⁰ ina mbi'a:

—Aan liβoowo suudu dewal mawndu de nyiβtoo ndu ley balde

tati, dannu hoore maa! Si wo a Bii Laamdo, jippa leggal palaangal ngal!

⁴¹ Hono noon, hooreeβe almaami'en e jannginoobe Tawreeta e mawβe lenyol been fuu ina njalnoroo mo, ina mbi'a:

⁴² —O dannii woββe, de o waawaa dannude hoore makko. Wo o kaananke Israa'iila. Jonle, o jippoo leggal palaangal ngal, faa ngoondinen mo. ⁴³ O halfinii hoore makko Laamdo. Laamdo hisina mo joonin si na yidi mo. Sabo o wi'ii wo o Bii Laamdo.

⁴⁴ Yanoobe tontaaβe dakkol makko been du ina mbonkoroo mo noon.

Haala maayde Iisaa

(Marku 15.33-41, Lukka 23.44-49, Yuhanna 19.28-30)

⁴⁵ Gilla hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange. ⁴⁶ Wakkati yamnde tati kiiral naange, Iisaa feekii feekaango toowngo, wi'i:

— *Eli, Eli, lama sabaktani?* (Dum na firta «Laamdo am, Laamdo am! Dume saabii de njoppudaa kam?») ⁴⁷ Nde woββe dariiβe toon been nanoo dum ndeen, mbi'i:

—Wo annabi Iliyaasa o noddata!

⁴⁸ Wakkati oon ni, gooto doggi wad-dowi tekkere, suuwi nde e ndiyam lammudam, haββi nde e loosol. De o fonndini hunnduko Iisaa faa muyta.

⁴⁹ Ammaa heddiibe been mbi'i:

—Yoppu. Ndaaren yalla Iliyaasa waran danna mo.

⁵⁰ Caggal duum, Iisaa feekii feekaango toowngo katin, de yoofi yonki muudum.

⁵¹ Wakkati oon, lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii gilla dow faa ley, laatii taye didi. Leydi dimmbii, kaaye ceekii. ⁵² Caabeeje udditii, de seniibe maaynoobe heewβe iirtii. ⁵³ Caggal ko Iisaa iirtii duum, 6e njalti e caabeeje deen, 6e naati ngalluure seniinde ndeen. Yimβe heewβe nji'i 6e.

⁵⁴ Sordaasiibe doomuβe Iisaa been e hooreejo muβben nji'ii no leydi

† 27:28 Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo saaya ka kaananke bornotoo.

dimmborii e ko wadi duum fuu. Be kuli sanne, 6e mbi'i:

—Si goonga ni, o wo Bii Laamdo!

⁵⁵ Rew6e heew6e ina ngoni to toowti, ina kaynoo. Wo 6e jokkunoo6e Iisaa gilla Galili faa 6e ngollana dum. ⁵⁶ Mariyama mo Magdala e Mariyama inna Yaakuuba e Yuusufi, kam e inna 6i66e Jebede ina ngoni hakkunde ma66e.

No 6anndu Iisaa wattiraa e saabeere

(Marku 15.42-47, Lukka 23.50-56, Yuhanna 19.38-42)

⁵⁷ Nde hiirnoo fu, gorko jom jawdi jeyaado Arimatiya wari. Imo wi'ee Yuusufi. Kam du wo taalibaajo Iisaa. ⁵⁸ O yehi to Pilaatu, o ɲaarii dum 6anndu Iisaa. Pilaatu yamiri o hokkee ndu. ⁵⁹ O hooyi 6anndu nduun, o fili dum e kasanke keso. ⁶⁰ O watti dum e saabeere heyre nde o wasannoo hoore makko e hayre. Caggal duum, o talliti hayre teddunde, o uddiri dammbugal saabeere ndeen, o dilli. ⁶¹ Mariyama mo Magdala e Mariyama goddo oon ina njoodii doon, ina kucciti e saabeere ndeen.

No sordaasiibe ndoomiri saabeere Iisaa

⁶² Jaango majjum wo nyalaande fowteteende. Hooree6e almaami'en e Farisa'en kawriti to Pilaatu, ⁶³ mbi'i dum:

—Joomii amin, min miccitate kiiloowo yim6e oon wi'iino nde wuurnoo ndeen, balde tati caggal maayde muudum iirtoto. ⁶⁴ Ndelle, njamiraa saabeere ndeen doomee faa nyalooma tata6o oon faltoo, taa taalibaa6e makko ngara mbujja 6anndu makko mbi'a yim6e been o ummitake hakkunde maay6e. Ndeen kaa, hiila cakitiika kaan 6uran arandeeha kaan bonde.

⁶⁵ Pilaatu wi'i 6e:

—Inan sordaasi'en ndaaroo6e. Njehee, kooyee dum'en, ndoomira saabeere ndeen no mbaawiri fuu.

⁶⁶ Be njehi hayboyde saabeere ndeen: 6e takki omboode ndeen, 6e ngadi maande dow mayre, 6e ndarni doon sordaasiibe ndaaroo6e.

28

No Iisaa ummintiniraa
(Marku 16.1-10, Lukka 24.1-12, Yuhanna 20.1-10)

¹ Nde nyalaande fowteteende ndeen faltinoo fu, gilla naange fudaay nyannde alan, Mariyama mo Magdala e Mariyama goddo oon njehi ndaaroyde saabeere ndeen. ² De inan, leydi dimmbii semmbe. Maleyka Joomiraado yuuri dow kammu jippii, talliti hayre ndeen joodii dow mayre. ³ Imo jalbira hono mayyere, kaddule makko du ina ndawni far, hono jalbugol daandorgal ni. ⁴ Doomoo6e been kuli sanne faa ina ndiwna, laatii hono maay6e ni.

⁵ Maleyka oon wi'i rew6e been:

—Onon kaa, taa kulee! Mido anndi Iisaa tontanoodo oon pilotodon. ⁶ O walaa do, o ummitake hono no o wirunoo ni. Ngaree, ndaaree nokku do o waalinoo do. ⁷ De kenyo6on, njahon, kumpitowon taalibaa6e makko been o ummitake e maayde. Woodi, joonin o artoyto on Galili. Toon nji'oyton mo. Dum njoginoomi faa mi haalana on.

⁸ Rew6e dido been kenyii, ndilli to saabeere toon, i6e keewi kulol e seyo manngo. Be ndoggi yaade faa 6e kaalanowa taalibaa6e makko been kabaaru o. ⁹ Wakkati oon ni, Iisaa hawri e ma66e, wi'i 6e:

—Foofoo!

Be 6attitii mo, 6e nanngi koyde makko, 6e kujidani mo. ¹⁰ Ndeen, o wi'i 6e:

—Taa kulee! Njehee mbi'owee taalibaa6e am been njaha Galili. Toon 6e nji'oyta kam.

No doomoo6e saabeere Iisaa been pillorii ko wadi duum

¹¹ Nde rew6e been ndillannoo ndeen, wob6e e sordaasiibe ndaaroo6e saabeere been kooti ngalluure toon, kaalani hooree6e almaami'en been ko wadi duum fuu. ¹² Hooree6e almaami'en been kawriti e maw6e yim6e. Be ndawridi faa 6e kokka sordaasiibe been ceede keewde. ¹³ Be mbi'i dum'en:

—Mbi'on taalibaa6e makko been ngarii jemma tawi odon daanii, de

mbujji mo. ¹⁴ Si goforneer oon nanii d̄um fu, min koomtan d̄um, min keedana on e torra fuu.

¹⁵ Sordaasiiɓe ɓeen nanngi ceede deen, ngadi no mbiiraa noon. Nii du haala kaan fillortee hakkunde Alhu-udiyankooɓe faa hannden.

No Iisaa ɓangirani taalibaabe muudum

(Marku 16.14-18, Lukka 24.36-49, Yuhanna 20.19-23, Golle Nulaabe 1.6-8)

¹⁶ Taalibaabe sappo e ngo'o ɓeen njehi Galili to dow waamnde nde Iisaa tindinnoo d̄um'en ndeen. ¹⁷ Nde ɓe nji'unoo mo ndeen, ɓe kujidani mo, ammaa wɓɓe maɓɓe cikkitirii. ¹⁸ O ɓattitii, o wi'i ɓe:

—Mi hokkaama baawde fuu dow kammu e leydi. ¹⁹ Ndelle, njehee to lenyi yimɓe fuu, ngadon d̄um'en taalibaabe am, lootiron ɓe lootagal batisima e innde Baabiiwo e Biɗɗo e Ruuhu Ceniido. ²⁰ Njannginon ɓe ɓe njokka ko njamirmi on d̄uum fuu. Anndee, mido wondi e moodon nyannde fuu faa ɗo adunaaru timmi.

Linjiila Iisaa mo Marku winndi

No Yaayaa waajorii
(*Matta 3.1-12, Lukka 3.1-18, Yuhanna 1.19-28*)

¹ Dum woni fuddoode Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu Bii Laamdo. ² Ina winndaa e dewtere annabi Esaaya:

«Laamdo wi'ii: Ndaaree, mi ardinate nulaado am moyyinane laawol.*

³ Daande ina yeewnoo ley ladde na wi'a:

Moyyinee laawol Joomiraado, ndartinee dati makko.»†

⁴ Nulaado oon woni Yaayaa lootoowo lootagal batisima‡. O ɓangii ley ladde, imo gooyna yimbe tuuba, lootiree lootagal batisima faa hakkeji muɓben njaafee. ⁵ Yimbe leydi Yahuudiya e yimbe Urusaliima fuu ngari to makko. Ibe kaalta hakkeji maɓbe, de Yaayaa ina loota ɓe lootagal batisima ley gooruwol Urdun. ⁶ Yaayaa ina ɓornii kaddule gadiraade leebi geeloodi, ina haɓɓii kaɓɓorgol nguru, ina wuuri baɓbatti e njuumndi ladde. ⁷ Imo waajoroo daande toownde, imo wi'a:

—Burdo kam baawde waran gada am, mi fotaay fay turaade mi haɓɓita ɓoggi pade makko. ⁸ Miin, ndiyam batisima lootirmi on, de kanko kaa, Ruuhu Ceniido o lootirta on.

No Iisaa batisiraa e no Ibiliisa jarriborii mo
(*Matta 3.13-4.11, Lukka 3.21-22, 4.1-13*)

⁹ Ley balde deen, Iisaa yuuri Nasaraatu ley leydi Galili, wari, de Yaayaa looti mo lootagal batisima ley gooruwol Urdun. ¹⁰ Wakkati mo o wurtotonoo ndiyam daam oon, o yi'i kammu na udditii, o yi'i Ruuhu Ceniido ina jippoo e makko hono no

wuugaandu ni. ¹¹ Ndeen daande yuuri dow kammu, wi'i:

—Aan woni Biyam mo korsinmi, aan ceyortoomi.

¹² Wakkati oon fu, Ruuhu Laamdo yaari mo ley ladde. ¹³ O wadi toon balde capande nay, Seydaani ina jarriboo mo. Imo woni hakkunde kulle ladde, maleyka'en ina ngollana mo.

No Iisaa noddiri taalibaabe arandeebe

(*Matta 4.12-22, Lukka 4.14-15, 5.1-11*)

¹⁴ Caggal uddeede Yaayaa ley kasu, Iisaa yehi Galili ina waajoo Kabaaru Lobbo haala Laamdo, ¹⁵ ina wi'a:

—Wakkati warii, laamu Laamdo ɓadake. Tuubee, ngoondinee Kabaaru Lobbo.

¹⁶ Iisaa ina yaha hunnduko maayo Galili, doon yi'i Simon e minyum Andire ina padda filiiji muɓben ley maayo ngoon. Wo ɓe nanngoobe liyyi. ¹⁷ Iisaa wi'i ɓe:

—Njokkee kam, mi wadan on filotoobe yimbe.

¹⁸ Wakkati oon ɓe njoppi filiiji maɓbe diin, ɓe njokki mo. ¹⁹ O yehi yeeso seeda, o yi'i Yaakuuba ɓii Jebede e minyum Yuhanna ley laana muɓben ina moyyintina filiiji.

²⁰ Wakkati oon fu, o noddi ɓe. ɓe njoppi baabiibe Jebede, kam e golloobe muudum ley laana kaan, ɓe njokki mo.

No Iisaa danniri gorko gondudo e ginnaaru

(*Lukka 4.31-37*)

²¹ Caggal duum, ɓe njehi ngalluure Kafarnahum. Nyannde fowteteende, Iisaa naati suudu waajordu, fuddi waajaade. ²² Tawaaɓe doon ɓeen kaaynaa e waaju makko oon, sabo o waajorake ɓe no jom baawde ni, wanaa hono jannginoobe Tawreeta. ²³ Gorko gondudo e ginnaaru ina woni e waajordu nduun, wulli, ²⁴ wi'i:

—Aan Iisaa mo Nasaraatu, dume jomi ma e amin? A warii faa kalkaa

* **1:2** Malakiya 3.1. † **1:3** Esaaya 40.3. ‡ **1:4** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

min naa? Mido anndi ko ngonɗaa, a Ceniido yuurudo to Laamɗo!

²⁵ Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i:

—Deyyina, yaltu e makko!

²⁶ Ginnaaru nduun dimmbi gorko oon semmbe, feekii feekaango toowngo, yalti e makko. ²⁷ Jamaa oon fuu dum haaynii dum, heddiina yamundura:

—Dum wo dume? Dum wo anndal kesal koy! Imo yamira fay ginnaaji de idi dowtanoo mo.

²⁸ Wakkati gooto kabaaru makko sankitii ley leydi Galili fuu.

*No Iisaa selliniri nyawbe heewbe
(Matta 8.14-17, Lukka 4.38-41)*

²⁹ Nde be njaltunoo waajordu nduun ndeen, be njehi wuro Simon e Andire. Yaakuuba e Yuhanna njaadi e maɓbe. ³⁰ Esoo Simon debbo ina fukkii wo jontaado. Iisaa yottii tan, haalanaa haala makko, ³¹ battitii mo, nanngi junngo makko, ummini mo. Wakkati oon o dadi e jontere makko, de o weerni be.

³² Wakkati futuro nde naange yannoo fuu, yimbe ngaddani Iisaa nyawbe e wondube e ginnaaji fuu.

³³ Ngalluure ndeen fuu hawriti to dammbugal ngaal. ³⁴ O danni nyawbe heewbe, nyawbe nyawuuji di kawtaa sii. O riiwi ginnaaji keewdi, o accataa di kaala, sabo idi anndi mo o woni.

*No Iisaa waajorii ley Galili
(Lukka 4.42-44)*

³⁵ Jaango majjum, Iisaa hejji gilla law, yehi nokku perwudo ina wada toon du'aare. ³⁶ Simon e wondube e muudum ina piloo mo. ³⁷ Nde be njiinoo mo ndeen, be mbi'i mo:

—Yimbe fuu ina pile.

³⁸ Iisaa wi'i be:

—En njaha ley gure badiide deen faa mi waajoo toon du, sabo wo duum waddi kam.

³⁹ O yehi ley leydi Galili fuu, imo waajoo ley cuudi maɓbe baajordi, imo riiwa ginnaaji.

*No Iisaa selliniri ceppindo
(Matta 8.1-4, Lukka 5.12-16)*

⁴⁰ Gorko ceppindo wari dikkinii yeeso makko, nyaagii mo, wi'i:

—Si a muuyii fu, ada waawi dan-nude kam faa mi laaɓa.

⁴¹ Iisaa yurmii mo, foorti junngo muudum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, dadu!

⁴² Wakkati oon, ceppam daam dilli e gorko oon, o dadi. ⁴³ Wakkati oon fu, Iisaa yoppi mo de gongini mo, ⁴⁴ wi'i:

—Tinna, taa humpitin fay gooto. Ammaa yahu holloy hoore maa almaami, ngadanaa laaɓugol maa ngol sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina be a dadii.

⁴⁵ Ammaa kanko, ko o dillu doon fu, o fuddi sankitinde kabaaru oon. Dum wadi de Iisaa waawaa naatude galluujje si yimbe paamanii dum. O heddiina ladde, yimbe ina yuura tatteeji fuu ina ngara to makko.

2

*No Iisaa selliniri mo banndu waatundu
(Matta 9.1-8, Lukka 5.17-26)*

¹ Gada balde seeda, Iisaa warti ngalluure Kafarnahum. Yimbe nani o wartii imo woni ley suudu. ² Jamaa keewdo hawriti ley suudu doon faa nokkuure fuu heddaaki, fay yaasin dammbugal toon. Heddiina waajoo be konngol Laamdo. ³ Yimbe ngari, ngaddani mo gorko mo banndu waatundu. Worbe nayo na ndonndii dum. ⁴ De be kunngii yottinde mo to Iisaa saabe jamaa oon. Ndelle be yeenji dow suudu nduun, be njuli dow do fotata e Iisaa, de be njippiniri doon mo banndu waatundu oon, tawi ina fukkinnaa e daddo. ⁵ Nde Iisaa yiinoo goondinal maɓbe ndeen, wi'i mo banndu waatundu oon:

—Binngel am, hakkeji maa njaafaama.

⁶ Jannginoobe Tawreeta joodinoobe doon been ina miiloo e berde muɓben: ⁷ «Ko wadi gorko o na haalira hono ni? O mbonkake Laamdo! Moy waawi yaafaade hakkeji sanaa Laamdo gooto oon?» ⁸ Iisaa faami wakkati oon miilooji maɓbe, wi'i be:

—Dume wadi de odon miiloo miilooji gaadi ni e berde moodon? ⁹ Dume buri hoyude? Yalla wi'ude mo banndum waati hakkeji muudum njaafaama, naa wi'ude dum um-moo, hooya daddo muudum, yaha? ¹⁰ Ammaa, faa mi faamina on Bii Neddo ina jogii baawde yaafaade hakkeji ley adunaaru ndu...

Ndeen, o wi'i mo banndu waatundu oon:

¹¹ —Mido haalane: umma, hooyu daddo maa, kootaa suudu maa.

¹² Wakkati oon gorko oon ummii, hooyi daddo mum, dilli yeeso yimbe been fuu. Be fuu dum haayni be, be keddi i be njetta Laamdo, i be mbi'a:

—Min nji'aay hono dum abada!

*No Iisaa noddiri Lewi
(Matta 9.9-13, Lukka 5.27-32)*

¹³ Iisaa yeccitii to maayo toon. Jamaa oon fuu tawi mo toon, imo waajoo dum'en. ¹⁴ Nde o yahannoo ndeen, o yi'i Lewi bii Alfaa ina joodii e suudu to lampo nanngete, o wi'i dum:

—Jokkam!

Lewi ummii, jokki mo. ¹⁵ Nde Iisaa nyaamannoo e ley suudu Lewi ndeen, nanngoo be lampo heewbe e luttube wobbe na njoodii, ina nyaamda e makko, kanko e taalibaa be makko. Sabo yimbe heewbe ina njokki Iisaa. ¹⁶ Jannginoobe Tawreeta jeyaa be e waalde Farisa'en nji'i Iisaa ina nyaamda e yimbe been, mbi'i taalibaa be makko been:

—Ko wadi de imo nyaamda e nanngoo be lampo e luttube wobbe?

¹⁷ Nde o nannoo dum ndeen, o wi'i be:

—Wanaa sellube kaajaa cawroowo, wo nyawbe kaajaa cawroowo. Mi waraay faa mi noddada dartiibe. Wo luttube ngarumi noddude.

*Haala suumayeere
(Matta 9.14-17, Lukka 5.33-39)*

¹⁸ Taalibaa be Yaayaa e Farisa'en ina cuumoo. E ley duum, yimbe ngari, yami Iisaa:

—Ko wadi de taalibaa be Yaayaa e taalibaa be Farisa'en ina cuumoo, de be maa been cuumataako?

¹⁹ O jaabii be, o wi'i:

—Yalla warbe bangal ina mbaawi suumaade tawa banudo oon ina wondi e mubben naa? Mbaawaa. Sini banudo oon ina wondi e maabe, be cuumataako. ²⁰ Ammaa balde ngaran de banudo oon ittete e hakkunde maabe. E balde deen be cuumotoo. ²¹ Fay gooto fidataa tekkere heyre e kaddungal kiingal. Si dum wadii, tekkere heyre ndeen foodan kaddungal kiingal ngaal, de ceekol ngool beydoo. ²² Katin du fay gooto loowataa cabijam kesam e sumalleeji kiidfi. Si dum wadii fu, cabijam daam fusan di, kanjam e sumalleeji diin fu mbona. Cabijam kesam e sumalleeji kesi loowetee!

*Haala nyalaande fowteteende
(Matta 12.1-8, Lukka 6.1-5)*

²³ Wadiino e nyalaande fowteteende wootere, Iisaa ina rewi ley gese. Taalibaa be muudum ina itta cammeeji alkama e laawol ngool. ²⁴ Ndeen Farisa'en mbi'i mo:

—Ndaaru, dume wadi de taalibaa be maa be ina ngolla ko hadaa golleede nyannde fowteteende?

²⁵ O jaabii be, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Daawda wadi nde yolbunoo na haajaa ko nyaametee, kam e yaadiraabe muudum naa? ²⁶ O naati hukum Laamdo e ley jamaanu Almaami Mawdo bi'eteedo Abiyatar, o nyaami buuru cakkaado oon, o hokki yaadiraabe makko du. Tawi le, wo almaami'en tan njeji nyaamude buuru oon.

²⁷ Iisaa wi'i be katin:

—Nyalaande fowteteende ndeen wo saabe neddo wadira, wanaa neddo wadira saabe nyalaande fowteteende ndeen. ²⁸ Ndelle fay nyannde fowteteende ndeen, Bii Neddo woni joomum.

3

No Iisaa selliniri gorko ley nyalaande fowteteende

(Matta 12.9-14, Lukka 6.6-11)

¹ Iisaa naati ley suudu waajordu nduun katin, o tawi toon gorko mo junngo waanngo. ² Yimbe wonbe doon been na taykoo Iisaa, iibe ndaara yalla dannan gorko oon ley nyalaande fowteteende ndeen, faa be keba ko be pelira dum. ³ Iisaa wi'i mo junngo waanngo oon:

—Umma, dara hakkunde ma66e!

⁴ Caggal duum, o yami be:

—Dume dagii nyannde fowteteende, gollude ko woodi naa gollude ko boni? Dannude neddo naa warude dum?

Ammaa be njaabaaki. ⁵ Iisaa yeewri be tikkere, yoorgol berde ma66e ngool woyni yonki makko. O wi'i gorko oon:

—Foortu junngo maa!

Oon foorti ngo tan, ngo dadi. ⁶ Wakkati oon, Farisa'en been njalti, njoododii e daraniibe Hirudus faa ndawrida no mbarda Iisaa.

No yimbe ngardi to Iisaa

⁷ Caggal duum, Iisaa e taalibaabe muudum dilli doon, njehi maayo. Jamaa keewdo yuurudo Galili jokki mo. ⁸ Yimbe heewbe, yuurube Yahuudiya e Urusaliima e Idumiya e leydi lettugal Urdun e seraaji Tirus e Sidon, nani ko o wadata duum, ngari to makko.

⁹ Iisaa wi'i taalibaabe muudum been pilanoo dum laana taa jamaa oon billa dum. ¹⁰ Saabe ko o dannata heewbe duum wadi de nyawbe been fuu kenyanii mo faa meema mo.

¹¹ Wakkati mo ginnaaji nji'i mo fu, ina kippoo, ina yeewnoo, ina mbi'a:

—Aan a Bii Laamdo!

¹² Imo sappana be sanne taa be kumpita fay gooto kabaaru makko.

No Iisaa suborii taalibaabe sappo e dido

(Matta 10.1-4, Lukka 6.12-16)

¹³ Caggal duum, Iisaa yeenjowi dow waamnde, noddi be muuyi, de be ngari to muudum. ¹⁴ O subii sappo e dido, faa ngonda e makko, o nula

dum'en mbaajowoo, ¹⁵ woodi o hokka dum'en baawde riiwude ginnaaji. ¹⁶ Inan inde sappo e dido be o subii been: Simon mo o innditiri Piyeer ¹⁷ e Yaakuuba e minyum bi'eteedo Yuhanna, bi66e Jebede be o innditiri Bowanerges been, (maanaa majjum woni «Bi66e Riggaango»), ¹⁸ kam e Andire e Filipu e Bartolome e Matta e Tomaa e Yaakuuba bii Alfaa e Tadde e Simon kiranoowo suudu baaba ¹⁹ e Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon.

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawde Laamdo

(Matta 12.22-32, Lukka 11.14-23, 12.10)

²⁰ Caggal duum, o hooti. Jamaa hawriti dow makko katin faa kanko e taalibaabe makko be kunngii hebude no be nyaamira. ²¹ Nde sakiraabe makko nannoo dum ndeen, ngarani mo, sabo wi'aama hoore makko waylitake.

²² Jannginoobe Tawreeta yuurnoobe Urusaliima ngari, mbi'i:

—Beeljebul, hooreejo ginnaaji oon woni e makko. Wo kam hokki mo baawde riiwude ginnaaji diin.

²³ De Iisaa noddi be be ngara to muudum, banndani be, wi'i:

—Noy Seydaani waawirta riiwude hoore muudum? ²⁴ Si laamu feccake ina habda fu, laamu nguun waawataa heddaade. ²⁵ Katin du si galle feccake ina habda fu, galle oon waawataa heddaade. ²⁶ Ndelle, si Seydaani feccake ina ha6a e hoore mum fu, waawataa heddaade, wo dum timmoode muudum.

²⁷ Iisaa jokkintini wi'i:

—Fay gooto waawaa naatude ley galle gorko jom semmbe de hooya jawdi muudum. Sanaa artoo ha66a joomum tafon, ndeen ina waawi hooyude ko woni ley suudu muudum. ²⁸ Goonga kaalanammi on: yimbe ina mbaawi yaafeede hakkeeki mu66en fuu e mbonkaaji di be mbonkii Laamdo fuu. ²⁹ Kaa mbonkiido Ruuhu Ceniido oon yaafataake abada. Hakke joomum heddoto dow muudum faa abada.

³⁰ Iisaa wi'irii noon saabe ko 6e mbi'i imo wondi e ginnaaru duum.

*Minyiraa6e Iisaa e inna muudum
(Matta 12.46-50, Lukka 8.19-21)*

³¹ Inna Iisaa e minyiraa6e Iisaa wor6e ngari, ndarii yaasin suudu doon, de neli o noddee. ³² Do jamaa oon filii mo doon, 6e mbi'i mo:

—Inna maa e minyiraa6e maa na ngoni yaasin, ina kaajaa ma.

³³ O jaabii, o wi'i:

—Moy woni inna am e minyiraa6e am?

³⁴ O ndaari joodii6e ina piilii mo been, o wi'i:

—Inan inna am e minyiraa6e am. ³⁵ Sabo gadoowo muuyde Laamdo, kam woni minyam gorko naa minyam debbo naa inna am.

4

*Banndol haala aawoowo
(Matta 13.1-9, Lukka 8.4-8)*

¹ Iisaa ina waajoo hunnduko maayo ngoon katin. Jamaa keewdo filii mo faa o naati laana ndiyam, o joodii ley makka. Jamaa oon fuu ina woni hunnduko maayo ngoon. ² Imo waajoroo 6e e banndi keewdi, imo wi'a 6e:

³ —Kettindee! Aawoowo yalti faa saaka aawdi. ⁴ E ley aawugol ngool, aawdi ngondi saami e laawol, de pooli ngari cu6i ndi. ⁵ Yoga mayri saami e korokaaye do leydi heewaa, ndi fudi law, sabo leydi ndiin duudaa. ⁶ Ammaa nde naange wulnoo fu, ndi dayli, ndi yoori sabo ndi wadaay dadi. ⁷ Yoga mayri saami do kebbe pudata. Kebbe deen mawni, billi ndi, ndi rimaay. ⁸ Yoga mayri saami e leydi lobbiri, fudi, mawni, rimi: yoga beydake kile capande tati, yoga capande jeegom, yoga hemre.

⁹ Caggal duum, o wi'i:

—Jom nowru nanooru fuu, nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yim6e

(Matta 13.10-17, Lukka 8.9-10)

¹⁰ Nde Iisaa toowtunoo yim6e been fu, taalibaabe sappo e dido been e

yim6e filii6e mo been yami mo e dow banndi diin. ¹¹ O wi'i 6e:

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e kabaaru laamu Laamdo. De won6e yaasin been, huunde fuu sanaa mbanndanee. ¹² Dum wadi de: «ina ndaara faa wooda tawa nji'ataa, ina nana faa laaba tawa paamataa, faa taa 6e tuuba de 6e njaafee.»*

*No Iisaa firtiri banndol aawoowo
(Matta 13.18-23, Lukka 8.11-15)*

¹³ O wi'i 6e:

—On paamaay banndol ngol naa? Noy paamirton banndi goddi diin fuu ndelle? ¹⁴ Aawoowo oon wo konngol Laamdo aawata. ¹⁵ Aawdi caamundi sera laawol ndiin wo nan6e konngol ngool, de wakkati oon fu Seydaani wara, itta ko aawaa e ma66e duum. ¹⁶ Aawaandi dow korokaaye ndiin woni nan6e ngol, de nja66orii ngol seyo wakkati gooto. ¹⁷ Ammaa ngol walaa dadi e ma66e, wakkati seeda tan ngol wonata e ma66e. Nde billaare naa torra hewti 6e saabe konngol ngool fu, 6e njoppan ngol wakkati gooto. ¹⁸ Aawaandi ley kebbe ndiin woni nan6e ngol, ¹⁹ ammaa ka66u-ko'u adunaaru e eytugol jawdi, kam e muuyde yonki godde naatan 6e, billa ngol, ngol laatoo dimarol. ²⁰ Kaa do aawdi ndiin saami e leydi lobbiri doon, been ngoni nanoo6e konngol ngool de nja6a ngol. Be ndiman: yoga sowoo kile capande tati, yoga capande jeegom, yoga hemre.

*Banndol dow lampal
(Lukka 8.16-18)*

²¹ Caggal duum, Iisaa wi'i 6e:

—Yalla won fuu ku66oowo lampal de hippa dum kaakol, naa soorna dum ley leeso naa? Wanaa bilan ngal naa? ²² Walaa fuu ko suudii ko funtintaake, walaa ko wadiraa suuraare ko wurtintaake yaasin. ²³ Jom nowru nanooru fuu nana!

²⁴ O wi'i 6e katin:

—Tinnee e no nanirton haalaaji am di! Sabo ko etiranton wob6e, wo duum etirantedon, woodi on beydante du. ²⁵ Sabo neddo fuu

* 4:12 Esaaya 6.9-10.

jogiido paamal† dow laamu Laamdo beydante. Ammaa mo walaa paamal oon, fay seeda ko jogii duum teetete.

Banndol dow aawdi

²⁶ O wi'i katin:

—Laamu Laamdo ina wai hono neddo caakudo aawdi e ngesa muudum ni. ²⁷ Baawo dum, imo daano jemma imo ummoo nyalooma, no laatorii fuu aawdi ndiin fudan, mawna, tawa joomum anndaa no ndi mawniri. ²⁸ Leydi ndiin fudinta aawdi ndiin, ndi wada gulle, wutaandu jokka, de caggal duum, wutaandu nduun wada gabbe. ²⁹ Si ko aawaa duum benndii, tayee, sabo wakkati muudum yottake.

Banndol haala gabbel pamarel

(Matta 13.31-32, 34, Lukka 13.18-19)

³⁰ O jokkintini o wi'i:

—Dume nanndinten e laamu Laamdo? Banndol ngole mbanndirten ngu? ³¹ Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari. Kam buri gabbe fuu famdude. ³² De si ngel aawaama fu, ngel mawnan faa ngel bura ledde sardiye fuu. Ki wadan licce mawde de dowki faa pooli mbaawa nyibude cuudi mubben e majje.

³³ Iisaa waajorake yimbe been kongol Laamdo ngool e banndi keewdi gaadi noon, haddi ko be mbaawi faamude. ³⁴ Walaa fuu ko o haalani be si wanaa e banndol. Ammaa nde o toowtidi e taalibaa be makko been fuu, imo fiirtana dum'en banndi diin fuu.

No Iisaa darniri henndu

(Matta 8.23-27, Lukka 8.22-25)

³⁵ Kiiral naange nyalooma oon, Iisaa wi'i taalibaa be muudum been:

—En peyyita, keedowen gere ooto maayo.

³⁶ Be njoppi jamaa oon, be tawti mo e laana ka o wonnoo e muudum kaan, be ndunnyi. Laanaaji goddi du ina njokki mo. ³⁷ Henndu sattundu ummii, bempeyye ummii ina piya laana kaan, faa ka hesi heewude ndiyam.

³⁸ Iisaa ina daanii gada laana toon,

imo wawlii wawlaare. Be pindini mo, be mbi'i mo:

—Moodibbo, a hillaaka ko min kalkata dum naa?

³⁹ O ummii, o sappani henndu nduun e semmbe, o wi'i maayo ngoon:

—Deyyina! Dara!

Henndu nduun deyyinii, fuu wadi siw. ⁴⁰ Caggal duum, o wi'i be:

—Ko wadi de kuldon? Faa hannden on ngalaa hoolaare naa?

⁴¹ Be kuli kulol cattungol, heddii i be mbi'undura:

—O wo moy de fay henndu e ndiyam ina dowtanoo dum?

5

No Iisaa selliniri gondudo e ginnaaji

(Matta 8.28-34, Lukka 8.26-39)

¹ Caggal duum, be njottii gere ooto maayo ngoon, to leydi Gerasa'en.

² Nde Iisaa wurtinoo laana kaan ndeen, gondudo e ginnaaru yuuri ley caabeeje, hawri e makko. ³ Ley caabeeje deen o joodinoo. Fay gooto waawaa habbude mo, sabo fay callali kabgataa mo. ⁴ Sabo imo woownoo geyyireede geyyelle e callali, ammaa imo taya callali diin, imo hela geyyelle deen. Fay gooto du semmbem hewtaay faa nannga mo. ⁵ Nyannde fuu, jemma e nyalooma ley caabeeje e baamle o woni, imo wulla imo seekitoroo kaaye. ⁶ Nde o haccinoo Iisaa faa to woddi ndeen, o doggiri to muudum, o sujidani dum, ⁷ o wulli faa toowi, o wi'i:

—Iisaa Bii Laamdo Toowdo, dume njiddaa wadude kam? Hunanam saabe Laamdo, a torrataa kam!

⁸ O wi'ii noon sabo Iisaa wi'unoo mo:

—Aan ginnaaru, yaltu e makko.

⁹ Iisaa yami mo, wi'i:

—Noy mbi'etadaa?

Ndu jaabii, ndu wi'i:

—Jamaa mbi'eteemi, sabo miden keewi.

¹⁰ Ndu nyaagii Iisaa sanne, taa wurtina di leydi ndiin. ¹¹ Coggal

† 4:25 Paamaldo ina yaada e goondinal omtowal bernde joomum faa ja6a goonga.

girooji manngal ina dura doon e dow waamnde. ¹² Ginnaaji diin njaarii mo o acca dum'en naata e ley girooji diin. ¹³ O jaɓani di. Ginnaaji diin njalti, naati e girooji diin. Coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde ndeen, saami ley maayo ngoon, yoolii. Idi ngada hono ujunaaje didi. ¹⁴ Durooɓe been ndoggi kaalanowi dum yimɓe ngalluure ndeen e seraaaji mum. Yimɓe been njehi faa ndaarowa ko wadi duum. ¹⁵ Nde ɓe ngarnoo to Iisaa ndeen, ɓe nji'i gorko gondunoodo e ginnaaji oon ina joodii ina ɓornii kaddule, hakkillo muudum du wartii. De kulol nanngi ɓe. ¹⁶ Yiinooɓe dum been kaalani ɓe ko hewtinoo gondunoodo e ginnaaji oon e girooji diin. ¹⁷ Ndeen ɓe puɗɗi nyaagaade Iisaa dillana ɓe leydi maɓɓe.

¹⁸ Nde o naatannoo laana kaan ndeen, gondunoodo e ginnaaji oon nyaagii mo o acca dum jokka mo. ¹⁹ O salanii oon, o wi'i dum:

—Hootu suudu maa to koreeji maa, kaalanaa ɓe ko Joomiraado wadani ma e no o yurmorii ma.

²⁰ O yehi imo gooyna e leydi mbi'eteendi Galluje Sappo ndiin ko Iisaa wadani mo. Be fuu dum haaynii ɓe.

No Iisaa iirtiniri ɓii Jayrus e no selliniri debbo nyawɗo

(Matta 9.18-26, Lukka 8.40-56)

²¹ Nde Iisaa naatunoo laana yeccii gere ooto maayo ndeen, jamaa keewɗo filii dum katin dakkol maayo doon. ²² Ndeen gooto e hooreeɓe suudu waajordu bi'eteedo Jayrus wari, yi'i Iisaa tan, hippii e koyɗe muudum. ²³ O nyaagii dum o haali faa heewi, o wi'i:

—Biyam debbo ina habda e yonki. War yowu junngo maa dow makko, faa o dada, o wuura!

²⁴ Iisaa yaadi e makko. Jamaa keewɗo jokki dum faa ina billa dum.

²⁵ Ina woodi doon debbo mo yiyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e didi. ²⁶ O tampii sanne, o yehii to sawrooɓe heewɓe faa jawdi

makko timmi. Dum fuu samtanaay mo, nyawu nguun ɓeydoto tan. ²⁷⁻²⁸ O nani haala Iisaa ina haalee, o naati e jamaa oon. Imo miiloo si o hebii o meemii saaya muudum tan o dadan. O yuuri gada Iisaa, o meemi saaya muudum. ²⁹ Wakkati oon yiyam makko darii, de o maati e terde makko o dadii. ³⁰ Wakkati oon fu, Iisaa du maati won baawde yuurude e muudum, yeeyii hakkunde jamaa oon, wi'i:

—Moy meemi saaya am?

³¹ Taalibaaɓe makko been mbi'i mo:

—A yi'ii inan jamaa ina ɓilli ma, de ada yama moy meemi ma?

³² Kaa imo yeewa gerejeji fuu, faa o yi'a meemudo mo oon. ³³ Debbo oon ina diwna no foti hulude sabo ina anndi ko wadi, wari, hippii yeeso makko, haalani mo goonga. ³⁴ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goondinal maa dannii ma. Yahu e jam! A dadii e nyawu maa!

³⁵ O tilaaki haalde, faa woɓɓe yuurube to suudu Jayrus hooreejo waajordu oon mbi'i dum:

—Biya heddaaki. Haanaa tampinaa Moodibbo o katin!

³⁶ Kaa Iisaa hiisaaki haala maɓɓe, wi'i Jayrus:

—Taa hulu, goondin tan!

³⁷ O accaay fay gooto yaada e makko si wanaa Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna minyoo Yaakuuba oon.

³⁸ Be njottii suudu hooreejo waajordu oon. O tawi doon jamaa, yimɓe ina mboya, ina mbulla semmbe.

³⁹ Nde o naatunoo ndeen, o wi'i ɓe:

—Dume woni bojji di e duko ko? Suka o maayaay, wo o daani tan.

⁴⁰ Be njalnirii haala makko. Ndeen o wurtini ɓe fuu, o hooyi baaba suka oon e inna muudum e taalibaaɓe makko tato ɓe o wondi, ɓe naati suudu to suka oon tawaa toon. ⁴¹ O nanngi junngo mum, o wi'i:

— *Talita kuumii!* (Dum na firta «Suka debbo, umma!»)

⁴² Wakkati oon fu suka oon ummii, ina yaha. Duubi makko wo sappo e

didi. Dum haaynii yimbe been sanne. ⁴³ Iisaa tindini be sanne taa be paamina dum fay gooto. O wi'i be kokka suka oon ko nyaametee.

6

No Nasaraatunkooḅe caloriii jaḅande Iisaa

(*Matta 13.53-58, Lukka 4.16-30*)

¹ Iisaa dilli nokku oon, hooti wuro ngo mawni ngoon. Taalibaaḅe muudum njokki dum. ² Nde nyalaande fowteteende yottinoo ndeen, o fuddi waajaade ley suudu waajordu nduun. Nanḅe waaju makko been, dum haaynii dum'en, heddi ina mbi'a:

—Toy o heḅi dum? Noy o heḅiri hakkillo ngo? Ndaar! Noy nedḅo waawiri wadirde kaayeeḅiiji di? ³ Yalla wanaa kanko woni cehoowo ledḅe, ḅii Mariyama naa? Wanaa o mawnoo Yaakuuba e Yuusufi e Yahuuda e Simon? Wanaa enen e banndiraaḅe makko rewḅe koddi naa?

Dum saabanii ḅe salaade mo. ⁴ Wakkati oon, o wi'i ḅe:

—Annabaajo ina teddinee e nokku fuu si wanaa e ley wuro muudum e hakkunde rimdaaḅe muudum e ley suudu mum.

⁵ Iisaa heḅaay wadude doon fay kaayeeḅi gooto, si wanaa ko yowi jungo muudum e nyawḅe seeda, danni dum'en. ⁶ De ko ḅe ngoondinaay mo duum haaynake mo.

No Iisaa nuliri taalibaaḅe muudum sappo e dido been

(*Matta 10.1, 5-15, Lukka 9.1-6*)

Caggal duum, Iisaa yiiltii e gure piiliide doon deen, ina waajoo. ⁷ O noddi taalibaaḅe sappo e dido been, o nuliri dum'en dido dido. O hokki ḅe baawḅe riwude ginnaaji, ⁸ o wi'i ḅe taa ḅe njaada e fay huunde si wanaa cabbi. Taa ḅe kooya buuru naa mbasu naa kaalisi e ley njiibaaji maḅḅe. ⁹ O yamiri ḅe ḅe bornoo paḅe, de taa ḅe kooya saayaaji didi. ¹⁰ O wi'i ḅe katin:

—Galle fuu mo njippidon, keddodon doon faa nde ndilloton e nokku oon. ¹¹ Si on ngarii e nokkuure de yimbe njaḅbaaki on naa kettindanaaki on, ndillon toon, pidḅon sollaare maḅḅe wonnde e koyḅe mon faa laatanoo ḅe seedee e dow bonanda maḅḅe.

¹² Be njeḅi, ḅe mbaajii yimbe been tuuba, ¹³ ḅe ndiiwi ginnaaji keewḅi, ḅe ngatti nebbam dow ko'e nyawḅe heewḅe ḅe cellini dum'en.

No Yaayaa maayri

(*Matta 14.1-12, Lukka 9.7-9*)

¹⁴ Hirudus, kaananke oon, nani haala Iisaa ina haalee, sabo innde Iisaa sankitake faa yaaji. Woḅḅe ina mbi'a wo o Yaayaa lootoowo lootagal batisima* oon ummitii e maayde, duum wadi de imo jogii baawḅe wadude kaayeeḅiiji. ¹⁵ Woḅḅe ina mbi'a wo o annabi Iliyaasa. Woḅḅe du ina mbi'a wo o annabaajo hono annabaaḅe arandeeḅe been ni. ¹⁶ Nde Hirudus nannoo dum ndeen, wi'i:

—Yaayaa mo tayunoomi hoore mum oon, kam iirtii!

¹⁷ Tawi Hirudus yamiriino Yaayaa nannḅee, haḅḅee, uddee ley kasu. O wadii dum saabe Hirudiya jom suudu mawniiko bi'eteḅo Filipu mo o ḅanjunoo oon. ¹⁸ Sabo Yaayaa ina wi'annoo mo:

—Daganaaki ma teetaa jom suudu mawna.

¹⁹ Hirudiya mettaa e Yaayaa faa ina yidi o waree, de heḅaay laawol, ²⁰ sabo Hirudus ina hulannoo Yaayaa, ina anndunoo o gorko ponditiido, ceniido. Dum wadi de imo haybannoo dum. Si o hettindake haala muudum fu, hakkillo makko jiiḅoto, woodi du imo yidi hettindanaade dum.

²¹ Ammaa, Hirudiya heḅi laawol warude mo nyannde rimeede Hirudus wartunoo. Hirudus wadani howruuḅe muudum e hooreeḅe sordaasiibe been e inndee-anndee'en Galili been fuu hiraande mawnde. ²² Bii Hirudiya debbo naati ina wama. Dum weli Hirudus e

* **6:14** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

joododiiɓe e muudum fuu. O wi'i suka debbo oon:

—Haalanam ko njiddaa faa mi wadane.

²³ O hunanii dum, o wi'i o hokkan dum huunde fuu ko nyaagii mo, fay si tawi wo feccere laamu makko. ²⁴ De suka debbo oon yalti, wi'i inna muudum:

—Dume kaanumi nyaagaade mo?

Inniiko oon jaabii mo, wi'i:

—Nyaaga mo hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon!

²⁵ Suka debbo oon henyii, yeccii to kaananke oon, nyaagii dum, wi'i:

—Ko njidumi, ngaddanaa kam joonin joonin wo hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon e ley le'al!

²⁶ Bernde Hirudus metti sanne. Ammaa saabe ko hunii duum e saabe noddaabe been, o yidaa yaltude e kongol makko ngool. ²⁷ Wakkati oon o neli gooto e sordaasiibe doomoobe mo been, o yamiri dum waddowa hoore Yaayaa. Sordaasi oon yeccii, naati ley kasu toon, tayi hoore Yaayaa, ²⁸ tummbi ley le'al, waddi, hokki suka debbo oon. Suka debbo oon du hokki inna mum. ²⁹ Nde taalibaabe Yaayaa been nannoo dum ndeen, ngari kooyi banndu makko nduun, ngattowi dum e saabeere.

No Iisaa nyaamniri worɓe ujunaaje njoyo e rewɓe e sukaabe

(Matta 14.13-21, Lukka 9.10-17, Yuhanna 6.1-14)

³⁰ Nulaabe been ngarti to Iisaa, kaalani dum ko ngadi duum e ko mbaajii duum fuu. ³¹ O wi'i ɓe:

—En njaha nokkuure ferwunde, keɓon fowtinaade seeda.

Ko o wi'i noon duum wo saabe yaha-warta yimɓe na heewi doon, faa kanko e taalibaabe makko been, ɓe kunngii hebude fay no ɓe nyaamira.

³² Be njehi ɓe naatowi laana, ɓe peyyiti, ɓe toowti kamɓe tan e nokku perwudo. ³³ Yimɓe heewɓe nji'ii iɓe njaha, annditi to ɓe ponndii. Heewɓe yuuri e gure deen fuu, kenyanii to ɓe ponndii toon, arti ɓe yottaade. ³⁴ Nde o yaltunoo e laana kaan ndeen, o yi'i

jamaa keewɗo. O yurmii ɓe sanne, sabo iɓe nga'i hono no baali di ngalaa duroowo ni. O heddi imo waajoo ɓe kulle keewɗe. ³⁵ Nde hiirunoo ndeen, taalibaabe been battitii mo, mbi'i:

—Joonin hiirii, katin du nokku o wo ladde ɓolde. ³⁶ Mbi'aa jamaa o sankitoo e gure e nokkuuje ɓadiide do faa coodowa ko nyaama.

³⁷ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Onon e ko'e moodon, kokkee ɓe ko ɓe nyaama!

Ndeen ɓe yami mo, ɓe mbi'i:

—Ndelle ada yidi min kooya buudi cardi keme didi min coodanowa ɓe buuru ko ɓe nyaama?

³⁸ Wakkati oon, o wi'i ɓe:

—Noy foti buuruuje de njogidon? Njehee ndaarowee!

Nde ɓe njahunoo ɓe kumpitowii ndeen, ɓe mbi'i mo:

—Buuruuje joy e liyyi didi min njogii.

³⁹ O yamiri taalibaabe been njoyyinira jamaa oon feere feere dow hudo hecco. ⁴⁰ Be njoodorii feere feere, hemre hemre, e capande njoyo njoyo. ⁴¹ O hooyi buuruuje joy deen e liyyi didi diin, o tiggiti kammu, o yetti Laamdo. O heltii buuru oon, o hokki taalibaabe makko peccana yimɓe been. Hono noon liyyi didi diin du. ⁴² Be fuu ɓe nyaami faa ɓe kaari. ⁴³ Taalibaabe been kawrunduri kedde buuru e liyyi deen, kebbini kandeeje sappo e didi. ⁴⁴ Nyaamuɓe buuru oon been, fay worɓe tan ngadii hono ujunaaje njoyo.

No Iisaa yaari dow ndiyam e koyɗe
(Matta 14.22-33, Yuhanna 6.15-21)

⁴⁵ Wakkati oon fu, Iisaa yamiri taalibaabe muudum naata laana kaan, ardoo dum peyyita njaha Baytisayda gere ooto maayo ngoon. Kanko du, o waynoo jamaa oon tafon. ⁴⁶ Nde o seedunoo e jamaa oon ndeen, o yeenjowi dow waamnde faa o wada du'aare.

⁴⁷ Nde jemma warnoo ndeen, tawi laana kaan ina woni hakkunde maayo toon, Iisaa tan heddi e leydi.

48 O sooyinii taalibaaḅe been ina cummba† ko mbaawi fuu, sabo wo ḅe hawrooḅe e henndu. Nde ḅadinoo weetude ndeen, o wari to maḅḅe imo yaha e koyde dow ndiyam ḅaam, faa o hesi faltaade ḅe. 49 Kaa nde ḅe njiinoo mo imo yaha e dow ndiyam ḅaam ndeen, ḅe cikki wo ḅum mbeelu, ḅe keddi iḅe mbaayda, 50 sabo ḅe fuu, nde ḅe njiinoo mo ndeen, nesiiji maḅḅe tayi. Wakkati oon Iisaa wi'i ḅe:

—Cellinee ḅerde mon! Wo miin. Taa kulee!

51 O naati laana kaan, o tawti ḅe, de henndu nduun darii. Dum haaynii ḅe sanne. 52 Be paamaayno haaynde nde Iisaa wadiri buuru oon ndeen, sabo ḅe wumḅe ḅerde.

No Iisaa selliniri nyawḅe ley leydi Genesaret
(Matta 14.34-36)

53 Be peyyiti maayo ngoon, ḅe njottii leydi Genesaret, ḅe ndarii ḅoon. 54 Wakkati ḅe njalti e laana kaan ndeen, yimḅe been annditi mo, 55 cankitii e seraaji ḅiin fuu, ina njowa nyawḅe muḅḅen e dow daddooji, ina ngadda nokku fuu ḅo nani imo woni. 56 Katin du ḅo Iisaa tawaa fuu, gilla e ley gure faa e galluujje faa e ladde, yimḅe been ngaddan nyawḅe muḅḅen e taliyaaje, ina ḅaaroo mo o acca ḅe meema fay si wo kommbol saaya makko. Meemuḅo ngol du fuu dadii.

7

Haala al'aada maamiraabe
(Matta 15.1-9)

1 Farisa'en e jannginooḅe Tawreeta wobḅe yuurube Urusaliima piilii Iisaa. 2 Be nji'i taalibaaḅe makko wobḅe ina nyaamira juude tuunde, ḅum woni tawa lootiraay no tawaangal maḅḅe worri ni.* 3 Sabo Farisa'en e Alhuudiyankooḅe fuu nyaamataa si lootaa yuude muḅḅen faa laaḅa, al'aada maamiraabe maḅḅe oon ḅe njokki. 4 Si ḅe ngartii luumo,

ḅe nyaamataa si ḅe lootaaḅi. Iḅe njogii al'aadaaji goddi keewḅi ḅi ḅe njokki, ko wa'i hono lawyude kore e potiije e taasaaje gadiraade njamndi. 5 Wakkati oon, Farisa'en e jannginooḅe Tawreeta yami Iisaa, mbi'i:

—Dume wadi de taalibaaḅe maa been ndewataa al'aadaaji maamiraabe meeden, ina nyaamira juude tuunde?

6 O jaabii ḅe, o wi'i:

—Annabi Esaaya woofaay fey nde sappinoo on. Wo on munaafiki'en, hono no winndiraa:

«Lenyol ngol ina teddina kam e kundude muḅḅen,
ammaa ḅerde muḅḅen ina mboddi kam.

7 Bolom ḅe ndewata kam.

Si goonga, janndeeji ḅi ḅe njannginta ḅiin wo jamirooje yimḅe tan.»†

8 Iisaa jokkintini, wi'i:

—Oḅon acca jamirooje Laamḅo, de oḅon njokka al'aadaaji yimḅe.

9 Oḅon calanoo yamiroore Laamḅo faa laaḅa, faa keḅon ndarnon al'aada moodon! 10 Sabo Muusaa wi'i:

«Teddin bammaa e inna maa.»‡ O wi'i katin: «Kududo bammum naa inna mum, wareede laatoo jukkungo muudum.»§ 11 De onon le, oḅon mbi'a ina heya si neddo wi'ii bammum naa inna mum: «Ko kaannoomi wallirde ma ḅuum wo *Korbaan*» (Korbaan ina fiirta «Sadaka Laamḅo»). 12 Ko mbi'oton noon ḅuum, oḅon kada yimḅe wallude baabiraabe muḅḅen naa inniraabe muḅḅen katin. 13 Hono noon tosiron konngol Laamḅo e al'aadaaji ḅi ndonundurton ḅiin. Katin du oḅon ngada kulle keewḅe gaade noon.

Haala ko tuuninta neddo
(Matta 15.10-20)

14 Caggal ḅuum, Iisaa nodditi jamaa oon, wi'i ḅum:

—Kettindanee kam, on fuu, paamee: 15 Fay huunde naatataa e

† 6:48 Maanaa summbude wo awyude faa adina laana yeeso ley ndiyam. * 7:2 lootugol juude ngol haḅḅaaki e ittude tuundi, wo faa joomum fonnditanoo ḅiina ngol wadira. † 7:7 Esaaya 29.13.

‡ 7:10 Wurtagol 20.12. § 7:10 Wurtagol 21.17, Lewinkooḅe 20.9.

neddo de tuunina dum. De wo ko yuurata ley neddo duum tuuninta dum. [16*]

¹⁷ Nde Iisaa seedunoo e jamaa oon de naatowi ley suudu ndeen, taalibaaɓe muudum been yami dum maanaa banndol ngol. ¹⁸ O wi'i ɓe:

—Onon du, on paamaay naa? On paamaay ko yuurata yaasin de naata e hunnduko neddo duum, wanaa duum tuuninta joomum? ¹⁹ Sabo dum naataay e ɓernde joomum. Wo reedu mum tan dum naati, woodi du dum yaltan.

E haalaaji diin Iisaa holliri nyaamdu fuu na laabi. ²⁰ O wi'i katin:

—Ko wurtotoo e ley ɓernde neddo duum, wo kam tuuninta joomum. ²¹ Sabo e ɓernde neddo miilooji bondi yuurata, kam e fijirde e nguyka e war-hoore e ²² jeenu e eelgal e bonanda e jamba e golleeji terde ceminiidi e muuyde bonde e mbonka e mawninkinaare e majjere. ²³ Kujje bonde deen fuu e ɓernde yuurata, de tuunina neddo.

No debbo mo wanaa Alhuudiyanke goondiniri Iisaa

(Matta 15.21-28)

²⁴ Iisaa dilli doon fonndii leydi Tirus. O jippii e suudu gomma. O yidaa fay gooto faama toon o woni, ammaa o waawaano suudaade. ²⁵ Wakkati oon, debbo gomma mo ɓinngel muudum dewel wondi e ginnaaru, nani haala makko ina haalee, wari hippii dakkol koyde makko. ²⁶ Debbo oon wanaa Alhuudiyanke, wo to Finiki ley leydi Siiriya o rimaa. O nyaagii Iisaa itta ginnaaru nduun e ɓiyiiko oon. ²⁷ Kaa Iisaa wi'i mo:

—Accu sukaaɓe been kaara tafon. Sabo hooyude nyaamdu sukaaɓe de faddana dawaadi woodaa.

²⁸ Debbo oon jaabii mo, wi'i:

—Goonga Joomam, ammaa dawaadi doomooji du ina nyaama ko sukaaɓe caamdinta duum.

²⁹ Wakkati oon, Iisaa wi'i mo:

—Saabe ko njaabidaa jaabu o, hootu, ginnaaru nduun wurtake e ɓiya oon.

³⁰ O hooti, o tawi ɓiyiiko oon ina fukkii dow leeso, ginnaaru nduun yaltii e muudum.

No Iisaa selliniri gorko paho mo haala muudum laabaa

³¹ Iisaa dilli leydi Tirus, rewɓi leydi Sidon, e leydi mbi'eteendi Galluuje Sappo ndiin, warti maayo Galili. ³² O waddanaa gorko paho mo haala muudum laabaa, o nyaagaa o yowa junngo makko e dow muudum. ³³ Wakkati oon, Iisaa toowtini mo jamaa oon, watti kolli muudum e noppi makko, tutti, meemiri tutte deen demngal makko. ³⁴ Caggal duum, o tiggiti kammu, o uumi, o wi'i paho oon:

—Efata! (Dum na firta «Cukkitee!»)

³⁵ Wakkati oon, noppi gorko oon cukkitii, demngal muudum yoppaa, heddi ina haalira no woodiri. ³⁶ Iisaa yamiri yimɓe been taa ɓe kaalana huunde nde fay gooto. Ammaa fay ko o hadata ɓe dow majjum, iɓe ɓeyda haalde dum. ³⁷ Dum haaynii ɓe faa yottii kaaddi, iɓe mbi'a:

—Golleeji makko fuu na mboodi. Imo faadintina faaduɓe, imo muumdintina muumɓe.

8

No Iisaa nyaamniri worɓe uju-naaje nayo e rewɓe e sukaaɓe

(Matta 15.32-39)

¹ Ley balde deen, jamaa keewdo hawriti katin. E ley ko ɓe ngalaa ko ɓe nyaama, Iisaa noddi taalibaaɓe muudum been, wi'i dum'en:

² —Yimɓe ɓe ina njurminii kam, sabo hannden woni balde tati iɓe ngondi e am, de ɓe ngalaa ko ɓe nyaama. ³ Si mi yoppii ɓe koota tawee ɓe nyaamaay, yolbere liɓowan ɓe dow laawol. Sabo woɓɓe maɓɓe yuurii to woddi.

⁴ Taalibaaɓe makko been njaabii mo, mbi'i:

* **7:16** E dereeji ɓooydi, goddi ina ɓeyda aaya 16: Jom nowru fuu nana!

—Toy neddo hebata ko nyaamnata yimbe 6e ley ladde nde?

⁵ O yami taalibaa6e makko 6een, o wi'i:

—Noy foti buuruuje de njogidon?

Be mbi'i mo:

—Jeddi.

⁶ De o yamiri jamaa oon joodoo e leydi. O hooyi buuruuje jeddi deen, o yetti Laamdo, o heltii de, o hokki taalibaa6e makko 6een peccana jamaa oon. Be ngadiri noon. ⁷ I6e njogii katin liyyoy pamaroy seeda. Iisaa yetti Laamdo dow makkoy, wi'i taalibaa6e muudum 6een pecca koy, kankoy du. ⁸ Be nyaami faa 6e kaari. Taalibaa6e 6een kawrunduri kedde deen. De keewi kandeeje jeddi. ⁹ I6e ngada wor6e ujunaaje nayo. Caggal duum, Iisaa yoppi 6e, ¹⁰ naatidi e taalibaa6e muudum laana wakkati oon, feyyiti, yehi leydi Dalmanuuta.

No Farisa'en pilorii maande (Matta 16.1-4)

¹¹ Farisa'en 6een ngari, puddi yeddundurde e Iisaa. Be njarii mo o holla 6e maande yuuroore dow kammu faa 6e ndaartindoo mo. ¹² Iisaa uumi, wi'i:

—Dume wadi de yimbe jamaanu hannden o ina piloo holleede maande? Goonga kaalanammi on: fay maande wootere on kebataa!

¹³ Caggal duum, o seedi e ma66e, o naati laana kaan, o fonndii gere ooto maayo.

Haala rabilla Farisa'en e Saduki'en (Matta 16.5-12)

¹⁴ Taalibaa6e 6een njeggiti yoobaade buuru, si wanaa buuruwal gootal tan 6e njogii ley laana kaan.

¹⁵ Wakkati oon, o tindini 6e, o wi'i:

—Kakkilee, ndeentee e rabilla Farisa'en e mo Hirudus oon.

¹⁶ Taalibaa6e 6een ina kaalda ina mbi'a ko njoobaaki buuru duum wadi de o wi'iri noon. ¹⁷ Iisaa annditi ko 6e kaalata duum, wi'i 6e:

—Ko wadi de odon kaalda hakkunde moodon on njoobaaki buuru? Yalla faa joonin on annditaay, on paamaay? Naa on wumbe berde? ¹⁸ Odon njogii gite, de on

nji'ataa naa? Odon njogii noppi, de on nanataa naa? Yalla on miccitaaki ¹⁹ nde peccanmi wor6e ujunaaje njoyo buuruuje joy ndeen, kandeeje foti kebbindon kedde deen?

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Kandeeje sappo e didi.

²⁰ O yami 6e katin, o wi'i:

—Nde peccanmi wor6e ujunaaje nayo buuruuje jeddi ndeen, kandeeje foti kebbindon kedde deen?

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Kandeeje jeddi.

²¹ Ndeen o wi'i 6e:

—Faa joonin on paamaay naa?

No Iisaa wumtiniri bumdo ley Baytisayda

²² Be njottii Baytisayda. Doon yimbe ngaddani Iisaa bumdo, 6e nyaagii dum meema mo. ²³ O nanngi junngo bumdo oon, o yaari dum yaasin wuro ngoon. Caggal duum, o tutti e gite muudum, o yowi juude makko e muudum, o yami dum, o wi'i:

—Won ko nji'ataa naa?

²⁴ Bumdo oon feerti gite mum, wi'i:

—Midu yi'a yimbe, de i6e nga'ani kam hono ledde jahooje ni.

²⁵ Iisaa yowi juude muudum e gite makko katin. Ndeen gorko oon feerti gite mum, tawi wumtii faa woodi, jiide muudum na laa6i. ²⁶ Iisaa wi'i mo:

—Hootu, de taa njeccodaa ley wuro ngo.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu

(Matta 16.13-20, Lukka 9.18-21)

²⁷ Caggal duum, Iisaa e taalibaa6e muudum ponndii gure gonde dakkol Kaysariya Filipu. Dow laawol ngool, o yami 6e:

—Moy yimbe mbi'ata ngonumi?

²⁸ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Wo66e ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Wo66e ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Wo66e du ina mbi'a wo a gooto e ley annabaa6e 6een.

²⁹ O yami 6e, o wi'i:

—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu.

³⁰ Wakkati oon, o sappani 6e sanne taa 6e kaalana dum fay gooto.

No Iisaa sapporii maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 16.21-23, Lukka 9.22)

³¹ O fuddi faaminde 6e:

—Ina tilsi Bii Neddo torree torraaji keewdi. Maw6e yim6e e hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta caloto mo. O warete, de gada balde tati fuu o iirtoto.

³² O haalani 6e dum faa laabi, de Piyeer toowtini mo, fuddi felude mo dow haalaaji makko diin. ³³ Iisaa kaa, hucciti e taalibaa6e muudum, ndaari 6e, de feli Piyeer, wi'i:

—Woddam aan Seydaani! Sabo milooji maa diin yuuraay to Laamdo, wo to yim6e di yuuri.

No Iisaa jokkirtee

(Matta 16.24-28, Lukka 9.23-27)

³⁴ Caggal duum, o noddi jamaa oon e taalibaa6e makko been, o wi' dum'en:

—Muuydo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, de hooya leggal muudum palaangal, jokka kam.* ³⁵ Sabo muuydo dannude yonki muudum, mursan ki. Ammaa mursudo ki saabe am e saabe Kabaaru Lobbo oon fu, dannan ki. ³⁶ Dume he6ude adunaaru ndu fuu nafata neddo si tawii mursii yonki muudum? ³⁷ Yalla ina woodi ko neddo waawi hokkitirde faa danna yonki muudum naa? ³⁸ Cemtirdo kam miin e haalaaji am e ley jamaanu tuundo luttudo Laamdo o, miin, Bii Neddo du, mi semtiran dum nde ngartidoymi e maleyka'en senii6e e ley teddeengal Baaba am.

9

¹ O wi'i 6e katin:

—Goonga kaalanammi on: yoga e won6e do 6e maayataa tawee nji'aay laamu Laamdo ina warda e baawde.

Haala waylitagol alhaali Iisaa

(Matta 17.1-13, Lukka 9.28-36)

² Balde jeegom caggal duum, Iisaa yaadi e Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna, o toowtidi e mu66en dow waamnde toownde, kam'en tan. Doon alhaali makko waylitii yeeso ma66e. ³ Kaddule makko njalbi, ndawni far, faa dawninoowo fay gooto waawaa rawninirde noon e adunaaru ndu. ⁴ Iliyaasa e Muusaa 6angani 6e, ina kaalda e makko. ⁵ Ndeen Piyeer wi'i mo:

—Moodibbo, gonal amin do ina woodi. Accu min ndarna huku-muuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

⁶ O anndaa ko o haalata, sabo kulol manngol naatii 6e, kam6e taalibaa6e been. ⁷ Ruulde wari suddi 6e. Daande yuuri e ley ruulde ndeen ina wi'a:

—O woni Biyam mo korsinmi. Ket-tindanee mo!

⁸ Wakkati oon, taalibaa6e been yeewi gereegi fuu, de nji'aay fay gooto si wanaa Iisaa tan.

⁹ E ley ko 6e njippotoo waamnde ndeen duum, o yamiri 6e taa 6e kaalana fay gooto ko 6e nji'i duum faa wakkati nde Bii Neddo iirtii e hakkunde maay6e ndeen. ¹⁰ Be nja6i konngol ngol, de 6e keddii i6e yamundura hakkunde ma66e dume woni maanaa iirtaade e hakkunde maay6e.

¹¹ Caggal duum, 6e yami mo, 6e mbi'i:

—Dume wadi de jannginoo6e Tawreeta ina mbi'a tilay annabi Iliyaasa artoo Almasiihu warude?

¹² O jaabii 6e:

—Goonga, Iliyaasa artoto warude tafon moyyintinoo huunde fuu. Ndelle ko wadi de Binndi diin mbi'i ina tilsi Bii Neddo torree torraaji keewdi, huyfinee? ¹³ Midu haalana on: Iliyaasa wariino, de 6e ngolli dum ko 6e muuyi fuu, hono no haala makko haaliraa e Binndi diin ni.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru

(Matta 17.14-21, Lukka 9.37-43)

* **8:34** Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki mum hono no Iisaa ni.

¹⁴ Nde 6e ngartunoo to taalibaa6e heddiinoobe been fu, 6e nji'i jamaa keewdo ina filii dum'en, jannginoo6e Tawreeta been ina njeddundura e mu66en. ¹⁵ Wakkati yim6e been nji'unoo Iisaa fu, dum haaynii 6e. Be ndoggi 6e nja66owii mo. ¹⁶ O yami 6e, o wi'i:

—Dume njeddundurton e ma66e?

¹⁷ Gorko gooto ley jamaa oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mi gaddando ma biyam gorko mo ginnaaru muumɗini. ¹⁸ Do ginnaaru nduun ummorii mo fuu, li6an mo e leydi, hunnduko makko ina wurtina ngu- ufo, imo neryundura nyiiye makko, o yooraa kolonj. Mi nyaagake taalibaa6e maa been ndiiwa ndu, de 6e kunnngii.

¹⁹ Iisaa wi'i yim6e been:

—Hey onon yim6e jamaanu han- ndeejo 6e ngalaa goondinal! Faa ndey ngondammi e moodon? Faa ndey keddotoomi munyande on? Ngaddanee kam suka oon!

²⁰ O waddanaa suka oon. Nde ginnaaru nduun yi'unoo Iisaa ndeen, dimmbi suka oon, li6i dum, heddii suka oon ina talloo e leydi, hunnduko muudum ina wurtina nguufu. ²¹ Iisaa yami baaba suka oon, wi'i:

—Gilla ndey dum he6i mo?

Baaba oon jaabii, wi'i:

—Gilla imo famɗi. ²² Katin du wakkati fuu ginnaaru nduun ina li6a mo ley yiite naa ley ndiyam faa halka mo. De si tawii won ko mbaawɗaa fu, njurmodaa min, mballaa min!

²³ Iisaa wi'i mo:

—Si mido waawi mbiidaa? Hu- unde fuu ina waawi laatanaade goondindo.

²⁴ Wakkati oon, baaba suka oon yeewnii, wi'i:

—Mi goondinii, de wallam, sabo goondinde ina tiidi kam!

²⁵ Nde Iisaa yi'unoo jamaa oon ina dogga warde ndeen, sappani gin- naaru nduun e semmbe, wi'i ndu:

—Ginnaaru muumɗinooru faadinooru jaabii. Katin du ja66iido kam fuu, mido yamire mburtodaa e suka o, taa naatu mo abada katin!

²⁶ Ginnaaru nduun feekii, dimmbi suka oon semmbe, de yalti e makko. Heddi imo wa'i hono maaydo, faa ko heewi e wonnoobe doon been ina mbi'a o maayii. ²⁷ Ammaa Iisaa nan- ngi junngo makko, ummini mo tan, o darii.

²⁸ Caggal duum Iisaa naati suudu de taalibaa6e muudum been toowtidi e muudum, yami dum, mbi'i:

—Dume wadi de min kunnngii ri- wude ginnaaru nduun?

²⁹ O jaabii:

—Ginnaaru nduun, sii muudum ri- wirtaake si wanaa du'aare.

Haala Iisaa didaba dow maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 17.22-23, Lukka 9.43-45)

³⁰ Be ndilli doon, 6e ceeki leydi Galili. O yidaa fay gooto faama dum, ³¹ sabo imo waajoo taalibaa6e makko been. Imo wi'a dum'en:

—Bii Neddo wattete e juude yim6e. Be mbaran dum, de caggal balde tati fu, iirtoto.

³² Ammaa taalibaa6e been paa- maay maanaa haala kaan, de kuli yamude mo du.

Haala burdo teddude

(Matta 18.1-5, Lukka 9.46-48)

³³ Be njottii Kafarnahum. Nde 6e njippinoos suudu weerdude ma66e fu, o yami taalibaa6e makko, o wi'i:

—Dume njeddundurdon dow laa- wol?

³⁴ Be ndeyyinii, sabo ko 6e njeddun- duri dow laawol dey, wo moy woni burdo teddude hakkunde ma66e.

³⁵ Ndeen Iisaa joodii, noddi taal- ibaabe sappo e dido been, wi'i dum'en:

—Muuydo ardaade fuu, gada hed- dii6e been heedata, laatoo golloowo ma66e 6e fuu.

³⁶ Caggal duum, o nanngi junngo cukalel gomma, o darni ngel yeeso ma66e, o mumbilii ngel, o wi'i 6e:

³⁷ —Neddo fuu ja66iido cukalel goo- tel hono ngel e innde am, wo miin jaabii. Katin du ja66iido kam fuu, wanaa miin tan ja66ii, ja66ake Nuldo kam oon du.

Haala mo salaaki en fuu ina wondi e meeden

(Lukka 9.49-50)

³⁸ Yuhanna wi'i mo:

—Moodibbo, min nji'ii gorko gooto ina riiwra ginnaaji e innde maa, de min kadfi mo, sabo o waldaa e meeden.

³⁹ Ammaa Iisaa wi'i:

—Taa kadée mo dum, sabo fay gooto waawaa wadirde kaayeeffiji e innde am, de sakitoo mbonkoo kam wakkati oon. ⁴⁰ Sabo mo salaaki en fuu ina wondi e meeden. ⁴¹ Goonga kaalanammi on: neddo fuu kokkudo on horde ndiyam saabe on yimbe Almasiihu, waasataa hebude mbarjaari muudum.

Haala ko luttinta yimbe

(Matta 18.6-9, Lukka 17.1-2)

⁴² Neddo fuu luttindo gootel e cukaloy goondinkoy kam koy, ko buri woodde e joomum wo hayre teddunde habbee e daande mum, faddee e maayo manngo. ⁴³ Si tawii junngo maa luttinte, tayu ngo. Naataa e nguurndam nduumiidam a nyakudo buri moyyande ma diina naatude e jahannama yiite nge nyifataa tawee a kibbudo. [⁴⁴ *] ⁴⁵ Si tawii koyngal maa luttinte, tayu ngal. Naataa ley nguurndam nduumiidam tawee wo a nyakudo buri moyyande ma diina faddeede e yiite duumiinge tawee a kibbudo. [⁴⁶ †] ⁴⁷ Katin du si yitere maa luttinte, ittu nde. Sabo naataa e laamu Laamdo a dokko buri moyyande ma diina paddedaa e jahannama a kibbudo. ⁴⁸ Doon, «gildi muudum mbaatataa, yiite muudum du nyifataa.» † ⁴⁹ Yiite lamsinan mono fuu hono lamdam ni. ⁵⁰ Lamdam wo huunde lobbere, de si dam selii lamsude, noy lamsinirton dam katin? Hakkunde moodon laatodon hono lamdam ni, ngondon e jam.

* **9:44** E dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 44: Doon, gildi mum mbaatataa, yiite mum du nyifataa. Ndaaree aaya 48. † **9:46** E dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 46: Doon, gildi mum mbaatataa, yiite mum du nyifataa. Ndaaree aaya 48. † **9:48** Esaaya 66.24. * **10:4** Fillitagol Tawreeta 24.1. † **10:8** Fuddoode 1.27, 2.24.

10

Haala ceergal

(Matta 19.1-12, Lukka 16.18)

¹ Iisaa dilli doon, yehi leydi Yahuudiya, de feyyiti yehi lettugal gooruwol Urdun. Yimbe heewbe piilii mo, de imo waajoo dum'en katin hono no o woowrunoo ni. ² Farisa'en wobbe ngari faa ndaartindoo mo, yami mo:

—Yalla ina daganii gorko seerude deekum naa?

³ O jaabii be:

—Dume Muusaa yamiri on?

⁴ Be njaabii, be mbi'i:

—Muusaa jabii si gorko na seera deekum fu, winnda talkuru ceergal de seera dum.*

⁵ Iisaa wi'i be:

—Wo saabe on yoorbe berde, duum wadi de Muusaa winndani on yamiroore nde. ⁶ Kaa gilla e fuddoode, «Laamdo tagii be, wadii be gorko e debbo. ⁷ Dum wadi de gorko yoppa inna mum e bammum, nanngundura e deekum, ⁸ be dido fuu be laatoo neddo gooto.» † Nii woni be nganaa dido katin, be banndu wooturu. ⁹ Ndelle, taa neddo sennda ko Laamdo hawrunduri.

¹⁰ Nde be kootunoo ndeen, taalibaabe makko been yami mo haala majjum. ¹¹ O wi'i be:

—Si neddo seerii deekum de banji goddo fuu, jeenii. ¹² Hono noon du, si debbo seedii e gorum, de gorko goddo banji dum, debbo oon du jeenii.

No Iisaa barkiniri cukaloy

(Matta 19.13-15, Lukka 18.15-17)

¹³ Yimbe ina ngadda cukaloy to Iisaa, faa meema koy, de taalibaabe been ndukani dum'en. ¹⁴ Nde o yiinoo dum ndeen, o berna, o wi'i taalibaabe been:

—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kadée koy, sabo wo nanndube e makkoy been njeyi laamu Laamdo.

¹⁵ Goonga kaalanammi on: mo

jabiraay laamu Laamdo hono no cukalel ni fuu, naatataa dum.

¹⁶ Caggal duum, o mumbilii cukaloy koy, o yowi junngo makko e makkoy, o barkini koy.

*No Iisaa e gorko jom jawdi ngaddi
(Matta 19.16-30, Lukka 18.18-30)*

¹⁷ Nde Iisaa nanngunoo laawol fu, gorko gomma doggiri to makko, hofii yeeso makko, yami mo, wi'i:

—Moodibbo lobbo, dume kaanumi wadude faa mi heba nguurndam nduumiidam?

¹⁸ Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de ada noddira kam lobbo? Lobbo walaa si wanaa gooto, oon woni Laamdo. ¹⁹ Ada anndi jamirooje: «Taa wadu war-hoore, taa jeenu, taa wujju, taa seeda fewre, taa toonya, teddin inna maa e bamaa.»†

²⁰ Gorko oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mido hayba dum fuu gilla e cukaaku am.

²¹ Ndeen Iisaa ndaari mo, yidi mo, wi'i mo:

—Huunde wootere ina nyakani maa: yahu sonnoy ko njogidaa duum fuu, kokkaa ceede deen talkaaabe. Ndeen, a heban mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²² Ammaa nde gorko oon nannoo haalaaji diin ndeen, balinii, dillidi e mettorgal, sabo o jom jawdi sanne.

²³ Iisaa yeewi gereiji fuu de wi'i taalibaaabe mum been:

—Naatugol joomiraaabe jawdi ley laamu Laamdo ina tiidi koy!

²⁴ Haalaaji diin kaaynii taalibaaabe been sanne. O beydi katin, o wi'i be:

—Sukaaabe am, naatude e laamu Laamdo ina tiidi koy! ²⁵ Sabo ngeelooba naata wudde battal buri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamdo.

²⁶ Dum beydi haaynaade taalibaaabe been, keddii ina yamundura hakkunde mu66en ina mbi'a:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁷ O ndaari be, o wi'i:

—Yimbe mbaawanaa dum, ammaa Laamdo ina waawi. Sabo walaa fuu ko Laamdo waawanaa.

²⁸ Ndeen, Piyeer wi'i mo:

—Ndaar, minen min njoppii huunde fuu min njokkii ma!

²⁹ O jaabii dum, o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: neddo fuu joppudo suudu muudum, naa sakiraaabe muudum worbe e rewbe, naa inna mum, naa bammum, naa sukaaabe mum, naa gese muudum saabe am e saabe Kabaaru Lobbo ³⁰ heban ko buri dum kile hemre e aduna mo ngonden e muudum joonin o: joomum heban cuudi e sakiraaabe worbe e sakiraaabe rewbe e inniraaabe e sukaaabe e gese, o torrete du. E ley wakkati garoowo oon du, joomum heban nguurndam nduumiidam. ³¹ Ammaa ardiibe heewbe laatoto gadaaabe, gadaaabe been du laatoto ardiibe.

Haala Iisaa tataba dow maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 20.17-19, Lukka 18.31-34)

³² Ibe ngoni e laawol faa be njaha Urusaliima. Iisaa na ardii be, tawi taalibaaabe been ina mbemmbii, jokkuube dum'en been du kulii. O noddi taalibaaabe sappo e dido been, o fuddi haalande dum'en ko hewtata mo. ³³ O wi'i be:

—Inani eden njaha Urusaliima. Doon Bii Neddo wattetee e juude hooreebe almaami'en e jannginoobe Tawreeta. Be caroto mo sariya maayde, de be ngatta mo e juude yimbe be nganaa Alhuudiya'en. ³⁴ Been njalnoro mo, tutta dow makko, piya mo dorri, mbara mo. De balde tati caggal majjum, o ummitoto.

No Yaakuuba e Yuhanna nyaagorii Iisaa

(Matta 20.20-28)

³⁵ Caggal duum, Yaakuuba e Yuhanna bi66e Jebede been ngari to Iisaa, mbi'i dum:

—Moodibbo, won ko min njidi nyaagaade ma. Miden njidi ngadanaa min dum.

† 10:19 Wurtagol 20.12-16.

³⁶ O wi'i 6e:

—Dume njidudon mi wadana on?

³⁷ Be njaabii mo:

—Ndunanodaa min min njoododoo e maada, gooto gere nyaamo maa, gooto du gere nano maa e ley darja laamu maada.

³⁸ O jaabii 6e, o wi'i:

—On anndaa ko njaarotodon. Yalla odon mbaawi yardude horde metunde nde njardammi ndeen, naa looteede lootagal batisima naawngal ngal looteteemi ngaal naa?

³⁹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Miden mbaawi.

O wi'i 6e:

—On njardan horde nde njardammi ndeen, on keban lootagal batisima ngal looteteemi ngaal.

⁴⁰ Ammaa joodaade gere nyaamo am naa gere nano am wanaa miin yamirta dum. Joodorde deen, wo 6e Laamdo moyyinani been njeyi.

⁴¹ Nde taalibaa6e sappo heddi6e been nannoo dum ndeen, 6ernani Yaakuuba e Yuhanna. ⁴² Iisaa noddi 6e fuu, wi'i:

—Odon anndi laami6e leyde adunaaru ina laamorii dum'en doole. Maw6e been du ina kolla yim6e been baawde. ⁴³ Onon kaa, dum wadataa hakkunde moodon. Jiddo laataade teddu6o hakkunde moodon fuu, ina haani laataade golloowo moodon.

⁴⁴ Katin du, jiddo ardaade e moodon fuu, ina haani laataade maccu6o moodon, on fuu. ⁴⁵ Sabo fay Bii Neddo waraay faa gollanee, ammaa warii faa gollana yim6e, de hokka yonki muudum faa laatoo coottitaari ndimfinoori heew6e.

*No Iisaa wumtiniri Bartime
(Matta 20.29-34, Lukka 18.35-43)*

⁴⁶ Be njottii Yeriko. Nde Iisaa yaltannoo ngalluure ndeen, kam e taalibaa6e muudum e jamaa keewdo, 6e tawi bumdo bi'eteedo Bartime 6ii Time ina joodii ina garbina dakkol laawol ngool. ⁴⁷ Nde o nannoo wo Iisaa Nasaraatuujo oon faltotoo doon ndeen, o fuddi yeewnaade imo wi'a:

—Iisaa, taan Daawda, yurmam!

⁴⁸ Yim6e heew6e ina njawana mo ina mbi'a o deyyinoo, ammaa o beydi yeewnaade sanne, imo wi'a:

—Taan Daawda, yurmam!

⁴⁹ Iisaa darii, wi'i:

—Noddee mo.

Ndeen, 6e noddi bumdo oon, 6e mbi'i dum:

—Sellin 6ernde maa, umma! O noddii ma.

⁵⁰ O gurbitii, o faddi saaya makko, o wari to Iisaa. ⁵¹ Iisaa yami mo, wi'i:

—Dume njiddaa mi wadane?

Bumdo oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mi wumta.

⁵² Iisaa wi'i mo:

—Yahu, goondinal maa dannii ma.

Wakkati oon o wumti, o jokki Iisaa, i6e njaha dow laawol.

11

*No Iisaa naatiri Urusaliima
(Matta 21.1-11, Lukka 19.28-40,
Yuhanna 12.12-19)*

¹ Ko Iisaa e taalibaa6e muudum 6adii Urusaliima duum, njottii Baytifaaji e Baytaniya dow waamnde wi'eteende Jaytun. Iisaa nuli taalibaa6e muudum dido, ² wi'i 6e:

—Njehee naatowee wuro wonngo yeeso moodon ngo. Wakkati oon fu, on tawan mola araawa nga fay gooto waddaaki abada ina ha66ii. Ka66iton nga, ngaddon nga do. ³ Si goddo yamii on dume ngadoton nga, njaabodon mbi'on Joomii amin ina haajaa nga, de nultiran nga law.

⁴ Be njehi, 6e tawi mola ngaan ina ha66ii yaasin dakkol dammbugal, 6e ka66iti nga. ⁵ Yoga e darinoo6e doon been yami 6e:

—Dume ngolloton do? Ko wadi odon ka66ita mola nga?

⁶ Be njaaborii been no Iisaa wirunoo 6e noon. Been njoppi 6e. ⁷ Be njaarani Iisaa mola ngaan, 6e njowi saayaaji ma66e dow magga, o waddii.

⁸ Yim6e heew6e mbeerti saayaaji mu66en dow laawol. Wo66e kelti licce ledde dakkol toon, mbeerti de e laawol ngool. ⁹ Ardii6e mo e heedu6e gada makko been na yeewnoo na mbi'a:

—Jettooje e barke ngoodanii gardo e dow innde Joomiraado!* ¹⁰ Barke woodanii laamu maami en Daawda, laamu ngaroowu nguun! Jettooje ngoodanii Laamdo dow kammuuli!

¹¹ Iisaa hewti ley Urusaliima, naa-towi suudu dewal mawndu nduun, de ndaari fuu ko woni ley mayru. Ammaa saabe hiirrii, o yehi Baytaniya kanko e sappo e dido been.

*No Iisaa hufiri yibbi
(Matta 21.18-19)*

¹² Jaango majjum, caggal 6e ndawii Baytaniya, tawi imo yolbi. ¹³ O haccii yibbi mbilitinki, o yehi yeewoyde yalla imo tawra ki 6i66e. Nde o yottinoo ki ndeen, o tawaay e makki si wanaa haakorooji. Sabo wakkati oon wanaa wakkati rimugol yibbe. ¹⁴ O wi'i yibbi kiin:

—Taa fay gooto nyaama 6i66e maa abada katin!

Taalibaa6e makko been nani dum.

*No Iisaa riiwri luumotoo6e ley suudu dewal mawndu
(Matta 21.12-17, Lukka 19.45-48, Yuhanna 2.13-22)*

¹⁵ Nde 6e njottinoo Urusaliima fu, Iisaa naati taliyaare suudu dewal mawndu nduun, de fuddi riiwude soodo6e e sootto6e won6e ley toon. O li6i taabaaje wecco6e ceede e joodorde sootto6e buugaali. ¹⁶ O accaay fay gooto rewi ley taliyaare suudu dewal mawndu nduun ina ronnii gineeji. ¹⁷ Ndeen o waajii 6e:

—Yalla wanaa ina winndaa: «Suudu am inndirte suudu wadirdu du'aare lenyi fuu!»† Onon kaa, on ngadii ndu suudirdu yanoo6e.‡

¹⁸ Hooree6e almaami'en e jannino6e Tawreeta nani dum, pilii no mbardata mo. Be kuli mo, sabo waaju makko oon naatii jamaa oo sanne. ¹⁹ Nde hiirnoo fu, kanko e taalibaa6e makko, 6e njalti ngalluure ndeen.

Haala du'aare wondunde e goondinal

(Matta 21.20-22)

²⁰ Fajiri jaango majjum, i6e pal-toroo to yibbi kiin toon, 6e nji'i ki yoorii kolon faa yottii dadi. ²¹ Piyeer miccitii, wi'i mo:

—Moodibbo, ndaar! Yibbi ki kudunodaa kiin yoorii.

²² Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Ngoondinee Laamdo! ²³ Goonga kaalanammi on: neddo fuu biido waamnde nde: «Doofa, saamoy ley maayo», si sikkitiraay ley 6ernde muudum, de goondini ko wi'i duum laatoto fu, wadante dum. ²⁴ Dum wadi de mido wi'a on: ko njaaridon e ley du'aare fuu, ngoondinee on kebii dum, ndeen on ngadante dum. ²⁵ Nde ndaridon faa ngadon du'aare fuu, si won gadunoodo on huunde fu, njaafodon dum, faa Baaba moodon gondo dow kammu oon yaafanoo on hakkeji moodon onon du. [²⁶ §]

*Yamol dow toy baawde Iisaa yuuri
(Matta 21.23-27, Lukka 20.1-8)*

²⁷ Be ngarti Urusaliima katin. E ley ko o yiiltotoo ley suudu dewal mawndu duum, hooree6e almaami'en e jannino6e Tawreeta e maw6e battitii mo ²⁸ yami mo:

—Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

²⁹ Iisaa wi'i 6e:

—Mi yaman on huunde wootere. Njaabodon kam, de mi haalana on kokkudo kam laawol mi golla ko ngollammi duum. ³⁰ Lootagal batisima Yaayaa ngaal, to Laamdo yuuri naa to yim6e? Njaabee kam!

³¹ Be ndawridi hakkunde ma66e, 6e mbi'i:

—Si en mbi'ii to Laamdo, o yaman en ndelle ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa? ³² Yalla en mbi'an to yim6e naa?

* **11:9** Jabuura 118.25-26. † **11:17** Esaaya 56.7. ‡ **11:17** Yereimiya 7.11. § **11:26** Edereji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 26: Kaa si on njaafataako, Baaba mon gondo dow kammu oon du yaafataako hakkeji moodon.

Ibe kula yimbe been sabo be fuu ibe njogorii Yaayaa wo annabaajo goongaajo. ³³ Be njaabii Iisaa, be mbi'i:

—Min anndaa.

Iisaa wi'i be:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngollirammi ko ngollammi duum.

12

Banndol haala remooɓe bonɓe (Matta 21.33-46, Lukka 20.9-19)

¹ Iisaa fuddi haalude, bannDani be, wi'i:

—Neddo gomma wadii ngesa cabiije. O fiiltini nga hoggo, o wasi lugere ɓoosirde, o nyibi suudu toowndu faa o haynoo ko warata e ngesa ngaan. Caggal duum, o halfini nga remooɓe, de o wadi jahaangal. ² Nde ɓoreede cabiije yottinoo fu, o neli golloowo makko to remooɓe been toon, be ngaddana mo ngedu makko e ɓiɓɓe cabiije deen. ³ Be nanngi nelaado oon, be piyi dum, be njeccini dum juude ɓole. ⁴ O neli e maɓɓe golloowo makko goddo. Be kuyfini dum, be eli dum. ⁵ O neli katin golloowo tataɓo, de be mbari dum. Woɓɓe heewɓe nuliraama hono noon: be piyi woɓɓe, be mbari woɓɓe. ⁶ Joonin kaa gooto tan o heddorii, ɓiyiiko korsudo oon. Sakitii o neli oon du e maɓɓe, o wi'i: «Be njaagoto ɓiyam oon.» ⁷ Ammaa remooɓe been mbi'unduri hakkunde muɓɓen: «O woni donoowo oon. Nga-ree mbaren mo, faa kewten ngesa ngaan!» ⁸ Be nanngi biddo oon, be mbari dum, be paddi dum to gada ngesa toon.

⁹ Joonin le, noy jom ngesa oon wadata? O waran, o halka remooɓe been, o halfina ngesa ngaan woɓɓe.

¹⁰ Yalla on njanngaay ko winndaa ley Binndi diin duum naa?

«Hayre nde nyiboobe been calii ndeen, wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.

¹¹ Dum wo golle Joomiraado, wo dum haaynde e jiide meeden!»*

¹² Hooreeɓe Alhuudiyankooɓe pili no nanngira Iisaa, sabo be paamii banndol ngol wo kambe sappii. De be cuusaay jamaa oon. Be njoppi mo, be ndilli.

Haala yobugol lampo

(Matta 22.15-22, Lukka 20.20-26)

¹³ Hooreeɓe been neli e makko Farisa'en woɓɓe e daraniiɓe Hirudus faa keɓa tuufira mo e konngol makko.

¹⁴ Be ngari, be mbi'i mo:

—Moodibbo, miden anndi a goongante. A hulataa fay gooto, sabo a burdintaa yimbe, ada jannginira laawol Laamdo ngol goonga. Yalla ina dagii min kokka kaananke Roma mawdo oon lampo naa dagaaki? Min kokka mo naa taa min kokka mo?

¹⁵ Ammaa Iisaa annditii naafikaaku maɓɓe. O wi'i be:

—Dume wadi de odon tuufina kam? Ngaddanee kam mbuudu cardi faa mi yi'a dum.

¹⁶ Be ngaddani mo. O yami be:

—Natal moy e innde moy woni do?

Be mbi'i mo:

—Kaananke Roma.

¹⁷ Ndeen o jaabii be, o wi'i:

—Ndelle kokkee kaananke Roma ko jeyi, kokkon Laamdo du ko jeyi.

Ko Iisaa jaabii duum haaynii be sanne.

Haala ummital maayɓe

(Matta 22.23-33, Lukka 20.27-40)

¹⁸ Saduki'en woɓɓe ngari to makko. Kam'en ngoni yeddooɓe ummital. Be yami mo, be mbi'i:

¹⁹ —Moodibbo, Muusaa yamirii en si neddo ɓanjii debbo, maayii tawii hebaay biddo fu, minyum naa mawnum dewla debbo joppaado oon faa heɓana maaydo oon beyngu.†

²⁰ Wadii rimdaabe njeddo. Arandeejo oon ɓani debbo de maayi, hebaay biddo. ²¹ Didaɓo oon dewli debbo oon, kam du maayi hebaay biddo. Tataɓo oon du wadi hono noon. ²² Hono nii njeddo been fuu ɓanjiri mo, kebaay biddo. Caggal maɓɓe be fuu, debbo oon du maayi. ²³ Ndelle, nyannde ummital, moy e maɓɓe laatotoo

* **12:11** Jabuura 118.22-23. † **12:19** Fillitagol Tawreeta 25.5.

goroo debbo oon? Sabo 6e njeddo fuu 6e banjiino mo.

²⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—On woofu6e, on anndaa Binndi diin, on anndaa baawde Laamdo du. ²⁵ Sabo si maay6e ummitake fu, wor6e banjataa, rew6e banjataake. Be laatoto hono maleyka'en won6e dow kammu been ni. ²⁶ Woodi, ko maay6e ummitotoo duum, on njanggaay e dewtere Muusaa ley taariki wu-umoore hu66oore, hono no Laamdo haaldiri e makko, wi'i: «Miin woni Laamdo Ibrahiima, Laamdo Isiyaaka, Laamdo Yaakuuba»?† ²⁷ Laamdo wo Laamdo wuur6e, wanaa Laamdo maay6e. § On mboofii sanne.

Haala yamiroore burnde semmbe
(Matta 22.34-40, Lukka 10.25-28)

²⁸ Jannginoowo Tawreeta gooto battitii Iisaa, tawi naniino jeddi ma66e, e no o jaaborii Saduki'en been faa woodi, yami mo:

—E jamirooje deen fuu, ndeye 6uri manngu?

²⁹ Iisaa jaabii mo:

—Burnde fuu manngu e jamirooje deen wo nde do: «Hettinda Israa'ila, Laamdo Joomiraado meeden oon tan woni Joomiraado. ³⁰ Yidir Laamdo Joomiraado maa e 6ernde maa fuu e yonki maa fuu e hakkillo maa fuu e semmbe maa fuu.»* ³¹ Didaberde ndeen wo hono mayre, kayre woni: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.»† Walaa fuu yamiroore burnde didi deen manngu.

³²⁻³³ Jannginoowo Tawreeta oon wi'i mo:

—Moodibbo! A haalii goonga ko mbiidaa Laamdo tan woni Joomiraado, katin du Laamdo goddo walaa si wanaa kanko. E yidirda Laamdo e 6erndem fuu e hakkillom fuu e semmbem fuu, e yidirda gondo mum

hono no yidiri hoore mum ni, kanjum 6uri sadakaaji duppeteedi e kirsamaaji fuu! Haala maa ina selli sanne.

³⁴ Nde Iisaa yi'unoo o jaaborake hakkilantaaku ndeen, wi'i mo:

—A woddaa e laamu Laamdo.

Caggal duum, fay gooto suusaay yamude Iisaa yamde godde katin.

Haala Almasiihu e Daawda
(Matta 22.41-46, Lukka 20.41-44)

³⁵ Nde Iisaa waajotoo ley suudu dewal mawndu ndeen, wi'i:

—Noy jannginoobe Tawreeta been mbaawri wiide Almasiihu oon wo taan Daawda? ³⁶ Sabo Daawda e hoore muudum wi'irii Ruuhu Ceniido:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

faa mi wada njaa6aa way6e ma.»†

³⁷ Daawda e hoore muudum ina noddira Almasiihu oon «Joomam». Ndelle, noy o laatortoo taanum?

No Iisaa feliri jannginoobe Tawreeta

(Matta 23.1-36, Lukka 20.45-47)

Jamaa keewdo ina hettindanii Iisaa e seyo. ³⁸ E ley waajagol makko ngool, o wi'i 6e:

—Tinnee e jannginoobe Tawreeta yidube yiilodaade e saayaaji mawdi e jowteede jowtaali teddufi ley luumooji, ³⁹ foodantoobe joodorde burde teddude ley cuudi baajordi e nokkuuje teddude to nyaamduuji. ⁴⁰ I6e nyaama jawdi rew6e talkaabe 6e goriraabe mu66en maayi, de 6e njuutina du'aawuuji ma66e faa 6e nanndinkinoo e lobbu6e. Kam6e, jukkungo naawngo 6urata jippi-neede dow mu66en.

Haala sadaka debbo talkaajo
(Lukka 21.1-4)

⁴¹ Iisaa joodii hucciti e keesu suudu dewal mawndu nduun, yi'i no jamaa oon wattirta kaalisi e keesu oon noon. Joomiraabe jawdi heew6e ngatti kaalisi keewdo ley keesu oon.

† **12:26** Wurtagol 3.6, 15-16. § **12:27** Gilla e jamaanu Muusaa tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gilla ko 6ooyi. Ko Laamdo wi'i wo Laamdo ma66e duum, holli i6e mbuuri. * **12:30** Fillitagol Tawreeta 6.4-5. † **12:31** Lewinkoo6e 19.18. † **12:36** Jabuura 110.1.

⁴² Ndeen debbo talkaajo mo gorum maayi wari, watti buuɗi ɗiɗi. ⁴³ Iisaa noddi taalibaaɓe muudum been, wi'i dum'en:

—Goonga kaalanammi on: ko debbo talkaajo o watti e ley keesu duum ɓuri ko been fuu ngatti duum. ⁴⁴ Sabo ɓe fuu, wo ko bonnantaa ɓe fay huunde tan ɓe ngatti. Ammaa debbo o kaa, e ley talkaaku muudum watti haddi ko joginoo faa wuurda duum fuu.

13

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru

(Matta 24.1-14, Lukka 21.5-19)

¹ Nde o wurtotonoo suudu dewal mawndu ndeen, taalibaaɓo makko gooto wi'i mo:

—Moodibbo, ndaar, kaaye ɗe e nyimngo ngo fuu no ɗardiri!

² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—A yi'ii nyimngo ngo no foti mawnude naa? Fay hayre wootere heddataako ɗo ina yowii dow wonde. Fuu wurjinte.

³ O joodowii dow waamnde wi'eteende Jaytun, o hucciti e suudu dewal mawndu nduun. Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna e Andire toowtidi e makko, yami mo, mbi'i:

⁴ —Anndin min nde ɗum waɗata. Maande ndeye hollata waɗugol kulle ɗeen fuu?

⁵ Iisaa jaabii ɓe wi'i:

—Ndeentee taa fay gooto wosina on e goonga. ⁶ Heewɓe ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni kanko.» Be mbosinan yimɓe heewɓe. ⁷ Si on nanii kabaaru woldeeki ɓadiiɗi, si on kaalanaama woldeeki ɓoɗɗuɗi, taa kulee. Ina tilsi ɗum waɗa, de ɗum wanaa timmoode tafon. ⁸ Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu, leydi dimmboto e nokkuuje feere feere, rafooji du ngadan. Dum fuu laatoto hono fuddoode ɗatawore ɓeynoowo ni.

⁹ Ndeenee ko'e moodon, sabo yimɓe njaaran on to carorde, on piyete ley cuuɗi baajordi. Be ndarna on yeeso hooreeɓe e kaanankoobe saabe am, faa laatanodon kam seedeɓe yeeso maɓɓe. ¹⁰ Ina tilsi Kabaaru Lobbo oon waajee lenyi ɗiin fuu tafon. ¹¹ Nde ɓe njaarii on faa ɓe kokkitira on, taa mbemmedon dow ko kaaloton. Nde wakkati majjum wari fuu, on keɓan ko kaalon. Sabo wanaa onon kaalata, wo Ruuhu Ceniido haalata. ¹² Neddo hokkitiran sakiike muudum waree, baabiiwo du hokkitiran ɓiyum. Biɓɓe ummanto saaraaɓe muɓɓen, ngada faa ɓe mbaree. ¹³ Yimɓe fuu mbanyan on saabe am. Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee.

Haala torra mawɗo e gartol Almasiihu

(Matta 24.15-31, Lukka 21.20-28)

¹⁴ Wakkati waran nde nji'oton «huunde nyiddiniinde bonnoore»* ina woni ɗo haanaa wonde.† (Janngudo ɗum fuu, faama maanaa majjum.) Ndeen, tawaaɓe ley Yahuudiya fuu ndoggira baamle. ¹⁵ Tawaado dow suudu, taa jippoo fey de wi'a naatan faa hooya huunde ley suudu muudum. ¹⁶ Tawaado ngesa, taa yeccoo faa hooyowa saaya muudum. ¹⁷ Kay, debereedu'en e musinteeɓe njaran torra ley balde ɗeen! ¹⁸ Njaaree Laamdo taa ɗum waɗa wakkati dabbunde. ¹⁹ Sabo ley balde ɗeen torra waɗan mo hono muudum wadaay gilla fuddoode adunaaru ndu Laamdo tagi nduun faa joonin, woodi du hono muudum waɗataa abada katin. ²⁰ Sini Joomiraado rabbindinaayno balde ɗeen, fay gooto hisataano. Ammaa o rabbindinirii ɗe saabe subaaɓe makko been. ²¹ Wakkati oon, si goddo wi'ii on: «Ndaaree! Inan Almasiihu ɗo», naa «Inani mo to», taa ngoondinee. ²² Sabo almasiihu'en fewreeɓe e annabaabe fewreeɓe ɓangowan, ngada maandeeki e kaayefiiji faa majjina fay

* **13:14** Daniyiila 9.27, 11.31, 12.11. † **13:14** Do Iisaa haali ko annabi Daniyiila sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley suudu dewal mawndu Alhuudiyankooɓe. Ko o sappinoo duum waɗii gilla Iisaa rimaaka. Joonin Iisaa wi'i hono majjum wartan katin.

suɓaabe been, si na laatoo. ²³ Ndelle, kakkilon! Mi haalanii on huunde fuu gilla dum waraay.

²⁴ —Ammaa e ley balde deen, cagal torra oon, naange niɓɓan, lewru selan yaynude, ²⁵ koode kammu caaman, kulle gonde dow kammu deen ndimmboto. † ²⁶ Wakkati oon, Bii Neddo oon yi'ete ina wara e duule, § ina warda e baawde mawde e teddeengal. ²⁷ O nulan maleyka'en makko lettugal e gorgal, hordoore e sobbiire, kawrundura suɓaabe makko been gilla to adunaaru fuddi faa to haadi.

Banndol dow yibbi

(*Matta 24.32-35, Lukka 21.29-33*)

²⁸ Ekitee ko yibbi hollata: si licce makki keyditii, haakorooji makki mbilitii, odon anndi ndunngu badake. ²⁹ Noon du, si on nji'ii kulle deen ina ngada, annditon wakkati oon badake, ina woni e dammbugal galle. ³⁰ Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa tawee kulle deen fuu ngadaay. ³¹ Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

No fay gooto anndiraa timmoode si wanaa Laamdo

(*Matta 24.36-44*)

³² Kaa nyalaande ndeen e wakkati oon fay gooto anndaa dum. Wanaa maleyka'en wonbe dow kammu, wanaa Biddo oon. Walaa anndudo dum si wanaa Baabiiwo oon. ³³ Kakkilee, tinnodon e majjum, sabo on anndaa wakkati mo o warata. ³⁴ Idum wa'i hono gorko cegiliido faa dilla, yalti suudu muudum, hokki maccube mum mono fuu golle mum, yamiri doomoowo dammbugal oon tinnoo dooma. ³⁵ Ndelle, kakkilon, sabo on anndaa nde jom galle oon wartata: ina waawi laataade kiiral naange, naa hakkunde jemma, naa wakkati nde dontooje njoggata, naa fajiri. ³⁶ Taa o juha on de o tawa odon daanii! ³⁷ Ko kaalanammi on duum, mido haalana yimbe fuu: kakkilon!

† 13:25 Esaaya 13.10, 34.4, Jowiila 2.10. § 13:26 Daniyiila 7.13.

14

No mawbe diina ndawriri faa nanna Iisaa

(*Matta 26.1-5, Lukka 22.1-2, Yuhanna 11.45-53*)

¹ Balde didi keddanii iidi Faltagol e iidi buuru mo wattaaka rabilla. Hooreebe almaami'en e jannginoobe Tawreeta pili nanngirde Iisaa e hiila faa keba mbara dum. ² De 6e mbi'i:

—Taa ngaden dum ley iidi ndi de yimbe muurta.

No debbo joordi nebbam uurdam dow Iisaa

(*Matta 26.6-13, Yuhanna 12.1-8*)

³ Wakkati oon Iisaa ina woni ley Baytaniya, do suudu Simon noddirteedo ceppindo oon. O joodii faa o nyaama. Debbo gomma naati ina jogii faandu nebbam laaɓudam, uurdam, tiidudam coggu sanne. Debbo oon heli faandu nduun, joori nebbam daam dow hoore makko. ⁴ Yoga e wonnoobe toon been mettaa, mbi'unduri hakkunde muɓben:

—Dume saabii de nebbam daam bonniraa ni? ⁵ Idam waawnoo sonneede ko ɓuri buudi cardi keme tati, de hokkee talkaabe!

Heddi iɓe pela debbo oon.

⁶ Ammaa Iisaa wi'i:

—Celee mo! Ko wadi de odon torra mo? O gollanii kam gollal lobbal. ⁷ Si goonga, talkaabe ina tawdee e moodon wakkati fuu, nde muuydon fuu odon mbaawi wadande dum'en moyyere. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu.

⁸ O wadii ko o waawi: o joorii nebbam uurdam dam dow banndu am faa mi segilanoo saabeere. ⁹ Goonga kaalanammi on: do Kabaaru Lobbo waajaa e adunaaru ndu fuu, ko debbo o wadi duum fillitete, faa o miccitere.

No Yahuuda jamborii Iisaa

(*Matta 26.14-16, Lukka 22.3-6*)

¹⁰ Yahuuda Isikariyotto, gooto e taalibaabe sappo e dido been, yehi to hooreebe almaami'en faa watta Iisaa e juude muɓben. ¹¹ Nde 6e nanoo dum ndeen, 6e ceyii, 6e aadii 6e

njɔɓan mo ceede. Wakkati oon, imo fiya dabare no o jambortoo Iisaa.

No Iisaa waɗiri hiraande iidi Faltagol e taalibaaɓe muudum

(Matta 26.17-30, Lukka 22.7-23, Yuhanna 13.21-30)

¹² Nyannde arande iidi buuru mo wattaaka rabilla, nde ɓe kirsata dammuuli iidi Faltagol ndeen, taalibaaɓe Iisaa yami dum, mbi'i:

—Toy njiddaa min njaha min cegilanowe hiraande iidi Faltagol ndeen?

¹³ O nuli taalibaaɓe makko diɗo, o wi'i dum'en:

—Njehee ngalluure toon, on kawran toon e gorko ina ronndii loonde ndiyam. Njokkon dum.

¹⁴ Suudu ndu o naati fuu, mbi'on jom galle oon: «Moodibbo yamii suudu nduye nyaamdata e taalibaaɓe mum ɓeen hiraande iidi Faltagol?» ¹⁵ O hollan on suudu sooro mawndu moyyinaandu. Wo dow toon cegilantodon en hiraande ndeen.

¹⁶ Taalibaaɓe diɗo ɓeen njehi, naatowi ngalluure ndeen, ɓe tawri hono no o wi'iri ɓe noon. Toon ɓe cegilanii hiraande iidi Faltagol ndeen.

¹⁷ Nde hiirnoo fuu, Iisaa wardi e sappo e diɗo ɓeen. ¹⁸ Wakkati ɓe njoodinoo iɓe nyaama fu, Iisaa wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam, imo nyaamda e am joonin.*

¹⁹ Dum laatanii ɓe kaɓɓu-ko'u, ɓe puddi yamirde mo gooto gooto, iɓe mbi'a:

—Kori wanaa miin?

²⁰ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Wo gooto moodon, onon sappo e diɗo ɓe, cuuwidindo e am junngo e le'al ngal. ²¹ Tilay Bii Neddo yop-pira adunaaru no haaliraa ley Bindi diin ni. Ammaa bone woodanii jambotoodo Bii Neddo oon! Gorko oon, si rimaakano fey ɓuri woodde e muudum!

²² Nde ɓe nyaamannoo ndeen, Iisaa hooyi buuru, yetti Laamdo, heltii, hokki ɓe, wi'i:

—Njaɓee, dum wo ɓanndu am.

²³ Caggal duum, o hooyi horde cabijam, o yetti Laamdo, o hokki ɓe, ɓe fuu ɓe njari. ²⁴ O wi'i ɓe:

—Dum wo yiyam am, tabintinoojam amaana Laamdo, ndufeteedam saabe heewɓe. ²⁵ Goonga kaalanammi on: mi yarataa cabijam katin si wanaa nyannde njaroyimi kesam e ley laamu Laamdo.

²⁶ Caggal ɓe njimii Jabuura,† ɓe njalti, ɓe njehi dow waamnde wi'eteende Jaytun.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa dum

(Matta 26.31-35, Lukka 22.31-34, Yuhanna 13.36-38)

²⁷ Iisaa wi'i ɓe:

—On fuu on njoppan kam, sabo ina winndaa: «Mi fiyan duroowo piide maayde, de baali diin canki-too.»‡ ²⁸ Ammaa caggal mi iirtake, mi artoyto on Galili.

²⁹ Piyeer wi'i mo:

—Fay si ɓe fuu ɓe njoppi ma, miin kaa mi yoppataa ma.

³⁰ Iisaa wi'i mo:

—Goonga kaalanammaami: jemma hannden o pay, fadde ndon-toori e joggude kile diɗi a wi'an a anndaa kam kile tati.

³¹ De Piyeer haali, tekkini daande, wi'i:

—Fay si tilsi mi maaydan e maada, abada mi wi'ataa mi anndaa ma.

Taalibaaɓe ɓeen fuu mbi'i hono noon.

No Iisaa nyaagorii Laamdo ley Gec-cemane

(Matta 26.36-46, Lukka 22.39-46)

³² Be njottii nokku bi'eteedo Gec-cemane, de Iisaa wi'i taalibaaɓe muudum ɓeen:

—Njoodee do, faa mi wadowa du'aare.

³³ O yaadi e Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna. Bernde makko fuddi maatude kulol e kaadeefi. ³⁴ O wi'i ɓe:

—Mettorgal ina mawni e am sanne faa ina nesa warude kam. Keddee do, ndoomee, kakkilee.

* **14:18** Jabuura 41.10. † **14:26** Al'aada Alhuudiyankooɓe woni yimude jimi Jabuura 115-118 wakkati hiraande iidi Faltagol. ‡ **14:27** Jakariyaa 13.7.

³⁵ O toowti seeda, o hippii e leydi, o du'ii yalla imo dada e wakkati naawdo oon si na laato. ³⁶ O wi'i:

—Abba! Afa waawi huunde fuu, woddinam horde torra nde. Ammaa taa laato ko muuyumi, dum laato ko muuyudaa.

³⁷ O warti, o tawi iŕe daanii. O wi'i Piyeer:

—Simon, a daani naa? A walaa semmbe doomude fay haddi wawtu gooto naa? ³⁸ Kakkilee, ndu'ee, faa taa on njarribe. Sabo hakkillo ina heewi anniya lobbo, ammaa terde ina lokkidi.

³⁹ O yehi katin, o du'orii no arande ni. ⁴⁰ O warti, o tawi 6e daantake, sabo doyngol maŕ6e na teddi sanne. Be kunngii annude ko 6e njaabotoo mo. ⁴¹ O warti tataŕerde, o wi'i 6e:

—Faa joonin on daani, oŕon ŕootta naa? Heyii. Wakkati oon warii. Joonin, Bii Neddo wattete e juude luttube. ⁴² Ummee njehen! Inan jambotoodo kam oon ina battitii.

No Iisaa nanngiraa

(*Matta 26.47-56, Lukka 22.47-53, Yuhanna 18.3-12*)

⁴³ O tilaaki e haalde dum, de Yahuuda, gooto e sappo e dido been, yottii ina wondi e yim6e heew6e jogiibe kaafaaje e cabbi. Wo 6e nulaabe hooree6e almaami'en, e jannginoobe Tawreeta, e maw6e. ⁴⁴ Jambotoodo mo oon hokkiino 6e filnde, wi'i:

—Mo muciiimi fu, oon woni kanko. Nanngon dum, njaaron dum kawjodon dum.

⁴⁵ Yahuuda yottii tan, battitii Iisaa, wi'i dum:

—Moodibbo!

O mucii dum. ⁴⁶ Ndeen 6e tuggi juude maŕ6e dow Iisaa, 6e nanngi dum. ⁴⁷ Gooto e darinoobe doon been, soorti kaafaahi muudum, soppo maccudo Almaami Mawdo, tayi nowru muudum. ⁴⁸ Iisaa wi'i 6e:

—On ngardii e kaafaaje e cabbi hono wo mi ardiido muurtere naa? ⁴⁹ Nyannde fuu mido wondunoo e moodon ley suudu dewal mawndu nduun mido waajoo, de on nanngaay

kam. Ammaa tilay ko Binndi diin mbi'i duum tabita.

⁵⁰ Ndeen, taalibaa6e been fuu njoppi mo, ndoggi.

⁵¹ Jokolle mo bornaaki na waanii disaare tan, jokki mo. Be nanngi dum, ⁵² de yoppi disaare ndeen, doggi 6anndu 6oldu.

No maw6e diina carorii Iisaa
(*Matta 26.57-68, Lukka 22.54-55, 63-71, Yuhanna 18.13-14, 19-24*)

⁵³ Be njaari Iisaa to Almaami Mawdo oon, tawi hooree6e almaami'en e maw6e e jannginoobe Tawreeta fuu ina kawriti. ⁵⁴ Piyeer ina jokki mo to toowti faa naati ley taliyaare galle Almaami Mawdo. O joododii e doomoobe dakkol yiite, imo Yuuloo.

⁵⁵ Woodi, hooree6e almaami'en e jeyaabe e waalde Saahiibe ndeen fuu ina piloo ko pelira Iisaa faa waree, de 6e kebaay. ⁵⁶ Heew6e ina pela mo dow fewre, ammaa haalaaji mu6ben ina luttunduri. ⁵⁷ Wo66e maŕ6e peli mo, mbi'i:

⁵⁸ —Min nanii imo wi'a: «Mi liŕan suudu dewal mawndu mahiraandu juude nduun, de ley balde tati mi nyiŕa suudu dewal wonndu ndu mahiraaka juude.»

⁵⁹ Kaa e dum du, pelooje maŕ6e deen ina luttunduri. ⁶⁰ Almaami Mawdo oon ummii, darii hakkunde jamaa oon, yami Iisaa:

—Walaa ko njaabotodaa naa? Ko yim6e 6e cedante duum wo dume?

⁶¹ Dum fuu imo deyyinii, o jaabaaki fay huunde. Almaami Mawdo oon ina yama mo katin, ina wi'a:

—Yalla aan woni Almasiihu, 6ii mo jettooje ngoodani oon naa?

⁶² O jaabii, o wi'i:

—Miin woni kanko. On nji'an Bii Neddo ina joodii gere nyaamo Jom baawde oon,§ ina warda e duule kammu.*

⁶³ Duum metti Almaami Mawdo oon faa seeki kaddule muudum, wi'i:

—En kaajaaka seedee6e katin. ⁶⁴ On narrii noppi moodon ko o

mbonkii Laamdo duum. Dume miilidon?

Be fuu 6e mbi'i imo haani wareede.

⁶⁵ Wo66e ma66e puddi tuttude dow makko. Be cuddi yeeso makko, i6e piya mo, i6e mbi'a mo:

—Hey annabaajo! Haalan min moy fiyi ma!

Ndeen doomoobe been du nanngi mo, ina peenya mo.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(*Matta 26.69-75, Lukka 22.56-62, Yuhanna 18.15-18, 25-27*)

⁶⁶ E ley ko Piyeer woni ley taliyaare galle oon, gooto e hor6e Almaami Mawdo oon yottii. ⁶⁷ Nde o yiinoo Piyeer ina yuuloo ndeen, o taykii dum, o wi'i:

—Aan, ada wondunoo e Iisaa Nasaraatuujo oon.

⁶⁸ Piyeer yeddi mo, wi'i:

—Miin kaa mi anndaa, mi faa-mataa ko kaalataa duum.

Caggal duum, Piyeer yehi naatowi bolongal galle ngaal. [Ndeen ndontoori joggi.]† ⁶⁹ Nde kordo oon yiinoo mo katin fu, haalani darii6e doon been, wi'i:

—Oo wo gooto ma66e!

⁷⁰ Piyeer yeddi katin. Faa 6ooyti seeda, darii6e doon been mbi'i Piyeer:

—Tannyoral, a gooto ma66e, sabo a Galilinkeejo.

⁷¹ Kanko du, o fuddi hunaade e huttaade, imo wi'a:

—Mi anndaa gorko mo kaaloton haala mum oon fey!

⁷² Wakkati oon pay, ndontoori joggi dida6erde, de Piyeer miccitii ko Iisaa wi'unoo duum: «Fadde ndontoori e joggude kile didi, a wi'an a anndaa kam kile tati.» Bernde Piyeer metti dow majjum, heddii ina woya.

15

No Pilaatu yamiri Iisaa

(*Matta 27.1-2, 11-14, Lukka 23.1-5, Yuhanna 18.28-38*)

¹ Nde naange fudunoo fu, hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta e waalde Saahi6e ndeen fuu, tawti

maw6e du, 6e fuu 6e ndawridi. Be ka66i Iisaa, 6e njaari dum, 6e ngatti dum e juude Pilaatu goforneer oon.

² Pilaatu yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

O jaabii, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

³ Hooree6e almaami'en been ina pelda mo kulle keewde. ⁴ Pilaatu yami mo katin:

—Walaa ko njaabotodaa naa? A nanaay ko 6e peldete duum fuu naa?

⁵ Ammaa Iisaa jaabaaki fay huunde, faa dum haaynii Pilaatu.

No Iisaa saroraa sariya maayde

(*Matta 27.15-26, Lukka 23.13-25, Yuhanna 18.39-19.16*)

⁶ Iidi Faltagol fuu, goforneer oon ina woowi yoofande yim6e been kasuujo gooto mo cubii. ⁷ Tawi gorko bi'eteedo Barabas muurtidiino

e wo66e faa 6e mbari neddo. Wakkati oon, i6e uddaa e kasu saabe ko 6e ngadi duum. ⁸ Jamaa oon njehowi to Pilaatu woni toon, naati e nyaagaade dum wadana 6e ko woownoo wadande 6e duum. ⁹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Odon njidi mi yoofana on kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

¹⁰ Sabo o faamii hooree6e almaami'en been kiram wadi de kokkitiri mo. ¹¹ De hooree6e been ndunyi jamaa oon nyaagoo Pilaatu yoofana 6e Barabas, dum burani 6e yoofa Iisaa. ¹² Pilaatu jaabii katin, wi'i 6e:

—Ndelle, dume njidudon mi wada mo mbi'oton kaananke Alhuudiyankoo6e oon?

¹³ Be yeewnii, 6e mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal!

¹⁴ Pilaatu yami 6e:

—Dume o wadi ko boni?

De 6e beydi yeewnaade semmbe:

—Tontu mo e leggal palaangal!

¹⁵ Saabe Pilaatu ina yidi welnude berde jamaa oon, yoofani dum'en Barabas. Caggal duum, o yamiri Iisaa fiyee dorri, de o hokkitiri dum ton-towee e leggal palaangal.

† 14:68 Cakitte aaya 68 tawaaka e dereeji gurdi fuu 6ooyude diin.

*No sordaasiibe njalnorii Iisaa
(Matta 27.27-31, Yuhanna 19.2-3)*

¹⁶ Sordaasiibe been njaari mo nannowi mo ley galle laamorde toon, kawrunduri sordaasiibe heddiibe been fuu. ¹⁷ Be borni mo saaya mbodeeha,* be canyi taarde gi'e be kippi e hoore makko. ¹⁸ Be puddi salminde mo, ibe mbi'a:

—Foofoo, kaananke Alhuudiyankoo^{6E}

¹⁹ Ibe piira hoore makko loosol, ibe tutta mo, ibe ndikkinoo, ibe cujidana mo. ²⁰ Nde be tilinoo jalnoraade mo ndeen, be itti saaya mbodeeha kaan, be borni mo kaddule makko. Ndeen be njaari mo yaasin faa be tontowa mo e leggal palaangal.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(Matta 27.32-44, Lukka 23.26-43, Yuhanna 19.17-27)

²¹ Gorko gooto bi'eteedo Simon, jeyaado Sireene, baaba Alesandere e Rufus, ina yuura ley ladde ina faltoo doon. Sordaasiibe been ndooldi mo o wakkoo leggal Iisaa palaangal ngaal. ²² Be njaari Iisaa nokku bi'eteedo Gulgata (maanaa majjum woni «Nokku Laalagal Hoore»). ²³ Be ngaddani mo cabijam njillunduraadam e dakke kaafude faa o yara, de o jabaay. ²⁴ Be tonti mo e leggal palaangal. Be pecciri kaddule makko cumnal, be ndaara ko mono fuu hebata.† ²⁵ Nde be tontata mo ndeen, wo wakkati yamnde jeenay beetee. ²⁶ Be mbinndi e alluwal tiimtude hoore makko sabaabu ko o tontiraa. Binndi dow maggal na mbi'a: KAAANANKE ALHUUDIYANKOO^{6E}. ²⁷ Be tontidi mo e yanoobe dido, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. [²⁸ ‡] ²⁹ Yimbe faltotoobe doon been ina njenna mo, ina ndimmba ko'e mu66en, ina mbi'a:

—Hey! Li6oowo suudu dewal mawndu de nyi6too ndu ley balde tati, ³⁰ dannu hoore maa, jippa leggal palaangal ngal!

³¹ Hono noon, hooree6e almaami'en been du ina njalnoro mo. Kam6e e jannginoobe Tawreeta, i6e mbi'undura hakkunde ma66e:

—O hisinii wo66e, de o waawaa hisinde hoore makko! ³² Kanko woni Almasiihu kaananke Israa'iila oon. Jonle, o jippoo leggal palaangal ngal, faa nji'en de ngoondinen!

Dido tontidaabe e makko been du ma mbonkoroo mo noon.

*Haala maayde Iisaa
(Matta 27.45-56, Lukka 23.44-49, Yuhanna 19.28-30)*

³³ Wakkati hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange. ³⁴ E ley yamnde tati kiiral naange ndeen, Iisaa feekii feekaango toowngo, wi'i:

— Eloy, eloy, lama sabaktani? (Dum na firta «Laamdo am, Laamdo am! Dume saabii de njoppudaa kam?»§)

³⁵ Nde wo66e dariibe toon been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Inan, imo nodda annabi Iliyaasa!

³⁶ Ndeen goddo ma66e doggi, suuwowi tekkere ley ndiyam lammudam, ha66i nde e loosol. De o fonndini hunnduko Iisaa faa muyta, o wi'i:

—En njoppa mo, ndaaren yalla Iliyaasa waran jippina mo!

³⁷ Caggal duum, Iisaa feekii feekaango toowngo katin, de seedi e yonki. ³⁸ Lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii gilla dow faa ley, laatii taye didi. ³⁹ Mawdo sordaasiibe darinoodo yeeso makko oon yi'i no o dilliri adunaaru ni, de wi'i:

—Si goonga ni, neddo o wo Bii Laamdo!

⁴⁰ Rew6e wo66e ina toowti, ina kaynoo. Mariyama mo Magdala e Salome e Mariyama inna Yaakuuba pamarrel e Yuusufi ina ngonni hakkunde ma66e. ⁴¹ Been njokkannoo mo ina ngollana mo nde o wonnoo Galili ndeen. Rew6e wo66e heew6e du

* **15:17** Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo saaya ka kaananke bornotoo. † **15:24** Jabuura 22.19.

‡ **15:28** E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 28: Dum tabintini Binndi biidi: «O hiisodaama e bon6e.»

§ **15:34** Jabuura 22.2.

ina ngoni doon, yaadunooḅe e makko Urusaliima.

No ḅanndu Iisaa wattiraa e saabeere

(Matta 27.57-61, Lukka 23.50-56, Yuhanna 19.38-42)

⁴² Ko hiiri duum, tawi hawrii e wakkati segilagol, sabo nyalaande fowteteende ḅadake naatude. ⁴³ Gooto tedduḅo e waaldeere Saahiiḅe, bi'eteedo Yuusufi mo Arimatiya, wari. Kanko du imo hedii ḅangugol laamu Laamḅo. O hulaay yaade to Pilaatu o ḅaaroo dum ḅanndu Iisaa. ⁴⁴ Ko Iisaa maayi law duum, haaynii Pilaatu, noddi mawḅo sordaasiiḅe, yami dum yalla wo goonga o maayii. ⁴⁵ Nde mawḅo sordaasiiḅe oon haalannoo dum Pilaatu ndeen, acci Yuusufi hooya ḅanndu nduun. ⁴⁶ Yuusufi soodi kasanke, jippini ḅanndu Iisaa nduun, fiili dum e kasanke oon, de watti dum e saabeere wasaande ley hayre. Caggal duum, o talliti hayre, o uddiri dammbugal saabeere ndeen. ⁴⁷ Mariyama mo Magdala e Mariyama inna Yuusufi nji'i to o wattaa toon.

16

Haala iirtagol Iisaa

(Matta 28.1-8, Lukka 24.1-12, Yuhanna 20.1-10)

¹ Nde nyalaande fowteteende faltinoo ndeen, Mariyama mo Magdala e Salome e Mariyama inna Yaakuuba coodi nebbeele uurḅe faa njaha, ngatta e ḅanndu Iisaa. ² Nyannde go'aḅerde e jeddiire ndeen, rewḅe ḅeen ngari to saabeere ndeen illa law, wakkati puḅal naange. ³ Iḅe mbi'undura:

—Moy tallitanta en hayre wonnde e dammbugal saabeere ndeen?

⁴ Ammaa nde ḅe ḅantunoo gite maḅḅe ndeen, ḅe nji'i hayre ndeen tallitaama. Inde mawni sanne. ⁵ Wakkati ḅe naatunoo e saabeere ndeen, ḅe nji'i jokolle ina joodii gere nyaamo ina ḅornii saaya ndaneeha, de ḅe kuli. ⁶ O wi'i ḅe:

—Taa kulee! Oḅon piloo Iisaa Nasaraatuujo tontanoodo oon. O iirtake, o walaa ḅo. Inan nokku ḅo o wattanoo doon. ⁷ Joonin kaa, njehee, mbi'owee taalibaaḅe makko ḅeen e Piyeer o artoyto on Galili. Toon nji'oyton mo, hono no o wiirunoo on noon.

⁸ Rewḅe ḅeen njalti saabeere ndeen, ndoggi. Iḅe ndiwna kulol, iḅe mbemmbii sanne. Be kaalanaay fay gooto huunde ndeen no ḅe poti hulude.

⁹ Illa fajiri nyannde go'aḅerde e jeddiire, Iisaa iirtake. Caggal ko o iirtii duum, o artii o ḅangi e Mariyama jeyaado Magdala mo o riiwnoo ginnaaji jeddi e muudum oon. ¹⁰ Mariyama yehi humpitoyde kabaaru oon wondunooḅe e Iisaa ḅeen, tawi iḅe cunii iḅe mboya. ¹¹ Ammaa ko ḅe nani o iirtake e ko Mariyama yi'i mo duum fu, ḅe ngoondinaay dum.

¹² Caggal duum, o ḅangi e diḅo maḅḅe e tagaadi ngonndi, iḅe nanngi laawol jahoowol ladde. ¹³ Kamḅe du, ḅe ngarti ḅe kumpiti heddiḅe ḅeen, de ḅeen ngoondinaay ḅe.

¹⁴ Sakitii, o ḅangi e taalibaaḅe sappo e ngo'o ḅeen wakkati mo ḅe nyaamata. O feliri ḅe rafi goondinal maḅḅe e yoorde ḅerde maḅḅe, sabo ḅe ngoondinaay yiiḅe mo caggal ummitagol makko ḅeen. ¹⁵ O wi'i ḅe:

—Njehee ley adunaaru ndu fuu, mbaajodon tagaado fuu Kabaaru Lobbo o. ¹⁶ Goondindo de lootaa lootagal batisima fu, hisinte. Mo goondinaay jukkete. ¹⁷ Kaayefiiji di ina ngoodani goondinḅe ḅeen: ḅe ndiiwran ginnaaji saabe am, ḅe kaalan demle kese, ¹⁸ ḅe nanngiran bolle e juude maḅḅe. Fay si ḅe njari poson, fay huunde wadataa ḅe. Be njowan juude maḅḅe e nyawḅe de cella.

¹⁹ Gaḅa Iisaa Joomiraado haaldii e maḅḅe, yeentinaa dow kammu, joodii gere nyaamo Laamḅo. ²⁰ De kamḅe kaa, ḅe njehi iḅe mbaajowoo ley nokkuuje fuu. Joomiraado ina wondi

e ma66e, tabintiniri konngol ngol e maandeeji kaayniidi jaadooji e maggol.*

* **16:20** Aaya 9 yaade 20 tawaaka e dereeji burdi fuu 6ooyude diin.

Linjiila Iisaa mo Lukka winndi

Ko saabii dewtere nde winndaa

¹ Yimbe heewbe pilake fillitaade kulle tabitinde hakkunde meeden. ² Be mbinndii ko seediibe gilla fuddoode been kaalani en. Seediibe been ngoni halfinaabe faa anndina konngol ngool. ³ Tawfilus teddufo, mi taykake kulle deen fuu faa woodi gilla arande, mi tawii na hawrani kam miin du faa mi winndane, mi fiirtane dum faa laaba no dum wadiri, ⁴ faa kebaa tannyoral jannde nde njanniginadaa ndeen wo goonga.

No Jibiriilu sapporii rimeede Yaayaa lootoowo lootagal batisima

⁵ Wakkati jamaanu Hirudus, kaananke Yahuudiya, na woodi almaami gomma bi'eteedo Jakariyaa. Imo jeyaa e waaldeere Abiya, bii Haaruuna. Dee Jakariyaa du wo yuwdi Haaruuna, innde muudum wo Elisabet. ⁶ Be dido fuu be fonnditiibe to Laamdo. Ibe njokki jamirooje Joomiraado e sariyaaji muudum fuu. Feloore fuu walaa e maabe. ⁷ Be kebaay bidfo, sabo Elisabet wo dimaro. Be dido fuu be naywii du.

⁸ Nyannde gomma, Jakariyaa ina golla golle muudum yottinde sadakaaji yeeso Laamdo, sabo wakkati oon wo waaldeere makko jeyti gollal ngaal. ⁹ Ley al'aada almaami'en ibe mboownoo wafude cumnal. Wo nii Jakariyaa subiraa faa naata nokkuure seniinde wonnde ley suudu dewal mawndu, de ura toon ure. ¹⁰ Jamaa oon fuu darii yaasin ina wada du'aare wakkati mo ure deen mbuletee. ¹¹ Wakkati oon maleyka Joomiraado bangani mo, ina darii gere nyaamo nokkuure urirde ndeen. ¹² Nde Jakariyaa yi'unoo maleyka oon ndeen, nesim tayi, kulol nanngi dum. ¹³ Maleyka oon wi'i mo:

—Jakariyaa taa hulu, sabo du'aare maa jaabaama. Deeka Elisabet rimate bidfo gorke, inndiraa dum

Yaayaa. ¹⁴ Bidfo oon waddante seyo manngo, heewbe ceyorto rimeede makko, ¹⁵ sabo o laatoto teddufo yeeso Joomiraado. O yarataa doro, o yarataa huunde fuu ko sulinta. O heewan Ruuhu Ceniido gilla e ley reedu inniiko. ¹⁶ O wartiran biibe Israa'iila heewbe to Laamdo Joomiraado muuben. ¹⁷ O artoto Joomiraado warde, o wonda e ruuhu e baawde de annabi Iliyaasa hebunoo, faa o wartira berde baabiraaabe to biibe muuben, faa o wartira saliiibe du e hakkilooji dartiibe, faa moyyinana yimbe segilaniibe garol Joomiraado.

¹⁸ Jakariyaa yami maleyka oon, wi'i:

—Noy paamirammi dum wo goonga? Sabo miin mi naywii, deekam oon du wadi duubi.

¹⁹ Maleyka oon jaabii mo, wi'i:

—Miin woni Jibiriilu dakkiido Laamdo, mi nulaado to maada faa mi haalane kabaaru lobbo o. ²⁰ Ndelle joonin a muumdan. A haalataa si wanaa wakkati mo dum tabiti, sabo a goondinaay haala am. Haala am ka tabitowan nde wakkati majjum wari.

²¹ Tawi yimbe been ina kedii Jakariyaa, ina haaynii dum'en ko o booyi ley suudu dewal mawndu duum. ²² Nde o wurtinoo ndeen, o hunngii haaldude e maabe. Be paami won ko o hollaa ley suudu dewal mawndu nduun. Imo haalda e maabe muummumre, o heddi o waawaa haalde. ²³ Nde balde golle makko tilinoo ndeen, o hooti suudu makko.

²⁴ Caggal balde deen, Elisabet deekiiko oon hooyi reedu, dammbii haddi lebbi joy, ina wi'a:

²⁵ —Dum woni ko Joomiraado wadani kam. O taykake kam, o ittani kam dukkuru hakkunde yimbe.

No maleyka sapporii rimeede Iisaa

²⁶ Ley lewru Elisabet jeega burdu nduun, Laamdo nuli maleyka Jibiriilu e wuro wi'eteengo Nasaraatu ley leydi Galili, ²⁷ to surbaajo mo taan Daawda bi'eteedo Yuusufi haabani. Surbaajo oon ina wi'ee Mariyama. ²⁸ Maleyka oon naati do Mariyama woni doon, wi'i dum:

—Aan e jam, kebudo moyyere Joomiraado. Joomiraado ina wondi e maada.

²⁹ Haala kaan wemmbi Mariyama sanne, ina miiloo dume jowtaango ngo fiirtata. ³⁰ De maleyka oon wi'i mo:

—Taa hulu, Mariyama! Sabo a hebii moyyere yuurunde e Laamdo, ³¹ a hooyan reedu, ndimaa biddo gorko, inndiraa dum Iisaa. ³² Biddo oon laatoto teddudo, o noddirte Bii Laamdo Toowdo. Laamdo Joomiraado hokkan mo laamu maamiiko Daawda. ³³ O laamoto yuwdi Yaakuuba faa abada, laamu makko walaa timmoode.

³⁴ Mariyama wi'i maleyka oon:

—Noy dum laatortoo, sabo mi andaa gorko?

³⁵ Maleyka oon jaabii mo, wi'i:

—Ruuhu Ceniido jippoto e maada, baawde Laamdo Toowdo cudete.

Saabe duum, biddo mo ndimataa oon inndirte Ceniido, Bii Laamdo.

³⁶ Ndaar, sakiike maa Elisabet du hooyii reedu ley nayeewu muudum, o riman biddo gorko. Imo wi'enuo wo o dimaro, de joonin kaa imo wondi e reedu lewru jeegaBurdu, ³⁷ sabo walaa fuu ko Laamdo waawaa.

³⁸ Wakkati oon, Mariyama wi'i:

—Inani kam, miin kordo Joomiraado, dum laatoranoo kam no mbi-irudaa ni.

Ndeen maleyka oon dilli to makko.

No Mariyama yaari to Elisabet

³⁹ E ley balde deen, Mariyama ummii, yehi law to wuro gomma wonngo ley baamle Yahuudiya. ⁴⁰ O naati suudu Jakariyaa, o jowti Elisabet. ⁴¹ Nde Elisabet nannoo jowtaango makko ndeen, biddo gondoo e reedu muudum oon dimmbii. Ndeen Elisabet hebbinaa Ruuhu Ceniido, ⁴² yeewnii e daande toownde, wi'i:

—A barkinaado hakkunde rewbe! Biddo mo ndeedudaa o du wo barkinaado! ⁴³ Miin, wo mi dume faa inna Joomiraado wari to am? ⁴⁴ Ndaar, nde jowtaango maa yottinoo nowru

am ndeen, biddo gondoo e reedu am oon dimmborake kuyam. ⁴⁵ Barke woodanii ma, aan goondindo ko Joomiraado haalani maa duum tabitan.

Jimol Mariyama

⁴⁶ Mariyama wi'i:

—Yonki am ina mana Joomiraado!

⁴⁷ Bernde am ina heewi seyo e dow Laamdo Kisinoowo kam,

⁴⁸ sabo o yurmake kam, miin, kordo makko leeyudo.

Gilla joonin jamaanuuji fuu noddiran kam barkinaado.

⁴⁹ Sabo Jom baawde wadani kam kulle mawde!

Innde muudum wo seniinde.

⁵⁰ Yurmeende muudum ina woni dow huloobe dum jamaanu dow jamaanu.

⁵¹ O gollii golleeji mawdi e semmbe junngo makko, o sankitii mawninkiniibe e anniyaaji mubben.

⁵² O saamdinii kaanankooobe e laamu muuji mubben, o toownii leeyube.

⁵³ O haarnirii yolbuube kulle lobbe, o yoppii jom'en jawdi juude bole.

⁵⁴⁻⁵⁵ O wallii yimbe Israa'iila, maccube makko been, sabo o yeggitaay ko o haaldunoo e maamiraabe meeden, yurmaade Ibrahiima e yuwdi muudum faa abada.

⁵⁶ Mariyama waddi e Elisabet ko wadata lebbi tati de yeccii suudu muudum.

Haala rimeede Yaayaa lootoowo lootagal batisima

⁵⁷ Wakkati ndimu Elisabet yottii, o rimi biddo gorko. ⁵⁸ Hoddiibe makko e sakiraabe makko nani yurmeende mawnde nde Joomiraado wadani mo ndeen, ceyodii e makko.

⁵⁹ Nde cukalel ngeel wadunoo nyalaade jeetati ndeen, 6e ngari taadude ngel.* Ibe njidunoo inndirde ngel innde baabiigel Jakariyaa, ⁶⁰ ammaa inniigel jabaay, wi'i ngel inndiree Yaayaa. ⁶¹ Be mbi'i dum:

* **1:59** Al'aada Alhuudiyankooobe, si suka rimaama, nyannde hokkaa innde fuu, ndeen taadete du.

—Yimbe maa fuu walaa inndiraado innde nde.

⁶² Be yami baabiigel e muumumre, noy yidi biyum oon inndiree. ⁶³ Jakariyaa yamani alluwal, winndi dow maggal: «Yaayaa woni innde maggel.» Be fuu dum haayniibe. ⁶⁴ Wakkati oon pay, hunduko Jakariyaa yoppaa, demngal mum ha66itaa, ina haala, ina yetta Laamdo. ⁶⁵ Kulol nanngi hoddiibe makko been fuu. Katin du yimbe ley baamle Yahuudiya fuu ina kaala kabaaruuji diin. ⁶⁶ Nanbe dum been fuu ndesi dum e ley berde mu66ben, ina mbi'a: «Ndelle dume cukalel ngel laatoytoo?» Sabo be nji'ii junngo Joomiraado ina woni dow maggel.

Jimol Jakariyaa

⁶⁷ Jakariyaa, baaba cukalel ngeel, heewi Ruuhu Ceniido, haaldi annabaaku, wi'i:

⁶⁸ —Jettooje ngoodanii Joomiraado, Laamdo Israa'iila, sabo warii walli yimbe muudum, rimdini dum'en.

⁶⁹ O waddanii en Kisinoowo jom semmbe yuwdo e suudu Daawda, maccudo makko.

⁷⁰ Dum fuu dum laatorii hono no o haalirnoo e kundude annabaabe makko seniibe gilla arande -

⁷¹ o wi'i o hisinan en e habdiibe men, e juude waybe en fuu.

⁷² Nii o yottiniri yurmeende nde o aadaninoo maamiraabe men ndeen, o miccitate amaana makko ceniido,

⁷³ hunayeere nde o hunanii maamen Ibrahiima, o hokkan en ⁷⁴ danneede e juude waybe en faa ngolliranen mo rafi kulol,

⁷⁵ ndewen mo ley senaare e dar-taare yeeso makko haddi ngu-urndam meeden fuu.

⁷⁶ Aan du cukalel, a noddirte annabaajo Laamdo Toowdo, sabo a artoto Joomiraado warde faa moyyinanaa mo laabi makko,

⁷⁷ faa anndinaa yimbe makko laawol kisindam ley ko o yaafotoo hakkeji mu66ben.

⁷⁸ Saabe Laamdo meeden wo keewdo yurmeende,

Jayngol yuurungol dow ina wara to meeden,

⁷⁹ faa yaynana wonbe ley nimre e kulol maayde,

de rewna koyde men dow laawol jam.

⁸⁰ Suka oon ina mawna, hakkillo muudum ina beydoo. O joodii ley ladde faa wakkati mo o banginaa e Israa'iila.

2

Haala rimeede Iisaa Almasiihu (Matta 1.18-25)

¹ E ley balde deen, Agustus kaananke mawdo yamiri limgal wadee ley laamu Roma fuu.

² Kangal woni limgal arandeyal, kawrungal e laamu Kiriniyus goforneer leydi Siiriya. ³ Yimbe fuu njehe winndowaade, mono fuu e wuro muudum. ⁴ Yuusufi du dilli Nasaraatu ley leydi Galili, faa yaha wuro Daawda wi'eteengo Bayti-laama ley leydi Yahuudiya, sabo e lenyol Daawda jaati o yuuri. ⁵ O yehi toon winndowaade, kanko e Mariyama kabanaado makko, deedudo. ⁶ E ley gonol ma66be toon, wakkati ndimu Mariyama yottii.

⁷ O rimi afo makko, o saawi dum e kaddule, o fukkini dum ley akalawal, sabo be kebaay nokkuure ley jipporde ndeen.

⁸ Duroobe ina ngoni ley ser-aaji diin, na ndooma dammuuli mu66ben jemma. ⁹ Maleyka Joomiraado bangani be, darja Joomiraado delkoowo filii be. Kulol manngol nanngi be. ¹⁰ De maleyka oon wi'i be:

—Taa kulee! Sabo mido haalana on Kabaaru Lobbo laatantoodo yimbe fuu seyo manngo. ¹¹ Hannden on ndimanaama Kisinoowo ley wuro Daawda. Kanko woni Almasiihu, kanko woni Joomiraado. ¹² Inan maande majjum: on tawan cukalel

keccel ina saawaa e kaddule, ina fukkinaa ley akalawal.

¹³ Wakkati gooto, maleyka'en heewbe yuuri dow kammu, tawti maleyka artiido oon, ina njetta Laamdo, ina mbi'a:

¹⁴—Manngu woodanii Laamdo faa dow kammuuli,
dow leydi du jam woodanii yimbe be o horsini.

¹⁵ Nde maleyka'en been ceedunoo e maabe, de yeenti dow kammu ndeen, duroobe been ina mbi'undura:

—En njaha Baytilaama, ndaaren ko wadi, ko Joomiraado anndini en duum.

¹⁶ Be karii, be njehi, be tawi toon Mariyama e Yuusufi e cukalel keccel ngeel, ingel fukkinaa ley akalawal.

¹⁷ Nde be njiinoo ngel ndeen, be kaalti ko maleyka oon haalani be dow maggel duum. ¹⁸ Nanbe haala duroobe been fuu, haaynde nanngi dum'en. ¹⁹ De Mariyama kaa ina resi dum fuu e berndem, ina miiloo dum.

²⁰ Duroobe been njeccii, ina teddina Laamdo, ina njetta dum saabe ko be nani e ko be nji'i fuu. Sabo dum fuu dum laatorake no maleyka oon wi-irunoo be noon.

No Iisaa taadiraa e no battiniraa Joomiraado

²¹ Nde cukalel ngeel wadunoo nyalaade jeetati ndeen, ngel taadaa,* ngel inndiraa Iisaa. Dum woni innde nde maleyka oon haalannoo Mariyama gilla reedaay ndeen.

²² Nde balde laabugol Mariyama yottinoo, hono no Tawreeta Muusaa yamiri, be njaari suka oon Urusaliima faa be kalfina mo Joomiraado.

²³ Sabo wo hono noon winndiraa e Tawreeta Joomiraado:

«Biddo gorko afo fuu, Joomiraado jeyi.»†

²⁴ Be ngadi du sadaka kirsamaari hono no Joomiraado yamiri ni: biibe buugaali didi naa nyaabe didi.

²⁵ Gorko gomma ina wonnoo Urusaliima, ina wi'ee Simeyon.

Ruuhu Ceniido ina woni e makko. O gorko dartiido, kuldo Laamdo, imo hedii wakkati mo gondi Israa'iila mooytete. ²⁶ Ruuhu Ceniido andinii mo o maayataa si o yi'aay Almasiihu Joomiraado. ²⁷ Joonin Ruuhu nanni mo ley suudu dewal mawndu nduun wakkati mo saaraabe been ngaddi suka oon faa ngadana dum ko Tawreeta yamiri.

²⁸ Simeyon jabi mo, mumbilii mo, ina yetta Laamdo, ina wi'a:

²⁹ —Joonin Joomiraado, haala maada kaan tabitii.

Ada waawi hooyude maccudo maada e jam,

³⁰ sabo mi yiirii gite am kisindam maada

³¹ dam cegilidaa yeeso yimbe fuu.

³² Dam woni annoora jaynanoowo lenyi adunaaru fuu,
annoora darjinoowo lenyol maa Israa'iila du.

³³ Ko haalaa dow makko duum, haaynii baabiiko e inniiko. ³⁴ Simeyon barkini be, wi'i Mariyama, inniiko:

—Suka o warii faa laatoo sabaabu saamugol wobbe e ummagol wobbe ley Israa'iila. O laatoto maande nde yimbe calotoo. ³⁵ Hono nii o banginirta miilooji berde heewbe. Aan e hoore maa, mettorgal yuwan bernde maa hono kaafaahi.

³⁶ Annabaajo debbo bi'eteedo Anna ina doon kam du. Wo o bii Fanuwel, jeyaado e suudu Aser. O naywii sanne. O banjaama e surbaaku makko, o wondi e goriiko duubi jeddi, ³⁷ de maayi. O heddi o walaa goriwo. Joonin duubi makko ina ngada capande jeetati e nay. O dillataa suudu dewal mawndu nduun fey, imo rewra Joomiraado suumayeere e du'aare, jemma e nyalooma fuu.

³⁸ E wakkati oon pay, kanko du o wari, imo yetta Laamdo, imo haalana hedii be garol dimdinoowo Urusaliima been fuu kabaaru suka oon.

³⁹ Nde be njottinoo huunde fuu ko Tawreeta Joomiraado yamiri ndeen,

* **2:21** Al'aada Alhuudiyankoo be, si suka rimaama, nyannde hokkaa innde fuu, ndeen taadete du.

† **2:23** Wurtagol 13.2, 12, 15, Limooje 18.15-16.

6e njeccii wuro ma66e Nasaraatu ley leydi Galili.

⁴⁰ Suka oon ina mawna, semmbe muudum e hakkillo mum ina beydoo. Moyyere Laamdo ina woni e makko.

Haala Iisaa e jannginoobe ley suudu dewal mawndu

⁴¹ Hitaande fuu, saaraabe Iisaa ina njaha Urusaliima wakkati iidi Faltagol†. ⁴² Nde Iisaa wadunoo duubi sappo e didi ndeen, 6e njehi Urusaliima no 6e mboowri noon. ⁴³ Nde iidi ndiin tilinoo ndeen, 6e njeccii 6e kooti, ammaa Iisaa biyiibe oon heddake Urusaliima, tawi 6e paamaay. ⁴⁴ Be cikii imo wondi e yaadiraabe ma66e been. Be njehi nyalooma ki66udo, i6e piloo mo hakkunde yim6e ma66e e anndaabe ma66e. ⁴⁵ Ammaa 6e njiitaay mo, 6e njeccitii Urusaliima filowaade mo. ⁴⁶ Balde tati gada dum, 6e tawi mo ley suudu dewal mawndu. Imo joodii hakkunde jannginoobe, imo hettindanii dum'en, imo yamtindoo dum'en. ⁴⁷ Hettindaniibe mo been fuu kaaynaa hakkillo makko e jaabagol makko. ⁴⁸ Nde saaraabe makko nji'unoo mo ndeen, haaynde nanngi dum'en. Inniiko wi'i mo:

—Binnigel, ko saabii ngadudaa min ni? Inan, miin e baaba maa fuu, filagol ma ha66ii min ko'e.

⁴⁹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Ko wadi odon piloono kam? Yalla on paamaay ina tilsi mi wona ley suudu Baaba am naa?

⁵⁰ Ammaa 6e paamaay haala ka o haalani 6e kaan. ⁵¹ Caggal duum, o jippodii e ma66e. Be koondi Nasaraatu, o downtanii 6e. Inniiko ina resi kulle deen fuu e bernde muudum.

⁵² Iisaa ina mawna, hakkillo muudum ina beydoo, Laamdo e yim6e ina korsini mo.

3

No Yaayaa waajorii
(Matta 3.1-12, Marku 1.1-8, Yuhanna 1.19-28)

¹⁻² Konngol Laamdo warii to Yaayaa, 6ii Jakariyaa oon, ley ladde. Dum hawrii e hitaande sappo e joya6erde laamu Tibeer kaananke mawdo. Ndeen Pontiyu Pilaatu wonnoo goforneer Yahuudiya, Hirudus du ina laamii Galili. Sakiike mum bi'eteedo Filipu ina laamii leydi Ituriya e Tarakoniti, Lisaniya du ina laamii leydi Abileen. Dum hawrii e nde Annas e Kayafas laatinoo hooree6e almaami'en. ³ Yaayaa yiiltii e seraaji gooruwol Urdun fuu, ina gooyna yim6e tuuba, lootiree lootagal batisima* faa hakkeeji mu66en njaafee. ⁴ Wo hono noon winndiraa ley dewtere haalaaji annabi Esaaya: «Daande ina yeewnoo ley ladde ina wi'a:

Moyyinee laawol Joomiraado, ndartinee laabi makko!

⁵ Luggere fuu uwete,

baamle e tile fuu leeyinee,

laabi oonyiidi fuu ndartinee,

laabi bondi fuu moyyintinee!

⁶ Neddo fuu yi'an kisindam yuurudam to Laamdo.»†

⁷ Yim6e heew6e ina ngara to Yaayaa faa lootiree lootagal batisima. De imo wi'a 6e:

—Onon 6i66e bolle! Moy sappani on ndoggon tikkere Laamdo waroore? ⁸ Ngollee golleeji kawrooji e tuubugol. Taa koolodon on kisan saabe wo on taaniraabe Ibrahiima. Sabo mido wi'a on, Laamdo ina waawi waylitinde kaaye de laatoo 6i66e Ibrahiima! ⁹ Joonin jammberere yeptaama faa soppa dadi ledde. Ndelle, lekki fuu ki rimataa 6i66e lobbube, soppete, faddee ley yiite.

¹⁰ Yim6e been ina yama mo:

—Ndelle dume min njeyi wadude?

¹¹ O jaabii 6e, o wi'i:

† **2:41** Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyam mooytaa e dammbugal muudum. * **3:3** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. † **3:6** Esaaya 40.3-5.

—Neddo fuu jogiido saayaaji didi, hokka ngoota kaan mo walaa, neddo fuu jogiido nyaamdu du wada noon.

¹² Nanngooɓe lampo ngari kam'en du faa lootee lootagal batisima, mbi'i mo:

—Moodibbo, dume min njeji wadude?

¹³ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Taa paltinon ko njamiradon nanngon duum.

¹⁴ Sordaasiibe du yami mo kam'en du, mbi'i:

—Minen le, dume min njeji wadude?

O wi'i ɓe:

—Taa njanee fay gooto, taa pewanon fay gooto, kenniyorodon njobdi mon.

¹⁵ Tawi yimɓe fuu ina kedii Almasiihu, mono fuu ina miiloo e ɓernde muudum yalla wanaa Yaayaa woni Almasiihu oon. ¹⁶ Yaayaa jaabii ɓe fuu, wi'i:

—Miin, ndiyam lootirammi on lootagal batisima, ammaa ɓurɗo kam baawde ina wara. Mi fotaay fay e haɓɓitinde ɓoggi pade makko. Kanko kaa, wo Ruuhu Ceniido e yiite o lootirta on batisima. ¹⁷ Imo jogii yarorgal e junngo makko faa o yaroo nyaamri makko faa laaɓa, o hawrundura nyaamri ndiin ley beembal makko, de nyaande ndeen o wuldan dum yiite nge nyifataa.

¹⁸ Tawi Yaayaa tindinii yimɓe kulle keewde, ina waajoo dum'en Kabaaru Lobbo. ¹⁹ Kaa Hirudus, laamiido oon, imo felannoo dum sabo ɓanji Hirudiya, dee mawnum, duum e kulle godde bonde fuu de wadannoo. ²⁰ Hirudus ɓeydi bone goddo katin, uddi Yaayaa ley kasu.

No Iisaa lootiraa lootagal batisima (Matta 3.13-17, Marku 1.9-11)

²¹ Do yimɓe fuu lootaa lootagal batisima doon, Iisaa du lootaa. Wakkati mo o du'otoo oon, kammu udditii, ²² Ruuhu Ceniido jippii dow makko ina wa'i hono wuugaandu. Daande yuuri dow kammu, wi'i:

—Aan woni Biyam mo korsinmi, aan ceyortoomi.

Haala lenyol Iisaa (Matta 1.1-17)

²³ Nde Iisaa fuddannoo golle muudum ndeen, duubi muudum ina ngada capande tati. E ley miilooji yimɓe, Iisaa wo bii Yuusufi. Yuusufi du wo bii Eli, ²⁴ Eli bii Matat, Matat bii Lewi, Lewi bii Melki, Melki bii Yannay, Yannay bii Yuusufi, ²⁵ Yuusufi bii Matatiya, Matatiya bii Amos, Amos bii Nahum, Nahum bii Hesili, Hesili bii Naggay, ²⁶ Naggay bii Maata, Maata bii Matatiya, Matatiya bii Semey, Semey bii Yosek, Yosek bii Yahuuda, ²⁷ Yahuuda bii Yohanan, Yohanan bii Resa, Resa bii Jorobaabel, Jorobaabel bii Seyaltiyel, Seyaltiyel bii Neri, ²⁸ Neri bii Melki, Melki bii Addi, Addi bii Kasam, Kasam bii Elmadam, Elmadam bii Eri, ²⁹ Eri bii Iisaa†, Iisaa bii Eliyaser, Eliyaser bii Yorim, Yorim bii Matat, Matat bii Lewi, ³⁰ Lewi bii Simeyon, Simeyon bii Yahuuda, Yahuuda bii Yuusufi, Yuusufi bii Yonam, Yonam bii Eliyakim, ³¹ Eliyakim bii Meleya, Meleya bii Menna, Menna bii Matata, Matata bii Natan, Natan bii Daawda, ³² Daawda bii Yesa, Yesa bii Obet, Obet bii Bo'as, Bo'as bii Salmon, Salmon bii Naasuuna, ³³ Naasuuna bii Aminadaabu, Aminadaabu bii Adamin, Adamin bii Aram, Aram bii Hesruuna, Hesruuna bii Fares, Fares bii Yahuuda, ³⁴ Yahuuda bii Yaakuuba, Yaakuuba bii Isiyaaka, Isiyaaka bii Ibrahiima, Ibrahiima bii Tara, Tara bii Nahor, ³⁵ Nahor bii Seruku, Seruku bii Reyuu, Reyuu bii Pelek, Pelek bii Eber, Eber bii Sala, ³⁶ Sala bii Kaynam, Kaynam bii Arfasada, Arfasada bii Sem, Sem bii Nuuhu, Nuuhu bii Lamek, ³⁷ Lamek bii Matusala, Matusala bii Henok, Henok bii Yaret, Yaret bii Maleliyel, Maleliyel bii Kaynam, ³⁸ Kaynam bii Enos, Enos bii Set, Set bii Aadama, Aadama mo Laamdo.

† 3:29 E ibraninkoore wo «Yoosuwa»

4

No Ibiliisa jarriborii Iisaa
(Matta 4.1-11, Marku 1.12-13)

¹ Iisaa yuuri gooruwol Urdun, ina heewi Ruuhu Ceniido. Ruuhu oon yaari mo ley ladde. ² Ibiliisa ina wondi e makko toon balde capande nay, ina jarriboo mo. Fay huunde o nyaamaay e ley nyalaade deen fuu. Caggal duum, o yolbi. ³ Ibiliisa wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, njamiraa hayre nde laatoo nyaamdu.

⁴ Iisaa jaabii mo wi'i:

—Ina winndaa: «Wanaa e nyaamdu tan neddo wuurdata.»*

⁵ Ibiliisa yaari mo nokku toowdo, holli mo laamuuji adunaaru fuu wakkati gooto, ⁶ de wi'i mo:

—Mi hokkete baawde dow dum fuu e darja mum, sabo miin hokkaa dum, mido waawi hokkude mo muuyi. ⁷ Si a sujidanii kam, dum fuu wo aan jeyi.

⁸ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Wo Laamdo, Joomiraado maa kaandaa sujidande, kam tan kaandaa rewude.»†

⁹ Ndeen Ibiliisa yaari mo Urusaliima, darni mo dow to buri toowde e suudu dewal mawndu, wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, fittu njippodaa e leydi, ¹⁰ sabo ina winndaa: «O yamiran maleyka'en makko ndeene.»

¹¹ Ina winndaa du: «Be njaabete e juude maabe, taa koyngal maa fiyoo e hayre.»‡

¹² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Taa ndaartinda Laamdo, Joomiraado maa.»§

¹³ Nde Ibiliisa tilinoo e jarribaade mo ndeen, seli mo faa wakkati goddo.

No Iisaa fuddiri golle muudum ley Galili
(Matta 4.12-17, Marku 1.14-15)

¹⁴ Iisaa yeccii leydi Galili, semmbe Ruuhu ina wondi e muudum, kabaaru muudum sankitii e leydi ndiin fuu. ¹⁵ Imo waajoo ley cuudi

Alhuudiyankoo6e baajordi, yim6e fuu ina teddina mo.

No yim6e Nasaraatu calorii Iisaa
(Matta 13.53-58, Marku 6.1-6)

¹⁶ O yehi Nasaraatu to o mawni toon, o naati ley suudu waajordu nyannde fowteteende hono no o woowri noon. O ummii faa o jannga. ¹⁷ O hokkaa dewtere annabi Esaaya. O weerti nde, o tawi nokkuure ina winndaa:

¹⁸ «Ruuhu Joomiraado ina woni e am, sabo o subake kam faa mi faamina talkaa6e Kabaaru Lobbo.

O nulii kam faa mi gooyana nangaabe yoofeede mu66en,

wum6e du wumtineede mu66en, torraabe du yoppeede mu66en,

¹⁹ faa mi gooyana hitaande nde Joomiraado hollata moyyere muudum ndeen warii.»*

²⁰ Caggal duum, o taggi dewtere ndeen, o hokki nde golloowo ley suudu waajordu oon, o joodii. Won6e toon been fuu tufi mo gite. ²¹ Ndeen o fuddi wi'ude 6e:

—Hannden, Binndi di nandon diin tabitii.

²² Be fuu i6e kaala haala makko lobba, katin du haalaaji lobbi jaltudi e hunnduko makko diin ina kaaynii 6e. I6e mbi'a:

—Wanaa o woni 6ii Yuusufi oon?

²³ O wi'i 6e:

—Sikke fuu walaa on kaalanan kam banndol ngol: «Cawroowo, sawru hoore maa.» On mbi'an mi wada ko nandon mi wadii Kafarnahum duum e ley wuro am do du.

²⁴ O wi'i katin:

—Goonga kaalanammi on: annabaajo fay gooto jabantaake ley wuro muudum. ²⁵ Goonga kaalanammi on, rew6e 6e goriraabe mu66en maayi ina keewnoo ley

Israa'iila e jamaanu annabi Iliyaasa, wakkati nde yuwoonde to6aay e leydi ndiin faa wadi duubi tati e lebbi jeegom. Ndeen rafo manngo wadii e leydi ndiin fuu. ²⁶ Ammaa annabi Iliyaasa nulaaka e fay gooto maabe, si wanaa e debbo gooto mo gorum

* 4:4 Fillitagol Tawreeta 8.3. † 4:8 Fillitagol Tawreeta 6.13-14. ‡ 4:11 Jabuura 91.11-12. § 4:12 Fillitagol Tawreeta 6.16. * 4:19 Esaaya 61.1-2.

maayi, jeyaado Sarepta leydi Sidon.
²⁷ Katin du, seppinbe ina keewnoo Israa'iila e jamaanu annabi Elisa, de fay gooto ma6be dannaaka, si wanaa Na'aman jeyaado e leydi Siiriya.

²⁸ Nde yimbe wonbe e ley suudu waajordu nduun nannoo haala kaan ndeen, tikki sanne, ²⁹ ummii, mburtini Iisaa faa e gada wuro, njaari dum faa sera waamnde do hu6eere ma6be ndeen nyibaa doon, faa padda mo ley. ³⁰ Ammaa o rewi hakkunde ma6be, o dilli.

No Iisaa danniri gorko gondudo e ginnaaru

(Marku 1.21-28)

³¹ Iisaa yehi ngalluure Kafar-nahum ley leydi Galili, imo waajoo yimbe nyannde fowteteende. ³² Be kaaynaa sanne e waaju makko oon, sabo imo haalda e baawde.

³³ Gorko mo ginnaaru bonndu woni e muudum ina woni ley waajordu nduun, yeewnii faa toowi, wi'i:

³⁴—Aan Iisaa mo Nasaraatu, dume jomi ma e amin? A warii faa kalkaa min naa? Mido anndi ko ngonndaa, a Ceniido yuurudo to Laamdo!

³⁵ Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i:

—Deyyina, yaltu e makko!

Ndu li6i neddo oon hakkunde yimbe fuu, ndu yalti e muudum, tawi ndu nawnaay dum fey. ³⁶ Be fuu dum haaynii 6e, i6e yamundura hakkunde ma6be:

—Ko woni haala ka? Ginnaaji bondi diin, imo yamira di baawde e semmbe, de idi mburtoo.

³⁷ Kabaaru Iisaa sankitii e seraaji diin fuu.

No Iisaa danniri nyawbe heewbe
(Matta 8.14-17, Marku 1.29-34)

³⁸ Nde o wurtinoo waajordu nduun ndeen, o naati suudu Simon. Esoo Simon debbo ina wondi e jontere naawnde. Be njarii mo o walla dum. ³⁹ O turii dow muudum, o sappani jontere ndeen e semmbe, de jontere ndeen yoppi dum. Wakkati oon ni, debbo oon ummii, ja66ii 6e.

⁴⁰ Wakkati nde naange saaman-noo, jogiido nyawdo fuu waddi dum to makko. Nyawbe siyiiji nyawuujii fuu ngaddaa. O yowi juude makko dow ma6be 6e fuu gooto gooto, o danni 6e. ⁴¹ Ginnaaji bondi ina mburtoo e yimbe heewbe idi yeewnoo, idi mbi'a:

—Aan woni Bii Laamdo!

Imo sappana ginnaaji diin e semmbe, o accataa di kaala, sabo idi anndi kanko woni Almasiihu.

No Iisaa waajorii haala laamu Laamdo

(Marku 1.35-39)

⁴² Nde weetunoo fu, Iisaa wurtii, yehi nokku perwudo. Jamaa oon ina filoo mo. Be ngari to makko, i6e tefataa o seeda e ma6be fey. ⁴³ Ammaa o wi'i 6e:

—Ina tilsi mi 6angina Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo e galluue godde. Sabo wo duum nuliraami.

⁴⁴ O yehi, imo waajoo ley cuudi baajordi ley leydi Yahuudiya.

5

No Iisaa noddiri taalibaabe arandeebe

(Matta 4.18-22, Marku 1.16-20)

¹ Nyannde wootere Iisaa ina darii hunnduko maayo Genesaret, jamaa ina billundura dakkol makko faa het-tindoo haala Laamdo. ² O yi'i laanaaji didi ina ndarii dakkol maayo ngoon. Tawi nanngoo6e liyyi 6een mburtake ley majji, ina lonna filiiji mu6ben. ³ O naati ngoota laanaaji diin, ka Simon kaan. O njarii dum dirbina ka, ka naata ndiyam seeda. O joodii ley laana kaan, imo waajoo jama'aaje deen. ⁴ Nde o selnoo waajaade ndeen, o wi'i Simon:

—Njehee to luggi, paddee filiiji mon faa nanngon liyyi.

⁵ Simon jaabii, wi'i:

—Joomam, min mbaalii miden piloo liyyi, min ke6aay fay huunde. Ammaa saabe haala maa, mi faddan filiiji di.

⁶ Nde 6e paddunoo di ndeen, 6e nanngi liyyi faa keewi, faa filiiji ma6be ina ceekoo. ⁷ Be noddii

wondiibe ma66e won6e ley laana ngokka, ngara mballa 6e. Been ngari, 6e kebbini laanaaji dīdi dīin fuu faa dī nesi yoolaade. ⁸ Nde Simon Piyeer yi'unoo dūm fu, dikkinii yeeso makko, wi'i mo:

—Joomam, woddam, sabo wo mi neddo luttudo.

⁹ O wi'ii dūm sabo kanko e wondiibe makko been fuu, 6e kaaynaama saabe keewal liyyi dī 6e nanngi dīin. ¹⁰ Hono noon Yaakuuba e Yuhanna 6i66e Jebede wondube e Simon been du kaayniraa. Ammaa Iisaa wi'i Simon:

—Taa hulu, gilla joonin a laatoto pilotoodo yim6e.

¹¹ Nde 6e njottinoo laanaaji ma66e leydi ndeen, 6e njoppi dūm fuu, 6e njokki Iisaa.

*No Iisaa danniri ceppindo
(Matta 8.1-4, Marku 1.40-45)*

¹² Wakkati Iisaa wonnoo ley ngal-luure gomma, gorko ceppindo sanne wari. Gorko oon yi'i Iisaa, sujidi e leydi yeeso muudum, na njaaroo:

—Joomam, si a muuyii fu, ada waawi dannude kam faa mi laaba.

¹³ Iisaa foorti junngo mum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, dadu!

Wakkati oon ceppam dam yuwi e makko. ¹⁴ De Iisaa yamiri mo taa o haalana dūm fay gooto, ammaa wi'i mo:

—Yahu holloy hoore maa almaami, ngadanaa laa6ugol maa ngol sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina 6e a dadii.

¹⁵ De fay ko Iisaa hadi mo haalude dūm, kabaaru muudum beydii sankitaade. Jama'aaje keewde ina ngara, ina kawrita faa kettindanoo mo, woodi du ndanee e nyawuui mu66en. ¹⁶ Ammaa imo toowta sera nokkuuje perwude, imo wada du'aare.

*No Iisaa selliniri mo banndu waatundu
(Matta 9.1-8, Marku 2.1-12)*

¹⁷ Nyannde gomma Iisaa ina waajoo. Farisa'en e jannginoo6e Tawreeta Muusaa, yuuru6e gure

Galili e Yahuudiya, kam e Urusaliima fuu, ina njoodii. Baawde Joomiraado ina ngoni e makko, imo danna nyaw6e. ¹⁸ Wakkati oon, wob6e ngaddi gorko mo banndu waatundu ina fukkinaa e daddo, ina piloo nannude dūm faa pukkina dūm yeeso makko. ¹⁹ Kaa nde 6e kunnginoo nannude mo saabe jamaa oon, 6e yeenji dow suudu nduun, 6e njuli ndu, de 6e njippini gorko oon e daddo mum fuu hakkunde yim6e been yeeso Iisaa. ²⁰ Nde o yi'unoo goondinal ma66e ndeen, o wi'i mo banndu waatundu oon:

—Gorko, hakkeji maa njaafaama.

²¹ Jannginoo6e Tawreeta e Farisa'en been ina miiloo hakkunde mu66en ina mbi'a: «Oo wo moy kaaloowo karmudi? Moy waawi yaafaade hakkeji si wanaa Laamdo?» ²² Iisaa faami miilooji ma66e, de jaabii 6e, wi'i:

—Ko wadi odon miiloo miilooji gaadi ni e berde moodon? ²³ Dume buri hoyude? Wi'ude hakkeji makko njaafaama, naa wi'ude o ummoo, o yaha? ²⁴ Ammaa faa paamon Bii Neddo ina jogii baawde e adunaaru ndu yaafaade hakkeji...

Ndeen o wi'i mo banndu waatundu oon:

—Mido haalane: umma, hooyu daddo maa, kootaa suudu maa.

²⁵ Wakkati gooto, mo banndu waatundu oon ummii yeeso yim6e fuu, hooyi daddo muudum, hooti suudu mum, ina teddina Laamdo. ²⁶ Haaynde nanngi yim6e been fuu, i6e teddina Laamdo. Be kuli sanne, 6e mbi'i:

—Hannden en nji'ii kaayefiiji koy!

*No Iisaa noddiri Lewi
(Matta 9.9-13, Marku 2.13-17)*

²⁷ Caggal dūm, Iisaa wurtii, yi'i nanngoowo lampo gooto ina wi'ee Lewi ina joodii e suudu nanngoobe lampo. O wi'i dūm:

—Jokkam.

²⁸ Lewi yoppi dūm fuu, ummii, jokki mo.

²⁹ Lewi wadani mo weltaare mawnde ley suudu mum. Nann-gooɓe lampo heewɓe e yimɓe wɔɓɓe ina nyaamda e maɓɓe. ³⁰ Farisa'en e jannginooɓe Tawreeta ɓeen ina mbuyka, ina mbi'a taalibaaɓe makko ɓeen:

—Ko wadi odon nyaamda, odon njarda e nann-gooɓe lampo e luttuɓe wɔɓɓe?

³¹ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Wanaa selluɓe kaajaa cawroowo, wo nyawɓe kaajaa cawroowo. ³² Mi waraay faa mi nodda dartiiɓe. Wo luttuɓe noddammi faa tuuba.

*Haala suumayeere
(Matta 9.14-17, Marku 2.18-22)*

³³ Be mbi'i mo:

—Taalibaaɓe Yaayaa ina cuumoo sanne ina ngada du'aare, hono noon taalibaaɓe Farisa'en ɓeen du ngadata. Ammaa ɓe maa ɓeen ina nyaama ina njara.

³⁴ O wi'i ɓe:

—Yalla odon mbaawi suuminde warɓe ɓangal, tawa ɓanjudo oon ina wondi e muɓɓen naa? ³⁵ Ammaa balde ngaran nde ɓanjudo oon ittete hakunde maɓɓe. E balde deen ɓe cuumoto.

³⁶ O banndani ɓe banndol katin:

—Fay gooto ittataa tayre e kaddungal kesal faa moyyinira kiinngal. Si dum wadii, joomum bonnan kesal ngaal, tawee tayre ittaande ndeen yaadataa e kiinngal ngaal. ³⁷ Katin du, fay gooto loowataa cabijam kesam ley sumalleeji kiiddi. Si dum wadii, cabijam kesam daam fusan di, rufa, sumalleeji diin mbona. ³⁸ Ndelle sanaa cabijam kesam loowee e ley sumalleeji kesi. ³⁹ Fay gooto muuyataa cabijam kesam si yarii kiiddam, sabo wi'an kiiddam daam ɓuri welde.

6

*Haala nyalaande fowteteende
(Matta 12.1-8, Marku 2.23-28)*

¹ Wadiino e nyannde fowteteende wootere, Iisaa ina rewɓi ley gese. Taalibaaɓe makko ina itta cammeiji

alkama, ina molma ina yakka. ² Kaa Farisa'en wɔɓɓe mbi'i ɓe:

—Ko wadi odon ngolla ko hadaa gollende nyannde fowteteende?

³ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Daawda wadi nde yolbunoo, kam e yaadi-raaɓe muudum naa? ⁴ O naati hukum Laamdo, o nyaami buuru cakkaado oon, o hokki yaadiraaɓe makko du. Tawi le, wo almaami'en tan njeyi nyaamude buuru oon.

⁵ Iisaa wi'i ɓe katin:

—Bii Neddo kam jeyi nyannde fowteteende.

No Iisaa selliniri gorko mo junngo waanngo

(Matta 12.9-14, Marku 3.1-6)

⁶ Nyalaande fowteteende wonnde, o naati suudu waajordu imo waajoo. Gorko mo junngo muudum nyaamo waati na doon. ⁷ Jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en ina taykoo Iisaa. Iɓe ndaara yalla o dannan gorko oon nyannde fowteteende ndeen, faa ɓe keɓa ko ɓe pelira mo. ⁸ Ammaa Iisaa annditii miilooji maɓɓe. O wi'i mo junngo waanngo oon:

—Umma, dara hakkunde yimɓe!

Gorko oon ummii, darii. ⁹ Ndeen Iisaa wi'i ɓe:

—Mido yama on: dume dagii nyannde fowteteende, gollude ko woodi naa gollude ko boni? Dannude neddo naa halkude dum?

¹⁰ Wakkati oon, o ndaari ɓe fuu, o wi'i mo junngom waati oon:

—Foortu junngo maa!

Oon foorti ngo tan, ngo dadi. ¹¹ Ammaa yimɓe ɓeen tikkii sanne, iɓe ndawrida no ɓe ngadata Iisaa.

No Iisaa suborii nulaaɓe sappo e dido

(Matta 10.1-4, Marku 3.13-19)

¹² E ley balde deen, Iisaa wurtii, yehi dow waamnde faa du'oo. O waali imo haalda e Laamdo. ¹³ Nde weetunoo ndeen, o noddi taalibaaɓe makko ɓeen, o subii sappo e dido hakkunde muɓɓen, o inndiri dum'en nulaaɓe. ¹⁴ Kamɓe ngoni: Simon mo o inndiri Piyeer, Andire minyum,

Yaakuuba, Yuhanna, Filipu, Bartolome, ¹⁵ Matta, Tomaa, Yaakuuba gii Alfaa, Simon bi'eteedo Kiranoowo suudu baaba, ¹⁶ e Yahuuda gii Yaakuuba, kam e Yahuuda Isikariyotto, jambotoodo mo oon.

No Iisaa waajorii yimbe heewbe, danni nyawbe

(Matta 4.23-25)

¹⁷ O jippodii e ma6be, o darii e nokkuure yaajunde, kanko e taalibaa6e makko heewbe. Jamaa keewdo yuurodo nokkuuje leydi Yahuudiya fuu na doon, kam e Urusaliima, e gure dakkol maayo manngo gilla Tirus faa e Sidon. ¹⁸ Be ngari faa 6e kettindanoo mo, woodi du 6e ndannee e nyawuuji ma6be. Be ginnaaji bondi torri du, ndannaama. ¹⁹ Yimbe been fuu ina piloo meemude mo, sabo baawde ina mburtoo e makko ina ndanna yimbe been fuu.

Haala barkinaabe e 6e mbarkinaaka

(Matta 5.1-12)

²⁰ Wakkati oon, o banti gite makko o ndaari taalibaa6e makko been, o wi'i:

—Barke woodanii on, onon talkaa6e,

sabo onon njeyi laamu Laamdo.

²¹ Barke woodanii on, onon yolbu6e joonin,

sabo on kaaran.

Barke woodanii on, onon woyoo6e joonin,

sabo on mbeltoyto.

²² Barke woodanii on si yimbe mbanyii on,

ndiiwii on,

njennii on,

mbonnii inde mon saabe Bii Neddo.

²³ Ceyodon nyannde ndeen, pittiron seyo,

sabo mbarjaari mawndi ina woodani on dow kammu.

Hono noon maamiraa6e ma6be ngadannoo annabaa6e.

²⁴ Ammaa bone woodanii on, onon joomiraa6e jawdi,

sabo on kebii mbelirka mon.

²⁵ Bone woodanii on, onon haar6e joonin,

sabo on njolban.

Bone woodanii on, onon jaloobe joonin,

sabo on cunoyto, on mboyan.

²⁶ Bone woodanii on, si yimbe fuu manii on,

sabo hono noon maamiraa6e ma6be ngadannoo annabaa6e fewree6e.

Haala yidugol waybe

(Matta 5.38-48, 7.12)

²⁷ —Ammaa onon hettindanii6e kam been, mido wi'a on: njidee waybe on, ngadanon wanyu6e on moyyere. ²⁸ Mbarkinee hudoobe on,

ndu'anodon torroobe on du. ²⁹ Si goddo feenyii ma, hokku dum feenya gere goddo oon du.

Si goddo teetii ma saaya maa jaangol, taa hadu dum forgo maa du. ³⁰ Naariido ma fuu,

kokkaa dum. Teetudo ma gineeji maa, taa yantu dum. ³¹ Ngadane wobbe ko njiddon 6e ngadana on.

³² Si yidube on tan njidoton, barke oye keboton? Fay luttube ina njidi yidube dum'en. ³³ Si wadanoobe on moyyere tan ngadanton moyyere,

barke oye keboton? Fay luttube been hono noon ngadata. ³⁴ Si 6e miilidon hemrude tan nyamlotodon, barke oye keboton?

Fay luttube ina nyamloo luttube hono mu6ben, faa njoo6e nyamaande mu6ben. ³⁵ Onon le, njidee waybe on,

ngadon moyyere, nyamlodon tawee on miilaaki yoo6ede fey. Ndeen, on keban mbarjaari mawndi, on laatoto bi6be Laamdo Toowdo, sabo oon ina wadana bonnoobe moyyere,

ina wadana bonbe du. ³⁶ Laatee yurmotoobe, hono no Baaba moodon yurmortoo noon.

³⁷ —Taa kiitee, on kiitataake. Taa njukkee, on njukkataake. Njaafee, on njaafete. ³⁸ Kokkee, on kokkete etirgal lobbal, dimmbaangal de dibbaa faa yolii, ina rufa, saawee e kaddule

Haala hiitaade wobbe

(Matta 7.1-5)

³⁷ —Taa kiitee, on kiitataake. Taa njukkee, on njukkataake. Njaafee, on njaafete. ³⁸ Kokkee, on kokkete etirgal lobbal, dimmbaangal de dibbaa faa yolii, ina rufa, saawee e kaddule

moodon. Sabo etirgal ngal etirton, wo ngaal etirantedon.

³⁹ O banndani 6e banndol du, o wi'i: —Bumdo ina waawi dowude bumdo naa? Si dum wadii, wanaa 6e dido fuu, 6e caaman ley luggere naa? ⁴⁰ Taalibbo 6uraa moodibbom, de taalibbo ki66udo laatoto hono moodibbom. ⁴¹ Ko wadi de ada yi'a kudol ley yitere sakiike maa, de aan le, a taykataako leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? ⁴² Noy mbaawrataa wiide sakiike maa: «Sakiike, accu mi ittane kudol gonngol e yitere maa ngol», tawee aan le, a yi'ataa leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? Munaafiki, ittu leggal gonngal ley yitere maa ngaal tafon. Ndeen jiide maa laaban, faa kebaa ittaa kudol gonngol ley yitere sakiike maa ngool.

Haala lekki e 6i66e muudum
(Matta 7.16-20, 12.33-35)

⁴³ —Lekki lobbi rimataa 6i66e bon6e, lekki mbonki du rimataa 6i66e lobbu6e. ⁴⁴ Sabo lekki fuu, wo 6i66e muudum annditirtee. Yibbe 6orataake e ngi'eehi, cabiije du 6orataake e kebbe. ⁴⁵ Neddo moyyo, ko moyyi ko resii ley 6ernde muudum, duum wurtinta. Neddo bondo du, ko boni ko resii ley 6ernde muudum, duum wurtinta. Sabo ko heewi ley 6ernde duum, hunnduko wurtinta.

Haala suudu joyyinaandu dow hayre

(Matta 7.24-27)

⁴⁶ —Ko wadi ofon noddira kam «Joomam, Joomam» de on ngadataa ko mbiimi? ⁴⁷ Neddo fuu gardo to am de hettindii haalaaji am, jokki di, mi hollan on mo o nanndi: ⁴⁸ Joomum ina nanndi e neddo nyibudo suudu, wasi leydi ndiin faa yottii hayre, joyyini ndu dow mayre. Ndeen yuwoonde mawnde tobi faa gooruwol heewi, fiyi e suudu nduun, ammaa hunngii dimmbude ndu, sabo ndu nyibaama faa woodi. ⁴⁹ Kaa ket-tindiido haala am, si jokkaay, ina nanndi hono nyibudo suudu dow leydi mo wasanaay dum joyyinirde.

Gooruwol bubboowol fiyi e suudu nduun, de wakkati gooto ndu saami. Suudu nduun halki halkere mawnde sanne.

7

No Iisaa danniri golloowo mawdo sordaasi'en
(Matta 8.5-13)

¹ Nde Iisaa selnoo waajaade het-tindaniibe dum been fu, yehi Kafarnahum. ² Mawdo sordaasi'en gooto, golloowo muudum korsudo nyawi faa ina habda e yonki. ³ Mawdo oon nani kabaaru Iisaa. O neli maw6e Al-huudiyankoo6e to Iisaa, wara, danna golloowo makko oon. ⁴ Be ngari to makko, i6e njaaroo mo sanne sanne, i6e mbi'a:

—Imo haani wadaneede dum, ⁵ sabo imo yidi lenyol men, katin du kanko nyibi suudu men waajordu.

⁶ Iisaa ina yaada e ma66e faa 6e 6adii suudu mawdo oon. Ndeen mawdo oon neli yim6e muudum to Iisaa, wi'i dum:

—Moodibbo, taa tampin hoore maa, sabo miin, mi hewtaay ko naataa ley suudu am. ⁷ Dum wadi du miiliimi mi fotaay yaade to maa. Ammaa haalu haala maa tan, ndeen golloowo am oon dadan. ⁸ Miin e hoore am, wo mi laamaado, de mido dawrana sordaasiibe du. Si mi wi'ii gooto ma66e yaha fu, yahan. Si mi wi'ii goddo wara, waran. Si mi wi'ii maccudo am wada huunde, wadan.

⁹ Nde Iisaa nannoo haala kaan ndeen, dum haayni dum, de hucciti e yim6e jokku6e dum been, wi'i:

—Mido haalana on, mi yi'aay hono ngal goondinal sellude fay ley Israa'iila'en.

¹⁰ Nde nulaabe been njeccinoo wuro toon ndeen, tawi golloowo oon sellii.

No Iisaa ummintiniri 6ii debbo mo gorum maayi

¹¹ Gada majjum, o yehi wuro wi'eteengo Nayin. Taalibaa6e makko e yim6e heew6e ina njaada e makko. ¹² Nde o battinoo dammbugal wuro ngoon ndeen, o hawri e maaydo, ina

wurtinee. Wo bajjo mo bammum maayi, inna mum ɓaɗaaka katin. Yimbe wuro ngoon heewbe ina njaada e inniwo oon. ¹³ Nde Iisaa yi'unoo inniwo oon fu, yurmii dum sanne, wi'i:

—Taa woy!

¹⁴ Iisaa ɓattitii, meemi leggal kooyirgal maaybe ngaal. Tiigiibe ngal been ndarii. O wi'i:

—Suka jokolle, mido wi'e: Umma!

¹⁵ Maaydo oon ummii joodii, fuddi haalude. Iisaa hokkiti mo inniiko. ¹⁶ Kulol nanngi yimbe been fuu, iɓe teddina Laamdo, iɓe mbi'a:

—Annabaajo mawdo ɓangii e ley meeden! Laamdo warii ina walla yimbe muudum.

¹⁷ Kabaaru Iisaa oon sankitii e leydi Yahuudiya e seraaji muudum fuu.

No Yaayaa lootoowo lootagal batisima nului to Iisaa (Matta 11.2-19)

¹⁸ Taalibaaɓe Yaayaa kumpiti dum kabaaru oon fuu. Yaayaa noddii dido muɓɓen, ¹⁹ nuli dum'en to Iisaa, yamowa dum yalla kam woni kaando warude oon, naa ɓe ndooman goddo. ²⁰ Worbe dido been ngari to makko, mbi'i mo:

—Yaayaa lootoowo lootagal batisima nuli min e maada, min yame yalla aan woni kaando warude oon, naa min ndooman goddo?

²¹ Wakkati oon pay, tawi o dannii yimbe heewbe e nyawuuji di kawtaa sii, o riiwii ginnaaji bondi, o wumtini wumbe heewbe. ²² O jaabii ɓe, o wi'i:

—Njehee kaaltanowee Yaayaa ko njiidon e ko nandon: wumbe ina mbumta, bonnguuɓe ina njaha e koyde muɓɓen, seppinbe ina cellinee, faaduɓe ina paadita, maaybe ina ummintinee, talkaaɓe du ina kaalane Kabaaru Lobbo. ²³ Barke woodanii mo yoppaay goondinde kam.

²⁴ Nde nulaaɓe been kootunoo ndeen, Iisaa fuddi haalande jamaa oon haala Yaayaa, wi'i dum'en:

—Ko njaadon ley ladde duum, wo faa ndaarowon dume? Yalla hudo ko henndu dimmbata naa? ²⁵ Ndelle

dume njaadon faa ndaarowon? Gorko nyaayoowo naa? Si goonga, ɓornotooɓe kaddule lobbe de mbuura nguurndam lobbam been, ley cuudi kaanankoobe tawetee.

²⁶ Ndelle, dume ndaaroydon? Annabaajo naa? Goonga! Mido haalana on, imo ɓuri annabaajo.

²⁷ Kanko woni mo Laamdo haali kabaaru muudum ley Binndi, wi'i:

«Ndaaree, mi ardinante nulaado am moyyinane laawol.»*

²⁸ Mido haalana on, dimoowo fuu rimaay ɓurdo Yaayaa. Tawi le, ɓurdo fuu famdude ley laamu Laamdo oon na ɓuri mo teddude.

²⁹ Yimbe hettindaniibe mo been fuu, fay nanngooɓe lampo been, njaɓii konngol Laamdo ko Yaayaa looti dum'en lootagal batisima duum.

³⁰ Ammaa Farisa'en e jannginoobe Tawreeta njoppii muuyo Laamdo ko ɓe njaɓaay looteede e junngo Yaayaa duum.

³¹ Ndelle, dume nanndinammi yimbe jamaanu o? Beye o nanndi?

³² Iɓe nanndi e sukaaɓe joodiibe ley taliyaare luumo, ina noddundura, ina mbi'a:

«Min puufanii on cereeli, de on mbamaay.

Min mboyanii on jimi bojji, de on mboyaay.»

³³ Sabo Yaayaa lootoowo lootagal batisima warii, nyaamataa ɓii jalo, yarataa doro du, de odon mbi'a ina wondi e ginnaaru. ³⁴ De Bii Neddo warii, ina nyaama ina yara, de odon mbi'a, «Ndaar neddo o, kakkilando nyaamude e yarude tan, yigoo nanngooɓe lampo e luttube wobbe.»

³⁵ Ammaa jaɓube hakkillo Laamdo been fuu ina laamni wo ngo goonga.

No Iisaa yaaforii debbo pijoowo

³⁶ Gooto e Farisa'en been noddii mo faa ɓe nyaamda. O naati suudu Farisaajo oon, o joodii faa o nyaama.

³⁷ Debbo pijoowo ina woni ley wuro ngoon. Ko o nani Iisaa ina woni ley suudu Farisaajo oon ina nyaama duum, o waddi faandu nebbam

* 7:27 Malakiya 3.1.

uurdam. ³⁸ O hetti caggal Iisaa dakkol koyde muudum,† imo woya, imo leppinira koyde mum gondi makko, imo mooytira de sukundu makko. Imo mucchoo de, imo joora nebbam daam dow majje. ³⁹ Nde Farisaajo noddudo mo oon yiinoo dum ndeen, wi'i e ley bernde mum: «Si neddo o wo annabaajo, o annditan moy woni debbo meemoowo mo oon, o faaman wo pijooowo.» ⁴⁰ Iisaa haaldi e Simon Farisaajo oon, wi'i:

—Simon, mido woodi goddum ko njidumi haalande ma.

O jaabii:

—Haal, Moodibbo!

⁴¹ Iisaa wi'i:

—Nyamlotoodo gomma ina rewanoo yimbe dido, gooto oon buudi cardi keme joy, gooto du buudi cardi capande joy. ⁴² Kaa nde tawanoo be ngalaa ko be njoba mo ndeen, o yaafanii be dido fuu. Ndelle, moy e ma66e buri yidude mo?

⁴³ Simon jaabii:

—Mido miila mo o yaafanii kaalisi keewdo oon.

Iisaa wi'i mo:

—A haalii goonga!

⁴⁴ Ndeen o hucciti e debbo oon, o wi'i Simon:

—A yi'ii debbo o naa? Mi naatii suudu maa, a hokkaay kam ndiyam mi loota koyde am. Ammaa kanko kaa, o lootirii koyde am e gondi makko, de o mooytiri de sukundu makko.

⁴⁵ Aan, a muccaaki kam, de kanko kaa, gilla naatumi, o selaay muccaade koyde am. ⁴⁶ A wattaay nebbam dow hoore am, de kanko kaa, o jorii nebbam uurdam dow koyde am. ⁴⁷ Dum wadi mido wi'e: hakkeji makko no keewiri fuu njaafaama, ndelle njinngu makko ina mawni. De jaafanaado seeda, njinngu muudum heewaa.

⁴⁸ Ndeen o wi'i debbo oon:

—Hakkeji maa njaafaama.

⁴⁹ Nyaamdoobe e makko been puddi yamundurde hakkunde mu66en:

«Moy woni o neddo, jottiido faa yaafaade hakkeji?»

⁵⁰ O wi'i debbo oon:

—Goondinal maa hisinii ma. Yahu e jam.

8

Haala rewbe jokkuba Iisaa

¹ Caggal duum, Iisaa ina yiltoo ley galluuje e gure, ina gooyina, ina haala Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo. Taalibaa6e makko sappo e dido been ina ngondi e makko, ² kam'en e rewbe dannaabe e nyawuuji mu66en, e be ginnaaji bondi du ndiiwaa e mu66en. Been ngoni Mariyama innditirteedo Magdala mo ginnaaji jeddi mburtinaa e muudum, ³ e Yowanna, dee howruujo Hirudus bi'eteedo Huja, kam e Susaana, e rewbe wobbe heewbe. Be fuu be mballirii Iisaa e taalibaa6e mum jawdi ma66e.

Banndol dow aawoowo

(Matta 13.1-9, Marku 4.1-9)

⁴ Yimbe yuuri e gure deen fuu ina ngara to makko. Nde jamaa keewdo oon filinoo mo ndeen, o bannDani 6e banndol ngol, o wi'i:

⁵ —Aawoowo wurtii faa saaka aawdi muudum. E ley aawugol ngool, aawdi ngondi saami e laawol, yaa6aa, de pooli ngari, cubi ndi. ⁶ Yoga mayri saami ley korokaaye, fudi, yoori, sabo nokku oon darnataa ndiyam. ⁷ Yoga mayri saami to kebbe pudata. Ndi mawnidi e majje, de kebbe deen billi ndi. ⁸ Yoga mayri saami e leydi lobbiri, fudi, rimi, wabbere fuu beydii kile hemre.

Nde o haalnoo dum ndeen, o 6anti daande makko, o wi'i:

—Jom nowru nanooru fuu, nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yimbe

(Matta 13.10-17, Marku 4.10-12)

⁹ Taalibaa6e makko been yami mo:

—Dume banndol ngol fiirtata?

¹⁰ O wi'i 6e:

† **7:38** E ley jamaanu Iisaa, yimbe ina mbaawi wahaade e dow co66uli nani de nyaama. * **8:10** Esaaya 6.9.

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e laamu Laamdo. De heddiibe been kaa, e banndi kaalirantee, faa «ndaara, tawa nji'ataa, nana, tawa paamataa.»*

*No Iisaa firtiri banndol aawoowo
(Matta 13.18-23, Marku 4.13-20)*

¹¹ Inan maanaa banndol ngol: aawdi ndiin wo konngol Laamdo. ¹² Ngondi sera laawol ndiin woni nanooɓe ngol, de Ibiliisa wara, itta ngol e berde muɓben taa ngoondina de kisa. ¹³ Ngondi dow korokaaye ndiin woni nanooɓe ngol, njaɓɓoroo ngol seyo, de ɓe ngalaa daɗi ley maggol. Wakkati seeda tan ɓe ngoondinta. Nde ndaartindagol wari fuu, ɓe njoppa. ¹⁴ Caamundi ley kebbe ndiin woni nanooɓe konngol ngool, ammaa ley mawnugol muɓben ndeen kaɓɓu-ko'u e jawdi e mbelirka adunaaru ɓillan dum'en, kunngoo rimude. ¹⁵ Ammaa do aawdi ndiin saami e leydi lobbiri doon, been ngoni nanirooɓe konngol ngool berde belde laaɓude. Ley tinnitaare ɓe tiigoo ngol faa ngol rima.

*Banndol dow lampal
(Marku 4.21-25)*

¹⁶ —Fay gooto huɓɓataa lampal de hippa dum tummbude naa soorna dum ley leeso. Ko wadata dey, ɓilan ngal faa ngal yaynana naa-tooɓe. ¹⁷ Sabo walaa fuu ko suudii ko funtintaake, walaa ko suudii du ko annditataake, wurtinee yaasin. ¹⁸ Ndelle, tinnee no nanirdon ni, sabo neddo fuu jogiido paamal† dow laamu Laamdo, ɓeydante. Ammaa mo walaa paamal oon, fay ko miilata ina jogii duum, teetete.

*Minyiraaɓe Iisaa e inna muudum
(Matta 12.46-50, Marku 3.31-35)*

¹⁹ Inna Iisaa e minyiraaɓe muudum ngari to muudum, de ɓe mbaawaay ɓattaade dum saabe jamaa. ²⁰ O haalanaa inniiko e minyiraaɓe makko ina ndarii yaasin, ina njidi yi'ude mo. ²¹ De o jaabii, o wi'i:

—Inna am e minyiraaɓe am wo nanooɓe haala Laamdo, de downtanoo ka been.

*No Iisaa darniri henndu
(Matta 8.23-27, Marku 4.35-41)*

²² Nyannde gomma Iisaa e taal-ibaaɓe muudum naati laana. O wi'i ɓe:

—En peyyita, njehen gere ooto maayo ngo.

Be ndunnyi. ²³ Ko ɓe peyyitata duum, o daanii. Wakkati oon, henndu mawndu ummii dow maayo, ndiyam ina naata laana kaan faa ka nesi yoolaade. ²⁴ Be battitii, iɓe pindina mo iɓe mbi'a:

—Joomii amin, joomii amin, inani miden kalka!

O fini, o sappani henndu e bempyye deen e semmbe, de dum fuu dum darii, dum deyyinii. ²⁵ Ndeen o wi'i ɓe:

—Toy goondinal mon woni?

Be kuli, dum haaynii ɓe, iɓe mbi'undura:

—O wo moy ndelle? Imo yamira fay keni e ndiyam de dum fuu idum downtanoo mo!

*No Iisaa dannirii gondudo e ginnaaji
(Matta 8.28-34, Marku 5.1-20)*

²⁶ Gada duum ɓe njottowii leydi Gerasa'en, kuccundurndi e leydi Galili. ²⁷ Nde o jippinoo laana kaan ndeen, gorko gondudo e ginnaaji jeyaado e wuro ngoon hawri e makko. Gorko oon wo joppudo kad-dule muudum ko ɓooyi, o joodaaki ley wuro, imo woni ley caabeeje. ²⁸ Ko o yi'i Iisaa duum, o halɓi, o hippii yeeso muudum, o haali faa toowi, o wi'i:

—Iisaa, Bii Laamdo Toowdo, dume njiddaa wadude kam? Mido nyaage, taa torram.

²⁹ O wi'iri noon sabo Iisaa yamirii ginnaaru bonndu nduun wurtoo e makko. Kile keewde indu warti-wartinannoo e makko, indu nannga mo. Imo haɓɓirenoo callali, juude e koyde fuu, de imo taya di, ginnaaru nduun ina yaara mo ley ladde.

³⁰ Iisaa yami mo, wi'i:

† 8:18 Paamaldo ina yaada e goondinal omtowal ɓernde joomum faa jaɓa goonga.

—Noy mbi'eteda?

O jaabii:

—Midó wi'ee Jamaa.

Sabo ginnaaji keewdi ina ngoni e makko. ³¹ Idi nyaagoo Iisaa taa yamira di di naatowa ley bunndu torra. ³² Tawi coggal girooji manngal ina dura dow waamnde doon. Ginnaaji diin naarii mo o acca di di naatowa e ley girooji diin. O acci di. ³³ Di njalti e neddo oon, di naati e ley girooji diin. Coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde ndeen, naati maayo, yoolii.

³⁴ Nde duroobe been njiinoo ko wadi duum fu, 6e ndoggi, 6e kaalanowi dum yimbe ngalluure ndeen e seraaji muudum. ³⁵ Been ngari ndaarude ko wadi duum. Nde 6e njottinoo Iisaa ndeen, 6e tawi gondunoodo e ginnaaji oon ina joodii dakkol makko, ina bornii kaddule, hakkillom wartii. De kulol nanngi 6e. ³⁶ Yiinoo 6e dum been kaalani yimbe no gondunoodo e ginnaaji oon danniraa. ³⁷ Yimbe leydi Gerasa fuu naarii Iisaa dillana dum'en leydi mu66en, sabo kulol manngol nanngii dum'en. O naati laana, o dilli.

³⁸ Mo ginnaaji ndiiwaa e muudum oon, naarii Iisaa sanne, acca o jokka dum. Ammaa Iisaa yeccini mo, wi'i:

³⁹ —Hootu suudu maa, kaalanaa yimbe maa ko Laamdo wadani maa.

O yehi, o gooyni e wuro ngoon fuu ko Iisaa wadani mo duum.

No Iisaa ummintiniri bii Jayrus e no danniri debbo nyawdo

(Matta 9.18-26, Marku 5.21-43)

⁴⁰ Nde Iisaa wartunoo ndeen, jamaa oon jakkitii dum, sabo yimbe fuu ina ndoomunoo dum. ⁴¹ Wakkati oon, gorko bi'eteeo Jayrus, hooreejo suudu waajordu, wari to makko, hippii dakkol koyde makko, naarii mo o wara suudu mum. ⁴² Biyum debbo bajjo, ina habda e yonki. Duubi muudum na ngada hono sappo e didi.

E ley ko Iisaa yahata toon duum, yimbe na billi dum sanne. ⁴³ Debbo gooto, mo yiyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e didi, ina

tawaa toon. O hantii jawdi makko fuu to sawroobe, ammaa fay gooto waawaay dannude mo. ⁴⁴ O yuuri gada Iisaa, o meemi kommbol saaya mum. Wakkati oon yiyam makko tacci. ⁴⁵ Iisaa wi'i:

—Moy meemi kam?

Fay gooto jaabaaki, de Piyeer wi'i:

—Joomam, hakkunde yimbe ngonnda, i6e billi ma.

⁴⁶ Iisaa wi'i:

—Goddo meemii kam, sabo mi maatii baawde njaltii e am.

⁴⁷ Nde debbo oon annditinnoo dum suudataako fu, wari ina diwna, hippii yeeso makko, haali hakkunde yimbe fuu ko wadi de meemi mo, e no dadiri wakkati gooto. ⁴⁸ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goondinal maa dannii ma. Yahu e jam.

⁴⁹ O tilaaki haalde, faa goddo yuuri to wuro hooreejo suudu waajordu oon, wi'i dum:

—Biya heddaaki, taa tampin Mood-ibbo o katin.

⁵⁰ Ammaa nde Iisaa nannoo dum fu, wi'i hooreejo suudu waajordu oon:

—Taa hulu, goondin tan, biya oon dadan.

⁵¹ Nde o yottinoo suudu hooreejo oon fu, o accaay fay gooto naadda e makko, si wanaa Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba e baaba suka oon e inna muudum. ⁵² Yimbe been fuu ina mboya suka oon, ina piira berde mu66en mettorgal. O wi'i 6e:

—Taa mboyyee sabo o maayaay, wo o daani tan.

⁵³ Ndeen 6e njalnorii mo, sabo i6e anndi o maayii. ⁵⁴ Iisaa nanngi junngo suka oon, banti daande muudum, wi'i:

—Suka, umma!

⁵⁵ Yonki makko warti, o ummii wakkati oon pay. Iisaa yamiri 6e kokka mo ko o nyaama. ⁵⁶ Dum haaynii saaraabe suka oon. O gongini 6e taa 6e kaalana fay gooto ko wadi duum.

9

No Iisaa nuliri taalibaaḅe muudum sappo e dido

(Matta 10.5-15, Marku 6.7-13)

¹ Iisaa noddii taalibaaḅe muudum sappo e dido been, hokki dum'en semmbe e baawde riiwude ginnaaji e dannude nyawuuji. ² O nuli 6e 6e ngooyina kabaaru laamu Laamdo, 6e ndanna nyawbe. ³ O wi'i 6e:

—Taa njaadee e fay huunde, wanaa sawru, wanaa mbasu, wanaa nyaamdu, wanaa buudi. Katin du taa adon saayaaji didi. ⁴ Galle mo njippidon fuu, keddodon doon faa nde ndilloton wuro ngoon. ⁵ Wuro fuu ngo on njaḅḅaaka e muudum, si odon mburtoo dum, pidḅon sollaare maḅḅe wonnde e koyde mon, faa laatanoo 6e seedee e dow bonanda maḅḅe.

⁶ Be ndilli, iḅe ngada wuro e wuro, iḅe mbaajoo Kabaaru Lobbo, iḅe ndanna nyawbe wonbe ley nokkuuje deen fuu.

No kabaaru Iisaa wemmbiri Hirudus

(Matta 14.1-12, Marku 6.14-29)

⁷ Hirudus, laamiido oon, nde nannoo ko Iisaa wadi fuu, hakkillo mum jiiḅii. Sabo woḅḅe ina mbi'a Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon ummitii e maayde, ⁸ woḅḅe ina mbi'a annabi Iliyaasa ḅangi, woḅḅe katin ina mbi'a gooto e annabaaḅe arandeeḅe been ummitii. ⁹ Hirudus wi'i:

—Mi tayii hoore Yaayaa. Moy woni o mo nanammi kabaaru muudum ga'udo hono noon?

Imo filoo yi'ude dum.

No Iisaa nyaamniri worḅe ujunaaje njoyo

(Matta 14.13-21, Marku 6.30-44, Yuhanna 6.1-14)

¹⁰ Nulaaḅe been ngarti. Be kaalani Iisaa ko 6e ngadi duum fuu. O yaadi e maḅḅe wuro wi'eteengo Baytisayda, o toowtidi e maḅḅe. ¹¹ Jama'aaje deen nani dum, njokki mo. O jakkitii 6e, imo haalana 6e kabaaru laamu

Laamdo, imo danna ley maḅḅe haajaḅe danneede. ¹² Naange fuddi hirude. Sappo e dido been battitii mo, mbi'i mo:

—Mbi'aa jamaa o yaha ley gure e nokkuuje badiide, faa keḅa to njippoo e to nyaama, sabo do wo ladde ḅolde.

¹³ Ammaa o wi'i 6e:

—Onon e ko'e moodon, kokkee 6e ko 6e nyaama!

Be mbi'i mo:

—Buuruuje joy e liyyi didi tan min njogii, si wanaa min njaha, min coodanowa yimḅe 6e fuu nyaamdu.

¹⁴ Sabo yimḅe been ina ngada hono worḅe ujunaaje njoyo baka rewḅe e sukaaḅe ngalaa. O wi'i taalibaaḅe makko been:

—Njoyyiniree 6e feccere feccere, wootere fuu capande njoyo.

¹⁵ Be ngadiri noon, 6e njoyyini 6e fuu. ¹⁶ O hooyi buuruuje joy deen e liyyi didi diin, o tiggittii kammu, o yetti Laamdo. O heltii buuru oon e liyyi diin, o hokki taalibaaḅe been peccana jamaa oon. ¹⁷ Be fuu 6e nyaami faa 6e kaari. Taalibaaḅe been kawrunduri kelte keddiide deen, kebbini kan-deeje sappo e didi.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu

(Matta 16.13-20, Marku 8.27-30)

¹⁸ Nyannde gomma imo toowtidi e taalibaaḅe makko, imo wada du'aare. O yami 6e, o wi'i:

—Moy jama'aaje mbi'ata ngon-umi?

¹⁹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Woḅḅe ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Woḅḅe du ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Woḅḅe katin du ina mbi'a wo a gooto e annabaaḅe arandeeḅe been ummitii.

²⁰ O yami 6e:

—Onon le, moy mbi'oton ngon-umi?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu Laamdo!

²¹ O sappani 6e e semmbe taa 6e kaalana dum fay gooto.

No Iisaa haaliri dow maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 16.21-23, Marku 8.31-33)

²² O beydi, o wi'i:

—Ina tilsi Bii Neddo torree torraaji keewdi. Mawbe yimbe e almaami'en e jannginoobe Tawreeta caloto mo. O warete, de nyannde tataberde o iirtoto.

No Iisaa jokkirtee

(Matta 16.24-28, Marku 8.34-9.1)

²³ Gada dum o wi'i be fuu:

—Muuydo jokkude kam fuu, selandaarude hoore muudum, hooya leggal muudum palaangal nyannde fuu, jokka kam.* ²⁴ Sabo muuydo dannude yonki muudum, mursan ki. Ammaa mursudo ki saabe am, dannaan ki. ²⁵ Dume hebude adunaaru ndu fuu nafata neddo si halkii yonki muudum naa mursii hoore muudum? ²⁶ Cemtirdo kam, miin e haalaaji am fuu, miin Bii Neddo du, mi semtiran dum nde ngartidoymi e teddeengal am e teddeengal Baaba am e maleyka'en seniibe. ²⁷ Goonga kaalanammi on: yoga e wonbe do be maayataa, tawee nji'aay laamu Laamdo.

No alhaali Iisaa waylitorii

(Matta 17.1-8, Marku 9.2-8)

²⁸ Hono balde jeetati gada ko Iisaa haali haalaaji diin, o yaari Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba dow waamnde faa o wada du'aare. ²⁹ Nde o du'otonoo ndeen, yeeso makko waylitii, kaddule makko ndawni far faa ina njalba. ³⁰ Inan worbe dido bangi, ina kaalda e makko. Wo Muusaa e Iliyaasa. ³¹ Be bangidi e darja mawdo, iibe kaala dow dillugol makko adunaaru ngol o badii tabintinde to Urusaliima ngool. ³² Tawi Piyeer e wondube e muudum been wo daaniibe doyingol teddungol. Kaa be pinii, be nji'i darja makko, be nji'i worbe dido wondube e makko been. ³³ Nde yimbe dido been ceedannoo e makko ndeen, Piyeer wi'i mo:

—Joomam, gonal amin do ina woodi. Accu min ndarna hukumuuji

tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

O anndaa ko o haalata. ³⁴ Nde o haalannoo dum ndeen, ruulde wari, suddi be. Nde ruulde ndeen sud-dunoo be fu, taalibaaabe been kuli sanne. ³⁵ Daande yuuri e ley ruulde ndeen, wi'i:

—O woni Biyam cubaado. Kettindanee mo!

³⁶ Nde daande ndeen tilinoo fu, Iisaa kam tan tawaa toon. Taalibaaabe been cuudi kabaaru oon. Ley balde deen, be kaalanaay fay gooto ko be nji'i duum.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru

(Matta 17.14-18, Marku 9.14-27)

³⁷ Jaango majjum, nde be njippinoo waamnde ndeen, jamaa keewdo jakkitii mo. ³⁸ E ley jamaa oon, gorko gooto yeewnii, wi'i:

—Moodibbo, mido nyaage, tinna ndaaranam biyam gorko, sabo kam tan ngoodumi. ³⁹ Ginnaaru ina nanga mo, o feekoo wakkati gooto, imo diwna faa hunnduko makko wurtina nguifo. Ndu yoppataa mo si wanaa terde makko fuu nawnoo. ⁴⁰ Mi nyaagake taalibaaabe maa been ndi- iwa ndu, de be kunnngii.

⁴¹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Hey jamaanu bondo mo walaa goondinal. Faa ndey ngondammi e moodon? Faa ndey keddotoomi munyande on? Waddanam suka maa o do!

⁴² Nde suka oon warannoo ndeen, ginnaaru nduun li6i dum e leydi, hed-dii ina diwnina dum. Ndeen Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, dannii suka oon, hokkiti dum baaba muudum. ⁴³ Dum haaynii yimbe been fuu sanne saabe baawde Laamdo mawde deen.

No Iisaa haaliri dow maayde muudum e ummitagol muudum

(Matta 17.22-23, Marku 9.30-32)

E ley ko jamaa oon fuu haaynaa e golle Iisaa duum, o wi'i taalibaaabe makko been:

* **9:23** Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki muudum hono no Iisaa ni.

44 —Onon le, omtee noppi mon, nanon ko kaalammi: Bii Neddo watete e juude yimbe.

45 Ammaa be paamaay haala kaan, maanaa makka ina suudanii be, faa be kunngii annditinde ka. Be kulii yamtindaade mo dow makka du.

*Haala burdo teddude
(Matta 18.1-5, Marku 9.33-37)*

46 Ndeen taalibaaŋe been ina njeddura moy buri teddude hakkunde muŋben. 47 Iisaa annditi ko be miilotoo ley berde maŋbe. O hooyi cukalel, o darni ngel dakkol makko, 48 o wi'i be:

—Neddo fuu jaŋbiido cukalel ngel e innde am, wo miin jaŋbii. Jaŋbiido kam du, jaŋbake Nuldo kam. Sabo burdo famdude hakkunde moodon fuu, kam woni tedduo.

Haala mo salaaki en fuu ina wondi e meeden

(Marku 9.38-40)

49 Yuhanna haali, wi'i:
—Joomam, min nji'ii gorko gooto ina riiwra ginnaaji e innde maa, de min kadi mo, sabo o waldaa e meeden.

50 Iisaa wi'i mo:
—Taa kadee mo dum, sabo mo salaaki on fuu ina wondi e moodon.

No wuro wooto salorii Iisaa

51 Nde wakkati yeentugol Iisaa dow kammu badinoo fu, siini yahan Urusaliima, 52 nuli nulaabe ardoo dum. Nulaabe been naati ley wuro Samariyankoobe wooto faa cegilanoo mo weerdude. 53 Ammaa wuro ngoon jaŋbaaki mo, sabo Urusaliima o fa'i. 54 Nde Yaakuuba e Yuhanna nji'unoo dum ndeen, mbi'i:

—Joomii amin, yalla ada yidi min njamira yiite yuura dow kammu wula be naa?

55 Ndeen Iisaa hucciti e maŋbe, feli be. 56 Caggal duum be njehi wuro wonngo.

*No yimbe mbiiri njokkan Iisaa
(Matta 8.19-22)*

57 E ley jahaangal maŋbe ngaal, goddo wi'i mo:

—To njahataa fuu mi jokkete.

58 Iisaa wi'i mo:

—Baagaaji† ina njogii gayde, pooli du ina njogii cuudi, ammaa Bii Neddo walaa fay nokku do fukkina hoore muudum fowta.

59 O wi'i goddo katin:

—Jokkam!

Oon jaabii mo, wi'i:

—Joomam, accu mi yaha mi uwowa baaba am tafon.

60 Iisaa wi'i mo:

—Accu maaybe uwa maaybe muŋben. Aan kaa, yahu mbaajoda kabaaru laamu Laamdo.

61 Goddo katin wi'i mo:

—Joomam, mi jokkete, de accu mi waynowoo yimbe am tafon.

62 Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Neddo fuu nanngudo jalo sari de na yeeyoo, walaa ko nafata ley laamu Laamdo.

10

No Iisaa nuliri taalibaabe capande njeddo e dido

1 Caggal duum, Iisaa subii katin capande njeddo e dido, nuldi be dido dido, be ardoo dum e wuro fuu e nokku fuu to o anniyii yaade, kanko e hoore makko. 2 O wi'i be:

—Gese benndude ina keewi, ammaa tayooŋe keewaa. Ndelle, ŋaaree Jom tayri nulda tayooŋe ley gese muudum deen. 3 Njehee. Si goonga mido nula on hono wo on biŋbe baali hakkunde pobbi. 4 Taa kooyee dannga, naa mbasu, naa pade. Taa njowton fay gooto e dow laawol.

5 Galle mo naatoton fuu, njowton joomum tafon, mbi'on: «Wo jam wonda e galle o!» 6 Si neddo jom jam na woni doon, du'aare mon hewtan dum. Ammaa si walaa, du'aare mon wartan e moodon. 7 Njippodon e galle oon. Ko be kokki on fuu nyaamon, njaron, sabo golloowo ina haandi e njobdi muudum. Taa ngadon naatawurtoo ley galleeji. 8 Wuro fuu ngo naatudon, si on njaŋbaama, nyaamon ko kokkadon fuu. 9 Ndannon nyawbe wonbe doon, mbi'on yimbe wuro been: «laamu Laamdo badake on.»

† 9:58 Waagaaru ina wi'ee junkuuru du.

10 Wuro fuu ngo naatudon, si on nja66aaka ley maggo, mburtodon e laabi mum, mbi'on: ¹¹ «Min pidfdanii on fay colla wuro moodon takkudo e koyde amin. Ammaa anndee: laamu Laamdo badake.» ¹² Mido haalana on: Nyannde darngal, jukkungo wuro ngoon buran ngo Sodoma ngoon bonde.

No Iisaa feliri gure caliide tuubude (Matta 11.20-24)

¹³ Bone woodanii ma, aan Korasin! Bone woodanii ma, aan Baytisayda! Sabo si kaayefiiji gadanoodi e ley moodon diin ngadanooma Tirus e Sidon fu, tawete wonbe toon been tuubiino law. Tawete be bornaakeno tekke bootooji, be njoodakeno ley ndoondi, faa be kolla be tuubii. ¹⁴ Saabe duum, nyannde darngal, jukkungo moodon buran ngo Tirus e Sidon ngoon bonde. ¹⁵ Aan du Kafarnahum, ada miiloo a toownete faa yaha kammu naa? A leeyinte faa kettaa ley maaybe.

¹⁶ O haalani taalibaa6e makko katin:

—Kettindaniido on fuu, miin het-tindanii. Calaniido on fuu, miin salanii. Calaniido kam fuu, salanake Nuldo kam oon du.

¹⁷ Capande njeddo e dido been ngar-tidi e seyo, mbi'i:

—Joomii amin, fay ginnaaji bondi diin dwtanake min saabe innde maa.

¹⁸ O wi'i be:

—Mi yi'ii Seydaani ina yuura dow kammu, ina saama hono mayyere.

¹⁹ Nanee, mi hokkii on baawde yaa6ude bolle e jahe, mi hokkii on jaalaade baawde ganyo fuu. Huunde fuu torrataa on fes. ²⁰ Ammaa taa ceyoree ko ginnaaji dwtanii on duum. Ceyoree ko inde mon mbinndaa dow kammu duum.

Haala seyo Iisaa (Matta 11.25-27, 13.16-17)

²¹ Wakkati oon, Ruuhu Ceniido hebbini Iisaa seyo. Iisaa wi'i:

—Baaba, jom kammu e leydi, mi yettii ma, sabo a suudii kulle de jom'en hakkillo e jom'en anndal, de

banginandaa de cukaloy. Ayyo, noon jaati Baaba, sabo duum weli maa.

²² Baaba am wattii huunde fuu ley junngo am. Fay gooto anndaa Biddo si wanaa Baabiiwo. Fay gooto anndaa Baabiiwo du si wanaa Biddo, e mo Biddo oon muuyi banginande.

²³ Ndeen Iisaa hucciti e taalibaa6e been, haalani dum'en kam'en tan, wi'i:

—Barke woodanii gite jiide ko nji'oton duum! ²⁴ Sabo mido wi'a on, annabaa6e heew6e e kaanankoo6e heew6e na njidunoo yi'ude ko nji'oton duum, de be nji'aay. I6e njidunoo nanude ko nanoton duum, de be nanaay.

Banndol dow Samariyanke lobbo

²⁵ Ndeen, jannginoowo Tawreeta gooto ummii faa ndaartindoo mo, wi'i:

—Moodibbo, noy kaanumi wadude faa mi he6a nguurndam ndu-umiidam?

²⁶ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Dume winndaa ley Tawreeta? Dume njanngataa ley toon?

²⁷ Jannginoowo Tawreeta oon jaabii, wi'i:

—Njidiraa Laamdo, Joomiraado maa e bernde maa fuu e yonki maa fuu e semmbe maa fuu e hakkillo maa fuu. Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.

²⁸ Iisaa wi'i mo:

—Jaabu maa o woodii. Wadu noon, ndeen a wuuran!

²⁹ Kaa jannginoowo Tawreeta oon ina yidi heedude e goonga, wi'i mo:

—Moy woni gondo am?

³⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Gorko gomma yuurii Urusaliima, ina yaha Yeriko, hawri e yanoo6e. Be borti mo, be piyi mo faa 6e mbayri mo imo badii maayde. ³¹ Tawi almaami gooto ina wara dow laawol ngool. Nde o yi'unoo janaado oon ina waalii doon fu, o wosii dum, o faltii.

³² Noon Lewinke gomma du wari nokku oon. Nde yi'unoo mo fu, wosii mo, faltii. ³³ Ammaa Samariyanke jahoowo wari to makko, yi'i mo, yur-mii mo, ³⁴ 6attii mo, sawriri barme

makko deen nebbam e cabijam, filii dum leppi. Caggal duum, o waddini dum araawa makko, o yaari dum nokkuure to weerbe njippotoo, o hinni dum. ³⁵ Jaango majjum, o itti buudi cardi didi, o hokki jom weerduude oon, o wi'i dum: «Hinna mo. Si o nyaamii ko buri dum, nde ngartumi fu, mi yobete.»

³⁶ Nde Iisaa hantunoo banndol ngol ndeen, wi'i:

—E miilo maa, moy e tato been laatii gondo janaado oon?

³⁷ Jannginoowo Tawreeta oon jaabii, wi'i:

—Jurmiido mo oon.

Iisaa wi'i mo:

—Aan du, yahu, wadoy hono noon!

No Iisaa jipporii to Marta e Mariyama

³⁸ E jahaangal ma66e ngaal, Iisaa fanti wuro wooto, de debbo bi'eteedo Marta jippini dum. ³⁹ Marta ina woodi minyiiwo bi'eteedo Mariyama. Oon ina joodii dakkol koyde Iisaa, ina hettindii haala muudum. ⁴⁰ De Marta le, golleeji muudum keewdi diin tan ngoni e hakkillo muudum, wari, wi'i:

—Joomam, a hillaaka ko minyam o yoppidi kam e golleeji di duum naa? Wi'u mo, o walla kam!

⁴¹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Marta, Marta, ada tampina hoore maa e kujje keewde, ada jiiba hakkillo maa. ⁴² Ammaa huunde wootere tan woni ko haani. Ko Mariyama subii duum wo ngedu lobbu, o teetataake dum du.

11

No Iisaa jannginiri taalibaabe muudum no du'ortee (Matta 6.9-13, 7.7-11)

¹ Nyannde gomma, Iisaa ina du'oo e nokku gomma. Nde o tilinoo ndeen, gooto e taalibaabe makko been wi'i mo:

—Joomii amin, janngin min no min ndu'ortoo, hono no Yaayaa jannginiri taalibaabe muudum noon.

² O wi'i be:

—Nde ndu'otodon fuu, mbi'on:
«Baabiwo,

innde maa laatoo seniinde, laamu maa wara.

³ Kokkoraa min nyannde fuu nyaamdu heyooru min.

⁴ Njaafonodaa min hakkeji amin, sabo minen du miden njaafoo wadoobe min hakkeji fuu.

Taa accu min njarribee.»

⁵ O wi'i be katin:

—Si gooto mon yehii to yigoo muudum hakkunde jemma, wi'ii dum: «Yigoo am, nyamlam buuruuje tati, ⁶ sabo yigoo am gondo e laawol jippake wuro am, de mi walaa ko mi hokka dum», ⁷ yalla yigoo maa oon jaabete ley galle toon, wi'e: «Taa torram, sabo dammbugal ngal sokaama, miin e sukaa6e am du min pukkake, mi waawaa ummaade faa mi hokke fay huunde?» ⁸ Mido wi'a on, fay si o ummaaki o hokkire saabe wo a yigiiko, o ummoto, o hokke haddi ko kaajadaa duum, taa o hersa. ⁹ Miin, mido wi'a on: naaree, on keban. Pilee, on njiitan. Calminee, on omtante. ¹⁰ Sabo naariido fuu heban. Piliido fuu yiitan. Calmino fuu omtante. ¹¹ Moy e moodon woni baabiwo mo biyum naarotoo liingu, de hokka dum mboddi? ¹² Naa naaroo dum bocconde, de hokka dum yaare? ¹³ Ndelle no mbonirdon nii fuu, odon anndi no kokkirton bi66e moodon kulle lobbe, sakko Baaba moodon gondo dow kammuuli. Naariido mo fuu, o hokkan dum Ruuhu Ceniido.

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawde Laamdo (Matta 12.22-30, Marku 3.20-27)

¹⁴ Nyannde gomma, Iisaa ina riiwa ginnaaru muumdinndu goddo. Nde ginnaaru nduun wurtinoo ndeen, muumo oon fuddi haalude. Dum haaynii jama'aje deen. ¹⁵ De wob6e ma66e ina mbi'a:

—Wo e baawde Beeljebul, hooreejo ginnaaji oon, o riiwrata ginnaaji.

¹⁶ Wob6e naarii mo maande yuuroore dow kammu faa ndaartindoo mo. ¹⁷ Kanko le, imo anndi miilooji ma66e, o wi'i be:

—Laamu fuu pecciingu ina habda, halkan. Katin du, si galle feccake na

habda fu, cankitoto.* ¹⁸ Si Seydaani e hoore mum feccake fu, noy laamu mum heddortoo? Midó wi'a on dum saabe ko mbiidon wo e baawde Beeljebul ndiiwrammi ginnaaji duum. ¹⁹ Si tawii miin midó riiwra ginnaaji e baawde Beeljebul, jokkuɓe on been le, moy ndiiwrata di? Ndelle golle maɓɓe jaati kollata on ngalaa e goonga! ²⁰ Ammaa si tawii junngo Laamdo ndiiwrammi ginnaaji, dum ina holla laamu Laamdo warii to moodon. ²¹ Gorko jom semmbe tiigiido kabitirde, si haybii galle mum, jawdi mum reenoto. ²² Ammaa si burdo dum semmbe warii to muudum, jaalake dum fu, teetan dum kabitirde mum de yownoo hoolaare muudum dow muɓɓen deen, fecca jawdi muudum ndiin e woɓɓe. ²³ Mo waldaa e am fuu, wo ganyo am. Mo wallataa kam mi hawrundura fuu, wo cankitoowo.

*Haala yeccagol ginnaaru
(Matta 12.43-45)*

²⁴ Si ginnaaru wurtake e neddo fu, ndu yiiltoyto e nokkuuje joorde indu filoo do ndu nootta, de ndu heɓataa. Ndeen ndu wi'an: «Mi yeccoto suudu am ndu eggunoomi e muudum nduun.» ²⁵ Nde ndu warti fu, ndu tawan suudu nduun fiisaama, moyyinaama. ²⁶ Ndeen, ndu yahan, ndu waddowa ginnaaji jeddi burdi ndu bonde. Di naata, di koda ley toon. Nii cakitte neddo oon burdata arande muudum bonde.

Haala burdo heɓude barke

²⁷ Nde o haalannoo dum ndeen, debbo gooto ley jamaa oon yepti daande muudum, wi'i:

—Barke woodanii debbo deeduɗo ma mo muynudaa!

²⁸ Ammaa Iisaa jaabii, wi'i:

—Nanooɓe haala Laamdo de njokki ka been, kam'en buri heɓude barke!

*No yimbe pilorii maande
(Matta 12.38-42, Marku 8.12)*

²⁹ Wakkati mo jama'aje deen billunduri e makko ndeen, o fuddi wi'ude:

—Yimbe jamaanu o been wo yimbe bonbe. Ibe piloo maande, de be kokkataake si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen. ³⁰ Sabo no Yuunusa laatoranii Niniwenkooɓe maande ni, hono noon Bii Neddo du laatorantoo yimbe jamaanu o maande. ³¹ Nyannde darngal, kaananke debbo leydi horɗoore ummodoto e worbe jamaanu o, hiitodoo e muɓɓen, de liɓa dum'en. Sabo o yuwii faa hoore leydi, o warii faa o hettindoo haalaaji Suleymaana kebbinaadi hakkilantaaku. Haya, burdo Suleymaana ina do! ³² Yimbe Niniwe du ummodoto e yimbe jamaanu o nyannde darngal, kiitodoo e muɓɓen, liɓa dum'en. Sabo be tuubii gilla nde be nannoo waaju Yuunusa ndeen. De inan, burdo Yuunusa ina do!

*Banndol annoora banndu
(Matta 5.15, 6.22-23)*

³³ —Fay gooto huɓɓataa lampal, de suuda dum naa hippa dum kaakol. Ko wadata dey, ngal bilete, faa ngal yaynana naatoobe. ³⁴ Gite maa ngoni lampal banndu maa. Si gite maa ina mboodi, banndu maa fuu heewan annoora. Ammaa si de mboodaa, banndu maa fuu heewan nimre. ³⁵ Ndelle, haybu, taa annoora gonɗo e maada oon niɓɓa. ³⁶ Sabo si banndu maa fuu heewii annoora, tawa faa'e e mayru walaa e nimre, ndu fuu ndu heewan annoora hono no lampal yaynirante noon.

*No Iisaa feliri Farisa'en e jannginoobe Tawreeta
(Matta 23.1-36, Marku 12.38-40, Lukka 20.45-47)*

³⁷ Nde Iisaa tilinoo haalde ndeen, Farisaajo gooto noddi dum faa wotodoo e muudum. O naatowi, o joodii faa o nyaama. ³⁸ Farisaajo oon, dum haaynii dum nde yi'unoo o fuddii nyaamude tawi o lootaay juude makko. ³⁹ De Iisaa wi'i mo:

—Onon Farisa'en, odon lawya caggal kore e caggal kaake, tawee le,

* **11:17** Timmoode aayaare nde ina waawi fiirtireede: Laamu fuu pecciingu ina haɓa, halkan, cuudi maggu fuu boɓɓoto.

berde moodon ina keewi nguyka e bonanda! ⁴⁰ Onon majjuɓe! Wanaa Tagudo dow oon tagi ley du naa? ⁴¹ Cakkee ko woni ley kore e kaake deen. Ndeen, ko heddiɗi duum fuu laatanto on ko laaɓi.

⁴² Bone woodanii on, onon Farisa'en! Sabo odon ittana Laamdo jakka naanaa e jakka haako lekkoy ngokkoy e ko aawoton fuu. Kaa odon kuyfini dartaare, odon kuyfini yidde Laamdo. Wo kanjum kaannodon wadude tawee on njoppaay ko heddiɗi duum. ⁴³ Bone woodanii on, onon Farisa'en! Sabo odon njidi joodaade nokkuuje tedduɗe ley cuudi baajordi, odon njidi salmineede e nokkuuje de yimbe keewi. ⁴⁴ Bone woodanii on! Sabo odon nanndi hono caabeeje de ngalaa maande, de yimbe njahata dow muɓben, tawee anndaa.

⁴⁵ Gooto e jannginoobe Tawreeta jaabii Iisaa, wi'i:

—Moodibbo, no kaalirtaa ni, na huyfina min, minen du.

⁴⁶ O jaabii, o wi'i:

—Onon jannginoobe Tawreeta du, bone woodanii on! Sabo odon ndonnda yimbe donje tedduɗe, tawee onon e ko'e mon, on meemirtaa de fay e hoore honndu moodon. ⁴⁷ Bone woodanii on, sabo odon moyyintinoo caabeeje annabaaɓe ɓe maamiraabe mon mbarnoo been. ⁴⁸ Ndelle odon ceedoo golle maɓbe deen ina mbeli on. Sabo kamɓe, ɓe mbarii annabaaɓe, onon du, odon moyyintinoo caabeeje muɓben! ⁴⁹ Dum le, Laamdo hakkilanteejo wi'i: «Mi nuldani ɓe annabaaɓe e nulaabe, ɓe mbara yoga, ɓe torra yoga.» ⁵⁰ Dum wadi de yiyam annabaaɓe ndu-faadam gilla e fuddoode adunaaru daam, ina yomnitoree e yimbe jamaanu o, ⁵¹ gilla e yiyam Haabiila faa e yiyam Jakariyaa baraado hakkunde hirsirde e suudu dewal mawndu nduun. Mido haalana on goonga: dum fuu dum yomnitorte e jamaanu o. ⁵² Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta! Sabo on teetii cokitirgal anndal. Onon e ko'e

mon on naataay, de yidube naatude been du, on accaay naata.

⁵³ Nde Iisaa dillunoo doon, jannginoobe Tawreeta e Farisa'en ina bernani dum sanne sanne. Ibe yama mo kulle keewde, ⁵⁴ heddiɗi iɓe tuufa mo faa ɓe keɓa e hunnduko makko ko ɓe nanngira mo.

12

Haala kulol Laamdo (Matta 10.26-31)

¹ Wakkati oon yimbe ujunaaje sowre kawriti faa ina njaabundura. Ndeen Iisaa wi'i taalibaaɓe mum been:

—Ndeentee e rabilla Farisa'en, dum woni naafikaare. ² Walaa fuu ko suddii ko sudditataake, walaa ko suudii ko ɓangintaake. ³ Dum wadi huunde fuu ko kaaldon ley nimre nanete ley annoora. Katin du ko cowndidon ley cuudi ommbaadi fuu, gooynete faa dow cuudi.

⁴ Mido haalana on, onon yigiraabe am: taa kulee waroobe ɓanndu de walaa fuu ko mbaawi gada duum. ⁵ Mi hollan on mo kaandon hulde: kulon baroowo neddo, jogiido baawde nannude dum ley jahanama. Goonga, mido wi'a on: oon kaandon hulude! ⁶ Wanaa pooloy njoyoy ina coottee buudi didi tan naa? Ammaa fay e noon, Laamdo yeggitataa fay gootel e makkoy. ⁷ Ko ɓuri noon du, fay ngaasa ko'e moodon fuu limaama faa laaɓi. Ndelle, taa kulee, sabo odon ɓuri pooli keewdi tedduɗe.

Haala jabande Almasiihu yeeso yimbe

(Matta 10.32-33, 12.32, 10.19-20)

⁸ Mido wi'a on: neddo fuu jabando kam yeeso yimbe, miin Bii Neddo du mi jaban dum yeeso maleyka'en Laamdo. ⁹ Ammaa caliido kam yeeso yimbe, salete yeeso maleyka'en Laamdo. ¹⁰ Neddo fuu kaaldo ko boni e dow Bii Neddo, ina waawi yaafeede. Ammaa mbonkiido Ruuhu Ceniido yaafataake. ¹¹ Nde yimbe njaari on to cuudi baajordi naa yeeso hooreeɓe naa laamiibe taa mbemmedon ko

njaaboton, naa ko kaaloton, ¹² sabo Ruuhu Ceniido anndinan on wakkati oon ko kaandon haalde.

Banndol dow jom jawdi pamaro hakkillo

¹³ Goddo ley jamaa oon wi'i:

—Moodibbo, wi'u mawnam o hokka kam ngedu am e ndongu amin.

¹⁴ O jaabii dum, o wi'i:

—Hey gorko, moy wadi kam carotodo mon naa peccoowo jawdi mon?

¹⁵ O wi'i jamaa oon:

—Tinnee ndeentee e eelgal* jawdi fuu, sabo wanaa jawdi wuurnata neddo, fay si tawaa wo jom jawdi.

¹⁶ O bannani 6e banndol, o wi'i:

—Jom jawdi gomma, gese muudum mboodiino sanne. ¹⁷ Imo miiloo e hoore makko: «Noy ngadammi? Sabo mi walaa fuu do mi resa nyaamri am ndi. ¹⁸ Ayyo, nii ngadammi: mi liban beembe am deen, mi nyiba godde burde de manngu, mi resa nyaamri am ndi e jawdi am fuu toon. ¹⁹ De mi wi'a e hoore am: A hebi jawdi mbaawndi jogaade ma duubi keewdi. Fowtu, nyaamaa, njaraa, mbeltodaa.» ²⁰ Ammaa Laamdo wi'i mo: «Aan pamduo hakkillo! Yonki maa ittete e jemma o. Moy adata ko paggidaa duum?» ²¹ Nii woni sifa neddo fuu pagganiido hoore muudum jawdi, de wanaa jom jawdi yeeso Laamdo.

Haala hoolaade Laamdo (Matta 6.25-34)

²² Ndeen o wi'i taalibaabe makko been:

—Dum wadi mido wi'a on: taa nguurndam mon haaba on ko'e e ko nyaamoton. Taa balli mon du kaaba on ko'e e ko bornoton. ²³ Sabo nguurndam ina buri nyaamdu, banndu du ina buri kotal. ²⁴ Taykee dowdaake le: de aawataa, de tayataa, de ngalaa resirde, de ngalaa beembe, ammaa Laamdo ina nyaamna de. Onon, odon buri pooli diin to woddi! ²⁵ Moy e moodon waawi beydude balde muudum fay nyalooma gooto saabe kaabu-ko'u

muudum? ²⁶ Ndelle, si tawii on mbaawaa wadude fay hono dum e famdude, ko wadi odon kaabi ko'e mon e dow ko heddi duum?

²⁷ Yeewee pinndiiji no mawnirta. Di tampataa, di mottataa. Ammaa mido wi'a on, fay Suleymaana e darja muudum fuu holtiraay hono gootel e majji ni. ²⁸ Laamdo ina holtinira ni hudo wonko ley ladde hannden, faddeteeko e yiite jaango, sakko onon, onon famdube hoolaare! ²⁹ Taa kilnee filaade ko nyaamete e ko yaretee, taa dum haaba on ko'e! ³⁰ Sabo kulle deen fuu, wo yimbe adunaaru pilotoo de. De Baaba mon ina anndi odon kaajaa de. ³¹ Ammaa pilodon laamu Laamdo, ndeen on beydante ko heddi duum.

Haala jawdi dow kammu (Matta 6.19-21)

³² Taa kulee, onon coggal pamaral, sabo Baaba moodon ina seyorii hokkude on laamu muudum. ³³ Connee jawdi mon fuu, cakkon. Moyyanee ko'e mon danngaaji di mbonataa, njogodon jawdi ngonndi dow kammu ndi timmataa, ndi gujjo badataako, mooyu du bonnataa. ³⁴ Sabo do jawdi moodon woni fuu, doon berde moodon du ngonata.

Haala segilaniibe jakkitaade jom mubben (Matta 24.45-51)

³⁵ —Kaabee kaabordi mon faa ngollon, kubbee lampe mon. ³⁶ Laatee hono yimbe segilaniibe jakkitaade jom mubben nde wartata weltaare bangal, faa omtanon dum wakkati nde yottii salmini fu. ³⁷ Barke woodanii maccube 6e jom mubben tawi ina kakkilani dum. Goonga kaalanammi on: o haaboto kaaborgol makko saabe golle, o joyyina 6e faa 6e nyaama, o wara o gollana 6e. ³⁸ Si o wartii hakkunde jemma, naa hejjere fu, barke woodanii 6e o tawri noon been.

³⁹ Paamee dum do: si jom galle ina anndunoo wakkati mo gujjo warata,

* **12:15** Maanaa eelgal do wanaa njaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

yoppataano o naata suudu muudum.
⁴⁰ Onon du, cegilee, sabo Bii Neddo waran e wakkati mo on miilaaki.

⁴¹ Piyeer wi'i mo:

—Joomam, banndol ngol le, wo minen tan kaaldataa naa yimbe fuu?

⁴² Iisaa jaabii, wi'i:

—Moy woni golloowo koolniido, jom hakkillo, mo joomum halfinta golloobe mum faa hokka be ngedu ma66e nyaamdu e wakkati kaando?

⁴³ Barke woodanii golloowo mo joomum warti, tawi ina wada noon.

⁴⁴ Goonga kaalanammi on: joomiiko oon halfinan mo jawdi muudum fuu.

⁴⁵ Ammaa si golloowo oon wi'ii ley bernde mum joomum oon booyii wartaay, de fuddi ina fiya maccube e horbe, ina nyaama ina yara ina suloo, ⁴⁶ ndeen kaa, joomiiko wartan nyalooma mo o anndaa e wakkati mo o miilaaki. Joomiiko oon jukkoto mo jukkungo naawngo, watta mo hakkunde be ngoondinaay.

⁴⁷ Golloowo anndudo ko joomum yidi, de segilaaki, gollaay ko joomum yidi fu, fiyete boggi keewdi. ⁴⁸ Kaa mo anndaa ko joomum yidi, de wadi ko jeyi fiyeede, fiyete boggi seeda. Kokkaado ko duudi, yamete ko duudi. Kalfinaado ko heewi, yamete ko buri heewde.

No Iisaa laatorii sabaabu ceedaagu yimbe

(Matta 10.34-36)

⁴⁹ —Mi warii faa mi fadda yiite e leydi ndi. Mido heppi nge hu66a law! ⁵⁰ Ina woodi lootagal batisima naawngal ngal looteteemi. Mido torroo faa dum tabita! ⁵¹ Odon miiloo wo jam ngardumi adunaaru naa? Wanaa! Mido wi'a on: ko ngardumi dey, wo senndude. ⁵² Gilla joonin yimbe njoyo wondube ley wuro wooto ceedan, tato kabdan e dido, dido kabdan e tato. ⁵³ Baaba habdan e biyum gorko, biddo gorko du habdan e bammum, inna habdan e biyum debbo, biddo debbo du habdan e inna muudum, esiyo debbo habdan e dee

biyum, dee biddo du habdan e esum debbo.

Haala senndude wakkatiiji

(Matta 16.2-3)

⁵⁴ Iisaa wi'i jama'aaje deen katin:

—Si on nji'ii ruulde ina yuura gorgal tan, on mbi'an nde to6an. Laa-torto hono noon du. ⁵⁵ Si henndu hordoore wifii, on mbi'an wulan jaw. Dum laa-torto noon du. ⁵⁶ Onon mu-naafiki'en! Odon mbaawi senndude alhaali leydi e kammu. Ko wadi de on mbaawaa senndude alhaaliiji jamaanu o?

No neddo haaniri rewritinde e gondo muudum

(Matta 5.25-26)

⁵⁷ Ko wadi on mbaawaa annditande ko'e mon ko fonnditii? ⁵⁸ Si ada yaada e kabdo maa faa cardowon, fila rewritinde e makko gilla e dow laawol, taa o yaare to carotoodo, de carotoodo oon hokke doomoowo kasu, de doomoowo oon du udde ley kasu. ⁵⁹ Mido haalane: abada a wur-tataako, si a yobaay ko ndewetedaa duum faa laabi.

13

Haala tuubugol e halkugol

¹ Wakkati oon, wo66e ngari kaalani Iisaa ko hewtii Galilinkoo6e wo66e. Be mbi'i Pilaatu* jillundurii yiyam ma66e e yiyam sadakaaji ma66e.

² Iisaa jaabii be, wi'i:

—Yalla odon miiloo kambe buri lut-tude diina e Galilinkoo6e heddiibe been fuu naa? Odon miiloo wo saabe duum wadi de be torrira noon naa?

³ Mido haalana on: wanaa noon. De si on tuubaay, on fuu hono noon kalkir-ton.

⁴ Odon miccoo yimbe sappo e njetto be suudu Silowam toowndu nduun saami dow mu66en faa maayi been. Yalla odon miiloo kambe buri yimbe Urusaliima fuu junuuba naa?

⁵ Mido haalana on: wanaa noon. De si on tuubaay, on fuu hono noon kalkir-ton.

⁶ Ndeen o banndani be banndol ngol, o wi'i:

—Yibbi ngooti ina wonnoo ley ngesa neddo gomma. O wari borude

* **13:1** Pilaatu wo hooreejo leydi Yahuudiya.

ki, de o tawraay ki fay huunde. ⁷ O wi'i golloowo ngesa oon: «Nii woni duubi tati mido wara filaade bi66e yibbi ki, de mi tawaay. Soppu ki! Ko wadi iki itta semmbe leydi ndi?»
⁸ Golloowo oon wi'i mo: «Joomam, accu ki do faa mawuuri. Do e ndeen, mi reman mi fiiltina ki, mi watta birgi. ⁹ Ina hasii ki rimaan do e mawuuri. Si ki rimaay du, coppaa ki.»

No Iisaa danniri debbo nyannde fowteteende

¹⁰ Nyannde fowteteende gomma, Iisaa ina waajoo ley suudu waajordu wooturu. ¹¹ Debbo gomma mo ginnaaru nyawni ko wadi duubi sappo e jeetati ina tawaa doon. O turiido tan, o waawaa dartaade fey. ¹² Nde Iisaa yi'unoo mo ndeen, noddi mo, wi'i mo: —Banndam debbo, a dadii nyawu maa ngu.

¹³ Iisaa yowi juude mum dow makko, de wakkati gooto o dartii cet, imo yetta Laamdo. ¹⁴ De hooreejo suudu waajordu nduun na mettaa ko Iisaa dannii goddo nyannde fowteteende duum, wi'i yimbe been:

—Balde jeegom jeyde golleede ina ngoodi. E ley balde deen kaandon warude ndannedon, wanaa nyannde fowteteende.

¹⁵ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Onon munaafiki'en! Wanaa mono e moodon fuu ina habbita ngaari muudum naa araawa muudum nyannde fowteteende yarnowa dum naa? ¹⁶ Debbo o wotaan Ibrahiima, mo Seydaani habbiri duubi sappo e jeetati. Wanaa imo jeyi habbiteede nyannde fowteteende naa?

¹⁷ Nde o haalannoo dum ndeen, waybe mo been fuu cemti. De jamaa oon fuu ina ceyii e dow kaayeeffiji di o wadata diin.

Banndol haala gabbel pamarel (Matta 13.31-32, Marku 4.30-32)

¹⁸ Iisaa wi'i:

—Noy laamu Laamdo wa'i? Dume nanndinammi dum? ¹⁹ Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari ngel neddo hooyi, aawi ley

sardine muudum. Aawdi ndiin fufi, laatii lekki faa pooli piirooji nyibi cuudi mu66en e licce makki.

Banndol haala rabilla (Matta 13.33)

²⁰ O wi'i katin:

—Dume nanndinammi e laamu Laamdo? ²¹ Ina nanndi e rabilla mo debbo hooyi, diibunduri e etirde conndi tati mawde faa dum fuu dum yuufi.

Haala dammbugal paadungal (Matta 7.13-14, 21-23)

²² Iisaa ina rewa ley galluje e ley gure fuu, ina waajoo, ina fonndii Urusaliima. ²³ Neddo gomma yami mo:

—Joomam, yimbe seeda tan kisata naa?

O wi'i be:

²⁴ —Ndurwee naatiron dammbugal paadungal sabo mido wi'a on: heewbe tefan naatude, de kunngoo. ²⁵ Si jom galle oon ummake, sokii dammbugal muudum, tawi onon odon keddii yaasin, odon calma, odon mbi'a: «Joomii amin, omtan min», ndeen o jaaboto on: «Mi anndaa to njeядon!» ²⁶ Ndeen, on puddan wiide: «Min nyaamdii e maa, min njardii e maa, a waajake dow laabi amin.» ²⁷ Ndeen o jaaboto on: «Mi anndaa to njeядon. Mboddee kam, onon wadoobe ko boni!» ²⁸ On mboyan, on nyeryunduran nyiye nde nji'oton Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, kam'en e annabaa6e fuu ley laamu Laamdo, tawa onon on faddaa6e yaasin. ²⁹ Yimbe yuuran lettugal e gorgal, hordoore e sobbiire, njoodoo nyaamda ley laamu Laamdo. ³⁰ Goonga ni, sakitiibe wo66e ardoto, ardiibe wo66e du cakitoto.

No Iisaa woyri yimbe Urusaliima (Matta 23.37-39)

³¹ Wakkati oon, Farisa'en wo66e ngari, mbi'i mo:

—Dillu do, njahaa e yaadu maa, sabo Hirudus kaananke oon ina muuyi warude ma.

³² O wi'i be:

—Njehee mbi'owee baagayel ngeel: «Ndaar, mi riiwan ginnaaji, mi

dannan nyawbe hannden e jaango. De nyannde tataberde mi yottinan golle am. ³³ Ammaa ina tilsi mi yaha hannden e jaango e fabbi-jaango, sabo annabaajo haanaa maayde si wanaa ley Urusaliima.»

³⁴ Kay Urusaliima, Urusaliima! Ada wara annabaabe, ada warda nulaabe to maa kaaye! Kile keewde njidumi hawrundurde biibe maa hono no cofal hawrundurta coppi muudum ley bippeele muudum ni. De on njaabaay. ³⁵ Paamon, Laamdo yoppidii on e suudu mon. Mido wi'a on: on nji'ataa kam katin si wanaa faa wakkati mo mbi'oyton: «Barke woodanii gardo e dow innde Joomiraado!»†

14

No Iisaa danniri gorko buutudo

¹ Nyalaande fowteteende gomma, Iisaa naatii suudu hooreejo Farisa'en gooto faa nyaama. Wonbe toon been ina taykoo mo. ² Gorko buutudo ina tawaa yeeso makko doon. ³ Iisaa haaldi e jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, wi'i dum'en:

—Dannude nyawdo nyalaande fowteteende, ina dagii naa dagaaki?

⁴ De be keddii ibe ndeyyinii. Iisaa tuggi nyawdo oon, dannii dum, de yoppi dum dilli. ⁵ Ndeen o wi'i be:

—Moy e moodon biyum naa ngaari mum saamata ley bunndu de hungoo wurtinde dum law law, fay si dum nyalaande fowteteende?

⁶ Be kunngii jaabaade fay huunde e dow majjum.

Haala subaade joonnde e noddude yimbe

⁷ Wakkati Iisaa yi'i noddabe been ina cuboo nokkuuje burde teddude, o bannani be, o wi'i:

⁸ —Si a noddaama bangal fu, taa jooda e joonnde burnde teddude. Sabo burdo ma teddude ina waawi warude, ⁹ de noddudo ma oon wara, wi'e: «Hokku oodo joodorgal ngal!» Ndeen a semtan, kooyaa joonnde burnde leeyude ndeen. ¹⁰ Ammaa

si a noddaama bangal fu, njoodofaa to leeyi, faa noddudo ma oon wara, wi'e: «Yigoo am, hewtu dow to woodi toon!» Ndeen, dum laatante teddeengal yeeso joododiibe maa been fuu. ¹¹ Sabo mawninkiniido fuu, leeyinte, leeyinkiniido du teddinte.

¹² O wi'i noddudo mo oon du:

—Si ada nodda yimbe mbottaari naa hiraande, taa noddu yigiraabe naa banndiraaabe naa sakiraaabe naa hoddiibe maa jogiibe jawdi. Hasii be nodditete de dum laatoon njobdi maa. ¹³ Jonkaa si a wadii weltaare fu, noddaa talkaabe e woybe e bonnguuwe e wumbe. ¹⁴ Ndeen, a barkinte, sabo been ngalaa ko njobire. A yobete nyannde dartiibe ummintinaa.

Bannadol dow weltaare (Matta 22.1-10)

¹⁵ Gooto e nyaamoobe been, nde nannoo haala ka ndeen, wi'i mo:

—Barke woodanii nyaamoowo ley laamu Laamdo.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Gorko gomma wadii nyaamdu mawndu, noddi yimbe faa heewi.

¹⁷ Wakkati nyaamdu nduun segilino fu, o neli maccudo makko to yimbe been, wi'a: «Ngaree, nyaamduuji diin cegilaama.» ¹⁸ Be fuu, be puddi saloraade gooto gooto. Goddo mabbe wi'i: «Mi soodii ngesa, ina tilsi mi yaha mi ndaarowa nga, mido naare njaafodaa kam.» ¹⁹ Goddo du wi'i: «Mi soodii ga'i demooji sappo. Mi yahan mi ndaarowa di, mido naare njaafodaa kam.» ²⁰ Goddo katin wi'i: «Mi banjudo kesum, duum wadi de mi hebataa warude.» ²¹ Maccudo oon warti, haalani dum joomum. Oon berna, wi'i mo: «Yahu law ley nokkuuje e dow laabi ngalluure nde, ngaddaa talkaabe e woybe e wumbe e bonnguuwe.» ²² Maccudo oon warti, wi'i: «Joomam, ko mbiidaa duum fuu wadaama, de faa joonin nokkuure ina heddi.» ²³ Ndeen joomiiko oon wi'i mo: «Yahu dow laabi jaajudi e paadudi, ndooldaa yimbe ngara naata, faa suudu am ndu heewa.

† 13:35 Jabuura 118.26.

24 Sabo mido wi'a on: fay gooto e 6e noddunoomi been meedataa nyaamdu am ndu.»

No neddo laatortoo taalibaajo Iisaa

(Matta 10.37-38)

25 Yimbe heewbe ina njaada e Iisaa. O hucciti e ma6be, o wi'i 6e:

26 —Gardo to am fuu, sanaa mi burana dum bammum e inna muudum e jom suudu muudum e sukaabe muudum e minyiraa6e mum e mawniraa6e mum, mi burana dum fay hoore muudum. Si wanaa noon fu, joomum waawaa laataade taalibaajo am. 27 Katin du, mo wakkaaki leggal muudum palaangal de jokki kam fuu, waawaa laataade taalibaajo am.* 28 Si won muuydo e moodon nyibude suudu toowndu, wanaa joomum joodoto tafon, hiisoo ko haajaa, de ndaara yalla na jogii ko tannyata ndu naa? 29 Si wanaa noon, si joomum joyyini de waawaay tannyude, jiido ndu fuu jalan dum, 30 wi'a: «Neddo o fuddii nyibude, de hunngii tannyude!» 31 Katin, si kaananke yehii faa habdowa e kaananke goddo, wanaa o joodoto tafon o fonnda yalla wor6e makko ujunaaje sappo been ina mbaawi habdude e jogiido wor6e ujunaaje noogayo? 32 Si tawii o waawaa, o nulan yimbe to joomum gilla battaaki, faa jam wada hakkunde ma6be. 33 Hono noon, fay gooto moodon waawaa laataade taalibaajo am si yoppaay ko jogii fuu.

(Matta 5.13, Marku 9.50)

34 Lamdam ina woodi, ammaa si dam selii lamsude, dume lamsinta dam katin? 35 Walaa fuu ko dam nafata, wanaa e leydi, wanaa e birgi. Dam faddete yaasin.

Jom nowru nanooru fuu, nana.

15

Banndol dow mbaalu lallungu
(Matta 18.12-14)

1 Nanngoo6e lampo e luttu6e wo6be fuu ina badii mo faa kettindanoo mo. 2 Farisa'en e jannginoo6e Tawreeta ina njormoo, ina mbi'a:

—Gorko o ina jab6oo luttu6e, ina nyaamda e mu6ben!

3 Ndeen o banndani 6e banndol ngol, o wi'i:

4 —Si gooto moodon ina jogii baali hemre, de ngootu lalli, wanaa yoppa capande jeenay e jeenay diin fuu ley ladde, de filwoo lallungu nguun faa yiita dum naa? 5 Si o yiitii dum fu, o towiran dum seyo. 6 Nde o warti galle makko fuu, o noddan yigiraa6e makko e hoddiibe makko, o wi'a dum'en: «Ceyodee e am, sabo mi yiitii mbaalu am lallunoongu.»

7 Mido haalana on: hono noon seyo laatortoo dow kammuuli si luttoowo gooto tuubii. Ingo 6uri seyo capande njeenayo e njeenayo dartiibe 6e kajaaka tuubude.

Banndol dow mbuudu cardi lallungu

8 —Katin du, si debbo ina jogii buudi cardi sappo, de ngootu lalli fu, wanaa o hu6ban lampal, o fiisoo galle oon, o filoroo hakkillo faa o yiita dum naa? 9 Nde o yiiti dum fu, o hawrunduran yigiraa6e makko e hoddiibe makko, o wi'a: «Ceyodee e am, sabo mi yiitii mbuudu am lallunoongu.» 10 Mido haalana on: hono noon maleyka'en Laamdo ceyortoo, si luttudo gooto tuubii.

Banndol dow bidde majjudo

11 Iisaa wi'i katin:

—Gorko gomma ina woodunoo 6i6be wor6e dido. 12 Minyiiwo oon wi'i bammum: «Baaba, hokkam ngedu am e jawdi ndi.» Ndelle, baabiiko oon fecci jawdi muudum ndiin hakkunde ma6be. 13 Faa wadi balde seeda, minyiiwo oon hawrunduri ko jogii fuu, dilli, yehi leydi mbodfundi. Toon o bonniri ngedu makko nguun fuu e fijirde. 14 Nde o hantunoo ndi fuu ndeen, rafo bonngo wadi e leydi ndiin, o fuddi tampude. 15 O

* 14:27 Ndaaree Lukka 9.23.

yehi o takkowi e gorko jeyaado e leydi ndiin. Oon nuli mo gese mum faa o duranowa dum girooji muudum. ¹⁶ Imo muuyi nyaamude fay nyaamdu girooji diin, ammaa fay gooto hokkataa mo. ¹⁷ Ndeen hakkillo makko warti, o wi'i e hoore makko: «Gollanoobe baaba am nyaaman faa kedda, inani kam do, mido maaya rafo. ¹⁸ Mi ummoto, mi hoota to baaba am, mi wi'a dum: Baaba, mi toonyake jom kammuuli, mi toonyake ma aan du, ¹⁹ mi haandaa e fay wi'eede biya katin. Ndelle, jogoram hono wo mi gooto e golloobe maa been!» ²⁰ Jonle o ummii, o fonndii to baabiiko. Gilla imo woni to woddi, baabiiko oon haccii mo, yurmii mo sanne, doggi, gorfi mo, mucci mo. ²¹ Biddo oon wi'i mo: «Baaba, mi toonyake jom kammuuli, mi toonyake ma, mi haandaa e fay wi'eede biya katin!» ²² De baabiiko oon wi'i maccube muudum: «Karee, ngaddowee saaya burka fuu woodde bornon mo! Ngatton hootonnde e honndu makko, ngatton pade e koyde makko. ²³ Ngaddon ngaari payndi du, kirson dum faa nyaamen, mbeltoden! ²⁴ Sabo biyam o, o maaynoodo de o ummitii, o majjunoodo de o yiitaa.» Nii be puddiri weltaare.

²⁵ Wakkati oon, biddo mawniiwo oon ina woni ley ngesa. Nde wartanoo faa badii wuro ndeen, nani jimi fiyo e dippaali. ²⁶ O noddi gooto e golloobe been, o yami dum ko woni duko ko. ²⁷ Oon wi'i mo: «Minya oon warti de bammaa hirsani mo ngaari payndi, sabo o wartii, imo reenii.»

²⁸ Ndeen mawniiwo oon tikki, salii naatude galle oon. Baabiiko oon wurtii, ina sura mo faa o naata. ²⁹ O jaabii baabiiko, o wi'i: «Ndaar, duubi keewdi mido gollane, fay nde wootere mi salaaki yamiroore maa. Ammaa dum e laataade fuu, abada a hokkaay kam miin kaa fay damngel faa mi weltodoo e yigiraaabe am. ³⁰ De biya nyaamrufo jawdi maa e rewbe fijoobe oon kaa, ko warti, a hirsanii

dum ngaari payndi.» ³¹ Baabiiko wi'i mo: «Binngel am, abada enen ngondi, ko njeymi fuu, wo aan jeyi. ³² Ina haani ceyoden, mbeltoden. Sabo minya oon, o maaynoodo de o ummitii, o majjunoodo de o yiitaa.»

16

Banndol dow howruujo carudo

¹ Iisaa wi'i taalibaaabe mum been katin:

—Jom jawdi gomma halfiniino howruujo muudum jawdi. O haalanaa howruujo oon ina bonna jawdi makko. ² O noddi dum, o wi'i: «Ko nanumi e maada duum wo dume? War, hiisa ko kalfinadaa duum, sabo a waawaa halfineede katin.» ³ Howruujo oon wi'i e hoore muudum: «Noy ngadammi? Sabo joomam ittan kam e golle. Mi walaa semmbe remude, mido semta naaraade. ⁴ Ayyo! Mido anndi no ngadammi, faa yimbe njaabbitoo kam e ley cuudi mubben si mi bortaama golle.» ⁵ Jonle o noddi be joomiiko rewata nyamaale been, gooto gooto. O wi'i arandeejo oon: «Noy foti joomam rewete?» ⁶ Oon wi'i mo: «Paali hemre nebbam ndeweteemi.» Howruujo oon wi'i mo: «Hooyu talkuru maa nyamaale, hara, jooda mbinndaa capande joy.» ⁷ O wi'i goddo katin: «Aan le, noy foti ndewetedaa?» Oon wi'i mo: «Bootooji alkama hemre.» O wi'i oon: «Hooyu talkuru maa nyamaale, mbinndaa bootooji capande jeetati.» ⁸ Jom howruujo oonyiido oon mani dum saabe yoyre muudum. Sabo yimbe adunaaru been buri yimbe annoora gollirde yoyre hakkunde mubben. ⁹ Miin, mido wi'a on: Pilanee ko'e mon yigiraaabe, piloree be jawdi adunaaru faa nde ndi hantii fu, njaabbitedon ley nguurndam nduumiidam.

¹⁰ Koolniido e ko famdi, hoolnoto e ko mawni du. Mo laamnaay ko famdi, laamnataa ko mawni du. ¹¹ Ndelle, si on kollaay hoolaare e jawdi adunaaru ndi, moy halfinta on jawdi ngoongalaari ndiin? ¹² Katin

du si on kollaay hoolaare e jawdi njananndi, moy hokkata on ko njeýdon duum? ¹³ Maccudo fay gooto waawaa gollande joomiraaþe dïdo. Sabo wanyan gooto, de yida keddiido oon, maa du nanngunduran e gooto, de yawa keddiido oon. On mbaawaa gollande Laamdo e jawdi fuu nde wootere.

(Matta 11.12-13, 5.18, 31-32)

¹⁴ Farisa'en, yidube ceede been, ina kettindii dum fuu, ina njala mo.

¹⁵ Iisaa wi'i þe:

—Onon le, odon moyyina ko'e moodon yeeso yimþe, ammaa Laamdo ina anndi berde mon. Sabo ko yimþe teddinta duum, ina nyid-dinii to Laamdo.

¹⁶ Tawreeta e annabaabe ina ngoodunoo faa warude wakkati Yaayaa. Gilla e Yaayaa Kabaaru Lobbo laamu Laamdo ina þanginee. Mono fuu ina durwa naatude ley maggu. ¹⁷ Ammaa e noon fu, timmugol kammu e leydi þuri hoyude diina ittude toþþel gootel e ley Tawreeta oon.

¹⁸ Neddo fuu ceerudo deekum de þanji goddo, jeenii. Katin du neddo fuu þanjudo debbo ceeraado, jeenii.

Bannadol dow jom jawdi e Laajaru

¹⁹ —Ina woodunoo gorko gomma jom jawdi þornotoodo kaddule bodeeje daatude, buurdudo nyannde fuu e weltaare e mbelirka.

²⁰ Talkaajo gomma keewdo þuuye, bi'eteedo Laajaru, ina fukkoo dammbugal galle makko. ²¹ Imo muuynoo nyaamude kedde jom jawdi oon. Fay dawaadi ina ngara ina metta þuuye makko deen.

²² Talkaajo oon maayi, maleyka'en njaari dum faa to Ibrahiima. Jom jawdi oon kam du maayi, uwaa. ²³ Ley nokkuure maayþe imo torroo, o þanti gite makko, o haccii Ibrahiima to woddi, Laajaru ina woni dakkol muudum.

²⁴ O yeewnii o wi'i: «Baaba am Ibrahiima, yurmam, nulu Laajaru, suuwa hoore honndu muudum ley ndiyam, de wara feewnana kam demngal am. Sabo mi torrake sanne ley yiite nge.»

²⁵ Ammaa Ibrahiima wi'i: «Binnel

am, miccita a heþii kulle lobbe e ley nguurdam maada, Laajaru kaa wo bone tan heþi. Joonin, kanko o heþii hinneede do, de aan torrodaa. ²⁶ Ko þuri dum du fuu, luggere mawnde woni hakkunde amin e moodon. Ndelle si won yidube yuurude to amin njaha to moodon, naa yuurude to moodon ngara to amin, tawan mbaawaa.» ²⁷ Jom jawdi oon wi'i: «Ndelle baaba, mido nyaage, nulu Laajaru suudu baaba am, ²⁸ sabo mido woodi sakiraaþe worþe njoyo, faa o gongina þe taa þe ngara e nokku torra o.» ²⁹ Ammaa Ibrahiima wi'i mo: «Iþe njogii haala Muusaa e haalaaji annabaabe, accu þe kettindanoo di.» ³⁰ O jaabii dum: «Wanaa noon, baaba am Ibrahiima! De si goddo yuurii hakkunde maayþe yehi to maþþe fu, þe tuuban.» ³¹ Ibrahiima wi'i mo: «Si þe kettindanaaki Muusaa e annabaabe, fay si goddo ummitii e maayþe, þe ngoondintaa.»

17

Haala luttude e yaafeede

(Matta 18.6-7, 21-22, Marku 9.42)

¹ Iisaa wi'i taalibaaþe muudum been:

—Sikke walaa ko fergata yimþe faa luttina dum'en waran, ammaa bone woodanii laatiido sabaabu majjum. ² Hayre teddunde haþþee e daande joomum faddee ley maayo manngo, dum þuri woodde diina luttinde gootel e cukaloy koy. ³ Kaybee ko'e moodon: si sakiike maa luttii, pelaa dum. Si tuubii, njaafodaa dum.

⁴ Si o toonyake ma kile jeddi e ley nyalooma gooto, de o warti to maa kile jeddi imo tuubane, njaafodaa mo.

Haala goondinal e dwtanaade

⁵ Nulaabe been mbi'i Iisaa:

—Beydan min goondinal.

⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Si goondinal moodon fotii fay no gabbel lekki mutaari ni, si on mbi'ii lekki kiido doofoo, darowoo ley maayo, ki jabanen on.

⁷ Moy e moodon maccudo muudum demoowo naa duroowo yuurata

ladde, warta, de wi'a dūm: «Hara jooda, nyaamu?»⁸ Walaa! A wi'an mo: «Wadanam nyaamdu, haḅḅa kaddule maa de ngollanaa kam faa mi nyaama mi yara, de sakitoo aan du nyaamaa njaraa.» Wanaa noon worri naa?⁹ Yalla a yettan maccudo oon saabe wadii ko njamirdaa dūm naa?¹⁰ Onon du hono noon. Si on ngadii huunde fuu ko njamiradon, mbi'ee: «Min maccuḅe tan, ko min njeji wadude ni min ngadi.»

No Iisaa danniri seppinḅe sappo

¹¹ Nde Iisaa yahannoo Urusali-ima ndeen, rewi hakkunde leyde Samariya e Galili. ¹² O wari faa o naata wuro wonngo, de seppinḅe sappo ngari to makko, ndarii to toowti,¹³ yeewnii, mbi'i:

—Iisaa, joomii amin, yurma min!

¹⁴ Nde o yiinoo ḅe ndeen, o wi'i ḅe:

—Njehee, kollowee ko'e mon al-maami'en ḅeen.

E ley yaadu maḅḅe nduun ḅe cellinaama. ¹⁵ Gooto maḅḅe, nde yi'unoo dadii ndeen, yeccii, ina teddina Laamdo e daande toownde. ¹⁶ O sujidi e leydi dakkol koyde Iisaa, imo yetta dūm. Oon wo Samariyanke.

¹⁷ Iisaa jaabii, wi'i:

—Wanaa sappo ḅeen fuu ndadii naa? Toy njeenayo ḅeen le ngoni?

¹⁸ Ndelle walaa fuu jecciido faa teddina Laamdo si wanaa janano o naa?

¹⁹ Ndeen, o wi'i gorko oon:

—Umma, yahu, goondinal maa dannii ma.

Haala maandeeji garol laamu Laamdo

(Matta 24.23-28, 37-41)

²⁰ Farisa'en ḅeen yami Iisaa ndey laamu Laamdo warata. O jaabii ḅe, o wi'i:

—No laamu Laamdo wardata noon, yi'ataake. ²¹ Fay gooto waawaa wiide inani dūm naa inana dūm, sabo anndee, laamu Laamdo ina woni hakkunde moodon.

²² Ndeen o wi'i taalibaaḅe makko:

—Wakkati waran mo muuyoton yiide fay nyannde wootere e ley

nyalaade Bii Neddo, de on nji'ataa.

²³ On mbi'ete: «inani o to» naa «inani o ga», de taa njehee, taa njokkee ḅe.

²⁴ Sabo hono no mayyere yaynirta illa hoore kammu do faa yaade hoore kammu to, hono noon Bii Neddo laatortoo nyannde gartol muudum.

²⁵ Ammaa ko artii dūm, ina tilsi o torree torraaji keewdi, yimḅe jamaanu o du caloto mo. ²⁶ Hono no laatorinoo wakkati Nuuhu oon, noon du nyalaade Bii Neddo laatortoo:

²⁷ yimḅe ina nyaama, ina njara, ina ḅaḅa, ina ḅaḅee, faa nyannde Nuuhu naati laana kaan. De ilam tuufaandu daam wari, halki ḅe fuu.

²⁸ Laatoto hono no wakkati Luudu noon du, yimḅe ina nyaama, ina njara, ina cooda, ina conna, ina aawa, ina nyiḅa. ²⁹ Ammaa nyannde nde Luudu wurtinoo Sodoma ndeen,

Laamdo tomni yiite e sitti,* halki ḅe fuu. ³⁰ Hono noon nyannde ḅangugol Bii Neddo du laatortoo. ³¹ Nyannde ndeen, si neddo ina woni dow suudu,

de gineeji mum ina ngoni ley suudu fu, taa wi'a jippanto di. Tawaado ngesa du, taa yecco faa hooya ko woni ley wuro. ³² Miccitee dee Luudu oon. ³³ Neddo fuu piliido reenude

yonki muudum, mursan ki, de neddo fuu mursudo ki, reenan ki. ³⁴ Mido haalana on: ley jemma oon, yimḅe dido fukkodiibe dow sekko wooto,

gooto muḅḅen hooyete, de gooto yoppee. ³⁵ Rewḅe dido undooḅe, gooto muḅḅen hooyete, de gooto yoppee. [³⁶ Worḅe dido wonḅe ley

ngesa ngoota, gooto muḅḅen hooyete, de gooto yoppee.]†

³⁷ Taalibaaḅe ḅeen njaabii, mbi'i mo:

—Joomii amin, toy dūm wadata?

O wi'i ḅe:

—To ko saadi woni fuu, toon jigaaje kawritata.

18

Banndol dow carotoodo oonyiido

¹ Iisaa banndani ḅe banndol faa hollita ḅe ina tilsi ḅe keddodoo e

* **17:29** Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luuḅa. † **17:36** E dereeji ḅooydi, goddi ngalaa aaya 36.

du'aare, taa 6e njoppa saabe tampiri.
² O wi'i:

—Ina woodunoo e wuro gomma carotoodo mo hulataa Laamdo, yaa-gataako fay gooto. ³ Debbo mo gorum maayi ina woni ley wuro ngoon, ina wara to carotoodo oon, ina wi'a: «Saranam hakkunde am e kabdo am.»
⁴ Carotoodo oon jabaay faa booyi. De saktii o wi'i e hoore makko: «Fay si taweede mi hulataa Laamdo mi yaa-gataako fay gooto du, ⁵ sabo debbo o na torra kam, mi saranto mo, faa o sela warude imo sukka noppi am.»

⁶ Caggal duum Iisaa wi'i:

—On nanii ko carotoodo bondo oon wi'i naa? ⁷ De wanaa Laamdo na walla subaa6e muudum wullitotoo6e dum jemma e nyalooma 6een fuu faa 6e ke6a sariya ma66e naa? O jaa-bataako 6e law naa? ⁸ Mido haalana on: o saranto 6e law. Ammaa wakkati Bii Neddo wartowi, yalla o tawan goondin6e mo ley adunaaru naa?

Banndol dow Farisaajo e nann-goowo lampo

⁹ Iisaa banndani yim6e jogoriibe ko'e mu66en wo dartiibe de njawi wo66e, haalani 6e banndol ngol, wi'i:

¹⁰ —Wor6e dido naati suudu dewal mawndu faa ngada du'aare. Gooto wo Farisaajo, gooto du wo nann-goowo lampo. ¹¹ Farisaajo oon darii ina du'oroo ley 6ernde muudum hono ni: «Laamdo, mi yettii ma ko mi nanndaay e yim6e wo66e laatiibe wuy6e e bon6e e jeeno6e, e hono nanngoowo lampo o du. ¹² Mido suumoo e ley jeddiire fuu kile didi, mido itta jakka e huunde fuu ko ke6umi.» ¹³ Nanngoowo lampo oon darii to toowti, suusaay fay tiggitaade kammu, ina gu66oo 6erndem, na wi'a: «Laamdo yurmam, mi jom hakke.» ¹⁴ Mido wi'a on: kanko hooti wo o jaafaado, wanaa ooto. Sabo mawninkiniido fuu leeyinte, leeyinkiniido du toownete.

*No Iisaa barkiniri cukaloy
 (Matta 19.13-15, Marku 10.13-16)*

¹⁵ Ina woodi waddoo6e to Iisaa cukaloy, faa o meema koy. Nde taal-ibaabe 6een nji'unoo dum ndeen, ina ndukana yim6e 6een. ¹⁶ Ammaa Iisaa noddi koy, ina wi'a:

—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa ka6ee koy, sabo wo nanndu6e e makkoy 6een njeyi laamu Laamdo. ¹⁷ Goonga kaalanammi on: mo jabiraay laamu Laamdo hono no cukalel ni fuu, naatataa dum!

No Iisaa e gorko jom jawdi ngaddi (Matta 19.16-30, Marku 10.17-31)

¹⁸ Gooto ley hooree6e Alhudiyanoo6e yami mo, wi'i:

—Moodibbo lobbo, dume kaanumi wafude faa mi he6a nguurndam nduumiidam?

¹⁹ Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de ada noddira kam lobbo? Lobbo walaa si wanaa gooto, oon woni Laamdo. ²⁰ Ada anndi jamirooje: «Taa jeenu, taa wadu war-hoore, taa wujju, taa seeda fewre, teddin inna maa e bammaa.»*

²¹ Hooreejo oon jaabii, wi'i:

—Mido hayba dum fuu gilla e cukaaku am.

²² Nde Iisaa nannoo dum ndeen, wi'i mo:

—Huunde wootere heddanii ma tafon: sonnu ko njogidaa duum fuu, kokkaa ceede deen talkaa6e. Ndeen, a he6an mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²³ Nde o nannoo dum ndeen, o sunii, sabo wo o jom jawdi keewndi.

²⁴ Iisaa ndaari mo, wi'i:

—Naatugol joomiraa6e jawdi ley laamu Laamdo ina tiidi koy! ²⁵ Si goonga, ngeelooba naata wudde bat-tal 6uri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamdo.

²⁶ Hettindaniibe mo 6een mbi'i:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁷ Iisaa jaabii:

—Ko yim6e mbaawaa duum, Laamdo kaa na waawi.

²⁸ Ndeen Piyeer wi'i:

—Ndaar, minen min njoppii ko min njogii duum fuu, min njokkii ma.

²⁹ O wi'i 6e:

* 18:20 Wurtagol 20.12-16.

—Goonga kaalanammi on: joppudo wuro muudum, naa deekum, naa sakiraaɓe muudum, naa saaraaɓe mum, naa sukaaɓe mum saabe laamu Laamɗo, ³⁰ heɓan dum kile keewɗe e wakkati mo ngonden e muudum joonin o, heɓan nguurndam nduumiidam e ley wakkati garoowo oon du.

No Iisaa ɓanginiri katin maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 20.17-19, Marku 10.32-34)

³¹ Iisaa noddii taalibaaɓe muudum sappo e diɗo been, wi'i dum'en:

—Inani eden njaha Urusaliima. Ko annabaaɓe mbinndunoo e dow Bii Neddo duum fuu, tabitan. ³² Sabo o wattete e juude ɓe nganaa Alhudiyankeɓe, ɓe njalnoroo mo, ɓe torra mo, ɓe tutta dow makko, ³³ ɓe piya mo dorri, ɓe mbara mo. De nyannde tataɓerde, o ummitoto.

³⁴ Taalibaaɓe been paamaay haala kaan fes. Maanaa makka na suudanii ɓe, ɓe annditaay ko o haali duum.

No Iisaa wumtiniri bumɗo

(Matta 20.29-34, Marku 10.46-52)

³⁵ Nde Iisaa battinoo Yeriko ndeen, tawi bumɗo ina joodii ɗakkol laawol ngool, ina garbina. ³⁶ O maati jamaa ina faltoo, de o yami dum wo dume.

³⁷ Be mbi'i mo:

—Iisaa mo Nasaraatu faltotoo.

³⁸ O yeewnii, o wi'i:

—Iisaa, taan Daawda, yurmam!

³⁹ Ardiiɓe been ina njawana mo faa o deyyinoo. Ammaa o beydi yeewnaade sanne, imo wi'a:

—Taan Daawda, yurmam!

⁴⁰ Iisaa darii yamiri ɓe ngadda mo to muudum. Nde o battinoo ndeen, Iisaa yami mo:

⁴¹ —Dume njiddaa mi wadane?

O wi'i:

—Joomam, mi wumta!

⁴² Iisaa wi'i mo:

—Wumtu, goondinal maa dannii ma.

⁴³ Wakkati gooto o wumti, o jokki dum, imo teddina Laamɗo. Nde yimɓe been nji'unoo dum ndeen, njetti Laamɗo.

19

No Jakayus goondiniri Iisaa

¹ Iisaa naati Yeriko, ina rewi ley wuro ngoon. ² Gorko bi'eteedo Jakayus ina woni ley toon. O hooreejo nanngooɓe lampo, wo o jom jawdi du. ³ Imo filoo yiide moy woni Iisaa, de o hunngii saabe jamaa oon, sabo wo o daɓɓo. ⁴ O doggi, o arditii, o yeenji lekki hono yibbi ɗo Iisaa rewata doon faa o yi'a dum. ⁵ Nde Iisaa yottinoo nokkuure ndeen, tiggittii, wi'i mo:

—Jakayus, hara jippa, sabo ina tilsi mi weera wuro maa hannden.

⁶ Jakayus harii jippii, jakkitorii mo seyo. ⁷ Yiiɓe dum been fuu ina njurnurta, ina mbi'a:

—O weeranowii luttoowo.

⁸ De Jakayus darii, wi'i Iisaa:

—Joomam, hettina, mi hokkan fecere jawdi am fuu talkaaɓe. Si won mo teetumi huunde, mi yoɓan dum kile nay.

⁹ Iisaa wi'i:

—Hannden, kisindam naatii galle o, sabo kanko du wo o taan Ibrahima! ¹⁰ Sabo Bii Neddo warii filaade majjuɓe faa hisina dum'en.

Banndol dow tino buudi

(Matta 25.14-30)

¹¹ Ko yimɓe been kettindii duum, Iisaa beydi haala, banndani ɓe banndol gonngol, sabo o battake Urusaliima. Katin du yimɓe miilii laamu Laamɗo ɓangan joonin joonin.

¹² Ndelle, o wi'i:

—Gorko dimo tedduɗo yehi leydi mbodɗundi faa hokkee laamu, de gada duum warta. ¹³ O noddii maccuɓe makko sappo, o hokki mono e maɓɓe fuu mbuudu kanɗe,

o wi'i dum'en: «Ngolliree dum faa mi warta.» ¹⁴ Ammaa yimɓe leydi ndiin njidaa mo, ɓe ummini nulaaɓe gada makko, ɓe mbi'i: «Min njidaa o laamoo min.»

¹⁵ Nde o hokkanoo laamu, o warti ndeen, o yamiri o noddanee maccuɓe ɓe o halfini jawdi been. Imo yidi faamude ko mono e maɓɓe fuu heɓi e ko golliri duum.

¹⁶ Arandeejo oon wari, wi'i: «Joomam,

mbuudu maa nguun tinake buudi sappo.» ¹⁷ O wi'i dum: «Gasii sanne, maccudo lobbo. Sabo a hoolnake e ko famdi, a laamoto dow galluje sappo.» ¹⁸ Didabo oon wari, wi'i: «Joomam, mbuudu maa tinake buudi joy.» ¹⁹ O wi'i: «Aan du, a laamoto dow galluje joy.» ²⁰ Caggal duum keddiido oon wari, wi'i: «Joomam, inan mbuudu maa, mi saawii dum e tekkere ²¹ sabo mido hule. Sabo a gorko tiidudo alhaali, ada hooya ko a resaay, ada taya ko a aawaay.» ²² O wi'i dum: «Dara! Haalaaji maa jaati carortomaami, aan maccudo bondo. Ada anndunoo mi gorko tiidudo alhaali, mi hooyan ko mi resaay, mi tayan ko mi aawaay. ²³ Ndelle ko wadi a wattaay jawdi am ndi to tinoobe buudi, faa nde ngartumi fu mi jabida ndi e tino mayri fuu?» ²⁴ Ndeen joomiiko oon wi'i tawaaɓe doon been: «Teetee mo mbuudu ngu, de kokkon dum jom buudi sappo oon.» ²⁵ Be mbi'i mo: «Joomii amin, kanko, imo jogii buudi sappo.» ²⁶ O wi'i: «Mido haalana on, jogiido fuu beydante. Ammaa mo walaa oon, fay seeda ko jogii duum, teetete. ²⁷ De wayɓe kam ɓe njidaa mi laamoo dum'en been, ngaddee ɓe do, mbaron ɓe yeeso am.»

No Iisaa naatiri Urusaliima
(*Matta 21.1-11, Marku 11.1-11, Yuhanna 12.12-19*)

²⁸ Nde Iisaa haalnoo dum ndeen, ardii, fonndii Urusaliima. ²⁹ Nde o battinoo gure Baytifaaji e Baytaniya gonde dow waamnde wi'eteende Jaytun, o nuli taalibaaɓe makko diido, ³⁰ o wi'i ɓe:

—Njehee, naatowee wuro wonngo yeeso mon ngo, on tawan mola araawa nga fay gooto wadfaaki abada ina haɓɓii. Kaɓɓiton nga, ngaddon nga do. ³¹ Si goddo yamii on, «Ko wadi odon kaɓɓita nga?», mbi'on: «Joomii amin ina haajaa nga.»

³² Nulaaɓe been njehi, tawri no o wi'iri dum'en noon. ³³ E ley haɓɓitingol maɓɓe mola nga, jeyɓe mola nga been mbi'i:

—Dume kaɓɓitanton mola nga?

³⁴ Be njaabii, ɓe mbi'i:

—Joomii amin haajaa nga.

³⁵ Be njaari nga to Iisaa, ɓe njowi saayaaji maɓɓe dow mola nga, ɓe mbaddini Iisaa dow magga. ³⁶ No o yaarata noon, ɓe mbeerti saayaaji maɓɓe dow laawol ngool. ³⁷ Joonin o ɓadake Urusaliima to jippitorde waamnde Jaytun. Taalibaaɓe heewɓe been fuu ina keewi seyo, puɗɗi ina njetta Laamdo e daade toowde, saabe kaayeefiiji di ɓe nji'unoo diin fuu. ³⁸ Iɓe mbi'a:

—Barke woodanii kaananke garɗo e dow innde Joomiraado! Jam won dow kammu. Manngu woodanii Laamdo faa dow kammuuli!

³⁹ Yoga e Farisa'en tawaaɓe ley jamaa oon been mbi'i mo:

—Moodibbo, haɗu taalibaaɓe maa been dukude!

⁴⁰ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Mido haalana on, si kamɓe ɓe, ɓe ndeyyinake fu, wo kaaye de yeewnotoo.

No Iisaa woyri Urusaliima

⁴¹ Iisaa battii ngalluure ndeen. Nde o ndaarunoo nde fu, o woyi nde, ⁴² o wi'i:

—Mido muuyi tawee hannden ada anndunoo aan du ko hokkete jam! De joonin kaa, dum suudaama e gite maa. ⁴³ Balde ngaran de wayɓe ma yolata leydi ngada yeenjirde, piile, bille gereiji fuu, ⁴⁴ niise, kalke aan e ɓiɓɓe maa fuu. Be njoppantaa ma fay hayre wootere dow wonnde, sabo a annditaay wakkati mo Laamdo wari wallude ma.

No Iisaa riiwri luumotooɓe ley suudu dewal mawndu

(*Matta 21.12-17, Marku 11.15-19, Yuhanna 2.13-22*)

⁴⁵ Iisaa naati ley suudu dewal mawndu nduun, fuddi riiwude luumotooɓe. ⁴⁶ Imo wi'a dum'en:

—Ina winndaa: «Suudu am laatoto wadirdu du'aare».* Onon kaa, on ngadii ndu suudirdu yanooɓe.

* 19:46 Esaaya 56.7, Yereimiya 7.11.

⁴⁷ Iisaa ina waajoo nyannde fuu ley suudu dewal mawndu nduun. Hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta e mawɓe lenyol ngool been ina piloo no mbardata mo, ⁴⁸ ammaa ɓe kunnɓake heɓude laawol sabo yimɓe been ina ngattani haalaaji makko diin hakkillo sanne.

20

Yamol dow toy baawde Iisaa yuuri (Matta 21.23-27, Marku 11.27-33)

¹ E ley balɗe deen nyannde gomma Iisaa ina janngina yimɓe ina waajoo Kabaaru Lobbo ley suudu dewal mawndu. Hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta e mawɓe yimɓe ngari to makko, ² mbi'i mo:

—Haalan min: Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

³ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Miin du huunde wootere tan yamammi on. Njaabodon kam dum: ⁴ lootagal batisima Yaayaa ngaal, wo to Laamɗo yuuri naa to yimɓe?

⁵ Be paamiri hakkunde maɓɓe, ɓe mbi'i:

—Si en mbi'ii wo to Laamɗo, o yaman en ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa? ⁶ De si en mbi'ii wo to yimɓe, yimɓe ɓe fuu limnan en kaaye, sabo ɓe fuu ɓe tannyorii Yaayaa wo annabaajo.

⁷ Nii ɓe njaaborii ɓe mbi'i ɓe paa-maay to lootagal batisima Yaayaa yuuri. ⁸ Iisaa wi'i ɓe:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngollirammi ko ngollammi duum.

Banndol dow remooɓe bonɓe (Matta 21.33-46, Marku 12.1-12)

⁹ Iisaa fuddi bannande yimɓe banndol ngol, wi'i:

—Neddo gomma darni ngesa cabiije, halfini nga remooɓe, de wadi jahaangal, ɓooyi wartaay. ¹⁰ Nde ɓoreede cabiije yottinoo fu, o nuli golloowo makko to remooɓe been toon faa jaba ngedu makko ɓiɓɓe

cabiije deen. Ndeen remooɓe been piyi nulaado oon, njeccini dum juude ɓole. ¹¹ O nuli to maɓɓe golloowo goddo. Be piyi oon du, ɓe kuyfini dum, ɓe njeccini dum juude ɓole. ¹² O nuli katin golloowo tataɓo. Be mbarmini dum, ɓe ndiiwi dum. ¹³ Wakkati oon, jom ngesa oon wi'i: «Noy ngadammi? Mi nelan ɓiyam gorko mo korsinmi, hasii ɓe njaagoto mo!» ¹⁴ Ammaa nde remooɓe been nji'unoo ɓidɗo oon ndeen, iɓe mbi'undura: «O woni donoowo oon. En mbara dum, kewten ngesa nga!» ¹⁵ Be paddi mo faa gada ngesa toon, ɓe mbari mo. Joonin le, noy jom ngesa oon wadata ɓe? ¹⁶ O waran, o halka remooɓe been, o halfina ngesa ngaan woɓɓe.

Nde yimɓe been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Taa dum laatoo!

¹⁷ Iisaa ndaari ɓe, wi'i:

—Ndelle, dume woni maanaa ko winndaa duum:

«Hayre nde nyiɓooɓe been calii ndeen, wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon?»*

¹⁸ Caamudo dow hayre ndeen fuu, helan. Mo nde saami dow muudum du, diggan.

Haala yobugol lampo (Matta 22.15-22, Marku 12.13-17)

¹⁹ Jannginooɓe Tawreeta e hooreeɓe almaami'en paamii banndol ngol wo kam'en sappii. Be pilii no ɓe nanngira Iisaa wakkati oon, ammaa ɓe kulii yimɓe. ²⁰ Be taykii Iisaa. Be nuli horooɓe nanndinkiniibe e lobbuɓe, yalla ina keɓira laawol no nanngirta mo e haala makko, faa ngatta mo ley juude laamu, saroo mo. ²¹ Been yami mo:

—Moodibbo, miden anndi ko kaalataa duum e ko mbaajotodaa duum ina fonnditii, miden anndi a ɓurdintaa fay gooto, ada jannginira laawol Laamɗo ngol goonga. ²² Yalla ina daganii min min kokka kaananke Roma mawɗo oon lampo naa da-gaaki?

* 20:17 Jabuura 118.22

²³ Ammaa o annditii hiila ma66e ka, o wi'i 6e:

²⁴—Kollee kam mbuudu card! Natal moy e innde moy woni do?

Be mbi'i:

—Kaananke Roma!

²⁵ Ndeen o wi'i 6e:

—Ndelle kokkee kaananke Roma oon ko jeyi, kokkon Laamdo du ko jeyi.

²⁶ Be kunngii nanngirde mo e ko o haalata yeeso yim6e duum. Jaabu makko oon haayni 6e, 6e ndeyyini.

Haala ummitagol maay6e

(Matta 22.23-33, Marku 12.18-27)

²⁷ Wo66e e Saduki'en ngari to makko. Been ngoni yeddoo6e ummital. Be yami mo, 6e mbi'i:

²⁸ —Moodibbo, Muusaa yamirii en, si neddo banji debbo, maayii, hebaay biddo, minyum naa mawnum dewla debbo joppaado oon faa hebaana maaydo oon beyngu. ²⁹ Ina woodunoo rimdaabe njeddo. Aran-deejo oon banji debbo, maayi, hebaay biddo. ³⁰ Didabo oon dewli debbo oon, maayi, ³¹ tatabo oon jokkiti. Hono noon njeddo been fuu banjiri mo, kebaay biddo, maayi. ³² De sakitii, debbo oon du maayi. ³³ Ndelle, nyannde ummital, moy e ma66e laatotoo goroo debbo oon? Sabo 6e njeddo fuu 6e banjiino mo.

³⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Yim6e jamaanu o ina banja, ina banjee. ³⁵ Ammaa fotube hebude ummitagol e nguurdam garoojam been, banjataa, banjataake, ³⁶ sabo 6e mbaawaa maayde katin. Be laatake hono maleyka'en noon. Wo 6e bi66e Laamdo, sabo 6e ummintinaabe e maayde. ³⁷ Woodi ko maay6e ummitotoo duum, fay Muusaa sappake dum ley taariki wuumoore hubboore. Sabo toon o noddiri Joomiraado Laamdo Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba.† ³⁸ Laamdo wanaa Laamdo maay6e, wo o Laamdo wuur6e. Sabo to makko yim6e fuu wo wuur6e.

³⁹ Wo66e e jannginoo6e Tawreeta, mbi'i:

—Moodibbo, a haalii goonga.

⁴⁰ Caggal duum 6e cuusaay yamude mo yamde godde katin.

Kabaaru Almasiihu e Daawda

(Matta 22.41-46, Marku 12.35-37)

⁴¹ Iisaa wi'i 6e:

—Noy 6e mbaawri wiide Almasiihu wo taan Daawda? ⁴² Daawda e hoore muudum wi'i ley dewtere Jabuura:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

⁴³ faa mi wada njaabaa way6e ma.»†

⁴⁴ Daawda ina noddira mo «Joomam». Ndelle, noy o laatortoo taanum?

No Iisaa feliri jannginoo6e Tawreeta

(Matta 23.1-36, Marku 12.38-40, Lukka 11.39-54)

⁴⁵ E ley ko yim6e been fuu kettindanii mo, o wi'i taalibaabe makko been:

⁴⁶ —Ndeentee e jannginoo6e Tawreeta yidube yiilodaade e saayaaji mawdi e jowteede jowtaali teddufi ley luumooji, foodantoo6e joodorde burde teddude ley cuudi baajordi e nokkuuje teddude to nyaamduuji. ⁴⁷ I6e nyaama jawdi rew6e talkaabe 6e goriraabe mu66en maayi, de 6e njuutina du'aawuuji ma66e faa 6e nanndinkinoo e lobbube. Kam6e, jukkungo naawngo burata jippineede dow mu66en.

21

Haala sadaka burdo woodude

(Marku 12.41-44)

¹ Iisaa yepti gite muudum, yi'i joomiraabe jawdi ina ngatta sadakaaji mu66en e keesu sadaka. ² O yi'i debbo talkaajo mo gorum maayi, kam du ina watta toon buudi didi, ³ de o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: debbo talkaajo o, ko watti duum, 6uri ko 6e fuu 6e ngatti. ⁴ Sabo 6e fuu, wo ko bonnantaa 6e fay huunde tan 6e

† 20:37 Wakkati Muusaa, tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayiino gilla ko 6ooyi. ‡ 20:43 Jabuura 110.1.

ngattiri hono dokke. Ammaa debbo o kaa, e ley talkaaku muudum, watti haddi ko joginoo faa wuurda duum fuu.

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru

(Matta 24.1-14, Marku 13.1-13)

⁵ Ina woodi wobbe ina kaala haala suudu dewal mawndu nduun, e no ndu ngardiniraa kaaye e kulle cakkaade. Ndeen Iisaa wi'i:

⁶ —Ko nji'oton duum, wakkati waran nde fay hayre wootere heddataako do ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

⁷ Be yami mo, 6e mbi'i:

—Moodibbo, anndin min nde dum wadata. Maande ndeye hollata kulle deen badake wadude?

⁸ O wi'i:

—Ndeentee taa mbosinedon e goonga. Heewbe ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni kanko», ina mbi'a du: «Wakkati oon badake.» Taa njokkee 6e. ⁹ Nde nanoydon woldeeki e muurtereeji, taa kulee. Sabo tilay dum wada tafon, ammaa dum wanaa timmoode wakkati oon.

¹⁰ O heddi imo wi'a 6e:

—Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu. ¹¹ Dimmbande leydi mawde ngadan, rafooji e nyawu-uji bondi du ngaran e nokkuuje feere feere. Kulle kulbiniide e sifaaji mawdi yuuran dow kammu.

¹² Ammaa gilla dum fuu wadaay, yimbe nanngan on, torredon, njaaredon to cuudi baajordi e kasuujji. Be ngadda on yeeso kaanankoo6e e hooree6e saabe innde am. ¹³ Dum hokkan on laawol seedanaade kam. ¹⁴ Pi6ee anniya e berde mon on miilataako ko njaabotodon. ¹⁵ Sabo mi hokkan on waawde haala, mi hokkan on hakkilantaaku ko way6e on 6een fuu mbaawaa salaade naa yeddude. ¹⁶ Fay saaraa6e mon e saki-raa6e mon e koreeki mon e yigira6e mon njamboto on, mbara wobbe moodon. ¹⁷ Yimbe fuu mbanyan on saabe am, ¹⁸ ammaa fay leembol ko'e moodon halkataa. ¹⁹ Tinnitaare moodon ndannirton yonkiiji mon.

Haala halkere Urusaliima e gartol Almasiihu

(Matta 24.15-31, Marku 13.14-27)

²⁰ —Nde nji'udon konuuji ina piiloo Urusaliima fuu, anndon halkeede mayre badake. ²¹ Wakkati oon, tawaa6e leydi Yahuudiya fuu, ndog-gira baamle. Tawaa6e ley ngalluure nde fuu, njalta e mayre. Tawaa6e ladde du, taa naata ngalluure ndeen. ²² Sabo balde deen wo balde yomnitagol, faa ko winndaa duum fuu tabita. ²³ Kay, debereedu'en e musintee6e njaran torra ley balde deen! Sabo torraaji mawdi njanan e leydi ndi, tikkere Laamdo jippoto e lenyol ngol. ²⁴ Be camminirte kaafaahi, 6e nanngee, 6e njaaree hakkunde lenyi fuu. Lenyi ndampan Urusaliima faa nde wakkati dawrugol mu6ben timmiri no fodora.

²⁵ Sifaaji ngadan dow naange e lewru e koode. Ley adunaaru du kulol wadan e leyde deen. De fuu de mbemboto saabe feekaango maayo manngo e bempyye muudum. ²⁶ Yimbe pekko-ran saabe kulol si miilake dow ko waroyta e adunaaru ndu, sabo fay baawde kammu deen ndimmboto. ²⁷ Wakkati oon, yimbe 6een nji'an Bii Neddo ina wara e duule, ina warda e baawde e teddeengal manngal. ²⁸ Onon, si dum fuddii wadude, tiggitodon, 6anton ko'e moodon, sabo Laamdo badake rimdinde on.

Banndol dow yibbi

(Matta 24.32-35, Marku 13.28-31)

²⁹ Caggal duum, o banndani 6e banndol ngol, o wi'i:

—Ndaaree yibbi e ledde godde de fuu. ³⁰ Si on nji'ii de mbilitii, odon anndi ndunngu badake. ³¹ Noon du, si on nji'ii kulle deen ina ngada, annditon laamu Laamdo badake. ³² Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa, tawee kulle deen fuu ngadaay. ³³ Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

Haala reentaade e gartol Almasiihu

³⁴ —Ndeenee ko'e mon taa yidde fijo suloowo e sulargol doro e kabbu-ko'u adunaaru njowoo dow berde mon de nyannde ndeen juha on ³⁵ hono tuugol*. Sabo inde wara dow yimbe adunaaru fuu. ³⁶ Ndelle, kakkilon wakkati fuu, ngadon du'aare, faa kebon dadude e kulle gafooje deen fuu, mbaawon daraade yeeso Bii Neddo.

³⁷ Nyalooma fuu, Iisaa ina waajoo ley suudu dewal mawndu, de jemma, o wurtoo, o waalowa dow waamnde wi'eteende Jaytun. ³⁸ Yimbe fuu ina njaha to suudu dewal mawndu illa fajiri faa kettindanoo mo.

22

No hooreebe ndawriri faa nannga Iisaa

(Matta 26.1-5, 14-16, Marku 14.1-2, 10-11, Yuhanna 11.45-53)

¹ Wakkati iidi buuru mo wattaaka rabilla ndiin badake. Dum woni iidi nyannde Faltagol. ² Hooreebe almaami'en e jannginoobe Tawreeta been ina piloo no mbarda Iisaa, de si goonga ibe kula yimbe been.

³ Ndeen Seydaani naati Yahuuda bi'eteedo Isikariyotto, gooto e sappo e dido been. ⁴ O yehi o haaldowi e hooreebe almaami'en e doomoobe suudu dewal mawndu no o wattirta Iisaa e juude muuben. ⁵ Be ceyii, be ndewri be kokkan mo ceede. ⁶ O jabi, imo filoo wakkati mo o jambotoo Iisaa e cuncukka, tawa jamaa oon faamaay.

No Iisaa wadiri hiraande iidi Faltagol e taalibaabe muudum

(Matta 26.17-30, Marku 14.12-26, Yuhanna 13.21-30)

⁷ Nyalaande iidi buuru mo wattaaka rabilla yottake. Wo nyalaande nde dammuuli iidi Faltagol njeyi hirsee. ⁸ Iisaa nuli Piyeer e Yuhanna, wi'i dum'en:

—Njehee cegilaneen en hiraande iidi Faltagol faa nyaamen.

⁹ Be yami mo:

—Toy njidfaa min cegiloo nde?

¹⁰ O wi'i be:

—Ndaaree, si on naatii ngalluure nde, on kawran toon e gorko, ina ronndii loonde ndiyam. Njokkon mo faa e suudu do o naatata doon, ¹¹ mbi'on jom galle oon: «Moodibbo na yame toy woni suudu ndu nyaamdata e taalibaabe mum been iidi Faltagol?» ¹² O hollan on suudu sooro mawndu moyyinaandu. Wo dow toon cegilotodon hiraande ndeen.

¹³ Be njehi, be tawi hono no o wi'iri be noon, be cegilanii hiraande iidi Faltagol ndeen.

¹⁴ Nde wakkati oon yottinoo ndeen, o joodii kanko e sappo e dido been.

¹⁵ O wi'i be:

—Mido muuyi nyaamdude e moodon hiraande iidi Faltagol nde sanne, gilla mi torraaka. ¹⁶ Sabo mido wi'a on, mi nyaamataa nde katin faa nyannde nde dum tabiti ley laamu Laamdo.

¹⁷ O hooyi horde, o yetti Laamdo, o wi'i:

—Njabee dum, peccee dum hakkunde moodon, ¹⁸ sabo mido wi'a on, illa joonin mi yarataa cabijam katin faa nde laamu Laamdo wari.

¹⁹ Katin, o hooyi buuru, o yetti Laamdo, o heltii, o hokki be, o wi'i:

—Dum wo banndu am hokkaandu saabe moodon. Ngadon dum faa micitodon kam.

²⁰ Hono noon du, nde be tilinoo e hiraande ndeen, o hooyi horde cabijam, o hokki be, o wi'i:

—Horde nde woni amaana keso tabintiniraado yiyam am ndufeteedam saabe moodon. ²¹ Ammaa paamee, jambotoodo kam oon ina nyaamda e am e le'al gootal. ²² Tilay Bii Neddo yoppira adunaaru hono no fodoranaa noon. Ammaa bone woodanii jambotoodo mo oon!

²³ Ndeen be puddi yamundurde hakkunde maabe moy e maabe wadata huunde ndeen.

Jeddi dow moy woni burdo teddude

²⁴ Jeddi ngadi hakkunde maabe du e dow moy buri teddude. ²⁵ Iisaa wi'i be:

* **21:35** Tuugolwo ko wo66e mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

—Kaanankooḅe leyḁe ina ndawrana jaalaaḅe muḅḅen. Jom'en doole dow yimḅe ḅeen du ina njidi noddireede wallooḅe. ²⁶ Onon kaa, wanaa hono noon. Sanaa ḅurḁo tedduḁe e moodon laatoo hono cukalel, ardiido du laatoo hono golloowo. ²⁷ Sabo moy ḅuri tedduḁe, joodiido faa nyaama naa golloowo gaddoowo nyaamdu? Wanaa nyaamoowo oon ḅuri naa? De miin kaa, mido woni hakkunde moodon hono golloowo oon.

²⁸ Onon ngoni heddodiibe e am ley torraaji am. ²⁹ Saabe ḁuum, miin du, mi hokkii on laamu hono no Baaba am hokkiri kam laamu ni, ³⁰ faa nyaamon, njaron to nyaamirde am ley laamu am. On njoodoto dow joodorḁe laamu, carodon lenyi Israa'iila sappo e ḁidi ḁiin.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa ḁum
(*Matta 26.31-35, Marku 14.27-31, Yuhanna 13.36-38*)

³¹ Simon, Simon, Seyḁaani nyaagake heḅude on faa seḁa on hono no alkama seḁirtee ni. ³² Ammaa mi du'anake ma taa goondinal maa mursee. Aan le, nde ngartoyḁaa to am, cembindinaa sakiraabe maa.

³³ Piyeer wi'i mo:

—Joomam, mido segilii yaadude e maada ley kasu e wardeede e maada!

³⁴ De Iisaa wi'i:

—Mido haalane, Piyeer, fadde ndontoori e joggude hannden tawan a wi'ii kile tati a anndaa kam.

³⁵ O wi'i ḅe katin:

—Nde nulunoomi on ndeen, on kooyaay dannga e mbasu e pade, won ko nyakani on naa?

Be mbi'i:

—Walaa!

³⁶ O wi'i ḅe:

—Joonin kaa, jogiido dannga hooya, jogiido mbasu hooya, mo walaa kaafaahi du, sootta saaya muudum sooda ngooti. ³⁷ Sabo ina winndaa, «O limaama ley bonḅe.» Mido haalana on: ina tilsi ḁum tabita dow am. Sabo ko winndaa dow am fuu tabitan.

³⁸ Be mbi'i:

—Joomii amin, inan kaafaaje ḁidi!

O wi'i ḅe:

—Heyii!

No Iisaa nyaagorii Laamḁo dow waamnde Jaytun

(*Matta 26.36-46, Marku 14.32-42*)

³⁹ Iisaa wurtii, fonndii waamnde Jaytun no woowri noon. Taalibaabe makko ḅeen njokki mo. ⁴⁰ Nde o yotinoo nokkuure ndeen, o wi'i ḅe:

—Ndu'ee faa taa naaton ley jarribe.

⁴¹ Caggal ḁuum, o toowti ḅe ko wadata hono limnere hayre. O hofii, imo wada du'aare, ⁴² imo wi'a:

—Baaba, si a muuyii, woddinam horde torra nde. Ammaa taa ḁum laatoroo muuyo am, ḁum laatoroo muuyo maa aan!

⁴³ Wakkati oon, maleyka yuurudo dow kammu ḅangi e makko, semmbini mo. ⁴⁴ Ley mettorgal ḅernde makko o ḅeydi tekkinde du'aare makko, nguli makko laatii hono toḅḅe yiyam ina simta e leydi. ⁴⁵ Nde o hantunoo du'aare ndeen, o yeccii to taalibaabe makko ḅeen, o tawi iḅe ḁaanii saabe mettorgal ḅerḁe maḅḅe. ⁴⁶ O wi'i ḅe:

—Ko wadi de oḁon ḁaanii? Ummee ndu'ee, faa taa naaton ley jarribe!

No Iisaa nanngiraa

(*Matta 26.47-56, Marku 14.43-50, Yuhanna 18.3-11*)

⁴⁷ Imo woni e haala ka faa jamaa wari. Bi'eteedo Yahuuda, gooto e sappo e ḁido ḅeen, ardii ḅe de ḅattitii Iisaa faa muccho ḁum. ⁴⁸ De Iisaa wi'i mo:

—Yahuuda, muccaango njamm-bortodaa Bii Neddo naa?

⁴⁹ Nde wonduḅe e Iisaa ḅeen nji'unoo ko anniyii laataade fu, mbi'i:

—Joomii amin, min coppa ḅe kaafaaje naa?

⁵⁰ Ndeen gooto maḅḅe soppi maccudo Almaami Mawḁo, tayi nowru muudum nyaamru. ⁵¹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Celdee ni.

De o meemi nowru maccudo oon, o danni ḁum. ⁵² Iisaa haalani warḅe

faa nannga dum been, hooree6e almaami'en e doomoobe suudu dewal mawndu e maw6e Alhuudiya'en been, wi'i:

—On ngardii e kaafaaje e cabbi hono wo mi gujjo! ⁵³ Nyannde fuu mido wondunoo e moodon ley suudu dewal mawndu, on njowaay junngo dow am. Ammaa joonin wo wakkati mon, joonin wo wakkati mo nimre laamii.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(*Matta 26.57-58, 69-75, Marku 14.53-54, 66-72, Yuhanna 18.12-18, 25-27*)

⁵⁴ Be nanngi Iisaa, 6e njaari dum faa ley galle Almaami Mawdo. Piyeer ina jokki to toowti. ⁵⁵ Tawi yiite na hu6baa hakkunde taliyaare galle oon, Piyeer wari joododii e yuulotoobe doon. ⁵⁶ Kordo gooto yi'i imo hucciti e jayngol, ndaari mo faa woodi, wi'i:

—O du na wondunoo e makko.

⁵⁷ De Piyeer yeddi mo, wi'i:

—Hey debbo, mi anndaa mo.

⁵⁸ Nde 6ooytunoo seeda, goddo yi'i mo, wi'i:

—Aan du e ma66e njeyadaa!

De Piyeer wi'i:

—Hey gorko, mi wanaa!

⁵⁹ Faa wadi yamnde wootere gada duum, goddo katin siini dow haala kaan, wi'i:

—Goonga ni, gorko o ina wondunoo e makko, sabo kam du wo Galilinkeejo.

⁶⁰ De Piyeer jaabii, wi'i:

—Gorko, mi faamataa ko kaalataa duum!

O selaay haalude, faa ndontoori joggi. ⁶¹ Iisaa hucciti e Piyeer, ndaari dum. Ndeen Piyeer micciti haala ka Iisaa haalannoo dum kaan: «Fadde ndontoori e joggude hannden, a wi'an kile tati a anndaa kam.» ⁶² O wurtii yaasin, imo woya bojji cattudi.

(*Matta 26.67-68, Marku 14.65*)

⁶³ Yim6e nanngu6e Iisaa been ina njalnoroowoo dum, ina piya dum. ⁶⁴ Be cuddi yeeso makko, i6e yama mo, i6e mbi'a:

—Hey annabaajo! Haalan min moy fiyi ma!

⁶⁵ Heddii i6e njenna mo jennooje godde keewde.

No maw6e diina carorii Iisaa
(*Matta 26.59-66, Marku 14.55-64, Yuhanna 18.19-24*)

⁶⁶ Nde weetunoo ndeen, yim6e Saahii6e been kawriti, been ngoni maw6e lenyol ma66e e hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta. Iisaa waddaa yeeso ma66e. ⁶⁷ Be mbi'i dum:

—Si aan woni Almasiihu haalan min.

O wi'i 6e:

—Fay si mbiimi on noon du, on njabataa. ⁶⁸ Si mi yamii on du, on njaabataako. ⁶⁹ Ammaa gilla joonin, Bii Neddo joodoyto gere nyaamo Laamdo, Jom baawde.

⁷⁰ Be fuu 6e mbi'i:

—Ndelle aan woni Bii Laamdo naa? O wi'i 6e:

—Onon e ko'e mon kaali, wo miin jaati.

⁷¹ Jonle 6e mbi'i:

—En kaajaaka seedaaku katin, sabo ko o haali e hunnduko makko duum, en fuu en nanii.

23

No Pilaatu yamiri Iisaa

(*Matta 27.1-2, 11-14, Marku 15.1-5, Yuhanna 18.28-38*)

¹ Caggal duum, yim6e Saahii6e been fuu ummii, njaari Iisaa to Pilaatu hooreejo oon. ² Be puddi i6e pela mo, i6e mbi'a:

—Gorko o min tawi ina wosina lenyol amin, ina hada dum'en yobude kaananke mawdo oon lampo, ina wi'a hoore muudum wo Almasiihu, kaananke.

³ Pilaatu yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankoo6e naa?

Iisaa jaabii, wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

⁴ Pilaatu jaabii, wi'i hooree6e almaami'en e jamaa oon fuu:

—Mi yi'aay fuu feloore e makko.

⁵ Ammaa 6e ciini e haala ma66e sanne, i6e mbi'a:

—Ko o waajotoo duum ina wadundura yim6e ley leydi Yahuudiya

fuu, gilla Galili to o fuddiri toon faa e do.

⁶ Wakkati Pilaatu nannoo dum, yami yalla gorko o wo Galilinkeejo. ⁷ Nde o faamunoo Iisaa na yuura e ley laamu Hirudus ndeen, o nuldi dum Hirudus. Sabo ley balde deen tawi Hirudus ina woni ley Urusaliima. ⁸ Nde Hirudus yi'unoo Iisaa ndeen, berndem weli sanne, sabo booyii ko yidunoo yiide mo saabe ko nanannoo dow makko duum. Katin du ina yeloo yiide mo imo wada ko haaynii. ⁹ O yami dum yamde keewde, de Iisaa jaabaaki fay huunde. ¹⁰ Hooreebe almaami'en e jannginoobe Tawreeta na ndarii doon, ina pelda mo no mbaawri fuu. ¹¹ Hirudus du huyfini mo, jalnorii mo, kam e sordaasiibe muudum, borni mo saaya lobba, nultiri mo Pilaatu. ¹² Nyannde ndeen Pilaatu e Hirudus laatii yigiraaBe, arande Be wanyundurnoobe.

No Iisaa hiitoraa
(*Matta 27.15-26, Marku 15.6-15, Yuhanna 18.39-19.16*)

¹³ Pilaatu noddi hooreeBe almaami'en e mawBe AlhuudiyankooBe been e yimBe fuu, ¹⁴ wi'i dum'en:

—On ngaddanii kam neddo o hono wo o bosinoowo yimBe. Ndaaree, mi yamii mo yeeso mon, de ley ko peloton mo duum fuu, mi tawaay fuu sabaabu jukkotoodo mo. ¹⁵ Hirudus du yi'aay faa'e e makko, sabo yecini mo to meeden. Paamee, gorko o wadaay fay huunde ko jeyi warude dum. ¹⁶ Ndelle, mi fiyan mo, mi yoppa mo.

¹⁷ Ina tilsi wakkati iidi Faltagol fuu Pilaatu yoofana Be kasunke gooto. ¹⁸ Be fuu Be ndukidi daande wootere, Be mbi'i:

—War mo, njoofanaa min Barabas!

¹⁹ Barabas le wo uddanoodo e kasu saabe muurtere wadunoonde e ngalluure ndeen, e saabe warhoore. ²⁰ Pilaatu haaldi e maBbe didaBerde saabe muuyo muudum yoofude Iisaa. ²¹ Ammaa Be keddi iBe nduka, iBe mbi'a:

—Tontu mo! Tontu mo e leggal palaangal!

²² Pilaatu wi'i Be tataBerde:

—Dume o wadi ko boni? Mi tawaay e makko sabaabu fuu ko haani warude mo! Ndelle, mi fiyan mo, mi yoppa mo.

²³ Ammaa Be beydi feekaade peekaali mawdi, iBe mbi'a o tontee. Peekaali maBbe diin njaaltii Pilaatu. ²⁴ O hokki Be laawol faa ko Be naarii duum laato. ²⁵ O yoofani Be mo Be naarii yoofaneede oon, kam woni uddanoodo ley kasu saabe muurtere e war-hoore. De Iisaa kaa, o watti dum e muuyde maBbe.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(*Matta 27.32-44, Marku 15.21-32, Yuhanna 19.17-27*)

²⁶ Nde Be njaarannoo mo ndeen, Be nanngi gorko jeyaado Sireene bi'eteedo Simon, yuurudo ley ladde. Be mbakkini dum leggal palaangal ngaal faa jokka caggal Iisaa, yaara ngal. ²⁷ YimBe heewBe na njokki dum. RewBe du ina ngoni ley maBbe, ina mboya ina piira Berde muBben mettorgal saabe majjum. ²⁸ Iisaa hucciti e rewBe been, wi'i dum'en:

—RewBe Urusaliima, taa mboyye kam, ammaa mboyye ko'e moodon e biBbe mon! ²⁹ Sabo dey, balde ngaran nde yimBe mbi'ata: «Barke woodanii rewBe rimarBe e Be ndeedaay e endi di musinaaka.» ³⁰ Ndeen, yimBe mbi'an baamle caama dow muBben, mbi'a tile udda dum'en. ³¹ Sabo si Be ngadii nii gilla liccal ngal wo keccal, noy laatoytoo si ngal yoorii?

³² Be njaaridi Iisaa e yimBe dido bonBe. Been du wo wareteeBe. ³³ Nde Be njottinoo nokkuure wi'eteende Laalagal Hoore ndeen, Be tonti mo e leggal palaangal, kanko e bonBe dido been, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. ³⁴ O wi'i:

—Baaba, yaafa Be sabo Be anndaa ko Be ngadata.

Ndeen Be pecciri kaddule makko cumnal. ³⁵ YimBe ndarii doon ina ndaara. HooreeBe been du ndarii ina jalnoro mo, ina mbi'a:

—O hisinii wo66e, o hisina hoore makko si o Almasiihu, Cu6aado Laamdo.

³⁶ Sordaasii6e been du njalnorii mo. Be 6attii, 6e kokki mo ndiyam lammudam, ³⁷ i6e mbi'a:

—Si aan woni kaananke Alhuyankoo6e oon, hisin hoore maa!

³⁸ Tawi du alluwal takkaama dow hoore makko. Binndi dow maggal na mbi'a: O WO KAAANKE ALHUYANKOO6E.

³⁹ Gooto e bon6e dido tontidaa6e e makko been ina mbonkoo mo, ina wi'a:

—Wanaa aan woni Almasiihu naa? Hisin hoore maa, de kisinnaa min minen du!

⁴⁰ Ammaa gooto oon feli oyo oon, wi'i:

—A hulataa Laamdo naa? Aan e makko fuu, on potu jukkungo.

⁴¹ Enen, jukkungo meeden wo goonga jaati, sabo ko foti e ko ngolluden tan njobeteden. De kanko kaa, o wadaay fay huunde ko boni.

⁴² Ndeen o wi'i:

—Iisaa, miccitodaa kam wakkati ngartoydaa e laamu maa.

⁴³ Iisaa wi'i mo:

—Goonga kaalanammaami: hannden jaati a wondowan e am ley aljanna.

Haala maayde Iisaa

(Matta 27.45-56, Marku 15.33-41, Yuhanna 19.28-30)

⁴⁴ Wakkati hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange. ⁴⁵ Naange ni66i, lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii ceeke didi.

⁴⁶ Iisaa feekii feekaango manngo, wi'i:

—Baaba, mi wattii yonki am ki ley junngo maa.

Gada o haalii dum, o seedi e yonki.

⁴⁷ Caggal mawdo sordaasi'en oon yi'ii ko laatii duum, yetti Laamdo, wi'i:

—Goonga, neddo o wo dartiido!

⁴⁸ Jamaa garudo ndaarude mo oon fuu yi'ii ko wadi duum. Be njeccii, i6e piya berde ma66e. ⁴⁹ Ammaa anndu6e mo been fuu, ina ndarii to

toowti ina ndaara dum fuu. Rew6e jokkunoo6e mo gilla leydi Galili been ina ngoni ley ma66e.

No 6anndu Iisaa wattiraa ley saabeere

(Matta 27.57-61, Marku 15.42-47, Yuhanna 19.38-42)

⁵⁰ Ina woodi gorko bi'eteedo Yuusufi jeyaado e waaldeere Saahii6e ndeen, wo o gorko lobbo, dartiido.

⁵¹ Kanko o jabaay ko Saahii6e been kaali e ko 6e ngolli. Imo yuura Arimatiya, ngalluure ley leydi Yahudiya. Imo hedii bangugol laamu Laamdo.

⁵² O yehi to Pilaatu, o njarii dum 6anndu Iisaa, ⁵³ o jippini dum e leggal ngaal, o filii dum e kasanke, o watti dum ley saabeere wasaande ley hayre, do fay gooto wattaaka. ⁵⁴ Dum hawrii e nyannde segilanteende tawi nyannde fowteteende 6adake fuddude.

⁵⁵ Rew6e wondunoo6e e Iisaa gilla Galili been njokki Yuusufi, nji'i saabeere ndeen e no o wattiraa ley mayre. ⁵⁶ Be kooti, 6e moyyinowi nebbeele uurde e turaaje.

Caggal duum, 6e powti nyannde fowteteende hono no yamiroore ndeen wi'iri.

24

No Iisaa ummitorii

(Matta 28.1-10, Marku 16.1-8, Yuhanna 20.1-10)

¹ Gilla pudal naange nyannde go'aberde e jeddiire,* rew6e been ponndii to saabeere toon, 6e kooyii nebbeele uurde de 6e moyyinnoo deen. ² Be tawi hayre ndeen tallitaama, ittaama e dammbugal saabeere ndeen. ³ Ammaa nde 6e naatunoo ndeen, 6e tawaay 6anndu Iisaa, joomii 6e. ⁴ E ley no hakkillooji ma66e mbemborii noon, inan wor6e dido punti, ina ndarii yeeso ma66e, ina bornii kaddule jalbooje.

⁵ Kulol nanngi 6e, 6e leeyini geese ma66e e leydi. Wakkati oon wor6e been mbi'i 6e:

* **24:1** Dum woni nyannde alan.

—Ko wadi odon piloo buurdo hakkunde maaybe? ⁶ O walaa do, o ummitake. Miccitee ko o haalannoo on leydi Galili duum ⁷ nde o wi'unoo: «Ina tilsi Bii Neddo watee e juude luttube, de tontee e leggal palaangal, de ummitoo nyannde tataberde.»

⁸ Ndeen be miccii haala Iisaa kaan. ⁹ Be yuwi to saabeere toon, be njeccii, be kaalanowi dum sappo e ngo'o been e wondube e mu66en fuu. ¹⁰ Rewbe been ngoni: Mariyama mo Magdala, e Yowanna, e Mariyama inna Yaakuuba e rewbe wondube e mu66en. Be kaalani dum nulaabe been. ¹¹ Nulaabe been ndaardi haala ma66e kaan hono njiibiika, njabaay goondinde be. ¹² De Piyeer kaa ummii, doggi, yehi saabeere toon. Nde o yuurninoo ley mayre ndeen, kasanke oon tan o yi'i. O yeccii wuro, imo wemmbii saabe ko wadi duum.

No Iisaa bangirani taalibaabe mum dido dow laawol Emayus (Marku 16.12-13)

¹³ Nyalooma oon pay, dido e ley taalibaabe been kooyi laawol wuro wi'eteengo Emayus. Hakkunde wuro ngoon e Urusaliima ina wada kilooji sappo e go'o. ¹⁴ Ibe pillodoo e dow ko wadi duum fuu. ¹⁵ E ley filla ma66e do be kokkundurta hakkilooji doon, Iisaa e hoore muudum hewti be, ina yaada e ma66e. ¹⁶ Ammaa gite ma66e uddaa taa be anndita mo. ¹⁷ O wi'i be: —Dume pillotodon e jahaangal moodon ngal?

Be ndarii, berde ma66e metti. ¹⁸ Gooto ma66e bi'eteedo Kiliyopas jaabii mo, wi'i:

—Ndelle hakkunde weerbe Urusaliima wo aan tan woni mo faamaay ko wadi toon ley balde de naa?

¹⁹ O wi'i be:

—Dume?

Be mbi'i mo:

—Ko wadi e Iisaa Nasaraatuujo oon. Wo o annabaajo, jom baawde ley haala makko e golle makko yeeso Laamdo e yimbe fuu. ²⁰ De hooreebe almaami'en e mawbe meeden ngatti mo ley juude laamu faa o jukkee jukkungo maayde, tonti mo e leggal

palaangal. ²¹ Min cikkiino kanko rimdinta Israa'iila. Ammaa katin du, hannden woni nyalooma tata6o ko dum wadi. ²² Woodi rewbe amin wobbe du ngadii min kaayeeffi. Be njehii to saabeere toon illa fajiri, ²³ de be tawaay banndu makko toon. Be ngarti, be mbi'i maleyka'en banganii be, mbi'i imo wuuri. ²⁴ Caggal duum, wobbe amin njehi to saabeere toon, tawri no rewbe been mbiiri noon, de be nji'aay mo kanko kaa.

²⁵ Ndeen Iisaa wi'i be:

—Hey onon famdube hakkillo! Berde moodon njaawaa goondinde ko annabaa6e kaali fuu! ²⁶ Wanaa ina tilsi Almasihu torree de naata ley teddeengal muudum naa?

²⁷ Ndeen o faamini be ko Binndi Ceniidi diin fuu kaali dow makko, gilla e Tawreeta Muusaa faa e dewte annabaa6e.

²⁸ Nde be battinoo wuro ngo be pondii ngoon ndeen, o wadi hono o jiddo faltaade. ²⁹ Ammaa be nyaagii mo, be mbi'i:

—Heddoda e amin, sabo hiirii, jemma warii.

O naati, o jippodii e ma66e. ³⁰ Nde be njoodinoo ibe nyaama ndeen, o hooyi buuru, o yetti Laamdo, o heltii buuru oon, o hokki be. ³¹ Ndeen gite ma66e peertii, be annditi mo. Wakkati oon o lalli e gite ma66e. ³² Ndeen ibe mbi'undura hakkunde ma66e:

—Wanaa berde men na mbeli, na muuyi nanude sanne nde o haaldannoo e meeden dow laawol ndeen, imo faamina en Binndi diin naa?

³³ Wakkati oon, be ummii be njeccii Urusaliima. Be tawtowii toon sappo e ngo'o been, ina kawriti e yaadiraabe mu66en. ³⁴ Been mbi'i be:

—Goonga, Iisaa Joomiraado ummitake, o banganii Simon.

³⁵ Dido been du kaalani be ko wadi e laawol mu66en, e no be annditirii Iisaa nde heltunoo buuru ndeen.

No Iisaa bangirani taalibaabe mum sappo e ngo'o

(Matta 28.16-20, Marku 16.14-18, Yuhanna 20.19-23, Golle Nulaabe 1.6-8)

³⁶ Nde 6e kaalannoo dūm ndeen, Iisaa funti darii hakkunde maḅḅe, wi'i 6e:

—Jam wondu e moodon!

³⁷ Nesiiji maḅḅe tayi, 6e kuli, 6e miilii ko 6e nji'ata dūm wo mbeelu.

³⁸ De o wi'i 6e:

—Dume kuldon? Ko wadi odon cikkitira ley berde mon? ³⁹ Ndaaree juude am e koyde am, wo miin jaati. Meemee kam, ndaaron. Sabo mbeelu walaa teewu, walaa yi'e hono no nji-irudon kam ni.

⁴⁰ Nde o haalunoo dūm ndeen, o holli 6e newe juude makko e koyde makko. ⁴¹ E ley ko 6e kunngii goondinde saabe seyo maḅḅe e kaay-eefi, o wi'i 6e:

—Odon ngoodi do ko nyaameteenaa?

⁴² Be ngaddani mo tayre liingu nduppaangu. ⁴³ O jaḅi nde, o nyaami yeeso maḅḅe.

⁴⁴ Caggal dūm, o wi'i 6e:

—Ko winndaa ley Tawreeta Muusaa e dewte annabaabe e Jabuura dow am dūm fuu, ina tilsi dūm tabita. Kulle deen jaati ngoni ko kaalannoomi on nde ngondunoomi e moodon ndeen.

⁴⁵ Wakkati oon, o omti hakkillooji maḅḅe faa 6e paama Binndi diin. ⁴⁶ O wi'i 6e:

—Ina winndaa Almasiihu torrete faa maaya, ummitoto hakkunde maayḅe nyannde tataberde, ⁴⁷ de tubugol e yaafagol hakkeji gooynete e lenyi fuu saabe innde makko. Dum fuddan gilla Urusaliima. ⁴⁸ Onon ngoni seedotooḅe kulle deen! ⁴⁹ Miin, mi nuldani on ko Baaba aadii dūm. Onon kaa, keddee ley ngalluure nde, faa nde baawde gonde dow deen njippii e moodon.

No Iisaa yeentiri dow kammu

(Marku 16.19-20, Golle Nulaabe 1.9-11)

⁵⁰ O yaari 6e faa dakkol Baytaniya, o yepti juude makko, o barkini 6e.

⁵¹ Wakkati mo o barkini 6e oon, o seedi e maḅḅe, o yeentinaa dow kammu. ⁵² Be kujidani mo. Caggal dūm, 6e njeccodii Urusaliima e seyo

manngo. ⁵³ Wakkati fuu iḅe tawee ley suudu dewal mawndu, iḅe njetta Laamdo.

Linjiila Iisaa mo Yuhanna winndi

No Konngol Laamdo laatorii neddo

¹ Gillama e fuddoode bi'eteedo Konngol ina woni. Bi'eteedo Konngol oon ina wondi e Laamdo, wo o Laamdo du. ² Imo wondi e Laamdo gilla fuddoode. ³ E makko Laamdo tagiri huunde fuu. Fay huunde tagaaka si wanaa e makko. ⁴ E makko nguurndam woni, nguurndam daam laatani yimbe annoora. ⁵ Annoora oon ina yayna ley nimre. Nimre ndeen du waawaay jaalaade o.

⁶ Ina woodi neddo mo Laamdo nuli bi'eteedo Yaayaa. ⁷ O warii faa o seedanoo annoora oon, faa yimbe fuu ngoondinira saabe makko. ⁸ Wanaa kanko woni annoora oon, de o warii faa o seedanoo annoora oon. ⁹ Oon woni annoora goongalaajo garo ley adunaaru faa yaynana yimbe fuu.

¹⁰ Bi'eteedo Konngol oon ina woni ley adunaaru, wo e makko adunaaru ndu tagiraa, de adunaaru nduun kaa annditaay mo. ¹¹ O warii to jeydaabe makko, de jeydaabe makko been nja66aaki mo. ¹² Ammaa ja66iibe mo de ngoondini mo been, o hokkii dum'en baawde laataade bi66e Laamdo. ¹³ Wo 6e rimiraabe ko wanaa e yiyyam, ko wanaa muuyo terde, ko wanaa muuyo gorko du, ammaa 6e rimiraabe e baawde Laamdo.

¹⁴ Konngol ngool laatii neddo jom terde de joodii hakkunde meeden. Min nji'ii darja makko, darja mo Bajjo hemrata Baabiiwo. Ley darja makko oon Baabiiwo 6anginiri keewal hinney e goonga muudum.

¹⁵ Yaayaa seedanake mo, yeewnii, wi'i:

—Kanko woni mo kaalannoomi haala muudum oon nde mbi'unoomi: «Caggal am ardiido kam waran, sabo imo woni gilla mi tagaaka.»

* **1:19** Yimbe lenyol Lewi ngonnoo ndaaranoo6e golle dewal Laamdo gilla e jamaanu Muusaa.

† **1:23** Esaaya 40.3. ‡ **1:25** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

¹⁶ No hinney makko foti heewude, en fuu en kebii, hinney dow hinney. ¹⁷ Saabe Muusaa kebirden jamirooje, ammaa hinney e goonga wo saabe Iisaa Almasiihu hebiraa. ¹⁸ Fay gooto yi'aay Laamdo abada. Ammaa Biddo bajjo gondudo e Baabiiwo oon, kam humpiti en mo.

No Yaayaa seedoranii Almasiihu (Matta 3.1-12, Marku 1.1-8, Lukka 3.1-18)

¹⁹ Alhuudiyankoo6e Urusaliima neli Lewinkoo6e* e almaami'en to Yaayaa yama dum kam wo moy. ²⁰ O salaaki jaabaade 6e, o haalani 6e faa laafi:

—Miin, mi wanaa Almasiihu.

²¹ Be yami mo, 6e mbi'i:

—Aan, wo a moy? A annabi Iliyaasa naa?

O wi'i:

—Mi wanaa.

Be mbi'i mo:

—Wo a Annabaajo oon naa?

O wi'i:

—Mi wanaa!

²² Be mbi'i mo:

—Wo a moy ndelle? Haalan min ko min kaaltanowa nelu6e min 6een. Moy mbi'ataa laatidaa?

²³ O jaabii, o wi'i:

—Wo mi yeewnotodo ley ladde mido wi'a: «moyyintinee laawol Joomiraado»,† hono no annabi Esaaya wi'iri ni.

²⁴ Ndeen nulaabe yuuru6e to Farisa'en been ²⁵ yami mo:

—Ko wadi ada loota yimbe lootalgal batisima‡, si tawii a wanaa Almasiihu a wanaa Iliyaasa a wanaa Annabaajo oon?

²⁶ Yaayaa jaabii 6e, wi'i:

—Miin, mido loota lootagal batisima, de na woodi dariido hakkunde moodon mo on anndaa. ²⁷ Kanko, o waran caggal am. Miin, mi fotaa fay ha66itinde 6oggi pade makko.

²⁸ Dum fuu wadii Baytaniya lettugal gooruwol Urdun, do Yaayaa lootata yimbe lootagal batisima doon.

²⁹ Jaango majjum, Yaayaa yi'i Iisaa ina wara to muudum, wi'ii:

—Inan jawgel Laamdo dondo-toongel hakkeji adunaaru. ³⁰ Dum woni ko mbi'unoomi e makko: «Neddo waran gada am, ardiido kam, sabo imo woni gilla mi walaa.»

³¹ Miin, mi anndaano mo, ammaa mi warii mido loota lootagal batisima faa o bangana Israa'ilankoo6e.

³² Yaayaa seedii, wi'i:

—Mi yi'ii Ruuhu ina wa'i hono wugaandu ina yuura dow kammu ina jippoo faa hodi dow makko. ³³ Miin, mi anndaano mo. Ammaa Nuldo kam mi loota lootagal batisima oon, kam wi'i kam: «Mo nji'udaa Ruuhu ina jippoo dow muudum oon, kam woni lootoowo lootagal batisima e Ruuhu Ceniido.» ³⁴ Miin, mi yi'ii, mi seedake kanko woni Bii Laamdo.

No Iisaa su6orii taalibaa6e muudum arandee6e

³⁵ Jaango majjum katin Yaayaa ina darodii e taalibaa6e muudum dido. ³⁶ O yi'i Iisaa ina faltoo, o wi'i:

—Inan jawgel Laamdo!

³⁷ Taalibaa6e dido been nani ko o haali duum, njokki Iisaa. ³⁸ Iisaa yeeyii, yi'i ibe njokki dum, wi'i 6e:

—Dume pilotodon?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—*Rabbi* (dum na fiirta «Moodibbo»), toy njoodidaa?

³⁹ O wi'i 6e:

—Ngaree ndaaree!

Ndeen 6e ngari, 6e nji'i do o joodii doon. Wakkati oon wo yamnde nay laasara. Be ngondi e makko ko heddi e nyalaande ndeen.

⁴⁰ Andire sakiike Simon Piyeer oon wo gooto e dido nan6e haala Yaayaa de njokki Iisaa. ⁴¹ Ko Andire artii e wadude fu wo filowaade sakiike muudum Simon oon. O wi'i dum:

—Min nji'ii Almasiihu (dum na fiirta «Mo Laamdo subii»).

⁴² O yaari dum to Iisaa. Iisaa ndaari Simon, wi'i dum:

—Aan Simon 6ii Yuhanna, caggal joonin a inndirte Kefas.

(Kefas e Piyeer fuu wo gootum. Maanaa inde deen wo «Hayre».)

No Iisaa noddiri Filipu e Natanayel

⁴³ Jaango majjum, Iisaa anniyii yaade Galili. O hawri e Filipu, o wi'i dum:

—Jokkam!

⁴⁴ Filipu ina jeyaa Baytisayda, ngalluure nde Andire e Piyeer fuu njejaa e muudum ndeen. ⁴⁵ Filipu hawri e Natanayel, wi'i dum:

—Min nji'ii mo haala muudum winndaa ley Tawreeta Muusaa e ley dewte annabaa6e oon. Wo Iisaa Nasaraatuujo 6ii Yuusufi oon.

⁴⁶ Natanayel wi'i mo:

—Yalla ko woodi ina waawi yuurude Nasaraatu naa?

Filipu jaabii mo, wi'i:

—War ndaar!

⁴⁷ Iisaa yi'i Natanayel ina fonndii dum, de haali haala makko wi'i:

—Inan Israa'ilanke jaati, mo hiila fuu walaa e muudum.

⁴⁸ Natanayel wi'i mo:

—Toy annudaa kam?

Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi yi'ii ma ley yibbi gilla Filipu nodday ma.

⁴⁹ Natanayel jaabii, wi'i:

—Moodibbo, wo a Bii Laamdo, wo a kaananke Israa'iila!

⁵⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Saabe mi wi'ii mi yi'ii ma ley yibbi duum tan ngoondinirdaa naa? A yi'an ko 6uri dum haaynaade.

⁵¹ Ndeen o wi'i Natanayel:

—Goonga kaalanammi on: on nji'an kammu ina udditoo, on nji'an maleyka'en Laamdo ina yeenja ina njippoo dow Bii Neddo.

2

No Iisaa wadiri maande ley 6angal

¹ Balde didi caggal duum, 6angal wadi ley ngalluure wi'eteende Kaana ley leydi Galili. Inna Iisaa ina tawaa toon. ² Iisaa e taalibaa6e muudum du noddama ngara kawra e 6angal

ngaal. ³ Nde cabijam maɓɓe tim-munoo ndeen, inna Iisaa wi'i:

—Be ngalaa cabijam.

⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Debbo, ɗume ɗum waɗata en?*

⁵ Inniiko wi'i gollooɓe been:

—Ko o yamiri on fuu, ngadon.

⁶ Doon ina woodi loode kaaye jee-gom, ndee fuu na hooya liitereeji capande jeetati faa yottoo hemre e noogay. Loode deen wo faa Alhu-udiyankooɓe lootoroo saabe diina.

⁷ Iisaa wi'i ɓe:

—Kebbinee loode deen ndiyam.

Be kebbini de faa de keewi. ⁸ O wi'i ɓe:

—Joonin kaa, nyedee ɗam njaara-nee hooreejo ɓangal oon.

Be njaari. ⁹ Nde hooreejo oon meedunoo ndiyam mbaylitaadam cabijam ɗaam ndeen, annditaay to ɗam ittaa. De gollooɓe nyedube ndiyam ɗaam been kaa ina anndi. O noddi ɓanɗo oon, ¹⁰ o wi'i ɗum:

—Yimɓe fuu cabijam mbeldam mboowi artoraade. Nde yimɓe njari faa heewi fu, ndeen ɗam welaa ɗaam du yaretee. De aan kaa, ada resi mbeldam ɗam faa joonin.

¹¹ Nii Iisaa golliri maande muuɗum haayniinde arandeere ley ngalluure Kaana ley leydi Galili. O ɓangini teddeengal makko, taalibaaɓe makko been ngoondini mo. ¹² Caggal ɗuum, o dilli Kaana, o yehi ngalluure wi'eteende Kafarnahum, kanko e inniiko e minyiraaɓe makko e taalibaaɓe makko. Be ngoni toon balde seeda.

No Iisaa riiwri luumotooɓe ley su-udu dewal mawndu

(Matta 21.12-13, Marku 11.15-17, Lukka 19.45-46)

¹³ Nde iidi Alhuudiyankooɓe mbi'eteendi Faltagol† ɓadinoo ndeen, Iisaa yehi Urusaliima. ¹⁴ To taliyaare suudu dewal mawndu toon o tawi

luumotooɓe ga'i e baali e buugaali e weccoɓe ceede ina njoodii. ¹⁵ O sowi ɓoggi, o waɗi dorowol, o riiwi ɓe fuu ɓe mburtoo suudu dewal mawndu nduun, kamɓe e ga'i maɓɓe e baali maɓɓe. O sankiti ceede weccoɓe been, o hippi taabaaje maɓɓe. ¹⁶ O wi'i soottooɓe buugaali been:

—Ittee ɗum ɗo! Taa ngadon suudu Baaba am ndu suudu luumo!

¹⁷ Taalibaaɓe makko been miccitii ko Binndi ɗiin mbi'i ɗuum:

«Hirande suudu maa laatanake kam kaɓɓu-ko'u.»‡

¹⁸ Ndeen hooreeɓe Alhuudiyankooɓe mbi'i mo:

—Haaynde ndeye kollataa min ada foti waɗude ko ngaduda ɗuum?

¹⁹ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Liɓee suudu dewal ndu. Si on liɓii ndu, on nji'an mido nyiɓtoo ndu ley balde tati.

²⁰ Be njaabii mo:

—Suudu ndu nyiɓiraama duubi capande nay e jeegom. De aan, a nyiɓtoto ndu ley balde tati naa?

²¹ Ammaa ko Iisaa wi'i suudu nduun ɗuum, wo hoore muuɗum sappii. ²² Nde Iisaa ummitinoo ndeen, taalibaaɓe muuɗum been miccitii ko haalnoo ɗum. Be ngoondini ko Binndi ɗiin mbi'i ɗuum e haala ka o haalnoo kaan.

²³ Nde Iisaa wonnoo Urusali-ima iidi Faltagol ndeen, heewɓe ngoondinii mo sabo nji'ii kaayeeffiji ɗi o waɗi ɗiin. ²⁴ Ammaa Iisaa hoolaaki ɓe faa hokkita ɓe hoore muuɗum, sabo imo anndi ɓe fuu. ²⁵ Walaa ko fay gooto seedanoo mo ko woni e ɓiɓɓe-Aadama, sabo imo anndi ko woni e muɓɓen.

3

No Iisaa haaldiri e Nikodemu

¹ Ina woodi gorko Farisaajo bi'eteedo Nikodemu, gooto e hooreeɓe Alhuudiyankooɓe. ² Gorko oon yehi to Iisaa jemma, wi'i ɗum:

* **2:4** E geresankoore haala ka ina waawi fiirtireede nii: Debbo, walaa ko suudii hakkunde meeden.

Dum hollii Iisaa ina muuyi inna muuɗum hooloo ɗum e ko waɗata ɗuum. † **2:13** Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamɗo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyyam mooytaa e dammbugal muuɗum. ‡ **2:17** Jabuura 69.10.

—Moodibbo, miden anndi a jannginoowo yuurudo to Laamdo, sabo fay gooto waawaa wadude maandeeji kaayniidi di ngadataa diin si Laamdo waldaa e muudum.

³ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: fay gooto waawaa yi'ude laamu Laamdo tawee rimtaaka katin.

⁴ Nikodemu wi'i mo:

—Noy mawdo waawiri rirtireede? Imo waawi yeccaade e reedu inniiko, de o rimee katin naa?

⁵ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: si wanaa neddo rirtiree ndiyam e Ruuhu fu waawaa naatude laamu Laamdo. ⁶ Ko bii-Aadama rimata duum wo bii-Aadama. Ko Ruuhu oon du rimata wo ruuhu. ⁷ Taa dum haayne saabe mi wi'ii ma sanaa ndimtedon katin. ⁸ Henndu ina wifira do muuyri fuu. Ada nana bifi mayru, de a anndaa to ndu yuuri, a anndaa to ndu yahata. Hono noon dimraado Ruuhu oon du worri.

⁹ Nikodemu wi'i mo:

—Noy dum laatortoo?

¹⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Wo a jannginoowo mawdo ley Israa'iila de a anndaa dum naa?

¹¹ Goonga kaalanammaami: minen, ko min anndi min kaalata, ko min nji'i min ceedotoo, de onon le, on njaabataa seedaaku amin. ¹² Si on ngoondintaa nde kaalanammi on haala kulle adunankooje fu, noy ngoondinirton si mido haalana on haala kulle dow kammu? ¹³ Fay gooto yeenjaay dow kammu, si wanaa yuurudo dow kammu oon, dum woni Bii Neddo. ¹⁴ Hono no Muusaa toowniri mboddi njamndi mbodeeri ley ladde ni, sanaa Bii Neddo du toowniree hono noon, ¹⁵ faa goondindo mo fuu heba nguurndam nduumiidam.

¹⁶ Sabo Laamdo ina yidi yimbe adunaaru faa hokitiri Biyum bajjo, faa goondindo oon fuu taa halka ammaa heba nguurndam nduumiidam.

¹⁷ Laamdo nuliraay Biyum oon e adunaaru faa Biyum oon saroo adunaaru ndu. Ko o nuliraa dey, faa

yimbe adunaaru kisira saabe makko. ¹⁸ Goondindo mo fuu sarataake. Mo goondinaay mo fuu saraama gilla joonin, sabo goondinaay Bii Laamdo bajjo oon.

¹⁹ Inan sariya oon: annoora warii e adunaaru, de yimbe cubii nimre dow annoora sabo golleeji mu66en wo bondi. ²⁰ Bondo tagu yidaa annoora, battataako dum saabe hulde taa golleeji muudum bondi diin bangu. ²¹ Ammaa goongante waran e annoora faa golleeji di wadiri saabe Laamdo diin banga.

No Yaayaa seedorii kabaaru Iisaa

²² Caggal duum, Iisaa yaadi e taalibaabe muudum leydi Yahuudiya. O booytidi e mabbe toon, imo loota yimbe lootagal batisima. ²³ Yaayaa du ina loota yimbe lootagal batisima to Aynon toon dakkol Salim, sabo ndiyam ina heewi toon. Yimbe ina ngara ina lootiree ndiyam daam. ²⁴ Tawi Yaayaa nanngaaka wattaa ley kasu tafon.

²⁵ Taalibaabe Yaayaa been njeddunduri e Alhuudiyanke haala laabal. ²⁶ Be njehi to Yaayaa, 6e mbi'i dum:

—Moodibbo, gorko gondunoodo e maa gere ooto gooruwol Urdun mo ceedanidaa oon, kanko du imo loota yimbe lootagal batisima, de yimbe fuu ina njaha to makko.

²⁷ Yaayaa jaabii 6e, wi'i:

—Neddo waawaa hebude fay huunde si wanaa ko Laamdo hokki dum. ²⁸ Onon e ko'e mon, on seedeefe am mi wi'ii mi wanaa Almasiihu, de mido artii mo nuleede. ²⁹ Gaddanaado debbo banjudo, kam woni banjudo. Dambodiido e gorko oon ina darii, ina hettindii. Si o nanii daande banjudo oon, o seyoto sanne. Nii seyo am ngoon hi66iri. ³⁰ Na tilsi kanko o toowa, de miin le mi leeya.

³¹ Yuurudo dow oon, kam woni dow huunde fuu. Yuurudo e leydi wo jeyaado e leydi, ina haala haalaaji jeyaado e leydi. Yuurudo dow kammu oon, kam woni dow huunde fuu. ³² Ko o yi'i e ko o nani o seedotoo,

de yimbe kaa jabataa seedaaku makko. ³³ Jabudo seedaaku makko oon, laabinii Laamdo wo goongante. ³⁴ Mo Laamdo nuli oon, wo ko Laamdo haali duum haaltata, sabo Laamdo hokkii mo Ruuhu mo walaa haddi. ³⁵ Baabiiwo oon ina yidi Biddo oon faa watti huunde fuu e junngo makko. ³⁶ Goondindo Biddo oon hebii nguurndam nduumiidam. Mo goondinaay Biddo oon hebataa dam, tikkere Laamdo du ina heddi e muudum.

4

No Iisaa haaldiri e Samariyanke debbo

¹ Farisa'en nanii wi'aama Iisaa ina loota yimbe lootagal batisima, ina heba taalibaaɓe faa buri Yaayaa. ² Tawi Iisaa e hoore muudum kaa lootaay fay gooto, wo taalibaaɓe muudum. ³ Nde Iisaa nannoo ko haalanoo e muudum fu, dilli leydi Yahuudiya, yeccii leydi Galili. ⁴ Sanaa o rewa ley leydi Samariya. ⁵ O yottii ngalluure Samariya wi'eteende Sikar dakkol ngesa nga Yaakuuba hokkunoo biyum Yuusufi ngaan. ⁶ Doon bunndu Yaakuuba nduun woni. Tawi Iisaa tampii du e jahaangal ngaal, de joodii daande bunndu nduun faa fowta. Wakkati oon wo hakkunde naange. ⁷ Samariyanke debbo wari yoogude. Iisaa wi'i mo:

—Hokkam ndiyam, mi yara!

⁸ Tawi taalibaaɓe makko been nje-hii ley ngalluure toon faa coodowa nyaamdu. ⁹ Debbo oon wi'i Iisaa:

—Noy wadi de aan, Alhuudiyanke, ada njaaroo kam miin, Samariyanke, ndiyam faa njaraa?

Sabo Alhuudiyankooɓe e Samariyanke wo harmundurɓe.

¹⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si ada anndunoo no dokke Laamdo poti, e bi'udo ma kokkaa dum ndiyam yara oon, a nyaagotono mo, o hokke ndiyam nguurndam njaraa.

¹¹ Debbo oon wi'i mo:

—Joomam, a walaa cafirgal. Bunndu ndu ina luggi. Toy kebataa ndiyam nguurndam daam? ¹² Aan, ada buri maama amin Yaakuuba

kokkudo min bunndu ndu oon teddude naa? Kanko e biɓɓe makko e daabaaji makko fuu, e mayru ɓe njaratano.

¹³ Iisaa jaabii mo:

—Neddo fuu jardo ndiyam dam domdan katin, ¹⁴ ammaa jardo ndiyam dam kokkammi daam fuu, domdataa faa abada. Sabo ndiyam dam kokkammi daam laatanto dum ndiyam iloojam mbuurnoojam dum nguurndam nduumiidam.

¹⁵ Debbo oon wi'i:

—Joomam, hokkam ndiyam daam taa mi domda katin, sakko mi wartana yoogude do katin.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Yahu noddoy gora, ngardon!

¹⁷ Debbo oon jaabii mo:

—Mi walaa goriwo.

Iisaa wi'i mo:

—A haalii goonga ko mbiidaa a walaa goriwo duum. ¹⁸ A bananooma worɓe njoyo. Mo ngonduda joonin oon du, wanaa gora. A haalii goonga.

¹⁹ Debbo oon wi'i mo:

—Joomam, laabanii kam a annabaajo. ²⁰ Maamiraaɓe amin ndewii Laamdo dow waamnde nde, de onon Alhuudiyankooɓe kaa, odon mbi'a to Urusaliima tan Laamdo haani reweede.

²¹ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goondinam: wakkati waran, nde ndewoton Baabiiwo tawee wanaa e waamnde nde, wanaa Urusaliima. ²² Onon Samariyanke, odon ndewa ko on anndaa, de minen Alhuudiyankooɓe, ko min anndi min ndewata, sabo kisindam to Alhuudiyankooɓe yuurata. ²³ Wakkati ina wara, yottake jara, nde rewirooɓe Laamdo goonga been ndewirta dum Ruuhu e goonga. Wo rewoɓe hono been Baabiiwo filotoo. ²⁴ Laamdo wo Ruuhu. Rewooɓe mo been sanaa ndewira mo ruuhu e goonga.

²⁵ Debbo oon wi'i:

—Mido anndi Cuɓaado bi'eteedo Almasiihu oon wo garoowo. Nde o wari fu, o humpitan min huunde fuu.

²⁶ Iisaa wi'i mo:

—Wo dum miin, mo kaaldataa oon.

No Samariyankooƙe heewƙe ngoondiniri Iisaa

²⁷ Wakkati oon fu, taalibaaƙe makko ƙeen njottii. Ko Iisaa haaldata e debbo oon duum haaynii ƙe, de fay gooto maƙƙe yamaay mo dume o haajaa e debbo oon naa ko wadi imo haalda e muudum. ²⁸ Ndeen debbo oon yoppi loonde muudum toon, fornyii wuro haalanowi yimƙe, wi'i:

²⁹ —Ngaree ndaaree gorƙo kaaltando kam ko ngadunoomi fuu. Yalla wanaa kanko woni Almasiihu naa?

³⁰ Be njalti ngalluure, ƙe ponndii to Iisaa.

³¹ Wakkati oon, taalibaaƙe ƙeen nyaagii mo, ina mbi'a:

—Moodibbo, tinna nyaamu!

³² O jaabii ƙe, o wi'i:

—Mido jogii ko mi nyaama ko on anndaa.

³³ Taalibaaƙe ƙeen ina yamundura:

—Dum le, won gaddando mo ko nyaametee naa?

³⁴ Iisaa wi'i ƙe:

—Nyaamdu am wo wadude muuyde Nuldo kam oon e yottinde golle muudum. ³⁵ Onon, odon mbi'a: «Faa hannden lebbi nay de tayri wara.» De miin kaa mido wi'a on: yeptee gite mon, yeewee gese fuu ƙeenndii, njonii tayeede. ³⁶ Tayoowo heƙan mbarjaari, resana nyaamri ndi nguurndam nduumiidam, faa aawudo e tayudo fuu ceyodoo. ³⁷ Dum tabintinta banndol bi'oowol: «Goddo ina aawa, goddo ina taya.» ³⁸ Mi nulii on tayowon ngesa nga on tampanaay. Woƙƙe tampi, de odon mbeltii e tampiri muƙƙen.

³⁹ Samariyankooƙe heewƙe ley ngalluure ndeen ngoondinii Iisaa saabe haala debbo ceediido de wi'i: «O haaltanii kam ko ngadunoomi fuu.» ⁴⁰ Nde Samariyankooƙe ƙeen njottinoo Iisaa ndeen, nyaagii mo o wonda e muƙƙen. O wadi doon balde didi. ⁴¹ Yimƙe heewƙe ngoondini mo katin saabe konngol makko. ⁴² Be mbi'i debbo oon:

—Joonin, wanaa saabe haalaaji maa diin tan min ngoondiniri. Ko min ngoondiniri dey, minen e ko'e

amin, min nanii konngol makko, min annditii kanko jaati woni Kisinoowo adunaaru.

No Iisaa selliniri ƙii howruujo kaananke

⁴³ Caggal balde didi deen, o dilli doon, o yehi Galili. ⁴⁴ Kanko e hoore makko o seedake: «Annabaaƙo teddintaake e ley wuro muudum.» ⁴⁵ Nde o yottinoo Galili ndeen, Galilinkooƙe njaƙƙorii mo juude didi, sabo kamƙe du ƙe njehiino iidi Urusaliima, ƙe nji'iino ko o gollunoo ley iidi ndiin duum.

⁴⁶ Ndeen Iisaa warti Kaana ley leydi Galili, do o waylitinoo ndiyam o wadi dam cabijam doon. Ina woodi howruujo kaananke gomma mo ƙiyum sellaa ley Kafarnahum.

⁴⁷ Nde howruujo oon nannoo Iisaa yuurii Yahuudiya wartii Galili fu, yehi to Iisaa, nyaagii dum jippoo dannanowa dum ƙiyum ƙadiido maayde.

⁴⁸ Iisaa wi'i mo:

—Si on nji'aay maandeeji e kaayeeffiji fu, on ngoondintaa.

⁴⁹ Howruujo kaananke oon wi'i mo:

—Joomam, en njaha gilla ƙiyam oon maayaay.

⁵⁰ Iisaa wi'i mo:

—Hootu, ƙiya dadii.

Gorƙo oon goondini ko Iisaa wi'i dum, hooti. ⁵¹ Ko o hootata duum, gollooƙe makko kawrowi e makko dow laawol, kaalani mo, mbi'i:

—Biya oon dadii.

⁵² O yami ƙe wakkati oye suka o samtanaa. Be mbi'i mo:

—Yamnde go'o ƙadagol sallifana keenan jontere ndeen yoppi mo.

⁵³ Baaba suka oon annditi wakkati oon jaati Iisaa wi'unoo dum: «Biya oon dadii!» Nii kanko e koreeji makko fuu ƙe ngoondiniri Iisaa.

⁵⁴ Dum woni maande didaƙe ƙe nde Iisaa gollu leydi Galili. O wadii dum nde o yuurnoo leydi Yahuudiya.

5

No Iisaa selliniri bonnguujo

¹ Caggal duum, iidi Alhudiyanƙooƙe ina wada. Iisaa yehi

Urusaliima faa fota e iidi ndiin. ² Ley Urusaliima toon, dakkol dammbugal wuro bi'eteengal Dammbugal Baali ngaal, ina woodi luggere ndiyam. Inde wi'ee Baytijata e ibraninkoore. Dande joy ina piilii nde. ³ Nyawbe heewbe ina pikkii ley dande deen: wumbe e bonnguuwe e be balli muβben fuu mbaati. [⁴ *] ⁵ Gorko nyawrufo duubi capande tati e jeetati ina woni doon. ⁶ Iisaa yi'i imo fukkii, annditi o booydii e nyawu nguun, yami mo:

—Ada yidi sellude naa?

⁷ Nyawdo oon jaabii mo, wi'i:

—Joomam, mi walaa fay gooto balloowo kam naatude ley luggere nde wakkati ndiyam mayre iirii. Nde piliimi naatude fuu, tawan goddo artake kam.

⁸ Iisaa wi'i mo:

—Umma, hooyu daddo maa, yahu!

⁹ Wakkati oon fu, gorko oon dadi, hooyi daddo mum fudditi yaade.

Dum hawrii e nyalaande fowteende. ¹⁰ Saabe majjubm hooreebe Alhuudiyankooβe mbi'i cellinaado oon:

—Hannden wo nyalaande fowteende, daganaaki ma ndonndofaa daddo maa.

¹¹ O jaabii be, o wi'i:

—Cellindo kam oon, kam wi'i kam mi hooya daddo am mi yaha.

¹² Be yami mo:

—Moy woni biido ma kooyaa daddo maa njahaa oon?

¹³ Ammaa cellinaado oon faamaay fuu wo moy, sabo tawii Iisaa soorake ley jamaa keewdo gondo doon oon, dilli. ¹⁴ Caggal duum, Iisaa hawri e dannaado oon ley suudu dewal mawndu nduun, wi'i mo:

—Ndaaru, joonin kaa, a dadii. Taa luttu katin de ko buri dum bonde hebe.

¹⁵ Gorko oon yehi haalanowi hooreebe Alhuudiyankooβe been wo Iisaa woni cellindo dum oon.

Kabaaru Baabiiwo e Biddo

¹⁶ Ndeen hooreebe Alhuudiyankooβe pudfi torrude Iisaa sabo wadii dum nyalaande fowteteende. ¹⁷ Iisaa wi'i be:

—Baaba am ina golla faa joonin, miin du, mido golla.

¹⁸ Ndeen hooreebe Alhuudiyankooβe beydi filaade warude mo, wanaa saabe ko o lutti nyannde fowteteende ndeen duum tan, ammaa ko o wi'i Laamdo wo baabiiko duum du. O fonndii hoore makko e Laamdo.

¹⁹ Iisaa wi'i be:

—Goonga kaalanammi on: Biddo waawaa gollude fay huunde kam tan, sanaa ko yi'i Baabiiwo ina golla. Sabo ko Baabiiwo oon gollata duum, Biddo du gollata. ²⁰ Sabo Baabiiwo ina yidi Biddo oon, ina holla dum huunde fuu ko gollata. O hollan dum golleeji burdi dii do fuu semmbe faa haaynoo on. ²¹ Sabo hono no Baabiiwo ummintinirta maaybe de hokka dum'en nguurndam ni, noon Biddo du hokkirta nguurndam mo muuyi hokkude. ²² Baabiiwo, kam kaa sarataako fay gooto. O wattii sariya oon fuu e junngo Biddo, ²³ faa yimbe fuu teddinira Biddo oon hono no teddinirta Baabiiwo oon ni. Neddo fuu mo teddinaay Biddo oon, teddinaay Baabiiwo nuldo mo oon du.

²⁴ Goonga kaalanammi on: nando haala am de goondini Nuldo kam oon hebii nguurndam nduumiidam. O sarataake, o diwii maayde, o naatii nguurndam. ²⁵ Goonga kaalanammi on: wakkati ina wara, o yottake jaati, wakkati mo maaybe nanata daande Bii Laamdo oon. Nanbe been mbuuran. ²⁶ Hono no Baabiiwo oon wuurniri hoore muudum nii, hono noon o hokkiri Biddo oon du baawde wuurnira hoore muudum. ²⁷ O hokkii dum baawde saraade, sabo wo Bii Neddo. ²⁸ Taa dum haaynoo on. Wakkati waran mo maaybe wonbe ley caabeeje fuu nanata daande makko, ²⁹ de njalta.

* **5:4** E dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 4: Ibe ndoomi faa ndiyam dam iiroo, sabo maleyka Joomiraado ina jippoo e luggere nde wakkati wakkati, ina iira ndiyam dam. Nyawdo artiido jippaade e ndiyam daam nde dam iirii ndeen, dadan ko nyawu muudum laatii fuu.

Golluƙe gollleeji lobbi ummitanoo nguurndam, golluƙe gollleeji bonɗi ummitanoo sariya. ³⁰ Miin, walaa fuu ko mbaawumi gollude e hoore am. Ko nanumi duum carotoomi. Sariya am ina dartii, sabo mi filataako muuyde am, wo muuyde Nulɗo kam oon pilotoomi.

Haala seedantooƙe Iisaa

³¹ —Si mi seedanake hoore am, seedaaku am sellataa. ³² Ina woodi godɗo ceedantooɗo kam. Mido anndi seedaaku ngu o seedantoo kam nguun wo goonga. ³³ Onon, on neliino yimbe to Yaayaa. Kam du seedake goonga. ³⁴ Miin kaa, mi haajaaka seedaaku ɓii-Aadama, de mido haalana on kabaaru seedaaku Yaayaa nguun faa kison. ³⁵ Yaayaa laatake lampaal kuɓɓoowal, jaynoowal. On njaɓii weltaade e annoora makko faa ɓooyti seeda. ³⁶ Miin, mido jogii seedaaku ɓurngu ngu Yaayaa nguun semmbe: gollleeji ɗi Baabiiwo yamiri kam mi golla ɗiin, kanji jaati ceedantoo kam Baabiiwo nuli kam. ³⁷ Katin du, Baabiiwo nulɗo kam oon, kam e hoorem seedantoo kam. Abada on nanaay daande makko, abada on nji'aay mo, ³⁸ haala makko du walaa e moodon, sabo on ngoondinaay mo o nuli oon. ³⁹ Odon taykoo Binndi sabo on miili on keɓan e majji nguurndam nduumiidam. De wo kanji jaati ceedantoo kam. ⁴⁰ Ammaa on njaɓaay warude to am faa keɓon nguurndam.

⁴¹ Mi filataako manooje yimbe. ⁴² De mido anndi on, mido anndi njinngu Laamɗo walaa e moodon. ⁴³ Miin, mi wardii saabe innde Baaba am, de on njaɓɓaaki kam. Kaa si godɗo wardii saabe hoore muudum fu, on njaɓɓoto dum. ⁴⁴ Odon manundura, de on pilataako manooje yuurooje to Laamɗo gooto. Ndelle noy mbaawrudon goondinirde? ⁴⁵ Taa miilee wo miin felata on to Baabiiwo. Wo Muusaa mo njowudon jikke moodon dow muudum oon, kam felata on. ⁴⁶ Sini on ngoondiniino Muusaa, on ngoondinan kam miin

du, sabo wo miin o sappii e binndi makko. ⁴⁷ De si on ngoondinaay ko Muusaa winndi duum, noy ngoondinirton haala am?

6

No Iisaa nyaamniri worbe ujunaaje njoyo

(Matta 14.13-21, Marku 6.30-44, Lukka 9.10-17)

¹ Caggal duum, Iisaa feyyiti maayo Galili wi'eteengo Tiberiyas. ² Jamaa keewɗo ina jokki mo sabo ɓe nji'ii kaayeeɗii ɗi o wadunoo nde o sellinnoo nyawɓe ɓeen ndeen. ³ Iisaa yeenji dow waamnde, joododii toon e taalibaaɓe muudum. ⁴ Tawi iidi Alhuudiyankooɓe mbi'eteendi Faltagol ndiin ɓadake. ⁵ Iisaa ɓanti gite muudum, haccii jamaa keewɗo ina wara to muudum. O wi'i Filipu:

—Toy coodeten nyaamdu ko nyaamnata ɓee fuu?

⁶ Tawi wo faa o ndaartindoo Filipu o wiirii noon, sabo imo anndi ko o anniyii gollude. ⁷ Filipu jaabii mo:

—Buuru buudi cardi keme ɗiɗi heyataa ɓe faa mono e maɓɓe fuu heɓa seeda.

⁸ Taalibbo makko godɗo, bi'eteedo Andire minyoo Simon Piyeer, wi'i mo:

⁹ —Inan, suka gorko gooto ina jogii buuruuje joy e liyyi ɗiɗi, de dume dum nafirta yimbe heewɓe hono ɓe?

¹⁰ Iisaa wi'i:

—Mbi'ee ɓe njoodoo!

Tawi nokku oon ina heewi huɗo. Be njoodii doon, fay worbe tan na ngada hono ujunaaje njoyo. ¹¹ Iisaa hooyi buuruuje deen, yetti Laamɗo, hokki taalibaaɓe muudum ɓeen. Been du kokki joodiibe ɓeen. Noon o wadi liyyi ɗiin du. Yimbe fuu nyaami faa kaari. ¹² Nde ɓe kaarnoo ndeen, Iisaa wi'i taalibaaɓe muudum:

—Kawrunduree kedde ɗe taa fay huunde bona.

¹³ Be kawrunduri kedde taye buuruuje joy ɗe nyaamnooɓe ɓeen keddi deen, ɗe keewi kandeeje sappo e ɗiɗi.

¹⁴ Nde yimbe ɓeen njiinoo maande

haayniinde nde Iisaa golli ndeen, mbi'i:

—Kanko jaati woni Annabaajo cappanoodo ina wara e adunaaru ndu!

¹⁵ Iisaa annditi i6e cegilii nanngirde dum doole faa 6e ngada dum kaananke. Ndelle dilli doon, yeenj dow waamnde kam tan.

No Iisaa yehiri dow ndiyam e koyde (Matta 14.22-33, Marku 6.45-52)

¹⁶ Nde hiirnoo fu, taalibaa6e Iisaa ndegii e maayo. ¹⁷ Be naati laana faa 6e peyyita, 6e njaha Kafarnahum. Jemma warii, tawi Iisaa hewtaay 6e. ¹⁸ Henndu mawndu ina wifa, bempeyye ummii. ¹⁹ Tawi 6e ndorbake laana kaan faa 6e kebi hono kilooji joy naa jeegom. Wakkati oon, 6e kaynii Iisaa ina wara e koyde muudum dow ndiyam daam, ina battii 6e, de 6e kuli sanne. ²⁰ Iisaa wi'i 6e:

—Wo miin. Taa kulee!

²¹ Ndeen 6e muuyi o naata laana kaan. De wakkati oon fu ka yottii nokku do 6e ponndinoo doon.

²² Jaango majjum, jamaa keddi-noodo gere ooto maayo ngoon oon paami laana ngoota tan wonnoo toon. Be nji'ii du Iisaa naatidaay e taalibaa6e muudum laana kaan. Be nji'ii taalibaa6e been tan ndillidi e makka. ²³ Laanaaji goddi yuurufi Tiberiyas ngarii dakkol do Iisaa yettunoo Laamdo de nyaamni yim6e buuru doon. ²⁴ Nde jamaa oon yiinoo Iisaa e taalibaa6e muudum fuu ngalaa doon ndeen, 6e naati laanaaji diin, 6e ponndii Kafarnahum faa 6e pilowoo Iisaa.

No Iisaa wi'iri kam woni nyaamdu wuurnooru

²⁵ Nde 6e tawnoo Iisaa gere ooto maayo ndeen, 6e mbi'i dum:

—Moodibbo, ndey ngardaa do?

²⁶ Iisaa jaabii 6e:

—Goonga kaalanammi on: wanaa saabe ko njiidon maandeeji kaayniidi duum pilortodon kam. Ko pilortodon

kam dey, saabe on nyaamiino buuru faa kaardon. ²⁷ Taa ngollanee nyaamdu murseteendu. Ko kaandon gollande dey, nyaamdu heddotoondu wuurnooru yim6e nguurndam nduumiidam. Nyaamdu nduun wo Bii Neddo hokkata on. Sabo Laamdo Baabiiwo oon wadi maande muudum e makko.

²⁸ Ndeen 6e yami mo:

—Dume min ngadata faa min ngolla golleeji di Laamdo yidi?

²⁹ Iisaa jaabii 6e:

—Gollal ngal Laamdo yidi ngaal woni ngoondinon mo o nuli.

³⁰ Be njaabii mo:

—Haaynde ndeye ngadataa faa min nji'a, de min ngoondine? Dume ngollataa? ³¹ Maamiraa6e amin nyaamii nyaamdu wi'eteendu «manna» ley ladde, hono no windiraa ni: «O hokkii 6e nyaamdu yuurundu dow kammu faa 6e nyaama.»*

³² Iisaa jaabii 6e:

—Goonga kaalanammi on: wanaa Muusaa hokki on nyaamdu yuurundu dow kammu nduun. Wo Baaba am, kam woni kokkoowo on nyaamdu goongalaaru yuurundu dow kammu. ³³ Sabo nyaamdu ndu Laamdo hokkata nduun woni yuurooru dow kammu, hokkooru yim6e adunaaru nguurndam.

³⁴ Be mbi'i mo:

—Joomii amin, hokku min nyannde fuu nyaamdu nduun.

³⁵ Iisaa wi'i 6e:

—Miin woni nyaamdu wuurnooru. Gardo to am fuu, yobataa abada. Goondindo kam fuu domdataa abada. ³⁶ Mi wi'ii on: on nji'ii kam, de on ngoondinaay. ³⁷ Mo

Baabiiwo hokki kam fuu, waran to am. Gardo to am fuu, mi riiwataa dum. ³⁸ Sabo wanaa faa mi wada muuyde am yuurirmi dow kammu, wo faa mi wada muuyde Nuldo kam oon. ³⁹ Inan muuyde Nuldo kam oon: taa fay gooto 6e o hokki kam been majja, de mi ummintinan dum'en

* 6:31 Wurtagol 16.4, Jabuura 78.24.

nyalaande sakitotoonde. ⁴⁰ Inan muuyde Baaba am oon: neddo fuu ndaardo Biddo oon de goondini dum heban nguurndam nduumiidam, mi ummintinan dum nyalaande sakitotoonde.

⁴¹ Hooree6e Alhuudiyankoo6e been ina njormoo haala makko sabo o wi'ii «Miin woni nyaamdu yuurundu dow kammu nduun.» ⁴² Be mbi'i:

—Oo le, wanaa Iisaa bii Yuusufi mo annduden inna muudum e bammum oon naa? Noy o wiirata wo dow kammu o yuuri?

⁴³ Iisaa wi'i 6e:

—Taa njormee hakkunde moodon!

⁴⁴ Fay gooto waawaa warude to am si Baabiiwo nuldo kam oon foodaay dum. Gardo to am fuu, mi ummintinan dum nyalaande sakitotoonde. ⁴⁵ Ina winndaa ley dewte annabaa6e: «Be fuu, Laamdo anndinan 6e.»† Neddo fuu kettindaniido Baabiiwo oon de faami, waran to am. ⁴⁶ Fay gooto yi'aay Baabiiwo, si wanaa yuurudo to muudum oon. Kanko tan yi'i Baabiiwo. ⁴⁷ Goonga kaalanammi on: goondindo kam, hebii nguurndam nduumiidam.

⁴⁸ Miin woni nyaamdu wuurnooru. ⁴⁹ Maamiraa6e moodon nyaamiino «manna» ley ladde. Dum fuu dum hadaay 6e maayde. ⁵⁰ Ammaa ndu joonin ndu do wo nyaamdu yuurundu dow kammu, faa si neddo nyaamii ndu, maayataa. ⁵¹ Miin woni nyaamdu wuurnooru yuurundu dow kammu. Si neddo nyaamii nyaamdu nduun fu, wuuran faa abada. Nyaamdu ndu kokkammi nduun wo terde am, faa yim6e adunaaru ke6a nguurndam.

⁵² Ndeen Alhuudiyankoo6e pudfi dukidinde ko mbaawi fuu e dow haala kaan, ina mbi'a:

—Noy o waawiri hokkude en terde makko faa nyaamen?

⁵³ Iisaa jaabii 6e:

—Goonga kaalanammi on: si on nyaamaay terde Bii Neddo, on njaraay yiyam muudum, nguurndam walanaa on. ⁵⁴ Neddo fuu

⁵⁵ Sabo terde am wo nyaamdu jaati, yiyam am du wo njaram jaati. ⁵⁶ Neddo fuu nyaamdo teewu am de yari yiyam am ina woni e am, miin du mido woni e muudum. ⁵⁷ Hono no Baabiiwo nuldo kam oon laatorii buurdo, de miin du mido wuuri saabe muudum, noon du nyaamdo kam fuu wuurdata saabe am. ⁵⁸ Kayru woni nyaamdu yuurundu dow kammu: ndu waldaa e ndu maamiraa6e moodon nyaamunoo de maayi nduun. Nyaamdo nduun nyaamdu wuuran faa abada.

⁵⁹ Iisaa waajii waajuuji di ley waajordu Kafarnahum.

Haala haalaaji kokkooji nguurndam

⁶⁰ Nde taalibaa6e makko 6een nannoo dum ndeen, heew6e mu66en mbi'i:

—Waajuuji di njoorii sanne. Moy waawi hettindaade di?

⁶¹ Iisaa faamii e ley 6ernde muudum taalibaa6e mum been ina njormoo dum, de wi'i 6e:

—Yalla dum fonnditanaaki on faa ina nesa wosinde on naa? ⁶² Ndelle si on nji'ii Bii Neddo yeejti to wonnoo toon, noy ngadoton? ⁶³ Ruuhu, kam hokkata nguurndam. Terde bii-Aadama kaa nafataa fay huunde. Haalaaji di kaalanmi on diin, kanji ngoni ruuhu, kanji ngoni nguurndam. ⁶⁴ De ina woodi ley moodon 6e ngoondinaay.

Tawi Iisaa ina anndi gilla e fuddoode 6e ngoondintaa dum been e jambotoodo dum oon. ⁶⁵ O beydi, o wi'i:

—Dum wadi de mbiimi on: fay gooto waawaa warude to am si Baabiiwo hokkaay dum no warda.

⁶⁶ Caggal duum, heew6e e taalibaa6e makko been ndilli, jokkiti mo. ⁶⁷ Ndeen Iisaa wi'i sappo e dido been:

—Onon du, odon njidi dillude naa? ⁶⁸ Simon Piyeer jaabii mo:

† 6:45 Esaaya 54.13.

—Joomam, to moy min njahata? Sabo wo haalaaji kokkooji nguurn-dam nduumiidam njogidaa. ⁶⁹ Min ngoondinii, miden anndi a Ceniido yuurudo to Laamdo.

⁷⁰ Iisaa wi'i:

—Onon sappo e dido 6e, wanaa miin subii on naa? De gooto moodon wo seydaani.

⁷¹ Haala ka o haali kaan wo Yahuuda bii Simon Isikariyotto. Oon woni jambotoodo mo oon, gooto e sappo e dido 6een.

7

Haala dow rafi goondinal minyiraa6e Iisaa

¹ Caggal duum, Iisaa yiilii ley Galili. O muuyaay yiiltaade ley Yahuudiya sabo hooree6e Alhuudiyankoo6e ina piloo faa mbara mo. ² Tawi iidi Alhuudiyankoo6e mbi'eteendi Hukumuuji 6adake. ³ Minyiraa6e Iisaa wor6e mbi'i dum:

—Dillu do, njahaa Yahuudiya faa taalibaa6e maa 6een nji'a gollleeji di ngollataa diin. ⁴ Fay gooto suudataa ko gollata si ina yidi anndeede. Si ada golla gollleeji diin, 6anginan yim6e fuu wo a moy.

⁵ Tawi fay minyiraa6e makko 6een du ngoondinaay mo. ⁶ Iisaa wi'i 6e:

—Wakkati am waraay tafon, onon le, wakkati fuu wo wakkati mon. ⁷ Yim6e adunaaru mbaawaa wanyude on, de miin kaa i6e mbanyi kam, sabo mido seedii gollleeji ma66e di mboodaa. ⁸ Onon kaa, njehee iidi ndiin. Miin kaa mi yahataa ndi sabo wakkati am yottaaki tafon.

⁹ O haalani 6e dum tan, o heddi Galili.

¹⁰ Nde minyiraa6e Iisaa 6een njahunoo iidi ndiin ndeen, Iisaa du yehi toon, de o 6anginaay hoore makko, o suudii.

Haala waaju Iisaa wakkati iidi Hukumuuji

¹¹ Hooree6e Alhuudiyankoo6e ina piloo mo ley jamaa iidi ndiin, ina mbi'a:

—Toy o woni?

¹² Yim6e heew6e ina njeddundura dow haala makko. Wob6e ina mbi'a:

—O neddo lobbo!

Wob6e du ina mbi'a:

—O wanaa koy, o majjinoowo yim6e.

¹³ Ammaa fay gooto suusaay haalde haala makko faa nanee, sabo i6e kula hooree6e Alhuudiyankoo6e.

¹⁴ Nde iidi ndiin feccirnoo fu, tawi Iisaa fuddii waajaade ley suudu dewal mawndu. ¹⁵ Dum haaynii Alhuudiyankoo6e sanne, 6e mbi'i:

—Noy gorko mo janggaay o anndiri Binndi diin ni?

¹⁶ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Waaju mo mbaajotoomi o, yuurataa e am, wo to Nuldo kam oon o yuurata. ¹⁷ Si neddo muuyii gollude muuyde Laamdo, annditan yalla waajuuji am di to Laamdo yuuri, naa wo haala am tan. ¹⁸ Baajortodo haalaaji yuuri e muudum oon ina filoo mawninde hoore muudum. Ammaa mawninoowo nuldo dum oon wo goongalaajo, oonyaare walaa e muudum. ¹⁹ Wanaa Muusaa hokkii on dewtere Tawreeta naa? Ammaa fay gooto moodon jokkataa jamirooje deen. Ko wadi de odon piloo warude kam?

²⁰ Yim6e 6een njaabii mo:

—Aan, a kaanjaado. Moy filotoo warude ma?

²¹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Huunde wootere tan ngadumi, de dum haaynake on, on fuu.

²² Muusaa yamiri on taadagol. De dum yuuraay to Muusaa, wo to maamiraa6e meeden dum yuuri. Odon taada neddo fay nyalaande fowteteende. ²³ Sini neddo ina taadee nyannde fowteteende faa taa lutton jamirooje Muusaa, dume tikkiranton kam saabe mi dannii neddo faa laatoo kibbudo nyalaande fowteteende?

²⁴ Taa cariree huunde e alhaali muudum, de cariree goonga.

No yim6e yamiri yalla Iisaa woni Almasihu

²⁵ Wob6e ley yim6e Urusaliima mbi'i:

—Wanaa o woni mo 6e pilotoo warude oon naa? ²⁶ Inani mo,

imo waajoo yeeso yimbe fuu de 6e mbi'ataa mo fay huunde. Yalla mawbe been tannyorii kanko woni Almasiihu jaati naa? ²⁷ Oodo kaa, eden anndi do yuurata, ammaa nde Almasiihu oon warata, fay gooto anndataa to yuurata.

²⁸ Tawi Iisaa ina waajoo ley suudu dewal mawndu nduun. O yeewnii, o wi'i:

—Odon anndi kam, odon anndi do yuurammi? Wanaa miin waddi hoore am. Nuldo kam oon wo goongaajo, de onon kaa, on anndaa dum. ²⁹ Miin kaa, mido anndi dum sabo to muudum yuurumi. Wo kam du nuli kam.

³⁰ Ndeen 6e pili nanngude mo, de fay gooto meemaay mo, sabo wakkati makko waraay tafon. ³¹ Ammaa e noon fu, heewbe ley jamaa oon ngoondinii mo, mbi'i:

—Si Almasiihu warii fu, yalla gollan maandeeji kaayniidi burdi di gorko o golli diin naa?

No ndaaroo6e suudu dewal mawndu neliraa nannga Iisaa

³² Farisa'en nani ko yimbe been cifoto e dow Iisaa dum. Hooree6e almaami'en e Farisa'en neli doomo6e suudu dewal mawndu nduun nannga mo. ³³ Ndeen Iisaa wi'i:

—Miin, mido wondi e moodon seeda tafon. Caggal dum, mi fornyoto to Nuldo kam oon. ³⁴ On piloto kam, de on njiitataa kam, sabo on mbaawaa yaade to ngonammi toon.

³⁵ Alhuudiyankoo6e yamunduri:

—Toy o yahata faa tawee en mbaawaa yiitude mo? Yalla o yahan to yimbe meeden ferdu6e ley yimbe Geres, o waajoo dum'en naa? ³⁶ O wi'i en piloto mo, en njiitataa mo, sabo en mbaawaa yaade to o tawetee toon. Dume woni maanaa haala kaa?

Kabaaru ndiyam kokkoojam ngurndam

³⁷ Nyalaande sakitotoonde teddunde e iidi, Iisaa darii, yeewnii, wi'i:

—Neddo fuu domdu6o wara to am, yara. ³⁸ Neddo fuu goondindo kam, bubbirdi ndiyam mbuurnoojam ilan

ley bernde muudum, hono no winndiraa e Binndi di ni.

³⁹ Ko o haali dum wo haala Ruuhu mo goondindo mo fuu hebata. Ndeen Ruuhu waraay, sabo Iisaa teddinaaka to Laamdo tafon.

No yimbe njeddunduri e kabaaru Iisaa

⁴⁰ Nde keewal jamaa oon nannoo haala kaan ndeen, mbi'i:

—Kanko jaati woni Annabaajo oon.

⁴¹ Wo66e mbi'i:

—Kanko woni Almasiihu.

Wo66e katin mbi'i:

—Almasiihu, wo Galili yuurata naa?

⁴² Binndi diin mbi'ii e lenyol Daawda Almasiihu yuurata, ley wuro Baytilaama ngo Daawda yuuri e muudum ngoon.

⁴³ Jamaa oon feccii saabe makko.

⁴⁴ Wo66e ma66e ina njidi nanngude mo, ammaa fay gooto yowaay junngom dow makko.

No mawbe Alhuudiyankoo6e calorii goondinde Iisaa

⁴⁵ Doomo6e suudu dewal mawndu been ngarti to hooree6e almaami'en e Farisa'en. Been mbi'ii doomo6e been:

—Ko wadi de on ngaddaay mo?

⁴⁶ Doomo6e been njaabii 6e, mbi'i:

—Abada fay gooto waajoraaki no gorko o waajortoo ni.

⁴⁷ Farisa'en njaabii 6e, mbi'i:

—Onon du on majjinaama naa?

⁴⁸ Yalla na woodi fuu goondindo mo hakkunde hooree6e Alhuudiyankoo6e maa Farisa'en naa?

⁴⁹ Yimbe 6e paamaay jamirooje Muusaa, wo 6e hudaabe.

⁵⁰ Gooto e Farisa'en bi'eteedo Nikodemu, jahunoodo to Iisaa jemma oon, wi'i 6e:

⁵¹ —Yalla sariya meeden ina saroo neddo tawee hettindanaaka ko wi'i, anndaaka ko golli naa?

⁵² Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Aan du, a Galilinkeejo naa? Tayka Binndi diin, a yi'an annabaajo fuu yuurataa Galili.

No Iisaa waddi e debbo nanngaado e jeenu

⁵³ Caggal duum, mono fuu hooti suudu muudum.

8

¹ Ndeen Iisaa yeenowii waamnde wi'eteende Jaytun. ² Gilla pudal naange o warti ley suudu dewal mawndu. Jamaa oon fuu wari. O joodii, imo waajoo 6e. ³ Jannginoobe Tawreeta e Farisa'en ngaddani mo debbo nanngaado e jeenu. Be ndarni dum hakkunde jamaa oon. ⁴ Be mbi'i Iisaa:

—Moodibbo, debbo o wo nanngaado ina jeena. ⁵ Muusaa yamirii min ley Tawreeta min mbarda hono been rewbe kaaye. Aan le, dume mbi'ataa?

⁶ Be kaaldi nii faa 6e tuufina mo, faa 6e keba ko 6e pelda mo. Iisaa kaa turii, ina diidira honndu muudum leydi. ⁷ Be keddii i6e yama mo. Ndeen Iisaa turtii, wi'i 6e:

—Neddo moodon mo luttaay abada artoo limnude mo hayre.

⁸ O turii katin, imo diida e leydi. ⁹ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e ndilliri gooto gooto. Nayee6e been fuu artii dillude faa heddi Iisaa tan e debbo oon na darii hakkunde taliyaare doon. ¹⁰ Iisaa turtii, wi'i mo:

—Banndam debbo, toy feloo6e ma been ngoni? Fay gooto jukkaaki ma naa?

¹¹ O jaabii, o wi'i:

—Joomam, fay gooto.

Iisaa wi'i mo:

—Miin du, mi jukkataako ma. Yahu, taa luttaa katin.*

No Iisaa wi'iri kam woni annoora adunaaru

¹² Iisaa waajii 6e katin, wi'i:

—Miin woni annoora adunaaru ndu. Jokku6o kam fuu heban annoora nguurndam, yahataa ley nimre.

¹³ Ndeen Farisa'en mbi'i mo:

—Ada seedanoo hoore maa, ndelle seedaaku maa sellataa.

¹⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Fay si ceedaniimi hoore am, seedaaku am wo goonga, sabo mido anndi do yuurumi, mido anndi to

njahammi du. Onon le, on anndaa do yuurumi, on anndaa to njahammi.

¹⁵ Onon, no njiirudon yimbe noon carortodon dum'en. Miin kaa, mi sarataako fay gooto. ¹⁶ Fay si mido saroo, sariya am wo goonga, sabo mi sarataako miin tan, Baabiiwo nuldo kam oon ina wondi e am. ¹⁷ Ina winndaa e ley Tawreeta moodon: seedaaku yimbe dido wo goonga. ¹⁸ Miin, mido seedanoo hoore am. Baabiiwo nuldo kam oon du, ina seedanoo kam.

¹⁹ Be mbi'i mo:

—Toy Baaba maa oon woni?

Iisaa jaabii, wi'i:

—On anndaa kam miin, sakko Baaba am. Si odon anndunoo kam, on anndanno Baaba am du.

²⁰ Iisaa haali haalaaji diin nde waa-jotonoo ley suudu dewal mawndu, nokku do keesuwal sadakaaji ngaal woni doon. Fay gooto nanngaay mo, sabo wakkati makko yottaaki tafon.

²¹ Iisaa wi'i 6e katin:

—Inan mido dilla, de on piloto kam, ammaa on maaydan e hakkeeki moodon. On mbaawaa yaade to njahammi toon.

²² Ndeen Alhuudiyankoo6e mbi'i:

—Ko o wi'i en mbaawaa yaade to o yahata toon, dum le, wo o bartoy-toodo naa?

²³ Iisaa wi'i 6e:

—Onon, wo ley njeya6on. Miin le, wo dow njeyaami. Onon, e adunaaru njeya6on, de miin kaa, mi jeyaaka e mayru. ²⁴ Dum wadi de mbiimi on: on maaydan e hakkeeki mon. Sabo si on ngoondinaay miin woni mo ngonumi oon, on maaydan e hakkeeki mon.

²⁵ Be mbi'i mo:

—Aan wo a moy?

Iisaa jaabii:

—Ko mbi'unoomi on gilla arande duum ngonumi. ²⁶ Mido joganii on ko heewi ko haaletee e ko saretee. Woodi Nuldo kam oon wo goongante. Ko narrunoomi mo duum kaalanammi yimbe adunaaru.

²⁷ Be paamaay wo haala Baabiiwo o haalanta 6e. ²⁸ Ndeen Iisaa wi'i 6e:

* **8:11** Aaya 7.53 yaade 8.11 tawaaka e dereeji burdi fuu 6ooyude.

—Nde Bii Neddo toownaa fuu, ndeen paamoton miin woni mo ngonumi oon. On paaman du mi wadirtaa fay huunde e hoore am, ammaa ko Baabiiwo anndini kam, wo duum kaalammi. ²⁹ Nuldo kam oon ina wondi e am, o yoppaay kam mi perwudo, sabo ko weli mo tan ngadammi wakkati fuu.

No goonga rimdinirta

³⁰ Nde Iisaa haalannoo haalaaji di ndeen, heewbe ngoondinii dum. ³¹ Ndeen Iisaa wi'i Alhuudiyankooɓe goondinbe dum been:

—Si odon keddii e konngol am, wo on taalibaabe am jaati. ³² Ndeen anndoton goonga. Goonga oon du rimdinan on.

³³ Be njaabii mo:

—Minen, min yuwdi Ibrahiima, abada fay gooto maraay min. Noy mbiirataa min ndimɗan?

³⁴ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: luttoowo fuu wo maccudo luttal. ³⁵ Maccudo tabitataa ley wuro, de biɗɗo tabitan ley maggo faa abada. ³⁶ Si Biɗɗo rimdinii on, on laatoto rimbe laaɓuɓe tal. ³⁷ Mido anndi on yuwdi Ibrahiima, ammaa odon piloo warude kam sabo waaju am naataay on. ³⁸ Miin, ko njiirumi Baaba am mbaajotoomi. Onon, ko narruɗon baaba moodon ngadoton.

³⁹ Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Ibrahiima woni baaba amin.

Iisaa wi'i ɓe:

—Si wo on yuwdi Ibrahiima fu on ngollan golle Ibrahiima. ⁴⁰ De joonin odon piloo warude kam, miin kaalandon on goonga mo narmumi Laamdo oon. Ibrahiima kaa wadaayno hono dum. ⁴¹ Onon le, wo golle baaba moodon ngolloton.

Be mbi'i mo:

—Minen, min nganaa jaali. Baaba gooto min njogii, kam woni Laamdo.

⁴² Iisaa wi'i ɓe:

—Si Laamdo wonnoo baaba moodon fu, on njidanno kam, sabo to Laamdo yuurumi, de ngarumi. Mi waddaay hoore am, wo kanko nuli kam. ⁴³ Ko wadi de on paamataa

haala am? Wo sabo on mbaawaa nanude ko kaalammi duum. ⁴⁴ Onon, Ibiliisa woni baaba moodon. Muuyde baaba moodon ngolloton. O gadoowo bar-ko'e gilla fuddoode. O walaa e goonga sabo goonga walaa e makko. Si o fenii fu, jikku makko tan o wadi, sabo wo o penoowo, wo o baaba fewre du. ⁴⁵ De miin, saabe mido haala goonga wadi de on ngoondinaay kam. ⁴⁶ Moy e moodon waawi felirde kam hakkeji? Si mi haalii goonga, ko wadi de on ngoondintaa kam? ⁴⁷ Neddo Laamdo hettintoo haala Laamdo. Onon le, on kettintaako sabo on nganaa yimbe Laamdo.

No Iisaa burdi Ibrahiima

⁴⁸ Alhuudiyankooɓe mbi'i mo:

—Wanaa min kaalii goonga ko min mbi'i a Samariyanke, a gondudo e ginnaaru naa?

⁴⁹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mi wanaa gondudo e ginnaaru, mido teddina Baaba am. Onon, odon kuyfina kam. ⁵⁰ Miin, mi filantaako hoore am teddeengal. Ina woodi pilantoodo kam ngal. Oon woni carotoodo. ⁵¹ Goonga kaalanammi on: neddo fuu jokkudo konngol am maayataa abada.

⁵² Alhuudiyankooɓe mbi'i mo:

—Joonin kaa laabanii min a gondudo e ginnaaru. Ibrahiima e annabaaɓe fuu maayii, de aan kaa, ada wi'a neddo fuu jokkudo konngol maa, meedataa deddere maayde. ⁵³ Yalla ada ɓuri baaba amin Ibrahiima naa? Oon le maayii, annabaaɓe du maayii. Dume cikkudaa ngondaa?

⁵⁴ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Miin, si hoore am mawninammi, manngu am wo ɓolum. Baaba am mo mbi'oton Laamdo moodon oon, kam mawninta kam. ⁵⁵ On anndaa mo. Miin kaa, mido anndi mo. Si mi wi'ii mi anndaa mo, mi laatake penoowo hono moodon. Mido anndi mo, mido jokki konngol makko. ⁵⁶ Baaba moodon Ibrahiima ina seyorinoo yi'ude nyalaande am. O yi'ii nde, woodi o seyake.

⁵⁷ Alhuudiyankooɓe mbi'i mo:

—Fay duubi capande joy a hebaay tafon, de a yi'ii Ibrahiima naa?

⁵⁸ Iisaa jaabii 6e:

—Goonga kaalanammi on: gilla Ibrahiima tagaaka, miin, mido woni.

⁵⁹ Nde Iisaa wi'unoo dum fu, 6e kooyi kaaye faa 6e limna dum. Ammaa o uddii ley yim6e, o yalti suudu dewal mawndu nduun.

9

No Iisaa wumtiniri dimdaado e mbumndam

¹ Nde Iisaa yahannoo ndeen yi'i gorko dimdaado e mbumndam.

² Taalibaabe makko yami mo:

—Moodibbo, moy lutti de o rimdaa e mbumndam, kanko naa saaraabe makko?

³ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Wanaa kanko lutti, wanaa saaraabe makko du. Ammaa dum wadii faa baawde Laamdo banga e makko. ⁴ Baawo nyalooma ina heddi, ina haani ngollen golle Nuldo kam, sabo jemma waran nde fay gooto waawaa gollude. ⁵ E ley ko keddiimi e adunaaru ndu, miin woni annoora mayru.

⁶ Nde o haalnoo dum ndeen, o tutti e leydi, o diibunduri tutte deen e loope, o wuji e gite bumdo oon. ⁷ O wi'i dum:

—Yahu sulmowa luggere wi'eteende Silowam (maanaa majjum woni «Nulaado»).

O sulmowii, o warti imo yi'a. ⁸ Hoddiibe makko, kambe e yi'annoobe mo imo garbina been, mbi'i:

—Yalla wanaa oo woni joodinoodo ina garbina oon naa?

⁹ Wo66e ma66e mbi'i:

—Dum kanko!

Wo66e du mbi'i:

—Wanaa! Wo nanndi makko!

Gorko oon e hoore muudum wi'i:

—Wo miin jaati!

¹⁰ Be mbi'i mo:

—Noy mbumtirdaa?

¹¹ O jaabii:

—Gorko bi'eteedo Iisaa diibunduri loope, wuji e gite am, wi'i kam mi

yaha luggere Silowam mi sulmowoo, de culmowiimi, mbumtumi.

¹² Be mbi'i mo:

—Toy gorko oon woni?

O wi'i:

—Mi anndaa.

No Farisa'en yamiri bumtinaado oon

¹³ Ndeen 6e njaari bumnoodo oon to Farisa'en. ¹⁴ Nde Iisaa diibundurnoo loope de wumtini mo ndeen, wo nyalaande fowteteende. ¹⁵ Ndeen Farisa'en du yami mo:

—Noy mbumtirdaa?

O wi'i 6e:

—O wujii loope e gite am, culmiimi de mbumtumi.

¹⁶ Farisa'en wo66e mbi'i:

—Gorko oon yuuraay to Laamdo sabo o jokkaay yamiroore nyalaande fowteteende.

Wo66e mbi'i:

—Noy neddo jom hakke waawiri wadirde kaayefiiji hono di?

Ndelle 6e luuri dow majjum.

¹⁷ Farisa'en been yami bumnoodo oon katin:

—Aan le, dume mbi'ataa dow makko, e ko o wumtini ma duum?

O jaabii 6e, o wi'i:

—Wo o annabaajo.

¹⁸ Ammaa e duum fuu hooree6e Alhuudiyankoo6e been njaabaay wo o bumnoodo de o wumtinaa faa 6e noddi saaraabe makko. ¹⁹ Be yami dum'en:

—Oodo wo biddo moodon naa? Mbiidon wo e mbumndam o rimdaa naa? Ndelle noy o wumtiri joonin?

²⁰ Saaraabe been njaabii, mbi'i:

—Miden anndi o bii amin, e mbumndam du o rimdaa. ²¹ Ammaa no o wumtiri joonin, min anndaa. Min anndaa du moy wumtini mo. Kanko du o mawdo, yamee mo! Imo waawi jaabanaade hoore makko.

²² Saaraabe makko mbi'ii noon sabo i6e kula hooree6e Alhuudiyankoo6e. Sabo dey, tawi hooree6e been ndewrii mbi'i neddo fuu biido Iisaa woni Almasihu oon, riiwete wurtoo waajordu. ²³ Dum wadi de saaraabe makko been mbi'i: «O mawdo, yamee mo!»

²⁴ Farisa'en nodditi bumnooɗo oon, mbi'i mo:

—Teddin Laamɗo, haalu goonga! Minen kaa miden anndi gorko oon wo jom hakke.

²⁵ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Si o jom hakke du, miin kaa, mi anndaa. Gootel tan anndumi: mi bumnooɗo, de joonin mi wumtii.

²⁶ Be mbi'i mo:

—Dume o waɗi e maada? Noy o wumtiniri ma?

²⁷ O jaabii ɓe:

—Mi haalaniino on ɗum, de on njabaay. Ko waɗi de oɗon njidi het-tindaade ɗum katin? Yalla onon du, oɗon njidi laataade taalibaaɓe makko naa?

²⁸ Be njenni mo, de ɓe mbi'i mo:

—Aan woni taalibaaɓo makko! Minen kaa, min taalibaaɓe Muusaa. ²⁹ Minen, miden anndi Laamɗo haaldii e Muusaa, de kanko kaa, min anndaa fay to o yuurata.

³⁰ Gorko oon jaabii ɓe, wi'i:

—Hey, ko haaynii! O wumtinii kam. Onon, oɗon mbi'a on anndaa to o yuurata! ³¹ Eden anndi Laamɗo jaabantaako luttuɓe, ammaa imo jaabanoo kulɗo mo, gadoowo muuyɗe makko. ³² Abada nanaaka bumtindo dimdaado e mbumndam. ³³ Si wanaa to Laamɗo gorko oon yuuri, o waawataa waɗude faa'e.

³⁴ Be mbi'i mo:

—Aan le, a fuu ley hakkeoji ndimedaa! De ada waajoo min naa? Be mburtini mo yaasin.

Haala mbumndam berɗe

³⁵ Iisaa nani ɓe mburtinii mo, yi'i mo katin, yami mo:

—Aan le, ada goondini Bii Neddo oon naa?

³⁶ O jaabii, o wi'i:

—Joomam, moy woni oon faa mi goondina ɗum?

³⁷ Iisaa wi'i mo:

—A yi'ii mo. Kaaldoowo e maada oon woni kanko.

³⁸ O wi'i:

—Joomam, mido goondini!

O sujidani ɗum. ³⁹ Ndeen Iisaa wi'i mo:

—Saraade waddi kam ley adunaaru ndu, faa wumɓe nji'a, yi'ooɓe du mbuma.

⁴⁰ Farisa'en tawanooɓe ɗoon ɓeen, nani haala kaan, de yami mo:

—Minen le, min wumɓe naa?

⁴¹ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Si on wumɓe, on ngalaano hakke. De ko mbiidon joonin oɗon nji'a ɗuum, hakke moodon heddake.

10

Haala duroowo lobbo

¹—Goonga kaalanammi on: neddo fuu naatudo hoggo baali de naatiraay dammbugal wo gujjo, wo janoowo.

² Ammaa naatirɗo dammbugal oon, kam woni duroowo baali diin.

³ Kayboowo dammbugal oon udditanan mo, baali diin kettindoo daande makko. O noddira baali makko diin, mbaalu fuu e innde muudum, o wurtina di. ⁴ Nde o wurtini di fuu, o ardoto di de di njokka mo, sabo idi anndi daande makko. ⁵ Di njokkataa janano, di ndoggan ɗum sabo di anndaa daande muudum.

⁶ Iisaa banndani ɓe banndol ngol, de ɓe paamaay ko o muuyiri ngol.

No Iisaa wi'iri kam woni duroowo lobbo

⁷ Iisaa wi'i ɓe katin:

—Goonga kaalanammi on, miin woni dammbugal hoggo baali.

⁸ Artiiɓe kam warude ɓeen fuu wo wuyɓe, wo yanooɓe, ammaa baali diin kettindanaaki ɓe. ⁹ Miin woni dammbugal. Neddo fuu naatirɗo

kam, hisan, naatan, yaltan, heɓan durdude. ¹⁰ Gujjo warataa si wanaa faa wujja, hirsaa, bonna. Miin kaa, mi

warii faa yimɓe keɓa nguurndam, ɓe mbuura nguurndam kiɓɓudam ɗam

fay huunde nyakaay. ¹¹ Miin woni duroowo lobbo. Duroowo lobbo

woni kokkoowo yonki muudum saabe baali muudum. ¹² Adaado

durngo le, walaa ko wonani ɗum e dammuuli diin. Si yi'ii suundu fu,

yoppa di dogga. Suundu nduun nannga ko nanngata, keddiidi diin

du caakoo. ¹³ Adaado durngo oon

doggan yoppa di sabo o jobeteedo tan, o hillaaka e majji. ¹⁴ Miin woni duroowo lobbo. Mido anndi baali am, baali am du ina anndi kam. ¹⁵ Hono noon du Baabiiwo anndiri kam, miin du mido anndi dum. Mi hokkitiran yonki am saabe baali am diin. ¹⁶ Mido jogii baali goddi katin di ngalaa ley hoggo ngoon. Diin du sanaa mi wadda di. Di kettindoo daande am, di fuu di laatoo coggal gootal, duroowo gooto. ¹⁷ Baabiiwo ina yidi kam sabo mi hokkan yonki am, de sakitoo mi hewta ki katin. ¹⁸ Fay gooto ittanta kam ki. Miin e hoore am hokkitirta ki. Mido jogii baawde hokkitirde ki. Mido jogii baawde wartirde ki. Yamiroore nde yuuri to Baaba am.

¹⁹ Haalaaji diin beydi waddundurde Alhuudiyankooɓe. ²⁰ Heewɓe maɓɓe ina mbi'a:

—Wo o gondudo e ginnaaru, wo o kaanɗaado. Ko wadi de odon kettindanoo mo?

²¹ De wɓɓe du ina mbi'a:

—Waajuuji dii le nganaa waajuuji gondudo e ginnaaru. Yalla ginnaaru ina waawi wumtinde bumdo naa?

No Alhuudiyankooɓe calorii goondinde Iisaa

²² Wakkati oon iidi miccinoori laamnugol suudu dewal mawndu wadii Urusaliima. Dum hawrii e dabbunde. ²³ Do suudu dewal mawndu doon, Iisaa ina yiiltooy ley danki Suleymaana kiin. ²⁴ Ndeen Alhuudiyankooɓe piilii mo, mbi'i mo:

—Faa ndey ittanta min wemmere? Haalan min faa laaɓa, aan woni Almasiihu naa?

²⁵ Iisaa jaabii ɓe:

—Mi haalanii on, de on ngoondinaay. Golleeji di ngollirmi e innde Baaba am diin, kanji ceedantoo kam. ²⁶ Onon le, on ngoondinaay sabo on nganaa baali am. ²⁷ Baali am ina kettindoo daande am. Mido anndi di, idi njokka kam. ²⁸ Mido hokka di nguurndam nduumiidam, di mbaatataa abada. Fay gooto ittataa

di e junngo am. ²⁹ Baabiiwo kokkudo kam di oon ɓuri huunde fuu teddude. Fay gooto waawaa ittude di e junngo Baaba am. ³⁰ Miin e Baabiiwo, wo min gootum.

³¹ Alhuudiyankooɓe kooyi kaaye katin faa padda mo. ³² Iisaa wi'i ɓe:

—Mi gollii yeeso moodon golleeji lobbi keewdi yuurudi e Baabiiwo. E ley golleeji diin, saabe oye e majji paddirton kam kaaye?

³³ Alhuudiyankooɓe ɓeen njaabii mo:

—Wanaa saabe golleeji lobbi min paddirte kaaye, de wo saabe ko mbonkotodaa Laamdo duum. Aan wo a neddo, de a wadii hoore maa a Laamdo.

³⁴ Iisaa jaabii ɓe:

—Yalla winndaaka ley Dewtere mon toon: Laamdo wi'i «onon on laamdo'en?»* ³⁵ Laamdo noddirii ɓe haaldi ɓeen laamdo'en. Ko Binndi diin mbi'i duum sottataa. ³⁶ Baabiiwo subii kam, seni kam† de nuli kam e adunaaru ndu. Ndelle noy mbiiroton mi mbonkake Laamdo saabe ko mbiimi mi Bii Laamdo? ³⁷ Si mi gollaay golleeji Baaba am, taa ngoondinee kam. ³⁸ De si mido golla di, fay si on ngoondintaa kam, ngoondinee golleeji di faa anndon, faa paamon Baabiiwo ina woni e am, miin du mido woni e muudum.

³⁹ Be pilii nanngude mo katin de o hisi e juude maɓɓe.

⁴⁰ O yehi gere ooto gooruwol Urdun nokku do Yaayaa lootannoo lootagal batisima arande doon katin, o ɓooyti toon. ⁴¹ Yimɓe heewɓe ngari to makko, mbi'i:

—Yaayaa wadaay maande haayniinde fay wootere. De ko o haali e gorko oon duum fuu goondii.

⁴² Yimɓe heewɓe ngoondini Iisaa toon.

11

Haala maayde Laajaru

¹ Gorko nyawdo bi'eteedo Laajaru ina woni wuro Baytaniya, kam e banndiraaɓe muudum rewɓe

* **10:34** Jabuura 82.6. † **10:36** E ley geresankooɓe haala Senude kaan ina holla ko Laamdo subii de sennadi faa golla muuyde muudum.

Mariyama e Marta. ² Mariyama oon woni joornoodo nebbam uurdam dow Joomiiwo de mooytiri koyde makko sukundu muudum. Laajaru nyawdo oon wo sakiike makko gorko. ³ Banndiraaɓe makko rewɓe been neli e Iisaa, mbi'i:

—Joomii amin, yigoo maa mo korsindaa oon nyawii.

⁴ Nde Iisaa nannoo dum ndeen, wi'i:

—Nyawu ngu wanaa nyawu saate. Nyawu ngu wo tabintinoowu manngu Laamdo, faa Bii Laamdo mawninee saabe maggu.

⁵ Iisaa ina horsini Laajaru e banndiraaɓe muudum rewɓe, Marta e Mariyama. ⁶ Ko o nani Laajaru sellaa duum fu, hadaay mo joodaade do o wonnoo doon faa wadi balde didi. ⁷ Caggal duum, o wi'i taalibaaɓe makko:

—En pornyoo Yahuudiya!

⁸ Taalibaaɓe been njaabii mo, mbi'i: —Moodibbo, ɓooyaa fey ko Alhuudiyankooɓe pili wardude ma kaaye toon, de a fornyoto toon katin naa?

⁹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Wanaa wakkatiji sappo e didi ngoni ley nyalooma naa? Si neddo ina yaha nyalooma fu, fergataako sabo ina yi'a annoora adunaaru ndu. ¹⁰ Ammaa si neddo ina yaha jemma fu, fergoto sabo annoora walaa e muudum.

¹¹ Gada o haalii haalaaji diin, o wi'i be:

—Yigoo men Laajaru daanake, mi yahan mi findinowa mo.

¹² Taalibaaɓe been mbi'i:

—Joomii amin, si tawii wo o daani ni, o dadan.

¹³ Ammaa wo haala maayde Laajaru o haali. Kamɓe ɓe miilii wo haala doyngol o haali. ¹⁴ Iisaa laabinani ɓe:

—Laajaru heddaaki! ¹⁵ Mi sey-orake saabe moodon ko mi tawaaka toon duum faa ngoondinon. Woodi jonkaa, en njaha to makko.

¹⁶ Ndeen Tomaa noddirteedo Funnerejo oon wi'i taalibaaɓe wobɓe been:

—En njaada e Joomii en enen du faa maayden e muudum.

No Iisaa wi'iri kam woni ummital e nguurdam

¹⁷ Nde Iisaa yottinoo toon fu, tawi wadii balde nay ko Laajaru uwiraa. ¹⁸ Hakkunde Baytaniya e Urusaliima ɓuraa hono kilooji tati. ¹⁹ Alhuudiyankooɓe heewɓe ngari to Mariyama e Marta faa mbaaltina ɓerde muɓɓen e maayde sakiike muɓɓen. ²⁰ Nde Marta nannoo Iisaa ina wara ndeen, yehi jakkitowii dum. Mariyama kaa heddi ley suudu toon na joodii. ²¹ Marta wi'i Iisaa:

—Joomam, sini ada wonnoo do, minyam gorko oon maayataano. ²² De fay joonin du mido anndi huunde fuu ko jaaridaa Laamdo, wadante.

²³ Iisaa wi'i mo:

—Minya gorko oon ummitoto.

²⁴ Marta wi'i:

—Mido anndi o ummitoto nyannde ummital, nyalaande sakitotoonde.

²⁵ Iisaa wi'i mo:

—Miin woni ummital, miin woni nguurdam. Neddo fuu goondindo kam, fay si maayi, wu-uran. ²⁶ Goondindo kam de hebi nguurdam saabe am fu, maayataa abada. Ada goondini dum naa?

²⁷ O jaabii, o wi'i:

—Ayyo Joomam! Mido goondini aan woni Almasiihu Bii Laamdo bi'anoodo waran ley adunaaru ndu oon.

²⁸ Nde Marta haalnoo dum fu, yehi noddowi minyum Mariyama, haalani dum, wi'i:

—Moodibbo warii, imo nodde.

²⁹ Nde Mariyama nannoo dum ndeen, henyii law, nootowii. ³⁰ Tawi dum fuu Iisaa naataayno wuro ngoon tafon. Imo heddi do Marta jakkitinoo mo doon. ³¹ Alhuudiyankooɓe ina ngondi e Mariyama ley suudu, ina mbaaltina ɓernde muudum. Be nji'i o gurbitii, o yalti. Be njokki mo. Be miilii o woyowan dow saabeere toon. ³² Mariyama yottii do Iisaa woni doon, yi'i mo tan, hippii dakkol koyde makko, wi'i mo:

—Joomam, sini ada wonnoo do, minyam gorko oon maayataano.

³³ Nde Iisaa yiinoo Mariyama e Alhuudiyankooḅe wonduḅe e muudum ḅeen ina mboya ndeen, ḅernde muudum heccidi sanne, torrii sanne.

³⁴ O wi'i:

—Toy ndesudon mo?

Be njaabii:

—Joomii amin, war ndaar!

³⁵ Iisaa woyi. ³⁶ Alhuudiyankooḅe ḅeen mbi'i:

—Ndaaree no o foti horsinirde mo.

³⁷ Woḅḅe maḅḅe mbi'i:

—Imo woodunoo baawde wumtinde bumdo, de o waawaa hadude Laajaru maayde naa?

No Iisaa iirtiniri Laajaru

³⁸ Bernde Iisaa heccidi katin, yehi tiimoyde saabeere ndeen. Saabeere ndeen wo loho uddiraako hayre.

³⁹ Iisaa wi'i:

—Ittee hayre ndeen!

Marta, sakiike maaydo oon, wi'i mo:

—Joomam, tawan o luuḅii joonin, sabo hannden woni balde nay ko o wattiraa toon.

⁴⁰ Iisaa jaabii mo:

—Yalla mi wi'aay ma, si a goondinii, a yi'an manngu Laamdo?

⁴¹ Be itti hayre ndeen. Iisaa tiggiti kammu, wi'i:

—Baabiiwo, mido yettire ko njaa-banidaa kam duum. ⁴² Miin kaa, mido anndi nyannde fuu ada jaa-banoo kam. Ammaa wo saabe yimḅe fiiliḅe kam ḅeen wadi de kaaldirmi ni, faa ḅe ngoondina aan nuli kam.

⁴³ Caggal haalaaji diin, o yeewnii semmbe, o wi'i:

—Laajaru, wurta yaasin!

⁴⁴ Maaydo oon wurtii, juude muudum e koyde mum ina piilaa leppi, yeeso muudum du ina suddii. Iisaa wi'i ḅe:

—Kaḅḅitee mo, njoppon mo o yaha!

No waalde Saahiḅe dawrii faa nannga Iisaa

(Matta 26.1-5, Marku 14.1-2, Lukka 22.1-2)

⁴⁵ Heewḅe e Alhuudiyankooḅe warnooḅe to Mariyama ḅeen nji'i

ko Iisaa wadi duum, de ngoondini dum. ⁴⁶ Ammaa woḅḅe maḅḅe njehi to Farisa'en, kaaltani dum'en ko Iisaa wadi duum. ⁴⁷ Ndeen Farisa'en e hooreḅe almaami'en kawrunduri waalde Saahiḅe ndeen, mbi'i:

—Gorko o ina wada kaayee fiiji keewdi. Noy ngadeten? ⁴⁸ Si en njoppirii mo nii fu, jamaa oon fuu goondinan mo. Ndeen kaa, Romankooḅe ngaran mbonna nokku meeden ceniido e lenyol meeden ngol.

⁴⁹ Gooto maḅḅe bi'eteedo Kayafas, laatiido Almaami Mawdo e hitaande ndeen, wi'i ḅe:

—Onon kaa on anndaa fay huunde.

⁵⁰ On anndaa neddo gooto maayana yimḅe fuu ḅuri woodude e meeden diina lenyol meeden fuu halka.

⁵¹ Tawi ko o haali duum yuuraay e hoore makko, ammaa saabe wo o Almaami Mawdo hitaande ndeen, o sappake sanaa Iisaa maayana lenyol ngool. ⁵² De wanaa lenyol ngool tan o maayanta. Ko o maayanta dey wo biḅḅe Laamdo sankitiḅe ḅeen fuu faa o hawrundura dum'en laatoo gootum. ⁵³ Gilla nyalooma oon, ḅe ndawridi faa ḅe mbara mo.

⁵⁴ Dum wadi de Iisaa seli yiiltaade hakkunde Alhuudiyankooḅe. O yuwi do o wonnoo doon, o yehi ngalluure wi'eteende Efrayim hettunde e ladde. O joododii toon e taalibaaḅe makko.

⁵⁵ Tawi iidi Alhuudiyankooḅe mbi'eteendi Faltagol ndiin ḅadake. Heewḅe e yimḅe leydi ndiin njehi Urusaliima faa laamna ko'e muḅḅen gilla iidi ndiin yottaaki. ⁵⁶ Iḅe piloo Iisaa. Iḅe keddi ley suudu dewal mawndu nduun, iḅe kaalda, iḅe mbi'a:

—Odon miiloo o waran e iidi ndiin naa on miilaaki?

⁵⁷ Tawi hooreḅe almaami'en e Farisa'en njamiriino neddo fuu anndudo to o woni haala faa o nanngēe.

12

No Mariyama joordi nebbam dow koyde Iisaa

(Matta 26.6-13, Marku 14.3-9)

1 Balde jeegom fadde iidi Faltagol yottaade, Iisaa yehi Baytaniya do Laajaru mo o iirtinnoo e maayde oon jeyaa doon. 2 Be ndefani mo nyaamdu doon. Marta gollani 6e, Laajaru du wo gooto e nyaamdoobe e Iisaa been. 3 Ndeen Mariyama hooyi feccere liitere nebbam laabudam, uurdam, tiidudam coggu, joori dam dow koyde Iisaa, mooytiri de sukundu muudum. Suudu nduun fuu heewi uurngol nebbam daam. 4 Gooto e taalibaa6e Iisaa been, dum woni Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon, wi'i:

5 —Ko wadi de nebbam dam sonnaaka buudi cardi keme tati,* hokkee talkaa6e?

6 O wiiraay noon saabe imo yurmoo talkaa6e, ammaa saabe wo o gujjo wadi de o wi'i noon. Kanko woni kawjotoodo dannga jawdi ma66e, imo woowi wujjude ko resaa ley toon. 7 Iisaa wi'i:

—Celee debbo o. O resii dam faa nyannde ngatteteemi e saabeere. 8 Si goonga, talkaa6e ina tawdee e moodon wakkati fuu. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu.

No hooree6e almaami'en anniyorii warude Laajaru

9 Alhuudiyankoo6e heew6e paami Iisaa ina woni Baytaniya, njehi toon. Wanaa saabe Iisaa tan 6e njahani toon, wo faa 6e nji'a Laajaru iirtinaado oon du. 10 Ndeen hooree6e almaami'en ndawridi mbaran Laajaru du, 11 sabo Alhuudiyankoo6e heew6e na cela jokkude 6e ina ngoondina Iisaa saabe Laajaru.

No Iisaa naatiri Urusaliima (Matta 21.1-11, Marku 11.1-11, Lukka 19.28-40)

12 Jaango majjum, jamaa keewdo wari hawrude e iidi ndiin nani Iisaa wo garoowo Urusaliima. 13 Be kooyi licce tamarooje, 6e njakkitowii mo. I6e yeewnoo, i6e mbi'a:

—Jettooje e barke ngoodanii gardo e dow innde Joomiraado oon!† Jettooje ngoodanii mo, kanko kaananke Israa'iila!

14 Iisaa he6i molel araawa, waddii ngel. Dum foti e ko Binndi diin mbi'i: 15 «Taa kulee onon yim6e ngalluure Siyona!

Ndaaree, kaananke moodon ina wara,

ina waddii molel araawa.»‡ 16 Wakkati oon taalibaa6e makko been paamaayno ko dum woni. Ammaa gada Iisaa teddinaama, 6e miccitii ko sappanoo e dow makko ley Binndi diin duum e no dum fuu dum hawriri e ko yim6e been ngadani mo. 17 Jamaa tawdanoodo e Iisaa nde noddunoo Laajaru e ley saabeere de iirtinii dum ndeen, kam'en du ina kumpita yim6e kabaaru oon.

18 Duum wadi de yim6e heew6e njehi njakkitowii mo sabo 6e nanii o wadi maande haayniinde ndeen. 19 Ndeen Farisa'en mbi'unduri:

—On nji'ii, walaa fuu ko mbaawanden mo. Ndaaree no aduna oo fuu jokkiri mo.

20 Woodi, ina woodi yuuru6e leydi Geres tawaa6e hakkunde war6e Urusaliima faa ndewa Laamdo ley balde iidi deen. 21 Be 6attitii Filipu jeyaa6o Baytisayda ley leydi Galili, 6e mbi'i dum:

—Joomii amin, miden njidi yi'ude Iisaa.

22 Filipu yehi haalanowi Andire. Be njottinowi haala kaan Iisaa. 23 Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Wakkati mo Laamdo hollata teddeengal Bii Neddo oon yottake. 24 Goonga kaalanammi on: si wabere alkama uwake e leydi de nyolaay fu, heddoto wo wabbere wootere. Ammaa si nde uwake e leydi nde nyolii fu, nde riman faa heewa. 25 Neddo fuu jiddo yonki muudum, mursan ki, ammaa jeebiido yonki mum e adunaaru ndu, damman ki, he6an nguurndam nduumiidam. 26 Si neddo ina yidi

* 12:5 Buudi cardi keme tati ina fota e njobdi neddo hitaande. † 12:13 Jabuura 118.25-26. ‡ 12:15 Jakariyaa 9.9.

gollande kam fuu, jokka kam. Do ngonumi fuu, doon golloowo am du wonata. Baabiwo teddinan gollanoowo kam.

No Iisaa sapporii maayde muudum

²⁷ —Joonin bernde am torrake. Dume mbi'ammi? Mi wi'an Abba hisinam e wakkati o naa? Mi waawaa wi'ude noon sabo wakkati o ni waddi kam. ²⁸ Abba, mawnin innde maa.

Ndeen daande yuuri dow kammu wi'i:

—Mi mawninii nde, mi mawninan nde katin.

²⁹ Nde yimbe darinoobe doon been nannoo daande ndeen, mbi'i dum wo riggaango kammu. Wo66e mbi'i:

—Maleyka haaldi e makko!

³⁰ Iisaa wi'i 6e:

—Wanaa saabe am daande ndeen wardi, wo saabe moodon. ³¹ Joonin adunaaru ndu sarete. Joonin laamiido adunaaru bondo oon faddete yaasin. ³² Miin le, si mi toownaama e leydi ndi, mi foodan yimbe fuu ngara to am.

³³ Tawi haalaaji diin o sapporii no o maayrata. ³⁴ Yimbe been njaabii mo, mbi'i:

—Tawreeta oon anndinii min Almasihu wo duumotoodo. Noy aan mbiirataa sanaa Bii Neddo oon toownee? Moy woni Bii Neddo oon?

³⁵ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Annoora ina wondi e moodon wakkati seeda tafon. Njahon gilla annoora ina heddii e moodon, taa nimre hippoo on. Jahoowo ley nimre anndaa do yahata. ³⁶ Ngoondinee annoora gilla imo wondi e moodon yalla odon laatoo 6i66e annoora.

No yimbe calorii goondinde Iisaa

Iisaa haalu dum tan, yehi suudowii 6e. ³⁷ Maandeeji kaayniidi di o wadi yeeso ma66e diin fuu, wadaay de 6e ngoondini mo, ³⁸ faa haala annabi Esaaya kaan tabita:

«Joomiraado, moy goondini waaju amin oon?

Moy 6anginananaa baawde Joomiraado?»§

³⁹ Be mbaawaano goondinde, sabo Esaaya wi'iino du:

⁴⁰ «Laamdo wumnii gite ma66e, yoornii berde ma66e,

taa gite ma66e nji'a,

taa berde ma66e paama,

taa 6e tuuba, de o danna 6e.»*

⁴¹ Esaaya wi'ii dum nde yiinoo darja Iisaa, de haali haala makko.

⁴² Ammaa dum fuu e laataade, hooree6e Alhuudiyankoo6e heew6e ngoondinii Iisaa. De wo saabe Farisa'en wadi de 6e kuli hollude 6e ngoondinii taa 6e mburtinee ley waajordu. ⁴³ Sabo yimbe mana 6e, dum burani 6e Laamdo mana 6e.

⁴⁴ Iisaa yeewnii, wi'i:

—Goondindo kam, wanaa miin tan goondini, ammaa goondinii Nuldo kam oon du. ⁴⁵ Neddo fuu jiido kam, yi'ii Nuldo kam oon. ⁴⁶ Miin, mi warii ley adunaaru ndu wo mi annoora, faa goondindo kam fuu taa heddo ley nimre. ⁴⁷ Si neddo nanii waaju am de jokkaay dum fu, wanaa miin sarotoo dum. Sabo mi waraay faa mi saroo adunaaru, ammaa wo faa mi hisina ndu ngardumi. ⁴⁸ Caliido kam de jabaay waajuuji am fu, ina jogii carotoodo. Haala ka kaalumi kaan sarotoo dum nyalaande sakitotoonde. ⁴⁹ Sabo ko kaalumi duum yuuraay e am. Baabiwo nuldo kam oon hokki kam yamiroore ko kaalammi e ko mbaajotoomi. ⁵⁰ Mido anndi yamiroore makko ina hokka nguurndam nduumiidam. Duum wadi de ko kaalumi duum fuu, wo ko Baabiwo wi'i kam mi haala.

13

No Iisaa lootiri koyde taalibaabe muudum

¹ Gilla iidi Faltagol yottaaki, Iisaa ina anndi wakkati mo dillata adunaaru faa yeccoo to Baabiwo oon warii. To adunaaru ga imo yidi yimbe makko, imo yidi 6e kaddi njingu fuu. ² Wakkati mo 6e kiirtotoo oon, Ibiliisa watti e bernde Yahuuda bii Simon Isikariyotto jambaade mo.

§ 12:38 Esaaya 53.1. * 12:40 Esaaya 6.10.

³ Iisaa na anndi Baabiiwo wattii huunde fuu e junngo muudum, ina anndi to Laamdo yuuri, to Laamdo yeccotoo du. ⁴ O ummii e hiraande ndeen, o bortii saaya makko, o hooyi gudel, o fiili e makko. ⁵ Ndeen o wayli ndiyam e kaakol lootorkol, o naati e lootude koyde taalibaa6e makko, imo yiggira de gudel ngel o fiilii ngeel. ⁶ Nde o yottinoo Simon Piyeer ndeen, wi'i mo:

—Joomam, aan lootata koyde am naa?

⁷ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—A faamaay ko ngadammi duum tafon, de a faamowan caggal joonin.

⁸ Piyeer wi'i mo:

—A lootataa koyde am abada!

Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si mi lootanaay ma koyde maa fu, a walaa ngedu to am.

⁹ Simon Piyeer wi'i mo:

—Joomam! Si wo noon, taa haadu e koyde am tan, lootu juude am e hoore am du.

¹⁰ Iisaa wi'i mo:

—Lootido fuu wo laabudo. Walaa ko lootee si wanaa koyde muudum tan. Onon on laabu6e, de wanaa on fuu.

¹¹ Tawi imo anndi jambotoodo mo oon. Dum wadi de o wi'i wanaa on fuu ngonni laabu6e.

¹² Nde Iisaa lootunoo koyde ma66e ndeen, hooyi saaya muudum, bornii, joodii katin, wi'i 6e:

—On paamii ko ngadumi on duum naa? ¹³ Odon noddira kam «Moodibbo», odon noddira kam «Joomam». Ko mbi'oton duum wo goonga, sabo duum ngonumi. ¹⁴ Ndelle, miin Joomii on, miin Moodibbo, mi lootii koyde mon, tilay onon du lootunduron koyde. ¹⁵ Ko ngadumi on duum wo tindinoore faa onon du, ngadunduron hono ko ngadumi on duum. ¹⁶ Goonga kaalanammi on:

maccudo buraa joomum teddude, nulaado du buraa nuldo dum. ¹⁷ Joonin kaa on paamii dum. Sini on njokkirii noon fu, barke na woodanii on. ¹⁸ Wanaa haala mon on fuu kaalumi.

Midu anndi 6e cubiimi 6een, de sanaa ko Binndi diin mbi'i duum tabita: «Nyaamdudo e am oon, kam latiri kam teppere muudum.»* ¹⁹ Gilla joonin midu haalana on dum, fadde majjum e yottaade, faa nde dum yottii fuu, ngoondinon miin woni mo ngonumi. ²⁰ Goonga kaalanammi on: neddo fuu jabbiido mo nulumi, jabbaake kam. Neddo fuu jabbiido kam, jabbaake Nuldo kam oon du.

No Yahuuda jamborii Iisaa

(Matta 26.20-25, Marku 14.17-21, Lukka 22.21-23)

²¹ Caggal Iisaa haalii haalaaji di fu, bernde muudum metti sanne, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam.

²² Taalibaa6e 6een yeewunduri. Be paamaay mo o haalata haala mum. ²³ Gooto e taalibaa6e 6een, mo Iisaa horsini oon, ina joodii dakkol muudum. ²⁴ Simon Piyeer tamyani mo gite o yama Iisaa haala moy haalata. ²⁵ Taalibbo oon wahii dakkol makko, wi'i:

—Joomam, dum wo moye mbi'ataa?

²⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mo kokkammi lonngere nde cuuwammi nde oon.

O suuwi nde, o hokki Yahuuda 6ii Simon Isikariyotto oon. ²⁷ Nde Yahuuda jabunoo lonngere ndeen, Seydaani naati dum. Iisaa wi'i mo:

—Wadu ko ngadataa duum law!

²⁸ Tawi fay gooto e joodiibe doon 6een faamaay ko Iisaa haalani mo duum. ²⁹ Sabo ko Yahuuda tiigii dannga ceede ma66e duum, yoga miilii Iisaa wi'i o somonowoo iidi, naa danya ko o hokki talkaa6e. ³⁰ Nde Yahuuda nanngunoo lonngere ndeen fu, yalti wakkati oon pay. Wo dum jemma.

Haala yamiroore heyre

³¹ Nde Yahuuda wurtinoo ndeen, Iisaa wi'i:

—Joonin Bii Neddo teddinaama, Laamdo du teddiniraama saabe makko. ³² Si Laamdo teddiniraama

* 13:18 Jabuura 41.10.

saabe makko,† kam du teddinan mo e hoore muudum, teddinan mo law. ³³ Sukaabe am, mido wondi e moodon seeda tafon. On piloto kam. Mido wi'a on joonin hono ko mbi'unoomi Alhuudiyankooɓe: on mbaawaa yaade to njahammi toon. ³⁴ Mido hokka on yamiroore heyre: njidunduree! Hono no njidirmi on ni, onon du njidunduron noon. ³⁵ Wo noon yimɓe fuu annditirta wo on taalibaabe am, ko njidundurdon duum.

No Iisaa holliri Piyeer wi'an anndaa dum

(*Matta 26.31-35, Marku 14.27-31, Lukka 22.31-34*)

³⁶ Simon Piyeer wi'i mo:

—Joomam, toy njahataa?

Iisaa jaabii mo:

—To njahammi joonin toon, a waawaa jokkude kam. De caggal joonin a jokkowan kam!

³⁷ Piyeer wi'i mo:

—Joomam, ko wadi de mi waawaa jokkude ma joonin? Yonki am kokkitirammi saabe maada.

³⁸ Iisaa jaabii mo:

—Yalla a hokkitiran yonki maa saabe am naa? Goonga kaalanammaami: fadde ndontoori e joggude a wi'an a anndaa kam kile tati.

14

No Iisaa wi'iri kam woni laawol

¹ Iisaa wi'i taalibaabe muudum been:

—Taa umminee hakkillooji mon. Ngoondinee Laamdo, ngoondinee kam miin du. ² Cuudi keewdi ina ngoni ley wuro Baaba am. Si dum wanaano goonga mi haalantaa on dum. Mi yahan, mi moyyanowa on nokku toon. ³ Ndelle, si mi moyyanowii on nokku, mi wartan katin mi hooya on faa onon du ngonon to ngonammi toon. ⁴ Odon anndi laawol njahoowol to njahammi toon.

⁵ Tomaa wi'i mo:

—Joomii amin, min anndaa to njahataa, noy min anndirta laawol muudum?

⁶ Iisaa jaabii mo:

—Miin woni laawol, miin woni goonga, miin woni nguurdam. Fay gooto waawaa yahude to Baabiiwo si rewaay to am. ⁷ Si odon anndi kam, on anndan Baaba am oon du. Gilla joonin odon anndi mo, on nji'ii mo du.

⁸ Filipu wi'i mo:

—Joomii amin, hollu min Baabiiwo, duum ina heya min.

⁹ Iisaa wi'i mo:

—Filipu, no ngondirmi e moodon faa ɓooyi nii fuu, de faa hannden a anndaay kam naa? Jiido kam fuu, yi'ii Baabiiwo. Noy mbiirataa: «Hollu min Baabiiwo»? ¹⁰ Yalla a goondinaay mido woni e Baabiiwo, Baabiiwo du ina woni e am naa? Waajuuji di mbaajiimi on diin fuu, yuuraay e hoore am. Wo Baabiiwo gondo e am oon gollata golle muudum. ¹¹ Ngoondinee kam ko mbiimi mido woni ley Baabiiwo, Baabiiwo du ina woni ley am. Fay si on ngoondinaay haala ka, ngoondiniron kam saabe gollleeji diin. ¹² Goonga kaalanammi on: neddo fuu goondindo kam, kam du gollan gollleeji di ngollammi diin, gollan ko buri di, sabo mi yahan to Baaba am. ¹³ Mi wadanan on huunde fuu ko ɗaaridon Laamdo saabe am. Mi wadan dum faa Baabiiwo teddiniree saabe Biddo oon. ¹⁴ Si won ko ɗaaridon Laamdo saabe am, mi wadanan on.

No Iisaa wi'iri nuldin Ruuhu Ceniido

¹⁵ —Si odon njidi kam, on njokkan jamirooje am. ¹⁶ Mi nyaagoto Baabiiwo hokka on Ballo goddo, wonda e moodon faa abada. ¹⁷ Oon woni Ruuhu Goonga. Adunaaru waawaa jaɓude mo, sabo nji'ataa mo, anndaa mo. Onon le, odon anndi mo sabo imo wondi e moodon, o heddoto ley moodon du. ¹⁸ Mi yoppataa on wo on atiime'en. Mi wartowan to moodon.

† 13:32 Fuddoode aaya 32, «Si Laamdo teddiniraama saabe makko», tawaaka e dereeji ɓurdi fuu ɓooyude diin.

¹⁹ Si 6ooytii seeɗa aduna oo yi'ataa kam katin. De onon kaa, on nji'an kam. Saabe mido wuuri, onon du on mbuuran. ²⁰ Nyannde ndeen on paa-man mido woni ley Baabiiwo, oɗon ngonni e am, mido woni e moodon. ²¹ Neddo fuu tiigiido jamirooje am de jokki de, kam woni jiddo kam. Jiddo kam, Baaba am yidan dum. Miin du, mi yidan dum, mi ɓanginanana dum hoore am.

²² Yahuuda, mo wanaa Yahuuda Isikariyotto oon, jaabii mo, wi'i:

—Joomam, noy ɓanginirantaa min hoore maa, tawee a ɓanganaay adunaaru?

²³ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si neddo ina yidi kam, jokkan haala am. Baaba am du yidan dum. Miin e Baaba am oon min ngaran to muudum min njoododoo e muudum. ²⁴ Neddo fuu mo yidaa kam, jokkataa haala am. Haala ka nanoton kaan, ka wanaa haala am, wo ka haala Baabiiwo nulɗo kam oon. ²⁵ Dum kaalanammi on gilla mido tawdaa e moodon. ²⁶ Ruuhu Ceniido, Balloowo on mo Baabiiwo nuldata on e dow innde am oon, kam anndinta on kulle fuu. O miccintinan on ko mbaajinoomi on duum fuu.

²⁷ Jam njoppidammi on, jam am kokkammi on. Miin, mi hokkirtaa on no aduna oo hokkirta on ni. Taa umminee hakkillooji mon, taa kulee. ²⁸ On nanii ko mbiimi on: «mi yahan, de caggal duum mi warta to moodon.» Si on njidii kam fu, on ceyoto ko njahammi to Baabiiwo, sabo Baabiiwo ɓuri kam teddude. ²⁹ Mi haalanii on joonin gilla dum waraay, faa si dum warii fu, ngoondinon. ³⁰ Mi haaldataa e moodon ko heewi katin, sabo laamiido adunaaru bonɗo oon ina wara. Fay huunde o waawanaa kam. ³¹ Ammaa ko Baabiiwo yamiri kam, wo duum ngadammi, faa adunaaru faama mido yidi dum. Umme, ndillen do!

15

No Iisaa wi'iri kam woni cabiihi ngoongalaahi

¹ —Miin woni cabiihi ngoongalaahi, Baaba am woni jom ngesa cabiije. ² Liccal am dimaral fuu o tayan dum. Dimoowal du fuu, o saltoto dum faa beyda rimude. ³ Onon du, gilla joonin on laaɓuɓe saabe waaju mo mbaajimi on oon. ⁴ Ngonee e am, miin du mi wonan e moodon. Hono no liccal cabiihi waawiraa rimude e hoore muudum sanaa tawee ingal woni e cabiihi ni, hono noon onon du, on mbaawaa rimude si on ngonaay e am. ⁵ Miin woni cabiihi, onon ngonni licce. Neddo fuu gondo e am, tawi miin du mido woni e muudum, riman faa heewa. On mbaawaa wadude fay huunde si on ngalaa e am. ⁶ Neddo fuu mo wonaay e am, faddete yaasin hono no liccal tayaangal ni, de yooraa. Licce joorde deen kawrundurte, paddee ley yiite, de kuɓɓa. ⁷ Si oɗon ngonni e am, waaju am du ina woni e moodon fu, nyaagee Laamɗo ko muuydon fuu on keɓan. ⁸ Si on ndimii faa heewii, duum hollan wo on taalibaaɓe am. Ndeen Baaba am mawninte. ⁹ Hono no Baabiiwo yidiri kam noon, miin du njidirmi on. Ngonee ley njinngu am. ¹⁰ Si on njokkii jamirooje am, on ngonan ley njinngu am hono no njokkirmi jamirooje Baaba am de ngonni e njinngu muudum ni.

¹¹ Mi waajake on dum faa seyo am wona ley moodon, de seyo mon ngoon laatoo hiɓɓungo. ¹² Inan yamiroore am: njidunduree hono no njidirmi on ni. ¹³ Huunde fuu ɓuraa njinngu ngu do mawnude: neddo hokkitira yonki muudum saabe yigiraaɓe muudum. ¹⁴ Onon, wo on yigiraaɓe am, si on ngadii ko njamirmi on duum. ¹⁵ Mi noddirtaa on maccuɓe katin sabo maccuɗo anndaa ko joomum gollata. De mi noddirii on yigiraaɓe, sabo ko narrumi Baaba am duum fuu, mi anndinii on. ¹⁶ Wanaa onon cuɓii kam, wo miin suɓii on de yamiri on njahon ndimowon ɓiɓɓe, de ɓiɓɓe moodon keddo, faa Baabiiwo hokka on huunde fuu ko nyaagoriɗon saabe am. ¹⁷ Inan ko njamirammi on:

njidunduree.

No aduna o wanyiri Iisaa e taalibaabe muudum fuu

18 —Si yimbe adunaaru been ina mbanyi on fu, anndee, miin be artii wanyude. 19 Sini on laatakeno adunankoo be fu, be njidanno on. Ammaa on nganaa adunankoo be. Mi subake on mi senndii on e yimbe adunaaru. Dum saabanii be wanyude on. 20 Miccitee ko mbi'unoomi on duum: «Maccudo buraa joomum.» Si be torrii kam, be torran on, onon du. Si be njokkii haala am, be njokkan haala moodon kaan du. 21 Be ngadiranan on dum fuu saabe am, sabo be anndaa Nuldo kam oon. 22 Si mi waraayno, mbaajjimi be, be ngalaano hakke. De joonin kaa mi warii, mi waajake be, be ngalaa geldol fuu e dow hakkeji maabe. 23 Neddo fuu banyudo kam, wanyii Baaba am oon du. 24 Mi gollii golleeji yeeso maabe di fay gooto gollaay. Si mi gollaayno kujje deen fu, be ngalaano hakke. Ammaa joonin be nji'ii de fuu, de i be keddi i be mbanyi kam, miin e Baaba am. 25 Dum wadii faa tabintina ko winndaa ley Tawreeta maabe: «Be mbanyii kam bolum.»*

26 Ruuhu Goonga yuuroowo to Baabiiwo, Balloowo on mo nuldammii on oon, nde wari fu, kam seedantoo kam. 27 Onon du, on ceedanto kam sabo odon ngondi e am gilla fuddoode.

16

1 —Mi waajake on dum faa taa njoppon goondinal. 2 Be mburtinan on cuudi baajordi. Wakkati warowan nde bar do on fuu miilotoo wadii ko weli Laamdo. 3 Be ngadan dum sabo be anndaa Baabiiwo oon, be anndaa kam miin du. 4 Mi waajake on dum, faa nde wakkati oon waroyi fu, miccodon mi haalaniino on dum.

Haala golle Ruuhu Ceniido

—Mi haalanaay on gilla arande sabo mido wondi e moodon. 5 Joonin inan mido yeccoo to Nuldo kam oon,

de fay gooto moodon yamaay kam to njahammi. 6 On cunake sanne saabe ko kaalanmi on duum. 7 Dum fuu e laataade, mido haalana on goonga: mi yaha ni buri nafude on. Sabo si mi yahaay, Balloowo on oon warataa to moodon. De si mi yehii, mi nuldani on mo. 8 Si o warii fu, o laabinanan yimbe adunaaru dow hakkeji muuben e dow fonnditaare e sariya. 9 Dow hakkeji, sabo be ngoondinaay kam. 10 Dow fonnditaare, sabo mido yeccoo to Baabiiwo oon, on nji'ataa kam katin. 11 Dow sariya du, sabo laamiido adunaaru bondo oon saraama.

12 Mido jogii ko heewi katin ko mi waajoo on, ammaa on mbaawtataa dum joonin. 13 Nde Ruuhu Goonga oon wari fuu, dowan on faa pamon goonga fuu. Sabo ko o haalata duum wanaa e makko yuurata. Wo ko o nani o haalanta on, o humpitan on ko waroyta. 14 O teddinan kam, sabo o hooyan ko njeymi duum, de o humpita on. 15 Ko Baabiiwo oon jogii fuu, miin jeyi. Dum wadi mbiimi o humpitan on ko o hebi e am duum.

No mettorgal waylitortoo seyo

16 —Si booytii seeda, on nji'ataa kam, de si booytowii seeda katin, on nji'owan kam.

17 Yoga e taalibaabe makko been yamunduri, mbi'i:

—Dume woni maanaa haala makko ko o wi'i «si booytii seeda, on nji'ataa kam de si booytowii seeda fu, on nji'owan kam katin»? Dume woni maanaa ko o wi'i «sabo mi yahan to Baabiiwo» duum?

18 Be mbi'i:

—«Si booytii seeda», dume dum fir-tata? Min paamaay ko o wi'i duum.

19 Iisaa faamii i be njidi lamndaade dum, de wi'i be:

—Odon yamundura maanaa haala am ka: «Si booytii seeda on nji'ataa kam, de si booytowii seeda fu, on nji'owan kam katin.» 20 Goonga kaalanammi on: on mboyan, on mboytoto, tawee yimbe adunaaru

* 15:25 Jabuura 35.19, 69.5.

been ina ceyii. On cunoto, ammaa cunu moodon waylitoto seyo. ²¹ Si debbo na rima fu, bernde muudum mettan sabo wakkati muudum warii. Ammaa si cukalel ngel rimaama fu, o miccitataako naawalla ndimu makko saabe seyo ko o hebi biidfo ley adunaaru duum. ²² Onon du hono noon cunortodon joonin, ammaa mi yiitan on katin, de berde moodon ceyoo sanne. Ndeen fay gooto waawaa bonnude seyo moodon. ²³ Nyannde ndeen, on yamataa kam fay huunde. Goonga kaalanammi on: huunde fuu ko nyaagidon Baabiiwo oon, hokkiran on saabe am. ²⁴ Faa joonin, walaa fuu ko nyaagoridon saabe am. Nyaagee, on keban, faa seyo moodon heewa.

Haala jaalagol Iisaa adunaaru

²⁵ —Ko kaalanmi on joonin duum wo haala kippaaka. De wakkati waran mo mi hippataa haala. Ndeen kaa mi haalanan on haala Baabiiwo faa laaba. ²⁶ Nyannde ndeen on nyaagorto Laamdo saabe am. Mi wi'aay mi nyaaganto on Baabiiwo, ²⁷ sabo Baabiiwo e hoore muudum ina yidi on. O yidirii on saabe ko njidufon kam, on ngoondinii to Laamdo yuurumi. ²⁸ Mi yuurii to Baabiiwo, mi warii e adunaaru. Joonin mido dilla adunaaru ndu, mi yeccoo to Baabiiwo.

²⁹ Taalibaafe makko mbi'i mo:

—Joonin kaa, a haalii faa laabi, walaa fuu ko kippudaa. ³⁰ Joonin kaa, min paamii ada anndi huunde fuu, a haajaaka fay gooto yame. Saabe duum wadi de min ngoondini wo a yuurudo to Laamdo.

³¹ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Joonin, on ngoondinii naa? ³² Wakkati ina wara, o warii joonin, do on fuu caakotodon, mono fuu hoota suudu muudum, njoppon kam mi perwudo. Ammaa mi wanaa perwudo, sabo Baabiiwo oon ina wondi e am. ³³ Mi haalanii on dum, faa kebon jam ley gondal am. Ley adunaaru ndu on keban torra,

ammaa cemmbinee berde mon, sabo miin, mi jaalake adunaaru ndu!

17

No Iisaa du'orii saabe taalibaafe muudum

¹ Nde Iisaa waajinoo waajuuji diin ndeen, tiggatii kammu, wi'i:

—Baabiiwo, wakkati oon warii, teddin Biya, faa Biya oon du teddine.

² Sabo a hokkii mo baawde dow neddo fuu, faa o hokka be kokkudaa mo been fuu nguurndam nduumiidam.

³ Nguurndam nduumiidam wo andude ma, aan Laamdo gooto goongaajo oon, e anndude Iisaa Almasiihu mo nuldaa oon. ⁴ Mi teddinii ma e dow leydi ndi, mi yottinii gollal ngal kokkudaa kam mi golla ngaal.

⁵ Joonin kaa, Baabiiwo, teddinam yeeso maa darja mo ngoodunoomi to maada gilla adunaaru ndu tagaaka.

⁶ Yimbe be kokkudaa kam e adunaaru ndu been, mi banganinii dum'en innde maa. Aan jeyi be, a hokkii kam be, i be njokki haala maa.

⁷ Joonin kaa, be anndii ko kokkudaa kam duum fuu to maada yuuri, ⁸ sabo mi haaltanii be haalaaji di kokkudaa kam diin. Be njabii di, be kebii tannyoral wo to maada yuurumi, be ngoondinii aan nuli kam. ⁹ Mido nyaage saabe maabe. Mi nyaagataako saabe adunaaru nduun, mido nyaagoo saabe be kokkudaa kam been, sabo aan jeyi be.

¹⁰ Be njeymi fuu, wo aan jeyi, be njeydaa fuu, wo miin jeyi. Mi teddiniraama saabe maabe. ¹¹ Joonin mi heddataako ley adunaaru katin. To maada njahammi. De kambe kaa, be keddoto e mayru. Aan Baabiiwo Ceniido, reenir be baawde innde maada nde kokkudaa kam ndeen, faa be laatoo gootum hono no meeden ni.

¹² Nde ngondunoomi e maabe ley adunaaru ndu ndeen, mi reenirii be baawde innde maa nde kokkudaa kam ndeen, mi tinnake e maabe. Fay gooto halkaay si wanaa jeydo halkude oon, faa ko sappaa e Binndi diin duum tabita. ¹³ Joonin kaa mido wara to maada. Mido

haala haalaaji dī gilla mido heddii e adunaaru ndu tafon, faa seyo am heewa ley maḅḅe. ¹⁴ Mi yottinanii 6e haala maa. Adunaaru ndu wanyii 6e, sabo 6e njeyaaka e mayru, hono no miin du mi jeyiraaka e mayru ni. ¹⁵ Mi nyaagaaki ittaa 6e e adunaaru ndu, de mido nyaage ndeenaa 6e e bonḁo oon. ¹⁶ Be njeyaaka e adunaaru ndu, hono no miin du mi jeyiraaka e mayru ni. ¹⁷ Ceniraa 6e e goonga.* Haala maa woni goonga. ¹⁸ Hono no nulirdaa kam e adunaaru ndu noon, miin du nulirmi 6e e mayru. ¹⁹ Mido senira hoore am saabe maḅḅe, faa kambe du 6e laatoo seniraaḁe goonga.

²⁰ Wanaa saabe maḅḅe tan nyaagantomaami. Mido nyaaganoo du saabe goondinirḁe kam e waajuuji maḅḅe been. ²¹ Mido nyaage faa 6e fuu 6e laatoo gootum. Hono no aan Baabiiwo ngonirdaa e am noon, e miin du ngonirmi e maada, kambe du 6e ngona e meeden, faa adunaaru ndu goondina aan nuli kam. ²² Mi hokkii 6e teddeengal ngal kokkudaa kam ngaal, faa 6e laatoo gootum, hono no laatoriden gootum ni, ²³ miin e maḅḅe, aan du e am. Dum wo faa 6e laatodoo gooto kiḅḅudo. Ndeen adunaaru ndu faaman aan nuli kam, ndu faaman du ada yidi 6e hono no njidirdaa kam ni. ²⁴ Baabiiwo, mido yidi 6e kokkudaa kam been ngonda e am nokku fuu ḁo tawaami, faa 6e nji'a teddeengal ngal kokkudaa kam ngaal sabo a yidii kam gilla adunaaru ndu joyyinaaka.

²⁵ Baabiiwo ponnditiido, adunaaru ndu anndaa ma, de miin kaa mido anndi ma. Bee ḁo du ina anndi aan nuli kam. ²⁶ Mi anndinii 6e ko ngonndaa, mi beydan anndinde 6e, faa njingu ngu njidirdaa kam nguun wona e maḅḅe, miin du mi wona e maḅḅe.

18

No Iisaa nanngiraa

(Matta 26.47-56, Marku 14.43-50,

Lukka 22.47-53)

¹ Nde Iisaa du'inoo ḁum fu, yaadi e taalibaaḁe muudum, peyyiti gooruwol bi'eteengol Kedoron. Toon na woodi nokku keewḁo ledde. Be naati toon. ² Yahuuda jambotooḁo mo oon ina anndi nokku oon, sabo Iisaa e taalibaaḁe muudum ina mboowi hawritinde toon. ³ Yahuuda yaari oorngal sordaasiibe e gollooḁe yuuruḁe to hooreeḁe almaami'en e Farisa'en. Be ngari toon, iḁe njogii fitillaaji e jaynorḁe e kabitirḁe. ⁴ Iisaa ina anndi ko warata e muudum fuu, jakkitii 6e, wi'i:

—Moy pilotodon?

⁵ Be njaabii mo:

—Iisaa Nasaraatuujo oon.

O wi'i 6e:

—Wo miin.

Yahuuda jambotooḁo mo oon du ina darii ḁoon ina wondi e maḅḅe.

⁶ Nde Iisaa wi'unoo «Wo miin» ndeen, 6e njaatiri gada 6e caami e leydi.

⁷ Iisaa yami 6e katin:

—Moy pilotodon?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Iisaa Nasaraatuujo oon.

⁸ Iisaa wi'i 6e:

—Mi wi'ii on, wo miin! Si wo miin pilotodon, accee 6ee kaa njaha.

⁹ Noon ḁum laatorii, faa haala Iisaa kaan tabita: «Mi lallinaay fay gooto e 6e kokkudaa kam been.»

¹⁰ Simon Piyeer ina jogii kaafaahi, soorti ki, soppi maccudo Almaami Mawḁo nowru nyaamru faa ndu tayi. Golloowo oon ina wi'ee Malkus.

¹¹ Ndeen Iisaa wi'i Piyeer:

—Soornu kaafaahi maa ki e hulgo muudum. Ada miilii mi yardataa horde torra nde Baabiiwo hokki kam ndeen naa?

¹² Doon sordaasiibe e mawḁo muḅḅen e gollanooḁe hooreeḁe Alhuudiyankooḁe nanngi Iisaa, kaḅḅi ḁum. ¹³ Be njaari ḁum to Annas tafon. Annas wo esoo Kayafas laatiido Almaami Mawḁo ley hitaande ndeen. ¹⁴ Tawi kanko Kayafas oon dawranoo hooreeḁe Alhuudiyankooḁe dabare, tindini 6e, wi'i: ko buri

* **17:17** E ley geresankoore haala Senude kaan ina holla ko Laamḁo subii de senndi faa golla muuyḁe muudum. * **18:14** Yuhanna 11.49-50.

woodde e yimbe lenyol ngol, neddo gooto maayana be.*

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa
(Matta 26.69-70, Marku 14.66-68, Lukka 22.55-57)

¹⁵ Simon Piyeer e taalibaajo goddo njokki Iisaa. Taalibaajo oon ina anndunduri e Almaami Mawdo oon, duum wadi de o hebi naaddude e Iisaa galle Almaami Mawdo oon. ¹⁶ Piyeer kaa darii yaasin to dammbugal toon. Taalibaajo anndundurdo e Almaami Mawdo oon, yalti haaldi e debbo doomoowo dammbugal ngaal oon, nanni Piyeer. ¹⁷ Kordo doomoowo dammbugal oon yami Piyeer:

—Aan le, a wanaa gooto e taalibaabe gorko oon naa?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Mi wanaa!

¹⁸ Tawi golloobe e doomoobe ku6biino yiite ina yuuloo sabo jaangol ina woodi. Piyeer du na darodii e ma6be ina yuuloo.

No mawbe diina carorii Iisaa
(Matta 26.59-66, Marku 14.55-64, Lukka 22.66-71)

¹⁹ Ndeen Almaami Mawdo oon yami Iisaa haala taalibaabe muudum e waaju mum. ²⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi 6anginanii adunaaru ndu waaju am. Wakkati fuu mido waajoo ley cuudi baajordi e ley suudu dewal mawndu to Alhuudiyankoo6e fuu kawritata toon. Walaa fuu ko kaaldumi cuncukka. ²¹ Ko saabii ada yama kam? Yamu hettindaniibe kam been. Kambe kaa, i6e anndi ko mbaajiimi duum.

²² Nde Iisaa haalnoo dum ndeen, gooto e doomoobe been feenyi dum, wi'i:

—Nii njaabortodaa Almaami Mawdo naa?

²³ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si ko boni mbiimi, haalanam ko boni e majjum. Si tawii ko woodi mbiimi du, ko wadi de piidaa kam?

²⁴ Ndeen Annas nuldi mo to Kayafas Almaami Mawdo oon, imo ha6baa.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa katin
(Matta 26.71-75, Marku 14.69-72, Lukka 22.58-62)

²⁵ Simon Piyeer ina darii toon ina yuuloo. Be mbi'i mo:

—Aan, a wanaa gooto e taalibaabe makko been naa?

O yeddi, o wi'i:

—Mi wanaa!

²⁶ Gooto e golloobe Almaami Mawdo oon, sakiike mo Piyeer tayunoo nowru muudum oon, wi'i:

—Wanaa mi yiidii ma e makko ley nokku keewdo ledde toon naa?

²⁷ Piyeer yeddi katin, de wakkati oon pay, ndontoori joggi.

No Iisaa saroraa yeeso Pilaatu
(Matta 27.1-2, 11-14, Marku 15.1-5, Lukka 23.1-5)

²⁸ Caggal duum, 6e itti Iisaa to Kayafas gilla fajiri kecco, 6e njaari mo to laamordu goforneer oon. Yaaru6e mo been naataay suudu nduun, sabo si 6e naatiino fu, 6e tuunan e ley diina, de 6e mbaawaa nyaamude nyaamdu iidi Faltagol nduun. ²⁹ Pilaatu, goforneer oon, yalti yehi to ma6be yaasin toon, wi'i 6e:

—Dume peldoton gorko o?

³⁰ Be njaabii mo:

—Si o gollaayno ko boni, min ngad-dataano mo to maada.

³¹ Ndeen Pilaatu wi'i 6e:

—Njaaree mo, carodon mo sariya moodon.

Alhuudiyankoo6e been njaabii:

—Laamu hokkaay min laawol warude fay gooto.

³² Nii haala ka Iisaa haalnoo dow maayde muudum kaan tabitiri.

³³ Pilaatu yeccii naati laamordu nduun, noddi Iisaa, wi'i dum:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

³⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Aan e hoore maa wi'i noon naa wo6be narrudaa?

³⁵ Pilaatu jaabii mo:

—Miin, mi Alhuudiyanke naa? Dume ngadudaa de lenyol maa e hoore6e almaami'en ngaddi ma to am?

³⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Laamu am jeyaaka e adunaaru ndu. Sini ingu jeyanoo e adunaaru ndu, golloobe am kaɓanno taa mi naata juude hooreeɓe Alhuudiyankooɓe. De si goonga laamu am yuuraay e adunaaru ndu.

³⁷ Ndeen Pilaatu wi'i mo:
—Ndelle, a kaananke naa?
Iisaa jaabii, wi'i:

—Aan e hoore maa haali, wo mi kaananke. Walaa fuu ko ndimiraami de ngarmi ley adunaaru ndu si wanaa faa mi seedoo goonga. Neddo fuu jiddo goonga, ina nana daande am.

³⁸ Pilaatu wi'i mo:
—Goonga? Dume woni goonga?

Nde Pilaatu yamunoo dum fu, yalti katin, tawtowwi Alhuudiyankooɓe been to yaasin toon, wi'i ɓe:

—Mi heɓaay feloore fay wootere e makko. ³⁹ Kaa ley al'aada moodon, iidi Faltagol fuu mido yoofana on ka-sunke gooto. Odon njidi mi yoofana on kaananke Alhuudiyankooɓe oon naa?

⁴⁰ Be fuu ɓe peekii, ɓe mbi'i:
—Wanaa oon, Barabas min njidi.
Barabas le wo muurtunoodo.

19

¹ Ndeen Pilaatu yamiri Iisaa nan-geee, fiyee dorri. ² Sordaasiibe been canyi taarde gi'e, kippi e hoore makko, ɓorni mo saaya mbodeeha.*

³ Be ɓattitii mo, iɓe mbi'a:
—Foofoo, kaananke Alhuudiyankooɓe!

Iɓe peenya mo. ⁴ Pilaatu yalti katin, wi'i Alhuudiyankooɓe been:

—Mi wurtinan mo faa anndon mi heɓaay feloore fay wootere e makko.

⁵ Ndeen Iisaa wurtinaa yaasin ina hippii taarde gi'e ndeen, ina ɓornii saaya mbodeeha kaan. Pilaatu wi'i ɓe:

—Inan gorko oo!

⁶ Nde hooreeɓe almaami'en e golloobe muɓɓen been njiinoo mo ndeen, peekii mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal!
Tontu mo e leggal palaangal!
Pilaatu wi'i ɓe:

—Nanngée mo onon tonton mo, sabo miin kaa, mi heɓaay feloore e makko.

⁷ Alhuudiyankooɓe njaabii mo:

—O luttii sariya amin. E ley sariya amin oon kaa tilay o waree, sabo o wadii hoore makko o Bii Laamdo.

⁸ Nde Pilaatu nannoo haala kaan ndeen, kulol muudum beydii. ⁹ O naati suudu nduun katin o wi'i Iisaa:
—Toy yuurataa?

Iisaa jaabaaki mo fay huunde.

¹⁰ Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—Yalla a haaldataa e am naa? Yalla a anndaa mido waawi yoppude ma, mido waawi tontude ma?

¹¹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si wanaa Laamdo hokki ma baawde, a waawanaa kam fay huunde. Duum wadi de gattudo kam e junngo maada oon ina ɓuri maa hakkeeki.

¹² Gilla ndeen Pilaatu ina filoo yoppude mo. Dum wadi de Alhuudiyankooɓe ina peekoo, ina mbi'a:

—Sini a yoppii mo, a wanaa yigoo kaananke Roma mawdo oon. Neddo fuu gadudo hoore muudum kaananke wo ganyo kaananke Roma.

¹³ Nde Pilaatu nannoo haalaaji diin ndeen, wurtini Iisaa, joodii dow joodorgal sariya, nokku bi'eteedo Kaaye Cehaade (e ibraninkoore na wi'ee Gabbata). ¹⁴ Ndeen wo nyannde segilanteende iidi Faltagol, wakkati hakkunde naange. Pilaatu wi'i Alhuudiyankooɓe:

—Inan kaananke moodon!

¹⁵ Be yeewnii semmbe:

—War mo! War mo! Tontu mo e leggal palaangal!

Pilaatu jaabii, wi'i:

—Mi tonta kaananke moodon oon naa?

Hooreeɓe almaami'en been mbi'i:

—Min ngalaa kaananke si wanaa kaananke Roma mawdo oon.

¹⁶ Ndeen o hokki ɓe Iisaa faa ɓe tontowa dum.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(Matta 27.32-44, Marku 15.21-32, Lukka 23.26-43)

* **19:2** Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo saaya ka kaananke ɓornotoo.

Ndelle sordaasiiḅe ḅeen nanngi Iisaa, njaadi e muudum. ¹⁷ Iisaa yalti ina ronndii leggal muudum palaangal faa yottii nokku bi'eteedo Laalagal Hoore (e ibraninkoore na wi'ee Golgata). ¹⁸ Doon ḅe tontidi mo e wobḅe diḅo: oo gere nano, oo du gere nyaamo, Iisaa ina tummbii. ¹⁹ Pilaatu yamiri ḅe mbinnda e alluwal, ḅe takka ngal e leggal palaangal ngaal. Binndi dow maggal na mbi'a: IISAA NASARAATUUJO, KAAANANKE ALHUUDIYANKOOḅE. ²⁰ Alhuudiyankooḅe heewḅe njanngi binndi diin sabo ḅo Iisaa tontaa ḅoon wodḅaa ngalluure ndeen. Alluwal ngaal winndaama e ibraninkoore e geresankoore e romankoore. ²¹ Ndeen hooreḅe almaami'en ḅeen mbi'i Pilaatu:

—Taa winndu: «Kaananke Alhuudiyankooḅe», winndu: «o wi'ii kanko woni kaananke Alhuudiyankooḅe».

²² Pilaatu jaabii:

—Ko mbinndumi duum winndaama, tilake.

²³ Nde sordaasiiḅe ḅeen tilinoo tontude Iisaa ndeen, pecci kaddule makko pece nay. Mono fuu hooyi feccere muudum. Be kooyi saaya makko du. Saaya kaan walaa nyoogol. Ka fuu ka lefol gootol. ²⁴ Sordaasiiḅe ḅeen kaaldi:

—Taa ceeken saaya ka. Ngaden ka cumnal, ndaaren moy heḅata ka.

Dum wadii, faa ko sappaa e Binndi diin duum tabita:

«Be peccii kaddule am hakkunde maḅḅe,

ḅe ngadii saaya am cumnal.»†

Noon sordaasiiḅe ḅeen ngadi.

²⁵ Inna Iisaa, e sakiike inna muudum debbo, e Mariyama dee Kolopa, e Mariyama mo Magdala ina ndarii dakkol leggal ngal Iisaa tontaa e muudum ngaal. ²⁶ Iisaa yi'i inna muudum e taalibaajo muudum korsudo oon ina ndarodii, wi'i inna mum:

—Inna, inna ḅiya!

²⁷ Ndeen o wi'i taalibaajo oon:

—Inan inna maada.

Gilla wakkati oon taalibaajo oon yaari Mariyama wuro muudum.

Haala maayde Iisaa

(*Matta 27.45-56, Marku 15.33-41, Lukka 23.44-49*)

²⁸ Caggal duum, Iisaa anndi walaa fuu ko heddii. Faa tabintina ko Binndi diin mbi'i duum, o wi'i:

—Mi domdii!‡

²⁹ Loongel keewngel ndiyam lammudam ina woni ḅoon. Be cuuwi tekkere e ndiyam lammudam daam, ḅe kaḅḅi e loosol lekki hisop, ḅe ḅattini e hunnduko makko. ³⁰ Nde Iisaa meedunoo ḅam ndeen, wi'i:

—Tilake!

O turi hoore makko, o yoofi yonki makko. ³¹ Ndeen wo nyannde segilanteende iidi. Hooreḅe Alhuudiyankooḅe nyaagii Pilaatu faa koyḅe tontaaḅe ḅeen kelee, de ḅe adee, taa terḅe ḅeen keddo e ledḅe ḅeen nyalaande fowteteende. Sabo nyannde ndeen wo teddunde. ³² Ndelle sordaasiiḅe ḅeen ngari, keli korre worḅe diḅo tontidanooḅe e Iisaa ḅeen. ³³ Ammaa nde ḅe njottinoo Iisaa ndeen, ḅe tawi o maayii. Dum wadi de ḅe kelaay korre makko. ³⁴ De gooto e sordaasiiḅe ḅeen yuwi Iisaa labbo e wuttudu. Wakkati oon fu, yiyam e ndiyam njuppai. ³⁵ Nedḅo ceediḅo dum oon yi'i dum. Seedaaku makko du wo goonga. Kaaldi oon ina anndi haalii goonga, faa onon du, ngoondinon. ³⁶ Dum fuu wadii, faa ko Binndi diin mbi'i duum tabita:

«Fay gootal e yi'e makko helataake.»§

³⁷ Di mbi'i katin:

«Be ndaaran mo ḅe njuwnoo oon.»*

No ḅannu Iisaa wattiraa e saabeere

(*Matta 27.57-61, Marku 15.42-47, Lukka 23.50-56*)

³⁸ Caggal duum, Yuusufi Arimatiyanke nyaagii Pilaatu faa hooya ḅannu Iisaa. Pilaatu jaḅani mo dum. O hooyi ndu. Tawi Yuusufi oon wo taalibaajo Iisaa e cuncukka, sabo imo hula hooreḅe Alhuudiyankooḅe.

† 19:24 Jabuura 22.19. ‡ 19:28 Jabuura 22.16. § 19:36 Wurtagol 12.46, Jabuura 34.21. * 19:37 Jakariyaa 12.10.

§ 19:36 Wurtagol 12.46, Jabuura 34.21. * 19:37

³⁹ Nikodemu jaanoodo to Iisaa jemma oon du wari, waddi urdiiji jillunduraadi bi'eteedi miiri e alowe.† Teddeefi majjum wo hono kilooji capande tati e didi. ⁴⁰ Kambe dido be kooyi banndu Iisaa, be piili ndu e kasanke gattaado urdiiji diin hono no Alhuudiyankooɓe mboowiri uwirde maaybe muɓɓen ni. ⁴¹ Do Iisaa tontanoo doon ina woodi nokku keewdo ledde. Ley nokku oon ina woodi saabeere heyre do fay gooto wattaaka abada. ⁴² Be ngatti banndu Iisaa ley saabeere ndeen sabo nyannde ndeen wo nyannde nde Alhuudiyankooɓe cegilantoo nyannde fowteteende, de saabeere ndeen ina badii do Iisaa tontanoo doon.

20

Haala iirtagol Iisaa

(Matta 28.1-8, Marku 16.1-8, Lukka 24.1-12)

¹ Nyannde alan, go'aɓerde e jeddiire ndeen, Mariyama mo Magdala hejji, yehi to saabeere toon. O tawi hayre uddiranoonde saabeere ndeen tallitaama. ² O doggi, o yehi to Simon Piyeer e taalibaajo mo Iisaa horsinnoo oon, o wi'i be:

—Be ittii Joomii en e saabeere ndeen, mi anndaa fuu do be ngatti mo.

³ Piyeer e taalibaajo oon njalti, njehi to saabeere toon. ⁴ Be dido fuu, iɓe ndogga. Taalibaajo oon dadi Piyeer, artii dum e saabeere ndeen. ⁵ O yuurnii, o yi'i kasanke oon wo ɓolo, de o naataay. ⁶ Simon Piyeer, kam kaa nde yottinoo fu, naati, tawi kasanke oon ina waalii. ⁷ Lefol piilanoongol e hoore Iisaa ngool tawdaaka e kasanke oon, ngol tawaama ingol sowii e feere maggol. ⁸ Ndeen taalibaajo artinoodo yottaade oon, kam du naati, yi'i, goondini. ⁹ Tawi be paamaayno tafon ko Binndi diin mbi'i ina tilsa Iisaa ummitoo e maayde. ¹⁰ Caggal duum, taalibaabe dido been kooti.

No Iisaa bangirani Mariyama mo Magdala

(Matta 28.9-10, Marku 16.9-11)

¹¹ Mariyama le ina darii do dammbugal saabeere doon, ina woya. O turii, o yuurnii ley saabeere ndeen.

¹² O yi'i maleyka'en dido be kad-dule daneeje ina njoodii do banndu Iisaa nduun wonnoo doon, gooto faro hoore, gooto oon du faro koyde.

¹³ Maleyka'en been mbi'i mo:

—Banndam debbo, dume mboy-ataa?

O jaabii be, o wi'i:

—Be ittii Joomam do, de mi anndaa fuu to be ngattowi dum.

¹⁴ Nde o haalnoo haala kaan ndeen, o waylitii, o yi'i Iisaa ina darii, de o annditaay dum. ¹⁵ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, dume mboy-ataa? Moy pilotodaa?

Mariyama miilii wo golloowo nokku oon haaldata e muudum, wi'i mo:

—Joomam, si aan itti mo do, haalanam do ngattudaa mo, faa mi hooya mo.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Mariyama!

O yeeyii, o wi'i e ibraninkoore:

—*Rabbunii!* (dum na fiirta «Mood-ibbo»).

¹⁷ Iisaa wi'i mo:

—Taa meemam, sabo mi yeenjaay to Baabiiwo tafon. Yahu to sakiraabe am, mbi'aa be mi yeejan mi yaha to Baaba am, wo Baaba moodon du, to Laamdo am, wo Laamdo moodon du.

¹⁸ Mariyama mo Magdala haalanowi taalibaabe been, wi'i be:

—Mi yi'ii Joomii en oon.

O haalani be ko Iisaa haalani mo duum fuu.

No Iisaa bangirani taalibaabe muudum

(Matta 28.16-20, Marku 16.14-18, Lukka 24.36-49)

¹⁹ Nde kiiral naange alan warnoo ndeen, taalibaabe Iisaa been na ngoni ley suudu na cokitii saabe kulol hooreeɓe Alhuudiyankooɓe. Ndeen

† 19:39 Miiri wo dakkere uurnde. Alowe du wo conndi ledde uurde.

Iisaa wari darii hakkunde maʼbbe, wi'i 6e:

—Jam wundu e moodon!

²⁰ Nde o jowtunoo 6e ndeen, o holli 6e newe juude makko e wuttudu makko. Taalibaaʼbe been ceyii nde njiinoo Joomiraado ndeen. ²¹ Caggal duum Iisaa wi'i 6e katin:

—Onon e jam! Hono no Baabiiwo nuliri kam ni, miin du nulirammi on.

²² Nde o haalnoo haalaaji diin ndeen, o fuufi dow maʼbbe, o wi'i:

—Njaʼbee Ruuhu Ceniido! ²³ Mo njaafanidon hakkeji muudum, yaafanaama di. Mo on njaafanaaki hakkeji muudum du, yaafantaake di.

No Iisaa bangirani Tomaa

²⁴ De Tomaa noddirteedo Funereero, gooto e sappo e dido been, tawaaka doon nde Iisaa ʼbangunoo hakkunde maʼbbe ndeen.

²⁵ Taalibaaʼbe been mbi'i mo:

—Min nji'ii Joomii en!

O jaabii 6e:

—Si mi yi'aay batite tontande deen e newe makko, de mi watta honndu am e majje, mi watta junngo am e wuttudu makko fu, abada mi goondintaa.

²⁶ Jeddiire wootere caggal duum, taalibaaʼbe been kawriti katin. Tomaa ina wondi e maʼbbe. Gampuuje deen fuu ina cokii. Iisaa ʼbangi, darii hakkunde maʼbbe, wi'i:

—Onon e jam!

²⁷ O wi'i Tomaa:

—Wattu do honndu maa, ndaar juude am. Battin junngo maa, wattu ngo e wuttudu am. Sel sikkitirde, goondin tan.

²⁸ Tomaa jaabii, wi'i mo:

—Joomam, Laamdo am!

²⁹ Iisaa wi'i mo:

—Saabe ko njiidaa kam duum wadi de ngoondindaa. Barke woodanii 6e nji'aay kam de ngoondini.

Haala anniya dewtere nde

³⁰ Iisaa wadi yeeso taalibaaʼbe muudum maandeeji kaayniidi goddi keewdi di mbinndaaka ley dewtere nde. ³¹ Di do mbinndaama, faa ngoondinon Iisaa woni Almasiihu Bii

Laamdo, faa si on ngoondinii, keʼon nguurndam saabe makko.

21

No Iisaa bangirani taalibaaʼbe muudum njeddo

¹ Caggal duum, Iisaa ʼbangani taalibaaʼbe muudum been katin sera maayo Tiberiyas. Inan no o ʼbangiri:

² Simon Piyeer e Tomaa noddirteedo Funereero oon e Natanayel mo Kaana leydi Galili e ʼbiʼbe Jebede worʼbe been e taalibaaʼbe worʼbe dido, 6e fuu iʼbe tawdaa toon. ³ Simon Piyeer wi'i 6e:

—Mi yahan nanngoyde liyyi.

Be mbi'i mo:

—Minen du, min njaadan e maa.

Be njalti, 6e naatowi laana ndiyam. Jemma oon, 6e kebaay fay huunde.

⁴ Nde pooyngol feccinoo ndeen, tawi Iisaa na darii to hunnduko maayo ngoon, ammaa taalibaaʼbe been anditaay yalla wo duum Iisaa. ⁵ O wi'i 6e:

—Hey banndiraaʼbe, yalla on keʼii ko nyaameteen naa?

Be mbi'i:

—Min ngalaa.

⁶ O wi'i 6e:

—Paddde fiil oon gere nyaamo laana ka, on keʼan.

Ndelle 6e paddi fiil oon. Be keʼbi liyyi faa 6e kunngii suuwude o.

⁷ Taalibaaʼjo mo Iisaa horsini oon wi'i Piyeer:

—Wo duum Joomiraado!

Nde Simon Piyeer nannoo duum wo joomiraado ndeen, ʼbornii saaya muudum, sabo o ʼbortinoo ʼley laana toon. O fitti o fiyii e ndiyam daam.

⁸ Taalibaaʼbe heddiibe been ngaddi laana kaan, ina ndaasa fiil keewdo liyyi oon. Tawi 6e mboddaa e hunnduko ndiyam daam ʼburaa hono piye keme didi. ⁹ Nde 6e njippinoo laana kaan ndeen, 6e nji'i liyyi ina njowii dow yulʼbe yiite, 6e nji'i buuru du.

¹⁰ Iisaa wi'i 6e:

—Ngaddee yoga e liyyi di nanngudon joonin diin.

¹¹ Simon Piyeer naati laana kaan, foodi fiil oon faa wurtini yaasin. O

keewdo liyyi mawdi. Liyyi diin wo hemre e capande joy e tati. No di poti heewude nii fuu, fiil oon seekaaki.

¹² Iisaa wi'i be:

—Ngaree, nyaamee!

Fay gooto e taalibaaɓe been suusaay yamude mo «Aan wo a moy?» Be fuu be annditii wo dum Joomiraado.

¹³ Ndeen Iisaa wari, hooyi buuru e liyyi, hokki be. ¹⁴ Ngol woni tatabol ko Iisaa ɓangani taalibaaɓe muudum gada ummitagol muudum.

No Iisaa haaldiri e Piyeer

¹⁵ Nde be tilinoo e fummude ndeen, Iisaa wi'i Simon Piyeer:

—Simon ɓii Yuhanna, ada ɓuri bee do yidude kam naa?

O jaabii, o wi'i:

—Goonga, Joomam, ada anndi mido yidi ma.

Iisaa wi'i mo:

—Nyaamnaa mbaaloy am kooy!

¹⁶ Iisaa wi'i mo katin:

—Simon, ɓii Yuhanna, ada yidi kam naa?

O jaabii, o wi'i:

—Goonga, Joomam, ada anndi mido yidi ma!

Iisaa wi'i mo:

—Nduraa baali am diin!

¹⁷ Iisaa wi'i mo katin:

—Simon, ɓii Yuhanna, ada yidi kam naa?

Piyeer sunii sabo joonin woni kilol tatabol ko Iisaa wi'i mo «Ada yidi kam naa?» Piyeer wi'i mo:

—Joomam, ada anndi huunde fuu, ada anndi mido yidi ma.

Iisaa wi'i mo:

—Nyaamnaa baali am diin!

¹⁸ Goonga kaalanammaami, e njokol-laaku maa a ɓornake kaddule maa, a yehii to njiddaa fuu. Ammaa si a naywii fu, a foortan juude maa, de goddo ɓorne de, yaare to a yidaa.

¹⁹ E haalaaji diin Iisaa sapporii no Piyeer maayrata e no teddinirta Laamdo. Nde o haalnoo dum ndeen, o wi'i dum:

—Jokkam!

No Iisaa haaliri haala taalibaaɓe muudum korsudo oon

²⁰ Piyeer yeeyii, yi'i taalibaaɓe mo Iisaa horsini oon ina jokki dum'en. Oon woni bahinoodo dakkol Iisaa nde be kirtotonoo ndeen, de wi'i: «Joomam, moy woni jambotoodo ma oon?»

²¹ Nde Piyeer yiinoo taalibaaɓe oon ndeen, wi'i Iisaa:

—Joomam, noy oo le wattinirta?

²² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si mido muuyani mo nguurn-dam faa nde ngartoyi, dume jomi ma e majjum? Aan kaa, jokkam tan.

²³ Ndelle haala ka sankitii hakkunde goondinbe Iisaa ina mbi'a taalibaaɓe oon maayataa. Ammaa Iisaa wi'aay o maayataa, ko o wi'i dey: «Si mido muuyani mo nguurndam faa nde ngartoyi, dume jomi ma e majjum?»

²⁴ Oon woni taalibaaɓe ceediido kulle deen de winndi de. Eden anndi du seedaaku makko oon wo goonga.

Timmoode dewtere nde

²⁵ Iisaa wadi kulle godde keewde katin. Si de mbinndiranooma gootel gootel, mido miiloo dewte deen keyidataano ley adunaaru ndu.

Golle Nulaa6e

¹ Banndam Tawfilus, e ley dewtere am arandeere ndeen, mi winndii ko Iisaa fuddi gollude e waajaade fuu, ² faa nyannde yeentinaa ndeen. Gilla nde o yeentinaakano ndeen o haaldii e nulaa6e 6e o subinoo 6een, o tindiniri dum'en e baawde Ruuhu Ceniido.

³ Caggal nde o torranoo ndeen, o hollitii 6e hoore makko. O hollirii 6e e daliiliji keewdi imo wuuri. O wondi e ma66e balde capande nay, imo haalana 6e kabaaru laamu Laamdo. ⁴ Nyannde gomma imo nyaamda e ma66e, o tindini 6e taa 6e mboddo Urusaliima, ammaa 6e kedoo aadi Baabiiwo ndi 6e narri mo ndiin.

O wi'i:

⁵ —Yaayaa na lootirannoo yim6e batisima e ndiyam, de onon, ley balde seeda, on lootirte batisima e Ruuhu Ceniido.

⁶ Be fuu 6e kawriti, i6e yama mo, i6e mbi'a:

—Joomiraado, wo joonin ngartir-taa laamu Israa'iila naa?

⁷ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—On mbaawaa anndude jamaanuji e wakkatiiji di Baabiiwo darniri baawde muudum. ⁸ Ammaa nde Ruuhu Ceniido wari jippii e moodon fu, on ke6an baawde, de laatodon seede'en humpitoo6e kabaaru am ley Urusaliima e ley leydi Yahuudiya fuu, kam e Samariya, faa to adunaaru haadi.

⁹ Nde o haalnoo dum ndeen, o yeentinaa. Be tiggiti, i6e ndaara faa ruulde suddi mo.

¹⁰ Do 6e tiggitotoo kammu i6e ndaara imo yeentinee doon, inan wor6e dido 6e kaddule daneje punti, ndarodii e ma66e, ¹¹ mbi'i:

—Galilinkoo6e, ko wadi de ndaridon, odon tiggitoo kammu? Iisaa ittaado e moodon de yeentinaa dow kammu oon wartan. O wartiran hono no njiirudon imo yeentiniraa dow kammu noon.

¹² Ndeen nulaa6e 6een ndilli waamnde wi'eteende Jaytun doon, 6e

njeccii Urusaliima. Toon e Urusaliima na wada kilomeetere gooto.

¹³ Nde 6e njottinoo fu, 6e yeenjowi suudu dowuuru to 6e mbeerunoo toon. Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba e Andire e Filipu e Tomaa e Bartolome e Matta e Yaakuuba 6ii Alfaa e Simon kiranoowo suudu baaba e Yahuuda 6ii Yaakuuba fuu tawaama doon. ¹⁴ Be fuu 6e kawriti, 6e laatii 6ernde wootere, i6e tinnii e du'aare, kam6e e minyiraa6e Iisaa e Mariyama inna Iisaa e rew6e wob6e.

No Matiyas loomtiri Yahuuda

¹⁵ Ley balde deen, goondin6e ko wadata hono hemre e noogay kawriti. Piyeer ummii, darii hakkunde ma66e, wi'i:

¹⁶ —Sakiraa6e, ina tilsi ko woni e Binndi diin tabita dow Yahuuda, kolludo nanngu6e Iisaa laawol oon. Ruuhu Ceniido haalii dow majjum e hunduko Daawda. ¹⁷ Yahuuda na hiisenoo e meeden, o hebii ngedu makko e gollal ngal ngol-lanten Joomiraado. ¹⁸ Kaalisi mo o yeenanoo e gollal makko bonngal ngaal, o soodi dum ngesa. O bo66ii ley magga, reedu makko seekii, teketti makko fuu mburtii, ndufi. ¹⁹ Yim6e Urusaliima fuu nani dum. Dum wadi de 6e inndiri ngesa ngaan Akeldama. E ley demngal ma66e idum fiirta «Ngesa Yiiyam». ²⁰ Si goonga du, dewtere Jabuura haalii e dow majjum, wi'i:

«Wuro makko laato winnde, taa fay gooto hoda toon.» Ina winndaa du:

«Goddo loomta mo.»*

²¹ Woodi ndelle, tilay goddo loomta mo, tawee wo gondudo e meeden ko juuti wakkati mo Joomiraado men Iisaa wondunoo e meeden ndeen. ²² Dum wo gilla nde Yaayaa lootunoo mo lootagal batisima faa yaade nyannde nde o yeentinaa dow kammu ndeen. Gorko oon laatodoto e meeden seede ummitagol Iisaa.

²³ Ndeen 6e ndarni wor6e dido: Yu-usufi bi'eteedo Barasaba coowirteedo Yustus, kam e Matiyas. ²⁴ Be ndu'ii, 6e mbi'i:

* 1:20 Jabuura 69.26, 109.8.

—Joomiraado, aan anndudo berde yimbe fuu, faamin min mo cubidaa e bee do dido ²⁵ faa ronndoo gollal nual, loomta Yahuuda joppudo dum de yehi nokku to jeyi yahude toon.

²⁶ Be ngadi cumnal ma66e. Cumnal ngaal hawri e Matiyas. O hiisodaa e nulaabe sappo e ngo'o been.

2

No Ruuhu Ceniido jipporii dow goondinbe

¹ Nde iidi benndal alkama warnoo ndeen,* tawi goondinbe Iisaa been fuu ina kawriti nokku gooto.

² Wakkati gooto, sawtu ga'udo hono henndu mawndu yuuri dow kammu, heewi suudu do be njoodii doon fuu.

³ Ko wa'i hono demle yiite ni bangani be. De peccii, de njowii dow mono e ma66e fuu. ⁴ Be fuu be keewi Ruuhu Ceniido, be puddi haalude demle janane no Ruuhu oon hokkiri be kaalda noon.

⁵ Tawi worbe Alhuudiyankoo6e hul6e Laamdo yuuru6e e leyde adunaaru fuu ina njoodii Urusaliima.

⁶ Nde sawtu oon wadunoo ndeen, jamaa oon fuu hawriti. Dum jii6ii hakkilooji ma66e, sabo mono fuu nanii demngal† muudum ina haalee.

⁷ Be fuu be mbemmbaa, dum haaynii be, i6e mbi'undura:

—Haaloobe be fuu nganaa Galilinkoo6e naa? ⁸ Ndelle, noy mono e meeden fuu nanirta ko be kaalata e demngal ngal muyni?

⁹ En Partiyankoo6e e Mediyankoo6e e Elamiyankoo6e, en joodiibe Mesopotami, kam e Yahuudiya e Kapadokiya e Ponta e Aasiya ¹⁰ e Firigiya e Pamfiliya e Misira e leyde sera Libiya dakkol Sireene. Wo66e meeden yuurii Roma. En Alhuudiyankoo6e, kam e naatu6e diina Alhuudiyankoo6e. ¹¹ Wo66e katin yuurii Kereta, wo66e yuurii leydi Arabiya. Ammaa dum e laataade

fuu, en fuu eden nana i6e kaala haala golleeji mawdi di Laamdo wadi diin. I6e kaala dum fuu e demle meeden!

¹² Dum haaynii be be fuu, dum ha66i be ko'e, i6e yamundura:

—Dume woni maanaa majjum?

¹³ Wo66e ina njalnoro goondinbe been, ina mbi'a:

—Be kaaru doro de be culii!

No Piyeer waajorii jamaa oon

¹⁴ Ndeen Piyeer darodii e sappo e ngo'o been, banti daande muudum, de wi'i jamaa oon:

—Onon Alhuudiyankoo6e e joodiibe Urusaliima fuu, kettinee haala am de paamon kabaaru gadudo oon. ¹⁵ Yimbe be nganaa sulii6e hono no miilortodon ni. Joonin fay yamnde jeenay beetee faltaaki, sakko neddo yara faa suloo. ¹⁶ Ammaa dum warii faa tabintina ko annabi Jowiila wi'i:

¹⁷ «Laamdo wi'ii:

E ley balde cakitotoode de mi jippinan Ruuhu am dow tagaabe fuu.

Bi66e moodon worbe e rewbe kaaliran annabaaku.

Jokol6e moodon nji'an holleede, nayee6e moodon koydinte.

¹⁸ Woodi golloobe am worbe e rewbe du,

mi jippinan Ruuhu am dow mu66en e ley balde deen, be kaaldan annabaaku.

¹⁹ Mi wadan kaayee6ii dow kammu, mi wadan maandeeji kaayniidi dow leydi,

di laatoo yiyam e yiite e cuurki.

²⁰ Fadde nyalaande gartol Joomiraado mawnde teddunde ndeen warude,

naange ni66inte,

lewru du wojjan hono no yiyam ni.

²¹ Ndeen, neddo fuu noddudo innde Joomiraado hisinte.»‡

²² Piyeer wi'i katin:

* **2:1** Innde iidi benndal alkama wo «Pentekosta» ley Geresankoo6e. Inde fiirta «capande joy», sabo ina wadee balde 50 caggal iidi Faltagol. Wo wakkati mo 6i66e aawitirdi artiindi tayetee faa cakkaneen Joomiraado. † **2:6** Maanaa demngal do wo sii haala. ‡ **2:21** Jowiila 3.1-5.

—Israa'ilankooɓe, kettinee haalaaji di: Iisaa Nasaraatuujo oon wo neddo mo Laamdo laabinani on wo yuuro e muudum. Laamdo hokki dum baawde, hokki dum wadude kaayeeffiji e maandeeji kaayniidi hakkunde moodon, hono no onon e ko'e mon anndirdon ni. ²³ Neddo oon, Laamdo muuynoo gilla arande watee e juude mon. Onon le, on nduɗanake mo yimbe ɓe anndaa jamirooje, on tontii mo, on mbarii mo. ²⁴ Ammaa Laamdo iirtinii mo, itti mo e naawalla maayde, sabo maayde ndeen waawaano tiigaade mo. ²⁵ Si goonga du, inan ko Daawda haali dow makko, wi'i:

«Wakkati fuu mido yi'a Joomiraado na wondi e am.

Imo woni gere nyaamo am, faa taa mi diwna kulol.

²⁶ Saabe majjum bernde am seyake, demngal am na mana, faa ɓanndu am du waaltoo dow jikke celludo,

²⁷ sabo a yoppataa yonki am hakkunde maaybe,

a accataa Ceniido maa oon nyola.

²⁸ A anndinii kam laabi nguurndam, a hebbinan kam seyo sabo ada wondi e am.»§

²⁹ Piyeer ɓeydi katin, wi'i:

—Sakiraaɓe, mido haalana on laabal haala maami en Daawda: o maayii, o uwaama, saabeere makko ndeen ina woni do meeden do faa hannden. ³⁰ Ammaa wo o annabaajo, imo anndi Laamdo hunanake mo gooto e taaniraaɓe makko loomtan laamu makko. ³¹ O yi'ii ko warata, o haali haala ummitagol Almasiihu. O wi'i yonki muudum accataake hakkunde maaybe, ɓanndu muudum du nyolataa. ³² Oon woni Iisaa mo Laamdo ummintini, min fuu miden ceedii. ³³ Laamdo ɓantii mo, heedinii mo gere nyaamo muudum. O hebi e Baabiiwo Ruuhu Ceniido hono no aadorinoo noon, o saaki dum. Joonin oɗon nji'a dum, oɗon nana dum. ³⁴ Sabo Daawda meedaay yeentude dow kammu, ammaa wi'ii:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

³⁵ faa mi wada njaabaa waybe ma.»*

³⁶ Lenyol Israa'iila fuu tannyora: Iisaa mo tontudon e leggal palaangal oon, Laamdo wadii dum Joomiraado, wadii dum Almasiihu.

Haala kawrital artiibe goondinde

³⁷ Nde ɓe nannoo haala kaan ndeen, ka yuwi berde maɓɓe sanne, ɓe mbi'i Piyeer e nulaabe heddiibe been:

—Sakiraaɓe, dume min kaani wadude?

³⁸ Piyeer jaabii ɓe, wi'i:

—Tuubee, gooto moodon fuu lootiree lootagal batisima e innde Iisaa Almasiihu, faa lutti moodon njaafee. Ndeen Laamdo hokkan on Ruuhu Ceniido. ³⁹ Sabo Laamdo wadanii on aadi, onon e ɓiɓɓe moodon e yimbe wodɗube fuu. Indi woodani neddo mo Laamdo Joomiraado meeden noddi fuu.

⁴⁰ Caggal duum, Piyeer gongini ɓe haalaaji goddi keewdi, ina waajoo ɓe, ina wi'a:

—Ndeenee ko'e mon e yimbe jamaanu oonyiido o.

⁴¹ Jaɓube haala makko ɓeen lootaa lootagal batisima. Nyannde ndeen, yimbe hono ujunaaje tato naati e kawrital goondinbe ngaal.

⁴² Iɓe tinnoo e waaju nulaabe ɓeen, iɓe nanngunduri e gondal goondinbe ngaal, iɓe keltoo buuru,† iɓe ngadida du'aawuujii. ⁴³ Kulol naati e mono fuu, sabo nulaabe ɓeen ina ngada kaayeeffiji e maandeeji kaayniidi keewdi. ⁴⁴ Goondinbe ɓeen fuu na kawti. Ko ɓe njogii fuu, wo ɓe kawtu.

⁴⁵ Iɓe conna jawdi maɓɓe, iɓe kokka mono fuu ko haajaa. ⁴⁶ Nyannde fuu ɓe kawritan ley suudu dewal mawndu nduun, iɓe laatii bernde wootere. Iɓe keltoo buuru, iɓe nyaamda ley cuudi maɓɓe e seyo e berde laabude. ⁴⁷ Iɓe njetta Laamdo, yimbe fuu ina njidi ɓe. Nyannde

§ 2:28 Jabuura 16.8-11. * 2:35 Jabuura 110.1.

hiraande seniinde.

† 2:42 Heltaade buuru ina firta rewruude Laamdo

fuu Joomiraado ina beydana kawrital ngaal hisinaa6e.

3

No Piyeer selliniri bonnguujo e no waajorii yim6e

¹ Piyeer e Yuhanna naaddi ley suudu dewal mawndu wakkati du'aare yamnde tati. ² Tawi gorko dimdaado e bonngaaku ina yaaree to dammbugal suudu dewal mawndu bi'eteengal Dammbugal Lobbal. Nyannde fuu yim6e makko ina njoyyina mo doon faa o garbina naatoobe suudu dewal mawndu been sadaka. ³ Nde o yi'unoo Piyeer e Yuhanna ina naata ndeen, o garbini dum'en. ⁴ Be ndaari mo, de Piyeer wi'i:

—Ndaaru min!

⁵ Gorko oon ndaari 6e faa woodi, sabo na miilii hemrude 6e huunde. ⁶ De Piyeer wi'i:

—Mi walaa cardi, mi walaa kanje, ammaa mi hokkete ko njogiimi duum: e dow innde Iisaa Almasiihu Nasaraatuujo oon, umma yahu!

⁷ O nanngi junngo muudum nyaamo, o ummini dum. Wakkati gooto, koyde muudum e kol6ule mum celli. ⁸ O gurbitii, o darii, imo yaha! O naatidi e ma66e ley suudu dewal mawndu nduun, imo yaha, imo fitta, imo yetta Laamdo. ⁹ Yim6e been fuu nji'i mo, imo yaha, imo yetta Laamdo. ¹⁰ Be annditi wo kanko joodotonoo to dammbugal bi'eteengal Lobbal ngaal ina garbina. Kaayee fi e wembere nanngi 6e sanne saabe ko o hebi duum.

¹¹ Neddo oon na takkii Piyeer e Yuhanna doon sanne. Yim6e been fuu ndoggi, kawriti e ma66e to danki mbi'eteeki danki Suleymaana no huunde nde foti haaynaade 6e. ¹² Nde Piyeer yiinoo dum fu, wi'i yim6e been:

—Israa'ilankoo6e, ko wadi de idum haaynii on? Ko wadi de odon tufi min gite? Si goonga, wanaa baawde amin naa kulol amin Laamdo wadi de gorko o ina yaha e koyde muudum.

¹³ Laamdo Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, Laamdo maamiraabe meeden, teddini golloowo muudum Iisaa. Onon kaa, on ngattii mo e juude laamu, on calake mo yeeso Pilaatu, fay si taweede Pilaatu ina yidi yoofude mo. ¹⁴ Onon, on calake Ceniido Ponnditiido oon. On nyaagake njoppandedon gaddo war-hoore. ¹⁵ Jom Nguurndam oon mbarudon. Ammaa Laamdo iirtini mo e maayde. Miden ceedii dum. ¹⁶ Wo saabe goondinal Iisaa e baawde innde muudum wadi de gorko o dadi. Odon nji'a mo, odon anndi no o worrunoo du. Ayyo, hoolaare Iisaa ndeen wadi de o laatii celludo kib6udo.

¹⁷ Woodi, sakiraabe, ko onon e hooreebe moodon ngadudon Almasiihu duum, mido anndi wo saabe majjere tan. ¹⁸ Ammaa hono noon Laamdo tabintiniri ko annabaabe muudum fuu kaali duum: Almasiihu toroto. ¹⁹ Ndelle tuubee, ngarton, faa lutti moodon mooytee. ²⁰ Ndeen Joomiraado waddanan on wakkatiiji powtiri e ndakam. O nuldan on Almasiihu mo o subanii on gilla arande, oon woni Iisaa. ²¹ Ina tilsi o heddo dow kammu faa nde Laamdo heydintini kulle deen fuu, no annabaabe seniibe been kaaldunoo haala majjum gilla arande noon.

²² Sabo Muusaa wi'ii: «Laamdo Joomiraado moodon nuldan on annabaajo hono am, sakiike moodon. Nja6on huunde fuu ko o haalanta on. ²³ Neddo fuu mo ja6anaay annabaajo oon, yaltinte e yim6e Laamdo, de halkee.»*

²⁴ Gilla e Samuwiila faa e annabaabe war6e caggal muudum, 6e fuu 6e kaalii haala nyalaade de. ²⁵ Onon ngonni ronoo6e annabaabe been, onon ngonni ronoo6e amaana mo Laamdo nanngani maamiraabe men been nde wi'unoo Ibrahiima: «Wo e yuwdi maa lenyi adunaaru ndu fuu kebirta barke.»†

²⁶ Nde Laamdo ummintinnoo Iisaa golloowo muudum oon fu, wo e moodon o artii nulde dum. O nuli

* 3:23 Fillitagol Tawreeta 18.15, 18, 19. † 3:25 Fuddoode 12.3.

dum faa o barkina on e ley ko o ooncata mono fuu yoppa golleeji muudum bondi.

4

Kabaaru Piyeer e Yuhanna yeeso waalde Saahiibe

¹ Nde Piyeer e Yuhanna kaaldanoo e yimbe been ndeen, almaami'en e mawdo ndarooobe suudu dewal mawndu, kam e Saduki'en, ngari to maabe. ² Ibe mettaa sabo Piyeer e Yuhanna ina njanngina yimbe ina mbaajoo dum'en Laamdo umminan maaybe sabo iirtinii Iisaa. ³ Be nangi been, be ommbi dum'en e kasu faa jaango muudum, sabo tawii hiirino. ⁴ Ammaa yimbe heewbe e nanbe waaju oon been ngoondinii, faa wadi hono worbe ujunaaje njoyo.

⁵ Jaango majjum, hooreebe maabe e mawbe e janninoobe Tawreeta kawritowi Urusaliima. ⁶ Almaami Mawdo bi'eteedo Annas na tawaa toon, woodi du Kayafas e Yuhanna e Alesandere e yuwdi hooreebe almaami'en ndiin fuu na toon. ⁷ Be ndarni Piyeer e Yuhanna yeeso maabe, be yami dum'en e dow baawde deye naa innde ndeye be celliniri bonnguujo oon.

⁸ Ndeen, Piyeer keewdo Ruuhu Ceniido wi'i be:

—Hooreebe yimbe e mawbe, ⁹ si on yamtii min hannden moyyere nde min ngadani bonnguujo o fu, on yamii min no o danniraa, ¹⁰ odon njeyi anndineede dum do, onon e Israa'ilankooobe fuu: Wo saabe Iisaa Almasiihu Nasaraatuujo gorko o darorii yeeso moodon wo dadudo. On tontiino Iisaa oon, ammaa Laamdo iirtinii dum. ¹¹ Kam woni mo Joomiraado wi'i:

«Hayre nde onon nyi'ooobe calidon, wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.»*

¹² Kisindam hebirtaake e goddo fay gooto. Laamdo hokkaay yimbe innde wonnde fuu ley adunaaru ndu faa kefiren kisindam.

¹³ Nde waalde Saahiibe yi'unoo cuusal Piyeer e Yuhanna fu, dum haayni be, sabo be paamii been wo laddeebe, nganaa jannuge. Be anditi been ina ngondunoo e Iisaa. ¹⁴ Ammaa nde be njiinoo gorko celineado oon ina darii yeeso maabe, walaa fuu ko be mbaawi yeddude. ¹⁵ Be njamiri Piyeer e Yuhanna njalta sarorde ndeen. Ibe ndawrida, ¹⁶ ibe mbi'a:

—Dume ngadeten worbe dido be? Si goonga, wonbe Urusaliima fuu tabintinii be ngadii maande haayniinde. Katin du en mbaawaa yeddude dum. ¹⁷ Joonin kaa, dum haanaa sankitaade e ley yimbe. Ndelle cappanen be, kaden be haalande fay gooto innde Iisaa ndeen.

¹⁸ Ndeen be nodditi dum'en katin, be cappani dum'en taa mbaajoo, taa njanngina innde Iisaa fey. ¹⁹ Ammaa Piyeer e Yuhanna njaabii be, mbi'i:

—Onon e ko'e moodon ndaaree ko buri woodde yeeso Laamdo, min dwtanoo on, naa min dwtanoo Laamdo? ²⁰ Minen kaa, min mbaawaa selude haalde ko min njiiri gite amin e ko min naniri noppi amin.

²¹ Be cappani dum'en katin, de be njoofi dum'en. Be kebaay fuu ko be njukkoroo dum'en, sabo yimbe been fuu na njetta Laamdo dow ko wadi duum. ²² Danniraado haaynde ndeen oon, duubi muudum ina buri capande nay.

²³ Nde Piyeer e Yuhanna njopanoo ndeen, njeccii to yimbe mubben, kaalani be ko hooreebe almaami'en e mawbe mbi'i dum'en fuu. ²⁴ Nde be nannoo dum ndeen, be yepti daade maabe to Laamdo e bernde wootere, be mbi'i:

—Laamdo Joomiraado, aan tagi kammu e leydi e maayo manngo e ko woni e mubben fuu. ²⁵ Aan du haaliri dow baawde Ruuhu Ceniido e hunduko maama amin Daawda, golloowo maa oon, de wi'i:

«Ko saabii de lenyi na peekoroo mawnitaare?

* 4:11 Jabuura 118.22.

Ko saabii de yimbe na miiloo miilooji boli?

²⁶ Kaanankooɓe adunaaru ndaranake wolde,
ardiiɓe kawriti faa kaɓa
e Joomiraado e Almasiihu
muudum.»†

²⁷ Dum wo goonga, sabo ley ngal-
luure ndeen Hirudus e Pontiyu Pi-
laatu nanngunduri e Israa'ilankooɓe
e lenyi goddi faa kaɓa e Iisaa, gol-
loowo maa ceniido mo cubidaa oon.

²⁸ Hono nii ɓe ngolliri ko podinodaa
baawde maa e muuyde maa fuu.

²⁹ Joonin Joomiraado, ndaar gidi‡
maɓɓe diin. Kokkaa gollooɓe maa
waajoraade haala maa e cuusal man-
ngal. ³⁰ Bangin baawde maa, ndannaa
nyawɓe, ngadaa maandeeji kaayniidi
e kaayefiji saabe Iisaa, golloowo
maada ceniido oon.

³¹ Nde ɓe tilinoo nyaagaade
Laamdo ndeen, nokkuure do ɓe
kawriti doon dimmbii. Be fuu ɓe keb-
binaa Ruuhu Ceniido, iɓe mbaajoo
konngol Laamdo e cuusal.

No goondinbe been kawtiri huunde fuu

³² Jamaa goondinbe oon fuu wo
bernde wootere, wo hakkillo wooto.
Ko ɓe njogii fuu ɓe kawtu. Fay
gooto maɓɓe wi'ataa fay huunde e
jawdi muudum. ³³ Nulaabe been
ina ceedoroo ummitagol Iisaa Joomi-
raado e baawde mawde. Moyyere
mawnde ina woni e maɓɓe ɓe fuu.
³⁴⁻³⁵ Fay gooto maɓɓe waasaay, sabo
jogiiɓe gese e galleeji fuu ina conna,
ina ngadda ceede deen to nulaabe.
Ndeen mono e maɓɓe fuu ina hokkee
ko haajaa.

³⁶ Ina woodi doon goddo bi'eteedo
Yuusufi, mo nulaabe been coowiran-
noo Barnabas (dum na fiirta «Bii celli-
noowo berde»). Wo o yuurudo e lenyol
Lewi,§ dimaado Kipirus. ³⁷ Imo
woodunoo ngesa. O sonni nga, o
waddi ceede deen to nulaabe been.

† **4:26** Jabuura 2.1-2. ‡ **4:29** Maanaa gidaade wo hulbinirde e haalaaji. § **4:36** Yimbe lenyol Lewi gonnoo ndaaranooɓe golle dewal Laamdo gilla e jamaanu Muusaa.

5

No Ananias e Safira penirani Ruuhu Ceniido

¹ Gorko gomma bi'eteedo Ananias
e deekum Safira, kam'en du conni
ngesa muɓben. ² O suudi feccere
ceede deen, tawi deekiiko oon ina an-
ndi. O yaari ko heddii duum, o hokki
nulaabe been. ³ Piyeer wi'i:

—Ananias, ko wadi de Seydaani
heewi bernde maa faa penandaa Ru-
uhu Ceniido, cuudadaa feccere coggu
ngesa ngaan? ⁴ Wo aan e hoore
maa jeynoo nga. Ko connudaa nga
duum du, wo aan jeyi ceede deen.
Ndelle ko wadi de anniyidaa wadude
ni? Wanaa yimbe penandaa koy, wo
Laamdo penandaa!

⁵ Nde Ananias nannoo haala kaan
fu, saami, maayii. Dum laatani
nanbe dum been fuu kulol manngol.
⁶ Jokolɓe ummii, ngatti mo e kasanke,
ndonndii mo, njaltini yaasin, uwi mo.

⁷ Hono leeruujii tati caggal duum,
deekiiko naati, tawi nanaay ko wadi
duum. ⁸ Piyeer wi'i mo:

—Haalanam yalla wo dum jaati
connudon ngesa moodon ngaan naa?

O wi'i:

—Ayyo, nii foti.

⁹ Ndeen Piyeer wi'i mo:

—Noy de aan e gora dewrudon faa
ndaartindodon Ruuhu Joomiraado?
Inan, uwoyɓe gora ina ngara, faa ɓe
njaare, aan du!

¹⁰ De wakkati gooto, kanko du, o
saami yeeso Piyeer, wo o maaydo.
Jokolɓe been naati, tawi o maayii.
Be ndonndii mo, ɓe njaltini yaasin,
ɓe uwi mo dakkol goriiko. ¹¹ Kulol
manngol nanngi kawrital goondinbe
e nanbe dum fuu.

No nulaabe been ngolliri maandeeji kaayniidi e kaayefiji

¹² Nulaabe been ina ngada maan-
deeki kaayniidi e kaayefiji keewdi
hakkunde yimbe. Tawi goondinbe
been fuu ina kawrita ley danki
Suleymaana kiin, ɓe fuu ɓe bernde

wootere. ¹³ Yimbe heddiibe been, fay gooto e muɓɓen suusaa hawtude e maɓɓe. Ammaa yimbe doon na teddina be. ¹⁴ Goondinbe Joomiraado been ina beydoro yimbe heewbe, worbe e rewbe. ¹⁵ Faa dum hewtini yimbe waddoyde nyawbe, ibe mburtina dum'en dow laabi, ibe mballina dum'en e dow leese e daage, faa nde Piyeer waroyi fu, dowki muudum meema yoga maɓɓe. ¹⁶ Yimbe heewbe yuuri e gure piiliide Urusaliima, ngaddi nyawbe e wondube e ginnaaji. Been fuu ndannaa.

No nulaabe been torriraa

¹⁷ Ndeen, Almaami Mawdo e battaa'en muudum been, dum woni Saduki'en, keewi kiram. ¹⁸ Be nanngi nulaabe been, be ommi dum'en ley kasu. ¹⁹ Ammaa e jemma oon, maleyka Joomiraado gooto omti dammbude kasu deen, wurtini be, wi'i:

²⁰ —Njehee ndarowee ley suudu dewal mawndu toon, mbaajodon yimbe haala nguurndam goongalam dam fuu.

²¹ Nde be nannoo ko maleyka oon wi'i fu, be njehi, be naatowi suudu dewal mawndu nduun gilla fajiri, ibe njanngina.

Ndeen Almaami Mawdo oon e battaa'en muudum noddii waalde Saahiiibe e mawbe Israa'iila fuu batu. Be njamiri nulaabe been ittowee to kasu toon, ngaddee. ²² Ammaa nde doomoobe been njottinoo ndeen, tawaay be e ley kasu toon. Be njeccii, be kaaltani waalde Saahiiibe been, be mbi'i:

²³ —Min tawii kasu ngun in uddii ina sokii, doomoobe been ina keddii yaasin ina kuccunduri e dammbude deen, ammaa nde min udditinnoo ndeen, min tawaay fay gooto ley toon.

²⁴ Nde mawdo doomoobe suudu dewal mawndu oon e hooreebe almaami'en been nannoo dum fu, be mbemmbaa, be kunngii faamude fuu ko dum waawi laataade. ²⁵ Ndeen goddo wari, humpiti be, wi'i:

—Inan, worbe be ommbunodon ley kasu been, ina ndarii ley suudu dewal mawndu, ina njanngina yimbe!

²⁶ Ndeen, mawdo doomoobe oon yaadi e doomoobe been, ngartiri nulaabe been. Ammaa be ngadiraay dum doole sabo ibe kula taa yimbe padda be kaaye.

²⁷ Nde be ngartirnoo nulaabe been fu, be ndarni dum'en yeeso waalde Saahiiibe ndeen. Almaami Mawdo oon yami be, ²⁸ wi'i:

—Min cappanii on sappannde sattunde, taa mbaajodon e innde gorko oon. De ndaaree ko ngadudon! On cankitii waaju moodon oon ley Urusaliima fuu. Katin du, odon njidi yowude dow amin wareede gorko oon.

²⁹ Piyeer e nulaabe been njaabii, mbi'i:

—Ina tilsi neddo downtanoo Laamdo, wanaa yimbe. ³⁰ Laamdo maamiraaibe meeden iirtinii Iisaa mo tontudon e leggal de mardon dum oon. ³¹ Wo kanko Laamdo teddini faa toowni, de joyyini mo gere nyaamo muudum. Laamdo wadi mo hooreejo, wadi mo kisinoowo faa o hokka Israa'ilankooobe no tuubira, faa keba yaafaneede lutti muɓɓen.

³² Minen ngonni seedeebe kabaaruuji diin. Ruuhu Ceniido mo Laamdo hokki dwtaniiibe dum du na seedii dum.

³³ Nde waalde Saahiiibe been nannoo dum ndeen, tikki sanne, anniyii warude be. ³⁴ Ammaa ina woodi toon gorko jeyaado e waalde Farisa'en bi'eteedo Gamaliyel, janninoowo Tawreeta Muusaa, tedduo e yimbe fuu. Gorko oon ummii, darii hakkunde waalde Saahiiibe ndeen, yamiri nulaabe been njaltinee seeda.

³⁵ Caggal duum, o wi'i be:

—Israa'ilankooobe, ndeenee ko'e mon e yimbe be, e ko anniyidon wadude duum. ³⁶ Booyaay ko Tewdas bangunoo. Imo jogorinoo hoore makko won ko o laatii. Ko wadata yimbe keme nayo ina njokkunoo mo. O waraama, jokkunooobe mo been fuu cankitake, de dum fuu laatake bolum. ³⁷ Caggal makko, Yahuuda

Galilinkeejo oon wariino wakkati limgal. Yimbe heewbe njokki dum. Kam du halkaa, jokku be dum been fuu cankitii. ³⁸ Joonin, mido haalana on: accee yimbe been, celon be. Sabo si anniyaaji maabe e golle maabe to yimbe yuuri fu, dum fiirtoto. ³⁹ Ammaa si tawii to Laamdo dum yuuri du, on mbaawaa sakkaade dum. Kaybee, taa on kaabu e Laamdo!

⁴⁰ Waalde Saahiibe ndeen jaabi dabare makko. Be nodditi nulaabe been, be piyi dum'en, be cappani dum'en taa kaala e dow innde Iisaa katin, be njoofi dum'en. ⁴¹ Nulaabe been ndilli yeeso waalde Saahiibe ndeen. Be ceyii sabo Laamdo ndaardii be ibe poti huyfineede saabe innde Iisaa. ⁴² Nyannde fuu be njoppaay waajaade e jannginde Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu kaan ley suudu dewal mawndu e ley galleeji.

6

No worbe njeddo cuboraa faa mballa nulaabe

¹ E balde deen, tawi taalibaabe been ina beydoo heewude. Alhuudiyankoo be haaloobe geresankoo re mbuykani Alhuudiyankoo be haaloobe ibraninkoo re, mbi'i kam'en kaa, rewbe mubben be goriraa be mubben maayi been njedataake ko njeyi hebude e neema nyannde fuu. ² Nulaabe sappo e dido been noddii jamaa goondinbe oon fuu, mbi'i:

—Min kaanaa yoppude konngol Laamdo faa min peccana yimbe nyaamdu. ³ Sakiraa be, cubee hakkunde moodon worbe njeddo anndiraa be ko woodi, heewbe Ruuhu Ceniido e hakkillo, faa min kalfina dum'en gollal ngaal. ⁴ Minen kaa, accon min tinnoo e du'aare e waajaade konngol Laamdo.

⁵ Haala kaan weli goondinbe been fuu. Ndeen be cubii Etiyen, gorko keewdo goondinal e Ruuhu Ceniido, kam e Filipu e Porokor e Nikanor e Timon e Parmena e Nikolas, jeyaado Antiyoki naatudo e diina

* 7:3 Fudfoode 12.1.

Alhuudiyankoo be oon. ⁶ Be ngaddi subaa be been yeeso nulaabe. Been njowi juude mubben e dow maabe, ndu'anii be.

⁷ Konngol Laamdo ina yaaja yaade. Taalibaabe ina beydoo heewude sanne e ley Urusaliima. Almaami'en heewbe ngoondini Iisaa.

No Etiyen nanngiraa

⁸ Etiyen, kebbinaado moyyere e baawde Laamdo oon, ina wada kaay-eefiiji e maandeeji kaayniidi mawdi hakkunde yimbe. ⁹ Ammaa yimbe wobbe ngari ndukidi e Etiyen. Been ngonijeyaabe e waajordu wi'eteendu waajordu rimdinaabe. Ley maabe ina woodi yuuru be Sireene e Alesandiri e Silisi e Aasiya. ¹⁰ Ammaa be kunngii jaalaade mo sabo imo haalda e maabe hakkilantaaku e Ruuhu. ¹¹ Ndeen be nyoyyi yimbe mbi'a nanii imo mbonkoo Muusaa e Laamdo. ¹² Nii be umminiri hakkillooji jamaa oon e mawbe been e jannginoobe Tawreeta been. Be ngari, be nanngi Etiyen, be njaari dum to waalde Saahiibe toon. ¹³ Be ngaddi seedee be fewree be, ina mbi'a:

—Gorko o selataa wi'ude ko boni dow wuro seniingo ngo e Tawreeta Muusaa. ¹⁴ Min nanii imo wi'a Iisaa Nasaraatuujo oon liiban suudu ndu, de waylita al'aadaaji di Muusaa yoppidi en diin.

¹⁵ Saahiibe joodiibe doon been fuu ndaari Etiyen faa woodi, nji'i yeeso makko ina wa'i hono yeeso maleyka ni.

7

Waaju Etiyen

¹ Ndeen Almaami Mawdo oon yami Etiyen:

—Yalla ko be mbi'i duum, wo noon worri naa?

² Etiyen jaabii, wi'i:

—Sakiraa be e baabiraa be, kettindanee kam! Laamdo jom teddeengal oon banganii maami en Ibrahiima nde wonnoo leydi Mesopotami, fadde muudum hodoyde Haran, ³ wi'i

dum: «Eggu e leydi maa e lenyol maa, njahaa e leydi ndi kollanmaami ndiin.»* 4 Ndeen Ibrahiima dilli leydi Kaldiya, yehi hodowi Haran. Caggal maayde bammum, Laamdo eggini dum doon, waddi dum e leydi ndi kodudon e muudum joonin ndi. 5 Laamdo hokkaay mo e leydi ndi tafon, fay taaɓannde. Ammaa aadake hokkude mo ndi, ndi laatoo halal makko, kanko e yuwdi makko, fay si taweede o walaa biɗɗo tafon. 6 Inan ko Laamdo wi'i: «yuwdi maa feran joodowoo leydi njananndi, maree, torree duubi keme nay. 7 Ammaa leydi marundi ɓe ndiin, mi jukkoto ndi. Caggal duum, ɓe njaltan leydi ndiin, ɓe teddina kam e nokku odo.»† Wo noon Laamdo wi'i. 8 Ndeen Laamdo haɓɓidi e Ibrahiima amaana. Taadagol laatii maande amaana oon. Hono noon, ko Ibrahiima hebi Isiyaaka duum, taadi dum nde wadunoo balde jeetati. Hono noon Isiyaaka taadiri Yaakuuba. Hono noon Yaakuuba du wadiri ɓiɓɓe muudum sappo e dido, laatiiɓe maamiraaɓe lenyi meeden sappo e didi. 9 Maamiraaɓe ɓeen kaasidii Yuusufi, conni dum Misira. Ammaa Laamdo ina wondi e makko, 10 hisini mo e torraaji di o torraa fuu, hokki mo moyyere e hakkilantaaku yeeso Fira'awna kaananke Misira oon. Oon wadi mo dawranoo galle muudum e Misira fuu. 11 Ndeen rafo wadi ley Misira e Kanaana fuu. Billaare mawni faa maamiraaɓe meeden kunngii nyaamdu. 12 Nde Yaakuuba nannoo nyaamri ina woni ley Misira ndeen, neli toon maamiraaɓe meeden. Be njehi, ɓe ngarti. 13 Nde ɓe njeccinoo Misira didaɓerde fu, Yuusufi anndintinii sakiraaɓe muudum ɓeen hoore mum. Suudu baaba Yuusufi du ɓanganani Fira'awna. 14 Ndeen Yuusufi neli noddanee bammum Yaakuuba e koreeji muudum fuu. Wo ɓe yimɓe capande njeɗɗo e njoyo. 15 Yaakuuba nootowii Yuusufi Misira. O maayi toon, kanko e maamiraaɓe meeden ɓeen. 16 Be njaaraa Sikem, ɓe uwaa

e saabeere nde Ibrahiima soorunoo e ɓiɓɓe Hamor buudi cardi to Sikem toon.

17 Nde amaana mo Laamdo wadannoo Ibrahiima ɓadinoo yottaade ndeen, Ibraninkooɓe keewi ley Misira. 18 Wakkati oon, kaananke goddo mo anndaano Yuusufi laamii Misira. 19 Kaananke oon hiili lenyol meeden, torri maamiraaɓe meeden faa tilsinani ɓe ɓe njoppa cukaloy maɓɓe faa maaya. 20 Ley wakkati oon, Muusaa rimaa, wo korsudo Laamdo. O muyninaa lebbi tati ley galle baabiiko. 21 Nde o yoppanoo ndeen, ɓii Fira'awna debbo hooyi mo, jogorii mo ɓiyum. 22 Hono noon Muusaa janngiri anndal Misirankooɓe fuu, o laatii barkinaado e haalaaji e golle fuu.

23 Nde Muusaa heɓunoo duubi capande nay ndeen, muuyi wallude sakiraaɓe muudum ɓiɓɓe Israa'iila. 24 O yi'i Misiranke ina toonyoo gooto maɓɓe. O yomnitanii neddo makko oon ko toonyaa duum, o fiyi Misiranke oon, o wari dum. 25 Imo sikka sakiraaɓe makko ɓeen paaman Laamdo ina hisinira dum'en e makko, de ɓe paamaay. 26 Jaango majjum o tawdi dido maɓɓe ina kaba. O tefi rewrintinde ɓe, o wi'i: «Yigiraaɓe am, onon, on sakiraaɓe! Dume wadi de odon kaba?» 27 Ndeen toonyiido gondo muudum oon dunyi mo, wi'i: «Moy wadi ma hooreejo naa carotoodo amin? 28 Dum le a jidudo warude kam no mbardunodaa Misiranke oon keenan naa?»‡ 29 Muusaa doggi saabe konngol ngool, de laatotwii janano ley leydi Madiyan. O hebi toon ɓiɓɓe worɓe dido.

30 Nde o hiɓɓinnoo toon duubi capande nay ndeen, maleyka ɓangi e makko e ley demle yiite e wu-umoore huɓɓoore, ley ladde dakkol waamnde wi'eteende Sinayi. 31 Nde Muusaa yi'unoo dum ndeen, dum haaynii dum. Imo battitoo faa o ndaara, de daande Joomiraado wi'i: 32 «Miin woni Laamdo maamiraaɓe maada, Ibrahiima e Isiyaaka e Yaaku-

† 7:7 Fuddoode 15.13-14. ‡ 7:28 Wurtagol 2.11-14.

uba.» De Muusaa na diwna, suusaa ndaarude toon katin. ³³ Joomiraado wi'i mo: «Borta pade maa, sabo nokkuure do ndaridaa doon wo seniinde. ³⁴ Mi yi'ii torra kewtiido yimbe am been to Misira, mi nanii uumaali ma66e. Mi jippake faa mi billita 6e. Joonin le, war, mi nule Misira.»§

³⁵ Muusaa mo 6e calanii de 6e mbi'i: «Moy wadi ma hooreejo naa carotoodo?», wo oon Laamdo nuli. Laamdo wadi dum hooreejo e kisi-noowo, wadi dum e junngo maleyka bangannoodo dum e ley wuumoore oon. ³⁶ Kanko wurtini 6e, o wadi kaayefiiji e maandeeji kaayniidi ley leydi Misira e ley maayo Maaliya e ley ladde duubi capande nay. ³⁷ Oon woni Muusaa biido 6i66e Israa'iila: «Laamdo nuldan on annabaajo hono am, sakiike moodon.» ³⁸ Nde 6e kawritinnoo ley ladde ndeen, wo kanko wondi e maleyka kaaldunoodo e makko to waamnde wi'eteende Sinayi. Kanko laatii jottinoowo dum fuu to maamiraabe meeden. Wo kanko hebi haalaaji buurnooji faa o hokka en.

³⁹ Ammaa maamiraabe meeden njabaay downtanaade mo. Be calanii mo, hakkilooji ma66e pornyii Misira. ⁴⁰ Be mbi'i Haaruuna: «Wadan en tooruuji ardotoodi en, sabo en andaa ko hewtii Muusaa jaltinnoodo en leydi Misira oon.»* ⁴¹ Ley balde deen, 6e tafi tooru nanndundu hono ga'el. Be ngadani ndu kirsamaari, i6e ngada weltaare saabe golle juude ma66e. ⁴² Ndeen Laamdo tottitii 6e, yoppiri 6e rewude koode kammu, hono no winndiraa e dewtere annabaabe:

«Hey lenyol Israa'iila!

Duubi capande nay di ngadudon ley ladde diin,
on ngadanii kam sadakaaji e kirsamaaji naa?

⁴³ On ngadaay. On ndonndake hukum do tooru moodon Molok resaa,
kam e tooru ndu ngadudon hoodere mon wi'eteende Refan,

nate de moyyindon faa cujidanon dum'en!

Dum wadi de mido eggina on,
faa njaaredon caggal Baabiila.»†

⁴⁴ Etiyen 6eydi katin:

—Maamiraabe meeden been ina njoginoo hukum seedaaku ley ladde. Hukum oon moyyiniraama hono no Laamdo tindiniri Muusaa, e sifa mo o holli dum. ⁴⁵ Maamiraabe meeden ndoni hukum oon. Be eggidi e makko wakkati mo Yoosuwa ardinoo 6e. Be nanni dum leydi ndi 6e teeti e lenyi di Laamdo riiwi diin. Dum worri noon faa jamaanu Daawda. ⁴⁶ Daawda hebi moyyere Laamdo, o nyaagii dum faa yardoo o nyibana Laamdo Yaakuuba joonnde. ⁴⁷ De wo Suleymaana, kam nyibi suudu nduun. ⁴⁸ Ammaa Laamdo Toowdo oon joodataako e cuudi di yimbe nyibi, hono no annabaajo wi'iri:

⁴⁹ «Joomiraado wi'i:

Kammu wo joodorgal am,
leydi woni to koyde am njaa6ata.
Suudu nduye nyibanton kam?
E nokku oye powtintoomi?

⁵⁰ Wanaa miin tagiri kulle deen fuu baawde am naa?»‡

⁵¹ Etiyen 6eydi katin, wi'i:

—Onon sattube, yoor6e berde, faadinkinii6e! Abada on celaay salanaade Ruuhu Ceniido! On laatake hono maamiraabe moodon been ni. ⁵² Moy woni annabaajo mo maamiraabe moodon torraay? Be mbarii haalannoobe haala garol Ponnditiido. Joonin onon e ko'e moodon du, on njambake Ponnditiido oon, on mbarii dum. ⁵³ On kebii Tawreeta Muusaa mo maleyka'en njippini de on njokkaay dum.

No Etiyen wardaa e kaaye

⁵⁴ Nde Saahii6e been nannoo haalaaji diin fu, 6e tikkani mo sanne sanne faa i6e nyeryundura nyiiye ma66e. ⁵⁵ Ammaa kanko kebbinaado Ruuhu Ceniido oon, o tiggiti kammu, o yi'i manngu Laamdo, o yi'i Iisaa ina darii gere nyaamo Laamdo. ⁵⁶ O wi'i:

§ 7:34 Wurtagol 3.1-10. * 7:40 Wurtagol 32.1. † 7:43 Amos 5.25-27. ‡ 7:50 Esaaya 66.1-2.

—Ndaaree! Midó yi'a kammu ina udditii, Bii Neddo ina darii gere nyaamo Laamdo!

⁵⁷ Be mbulli semmbe, 6e cukki noppi ma66e, 6e fuu 6e ngurbitanii mo. ⁵⁸ Be mburtini mo ngalluure ndeen, 6e limni mo kaaye. Seede6e been bortii saayaaji mu66en dowu-uji, mballini dakkol koyde jokolle bi'eteedo Sool. ⁵⁹ Wakkati mo 6e limnata Etiyen kaaye oon, du'ii, wi'i:

—Iisaa Joomiraado, inan yonki am, ja6u ki!

⁶⁰ Ndeen, o hofii, o feekii faa toowi, o wi'i:

—Joomiraado, taa rewta 6e e hakke o!

Nde o haalnoo dum ndeen, o maayi.

8

¹ Sool ina yardii ko 6e mbari Etiyen dum.

Nyalooma oon, torra mawdo hewtii kawrital goondin6e won6e Urusaliima toon. Be fuu 6e cankitii ley leyde Yahuudiya e Samariya, si wanaa nulaabe been. ² Wor6e hul6e Laamdo uwi Etiyen, mboyi dum bojji keewdi. ³ Sool kaa yehi na halka kawrital goondin6e ngaal. Imo naata cuudi, imo nangga wor6e e rew6e, imo daasa dum'en, imo uddowa dum'en ley kasu. ⁴ Ammaa sankitii6e been naati e yiilaade ina mbaajoo Kabaaru Lobbo.

No Filipu waajorii Kabaaru Lobbo ley leydi Samariya

⁵ Filipu du yehi ngalluure wonnde ley leydi Samariya, ina waajoo yim6e kabaaru Almasiihu. ⁶ Yim6e toon heew6e nani kabaaru maandeeji kaayniidi di Filipu wadi, woodi nji'i dum du. Ndelle 6e kettindii waaju makko faa woodi. ⁷ Wondube e ginnaaji heew6e, ginnaaji diin njaltiri bullaali mawdi. Heew6e 6e balli mu66en mbaati ndadi, kam'en e bonnguube. ⁸ Dum laatani ngalluure ndeen seyo mango.

⁹ Gorko bi'eteedo Simon ina wonnoo ley ngalluure ndeen. Imo gollanno ndaggadaaku, imo haayninoo Samariyankoo6e sanne, imo wiitoo wo o neddo mawdo. ¹⁰ Yim6e been fuu ina njabani mo, gilla suka faa mawdo. Be mbi'i:

—Gorko o jogii baawde Laamdo bi'eteede «Baawde mawde».

¹¹ Be njokkii mo ko 6ooyi sabo imo haayninoo 6e e dabare makko. ¹² Ammaa nde Filipu waajinoo 6e Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo e haala Iisaa Almasiihu ndeen, 6e ngoondini. Wor6e e rew6e du lootaa lootagal batisima*. ¹³ Simon e hoore muudum goondini, kam du. Nde o batisaa ndeen, o takkunduri e Filipu. O yi'i maandeeji kaayniidi e kaay-eefiiji mawdi gadaadi diin, de dum haayni mo.

¹⁴ Nulaabe won6e Urusaliima been nani Samariyankoo6e ngoondinii konngol Laamdo. Be nuldi dum'en Piyeer e Yuhanna. ¹⁵ Nde been njottinoo ndeen, ndu'anii 6e faa 6e ke6a Ruuhu Ceniido, ¹⁶ sabo Ruuhu Ceniido jippaaki e dow fay gooto ma66e tafon. Wo dow innde Iisaa Joomiraado oon tan 6e mbatisiraa. ¹⁷ Ndeen Piyeer e Yuhanna njowi juude mu66en dow ma66e de 6e ke6i Ruuhu Ceniido.

¹⁸ Nde Simon yi'unoo Piyeer e Yuhanna ina njowi juude mu66en dow ma66e ina kokka 6e Ruuhu Ceniido ndeen, inndani 6e ceede, ¹⁹ wi'i:

—Kokkee kam miin du baawde de faa mo njowumi juude am e dow muudum fuu he6a Ruuhu Ceniido.

²⁰ Ndeen Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo Laamdo halke, aan e cardii maa, sabo a miilii dokkal Laamdo na he6iree ceede! ²¹ A walaa ngedu ley golle amin, dum walanaa ma, sabo bernde maa fonnditaaki to Laamdo. ²² Tuubu, wurta e bonanda maa oon, nyaagoda Joomiraado yalla imo yaafe e anniya maa bondo oon. ²³ Sabo mi yi'ii ma a kaadudo bernde, hakke maa ha66ii ma.

* **8:12** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

24 Simon jaabii, wi'i:

—Nyaagane kam Joomiraado taa fay huunde e ko mbiidon duum hewtoo kam.

25 Woodi, Piyeer e Yuhanna ceedanii Almasiihu, mbaajii konngol Joomiraado toon. Caggal duum, be njeccii Urusaliima. Dow laawol ngool du, i6e mbaajoo Kabaaru Lobbo oon e gure Samariya keewde.

No Filipu batisiri howruujo kaananke Etiyopi

26 Maleyka Joomiraado wi'i Filipu:

—Umma, yaaru hordoore, kooyaa laawol jeewniingol yuuroowol Urusaliima ina fonndii Gaaja ngool.

27 O ummii, o yehi. O hawri e gorko Etiyopiyanke. Gorko oon wo howruujo Kandasa. Maanaa Kandasa wo «laamiido debbo Etiyopi». Wo o coortaado, kayboowo beembal jawdi kaananke debbo oon. Tawi o yehiino Urusaliima sujidande Laamdo. 28 Ko o wartata duum, imo joodii e dow torkooru makko puccu, imo jangga ley dewtere annabi Esaaya. 29 Ruuhu wi'i Filipu:

—Batta, samnda torkooru nduun.

30 Filipu doggi hewti ndu, nani imo jangga dewtere annabi Esaaya, de wi'i mo:

—Ndelle ada faama ko njanngataa duum naa?

31 Gorko oon jaabii, wi'i:

—Noy paamirammi si fay gooto firтанаay kam?

O nyaagii Filipu yeeṇa joododoo e makko. 32 Inan aayaaje de o janggi ley dewtere ndeen:

«O yaaraama hono mbaalu kirsoyteengu ni.

No baalel deyyinortoo yeeso ke-soowo leeṇi muudum ni,

hono noon o muṅṅiri hunnduko makko.

33 Be leeyinii mo, 6e carii mo sariya bonḍo.

Moy waawi fillaade filla yuwdi makko?

Sabo 6e ittii yonki makko ley adunaaru ga.»†

34 Howruujo oon wi'i Filipu:

—Midḍo ṅaare, haalanam dow moy annabaajo oon haalata haala ka. Wo dow hoore muudum naa wo godḍo?

35 Ndeen Filipu fuddi haalude dow aayaaje deen, de waajii mo Kabaaru Lobbo haala Iisaa. 36 I6e njokki laawol maḅḅe ngool faa 6e nji'i ndiyam. Howruujo oon wi'i:

—Inan ndiyam! Dume hadata kam looteede lootagal batisima? 37 [Filipu wi'i:

—Si tawii ada goondini e 6ernde laaḅunde fu, walaa ko hadete batisiide. O jaabii, o wi'i:

—Midḍo goondini Iisaa Almasiihu woni Bii Laamdo.]‡

38 O yamiri torkooru nduun daroo. Be dido fuu 6e njippii, 6e naati ndiyam daam. Filipu looti mo lootagal batisima. 39 Nde 6e mburtinoo ndiyam dam ndeen, Ruuhu Joomiraado hooyi Filipu. Howruujo oon yiitaay mo katin, jokki laawol muudum, ina seyii. 40 Filipu tawowaa Ajootus.§ Gilla doon faa Kaysariya, wuro fuu ngo o wari e muudum, o waajoto Kabaaru Lobbo.

9

No Sool tuubiri

1 Sool ina heddi na haala haalaaji kulḅiniidi dow taalibaaḅe Joomiraado 6een, na wi'a o waran dum'en. O yehi to Almaami Mawdo. 2 O ṅaarii dum derewol yamiroore nannoore mo cuudi Alhuudiyankooḅe baajordi gondi Damas. Hono nii, si o tawii toon yimḅe jokkuḅe laawol Iisaa, gorko e debbo fuu, o nannga dum'en, o haḅḅa, o yaara Urusaliima. 3 Nde o yahunoo faa o 6attitii Damas ndeen, wakkati gooto annoora yuuri dow kammu filii mo. 4 O saami e leydi, o nani daande ina wi'a mo:

—Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam?

5 Sool yami:

† 8:33 Esaaya 53.7-8. ‡ 8:37 E dereeji 6ooydi, godḍi ngalaa aaya 37. § 8:40 E amaana kiidḍo wuro Ajootuswi'etaakenaa Asdot.

—Aan wo a moy, joomam?

Nde o yamunoo dūm fu, jaabu wari e makko:

—Miin, wo mi Iisaa mo torrataa oon. ⁶ Umma naatu e ley ngalluure ndeen. Be kaalante ko tilsi ngadaa.

⁷ Worŋe wonduŋe e makko been nani daande ndeen ammaa nji'aay fay gooto. Be ndarii, ŋe mbemm-baa faa ŋe muumdi. ⁸ Sool ummii e leydi, ina feerti gite muudum ammaa yi'ataa fay huunde. Ndeen o dōwaa, o nannaa Damas. ⁹ O wadi balde tati o bumdo. O nyaamaay, o yaraay.

¹⁰ Ley Damas doon ina woodi taalibaajo bi'eteedo Ananias. E ley holleede, Joomiraado noddi dum, wi'i:

—Ananias!

O jaabii, o wi'i:

—Naam, Joomiraado.

¹¹ Joomiraado wi'i mo:

—Umma rewu laawol bi'eteengol Dartiingol, naataa galle Yahuuda, pilodaa gorko bi'eteedo Sool, jeyaado Tarsus, sabo joonin imo wada du'aare. ¹² O yi'i e ley holleede gorko bi'eteedo Ananias ina naata, ina yowa juude muudum e makko faa o wumta.

¹³ Ananias jaabii, wi'i:

—Joomiraado, mi narrii yimŋe heewŋe haala gorko o e torraaji keewdi di o wadi seniibe maa wonŋe Urusaliima. ¹⁴ O wardii do e yamiroore hooreeŋe almaami'en, faa o haŋŋa noddoobe innde maa fuu.

¹⁵ Ammaa Joomiraado wi'i mo:

—Yahu wadoy no mbiimi ni, sabo mi suŋake gorko o faa o gollana kam. O anndina lenyi e kaanankooŋe e ŋiŋŋe Israa'iila du innde am. ¹⁶ Mi hollan mo na tilsi o torree torraaji keewdi saabe am.

¹⁷ Ndeen, Ananias yehi, naatowi suudu nduun, yowi juude muudum e makko, wi'i:

—Sakiike am Sool, Joomiraado meeden Iisaa ŋangannoodo ma e laawol nde ngarannodaa oon, nulii kam faa mbumtaa, keewaa Ruuhu Ceniido.

¹⁸ Wakkati oon fu, huunde wa'unde hono koŋolaaje nii hoŋŋitii e gite

Sool. O wumti, o ummii, de o lootaa lootagal batisima. ¹⁹ O nyaami, de semmbe makko warti. O heddodii e taalibaaŋe wonŋe Damas been balde seeda.

No Sool waajorii kabaaru Iisaa ley Damas

²⁰ Wakkati oon fu, Sool fuddi wajaade ley cuudi baajordi. Imo wi'a Iisaa jaati woni Bii Laamdo. ²¹ Dum haaynii hettindaniibe mo been fuu, mbi'i:

—Wanaa kanko wonnoo torran-noodo goondinŋe Iisaa wonŋe ley Urusaliima oon naa? Wanaa faa o haŋŋa goondinŋe o yaara dum'en to hooreeŋe almaami'en waddi mo do naa?

²² De Sool ina heddi na ŋeydoroo semmbe e ley waaju muudum oon, faa dum jiiŋi Alhuudiyankooŋe wonŋe Damas been fuu. O laaŋinani ŋe Iisaa woni Almasiihu oon.

²³ Balde njeŋi, ngarti, Alhuudiyankooŋe ndawridi faa mbara Sool. ²⁴ Sool humpitii dabare maŋŋe ndeen. Yimŋe ina kayba dammbude ngalluure ndeen jemma e nyalooma fuu, faa ŋe keba no ŋe mbarda mo.

²⁵ Jemma gooto taalibaaŋe makko kooyi mo, ngatti mo e hanndeere, kaŋŋi ŋoggol, njaltiniri mo kokuwol piilingol ngalluure ngool.

No taalibaaŋe wonŋe Urusaliima keŋiri hoolaade Sool

²⁶ Nde Sool warnoo Urusaliima ndeen, muuyi hawritinde e taalibaaŋe Iisaa been. Ammaa ŋe fuu iŋe kula mo, ŋe koolaaki yalla o laatake taalibbo Iisaa goonga goonga. ²⁷ Ndeen Barnabas yaari mo to nulaaŋe been, haalani dum'en no o yiiri Joomiraado ina haalda e makko e laawol ngool, e no o waajorii haala Iisaa e cuusal ley Damas toon. ²⁸ Caggal dūm, Sool wondi e maŋŋe, ina naata ina wurtoo ley galleeji maŋŋe Urusaliima, ina waajoroo haala Joomiraado e cuusal. ²⁹ Imo haalda e Alhuudiyankooŋe haalannoobe geresankooŋe been, imo yeddundura e maŋŋe, de kamŋe kaa iŋe piloo warude mo. ³⁰ Nde sakiraabe makko goondinŋe been

annditinnoo dum ndeen, njaari Sool Kaysariya. Caggal duum, 6e neli mo Tarsus.

³¹ Ndeen kawrital goondin6e ngaal hebi jam ley Yahuudiya e Galili, kam e Samariya fuu. Ngal beydi semmbe, ngal yehi yeeso e kulol Joomiraado, ngal beydii heewude saabe ballal Ruuhu Ceniido.

No Piyeer danniri yim6e ley Lidda e Joffe

³² Piyeer ina yiiloo e ley leydi ndiin fuu. O jippanii seniibe won6e Lidda been du. ³³ O tawi toon gorko nyawdo mo banndu muudum fuu waati, bi'eteedo Eneya. O wadii duubi jeetati imo waalii. ³⁴ Piyeer wi'i mo:

—Eneya, Iisaa Almasiihu dannii ma! Umma, moyyin daddo maa!

Wakkati oon pay, o ummii.

³⁵ Won6e Lidda e ngenndi Saron fuu nji'i mo, de tuubani Joomiraado.

³⁶ Ley wuro Joffe ina woodi taalibaajo debbo bi'eteedo Tabita (maanaa majjum woni «Lewla»). Dum woni Dorkas e geresankooe. Imo golla golleeji lobbi, imo wadana talkaabe moyyere. ³⁷ E balde deen o nyawi, o maayi. O lootaa, de o wallinaa ley suudu sooro tafon.

³⁸ Wuro Joffe ngoon woddunduraa e Lidda, woodi du, taalibaa6e been nani Piyeer ina woni to Lidda toon. Ndelle 6e neli wor6e dido njaaroo mo o yottoo dum'en law. ³⁹ Piyeer ummii, yaadi e ma66e. Nde 6e njottinoo ndeen, 6e njaari mo ley suudu sooro toon. Rew6e talka'en 6e goriraa6e mu66en maayi been fuu battii dum ina mboya, ina kolla dum saayaaji e kaddule godde de Dorkas nyo'unoo nde wondunoo e mu66en ndeen. ⁴⁰ Piyeer wurtini yim6e been fuu, hofii, ina du'oo. Caggal duum, hucciti e maaydo oon, wi'i:

—Tabita, umma!

Ndeen Tabita feerti gite muudum, yi'i Piyeer, ummii joodii. ⁴¹ Piyeer nanngi junngo makko, ummini mo. Caggal duum, o noddi seniibe been e rew6e talkaabe been, o holli dum'en Tabita wo buurdo. ⁴² Dum

nanaama e ley Joffe fuu, heew6e ngoondini Joomiraado. ⁴³ Piyeer 6ooyti Joffe balde keewde to ceeloowo guri bi'eteedo Simon.

10

No Piyeer noddiraa to suudu Korneliyus

¹ Ley Kaysariya ina woodi gorko bi'eteedo Korneliyus. O mawdo fedde sordaasi'en wi'eteende «fedde Italiyankoo6e». ² O tinniido e diina, kanko e koreeji makko fuu 6e hul6e Laamdo. Imo sakkana Alhuudiyankoo6e sadakaaji keewdi, imo wada du'aare to Laamdo wakkati fuu. ³ Nyannde gomma wakkati yamnde tati, o yi'i e ley holleede maleyka ina naata suudu makko. Maleyka oon ina wi'a mo:

—Korneliyus!

⁴ O ndaari dum faa woodi, o huli, o wi'i dum:

—Joomam, dume?

Maleyka oon wi'i mo:

—Du'aawuuji maa e sadakaaji di ngadandaa talkaabe diin ina mbeli Laamdo. Laamdo yeggitaay ma. ⁵ Nulu joonin wor6e to wuro Joffe, faa noddowa Simon, bi'eteedo Piyeer. ⁶ Imo jippii to ceeloowo guri bi'eteedo Simon, mo suudu muudum hetti e maayo manngo.

⁷ Nde maleyka kaaldannoodo e makko oon dillunoo ndeen, o noddi golloo6e makko dido e sordaasi gooto kuldo Laamdo jeyaado e howruube makko. ⁸ O haalani 6e ko maleyka oon wi'i duum fuu, o neli 6e Joffe.

⁹ Jaango majjum, i6e ngoni e laawol. Nde wor6e tato been battinoo wuro ngoon ndeen, Piyeer yeenji dow suudu do weeri doon wakkati hakkunde naange faa wada du'aare. ¹⁰ O yolbii sanne, imo yidi nyaamude. Nde 6e moyyinanta o nyaamdu ndeen, Laamdo holli mo. ¹¹ O yi'i kammu udditii, de huunde wa'unde hono disaare mawnde ina jippinee e leydi. Cobbuli muudum nay fuu ina ka66aa. ¹² Sii daabaaji fuu di koyde nay, e kulle ladooje, kam e sii pooli

fuu ina ngoni e mayre. ¹³ Daande wi'i mo:

—Piyeer, umma, hirsu, nyaam!

¹⁴ Piyeer wi'i:

—A'aa, abada Joomiraado! Abada mi nyaamaay ko harmi naa ko tuuni.

¹⁵ Daande ndeen wi'i mo katin:

—Taa harmin ko Laamdo laaḡini.

¹⁶ Dum wadi noon kile tati. Ndeen disaare ndeen yeentinaa dow kammu.

¹⁷ Piyeer ina wemmbii dow ko hol-laa duum, ko dum fiirtata. Tawi worbe 6e Korneliyus nelunoo been, yamiino galle Simon, de joonin 6e ngari. Be ndarii e dammbugal. ¹⁸ Be noddii, 6e yami yalla Simon bi'eteedo Piyeer doon jippii. ¹⁹ Piyeer ina hed-dii na miiloo dow ko yi'i duum, faa Ruuhu wi'i dum:

—Worbe tato ina pile. ²⁰ Umma, jippa, njaadaa e maḡbe tawa a sikki-tiraay, sabo miin nuli 6e.

²¹ Piyeer jippii, wi'i worbe been:

—Inani kam, miin woni mo pi-lotodon oon. Dume waddi on?

²² Be njaabii, 6e mbi'i:

—Korneliyus mawdo sordaasi'en neli min. O gorko dartiido, kuldo Laamdo, mo lenyol Alhu-udiyankooḡe fuu seedanii moyyere. Maleyka ceniido yamirii mo min nodde, ngaraa suudu makko, faa o nana waaju maada.

²³ Piyeer silmini 6e, weerni 6e jemma oon.

Jaango majjum, o ummii, o dillidi e maḡbe. Sakiraaḡe woḡbe jeyaaḡe Joffe njaadi e makko. ²⁴ Jaango majjum katin 6e njottii ngalluure Kaysariya. Korneliyus ina hedinoo 6e, noddii sakiraaḡe muudum e yigiraaḡe muudum 6adiiḡe. ²⁵ Nde Piyeer naatannoo ndeen, Korneliyus jaḡḡii dum, sujidani dum. ²⁶ De Piyeer um-mini mo, wi'i:

—Umma, sabo miin du mi neddo tan.

²⁷ Piyeer ina haalda e makko, faa 6e naati suudu nduun, tawi toon yimḡe heewḡe ina kawriti. ²⁸ O wi'i 6e:

—Odon anndi daganaaki Alhu-udiyanke jokkundura e mo wanaa Alhuudiyanke, naa weerande dum.

Ammaa Laamdo hollii kam taa mi ndaarda fay gooto karmudo naa tuundo. ²⁹ Dum wadi nde nelandon kam ndeen, mi warii, mi salaaki. Dum le, kaalanee kam, saabe dume noddirdon kam?

³⁰ Korneliyus jaabii, wi'i:

—Hannden woni balde nay, mido wada du'aare ley suudu am e wakkati hono o, yamnde tati ni, faa gorko mo kaddule jalbooje wari, darii yeeso am, ³¹ wi'i: «Korneliyus, Laamdo jaabanake ma du'aawuuji maa e sadakaaji maa. ³² Joonin, nulu e wuro wi'eteengo Joffe, noddanedaa Simon, bi'eteedo Piyeer. Imo jippii to ceeloowo guri bi'eteedo Simon, mo suudu muudum hetti e maayo manngo.» ³³ Dum wadi de nelumi noddowedaa wakkati oon. A gaynii ko ngardaa duum. Joonin min fuu inani min yeeso Laamdo faa min kettindoo ko Joomiraado yamiri ma mbaajodaa min fuu.

³⁴ Ndeen Piyeer fuddi haalude, wi'i:

—Joonin mi yi'ii goonga jaati Laamdo burdintaa yimḡe. ³⁵ Neddo kuloowo mo, gadoowo ko fonnditii, o jaban dum ko lenyol muudum laatii fuu. ³⁶ Odon anndi konngol ngol Laamdo nuldi 6iḡḡe Israa'iila ngool. Konngol lobbol ngool na holla jam na heḡiree saabe Iisaa Almasiihu, kam woni Joomiraado yimḡe fuu.

³⁷ Odon anndi kabaaru o huuḡii leydi Yahuudiya fuu. Dum fuddii gilla Galili, caggal ko Yaayaa waajii yimḡe loote batisima. ³⁸ Odon anndi no Laamdo suborii Iisaa Nasaraatuujo oon, no jippiniri e muudum Ruuhu Ceniido e baawde. Odon anndi no Iisaa yiilorii e nokkuuje fuu ina golla golleeji lobbi, ina danna 6e Ibiliisa jaalii na torra fuu, sabo Laamdo ina wondi e muudum. ³⁹ Minen, min seedeeḡe ko o golli Yahuudiya e ko o golli Urusaliima fuu. Be 6ili o e leggal palaangal, 6e mbari mo. ⁴⁰ Ammaa Laamdo iirtinii mo nyannde tataberde, de 6angini mo hakkunde amin. ⁴¹ Kaa wanaa yimḡe fuu o 6angani. O 6anganii seedeeḡe 6e Laamdo artii subaade been, minen

nyaamduɓe e makko de njardi e makko caggal iirtagol makko been.

⁴² O yamirii min mbaajoo yimɓe, min ceedoo kanko woni mo Laamɗo wadi carotoodo wuurɓe e maayɓe.

⁴³ Kanko du woni mo annabaaɓe fuu ceedanii, mbi'i goondinɗo mo fuu heɓan yaafaneede hakkeeji muudum saabe innde makko.

⁴⁴ Wakkati Piyeer waajotoo waaju oon ndeen, Ruuhu Ceniido jippii e hettindiiɓe been fuu.

⁴⁵ Alhuudiyankooɓe goondinɗe wardunooɓe e Piyeer been fuu dum haaynii dum'en, no dokkal Ruuhu Ceniido ngaal saakorii e yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe ni. ⁴⁶ Sabo iɓe nana yimɓe been ina kaala e demle janane, na njetta Laamɗo. Ndeen, Piyeer jaabii, wi'i:

⁴⁷ —Yimɓe been keɓii Ruuhu Ceniido hono no meeden ni. Moy waawi hadude ɓe looteede lootagal batisima?

⁴⁸ O yamiri ɓe mbatisiree e innde Iisaa Almasiihu. Caggal duum, ɓe nyaagii mo o wonda e maɓɓe balde seeda.

11

No Piyeer jaaborii kawrital goondinɗe gonggal Urusaliima

¹ Nulaabe e sakiraaɓe wonɓe Yahuudiya been nani yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe du keɓii konngol Laamɗo. ² Nde Piyeer yeentunoo Urusaliima fu, goondinɗe tilsinɓe taadagol been peli dum, ³ mbi'i:

—A jippanake yimɓe ɓe taadaaki, a nyaamdii e muɓɓen!

⁴ Ndeen Piyeer haalani ɓe ko wadi duum gilla e fuddoode faa e timmoode, wi'i:

⁵ —Wuro Joffe ngonnoomi, mido du'oo faa nji'umi e ley holleede huunde ɓanganii kam. Huunde wa'unde hono disaare mawnde nde cobɓuli muudum nay fuu kaɓɓaa, ina jippinee yuuwde e kammu warde to am. ⁶ Taykiimi nde faa woodi, nji'umi daabaaji fuu di koyde nay, e kulle ladde e ladooje e sii pooli fuu. ⁷ Nanumi daande ina wi'a

kam: «Piyeer, umma, hirsu, nyaam!»

⁸ Mbiimi: «A'aa, abada Joomiraado! Abada mi nyaamaay ko harmi naa ko tuuni.»

⁹ Daande dow kammu ndeen jaabitii kam katin, wi'i: «Taa harmin ko Laamɗo laabini.» ¹⁰ Dum wadi noon kile tati. Caggal duum, kulle deen fuu yeentinaa dow kammu.

¹¹ De wakkati oon pay, worɓe tato nulaabe to am yuuruɓe Kaysariya ngari to suudu do min ngonnoo doon. ¹² Ruuhu Ceniido wi'i kam mi yaada e maɓɓe taa mi sikkitira fay huunde. Sakiraaɓe njeegomo ɓee do njaadi e am, de min naaddi suudu Korneliyus.

¹³ O haalani min no o yiiri maleyka ina darii ley suudu makko ina wi'a mo: «Nulu e wuro wi'eteengo Joffe noddanedaa Simon bi'eteedo Piyeer. ¹⁴ O haalante haalaaji kisinoowo ma, aan e koreeji maa fuu.»

¹⁵ Nde puɗɗumi haalude ndeen, Ruuhu Ceniido jippii e maɓɓe hono no jipporinoo e meeden arande ni. ¹⁶ Ndeen, miccitiimi konngol ngol Joomiraado wi'unoo: «Yaayaa batisirannoo ndiyam, ammaa onon, on mbatisirte Ruuhu Ceniido.»

¹⁷ Si Laamɗo fonndii en e maɓɓe, hokkii ɓe ko hokkunoo en duum nde ngoondinnoden Joommen Iisaa Almasiihu ndeen, ndelle miin wo mi moy? Yalla mido waawi hadude Laamɗo naa?

¹⁸ Nde ɓe nannoo dum ndeen, ɓe ndeyyinii, iɓe njetta Laamɗo, iɓe mbi'a:

—Laamɗo tuubinii yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe du faa keɓa nguurndam ngoongalajam.

No Kabaaru Lobbo waajoraa ley Antiyoki

¹⁹ Nde Etiyen waranoo ndeen, goondinɗe torraama faa cankitii. Wobɓe njehi faa Finisi e Kipirus e Antiyoki. Iɓe mbaajoo Alhuudiyankooɓe tan konngol ngool.

²⁰ Ammaa goondinɗe wobɓe yuurooɓe Kipirus e Sireene naati Antiyoki ina mbaajoo Kabaaru Lobbo haala Iisaa Joomiraado oon hakkunde Geresankooɓe. ²¹ Baawde Joomiraado ina ngondi e maɓɓe. Yimɓe

heewbe ngoondini, tuubi, ngarti to Joomiraado.

²² Kawrital goondinbe wonbe Urusaliima ngaal nani kabaaru gadudo Antiyoki oon, neli toon Barnabas. ²³ Nde oon yottinoo de yi'i e maβbe moyyere Laamdo fu, seyii, tindini be fuu be tinnoo, be tabita e Joomiraado e berde laabude. ²⁴ Barnabas wo gorko lobbo, kebinaado Ruuhu Ceniido e goondinal. Jamaa keewdo goondini Joomiraado saabe makko.

²⁵ Caggal duum, Barnabas yehi Tar-sus faa filowoo Sool. ²⁶ Nde o yiitunoo dum ndeen, o yaari dum Antiyoki. Be ngondi e kawrital goondinbe wonbe toon been hitaande hiβbunde, be njannigini yimbe heewbe. Taalibaaβe wonbe Antiyoki been artii fuu wi'eede Almasiyankoobe.

²⁷ E balde deen, annabaaβe ley goondinbe yuurii Urusaliima ngari Antiyoki. ²⁸ Gooto maβbe bi'eteedo Agabus, ummii, darii, holliri saabe Ruuhu rafo manngo wadan ley laamu Roma fuu. (Woodi, rafo ngoon wadii e laamu kaananke mawdo bi'eteedo Kalawdiyus.)* ²⁹ Taalibaaβe been anniyii hawrun-durde mballa, mono fuu ko waawi, faa be nelda sakiraaβe maβbe wonbe Yahuudiya been. ³⁰ Be ngadi dum, be nuldi mballa kaan e juude Barnabas e Sool faa kokkowa mawbe kawrital Urusaliima.

12

No goondinbe torriraa

¹ Wakkati oon, kaananke bi'eteedo Hirudus fuddi torrude wobbe ley kawrital goondinbe ngaal. ² O yamiri Yaakuuba sakiike Yuhanna oon wardee kaafaahi. ³ Nde o yiinoo idum weli Alhuudiyankoobe ndeen, o nanngi Piyeer du. Dum hawri e wakkati iidi buuru mo wattaaka rabilla. ⁴ Nde o nanngunoo Piyeer ndeen, o ommbi dum ley kasu.

* **11:28** Kalawdiyus wo kaananke Roma mawdo njoyaβo. O laamake hakkunde duuβi 41 e 54 caggal rimeede Iisaa. Taariki jamaanu oon ina holla rafo manngo wadii ley laamu Roma fuu hakkunde duuβi 46 e 48 caggal rimeede Iisaa.

O yamiri pecce sordaasiibe nay loomtundura e haybugol dum, fedde fuu yimbe nayo. O anniyii jaarude dum yeeso yimbe fuu, si iidi Faltagol tilake. ⁵ Dum wadi de Piyeer haybaa e ley kasu nguun, ammaa kawrital goondinbe ngal selaay nyaaganaade mo Laamdo.

⁶ Nde Hirudus anniyinoo jaarude mo sariya ndeen, jemma oon imo daanii hakkunde sordaasiibe dido, imo haββiraa callali didi. Ndaarooβe wobbe du ina kayba dammbugal kasu doon. ⁷ Wakkati oon, maleyka Joomiraado wari to makko, annoora yayni ley suudu nduun. Maleyka meemi mo, findini mo, wi'i:

—Umma law!

Ndeen callali diin kaββitii, yuwi e juude makko, caami. ⁸ Maleyka oon wi'i mo:

—Haβba kaββorgol maa, borna pade maa.

Piyeer wadiri noon. Maleyka oon wi'i mo:

—Waana suddamaare maa, njokka kam.

⁹ Piyeer wurtii, jokki mo, de o faamaay ko maleyka oon wadata duum wo goonga. Imo miiloo wo o yi'u dum ley holleede. ¹⁰ Be paltii kayboowo arandeejo oon e didaβo fuu. Be njottii dammbugal njamndi naar-rugal ngalluure ndeen. Ngali omtanii hoore maggal yeeso maβbe. Be njalti, be njokki laawol ngool. Wakkati oon, maleyka oon seedi e makko.

¹¹ Hakkillo Piyeer warti, wi'i:

—Joonin mi tannyorii Joomiraado nuli maleyka muudum, faa hisina kam e junngo Hirudus e ko Alhuudiyankoobe njelinoo faa mi wadee fuu.

¹² Nde o faamunoo ko wadi fu, o yehi suudu Mariyama, inna Yuhanna bi'eteedo Marku. Toon yimbe heewbe kawriti ina ngada du'aare. ¹³ Nde Piyeer gokkinoo dammbugal galle toon ndeen, golloowo debbo bi'eteedo Roda battitii faa ndaara wo moy.

14 Nde o annditinnoo daande Piyeer ndeen, o yeggiti omtude dammbugal ngaal no o foti seyaade. O doggi, o naatowi, o humpiti 6e wo Piyeer darii dammbugal toon. 15 Be mbi'i mo:

—A kaanjaado!

Ammaa imo heddii siinude sikke walaa wo dum Piyeer. Be mbi'i katin:

—Dum wo maleyka makko.

16 De dum fuu Piyeer ina heddii ina gokkoo. Nde 6e udditinnoo, 6e njiinoo mo ndeen, dum haaynii 6e sanne. 17 O huncani 6e junngo faa 6e ndeyyinoo, o fillanii 6e no Joomiraado yaltiniri mo kasu, o wi'i:

—Kaalanee dum Yaakuuba, kam e sakiraa6e wob6e 6een.

Caggal duum, o yalti, o yehi nokku goddo.

18 Nde weetunoo fu, fitina mawdo ummii hakkunde sordaasiibe 6een. I6e yamundura noy Piyeer wadi.

19 Hirudus yamiri 6e piloo 6e nannga mo, ammaa 6e njiitaay mo. Ndelle o yami ndaaroo6e 6een ko laatii, de o yamiri 6e mbaree. Caggal duum, Hirudus jippii Yahuudiya, yehi Kaysariya joodowii toon.

No Hirudus maayiri maayde bonde

20 Hirudus tikkani yim6e Tirus e Sidon. De yim6e 6een kaa muuyaay noon, sabo wo leydi makko ndiin 6e ke6ata nyaamdu. Ndelle 6e ndawridi, 6e nuli wob6e nyaagoo faa 6e ndewra e makko. Be paamiri e Bilastus dawranoowo golloo6e kaananke.

21 Be itti nyalaande faa 6e kaalda e Hirudus kaananke oon. Nde nyannde ndeen yottinoo fu, o 6ornii kaddule kaananke, o joodii dow joodorgal laamu, o haaldi e ma66e.

22 Yim6e 6een peekii, mbi'i:

—Dum wo daande laamdo, wanaa daande neddo!

23 Wakkati oon fu, maleyka Joomiraado fiyi Hirudus, sabo o hokkitaay Laamdo teddeengal muudum. O yumi gildi, o maayi.

24 Ammaa konngol Laamdo ngool ina yaara yeeso, ina beyda sanki-taade. 25 Nde Barnabas e Sool tilinoo e golle mu66en Urusaliima fu, 6e njeccodii e Yuhanna bi'eteedo Marku.

Jahaangal Pool aranal

13

No Barnabas e Pool nuliraa faa ngolla golle Laamdo

1 Annabaa6e e jannginoo6e ina ngoni ley kawrital goondin6e gonggal Antiyoki ngaal. Kam6e ngoni Barnabas e Simeyon nodditeedo Baleejo e Lukiyus mo Sireene e Manahen, mawnidindo e Hirudus hooreejo leydi oon, kam e Sool. 2 Nyannde gomma i6e teddina Joomiraado tawi i6e ngondi e suumayeere, ndeen Ruuhu Ceniido wi'i 6e:

—Cenndanee kam Barnabas e Sool saabe gollal ngal noddirmi 6e ngaal.

3 Caggal suumayeere e du'aare ma66e, 6e njowi juude ma66e e dow yim6e dido 6een, 6e nuli dum'en.

4 Nii Ruuhu Ceniido nuliri 6e. Be njehi Selewkiya, 6e naati laana maayo manngo 6e ponndii ruunde* Kipirus. 5 Nde 6e njottinoo Salamis dow ruunde ndeen, 6e mbaajii konngol Laamdo ley cuudi Alhuudiyankoo6e baajordi. Yuhanna bi'eteedo Marku ina wondi e ma66e, ina walla 6e. 6 Be peyyiti ruunde ndeen faa 6e njottii ngalluure wi'eteende Pafos. Toon 6e tawi daggada Alhuudiyanke bi'eteedo Bar-Iisaa, biitotoodo wo annabaajo.

7 Wo o howruujo kaananke bi'eteedo Sergiya Pool. Oon wo jom hakkillo. O noddi Barnabas e Sool sabo imo yidi nanude konngol Laamdo. 8 Ammaa Elimas mo inndem fiirtata «daggada» oon salake 6e. Imo filoo bonnitinde goondinal kaananke oon. 9 Ndeen Sool bi'eteedo Pool, kebbinaado Ruuhu Ceniido, ndaari mo faa woodi,

10 wi'i:

—Bii Ibiliisa! Aan keewdo jamba e hiila, ganyo ko laabi fuu! A selataa

* 13:4 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

oonyude laabi Joomiraado ponndi-tiidi naa? ¹¹ Joonin jukkungo Joomiraado saaman e maada, a wuman, a yi'ataa naange faa sardi† oon yottoo.

Wakkati oon ni, gite makko cud-dini, de ni66i. Imo memmenta, imo filoo dowoowo. ¹² Nde kaananke oon yi'unoo ko wadi duum ndeen, goondini Iisaa. Waaju haala Joomiraado kaan haaynake dum.

No Pool waajorii ley ngalluure Antiyoki

¹³ Pool e yaadiraabe muudum naati laana maayo manngo, ndilli Pafos, njottii Perge ley leydi Pamfiliya. Doon Yuhanna bi'eteedo Marku seedi e ma66e, yeccii Urusaliima. ¹⁴ Be ndilli Perge, 6e ngari Antiyoki ley leydi Pisiidiya. Be naati waajordu nyalaande fowteteende, 6e njoodii. ¹⁵ Caggal janngeede Tawreeta Muusaa e dewte annabaabe, hooree6e waajordu nduun neli 6e noddee 6e ngara yeeso mu66en. Be mbi'i:

—Sakiraa6e, si odon njogii haala cemmbinooha yim6e do fu, kaalee.

¹⁶ Pool ummii, hunci junngo muudum faa 6e kakkilana dum, wi'i:

—Israa'iilankoo6e e hul6e Laamdo wob6e, kettinee: ¹⁷ Laamdo Israa'iilankoo6e oon su6ake maamiraabe meeden, teddinii lenyol ma66e nde ngol hodoynoo leydi Misira ndeen. O yaltiniri 6e toon baawde makko. ¹⁸ O munyanii‡ 6e ley ladde faa wadi duu6i capande nay. ¹⁹ Caggal ko o halki lenyi jeddi e ley leydi Kanaana, o hokki ndi yim6e makko ndona ndi. ²⁰ Ko 6e ngoni ley Misira faa warde ko 6e naati leydi Kanaana fu wadii hono duu6i keme nay e capande joy. Caggal duum, o hokki 6e sarotoo6e faa jamaanu annabi Samuwiila. ²¹ Nde dum faltinoo ndeen, 6e nyaagii Laamdo hokka 6e kaananke. Laamdo hokki 6e Sawulu bii Kis yuurudo e lenyol Benyamin. Oon laamii 6e duu6i capande nay.

²² Ndeen Laamdo 6orti Sawulu, hokki Daawda laamu. O haali kabaaru muudum, o wi'i: «Mi hebii Daawda bii Yesa gorko belnoowo 6ernde am, gadoowo muuyde am fuu.» ²³ E yuwdi makko Laamdo wurtini Iisaa, kisinoowo Israa'iila no aadorinoo noon. ²⁴ Fadde Iisaa warude, Yaayaa waajake yim6e Israa'iila fuu tuuba, lootee lootagal batisima. ²⁵ Katin, nde Yaayaa timminannoo golle muudum ndeen, wi'i 6e: «Mi wanaa mo miiltonon ngonumi oon. Ammaa ina woodi garoowo caggal am, mo mi fotaay fay e habbitinde boggi pade muudum.»

²⁶ Sakiraa6e, onon yuwdi Ibrahiima e hul6e Laamdo wob6e, wo enen nuldaa kabaaru kisinoowo o. ²⁷ Sabo won6e Urusaliima been e hooree6e mu66en fuu annditaay Iisaa. Katin du 6e paamaay haalaaji annabaabe janngeteedi nyalaande fowteteende fuu. Annabaabe been mbi'ii Iisaa sarete. Ko 6e carii mo duum, 6e tabintinii haalaaji diin. ²⁸ Fay si taweede 6e kebaay daliili fuu no 6e mbarda mo, 6e nyaagake Pilaatu o waree.

²⁹ Nde 6e ngollunoo ko Binndi diin mbi'i e makko duum faa hi66i ndeen, 6e njippini mo e leggal palaangal, 6e ngadi mo e saabeere. ³⁰ Ammaa Laamdo iirtinii mo. ³¹ Balde keewde o bangani wondunoobe e makko been gilla Galili faa Urusaliima. Been ngoni seedantoo6e mo yeeso yim6e joonin. ³² Minen, miden ngaddana on Kabaaru Lobbo: ko Laamdo aadaninoo maamiraabe meeden duum, ³³ yottinanii en, enen taaniraa6e mu66en. O wadii dum e ley ko o iirtini Iisaa. Noon winndiraa ley jimol Jabuura suura didi:

«Wo a biyam, hannden mi laatake Baaba maa.»§

³⁴ Katin du, Laamdo iirtinii mo e hakkunde maay6e, accaay banndu makko nyoli. Noon haaldunoo nde wi'unoo:

«Mi hokkan on barkeeji ceniidi di mbonataa,

† 13:11 sardi wo wakkati podanoodo. ‡ 13:18 Won binndi bi'udi O nyaamnii 6e. § 13:33 Jabuura 2.7. * 13:34 Esaaya 55.3.

di podaninoomi Daawda diin.»*
³⁵ Dum wadi de o wi'i e Jabuura suura goddo:

«A accataa Ceniido maa nyola.»†

³⁶ Daawda gollii ko Laamdo muuyi golla e jamaanu muudum. Caggal duum, o maayi. Banndu makko hawrunduraa e maamiraafe makko, ndu nyoli. ³⁷ Ammaa mo Laamdo iirtini oon nyolaay. ³⁸ Sakiraafe, andee wo saabe makko de mbaajadon yaafeede hakkeji. ³⁹ Tawreeta Muusaa waawaa wadude neddo ponnditiido. De kanko kaa, goondindo mo fuu, o ndaardan dum ponnditiido.

⁴⁰ Dum le, kaybee taa ko annabaafe cappinoo duum hewtoo on:

⁴¹ «Onon jalnortoofe golle am, ndaaree,

de dum haaynoo on, de kalkon!

Sabo mi wadan goddum e ley wakkati moodon,

mo on ngoondintaa fay si neddo haalannoo on.»‡

⁴² Caggal Pool e Barnabas njaltii waajordu nduun, jamaa oon nyaagii be be ngarta fowteteende waroore, faa be njaha yeeso e waaju maaffe.

⁴³ Caggal ko kawrital ngaal wadi duum, Alhuudiyankoofe heewbe e naatuube e diina mubben njokki Pool e Barnabas. Been dido fuu ina kaalda e maaffe, ina tindina be be keddo e moyyere Laamdo.

⁴⁴ Fowteteende jokkunde ndeen, yimbe ngalluure ndeen fuu kawriti faa kettinoo konngol Laamdo.

⁴⁵ Ammaa nde Alhuudiyankoofe been njiinoo jamaa oon ndeen, kiram naati be. Ibe njedda ko Pool waajotoo duum, ibe njenna dum. ⁴⁶ Ndeen Pool e Barnabas kaaldirani be tannyoral, mbi'i:

—Waajibi onon min artotoo haalande konngol Laamdo ngol. Ammaa saabe on paddii ngol, on ndaardaay ko'e moodon odon poti hebude nguurndam nduumiidam, min njahan to yimbe be nganaa Alhuudiyankoofe. ⁴⁷ Sabo inan ko Joomiraado yamiri min:

«Mi darnii ma faa laatanodaa lenyi diin annoora, faa kisinaa haddi adunaaru ndu fuu.»§

⁴⁸ Nde yimbe lenyi goddi diin nannoo haalaaji diin ndeen, ceyii, teddini konngol Joomiraado ngool. Be Laamdo subanii nguurndam nduumiidam been fuu ngoondini.

⁴⁹ Konngol Joomiraado ngool sankitii e leydi ndiin fuu. ⁵⁰ Ammaa Alhuudiyankoofe been ummini hakkillooji rewbe rewoofe Laamdo saahiibe, kam e mawbe ngalluure ndeen. Be ummini torra dow Pool e Barnabas, be ndiwi dum'en leydi maaffe. ⁵¹ Kam'en du pididi colla koyde mubben e maaffe, de njehi Ikoniya. ⁵² Taalibaafe been kebbinaa seyo e Ruuhu Ceniido.

14

No Pool e Barnabas mbaajorii ley wuro Ikoniya

¹ Ley Ikoniya du Pool e Barnabas naati e ley waajordu Alhuudiyankoofe. Ley ko be mbaajii duum, Alhuudiyankoofe e yimbe lenyi goddi heewbe ngoondini.

² Ammaa Alhuudiyankoofe saliiibe goondinde been ummini hakkillooji lenyi goddi, mbonni berde mubben faa mbanya sakiraafe goondinbe been. ³ Ammaa dum fuu hadaay be booyude toon, ibe mbaajoroo haala Joomiraado cuusal, ibe kolla hinney Joomiraado. Yimbe been annditii ko be mbaajotoo duum wo goonga, sabo Laamdo hokki be baawde wadude maandeeji kaayniidi e golleeji kaayniidi. ⁴ Yimbe wuro ngoon peccii: wofbe keedani Alhuudiyankoofe, wofbe du keedani nulaafe been.

⁵ Yimbe lenyi goddi e Alhuudiyankoofe e ardiibe mubben aniyii torrude be e wardude be kaaye.

⁶ Nde be maatunoo dum ndeen, be ndoggani Listara e Derbe e gure seraaji mubben ley leydi Likoniya.

⁷ Yimbe lenyi goddi e Alhuudiyankoofe e ardiibe mubben aniyii torrude be e wardude be kaaye. ⁸ Nde be maatunoo dum ndeen, be ndoggani Listara e Derbe e gure seraaji mubben ley leydi Likoniya.

† 13:35 Jabuura 16.10. ‡ 13:41 Habakuk 1.5. § 13:47 Esaaya 49.6.

7 Toon du i6e mbaajoo Kabaaru Lobbo oon.

No Pool e Barnabas mbaajorii ley wuro Listara

8 Ley Listara doon ina woodi gorko bonnguujo, dimdaado e bonngaaku. Abada o yahaay e koyde makko. 9 Imo hettinii waaju Pool. Pool ndaari mo, yi'i o goondinii faa imo waawi danneede, 10 haali semmbe, wi'i:

—Umma, dara e koyde maa!

Gorko oon gurbitii, darii, ina yaha. 11 Nde yim6e been njiinoo ko Pool wadi duum ndeen, mbulli, mbi'i e ley haala Likoniya'en:

—Alla'en njippake dow meeden, na nanndinkinii e yim6e!

12 Be inndiri Barnabas «Jewus», 6e inndiri Pool du «Hermes»,* sabo Pool wonnoo kaaloowo. 13 Suudu tooru ma66e wi'eteendu Jewus ina woni yaasin ngalluure toon. Almaami oon yuuri toon waddi ga'i maysiniraadi pinndi to dammbude narrude ngalluure toon. Kanko e yim6e been ina njidi wadude di kirsamaaji. 14 Ammaa nde Barnabas e Pool nannoo dum ndeen, dum metti dum'en faa ceeki kaddule mu66en, kenyanii jamaa oon ina peekoo, 15 ina mbi'a:

—Wor6e, dume ngadoton do? Minen du min yim6e hono moodon. Miden mbaajoo Kabaaru Lobbo oon faa tuubon, celon golleeji boli di, ngarton e Laamdo buurdo, tagudo kammu e leydi e maayo manngo e ko woni e mu66en fuu. 16 E jamaanuujii paltiidi diin o accii lenyi fuu njokka laabi mu66en. 17 E dum fuu, imo golla ko woodi faa dum seedanoo mboodirka makko. Imo tomnana on yuwoonde, imo benndinana on nyaamri e wakkati muudum. Imo waaltinira hakkillooji mon nyaamdu e seyo.

18 No Pool e Barnabas mbaajorii nii fu, faa hannden wo e semmbe kadiri jamaa oon hirsande dum'en ga'i diin.

19 Caggal duum, Alhuudiyankoo6e yuuri Antiyoki e Ikoniya. Be ke6i hakkillooji yim6e been faa limni Pool

kaaye. Be ndaasi dum, 6e njoppowi dum faa caggal wuro ngoon, sabo 6e miilii wo maaydo. 20 Ammaa nde taalibaabe been ngarnoo piilii mo ndeen, o ummii, o soyyitii ley wuro ngoon.

No Pool e Barnabas njeccorii Antiyoki

Jaango majjum, o yaadi e Barnabas wuro wi'eteengo Derbe. 21 Nde 6e mbaajinoo toon Kabaaru Lobbo fu, yim6e heew6e laatii taalibaabe Iisaa. Caggal duum, 6e njecorii Listara e Ikoniya, kam e Antiyoki. 22 I6e beydana taalibaabe semmbe, i6e tindina dum'en keddo e goondinal, i6e mbi'a:

—Sanaa tampen tampirii keewdi fadde men e naatude laamu Laamdo.

23 E ley kawrite goondin6e deen fuu, 6e cubanii dum'en maw6e. Caggal duum, 6e cuumii, 6e ndu'ii, 6e kalfini dum'en Joomiraado mo 6e ngoondini oon.

24 Nde 6e ceekunoo leydi Pisidiya ndeen, 6e ngari leydi Pamfiliya. 25 Be mbaajii konngol ngol ley wuro Perge. Caggal duum, 6e njippowii Ataliya. 26 Toon 6e naati laana maayo manngo, 6e pornyii Antiyoki do 6e kalfinanoo moyyere Laamdo faa 6e ngolla gollal ngal 6e tilii ngaal.

27 Nde 6e njottinoo ndeen, 6e kawrunduri yim6e kawrital goondin6e ngaal, 6e kaalani ngal no Laamdo nawtorii 6e, no o omtirani yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e dammbugal goondinal. 28 Be keddi doon faa 6ooyti, i6e ngondi e taalibaabe been.

15

Haala kawrital gadaangal Urusali-ima

1 Yim6e wo66e yuuri Yahuudiyana ngari Antiyoki, ina njanngina saki-
raa6e been, ina mbi'a:

—Si on taadiraaka hono no Muusaa wi'iri noon fu, on kisataa.

* 14:12 E ley diina Geresankoo6e Jewus woni hooreejo tooruuji, Hermes woni nelaado majji.

² Pool e Barnabas poodfunduri e maɓɓe, ndukidi e maɓɓe faa tiidi. Ndelle ɓe tabintini nelde Pool e Barnabas e yimɓe wobɓe faa Urusaliima, ɓe kaaldowa e nulaabe e mawɓe goondinɓe been dow majjum.

³ Ndelle kawrital goondinɓe ngaal neli ɓe. Be peyyiti leyde Finisi e Samariya, iɓe kaalana goondinɓe toon haala tuubugol yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe. Dum laatani sakiraaɓe been fuu seyo manngo.

⁴ Nde ɓe njottinoo Urusaliima ndeen, kawrital goondinɓe ngaal e nulaabe e mawɓe been njaɓɓii ɓe. Be kaalani dum'en ko Laamɗo gollitiri ɓe.

⁵ Ammaa wobɓe ley goondinɓe jeyaaɓe e fedde Farisa'en ummii, mbi'i:

—Waajibi ɓe taadee, ɓe njamiree jokkude Tawreeta Muusaa.

⁶ Nulaabe e mawɓe been kawriti faa ndaara haala kaan. ⁷ Caggal ko haalaaji diin keewii, Piyeer ummii, wi'i ɓe:

—Sakiraaɓe, oɗon anndi Laamɗo subake kam e ley moodon gilla ko ɓooyi. O subake kam faa mi waajoo Kabaaru Lobbo oon hakkunde yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe, faa ɓe nana, ɓe ngoondina. ⁸ Laamɗo andudo berde oon hollii jaɓanii ɓe, nde hokkunoo ɓe Ruuhu Ceniido hono no meeden ni. ⁹ Walaa fuu ko o senndiri en e maɓɓe, e ley ko o laabiniri berde maɓɓe e goondinal. ¹⁰ Joonin, ko wadi de oɗon ndaartindoo Laamɗo? Oɗon njowa e taalibaabe been donngal ngal enen e maamiraaɓe meeden fuu en mbaawaay ronndaade. ¹¹ A'aa. Wo moyyere Joomiraado meeden Iisaa de tannyorden hisineede. Hono noon kamɓe du.

¹² Kawrital ngaal fuu deyyinii siw, ina hettinii ko Barnabas e Pool pillotoo no Laamɗo hokkiri dum'en wadude maandeeji kaayniidi e kaayefiiji hakkunde lenyi goddi.

¹³ Nde ɓe kettinoo haalaaji diin faa woodi fu, Yaakuuba beydi haala, wi'i:

—Sakiraaɓe, kettinane kam!

¹⁴ Simon humpitii en no Laamɗo

artorii hakkilande yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe, faa wada dum'en yimɓe muudum. ¹⁵ Dum hawrii e haalaaji annabaaɓe diin, hono no winndiraa ni:

¹⁶ «Joomiraado wi'i:

Caggal duum, mi wartan,
mi nyiɓtoo suudu Daawda saamundu nduun,

mi fonndita ko boni e mayru,
mi darna ndu katin,

¹⁷ faa yimɓe heddiibe fuu tewta Joomiraado,

lenyi di noddammi fuu, faa laato yimɓe am.

¹⁸ Joomiraado tabintindo kulle de andunoo wadan gilla arande, kam wi'i noon.»*

¹⁹ Dum saabii miin kaa ko nji'umi, taa tiidinanen lenyi goddi tuubudi ngarti e Laamɗo diin. ²⁰ Ammaa mbinndanen ɓe ɓe ndeentoo e ko tooruuji tunini e jeenu e nyaamude ko saadi e nyaamude yiyam. ²¹ Gilla e jamaanu-uji ɓooydi, Tawreeta Muusaa ina janginee ley gure deen fuu, iɓe njangga dum nyalaande fowteteende fuu ley cuudi baajordi.

Haala bataaki yaade to goondinɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe

²² Ndeen nulaabe been e mawɓe e kawrital goondinɓe ngaal fuu paamiri faa cuɓoo worɓe e ley muɓɓen faa nela dum'en Antiyoki, ɓe njaada e Pool e Barnabas. Be cuɓii Yahuuda bi'eteedo Barasaba, kam e Silas. Didoo been fuu wo ardiibe ley sakiraaɓe goondinɓe. ²³ Inan bataaki ki ɓe kokki dum'en:

Minen sakiraaɓe moodon nulaabe e mawɓe, miden njowta on, onon sakiraaɓe amin lenyi goddi gondi Antiyoki e Siiriya e Silisi.

²⁴ Min nanii yimɓe yuuruɓe to amin mettinirii berde moodon haalaaji, njiɓii hakkillooji moodon. Minen le, min njamiraay ɓe. ²⁵ Min ndawridii, min paamiri min cuɓoo worɓe faa min nela dum'en to moodon, ɓe njaada e yigiraaɓe

* **15:18** Amos 9.11-12. † **15:26** Farritaade wo rafi reenude yonki muudum.

amin horsuƙe Barnabas e Pool,
²⁶ farritinbe† yonkiiji muɓben
 saabe Joommen Iisaa Almasiihu.
²⁷ Dum wadi de min neli Yahuuda e
 Silas, paamina on ko min mbinndi
 e moodon duum hunnduko e
 hunnduko. ²⁸ Minen e Ruuhu
 Ceniido, min anniyake taa min
 njowa on donje tedduƙe si wanaa
 ko tilsi duum: ²⁹ ndeentodon e
 kirsanaadi tooruuji e yiiyam e ko
 saadi e jeenu. Si on ndeenii ko'e
 moodon e kujje de, on ngadii ko
 woodi. Laamdo reena en!

³⁰ Woodi, ƙe kokkaa laawol, ƙe
 njehi Antiyoki. Nde ƙe njottinoo
 ndeen, ƙe kawrunduri kawrital
 goondinbe ngaal, ƙe kokki ngal
 bataaki kiin. ³¹ Nde been jann-
 gunoo ki ndeen, ceyii sabo haalaaji
 diin cembinii berde muɓben.
³² Yahuuda e Silas wo annabaaƙe.
 Be mbaaltiniri berde sakiraaƙe
 e haalaaji keewdi, ƙe cemmini
 dum'en. ³³ Nde ƙe booytunoo toon
 seeda fu, ƙe ceedi e sakiraaƙe been
 e dow jam, ƙe njecii to nelnooƙe ƙe
 toon. [³⁴ De Silas, kam kaa, heddi
 toon.]†

³⁵ Pool e Barnabas keddii ley An-
 tiyoki doon. Kam'en e wobbe heewbe
 ina njanngina ina mbaajoo konngol
 Joomiraado.

Jahaangal Pool didabal

No Pool e Barnabas ceediri

³⁶ Caggal balde seeda, Pool wi'i
 Barnabas:

—Njeccoden e gure de mbaa-
 jinoden konngol Joomiraado deen
 fuu, njippanoden sakiraaƙe meeden
 been, ndaaren no ƙe gorri.

³⁷ Barnabas ina yidi ƙe njaada e
 Yuhanna bi'eteedo Marku. ³⁸ De Pool
 kaa muuyaay ƙe njaada e gorko oon,
 sabo oon seediino e maɓbe Pamfil-
 iya, yaadaay e maɓbe faa gollida e
 maɓbe. ³⁹ Barnabas e Pool luuri faa
 ceedi. Mono e maɓbe fuu subii neddo
 goddo. Barnabas yaadi e Marku,
 naati laana maayo, fonndii ruunde§
 Kipirus. ⁴⁰ Pool du subii yaadude e

Silas. Sakiraaƙe been kalfinii ƙe e
 hinney Joomiraado de ƙe ndilli. ⁴¹ Be
 ndewi leyde Siiriya e Silisi, iƙe cemm-
 bina kawrite goondinbe deen.

16

No Timote yaadi e Pool e Silas

¹ Pool wari Derbe. Caggal duum,
 o yottii Listara. Goondindo bi'eteedo
 Timote ina tawaa doon. Inniiko
 wo Alhuudiyanke goondindo, de
 baabiiko wo neddo yuurudo Geres.
² Sakiraaƙe wonbe Listara e Ikoniya
 been ina ceedanoo mo wo o lobbo.
³ Pool ina yidi faa o yaada e muɓben.
 Ndelle yaari mo faa o taadee tafon,
 sabo Alhuudiyankooƙe wonbe e leyde
 deen been fuu ina anndi baabiiko
 wo yuurudo Geres. ⁴ Ley gure
 de ƙe peyyiti deen, iƙe njottinana
 goondinbe jamirooje de nulaabe e
 mawbe wonbe Urusaliima been kolli
 be njokka. ⁵ Hono noon, kawrite
 goondinbe deen ina beydoo semmbe
 ley goondinal, ina beydoo heewude
 nyannde fuu.

No Pool noddiraa Makedoniya

⁶ Ruuhu Ceniido hadi ƙe waajaade
 konngol ngol ley Aasiya. Saabe ma-
 jjum ƙe ndewi leydi Firigiya e leydi
 Galaatiya. ⁷ Nde ƙe ngarnoo keero
 Misiya ndeen, ƙe pilii yaade Bitiniya,
 ammaa Ruuhu Iisaa accaay ƙe naata.
⁸ Saabe duum, ƙe paltii Misiya, ƙe
 naati e wuro wi'eteengo Torowas.
⁹ Jemma oon, Pool hebi holleede. O
 yi'i gorko Makedoniyanke ina darii,
 ina nyaagoo mo ina wi'a:

—Ngaraa Makedoniya, mballaa
 min!

¹⁰ Nde Pool yiinoo ko hollaa dum
 ndeen, wakkati oon ni, filii yahude
 Makedoniya. Min tannyorii Laamdo
 noddii min faa min mbaajoo ƙe
 Kabaaru Lobbo.

No Lidiya goondiniri waaju Pool ley Filipi

¹¹ Hono noon, min naati laana
 maayo yuuruka Torowas, min pon-
 ndii ruunde Samotaras. Jaango

† 15:34 E dereeji booydi, goddi ngalaa aaya 34.
 maayo manngo.

§ 15:39 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde

majjum, min ponndii Neyapolis.
¹² Min yuwi doon, min ponndii Filipi. Filipi wo ngalluure mawnde e leydi Makedoniya nde Romankooɓe ndawranta. Min ngadi balde seeda doon. ¹³ Nyalaande fowteteende, min njaltiri wuro ngoon hedde daande maayo to min miili Alhuudiyankooɓe na mboownoo wadude du'aare. Min tawi doon rewbe ina kawriti. Min njoodii, min mbaajii ɓe. ¹⁴ Gooto maɓɓe wo debbo jukkudo Laamɗo bi'eteedo Lidiya. Wo o connoowo kaddule bodeeje, jeyaado ngalluure wi'eteende Tiyatira. Imo hettindii waaju oon, de Joomiraado omti ɓernde makko faa o jaɓa ko Pool waajotoo duum. ¹⁵ Kanko e koreeji makko fuu ɓe lootaa lootagal batisima. Caggal duum, o nyaagii min, o wi'i:

—Si odon tiigorii kam mi goondindo Joomiraado fu, ngaree suudu am, mbeeranon kam.

O tilsinani min faa min njaɓi.

No Pool e Silas ngattiraa ley kasu

¹⁶ Nyannde wootere miden njaha to nokkuure wadirde du'aare. Kordo gondudo e ginnaaru hawriti e amin. Wo o ji'owo ko warata. Joomiraabe makko keɓii kaalisi keewɗo e ndaggadaaku makko nguun. ¹⁷ O jokki min, minen e Pool, imo feekoo, imo wi'a:

—Yimɓe ɓe wo gollanoobe Laamɗo Toowɗo! Iɓe mbaajoo on laawol kisindam!

¹⁸ Balde keewɗe imo wada noon faa ɓernde Pool ummii, hucciti e makko, wi'i ginnaaru nduun:

—Saabe Iisaa Almasiihu, yaltu e debbo o!

Ginnaaru nduun yalti wakkati oon pay. ¹⁹ Nde joomiraabe kordo oon paamunoo laawol muɓɓen hemrude ceede e makko timmii fu, nanngi Pool e Silas, ndaasi dum'en ngaddi faa ley luumo yeeso sarotoobe wuro ngoon. ²⁰ Ndeen ɓe njaari dum'en to hooreeɓe, ɓe mbi'i:

—Worɓe dido ɓe wo Alhuudiyankooɓe. Iɓe ngadda baasi e wuro meeden ngo. ²¹ Iɓe mbaajoo

al'aadaaji di ndaganaaki en njaɓen naa ngollen, sabo en Romankooɓe.

²² Jamaa oon ummanii ɓe. Hooreeɓe ɓeen njamiri ɓe ɓortee kaddule maɓɓe, de ɓe piiree loosi.

²³ Be piyaa faa naawi, ɓe paddaa ley kasu. Hooreeɓe ɓeen njamiri kayboowo kasu oon hayba ɓe faa wooda. ²⁴ Oon le, nde hebunoo yamiroore ndeen fu, nanni ɓe e ley suudu kasu hakkundeeru. O geeyiri koyɗe maɓɓe geeyelle ledde.

²⁵ Hakkunde jemma oon, Pool e Silas ina ngada du'aare, ina njimana Laamɗo. Kasunkooɓe wɓɓe ɓeen du ina kettindanii ɓe. ²⁶ De wakkati gooto, leydi dimmbii dimmbagol manngol faa joyyinirde kasu deen njergii. Wakkati oon du, dammbude deen fuu omtii, geeyelle kasunkooɓe deen fuu kaɓɓitii. ²⁷ Nde kayboowo oon finnoo de yi'i dammbude kasu deen ina omtii fu, soorti kaafaahi muudum faa waritoo, miilii kasunkooɓe ɓeen ndoggii. ²⁸ Pool yeewnii faa toowi, wi'i mo:

—Taa wadu hoore maa ko boni, min fuu do min ngon!

²⁹ Ndeen kayboowo oon ɗaarii jaynorgol. O doggiri kasu to Pool e Silas ngon toon, o hippii yeeso muɓɓen, heddi imo diwna. ³⁰ Caggal duum, o wurtini ɓe, o wi'i ɓe:

—Joomiraabe, noy kaanumi wadude faa mi hisa?

³¹ Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Goondin Iisaa Joomiraado, ndeen a hisan, aan e koreeji maa fuu.

³² Be mbaajii mo konngol Joomiraado, kanko e koreeji makko fuu.

³³ Faa ɓooyti seeda, ley jemma oon o yaari ɓe, o lootowi barme maɓɓe. Wakkati oon du o lootaa lootagal batisima, kanko e koreeji makko fuu.

³⁴ O nanni Pool e Silas suudu makko, o hokki dum'en nyaamdu. Kanko e koreeji makko fuu ɓe ceyii sabo ɓe keɓii goondinde Laamɗo.

³⁵ Nde weetunoo ndeen, hooreeɓe Romankooɓe neli yimɓe laamu mbi'a kayboowo oon yoppa worɓe dido

been. ³⁶ Kayboowo oon haalanowi dum Pool, wi'i:

—Hooreeɓe been nuli njoppedon. Mburtee joonin, njehee e jam.

³⁷ Ammaa Pool jaabii, wi'i:

—Be njamirii min piyee yeeso yimɓe tawa min caraaka, fay si min diɗo fuu min Romankooɓe. Be nanni min e kasu. Joonin ɓe njaltiniran min cuncukka naa? Dum kaa laatataako. Sanaa kamɓe e ko'e maɓɓe, ɓe ngara ɓe njaltina min!

³⁸ Yimɓe laamu ɓeen kaaltani hooreeɓe Romankooɓe ɓeen haala kaan. Been kuli nde nannoo Pool e Silas wo Romankooɓe ndeen. ³⁹ Be njehi, ɓe curowi dum'en, ɓe mburtini dum'en kasu toon. Be nyaagii dum'en ndilla wuro ngoon. ⁴⁰ Nde Pool e Silas njaltunoo e kasu ndeen, naati galle Lidiya. Be nji'i sakiraaɓe ɓeen, ɓe cemmbini ɓerde muɓɓen. Caggal duum, ɓe ndilli.

17

No Pool e Silas mbaajorii ley Tesaloniiki

¹ Pool e Silas peyyiti Amfipolis e Apoloni faa njottii Tesaloniiki. Ina woodi waajordu Alhuudiyankooɓe toon du. ² Pool wadi no woowri, naati ley waajordu nduun. Nyalaade powteteede tati imo liddundura e maɓɓe imo fiirtana ɓe Binndi diin. ³ O fiirtani ɓe, o holli ɓe ina tilsunoo Almasiihu oon torree, ummintinee e maayde. O wi'i ɓe:

—Iisaa mo mbaajotoomi on haala muudum oon, kam woni Almasiihu.

⁴ Woɓɓe maɓɓe tannyori dum goonga, njokki mo, kanko Pool, e Silas. Yimɓe Geresankooɓe rewoɓe Laamɗo heewɓe e rewɓe saahiibe duuduɓe du njokki ɓe.

⁵ Alhuudiyankooɓe ɓe nganaa goondinɓe ɓeen kiri Pool e Silas, nanngi yimɓe huyfuɓe yiilotooɓe ley luumo, kawrunduri dum'en. Be njirkiti ngalluure ndeen fuu. Be naati e galle Yason, iɓe piloo Pool e Silas faa ɓe njaara dum'en yeeso yimɓe wuro. ⁶ Nde ɓe kunnginoo yiitude dum'en ndeen, ɓe ndaasi Yason e sakiraaɓe woɓɓe, ɓe ngaddi dum'en

to sarotooɓe ngalluure ndeen, iɓe peekoo, iɓe mbi'a:

—Yimɓe umminooɓe baasi e aduna o fuu ngarii do. ⁷ Yason weerni dum'en! Be fuu ko ɓe ngadata duum ina luttunduri e sariya kaananke Roma mawɗo oon. Iɓe mbi'a kaananke godɗo ina woodi, bi'eteedo Iisaa.

⁸ Haalaaji diin njirkiti jamaa oon e sarotooɓe ngalluure ndeen.

⁹ Sarotooɓe ɓeen njomnii Yason e wonduɓe e muudum ɓeen, njabi buudi diin, de njooɗi dum'en.

No yimɓe Bereya njabborii Kabaaru Lobbo

¹⁰ Jemma oon pay, sakiraaɓe ɓeen neli Pool e Silas Bereya. Nde ɓe njottinoo ndeen, ɓe njehi to waajordu Alhuudiyankooɓe. ¹¹ Yimɓe wonɓe doon ina ɓuri Alhuudiyankooɓe wonɓe Tesaloniiki ɓeen jikku lobbo. Be njakkitorii konngol Pool ngool e juude diidi. Iɓe piloo ley Binndi diin nyannde fuu faa ɓe ndaara yalla ko Pool waajii duum wo goonga.

¹² Heewɓe e maɓɓe ngoondini, kam e rewɓe Geresankooɓe saahiibe e worɓe Geresankooɓe heewɓe.

¹³ Nde Alhuudiyankooɓe Tesaloniiki paamunoo Pool waajake konngol Laamɗo ley Bereya ndeen, ɓe ngari toon, ɓe njirkiti jamaa oon, ɓe ummini hakkillooji muɓɓen. ¹⁴ Wakkati oon fu, sakiraaɓe ɓeen neli Pool to maayo manngo faa hooya laana, de Silas e Timote keddi doon. ¹⁵ Dowtuɓe Pool ɓeen njaadi e muudum faa Ateena. Pool yeccini ɓe Bereya faa ɓe kaalana Silas e Timote ngara to muudum law.

No Pool waajorii ley ngalluure wi'eteende Ateena

¹⁶ Pool ina doomi ɓe Ateena fadde maɓɓe warude. Bernde muudum naawi sanne ko yi'i no ngalluure ndeen foti heewde tooruuji noon.

¹⁷ Dum wadi de o haaldi e Alhuudiyankooɓe e rewoɓe Laamɗo wonɓe ley waajordu nduun. Nyannde fuu imo haalda e yimɓe wuro ngoon taliyaare to ɓe kawritata toon. ¹⁸ Woɓɓe ley filotooɓe paamal

wi'ete6e Epikuri'en e Sitoyno'en njaabunduri e makko. Wob6e ina mbi'a:

—Dume borbortoowo o haalata?

Wob6e du ina mbi'a:

—Imo nanndi e baajotoo6o haala tooruuji janani.

Walaa ko 6e mbiiri noon si wanaa haala Iisaa e ummital maay6e o waa-jinoo 6e.

¹⁹ Ndeen 6e kooyi Pool, 6e njaari dum waamnde to kawrital Areyopagus* wadata. Be mbi'i dum:

—Miden njidi anndude diina keso mo mbaajotodaa oon. ²⁰ Si goonga, ada to66a e noppi amin haalaaji di min mboowaa nanude. Miden njidi anndude maanaa majji.

²¹ Tawi Ateenankoo6e e janan6e joodi6e toon 6een ngollataa huunde fuu si wanaa hettindaade huunde heyre naa fillitaade nde.

²² Ndeen Pool darii hakkunde kawrital Areyopagus, wi'i:

—Ateenankoo6e, mi yi'ii on yidube diina moodon sanne. ²³ Sabo ko njiiltiimi e ngalluure moodon duum, mi yi'ii cuudi moodon dewirdi, mi tawii ina winndaa e ittirde sadaka wootere: «Saabe Alla mo anndaaka».† Ndelle, Alla mo on anndaa oon, kam mbaajotoomi on. ²⁴ Laamdo tagudo adunaaru e ko woni e muudum fuu oon, kam woni jom kammu e leydi. O joodataako ley cuudi nyi6iraadi juude. ²⁵ O haajaaka yim6e ngollana mo fay huunde, sabo kanko hokkata tageefo ngoon fuu nguurn-dam e foofaango e huunde fuu. ²⁶ E neddo gooto Laamdo wurtiniri lenyi diin fuu, joyyini dum'en e adunaaru ndu. Gilla dum wadaay, o darnii wakkatiiji e keeri kodorde mu66en. ²⁷ Laamdo wadii dum faa 6e piloo dum, 6e memmemta faa 6e njiita dum. E dum fuu o woddaaki fay gooto e meeden. ²⁸ Kam wadi de eden mbuura, eden njaha, eden ngoni do. Hono noon du yimoobe moodon

wob6e mbi'i: «Enen du, en yuwdi makko.»

²⁹ Sabo en yuwdi makko, en kaanaa miilaade imo nanndi e tooru moyyiniraandu kanje naa cardi naa hayre sehaande, nde neddo moyyinirta nyeenyal e hakkillo.

³⁰ Laamdo rewtdaaki yim6e nde ngonnoo ley majjere ndeen. Joonin, o yamirii yim6e fuu tuuba do tawaa fuu. ³¹ Sabo o wadii nyannde nde o sarotoo adunaaru ndu e fonnditaare. O sarortoo dum e neddo mo o subii oon. O hollii yim6e fuu dum wo goonga nde o ummintinnoo neddo oon e maayde.

³² Nde 6e nannoo Pool ina waajoo haala ummital maay6e ndeen, wob6e na njalnoro mo, de wob6e na mbi'a:

—Min kettindoto waaju maa o nyannde wonnde.

³³ Nii Pool wurtorii ley ma66e. ³⁴ Wob6e njokki mo, ngoondini. Gooto ma66e ina wi'ee Diyonisiiyus, jeyaado e kawrital Areyopagus. Kam e debbo bi'eteedo Damaris, e wob6e katin du ngoondini.

18

No Pool golliri ley ngalluure wi'eteende Korintu

¹ Caggal duum, Pool dilli Ateena, yehi Korintu. ² O tawi toon Alhuudiyanke bi'eteedo Akila, jeyaado leydi mbi'eteendi Ponta. Booyaay ko oon e deekum bi'eteedo Pirisilla yuuri Itali, sabo Kalawdiyus kaananke mawdo oon yamiriino Alhuudiyankoo6e fuu mburtoo Roma.* Pool yehi ndaarude 6e. ³ O wondi e ma66e doon, imo gollida e ma66e sabo wo o gadoowo hukumuuji hono no ma66e ni. ⁴ Nyalaande fowte-teende fuu, Pool ina liddundura e Alhuudiyankoo6e e Geresankoo6e ley waajordu. Imo filoo faa 6e ngoondina.

* **17:19** Areyopagus wo kawrital 6urngal fuu toowude e ardi6e ngalluure Ateena. † **17:23**

Ateenankoo6e ngadi e rewruude innde alla mo anndaaka, taa tooru ndu 6e njeggiti fuu mettina. * **18:2** Yamiroore Kalawdiyus riiwude Alhuudiyankoo6e Roma ndeen darnaama hitaande 49 naa 50 caggal rimeede Iisaa.

⁵ Nde Silas e Timote yuurnoo Makedoniya njottii Korintu ndeen, Pool watti hakkillo muudum fuu e waajaade, ina seedanoo Alhuudiyankooɓe ɓeen Iisaa woni Almasi-ihu. ⁶ Ammaa saabe ko ɓe calanii mo, iɓe njenna mo, o fiɗɗi kaddule makko, o wi'i ɓe:

—Si Laamɗo jukkake on fu, wo feloore moodon! Miin kaa, mi walaa feloore. Gilla joonin mi yahan to ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe.

⁷ O dilli doon, o yehi to gorko jokkudo Laamɗo, bi'eteedo Tiitu Yustus, mo galle muudum takkii e waajordu nduun. ⁸ Kirispus, hooreejo waajordu nduun oon, kam e koreeji muudum fuu ngoondini Joomiraado. Heewɓe e Korintunkooɓe hettindiibe ɓeen ngoondini, de lootaa lootagal batisima.

⁹ Jemma gooto Joomiraado haaldi e Pool ley holleede, wi'i:

—Taa hulu, taa deyyina. Waaja, ¹⁰ sabo mido wondi e maada. Fay gooto waawaa torrude ma. Mido woodi yimɓe heewɓe ley ngalluure nde.

¹¹ Pool joodii hakkunde maɓɓe hitaande e lebbi jeegom, ina janngina ɓe konngol Laamɗo.

¹² Nde Galliyo laaminoo leydi Akaya ndeen, Alhuudiyankooɓe paamiri, ummanii Pool, njaari ɗum suudu sariya, ¹³ peli ɗum, mbi'i:

—Gorko o na nannga hakkillooji yimɓe faa ndewra Laamɗo e laawol ngol wanaa Tawreeta Muusaa.

¹⁴ Pool anniyii faa jaaboo ɓe, de Galliyo wi'i Alhuudiyankooɓe ɓeen:

—Alhuudiyankooɓe, si tawii wo toonya naa gollal bonngal o wadi on, mi jabanon on ko mbullitidon dow makko ɗuum. ¹⁵ Ammaa wo ɗum jeddi dow haalaaji diina moodon e inde tan. Wo jeddi dow sariya moodon onon. Ndelle sanaa carodon onon e ko'e moodon. Miin kaa, mi sarataako kulle deen!

¹⁶ Caggal ɗuum, o wurtini ɓe suudu sariya nduun. ¹⁷ Joonin le, ɓe

fuu ɓe nanngi Sosteni, hooreejo waajordu nduun, ɓe piyi ɗum yeeso suudu sariya doon. Ammaa e ɗum fuu Galliyo hillaaka fey.

No Pool yeccorii Antiyoki

¹⁸ Pool ɓooyti doon balde keewde. Caggal ɗuum, o waynunduri e saki-raabe ɓeen, o naati laana, o fondii Siiriya, kanko e Pirisilla e Akila. Fadde makko naatude laana kaan, o labi hoore makko nokku bi'eteedo Kankiriya saabe ko o hunii Laamɗo. ¹⁹ Be njottii Efeesu. Pool yoppi doon Pirisilla e Akila. Kam kaa naati waajordu ina liddundura e Alhuudiyankooɓe ɓeen. ²⁰ Be nyaagii mo o wonda e maɓɓe, de o jabaay. ²¹ Nde o waynundurannoo e maɓɓe ndeen, o wi'i:

—Mi wartowan to moodon si Laamɗo jabii.

O naati laana, o dilli Efeesu. ²² O yehi faa o yottii Kaysariya, de o yeenti Urusaliima faa o jowta kawrital goondinɓe ngaal. Caggal ɗuum, o yehi Antiyoki.

Jahaangal Pool tataɓal

²³ Pool ɓooyti toon seeda de dilli. O feyyiti leydi Galaatiya e leydi Firigiya, imo yaha imo semmbina berde taalibaaɓe toon fuu.

No Apolos waajorii ley Efeesu e Korintu

²⁴ Alhuudiyanke bi'eteedo Apolos, dimaado Alesandiri, wari Efeesu. Wo o baawɗo haala, anndudo Binndi diin, ²⁵ janngado laawol Joomiraado. Imo teenji e waaju sanne, imo janngina kabaaru Iisaa faa laaɓa. De wo lootagal batisima ngal Yaayaa wadunoo ngaal tan o anndi. ²⁶ Imo waajoroo tannyoral e ley waajordu nduun. Nde Pirisilla e Akila kettindaninoo mo fu, njaari mo, piirtani mo laawol Laamɗo ngool, ɓeydani mo ko o anndaano. ²⁷ Nde Apolos anniyinoo yaade leydi Akaya ndeen, sakiraabe ɓeen mballi mo. Be mbinndani taalibaaɓe wonɓe toon ɓeen bataaki njaɓɓoo mo faa wooda. Nde o yottinoo toon ndeen, o walli goondinɓe ɓeen e dow moyyere

Laamdo sanne. ²⁸ Sabo imo yedda Alhuudiyankooɓe imo liɓa haala muɓɓen hakkunde yimɓe, imo hollira dum'en ley Binndi Ceniidi wo Iisaa woni Almasiihu.

19

No Pool sembindiniri goondinbe ley Efeesu

¹ Nde Apolos wonnoo Korintu ndeen, Pool jokki laawol ley baamle, yehi Efeesu. O tawi toon taalibaaɓe.

² O yami dum'en, o wi'i:

—Nde ngoondinnodon ndeen yalla on keɓii Ruuhu Ceniido naa?

Be njaabii mo:

—Min nanaay yalla Ruuhu Ceniido ina woodi du, sakko min keɓa.

³ O yami ɓe, o wi'i:

—Ndelle, lootagal batisima ngale keɓudon?

Be njaabii, ɓe mbi'i:

—Lootagal batisima Yaayaa ngaal.

⁴ Pool wi'i:

—Yaayaa lootirii yimɓe batisima tuubugol hakke, ina wi'a yimɓe ɓeen ngoondina garoowo caggal muudum oon, dum woni Iisaa.

⁵ Nde ɓe nannoo dum ndeen, ɓe lootaa lootagal batisima dow innde Iisaa Joomiraado. ⁶ Nde Pool yownoo juude muudum dow maɓɓe fu, Ruuhu Ceniido jippii e maɓɓe, iɓe kaalda demle janane, iɓe kaalda annabaaku.

⁷ Iɓe ngada hono yimɓe sappo e dido.

⁸ Pool naati e ley waajordu nduun, ina waajaroo ɓe tannyoral haddi lebbi tati. Imo haalda e maɓɓe, imo liddundura e maɓɓe, imo filoo faaminde ɓe haala laamu Laamdo. ⁹ Ammaa yoorɓe ɓerde na ngonni ley maɓɓe, njaɓaay goondinde, ina mbonna laawol Joomiraado ngool yeeso yimɓe fuu. Dum wadi de Pool seedi e maɓɓe, yaari taalibaaɓe ɓeen feere, ina waajoo dum'en nyannde fuu e ley jangirde neddo bi'eteedo Tiranus. ¹⁰ O golliri noon faa hiɓɓi duubi didi, faa joodiibe e leydi Aasiya ɓeen fuu nani konngol Joomiraado

ngool, gilla e Alhuudiyankooɓe faa e Geresankooɓe.

¹¹ Laamdo hokki Pool wadude kaayeeffiji mawdi. ¹² Fay tekke e kaddule meemude ɓannu makko ina njaaree, njowee e dow nyawɓe. Nyawɓe ɓeen ndada e nyawu-uji muɓɓen, ginnaaji na mburtoo e muɓɓen. ¹³ Woɓɓe ley Alhuudiyankooɓe na njiiloo faa ndiwa ginnaaji. Be pili riiwrude dum'en e innde Iisaa, ɓe mbi'i:

—E Innde Iisaa mo Pool waajotoo haala muudum oon, njaltee!

¹⁴ Gooto e hooreɓe almaami'en, Alhuudiyanke bi'eteedo Sikewa, ɓiɓɓe muudum worɓe njeddo ngadii noon, ¹⁵ faa ginnaaru jaabii dum'en, wi'i:

—Midɓo anndi Iisaa, Pool du midɓo anndi haala muudum. De onon kaa, wo on ɓeye?

¹⁶ Neddo gondudo e ginnaaru oon hipporii ɓe semmbe faa jaalii ɓe, torri ɓe faa ɓe ndoggi. Be njalti suudu nduun ɓalli ɓoli barmudi. ¹⁷ Kabaaru majjum sankitii hakkunde Alhuudiyankooɓe e Geresankooɓe joodiibe Efeesu fuu. Kulol nanngi ɓe fuu, innde Iisaa Joomiraado teddinaa. ¹⁸ Heewɓe e goondinbe ɓeen ngari, kaalti lutti di ngadunoo. ¹⁹ Dabarankooɓe heewɓe kawrunduri dewte muɓɓen, mbuli de yeeso yimɓe fuu. Be kiisii coggu majje, ɓe tawi ina wada buudi cardi ujunaaje capande joy.* ²⁰ Hono nii, haala Joomiraado kaan ɓeydorii sankitaade e heewude semmbe.

No fitina mawdo wadiri ley Efeesu saabe laawol Joomiraado

²¹ Caggal duum, Pool siini feyyitinde Makedoniya e Akaya faa fonndoo Urusaliima. O wi'i:

—Si mi tilake toon fu, tilay mi yaha Roma du.

²² O neli gollidooɓe e makko dido, Timote e Erasta, njaha Makedoniya. Kanko kaa, o heddi leydi Aasiya seeda. ²³ Wakkati oon, fitina mawdo wadi saabe laawol Joomiraado ngool.

* **19:19** Dum hawrata e golle jokolle faa wada duubi hemre e capande joy.

24 Baylo tafoowo cardi bi'eteedo Demetirus ina tafa cuuroy cardi nandukoy e suudu tooru wi'eteendu Artemis. Imo heba e majjum tino heewngo, kanko e golloobe makko. 25 O hawrunduri dum'en, kam'en e golloobe golle juude hono maabe, o wi'i be:

—Yigiraabe, odon anndi wo e gollal ngal jawdi meeden fuu yuuri. 26 Odon nji'a, odon nana no Pool oon hebiri hakkillo yimbe heewbe, ina wosina dum'en, wanaa ley Efeesu do tan, ley leyde Aasiya fuu. Imo wi'a be kulle deweteede de yimbe moyyiniri juude muuben deen nganaa deweteede. 27 Si jokkirii nii fu, yimbe mbonnan golle meeden. Wanaa dum tan, yimbe ndaardan suudu tooru Artemis nduun du hono bolum. Yimbe celan teddinde tooru meeden mawndu ndu wonbe Aasiya e adunaaru ndu fuu ndewata nduun.

28 Nde be nannoo haalaaji diin ndeen, berde maabe kuubi, heddii ibe peekoo, ibe mbi'a:

—Artemis Efeesunkooobe wo mawdo! Artemis Efeesunkooobe wo mawdo!

29 Ngalluure ndeen fuu jiiibii. Jamaa oon fuu doggiri taliyaare fijo ndeen. Be ndaasi Gayus e Aristarka Makedoniyankooobe, yaadiraabe Pool been. 30 Pool ina yidi naatude hakkunde jamaa oon, ammaa taalibaaabe been kadi mo. 31 Woobe ley hooreebe leydi Aasiya, yigiraabe makko, neli e makko ina nyaagoo mo taa o naata taliyaare toon. 32 Wakkati oon, jamaa oon ina jiiibii sanne. Bee do ina mbullana dum, bee to ina mbullana dum ga. Ko buri heewude e yimbe been, anndaa fay ko waddi dum'en doon. 33 Yoga e jamaa oon kaaltani haala ka gorko bi'eteedo Alesandere mo Alhuudiyankooobe been ngadi kaaloowo muuben. Alesandere muuyi jakkanaade yimbe muudum been, de huncani jamaa oon junngo faa haalda e muuben. 34 Ammaa nde be annditinnoo wo o Alhuudiyanke ndeen, be fuu be keddii ibe yeewnoo faa wadi leeruujii didi, ibe mbi'a:

—Artemis Efeesunkooobe wo mawdo!

35 Ko saktii, binndoowo ngalluure ndeen deyyini jamaa oon, wi'i:

—Onon Efeesunkooobe, ngalluure Efeesu nde woni hayboore suudu dewal Artemis deweteedo mawdo oon, kam e natal muudum yuurungal dow kammu ngaal. Yimbe fuu na anndi dum. 36 Fay gooto waawaa yeddude dum. Ndelle odon njeji jippinde hakkillooji moodon taa ngolliron fay huunde e henyaa. 37 Worbe be ngaddudon been, nganaa wujjoobe kulle suudu dewal, nganaa yennoobe deweteedo meeden oon. 38 Si tawii Demetirus e tafoobe cardi been ina ngoodi ko njidi wullitaade fu, nyalaade careteede ina ngoodi, sarotoobe du na ngoodi. 39 De si na woodi ko pilotodon ko buri dum fu, wo to kawrital saahiibe dum saroytee. 40 Eden mbaawi felireede murtere wadunde hannden ndeen, sabo fitina ga'udo nii walaa sabaabu fay gooto.

Caggal haalaaji diin, o yoofi jamaa oon sankitii.

20

No Pool yaari leyde Makedoniya e Geres

1 Nde fitina oon faltinoo ndeen, Pool hawrunduri taalibaaabe been, de semmbiniri dum'en e haala. Caggal duum, waynii dum'en, fonndii Makedoniya. 2 O yiiltii ley leydi ndiin, imo semmbina yimbe toon e waajuuji keewdi. Caggal duum, o yottii Geres. 3 O wadi toon lebbi tati. Nde o segilinoo faa o naata laana yaade Siiriya fu, o nani Alhuudiyankooobe ndawridii faa mbara mo. Ndelle o anniyii yeccoraade laawol Makedoniya. 4 Inan yaadiraabe makko: Sopater bii Pirrus jeyaado Bereya, e Aristarka e Sekundus jeyaabe Tesaloniiki, e Gayus jeyaado Derbe, e Timote. Woodi du Tikiku e Torofim jeyaabe leydi Aasiya. 5 Been ardii min, ndoomowi min wuro wi'eteengo Torowas. 6 Minen, min naati laana yaade Filipi caggal iidi buuru mo

wattaaka rabilla. E ley balde joy min kewti 6e Torowas, min ngadi doon jeddiire.

No Pool iirtiniri Ewtikus

⁷ Nyannde arandeere e jeddiire, tawi miden kawriti faa min keltoo buuru.* Pool ina waajoo yimbe been, sabo imo anniyii dillude jaango majjum. O heddi e waaju oon faa hakkunde jemma. ⁸ Lampe keewde ina ngoni e ley suudu dowuuru ndu min kawriti ley muudum nduun. ⁹ Suka jokolle bi'eteedo Ewtikus ina joodii dow feneetere. Ko Pool juutini waaju muudum oon duum, Ewtikus nɔɔɔ, faa daanii doyngol teddungol. O saami yuude e feneetere sooro tataɔo ngoon. Nde 6e kuncunoo mo ndeen, tawi o maayii. ¹⁰ Ammaa Pool jippii, hippii e makko, hooyi mo e juude muudum, wi'i:

—Mbaaltee! Yonki makko wartii!

¹¹ Ndeen Pool yeenti, heltii buuru, nyaami. Caggal duum, o warti e waaju makko faa weeti, de o dilli. ¹² Suka jokolle oon hooraa ina wuuri. Dum waaltini berde maɔɔe sanne.

No Pool waynorii hooreeɔe goondinbe wonbe Efeesu

¹³ Minen, min artii yaade, min naati laana yaade Asos do min njeyi nannude Pool, sabo imo anniyii yaarude toon koyde. ¹⁴ Nde min tawunduri Asos ndeen, min nanni mo laana, min njottii Mitilene. ¹⁵ Min yuwi doon e laana, min njottowii jaango muudum yeeso ruunde† Kiyos. Faɔɔi-jaango muudum min paltorii dakkol ruunde Samos, de faɔɔiti-janngo mum min njottii Miletus. ¹⁶ Pool anniyii wosaade Efeesu, faa taa ɔooya ley leydi Aasiya ndiin. Imo henyani yottaade Urusaliima nyannde iidi benndal alkama si tawii na laatoo.

¹⁷ Nde Pool wonnoo Miletus ndeen, nelani hooreeɔe kawrital goondinbe Efeesu been. ¹⁸ Nde 6e ngarnoo ndeen, o wi'i 6e:

—Odon anndi no ngorrumi e moodon gilla nde koyngal am naatunoo e leydi Aasiya ndi faa warde hannden. ¹⁹ Mi golliranii Joomiraado leeyinkinaare fuu, kam e gondi keewdi e torraaji di Alhuudiyankooɔe umminani kam diin. ²⁰ Odon anndi mi suudaay on huunde fuu ko nafata on, mi waajake on, mi jannginii on hakkunde yimbe e ley galleeji moodon. ²¹ Mi tindinii Alhuudiyankooɔe e Geresankooɔe fuu tuubana Laamdo, ngoondina Joomiraado meeden Iisaa. ²² Joonin, Ruuhu Ceniido na yaara kam Urusaliima, mi anndaa ko hewtoytoo kam toon. ²³ Ko anndumi tan, Ruuhu Ceniido oon na holla kam ley gure deen fuu ina wi'a kam geyyelle e torraaji ina ndoomi kam. ²⁴ De miin kaa, mi hiisaaki nguurndam am e maayde am fuu si mi timminii dadundurgol, mi hebii yottinde gollal ngal Iisaa Joomiraado halfini kam ngaal. Gollal ngaal woni seedaade Kabaaru Lobbo haala hinney Laamdo.

²⁵ Mi yiilake hakkunde moodon, mido waajoo haala laamu Laamdo. De joonin mido anndi on nji'oytaa kam katin. ²⁶ Dum wadi de mido sappoo on hannden dum do: si tawii gooto moodon halkii, wanaa feloore am. ²⁷ Sabo mi waajake on anniyaaaji Laamdo fuu, mi suudaay on fay huunde. ²⁸ Ndeenee ko'e moodon, ndeenon caggal ngal Ruuhu Ceniido halfini on faa kaybon ngaal. Laatodon durooɔe kawrital goondinbe Laamdo, ngal soodiri yiyyam biyum. ²⁹ Miin, mido anndi caggal am yimbe bonbe cooroto e ley moodon hono no pobbi jolbudi, katin du di accataa caggal ngaal. ³⁰ Fay e ley moodon danyan worbe ummiibe ina mbaajoo waajuuji fewreeji faa pooda taalibaabe been njokka dum'en. ³¹ Dum le, kakkilon! Miccitodon, jemma e nyalooma fuu faa wadi duubi tati, mi selaay tindinirde gooto moodon fuu e gondi.

* **20:7** Heltaade buuru ina fiirta rewruude Laamdo hiraande seniinde. † **20:15** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

³² Joonin, mido halfina on Laamdo, e konngol hinney muudum. Konngol ngool ina waawi sembinde on e ley goondinal mon, hokka on ko resani senii6e fuu. ³³ Abada mi muuyaay fay huunde e moodon, wanaa cardi, wanaa kanje, wanaa kaddule. ³⁴ Onon e ko'e moodon, odon anndi juude am de kumti haajuuji am e haajuuji wondube e am. ³⁵ Mi hollii on e kabaaruuji diin fuu, sanaa ngolliron noon, mballon tampu6e. E ley duum fuu, miccodon dii do haalaaji di Joomiraado meeden Iisaa haali kam e hoorem: «Kokkudo 6uri kokkaado barke.»

³⁶ Nde Pool tilinoo haalde dum ndeen, kam e ma66e fuu 6e kofii, 6e ndu'ii. ³⁷ Be fuu 6e mboyi bojji mawdi, 6e kippii e Pool, 6e mucciium. ³⁸ Ko 6uri mettude 6e fu, ko o wi'i 6e nji'ataa mo katin duum. Cagal duum, 6e dowti mo faa o naata laana maayo.

21

No Pool yaari Urusaliima

¹ Nde min ceedunoo e ma66e ndeen, min naati laana maayo, min mbosaaki, min njehi ruunde Kos. Jaango majjum, min njehi ruunde Rodosa. Min yuwi doon, min njottii wuro Patara. ² Min ke6i laana peyyitoocha yaade leydi Finisi. Min naati, min ndunnyi. ³ Nde min njahunoo faa min kaynii Ruunde Kipirus dakkol amin gere nano fu, min ponndii leydi Siiriya. Min njottii toon, min njippii wuro wi'eteengo Tirus.

Wo doon laana kaan jippinta gineeji muudum. ⁴ Min tawi taalibaa6e, min ngondi e mu66en doon balde jeddi. I6e mbiira Pool ley Ruuhu Ceniido taa yaha Urusaliima. ⁵ Nde jeddiire ndeen hi66unoo ndeen, min ndilli. Be fuu 6e dowti min faa min njalti wuro ngoon, kam6e e rew6e e sukaa6e. Min kofii hunnduko maayo manngo, min ndu'ii. ⁶ Nde min mbaynundurnoo ndeen, minen kaa

min naati laana, kam6e du 6e njeccii cuudi ma66e.

⁷ Nde min naatunoo laana Tirus min ndilli fu, min njehi Potolemayis. Min njowtowi sakiraa6e toon, min nyallidi e ma66e, min mbaali.

⁸ Jaango majjum, min ndilli doon, min njehi Kaysariya. Min naatowi suudu Filipu baajotoodo Kabaaru Lobbo oon, min njippanii dum. Wo o gooto hakkunde subaa6e njeddo Urusaliima been.* ⁹ Imo jogii 6i66e rew6e nayo 6e 6a6aaka, haaldoo6e annabaaku. ¹⁰ Nde min ngadunoo doon balde seeda fu, annabaajo bi'eteedo Agabus yuuri Yahuudiya, ¹¹ wari to amin. O hooyi ka66orgol Pool, o ha66i juude makko e koyde makko. O wi'i:

—Ruuhu Ceniido wi'i: nii Alhuudiyankoo6e won6e Urusaliima been ka66irta jeydo ka66orgol ngol oon, ngatta dum e juude yim6e 6e nganaa Alhuudiya'en.

¹² Nde min nannoo dum ndeen, minen e jeyaa6e doon been fuu, min nyaagii Pool taa yaha Urusaliima. ¹³ Pool kaa jaabii, wi'i:

—Dume wadi de odon mboya, odon keccindina 6ernde am? Miin, mido segilanii ko wanaa ha66eede tan, mido segilanii fay maayde ley Urusaliima saabe innde Iisaa Joomiraado.

¹⁴ Nde min paamunoo min mbaawaay waylitinde anniya makko ndeen, min celi mo, min mbi'i:

—Joomiraado wada muuyde muudum!

No Pool yottorii Urusaliima de hawriti e Yaakuuba

¹⁵ Nde wadunoo balde seeda fu, min cegilii, de min ponndii Urusaliima. ¹⁶ Taalibaa6e Kaysariya wo66e njaadi e amin, njaari min galle gorko bi'eteedo Manason faa min njippanoo dum. Manason wo jeyaa6e Kipirus, laatiido taalibaaajo gilla ko 6ooyi.

¹⁷ Nde min njottinoo Urusaliima ndeen, sakiraa6e been nja66orii

* **21:8** Golle Nulaabe 6.1-6, 8.5.

min seyo. ¹⁸ Jaango majjum, min njaadi e Pool to Yaakuuba. Mawbe kawrital goondinbe been fuu ina tawaa toon. ¹⁹ Caggal ko o jowti be duum, o fillitanii be huunde fuu ko Laamdo wadani yimbe be nganaa Alhuudiyankooobe saabe golle makko. ²⁰ Nde be nannoo dum ndeen, be njetti Laamdo. Be mbi'i Pool:

—Sakiike amin, a yi'ii Alhuudiyankooobe ujunaaje ngoondinii. Faa hannden i'be tinnii e jokkude Tawreeta Muusaa. ²¹ Be kaalanaama ada jangina Alhuudiyankooobe wonbe hakkunde lenyi goddi njoppa Tawreeta Muusaa, mbiidaa taa taada sukaa'be mu'bben katin, taa njokka al'adaaji diin katin. ²² Ndelle, noy ngadeten? Sabo tannyoral be nanan a warii. ²³ Wadu ko min kaalante duum. Miden njogii do worbe nayo wadanbe Laamdo hunayeere. ²⁴ Yaadu e ma'bbe, de laamnidaa hoore maa e ma'bbe, njobaa ko be kaani yobude duum, faa be la'bee. Ndeen yimbe fuu anndan ko haaletee dow maada duum fuu wanaa goonga. Be anndan aan e hoore maa ada jokki Tawreeta Muusaa. ²⁵ Goondinbe yuurube e lenyi goddi been, min mbinndanii dum'en ndeentoo e ko hirsanaa tooruuji e yi'iyam e ko saadi, kam e jeenu.

²⁶ Pool hooyi worbe been, yaadi e mu'bben. Jaango majjum, o laamnidaa e mu'bben laabal diina. O naati suudu dewal mawndu nduun, o haalani almaami'en been. O wi'i si nyalaade laamnugol deen ki'bbii fu, mono e ma'bbe fuu wadane' sadaka.

No Pool nanngiraa ley suudu dewal mawndu

²⁷ Nde balde jeddi deen badinoo hi'bbude ndeen, Alhuudiyankooobe wobbe yuurube leydi Aasiya nji'i Pool e ley suudu dewal mawndu nduun. Be ummini hakkillooji yimbe been fuu, be nanngi mo. ²⁸ I'be peekoo, i'be mbi'a:

—Israa'ilankooobe, mballee min! O woni gorko janginoowo yimbe e ley nokkuuje deen fuu ina liddoo yimbe lenyol meeden, ina liddoo Tawreeta

meeden, ina liddoo nokku ceniido o. Joonin kaa, o waddii fay Gere-sankooobe e ley suudu dewal mawndu ndu. O tuuninii nokku ceniido o!

²⁹ Walaa ko be mbiiri noon si wanaa ko be njiinoo Torofim Efeesunke oon ina wondi e Pool ley ngalluure ndeen. I'be cikka Pool nanniino mo e ley suudu dewal mawndu nduun.

³⁰ Jirkitaango ngoon huu'bi ngalluure ndeen. Yimbe ina njaltira tatteeji diin fuu. Be nanngi Pool, be ndaasi dum faa be mburtini dum suudu dewal mawndu nduun, de be ommbi dammbude deen wakkati oon law.

³¹ Nde be pilotonoo faa be mbara Pool ndeen, tawi hooreejo sordaasiibe oon humpitake Urusaliima fuu jii'bage.

³² Wakkati oon, o hooyi sordaasiibe e mawbe mu'bben, o doggani jamaa oon. Nde yimbe been njiinoo mo kanko e sordaasiibe been ndeen, celi fiyude Pool. ³³ Hooreejo oon battii Pool, yamiri Pool nanngi, ha'bbiree callali didi. O yami,

—Gorko o wo moy? Dume o wadi?

³⁴ Jamaa oon ina feekoo. Bee ina yeewnoo dum, bee to ina yeewnoo dum to. Duko jii'biiko koon hadi mo faamude. Ndelle o yamiri Pool yaree ley suudu sooro sordaasiibe toon. ³⁵ Nde Pool warnoo faa yee'na kalikali sooro oon, sordaasiibe been ndonndii mo saabe nyanngere jamaa ndeen, ³⁶ sabo yimbe heewbe ina njokki mo ina peekoo, ina mbi'a:

—Ittu yonki makko!

No Pool jaaborii yimbe Urusaliima

³⁷ Nde sordaasiibe been ngarnoo faa nanna Pool ley sooro mu'bben ndeen, Pool wi'i hooreejo oon:

—Ina daganoo kam mi haalda e maa naa?

Oon wi'i mo:

—Aa? Ada waawi geresankooore naa? ³⁸ Ndelle a wanaa Misiranke gadudo muurtere ko booyaay oon naa? A wanaa gardudo e wadoobe bar-ko'e ujunaaje nayo, de njaarudaa dum'en ley ladde naa?

³⁹ Pool jaabii, wi'i:

—Miin, mi Alhuudiyanke dimaado Tarsus ley leydi Silisi. Ngalluure ndeen wanaa nde anndaaka koy. Mido nyaage ndujanodaa kam mi haalda e yimbe been.

⁴⁰ Hooreejo oon dujanii mo dum. Pool darii e dow yeentirde ndeen, bantani yimbe been junngo. Nde be ndeyyininoo ndeen, o haali e ibraninkoore, o wi'i:

22

¹ —Sakiraaɓe e baabiraaɓe, kettinee joonin faa mi seedanoo on mi jeyaa feloore nde njowudon dow am.

² Nde be nannoo wo ibraninkoore o haaldata e maɓɓe fu, deyyinaare ndeen beydii katin. O wi'i:

³ —Wo mi Alhuudiyanke dimaado Tarsus ley leydi Silisi. Ammaa Urusaliima do mawnumi. Gamaliyel wonnoo moodibbo am. Kanko janngini kam Tawreeta maamiraaɓe meeden oon faa laabi tal. Mido jingana Laamdo hono no ngorrudon hannden on fuu ni. ⁴ Mi torrii jokkuɓe Laawol ngool faa maayi. Mi nanngii worɓe e rewɓe, mi uddii dum'en ley kasu. ⁵ Almaami Mawdo e waalde Saahiiɓe been fuu ina ceedanoo kam, kam'en du. Wo e muɓɓen keɓumi derewol faa mi holla sakiraaɓe muɓɓen wonɓe Damas been. De njahumi faa mi haɓɓowa jokkuɓe laawol Iisaa wonɓe toon been, faa mi wadda dum'en Urusaliima faa njukkee.

No Pool haaliri haala tuubugol muudum

(Golle Nulaabe 9.1-19, 26.12-18)

⁶ Woodi, mido yaha faa badiimi Damas, wakkati hakkunde naange. Wakkati gooto annoora mawdo yuuri dow kammu, yayni, filii kam.

⁷ Caamumi e leydi, nanumi daande ina wi'a kam: «Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam?» ⁸ Njaabiimi, mbiimi: «Aan wo a moy, joomam?»

Nde mbi'unoomi noon fu, o wi'i kam: «Miin, wo mi Iisaa Nasaraatuujo mo torrataa oon.» ⁹ Wondube e am been nji'i annoora oon, ammaa be nanaay daande haaldunde e am ndeen.

¹⁰ Ndeen, mbiimi: «Joomiraado, dume ngadammi?» Joomiraado wi'i kam: «Umma, yahu Damas. A haalante toon ko Laamdo anniyii ngadaa fuu.» ¹¹ Wondube e am been dowi kam, njaari kam faa ley Damas, sabo delkugol annoora ngool wumnii kam.

¹² Ananiyas wo gorko kuldo Laamdo, jokkudo Tawreeta Muusaa. Alhuudiyanke wonɓe toon fuu ceedanii mo wo o moyyo. ¹³ O wari, o darii yeeso am, o wi'i kam: «Sool, sakiike am, wumtu!» De wakkati oon ni, mbumtumi, njiimi mo. ¹⁴ O wi'i: «Laamdo maamiraaɓe meeden oon subake ma faa paama muuyde muudum, faa nji'aa Ponnditiido oon, nanaa haala e hunduko muudum. ¹⁵ Sabo aan seedantoo mo yeeso yimbe fuu ko njiidaa e ko nanudaa. ¹⁶ Joonin, dume ndoomataa katin? Umma, lootedaa lootagal batisima, de njaaforedaa lutti maa e noddude innde Joomiraado.»

¹⁷ Caggal mi yeccake Urusaliima, mido wada du'aare ley suudu de wal mawndu, de won ko njiimi e holleede. ¹⁸ Ley holleede oon mi yi'i Joomiraado, wi'i kam: «Hanya law, yaltu Urusaliima, sabo be njabataa seedaaku ngu ceedantodaa kam nguun.» ¹⁹ Njaabiimi, mbiimi: «Joomiraado, iɓe anndi mido yahanoo ley cuudi baajordi diin fuu, mido uddannoo mido fiyanoo goondinbe ma been. ²⁰ Nde yiyyam Etiyen seedee maada oon yuppetenoo ndeen, mido darii, idum weli kam ko o waraa duum. Miin haybannoo kaddule warɓe mo been.» ²¹ Joomiraado jaabii kam, wi'i: «Yahu, mi nulete to woddi, to yimbe be nganaa Alhuudiyanke.»

No Pool wi'iri wo Romanke

²² Iɓe kettinani mo faa o haali haala ka. Ndeen be yepti daade maɓɓe, be mbi'i:

—Ittu mo e adunaaru ndu! O haanaa wuurude katin!

²³ Iɓe peekoo, iɓe njiila saayaaji maɓɓe, iɓe mbicca leydi. ²⁴ Hooreejo oon yamiri Pool yaaree ley suudu

sooro muɓɓen doon, lamndoree piide faa ɓe paama ko wadi de jamaa oon ina wulla e makko hono ni.
²⁵ Nde ɓe kaɓɓannoo mo faa ɓe piya mo ndeen, o wi'i mawɗo sordaasiibe gondo doon:

—Yalla na daganoo on piyon Romanke, sakko mo saraaka naa?

²⁶ Nde mawɗo oon nannoo dum ndeen, yehi to hooreejo muɓɓen oon, wi'i:

—Ada anndi ko nesudaa wadude naa? Gorko oon wo Romanke!

²⁷ Ndeen hooreejo oon wari to Pool, yami dum, wi'i:

—Haalanam, yalla a Romanke naa?

Pool jaabii, wi'i:

—Wo mi kam!

²⁸ Ndeen hooreejo oon jaabii, wi'i:

—Miin kaa, ceede keewɗe njoɓumi de keɓumi laataade Romanke.

Pool wi'i mo:

—Miin, mi finii tawumi mi kam.

²⁹ Wakkati oon anniyiibe fiyude mo faa tilsinana mo haaltude been acciti. Hooreejo oon huli, sabo anndii Pool wo Romanke woodi haɓbiino dum.

No Pool jaariraa yeeso waalde Saahiibe

³⁰ Jaango majjum, hooreejo oon haɓɓiti Pool, sabo na yidi tannyorde ko Alhuudiyankooɓe been mbullitii dum. O yamiri hooreeɓe almaami'en e waalde Saahiibe ndeen fuu kawrita. Caggal duum, o waddi Pool, o darni dum yeeso maɓɓe.

23

¹ Pool ndaari waalde Saahiibe been, wi'i:

—Sakiraaɓe, wo ɓernde nde walaa feloore mbuurdumi yeeso Joomiraado faa yottaade nyalooma hannden o.

² Ndeen Ananias, Almaami Mawɗo oon, yamiri darinooɓe dakkol makko been piya mo hunnduko.

³ Ndeen, Pool wi'i mo:

—Laamɗo fiyete, aan kokuwol dawninaangol nanndungol wo lobbol! Ada joodii faa carorodaa kam e Tawreeta Muusaa, de a luttii

Tawreeta Muusaa ko njamirdaa mi fiyee duum.

⁴ Darinooɓe doon been mbi'i Pool:

—Yalla a mbonkoto Almaami Mawɗo mo Laamɗo jorryini o naa?

⁵ Pool jaabii, wi'i:

—Sakiraaɓe, mi faamaayno yalla wo o Almaami Mawɗo. Si goonga, mido anndi ina winndaa: «Taa mbonka hooreejo lenyol maa!»*

⁶ Pool ina anndi woɓɓe ley Saahiibe been wo Saduki'en, woɓɓe muɓɓen du wo Farisa'en. Ndelle yeewnii semmbe hakkunde kawrital doon, wi'i:

—Sakiraaɓe, miin mi Farisanke, ɓii Farisanke. Wo saabe yowugol jikke e ummital maayɓe carorteemi!

⁷ Nde o haalnoo dum ndeen, Farisa'en e Saduki'en been njeddunduri, kawrital ngaal feccii. ⁸ Sabo Saduki'en ina mbi'a ummital walaa, maleyka'en ngalaa, ruuhuuji du ngalaa. Ammaa Farisa'en ina ngoondini dum fuu. ⁹ Duko koon ɓeydii mawnude. Jannginooɓe Tawreeta woɓɓe heedanɓe Farisa'en been, na ngada kalala mawɗo, ina mbi'a:

—Walaa fuu ko boni ko min nji'i e gorko o! Ina waawi taweede ruuhu naa maleyka haaldi e makko!

¹⁰ Jeddi diin mawni faa hooreejo sordaasiibe oon huli taa ɓe ceeka Pool. Dum wadi de o yamiri sordaasiibe njippoo to kawrital toon, itta Pool e juude yimɓe been, njeccina dum to suudu sooro muɓɓen toon.

¹¹ Jemma jokkuɗo oon, Joomiraado ɓangi e Pool, wi'i dum:

—Sellin ɓernde maa! No cedo-ranidaa kam Urusaliima noon, na tilsi ceedanodaa kam ley Roma du.

No Alhuudiyankooɓe mbatiri faa mbara Pool

¹² Nde weetunoo ndeen, Alhuudiyankooɓe been mbati, kunii nyaamataa njarataa sanaa nde mbari Pool. ¹³ Batidinɓe been ina ɓuri worɓe capande nayo. ¹⁴ Be njehi to hooreeɓe almaami'en e mawɓe, ɓe mbi'i:

—Min kunake hunayeere fay huunde min nyaamataa min njarataa

* 23:5 Wurtagol 22.27.

gilla joonin, sanaa nde min mbari Pool. ¹⁵ Joonin, onon e waalde Saahiiɓe ɓeen, mbi'ee hooreejo sordaasiiɓe oon waddana on Pool. Mbi'on ofon njidi faamitaade ko o haalata duum. Minen, miden cegilii faa min mbara mo gilla o yottaaki.

¹⁶ Bii sakiike Pool debbo nani ko ɓe anniyii duum, yehi to suudu sordaasiiɓe toon, naati, humpiti Pool.

¹⁷ Pool noddi gooto e mawɓe sordaasiiɓe ɓeen, wi'i dum:

—Yaaru suka gorko o to hooreejo toon, sabo won ko o yidi haalande dum.

¹⁸ Mawɗo sordaasiiɓe oon yaari mo to hooreejo muudum toon, wi'i dum:

—Pool ommbaado oon noddi kam, nyaagii kam mi wadda suka gorko o to maa, sabo won ko o yidi haalande ma.

¹⁹ Hooreejo oon nanngi junngo makko, toowtidi e makko, de yami mo:

—Dume kaalantaa kam?

²⁰ Suka oon wi'i mo:

—Alhuudiyankooɓe ndawridii. Be nanndinkinto e yidube faamitaade kabaaru Pool. Be nyaagete jaango ngaddanaa ɓe Pool yeeso waalde Saahiiɓe ndeen. ²¹ Taa njabanaa ɓe! Sabo ko ɓuri worɓe capande nayo na duppinanii mo, kunake nyaamataa njarataa si mbaraay mo. Be cegilake, iɓe ndoomi yamiroore maa.

²² Hooreejo oon wi'i suka gorko oon:

—Taa haalan fay gooto yalla a faaminii kam dum.

O yoppi dum dilli.

No Pool nuldiraa Kaysariya

²³ Caggal duum, o noddi mawɓe sordaasiiɓe makko dido, o wi'i dum'en:

—Kawrunduree worɓe keme dido e waddiiɓe pucci capande njeddo, kam e jom'en labbe keme dido. On fuu, cegilane yaade Kaysariya wakkati yamnde jeenay jemma. ²⁴ Cegilee pucci faa njaaron Pool e jam, to Filiki goforneer oon.

²⁵ Hooreejo oon winndi ɓataaki ki, wi'i:

²⁶ Miin, Kalawdiyus Lisiya, mido jowte, aan Filiki goforneer tedduɗo.

²⁷ Gorko mo neldumaami o, wo Alhuudiyankooɓe nanngunoo dum, anniyii warude dum. Nde kumpitinoomi o Romanke ndeen, naatumi, miin e fedde sordaasiiɓe ndeen, ittumi mo. ²⁸ Ngaddumi mo yeeso waalde Saahiiɓe maɓɓe, sabo mido yidi faamude ko ɓe peldi mo duum. ²⁹ Tawumi wo dow sariya maɓɓe tan ɓe peldi mo, de dum wanaa huunde waawunde warude mo naa uddude mo. ³⁰ Caggal duum, maatumi Alhuudiyankooɓe ndawridii faa mbara mo. Dum wadi de neldumaami mo wakkati oon. Mi yamirii felooɓe mo ɓeen du njaha to maa, pela mo toon.

³¹ Sordaasiiɓe ɓeen ngadi ko njami-raa duum, kooyi Pool ley jemma, njaari dum faa Antipatiri. ³² Jaango majjum, sordaasiiɓe yaarannooɓe e koyɗe ɓeen njeccii to suudu muɓɓen Urusaliima. Be njoppidi Pool e waddiiɓe pucci ɓeen, njottinowa dum. ³³ Nde ɓeen njottinoo Kaysariya ndeen, kokki goforneer oon ɓataaki kiin, njoppi Pool e junngo makko. ³⁴ Nde goforneer oon janngunoo ɓataaki kiin fu, yami toy Pool jeyaa. Nde nannoo wo Silisi o jeyaa ndeen, ³⁵ wi'i mo:

—Mi nanan haala maa si felooɓe ma ɓeen ngarii.

O yamiri Pool doomowee to suudu Hirudus laamordu toon.

24

No Pool feldaa yeeso Filiki goforneer

¹ Balde joy caggal duum, Ananiyas Almaami Mawɗo oon yottii Kaysariya. Imo wondi e mawɓe wobbe, kam e janngudo sariya Roma'en bi'eteedo Tertulu. Be peli Pool yeeso goforneer oon. ² Nde Pool noddanoo ndeen, Tertulu fuddi felude mo yeeso kaananke oon, wi'i:

—Filiki kaananke tedduɗo, wo saabe maada de min keɓi jam ɓooyɗo.

Woodi ko moyyinaa ley lenyol ngol du wo haybugol maada wadi. ³ Min annditii fuu ko ngadufaa, yimbe tatteeji fuu na njettire berde belde. ⁴ Mi yidaa joonde ndeen juuta, de mido nyaage saabe moyyuki maa, kettindanodaa min seeda. ⁵ Min tawii gorko o wo daaboowo bone sanne. Wo o gaddoowo fitina hakkunde Alhuudiyankooɓe wonbe ley adunaaru fuu. O ardiido laawol Nasaraatunkooɓe. ⁶ O filake tuuninde suudu dewal mawndu nduun, de min nanngi mo. [⁷ Miden njidi saraade mo sariya amin, tawi Lisiya hooreejo sordaasiibe oon ittirii mo semmbe e juude amin, yamiri feloobe mo been ngara yeeso maa.]* ⁸ Aan e hoore maa, lamnodaa mo, paamaa ko min peldi mo duum fuu. ⁹ Alhuudiyankooɓe tawaaɓe toon been keedani kaaloowo oon, mbi'i noon jaati worri. ¹⁰ Ndeen Filiki, goforneer oon, hokki Pool laawol faa haala. Pool wi'i: —Mido anndi wadii duubi ada saroo lenyol ngol. Dum wadi de mido seyoro jakkanaade hoore am. ¹¹ Buraa balde sappo e didi ko ngarumi Urusaliima faa mi sujidana Laamdo. Si a taykake fu, a tawan hono noon worri. ¹² Fay gooto tawaay kam mido dukida e neddo naa mido jirkita jamaa, wanaa e ley suudu dewal mawndu nduun, wanaa e ley cuudi baajordi, wanaa e ley ngalluure ndeen. ¹³ Be mbaawaa tabintinde ko be peldi kam joonin duum. ¹⁴ Ammaa mido jabi yeeso maa: mido rewri Laamdo maamiraaɓe meeden oon e laawol ngol be mbi'ata feerewol ngool. Mido goondini ko winndaa e Tawreeta Muusaa duum e ko winndaa e dewte annabaabe duum fuu. ¹⁵ Woodi, mido tannyori Laamdo iirtinan fonnditiibe e bonbe fuu, hono no Alhuudiyankooɓe du tannyori ni. ¹⁶ Saabe duum mido tinnoo wondude e bernde nde walaa feloore yeeso Laamdo e yeeso yimbe wakkati fuu.

* 24:7 E dereeji booydi, goddi ngalaa aaya 7.

¹⁷ Caggal duubi keewdi, mi wartii faa mi wadana yimbe am dokke, mi itta sadakaaji. ¹⁸ Wakkati oon be tawi kam e ley suudu dewal mawndu nduun caggal ko ngadumi al'aada senagol. Mi waldaa e jamaa, mi waldaa e duko. ¹⁹ Alhuudiyankooɓe wobbe yuurube leydi Aasiya wonnoobe doon, wo been kaannoo warude pela kam yeeso maa, si tawii won ko ngadumi. ²⁰ Yimbe bee do, sanaa kam'en e ko'e muɓɓen kaala boofi di nji'i e am nde ndarinoomi yeeso waalde Alhuudiyankooɓe Saahiibe ndeen. ²¹ Be mbaawaa wiide mi wadii faa'e si wanaa konngol gootol ngol ndariimi de yeewniimi: «Wo saabe ummital maaybe wadi de mido saree hannden!»

²² Filiki oon, na anndi laawol Iisaa ngool, hanti haala, wi'i:

—Si Lisiya hooreejo sordaasiibe oon warii fu, ndeen carotoomi haala moodon ka.

²³ O yamiri mawdo sordaasiibe oon hayba Pool, de newnana dum, taa hada fay gooto e yigiraaɓe muudum been warude walla dum.

²⁴ Balde seeda caggal duum, Filiki wardi e deekum Alhuudiyanke bi'eteedo Durusiila. O neli Pool waddowaa, o hettindanii dum ina haala haala goondinal Iisaa Almasiihu.

²⁵ Kaa nde Pool haalannoo haala fonnditaare e nanngitaare e sariya garoowo ndeen, Filiki huli, wi'i:

—Joonin kaa heyii! Yahu. Nde kebindiimi fuu, mi nodditete.

²⁶ O miili Pool hokkan mo ceede. Dum wadi de imo nodda dum kile keewde faa be njewtida.

²⁷ Nde wadunoo duubi didi fu, Porsiyus Festus loomti Filiki, laatii kaananke. Ammaa Filiki yoppi Pool e ley kasu doon, sabo na yidi welnande Alhuudiyankooɓe been.

25

No Pool nyaagorii sariya muudum yaaree to kaananke Roma

¹ Balde tati caggal ko Festus wari e ley leydi ndiin duum, yuwi

Kaysariya, yehi Urusaliima. ² Doon, hooreeɓe almaami'en e ardiibe Alhuudiyankooɓe ngari to makko de peli Pool. Be nyaagii mo semmbe ³ o walla ɓe, o wadda Pool Urusaliima. Ko ɓe mbiiri mo noon dey, iɓe piloo duppinanaade dum dow laawol faa ɓe mbara dum. ⁴ Festus jaabii ɓe, wi'i:

—Pool ina uddii ley kasu Kaysariya toon. Miin e hoore am du, mi yeccoto wuro ngoon law. ⁵ Mawɓe moodon ngara njaada e am Kaysariya, pela gorko oon si tawii won ko wadi.

⁶ Festus waddaay e maɓɓe ko ɓuri balde jeetati naa sappo, de yeccii Kaysariya. Jaango majjum, o joodowii to sarorde toon, o yamiri Pool waddee. ⁷ Nde Pool yottinoo ndeen, Alhuudiyankooɓe yuuruɓe Urusaliima ɓeen piilii dum, peldi dum kulle bonde keewde. Ammaa ɓe mbaawaay laaɓinde pelooje deen. ⁸ Ndeen Pool jakkanii hoore muudum, ina wi'a:

—Mi wadaay ko boni, wanaa e sariya Alhuudiyankooɓe oon, wanaa e suudu dewal mawndu nduun, wanaa e kaananke Roma mawdo oon du.

⁹ Festus ina yidi welnande Alhuudiyankooɓe ɓeen. Ndelle yami Pool, wi'i:

—Ada jaba yaade Urusaliima faa mi sarowoo toon kabaaru maa oon naa?

¹⁰ Nde o yamunoo dum fu, Pool jaabii, wi'i:

—Wo e sarorde kaananke Roma mawdo ngonumi, wo do kaanumi sareede. Mi wadaay Alhuudiyankooɓe ɓeen fuu ko boni. Aan e hoore maa du, ada anndi. ¹¹ Si mi wadii ko boni, ko foti warude kam fu, mi salataako wareede. Ammaa si fay huunde e ko ɓe peldi kam dum wanaa goonga fu, fay gooto waawaa wattude kam e juude maɓɓe. Sariya am faltake do. Wo kaananke Roma mawdo oon, kam sarotoo kam.

¹² Caggal nde Festus haaldunoo e tindinoobe dum ndeen, jaabii Pool, wi'i:

—Ada yidi kaananke Roma mawdo sare, ndelle a yahan to kaananke Roma mawdo oon!

No Pool waddiraa yeeso Agirippa e Bereniika

¹³ Balde seeda caggal dum, Agirippa kaananke oon e Bereniika, sakiike mum debbo, ngari Kaysariya faa njowta Festus. ¹⁴ Nde ɓe ɓooytunoo doon balde seeda fu, Festus haalani kaananke oon haala Pool, wi'i:

—Ina woodi gorko mo Filiki yoppi do ley kasu. ¹⁵ Nde njahunoomi Urusaliima ndeen, hooreeɓe almaami'en e mawɓe Alhuudiyankooɓe kaalanii kam haala makko, nyaagii kam mi saroo mo o jukkee. ¹⁶ Njaabiimi ɓe: Al'aada Romankooɓe jabataa saraade neddo si hawritaay e felooɓe dum ɓeen. Sanaa tawee ina fotti faa jaaboo ko feldaa dum. ¹⁷ Ndelle ɓe fuu ɓe ngarii do. Miin le, mi neebinaay dum fes, sabo jaango majjum njoodowiimi to sarorde toon, njamirmi gorko oon waddee. ¹⁸ Felooɓe mo ɓeen ndarii, kaali, de ɓe ngaddaay fay felooɓe wootere ko nanndani kam wo bonanda. ¹⁹ Be peldii mo haala diina maɓɓe, kam e gooto bi'eteedo Iisaa maaydo, mo Pool wi'ata ina wuuri. ²⁰ Woodi miin kaa, mi yi'aay fuu no njiitirammi goonga e haala kaan. Dum wadi de lamndiimi mo yalla imo jaba saroweede Urusaliima. ²¹ Ammaa o nyaagake kabaaru makko watee e juude kaananke mawdo oon. Ndelle njamirmi o haybee faa mi heba neldude mo kaananke Roma mawdo oon.

²² Agirippa wi'i Festus:

—Mido yidi hettindanaade gorko o, miin e hoore am.

Festus wi'i:

—A hettindanto mo jaango.

²³ Jaango majjum, Agirippa e Bereniika ngardi e yukkinaare mawnde, naati e ley sarordu nduun, kam'en e hooreeɓe sordaasiibe e mawɓe ngalluure ndeen. Festus yamiri Pool waddee. ²⁴ Nde waddanoo fu, Festus wi'i:

—Agirippa kaananke e kawrital tawaabe do! On nji'ii gorko o. Alhuudiyankooƙe fuu pelii mo to am ley Urusaliima e do fuu. Ibe yeewnoo, iƙe mbi'a o haanaa yoppeede o wuura. ²⁵ De miin e hoore am kaa, mi tawii o wadaay fay huunde ko haani warude mo. Ammaa kanko e hoore makko, o nyaagake sariya makko yaaree faa to kaananke Roma mawdo oon. Ndelle mi anniyake neldude mo toon. ²⁶ Ammaa mi walaa ko mi winndana kaananke oon dow kabaaru makko. Dum wadi de ngaddumi mo yeeso moodon, e ko ƙuri dum fuu, yeeso maada aan kaananke Agirippa. Hono nii, si en kettindake haala makko fu, mi heban ko mi winnda. ²⁷ Sabo hakkillo am jabaay neldude kasunke to kaananke tawee hollitaay ko nanngiraa.

26

¹ Agirippa wi'i Pool:

—A hokkaama laawol. Haalu haala maa.

Ndeen, Pool ƙanti junngom, jaabii, wi'i:

² —Agirippa kaananke, mi sey-orake laamnude hoore am yeeso maa hannden ko Alhuudiyankooƙe peldi kam duum fuu. ³ Ada anndi al'aadaaji Alhuudiyankooƙe e haalaaji muɓɓen fuu. Saabe majjum mido nyaage, kettindanodaa kam e munyal.

⁴ Alhuudiyankooƙe fuu ina anndi no mbuurdumi gilla mi cukalel. Ibe anndi no ngorrundoomi e ley yimbe leydi am e ley Urusaliima fuu.

⁵ Ibe anndi gilla arande, si ƙe njabii seedaade: mido jokki laawol diina amin ɓurngol tiidude ngol, mido hiisodaa e Farisa'en. ⁶ Joonin, mi darake faa mi saree saabe mi yowii jikke am dow amaana mo Laamdo wadani maamiraaƙe meeden oon.

⁷ Yuwdiiji meeden sappo e didi diin ina njowi jikke muɓɓen e tabintingol amaana oon, ina ndewira semmbe jemma e nyalooma. Kaananke, wo saabe jikke o Alhuudiyankooƙe peldi kam! ⁸ Ko wadi de miilidon Laamdo waawaa iirtinde maaybe?

⁹ Miin e hoore am, ley ko faltii mi tannyoriino mido haani bonnude innde Iisaa Nasaraatujo oon, no laatorii fuu. ¹⁰ Wo dum pay ngadumi Urusaliima du. Hooreeƙe almaami'en ƙeen kokkii kam baawde mi udda seniibe heewbe e kasu. Nde ƙe caranoo faa ƙe mbaree ndeen, mi yardake dum. ¹¹ Mi torrii ƙe kile keewde e cuudi baajordi diin fuu. Mido tilsina ƙe njedda Almasiihu mo ƙe ngoondini oon. Tikkere am dow maɓɓe ina mawnunoo sanne, faa mido tewna ƙe ley gure janane, mido torra ƙe.

No Pool haaliri haala tuubugol muudum

(Golle Nulaabe 9.1-19, 22.6-16)

¹² Wo hono nii njaarumi Damas. Hooreeƙe almaami'en nelii kam, kokkii kam baawde nanngude goondinbe toon. ¹³ Kaananke, mido wonnoo dow laawol wakkati hakkunde naange, nji'umi annoora ina yuura dow kammu ina filoo kam, miin e yaadiraaƙe am ƙeen fuu.

Annoora oon ina ƙuri fay naange jalbude. ¹⁴ Min fuu, min caami e leydi. Wakkati oon, nanumi daande ina wi'a kam e ley ibraninkoore: «Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam? Si ndemoori wi'ii saloto tufirgel joomum fu, ƙeydan nawnaade.»

¹⁵ Njaabiimi, mbiimi: «Aan wo a moy, joomam?» Joomiraado wi'i: «Miin, wo mi Iisaa mo torrataa oon.

¹⁶ Umma dara, sabo mi ƙanganii ma, mi suƙake ma faa ngollanaa kam. Wo faa ceedanodaa kam ley ko njiidaa joonin e ko nji'oytaa si mi ƙangii e maa caggal hannden. ¹⁷ Mi reenete e Alhuudiyankooƙe e yimbe lenyi goddi ƙe nulammaami e muɓɓen joonin ƙeen. ¹⁸ Mi nulete faa peertaa gite maɓɓe, ƙe yuwa e nimre, ƙe ngarta e annoora, ƙe yuwa e baawde Seydaani, ƙe ngarta e Laamdo, ƙe keba yaafeede hakkeji maɓɓe, ƙe ndonida e seniibe saabe ko ƙe goondini kam duum.»

¹⁹ Ndelle saabe majjum, kaananke Agirippa, mi salaaki dowaanaade ko nji'umi, ko yuurani kam dow kammu

duum. ²⁰ Be artiimi waajaade wo yimbe Damas e yimbe Urusaliima e piilol Yahuudiya fuu. Caggal duum, njokkinmi yimbe lenyi goddi tuuba, ngarta e Laamdo, ngolla golleeji kollooji tuubii. ²¹ Saabe duum, Alhuudiyankooɓe nanngiri kam ley suudu dewal mawndu nduun, pili warude kam. ²² Ammaa Laamdo walli kam illa ndeen faa warde hannden. Mido seedanoo yimbe fuu, gilla lo'ube faa e teddube. Mi waajataako fay huunde si wanaa ko annabaaɓe e Tawreeta Muusaa mbi'i warowan duum. ²³ Dum woni: Almasiihu torroto faa maaya, de artoo maaybe ummitaade. De si ummitake fu, waajoto yimbe meeden e lenyi goddi fuu kisindam, dam laatanoo be annoora.

²⁴ Nde Pool haalannoo dum ndeen, Festus feekii e semmbe, wi'i:

—Pool, a haanɗaama! Heewgol maada anndal ngol haanji ma!

²⁵ Pool jaabii, wi'i:

—Festus tedduɗo, mi haanɗaaka. Ko kaalammi duum wo haalaaji goongaaji, celluɗi. ²⁶ Agirippa kaananke oon ina anndi kulle deen. Dum wadi de mido hoolii haalude dum yeeso makko. Si goonga, mido tannyori dum fuu suudanaaki mo, sabo dum wadaay e cuncukka. ²⁷ Kaananke! Ada goondini annabaaɓe naa? Mido anndi ada goondini!

²⁸ Agirippa wi'i Pool:

—Ada miilii wadude kam Almasiyankeejo law law hono nii naa?

²⁹ Pool jaabii, wi'i:

—Nde yaawi e nde hanndii fuu, dum laatoo muuyde Laamdo faa aan e hettindaniiɓe kam joonin fuu laatodon hono am, de tawee wanaa e callali gondi e am di.

³⁰ Kaananke oon e goforneer oon e Bereniika e joododinoobe e muɓben fuu ummii. ³¹ Nde be njaltunoo suudu nduun ndeen, iɓe mbi'undura:

—Gorko o wadaay ko foti warude dum naa haɓɓude dum callali.

³² Agirippa wi'i Festus:

—Imo waawnoo yoofeede si o wi'aayno sariya makko faltiniree to kaananke Roma mawdo oon.

27

No Pool neldiraa Roma

¹ Nde yaareede amin Itali e laana tabitinnoo ndeen, Pool e kasunkooɓe wobbe ngattaa e junngo mawdo sordaasiibe bi'eteedo Yuliyus. Oon wo jeyaado e fedde sordaasiibe kaananke Roma mawdo. ² Min naati laana maayo yuuruka Adaramati njahooha ina fanta gure ley leydi Aasiya. Min ndunnyi. Miden ngondi e Aristarka gorko Makedoniyanke yuurudo Tesaloniiki. ³ Jaango majjum, min njottii Sidon. Yuliyus wadani Pool hinney, dujanii dum yaha to yigiraaɓe mum faa mballira dum ko haajaa. ⁴ Nde min yuwunoo doon ndeen, min battitowii fonngo ruunde* Kipirus, sabo min kawrii e henndu mawndu. ⁵ Min peyyiti maayo manngo ngoon hedde Silisi e Pamfliya, min njottii Mira ley leydi Lisiya. ⁶ Doon, mawdo sordaasiibe oon tawilaana yuuruka Alesandiri ina fonndii Itali. O nanni min ley makka.

⁷ Balde keewde laana amin kaan wadi ina yaara heese. Semmbe e doole min njottorii wuro Kinidus. Henndu nduun na hada min yahude to min ponndii. Ndelle min takkii ruunde Kereta gere to henndu walaa, min panti Salmone. ⁸ Miden takkii senngo, miden tampi e yaade. Faa min njottii nokku bi'eteedo Jipporde Lobberende woddaa e wuro Lasiya.

⁹ Min ɓooyi sanne faa wakkati iidi nyannde ittugol hakkeji faltii. Wakkati dabbunde maayo ngoon ina hulbinii sanne, na tiidi laana dilla ndeen. Pool tindini be dow majjum. ¹⁰ O wi'i:

—Sakiraaɓe, mi yi'ii jahaangal ngal wo keewungal torra e mursey, wanaa laana ka e gineeji di tan, ina waawi laataade yonkiiji meeden du.

* 27:4 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

¹¹ Ammaa mawdo sordaasiibe oon, wo haala sofeere laana kaan e joomi-ika buri jabude e dow haala Pool. ¹² Jipporde laanaaji nde be ngoni e muudum ndeen, welaa dabbude. Dum wadi de burbe heewude ley laana been mbi'i be njaha be piloo yottaade Fenika faa be ndabba toon. Dum wo jipporde wonnde Kereta huccitinde hordoore-gorgaare e sobbiire-gorgaare.

¹³ Nde henndu seeda yuurundu hordoore fuddunoo wifude ndeen, be cikki be mbaawan yottaade to be njidi toon. Be yeentini jamde darnooje laana deen, be takkii e fonngo Kereta, ibe njaha. ¹⁴ Ammaa caggal duum seeda, henndu mawndu wi'eteendu henndu sobbiire-lettugaare yuuri to ruunde toon, jippii. ¹⁵ Henndu nduun faddii laana kaan. Min kunngii huccitinde e henndu nduun faa min njaha yeeso. Min acci ika roya. ¹⁶ Nde min paltotonoo duungel bi'eteengel Kawda ndeen, min kawri e henndu seeda. E ley tampiri, min poodi laanayel pamarel ngel min ndaasannoo ngeel. ¹⁷ Min yepti ngel, min njowi ngel dow laana mawka. Ndeen be kooyi boggi, be piilii laana mawka kaan. Be njippini jamde darnooje laana deen du, be njoppi ika roya, sabo be kulii taa be njanoy e sobbundu ruunde Sirta. ¹⁸ Henndu nduun ina heddi na wifa min sembe. Saabe duum, jaango majjum be puddi faddude donngal laana kaan ley maayo manngo. ¹⁹ E nyalooma tatabo oon, be kooyi anniya, be paddi fay ginereeji jaarooji laana ley ndiyam diin. ²⁰ Naange e koode du nji'ataake faa wadi balde keewde. No henndu nduun foti mawnude, min tayi jikke amin fuu e hisude.

²¹ Nde booynoo yimbe been kebaay ko nyaama fu, Pool darii hakkunde mabbe, wi'i:

—Si on njabiino haala am, on ndillaayno Kereta fu, torraaji di e mursey o hewtataakono en. ²² Joonin, mido

haalana on: cellinee berde mon, sabo fay gooto moodon mursataa yonki muudum, laana ka tan mursetee. ²³ Jemma hankin, Laamdo jeydo kam mo ndewammi oon nuli maleyka to am. ²⁴ Maleyka oon wi'i kam: «Pool, taa hulu, tilay a daroto yeeso kaananke Roma mawdo oon. Laamdo reenete, aan e yaadiraabe maa been fuu.» ²⁵ Ndelle, cellinee berde mon, sabo mido hoolii ko Laamdo haalani kam duum, hono noon jaati worrata. ²⁶ Ammaa tilay en njanowan e ruunde wonnde ley maayo ngo.

²⁷ E ley jemma sappo e nayaabo oon, miden ndoya ley maayo Adiriyati ngoon faa hannden. Wakkati hakkunde jemma, donnoobe laana kaan been cikki badake leydi. ²⁸ Be paddii boggol ponndirgol, be tawi luggeefi kiin wo haddi darande noogay. Be njehi yeeso seeda, be paddi katin, be tawi luggeefi kiin wo haddi darande sappo e joy.† ²⁹ Be kuli taa be njanoy e kaaye. Ndelle be njippini jamde nay darnooje laana deen caggal laana kaan, ibe keppe weetaay. ³⁰ Ndeen golloobe laana kaan been njippini laana pamara kaan e ndiyam, ina njidi faa ndilla kam'en tan. Be mbi'i wobbe be njippinowan jamde to yeeso laana kaan toon faa ndarna ka. ³¹ Pool wi'i mawdo oon e sordaasiibe been:

—Si yimbe been keddaaki e ley laana ka fu, onon, on ndadataa.

³² Ndeen sordaasiibe been tayi boggi nanngunoodi laana pamara kaan diin, njoppi ngel dilli kangel tan.

³³ Nde badinoo weetude ndeen, Pool nyaagii be fuu be nyaama, wi'i:

—Hannden woni balde sappo e nay odon ndoomi on nyaamaay. Odon keddi on meedaay fay huunde. ³⁴ Ndelle mido nyaagoo on sanne, nyaamon. Odon kaajaa dum faa ndadon. Si goonga, fay gooto moodon leebol hoore muudum solataa de saama.

† 27:28 Darande noogay wo meetereeji 37. Darande sappo e joy wo meetereeji 27.

³⁵ Nde o haalnoo dum ndeen, o hooyi buuru, o yetti Laamdo yeeso ma66e be fuu, o heltii, o fuddi nyaa-mude. ³⁶ Ndeen be fuu berde ma66e cuusinaa, kambe du be kooyi, be nyaami. ³⁷ Minen wonbe ley laana kaan been, min yimbe keme dido e capande njeddo e njeegom. ³⁸ Nde be nyaamnoo faa be kaari ndeen, be kooyi bootooji alkama gondi e laana kaan diin, be paddi di ley maayo manngo faa dum huyfintina ka.

³⁹ Nde weetunoo ndeen, be kaynii leydi, de be annditaay ndi. Be nji'i nokkuure njaareendi yaajunde seeda. Ibe njidi jaarude toon laana kaan si be mbaawii. ⁴⁰ Be tayi jamde deen, be njoppi de ley maayo. Be ka66iti boggi ka66aadi e ooncirde deen du. To hoore laana toon du, be yeentini wudere dow, be peerti nde faa henndu nduun dunyira ka yeeso. Be ponndii daande maayo ngoon. ⁴¹ Ndeen laana kaan fiyii e tilde, nufi. Becce makka cokkii e ley njaareendi ndiin faa ka hunngii dimmbaade. Bempeyye du keli caggal makka faa diggi.

⁴² Sordaasiibe been anniyii warude kasunkoo6e been taa fay gooto e mu66en yinoo de dogga. ⁴³ Ammaa mawdo sordaasiibe oon ina yidi dan-nude Pool. Ndelle o hadi be wadude anniya ma66e oon. O yamiri waawbe yinaade been artoo njinoo mbur-towoo, ⁴⁴ de heddiibe been du tiigoo kelte laana kaan naa goddum yuurdum e makka. Hono nii min fuu min njottorii leydi e jam.

28

¹ Nde min kisunoo ndeen, min nani ruunde ndeen Malta wi'ete. ² Jeyaa6e doon been nja66orii min caahu mawdo. Wakkati oon kammu ina to6a, jaangol du na woodi. Ndelle be ku66ani min yiite faa min yuuloo. ³ Pool hawrunduri ledde, watti e yiite ngeen. Nguleefi wurtini mboddi e majje, ndi soppo junngo makko. ⁴ Nde jeyaa6e doon been njiinoo mboddi

ndiin ina bilii e junngo Pool ndeen, mbi'unduri hakkunde mu66en:

—Tannyoral, gorko o wo gaddo war-hoore. Fay si o dadi to maayo manngo toon du, sariya accataa mo o wuura.

⁵ Ndeen o fiddi mboddi ndiin ley yiite, dum torraay mo fay huunde.

⁶ Be miilii o buutan naa o saaman wakkati oon, o maaya. Ammaa nde be kedinoo faa 6ooyi, be nji'i dum torraay mo fay seeda fu, hakkillooji ma66e mbaylitii e makko. Be mbi'i o wo gooto e alla'en.

⁷ Pubiliyus, hooreejo ruunde ndeen oon, gese muudum ina ngoni sera nokkuure ndeen. O ja66ii min faa woodi, o weerni min faa haddi balde tati, o saahanii min.

⁸ Tawi baaba Pubiliyus ina fukkii sellaa, wo jontaado, reedu muudum du na dogga yiyam. Pool yehi to makko, du'ii, yowi juude muudum e dow makko, danni mo. ⁹ Nde dum wadunoo ndeen, nyawbe wonbe e ruunde ndeen been ina ngara, na ndannee. ¹⁰ Be teddini min teddeengal manngal. Nde min cegilinoo faa min ndilla e laana ndeen, be njoobini min ko min kaajaa e jahaangal amin.

No Pool yaari yuuwde Malta yaade Roma

¹¹ Miden ngonnoo toon faa haddi lebba tati. Ndeen min naati e laana yuuruka Alesandiri, ndabbunooka e ruunde ndeen. Min ndilli. Laana kaan ina nenyaa nenyi tooruuji funeree6e.*

¹² Min njottii wuro wi'eteengo Sirakus, min ngadi doon balde tati. ¹³ Min yuwi doon, min takkii e daande maayo manngo faa Regiyus.

Jaango majjum, henndu hordoore wifi. E ley balde didi min njottii Potiyoli. ¹⁴ Min tawi toon sakiraa6e, nyaagii min min ngonda e mu66en jeddiire. Ndeen sakitii, min njottowii Roma.

¹⁵ Nde sakiraa6e wonbe Roma been nannoo garol amin fu, ngari faa Luumo Abiya e nokku bi'eteedo Jipporde Tati faa njakkitoo min. Nde Pool yiinoo be

* **28:11** E jamaanu oon, dorbotoo6e laanaaji na mbi'a kanji ndeenata dum'en.

ndeen, yetti Laamdo, beydorii cuusal.
¹⁶ Nde min njottinoo Roma ndeen, Pool hokkaa laawol jippoo e feere muudum. Sordaasiijo ina hayba dum.

No Pool waajorii ley Roma

¹⁷ Balde tati caggal duum, Pool noddi mawbe Alhuudiyankooobe. Nde be kawritinoo ndeen, o wi'i be:

—Sakiraaobe! Mi wadaay fay huunde ko luttundurta kam e yimbe meeden naa aadiiji maamiraaobe meeden. Ammaa mi nanngaama Urusaliima, mi wattaama e juude Romankooobe. ¹⁸ Been du yamtindake kam, de ibe muuyunoo yoppude kam, sabo be tawraay kam fay sabaabu gooto kaando warude kam. ¹⁹ Ammaa saabe Alhuudiyankooobe been calake mi yoppee, dum waddani kam nyaagaade sariya am faltiniree to kaananke Roma mawdo oon. Mi walaa fuu ko mi felda lenyol am. ²⁰ Dum wadi de noddumi on faa mi yi'a on, mi haalana on. Mido habborii callali di saabe mo Israa'ilankooobe kedii garol muudum oon.

²¹ Be mbi'i mo:

—Min kebaay bataaki yuuruki Yahuudiya kaaloohi haala maa. Katin du fay gooto e sakiraaobe been waraay humpiti min naa haalani min ko boni ko ngadudaa. ²² Ammaa miden njidi kaalanaa min ko njiidaa e hakkillo maa, sabo miden anndi yimbe nokkuuje fuu na njedda laawol ngol njokkudaa ngool.

²³ Be kokkunduri nyalaande nde be ngartoyta. Nyalaande ndeen yottii, heewbe ngari kawriti to jipporde makko toon. Gilla fajiri faa caggal kiraade imo fiirtana be haala laamu Laamdo, imo waajoo be. Imo holla be kabaaru Iisaa gondo ley Tawreeta Muusaa e ley dewte annabaaobe. ²⁴ Wobbe maobe njabi ko o haali duum, wobbe njabaay. ²⁵ Nde be cankitotonoo ndeen tawi be ndewraay hakkunde maobe. Ndeen Pool beydi konngol gootol, wi'i:

—Ruuhu Ceniido haalii goonga nde haalnoo e hunnduko annabi Esaaya, wi'i maamiraaobe moodon:

²⁶ «Yahu to lenyol ngol, mbi'aa dum: On nanan faa wooda, de on paa-mataa.

On ndaaran faa laaba, de on nji'ataa.

²⁷ Sabo lenyol ngol bernde muudum yoorii.

Be cukkii noppi maobe, be muobii gite maobe.

Si wanaa noon fu gite maobe nji'an, noppi maobe nanan, hakkillooji maobe paaman.

Ndeen be ngartan be ndewa kam

de mi danna be.»†

²⁸ Pool beydi katin, wi'i:

—Anndee, kisindam Laamdo nuldaama yimbe be nganaa Alhuudiyankooobe. Kambe be kettindoto! [²⁹ Nde Pool haalnoo haalaaji diin ndeen, Alhuudiyankooobe been ndilli ina njeddundura sanne hakkunde muoben.]‡

³⁰ Pool joodii suudu to luwi toon duubi didi kibbudi. Imo jabboo waroobe ndaarude mo been fuu. ³¹ Imo waajoo laamu Laamdo. Imo janninginira tannyoral kabaaru Iisaa Almasiihu Joomiraado, walaa fuu ko hadi mo.

† 28:27 Esaaya 6.9-10. ‡ 28:29 E dereeji 6ooydi, goddi ngalaa aaya 29.

Bataaki Pool yaade to Romankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi maccudo Iisaa Almasiihu, mi noddaado faa mi laato nulaado muudum. Wo mi cubaado faa mi yottina Kabaaru Laamdo Lobbo. ² Kabaaru Lobbo oon wo mo Laamdo aadiinoo gilla e annabaabe muudum ley Binndi ceniidi diin. ³ Kabaaru oon wo haala Biyiiko haalata. Fodde neddaaku muudum wo yuurudo e Daawda. ⁴ Fodde Ruuhu ceniido du, holliraama wo Bii Laamdo jom baawde ko ummitii e maayde duum. Oon woni Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ⁵ Saabe makko min kebiri moyyere laataade nulaabe faa yimbe yuurube e lenyi fuu ngoondina mo, downtanoo mo, de innde makko teddinee. ⁶ Onon du, odon njeyaa e maabe, onon be Laamdo noddi faa kawton e Iisaa Almasiihu been. ⁷ Mido jowta on fuu, onon wonbe ley Roma be Laamdo horsini de noddi faa laato senibe. Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yidiri yi'ude goondinbe wonbe Roma been

⁸ Ko artii fuu, mido yetta Laamdo e dow innde Iisaa Almasiihu saabe moodon on fuu, sabo haala goondinal moodon ina haalee ley adunaaru fuu. ⁹ Laamdo mo ndewammi e bernde am fuu e ko ngollanammi Kabaaru Lobbo haala Biyum duum, wo seedee mido miccoo on wakkati fuu ¹⁰ e ley du'aawuuji am fuu. Mido naaroo Laamdo newnana kam laawol e ley muuyde muudum no mi warda to moodon. ¹¹ Sabo mido yidi yi'ude on sanne, faa mi yottinana on dokkal yuurungal e Ruuhu faa semmbindina on. ¹² Woodi, ko njidumi wi'ude wo faa cemmbunduren ley goondinal ngal kawtuden ngaal, goondinal am semmbina on, ngal moodon du semmbina kam. ¹³ Sakiraa6e, mido

yidi paamon: kile keewde ngadumi anniya mi waran to moodon de mido faddaa faa hannden. Mido yidi warude faa danya be kebuni hakkunde moodon saabe Almasiihu hono no kebirmi yimbe hakkunde lenyi goddi ni. ¹⁴ Tilay mi yaha to yimbe fuu, yimbe ngallu e wonbe ladde, to joomiraa6e anndal e majju6e. ¹⁵ Dum wadi de mido yidi waajaade on Kabaaru Lobbo oon, onon yimbe Roma du.

Haala baawde Kabaaru Lobbo

¹⁶ Mi semtirtaa Kabaaru Lobbo oon, sabo wo o baawde Laamdo faa hisina goondindo mo fuu: Alhuudiyankoo6e tafon, de caggal duum, lenyi goddi fuu. ¹⁷ Sabo Kabaaru Lobbo oon ina bangina no Laamdo fonnditorii, ina bangina wo e goondinal tan neddo ndaardetee ponnditiido yeeso Laamdo, illa fuddoode faa e timmoode. Wo noon Binndi diin mbiiri: «Ponnditiido wuurdan goondinal.»*

Haala tikkere Laamdo dow luttal yimbe

¹⁸ Tikkere Laamdo ina banga illa dow kammu ina jippoo dow luttugol yimbe e oonyaare mu66en fuu. I6e kada goonga bangude saabe oonyaare maabe ndeen. ¹⁹ Si goonga ko neddo waawi anndude e Laamdo duum ina laabani be, sabo Laamdo hollii be dum. ²⁰ Sabo gilla Laamdo tagi adunaaru ndu faa hannden, golle muudum ina bangina sifa muudum mo yi'ataake oon faa laaba, dum woni baawde makko faa abada deen e no o worri fuu. Saabe duum, yimbe been ngalaa ko be njaaboo fey. ²¹ Fay si taweede i6e anndi Laamdo, be teddiniraay dum no foti teddinireede noon, be njettaay mo du. Miilooji maabe diin laatake boli, berde maabe puuyde deen du ni66ii. ²² I6e njaara wo be jom'en hakkillo, jako wo be majju6e. ²³ Be loomtinirii teddeengal Laamdo duumiido oon tooruuji nanndudi e

* 1:17 Habakuk 2.4.

yimbe maayooŋe e pooli e kulle de koyde nay e daasotoode.

²⁴ Saabe duum, Laamdo yoppidi 6e e muuyde yonkiiji maŋbe tuunde faa 6e kuyfini 6alli maŋbe hakkunde maŋbe. ²⁵ Be loomtinirii Laamdo goongaajo oon e fewre, 6e teddini ko tagaa, 6e ndewi dum, 6e njoppi Tagudo oon. Oon woni jetteteedo faa abada! Aamiina. ²⁶ Saabe duum, Laamdo yoppidi 6e e muuyde terde maŋbe cementiide. Rewbe maŋbe been mbattiti ko haani wadeede e 6alli muŋben e ko haanaa. ²⁷ Hono noon worbe been du njoppi wondude e rewbe faa naati na muuyundura. Worbe ina ngadundura ko semtinii, de 6e njomnitoree ley 6alli maŋbe fodde majjere maŋbe.

²⁸ Saabe ko 6e miilinoo anndude Laamdo walaa ko nafata duum, Laamdo yoppidi 6e e majjere maŋbe, faa 6e ngadi ko neddo haanaa wadude. ²⁹ Ibe keewi oonyaare e bonanda e eelgal e nganyaandi fuu. Ibe keewi kiram e war-hoore e poodundural e jamba e anniya bondo. Wo 6e nyo'ooŋe yimbe, ³⁰ wo 6e mbonkotooŋe, wanyube Laamdo. Wo 6e huyfinooŋe yimbe, wo 6e mawninkiniibe, mantotooŋe. Ibe piloo laabi kesi faa 6e ngada ko boni. Ibe calanoo saaraabe maŋbe. ³¹ Be ngalaa hakkillo, 6e koolnaaki, 6e yoorbe berde, 6e ngalaa yurmeende. ³² Ibe anndi ko Laamdo yamiri: gadoowo golleeji di fuu ina haani maayde. Ammaa wanaa golleeji diin tan 6e ngadata, ibe njardoo wobbe du ngada di.

2

Haala jukkungo Laamdo

¹ Ndelle, aan peloowo wobbe oon, mo laatidaa fuu a walaa ko njaabodaa. Sabo si a felii goddo, ada liba hoore maa, sabo aan du ada wada dum. ² Eden anndi Laamdo ina saroo wadooŋe hono golleeji diin fodde goonga. ³ Aan peloowo wadooŋe iri golleeji diin tawee hono noon ngadirtaa, yalla ada sikki a dadan jukkungo sariya Laamdo ngoon naa?

⁴ Naa a jawdo moyyuki Laamdo mawki kiin, kam e munyal muudum e heese muudum naa? Yalla a faamaay moyyuki muudum ina yaare faa tuubaa? ⁵ Ammaa ko a joordo bernde, a caliido tuubude duum, ada waddana hoore maa tikkere Laamdo nyannde Laamdo 6anginta tikkere muudum e sariya mum ponnditiido oon. ⁶ Sabo Laamdo barjoto mono fuu golle muudum. ⁷ Wadooŋe ko woodi e ley munyal, filotooŋe darja e teddeengal e ko duumotoo been, keban nguurndam nduumiidam. ⁸ Ammaa filotooŋe ko nafata ko'e muŋben, saliiŋe goonga de ina kaŋbii e bonanda been, jukkungo naawngo keŋata. ⁹ Torra e 6illaare ngoodanii gadoowo ko boni fuu: Alhuudiyankooŋe tafon, de lenyi goddi njokka. ¹⁰ Ammaa darja e teddeengal e jam ngoodanii gadoowo ko woodi fuu, Alhuudiyankooŋe tafon, de lenyi goddi njokka. ¹¹ Sabo Laamdo burdintaa yimbe.

¹² Kala gadoowo hakke mo andaa Tawreeta Muusaa halkan tawa saroraaka Tawreeta oon. Katin du gadoowo hakke tawi na anndi Tawreeta, sarorte Tawreeta oon. ¹³ Yimbe ndaardataake fonnditiibe yeeso Laamdo e hettindanaade Tawreeta tan. Wo wadooŋe ko Tawreeta wi'i been ndaardete wo fonnditiibe. ¹⁴ Be nganaa Alhuudiyankooŋe been, e rafi muŋben anndude Tawreeta fuu, si 6e ngadirii no Tawreeta oon wi'iri ni e ley muuyde ko'e maŋbe, 6e kollii ibe njogii Tawreeta e ley hakkillooji maŋbe fay si 6e ngalaa Tawreeta Muusaa oon. ¹⁵ Be kollii ko Tawreeta Muusaa oon yamiri duum ina winndaa e berde maŋbe. Berde maŋbe ina ceedanoo 6e, wakkati wakkati miilooji maŋbe na pela 6e, wakkati gom du na laamna 6e. ¹⁶ Dum 6angowan nyannde Laamdo yamirta Iisaa Almasiihu saroo ko suudii ley berde duum, no fotirta e Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi oon.

No Alhuudiyankooŋe ngorri e Tawreeta Muusaa

17 Aan, bi'udo wo a Alhuudiyanke, ada tuugii Tawreeta Muusaa, ada mantaroo kawtal maa e Laamdo, 18 ada anndi muuyde Laamdo, ada waawi subaade ko woodi sabo a jannginaama Tawreeta oon. 19 A tannyorii wo a dowoowo wumbe, wo a annoora wonbe e nimre been. 20 Ada waajoo be njanggaay been, ada janngina sukaa6e saabe ko njogidaa anndal e goonga faa hi66i e ley Tawreeta Muusaa oon duum. 21 Woodi ndelle, ada tindina wo66e, yalla a tindintaa hoore maa naa? Ada waajoo taa mbujjee, a wujjataa naa? 22 Ada wi'a taa njeenee, a jeenataa naa? Ada harmina tooruuji, a wujjataa ley cuudi majji toon naa? 23 Aan mantortoodo Tawreeta, a huyfintaa innde Laamdo e luttugol maa Tawreeta oon naa? 24 Dum wadi de Binndi diin mbi'i: «Onon ngadi de yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been ina mbonkoo innde Laamdo.»* 25 Woodi, si ada hayba jamirooje Tawreeta, taadagol Alhuudiyankoo6e ina waawi nafude ma. Ammaa si ada lotta jamirooje deen, a laatake hono mo taadaaki ni. 26 Si mo taadaaki haybii jamirooje Tawreeta, wanaa Laamdo ndaardan joomum hono o taadiido nii naa? 27 Mo taadaaki de na hayba Tawreeta Muusaa oon, kam saroyte aan luttudo Tawreeta oon, fay si a taadiido anndudo Binndi diin. 28 Sabo wanaa ko yi'etee duum wadata neddo Alhuudiyanke jaati, wanaa ko golletee e 6anndu duum woni taadagol. 29 Wo ko yi'ataake duum wadata neddo Alhuudiyanke jaati, taadagol du ley 6ernde muudum tawetee. Wo Ruuhu gollata dum, wanaa binndi. Manoore neddo oon, wanaa to yimbe yuurata, wo to Laamdo nde yuurata.

3

1 Ndelle, dume Alhuudiya'en burdi lenyi goddi? Dume woni nafaa taadagol? 2 Ina heewi e alhaaliiji fuu. Ko artii fuu, Laamdo halfinii 6e

konngol muudum. 3 Goonga, wo66e ma66e koolnaaki. Yalla dum ina waawi bonnude ko Laamdo wo koolniido duum naa? 4 Dum waawaa koy! Fay si yimbe fuu wo fewoo6e, tilay Laamdo kaa annditee wo goongante. Wo hono noon winndiraa:

«Fonnditaare maada ina annditee e ko kaalataa duum,

si a sardaama du fu, a liban.»*

5 Do mi haaldan hono no wo66e kaaldata ni: si oonyaare meeden ina beyda hollude fonnditaare Laamdo ndeen, noy mbi'eten? Yalla en mbi'an Laamdo wo oonyiido si jippinii tikkere muudum dow meeden naa? 6 Fay seeda! Sabo si Laamdo wo oonyiido, noy o sarortoo adunaaru ndu? 7 Goddo na waawi wi'ude faa hannden: si fewre am beydii hollude goongalaaku Laamdo faa dum mawninii teddeengal muudum, ko wadi mido saree hono wo mi luttoowo? 8 Si neddo na miilira nii fu, wi'an: «Ngaden ko boni faa ko woodi funta.» Won mbonkotoo6e ina mbi'a enen du eden mbiira noon. Yimbe been kaa, jukkungo mu66en ina foti e golle mu66en.

No yimbe fuu ndonkiri laataade fonnditiibe

9 Ndelle, enen Alhuudiyankoo6e been, eden 6uri yimbe heddiibe naa? En 6uraa koy. Sabo mi hollii Alhuudiyanke e mo wanaa Alhuudiyanke fuu e ley hakkeji ngoni. 10 Wo hono no winndiraa:

«Walaa fuu ponnditiido, fay gooto,

11 fay gooto walaa paamal,
fay gooto filataako Laamdo.

12 Yimbe fuu mbosake laawol, fuu laatake 6ol6e.

Walaa fuu gadoowo ko woodi, fay gooto.»†

13 «Kunnude ma66e ina nga'i hono caabeeje udditiide ni,

demle ma66e ina kaala hiila.
Toni ma66e ina caawi tooke bolle.»‡

14 «Kunnude ma66e ina keewi kuddi e haalaaji mettudi.»§

* 2:24 Esaaya 52.5. * 3:4 Jabuura 51.6. † 3:12 Jabuura 14.1-3, 53.2-4. ‡ 3:13 Jabuura 5.10, 140.4. § 3:14 Jabuura 10.7.

15 «Koyde ma66e ina njaawi rufude yiyam.

16 Bonanda e mettorgal ina njokki 6e to 6e njahata fuu,

17 6e anndaa laawol jam.»*

18 «Kulol Laamdo walaa e berde ma66e fey.»†

19 Eden anndi huunde fuu ko Tawreeta Muusaa oon wi'i, wo won6e e ley muudum been haaldi, faa kundude fuu ndeyyinoo, de yim6e adunaaru fuu paama ina poti e hiiteede kiite Laamdo. 20 Sabo fay gooto ndaardataake ponnditiido yeeso Laamdo saabe haybude muudum Tawreeta Muusaa. Si goonga, golle Tawreeta oon haadii e anndinde yim6e ko woni hakke.

No yim6e laatortoo fonnditiibe yeeso Laamdo

21 Ammaa joonin Laamdo 6anginii no fonnditaare muudum hebirtee ko wanaa haybude Tawreeta Muusaa. Tawreeta oon e dewte annabaabe deen kaaliino kabaaru majjum: 22 o ndaardan goondin6e been fuu wo fonnditiibe saabe goondinal mu66en Iisaa Almasiihu. Sabo walaa ko senni yim6e: 23 yim6e fuu luttii, kewtaay yottaade darja Laamdo. 24 Ammaa Laamdo tiigorake 6e fonnditiibe e dokkal saabe hinney muudum. O wadirii dum e Iisaa Almasiihu dimdindo 6e oon. 25 Wo kam Laamdo wadi kirsamaari ittoori hakkeji†, faa ittiri hakkeji goondin6e diin e yiyam muudum. Hono noon Laamdo holliri fonnditaare muudum, fay si jukkaakino luttu6e arande 26 saabe munyal muudum. O wadirii dum faa o 6angina fonnditaare makko ley jamaanu mo ngonden o, faa o holla wo o ponnditiido, woodi du, neddo fuu goondindo Iisaa, o ndaardan dum ponnditiido.

27 Ndelle, dume neddo waawi mantoraade? Walaa! Haybude Tawreeta Muusaa oon wadi dum naa? Wanaa! Goondinal tan wadi dum! 28 Sabo

miden anndi neddo ndaardete ponnditiido saabe goondinal muudum, wanaa saabe haybugol muudum Tawreeta. 29 Naa Laamdo wo Laamdo Alhuudiyankoo6e tan naa? Wanaa wo o Laamdo lenyi goddi diin du naa? Goonga, wo o Laamdo lenyi goddi diin du. 30 Sabo Laamdo gooto woodi, ndaardoowo taadiibe been fonnditiibe saabe goondinal mu66en, 6e taadaaki been du o ndaardan dum'en fonnditiibe saabe goondinal mu66en. 31 Ndelle, min ngadii Tawreeta Muusaa oon wo 6olum saabe goondinal naa? Fay seeda! Min 6oldinaay mo, min tabintinii mo!

4

Haala goondinal Ibrahiima

1 Dume mbi'eten dow Ibrahiima maami en oon? Dume o ekitii dow kabaaru oon? 2 Si tawiino o laatake ponnditiido saabe golleeji makko diin, ndeen imo waawunoo mantaade. De yeeso Laamdo kaa o waawaa mantaade. 3 Sabo Binndi diin mbi'ii: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hiisorii mo saabe majjum wo o ponnditiido.»* 4 Woodi, si neddo gollii fu, njobdi muudum hiisortaake hono moyyere, wo ko tilsi yobeede. 5 Ammaa yeeso Laamdo neddo waawaa yowude jikke muudum dow golle mum. Sanaa o goondina Laamdo baawdo nanngirde bon6e wo fonnditiibe oon, ndeen goondinal makko hiisete wo fonnditaare. 6 Noon Daawda du haaliri dow barke neddo mo Laamdo hiisorii ponnditiido baka golleeji ngalaa. O wi'ii:

7 «Barke woodanii yim6e 6e lutti mu66en njaafaa,

6e hakkeji mu66en mooytaa.

8 Barke woodanii neddo fuu mo Joomiraado hiisaaki hakkeji muudum.»†

9 Yalla taadiibe been tan njeyi barke oon naa? Yalla 6e taadaaki been ngalaa toon naa? En mbi'ii: wo

* 3:17 Esaaya 59.7-8. † 3:18 Jabuura 36.2. ‡ 3:25 Haala kirsamaari kaan, e geresankoo6e ina waawi hollude kirsamaari ittoori hakke, ittoori nganyaandi hakkunde yim6e e Laamdo du. * 4:3 Fuddoode 15.6. † 4:8 Jabuura 32.1-2.

saabe goondinal Laamdo hiisorii Ibrahiima wo ponnditiido. ¹⁰ Ndelle, noy Ibrahiima worrunoo nde ndaardanoo wo ponnditiido ndeen? O taadiido naa o wanaa? Si goonga, o ndaardaama o ponnditiido gilla o taadaaki. ¹¹ Taadagol makko du wo maande holloore fonnditaare makko saabe goondinal ngal o woodunoo gilla o taadaaki. Hono noon, o laatorii maama goondinbe 6e taadaaki been fuu, faa been du kiisoree wo fonnditiibe. ¹² Kanko woni baaba taadiibe du, de 6e kaadaay e taadagol tan. Wo 6e jokku6e laawol makko du, kanko baaba meeden Ibrahiima goondindo Laamdo gilla taadaaki.

Amaana mo Laamdo wadani Ibrahiima

¹³ Laamdo aadake hokkude Ibrahiima e yuwdi muudum adunaaru ndu. Amaana oon daraaki dow ko Ibrahiima jokki Tawreeta oon, ammaa darake dow fonnditaare nde Ibrahiima hebi saabe goondinal muudum ndeen. ¹⁴ Sabo si amaana oon darake dow jokkugol Tawreeta fu, goondinal laatake 6olal, woodi amaana oon du nafataa. ¹⁵ Sabo jamirooje Tawreeta deen wo jukkungo Laamdo ngaddata. De si jamirooje ngalaa fu, lutti du ngalaa.

¹⁶ Ndelle, amaana Laamdo oon wo dow goondinal yowii, faa laatoo moyyere makko. O tabitan e yuwdi Ibrahiima fuu, wanaa hokkaabe Tawreeta tan, ammaa goondinirbe no Ibrahiima goondiniri ni been fuu. Kanko woni maama meeden en fuu. ¹⁷ Dum ina hawra e ko winndaa dow Ibrahiima: «Mi wadii ma baaba lenyi keewdi.»[†] Wo noon dum laatorii yeeso Laamdo mo Ibrahiima goondini, kokkoowo maay6e nguurdam, jamiroowo ko walaa duum laatoo. ¹⁸ Fay si Ibrahiima walaa daliili dow ko yowa jikke muudum hebude yuwdi katin, o heddi imo goondini. Wo nii o laatorii baaba lenyi keewdi no Laamdo wiirunoo mo ni: «Hono nii yuwdi maada fotata.»[§] ¹⁹ Ibrahiima duubi

muudum ina ngada hono hemre, ammaa goondinal mum lokkidaay nde yi'unoo 6annu mum naywii, deekum Saaratu oon du naywii, faltake rimude. ²⁰ O sikkitiraay amaana Laamdo oon. Ko laatii dey, goondinal makko 6eydii semmbe, o teddini Laamdo. ²¹ O tannyorii Laamdo ina waawi tabintinde amaana muudum. ²² Saabe duum, «Laamdo hiisorii mo wo o ponnditiido.» ²³ Ko Binndi diin mbi'i «Laamdo hiisorake mo wo o ponnditiido» duum, wanaa saabe makko tan winndiraa. ²⁴ Idum winndiraa saabe meeden enen du. Laamdo hiisorto en fonnditiibe, enen goondinbe Laamdo iirtinii Joomiraado meeden Iisaa e maayde oon. ²⁵ O hokkitiraama, o maayi saabe lutti men, de o iirtinaa faa ndaardeden fonnditiibe.

5

Haala jam hakkunde meeden e Laamdo

¹ Ko kebuden ndaardeede fonnditiibe saabe goondinal duum, wadii jam hakkunde meeden e Laamdo saabe Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ² Kam udditani en dammbugal hinney Laamdo mo ngonden joonin saabe goondinal meeden. Ley majjum eden ceyoroo jikke wondude e darja Laamdo. ³ Wanaa dum tan, eden ceyoroo torraaji meeden du sabo eden anndi torraaji ndimata munyal, ⁴ munyal du rima ne'aaku, ne'aaku du rima jikke. ⁵ Jikke oon du waasataake, sabo Ruuhu Ceniido mo kokkaden oon hebbinii en njinngu Laamdo.

⁶ Sabo ley wakkati mo Laamdo subii oon, nde tawanoo en ngalaano semmbe ndeen, Almasiihu maayani en, enen luttu6e Laamdo. ⁷ Ina tiidi ko goddo ja6a maayande neddo fay si wo ponnditiido. Ina hasii goddo suusa maayande lobbo. ⁸ Ammaa Laamdo hollii no yidiri en ko Almasiihu maayanii en gilla en luttu6e. ⁹ Joonin ko ndaardaden en fonnditiibe saabe yiyam makko duum, tannyoral en

[†] 4:17 Fudfoode 17.5. [§] 4:18 Fudfoode 15.5.

ndadan tikkere Laamdo du saabe makko. ¹⁰ Sabo nde laatinoden waybe Laamdo ndeen, Laamdo rewrintinii en e muudum saabe maayde Biyum. Ko ndewrintinaden e makko joonin duum, sikke fuu walaa en kisinte saabe nguurdam Biyiiko oon du. ¹¹ De wanaa duum tan, ammaa eden ceyoroo Laamdo saabe Joomiraado men Iisaa Almasiihu, dewrintindo en e Laamdo oon.

No Aadama nannditirta e Almasiihu

¹² Joonin le, wo saabe neddo gooto de hakke naati e adunaaru, woodi hakkeji diin du ngaddi maayde. Noon maayde ndeen yottorii yimbe fuu, sabo be fuu be luttii. ¹³ Si goonga, gilla Tawreeta Muusaa oon jippinaaka, hakkeji ina ngoodi e adunaaru ndu. De si jamirooje Tawreeta ngalaa, hakkeji kiisa-taake. ¹⁴ Gilla e Aadama faa e Muusaa, walaa fuu mo maayde jaalaaki, fay yimbe be ngadaay hakke iri mo Aadama wadi nde luttunoo yamiroore Laamdo. Aadama oon wo alhaali garoowo oon.

¹⁵ Ammaa en kaanaa fonndude luttal Aadama e dokkal Laamdo. Goonga, yimbe heewbe maayii saabe luttal neddo gooto. Ammaa hinney Laamdo, kam e dokkal ngal hokki yimbe heewbe saabe neddo gooto ina buri dum fuu manngu. Neddo oon woni Iisaa Almasiihu. ¹⁶ Katin du en kaanaa fonndude ko dokkal Laamdo rimata duum e ko luttal neddo gooto rimata duum. Sabo sariya wadaama dow luttal gootal ngaal, de dum waddi jukkungo. Ammaa moyyere Laamdo mawnde wari caggal luttii keewdi, de dum waddi fonnditaare. ¹⁷ Wo saabe luttal neddo gooto maayde laamorii yimbe. Ammaa dum waawaa fonndeede e laamagol heboobe moyyere Laamdo heewnde e dokkal fonnditaare been. Been laamortoo e nguurdam saabe neddo gooto. Oon woni Iisaa Almasiihu.

¹⁸ Ndelle, no luttal neddo gooto waddirani yimbe fuu jukkungo ni, hono noon du gollal ponnditiingal

ngal neddo gooto golli ina laatanoo yimbe fuu fonnditaare e nguurdam. ¹⁹ No salaare neddo gooto wadiri yimbe heewbe luttube ni, hono noon dowtaare neddo gooto du wadiroyta heewbe ndaardee fonnditii6e.

²⁰ Tawreeta naatii faa luttii beyda annditeede. Ammaa fay ko luttii keewi duum fu, hinney Laamdo buri heewude. ²¹ Hono no luttal laamorii de waddi maayde ni, hono noon hinney Laamdo oon du laamortoo saabe fonnditaare, faa yaara en to nguurdam nduumiidam saabe Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden.

6

Haala maaydude e Almasiihu e wuurdude e muudum

¹ Ndelle, dume mbi'eten? En keddoto e hakkeji yalla hinney Laamdo ina beydoo naa? ² Kayto! Dum waawaa laataade! En ceedii e hakkeji faa laatoden maaybe to majji. Ndelle noy mbuurdirten ley majji katin? ³ Odon anndi lootagal meeden batisima kabbungal en e Iisaa Almasiihu ngaal hawtii en e maayde muudum du. ⁴ Ndelle, e ley lootagal batisima ngaal en maaydii e makko, en uwidaama e makko. Ndeen du, no Almasiihu iirtorii e hakkunde maaybe saabe baawde Baabiiwo teddude deen, enen du en mbuurda noon nguurdam kesam. ⁵ Sabo si en kawtii e makko ley maayde nanndunde e maayde makko, en kawtan e makko ummitagol nanndungol e ngol makko. ⁶ Ndelle eden paami dum do: tomottaaku meeden kiinngu nguun tontidaama e makko dow leggal palaangal, faa baawde balli men luttooji diin kalka, faa tawee en nganaa maccube hakke katin. ⁷ Sabo si neddo maayii fu, yaltii e hawju hakke. ⁸ Ko maaydufen e Almasiihu duum, eden koolii en mbuurdan e makko du. ⁹ Sabo eden anndi ko Almasiihu iirtii e hakkunde maaybe duum, maayataa katin. Maayde walaa baawde dow makko katin.

¹⁰ Ko o maayi duum, wo saabe hakkeji yimbe nde wootere faa abada. Joonin ko o wuuri duum, wo muuyde Laamdo o wuurani. ¹¹ Hono noon, onon du, laatee maaybe be hakkeji laamaaki, de laatanodon Laamdo wuuru be e kawtal Iisaa Almasiihu.

¹² Ndelle, taa accee hakke laamoo balli moodon maayooji diin faa njokkon muuyde majji. ¹³ Taa kokkitiree terde balli mon hakke, taa ngadon de kabitirde oonyaare. Kokkee ko'e mon Laamdo, sabo on iirtinaama e maayde, odon mbuuri. Kokkee terde moodon Laamdo faa de laato kabitirde fonnditaare. ¹⁴ Hakke laamataako on katin, sabo on ngalaa ley jamirooje Tawreeta. Wo ley hinney Laamdo ngondon.

No yimbe laatortoo golloobe downtaniibe fonnditaare

¹⁵ Ndelle noy? Yalla en ngadan hakke sabo ley hinney ngonden wanaa ley Tawreeta naa? Kayto! Dum waawaa laataade! ¹⁶ On paa-maay naa? Si on kokkii goddo ko'e mon faa ngollanon dum, downtanodon dum fu, on laatake maccube mo downtanodon oon. Ndelle, naa on laatake maccube hakke jaarowo on e maayde, naa on downtanake Laamdo jaarowo on e fonnditaare. ¹⁷ Ammaa jettooje ngoodanii Laamdo! Arande wo on maccube hakke, de joonin on laatake jokkirbe laawol ngol njannginadon ngool e berde laabude. ¹⁸ On ndimdinaama e hakke, on laatake maccube fonnditaare. ¹⁹ Mido haalda do no yimbe paamirra ni saabe lokkaaku moodon. Arande odon ngattunoo terde mon ley hawju tuundi e bonanda faa ko boni beydoo. Joonin kaa, ngadiron de noon ley hawju fonnditaare faa ngollon ko senii.

²⁰ Nde ngonnodon ley maccungaaku hakke ndeen, on laataakino golloobe downtaniibe fonnditaare.

²¹ Nafaa oye kebudon e majjum wakkati oon? Fay huunde, si wanaa ko cementirton hannden duum, sabo cakitte majjum wo maayde.

²² Ammaa joonin, on ndimdinaama

e maccungaaku hakke, on laatake maccube Laamdo. Nafaa mo kebudon wo joonnde seniinde, de cakitte majjum du wo nguurndam ndu-umiidam. ²³ Sabo njobdi hakke wo maayde, ammaa dokkal Laamdo wo nguurndam nduumiidam e ley kawtal Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden.

7

No yimbe kabbitiraa e jamirooje Tawreeta

¹ Sakiraa be, mido haalana on onon anndube Tawreeta Muusaa. Odon anndi jamirooje Tawreeta na ndawrana neddo haddi nguurndam muudum tan. ² Hono nii debbo banjaado du, jamirooje kabiri dum e gorum oon si gorum oon ina wuuri. Ammaa si gorum oon maayii fu, o habbitaama e jamirooje kabunoo de mo deen. ³ Si goddo banji mo e ley nguurndam goriiko oon, wi'ete wo o jeenoowo. Ammaa si goriiko oon maayii, jamirooje deen njoppan mo, o wi'ataake jeenoowo si o banjundurii e gorko goddo. ⁴ Sakiraa be am, onon du, fodde Tawreeta Muusaa, on laatake maaybe. On yuwii e ley muudum saabe banndu Almasiihu tontanaandu on nduun faa njeядon e muudum. Kam woni mo Laamdo iirtini e hakkunde maaybe oon faa ngollen ko welata Laamdo. ⁵ Wakkati nde ngonnodon ley hawju muuyde terde ndeen, muuyde meeden bonde de Tawreeta ummini deen ina ngolla e balli men faa njaara en to maayde. ⁶ Ammaa joonin, en ndimdinaama e Tawreeta. Fodde Tawreeta kabunoodo en oon, en laatake maaybe, faa mbaawen gollande Laamdo dow laawol kesol ngol Ruuhu muudum hawjii, wanaa dow laawol kiinngol ngol binndi njamirnoo.

No Tawreeta Muusaa anndiniri ko woni luttal

⁷ Ndelle, dume mbi'eten? Tawreeta Muusaa oon wo hakke naa? Wanaa koy! Ammaa, si Tawreeta walaa fu, mi anndaano ko woni hakke. Sabo mi anndaano ko woni muuyde ko

jeyaa si Tawreeta wi'aayno: «Taa muuyu ko a jeyaa!»⁸ Ammaa hakke adii ko jamirooje kadi duum, de wadi e am siyiiji muuyde terde fuu. Sabo si Tawreeta walaano fu, hakke wo huunde waatunde.⁹ Miin e hoore am, nde mi anndaano Tawreeta arande ndeen, mido wuurnoo, ammaa ko kadaadi diin ngari duum, hakkeji laatii buurdi,¹⁰ de miin du, maayumi. Jamirooje kaanunoo de wadande kam nguurndam deen, laatii jaarooje kam to maayde.¹¹ Sabo hakke adii kadaadi diin, de hiili kam, wardi kam di.¹² Ndelle, Tawreeta Muusaa wo ceniido, jamirooje deen du wo ceniide, wo ponnditiide, wo moyyude.

¹³ Ndelle, yalla ko woodi waddanii kam maayde naa? Dum waawaa laataade! Wo hakke wadi dum. Hono nii hakke annditirtee wo hakke jaati, sabo o nawtorake ko woodi faa rimana kam maayde. Ndelle, jamirooje deen kolli hakke oon wo huunde bonnde faa faltii haddi.

Haala durwugol neddo e hakke

¹⁴ Eden anndi Tawreeta Muusaa oon to Ruuhu Ceniido yuuri. De miin kaa, mi adunanke tan mo hakke dawrani.¹⁵ Sabo mi faamaay ko ngadammi duum: ko njidumi wadude duum, mi wadataa dum, de ko mbanyumi duum, wo duum ngadammi.¹⁶ Si mido wada ko mi yidaa wadude duum, ina holla mi jabii jamirooje Tawreeta deen ina mboodi.¹⁷ Ndelle, wanaa miin wadirta noon, wo hakke gondo ley am.¹⁸ Mido anndi e ley am, dum woni e ley banndu am, ko woodi walaa e muudum. Yidude wadude ko woodi ina woni e am, de mi waawaa wadude dum.¹⁹ Mi wadataa ko woodi ko njidumi duum, wo ko boni ko mi yidaa duum ngadammi.²⁰ Ammaa si mi wadii ko mi yidaa, wanaa miin gollirta noon, wo hakke gondo ley am oon.²¹ Ko taykiimi dey: wakkati fuu mido yidi wadude ko woodi, de ko boni ina woni e am, ina hada kam.²² E ley bernde am mido seyoro Jamirooje Laamdo

deen.²³ Ammaa mido maata al'aada bondo e ley banndu am, ina haaba e laawol ngol hakkillo am wi'i na woodi ngool. Al'aada bondo oon ina wada kam maccudo hakke gondo ley banndu am oon.²⁴ Kay, mido yurminii! Moy waawi dannude kam e banndu yaarooru kam to maayde ndu?²⁵ Jettooje ngoodanii Laamdo saabe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu!

Ndelle miin, e ley hakkillo am wo mi maccudo jamirooje Laamdo, ammaa e banndu am wo mi maccudo laawol hakke.

8

Haala nguurndam kawtudam e Ruuhu Laamdo

¹ Joonin kaa, jukkungo fuu walaa e hawtu6e e Iisaa Almasiihu been,² sabo baawde Ruuhu kokkooje en nguurndam saabe Iisaa Almasiihu deen ndimdinii en e baawde hakke e maayde fuu.³ Ko Tawreeta Muusaa waawaayno wadude saabe lokkaaku balli men, wo duum Laamdo wadi. O nuli Biyiiko e ley tagaadi nanndundi e bi66e-Aadama jom'en hakkeji been faa itta hakke. E ley tagaadi ndiin o jukkii hakke golloowo e ley balli men.⁴ Dum fuu wo faa laabal ngal Tawreeta yamiri ngaal hi66a e dow meeden, enen jokku6e Ruuhu 6e nganaa jokku6e muuyde terde been.⁵ Jokku6e muuyde terde been, muuyde terde na ndawrana hakkillooji mu66en. De jokku6e Ruuhu been, wo Ruuhu dawranta hakkillooji mu66en.⁶ Hakkillo jokkoowo muuyde terde muudum, na waddana joomum maayde. Hakkillo jokkoowo ko Ruuhu jeyi du, na waddana joomum nguurndam e jam.⁷ Sabo hakkillo jokkoowo muuyde terde muudum tan ina wanyi Laamdo. Joomum downtantaako Jamirooje Laamdo deen. Si goonga du, waawaa.⁸ Jokku6e muuyde terde been mbaawaa welude Laamdo.

⁹ De onon le, on njokkataa muuyde terde, ammaa odon njokka Ruuhu, si goonga fu Ruuhu Laamdo ina woni

ley berde moodon. Neddo fuu mo walaa Ruuhu Almasiihu oon, waldaa e Almasiihu. ¹⁰ Kaa si Almasiihu ina woni e moodon, fay si taweede balli mon wo maaydi saabe hakke, yonkiji mon kaa wo buurdi saabe on ndaardaama on fonnditiibe. ¹¹ Si Ruuhu Laamdo ina woni ley berde moodon, Laamdo buurtindo Iisaa Almasiihu e hakkunde maay6e oon, hokkan balli mon maayooji diin nguurndam, hokkiran dum Ruuhu muudum gondo ley berde mon oon.

¹² Ndelle, sakiraa6e, won ko tilsani en, de dum wanaa jokkude muuyde terde. ¹³ Sabo si on mbuurdi odon njokka muuyde terde, on maayan. Ammaa si on mbardii muuyde deen Ruuhu Laamdo fu, on mbuuran. ¹⁴ Be Ruuhu Laamdo dowata fuu wo bi66e Laamdo. ¹⁵ Laamdo hokkaay on Ruuhu gadoowo on maccu6e faa ngarton e kulol. O hokkii on Ruuhu gadoowo on bi66e Laamdo. Kam wadata faa noddiren Laamdo «Abba». ¹⁶ Ruuhu oon e hoore muudum na hawta e berde meeden faa laamna en wo en bi66e Laamdo. ¹⁷ Si en bi66e, wo en ronoo6e du. En ndonan ko Laamdo aadiinoo duum, en ndondan e Almasiihu du. Sabo sini en njardi torra e makko fu, en ke6idan e makko teddeengal du.

Haala teddeengal garoowal

¹⁸ Mi hiisake torraaji wakkati joonin mbaawaa fonndeede e teddeengal ngal Laamdo 6anginanta en. ¹⁹ Si goonga, tagoore fuu ina heppi nyannde nde Laamdo 6anginta bi66e muudum ndeen. ²⁰ Sabo tagoore ndeen ina faddee hi66inde ko nde jeyi gollude. Wanaa e muuyde mayre dum wadaa, wo Laamdo muuynoo dum. Ammaa jikke ina heddii, ²¹ sabo tagoore ndeen rimdinte e maccungaaku nyolngu, yaaree e ley ndimaaku e teddeengal ngal bi66e Laamdo ndesanaa. ²² Sabo eden anndi, faa joonin tagoore ndeen fuu ina uuma ina tampi e naawalla njatawere. ²³ Wanaa ko tagaa tan uumata, enen he6ir6e Ruuhu Laamdo oon hono dokkal Laamdo artiingal, enen du eden uuma. Eden

keppi Laamdo wadaay en bi66e muudum, de rimdina balli men. ²⁴ En kisinaama, de wo ley jikke dow ko warata tafon. De jikke ke6aado selii laataade jikke, sabo neddo yowataa jikke e dow ko he6i. ²⁵ Ammaa si eden njowi jikke e dow ko en ke6aay tafon, en ndoomiran dum munyal.

²⁶ Katin du, Ruuhu waran na walla en e lokkaaku men. Sabo si goonga, en anndaa no kaanden wadirde du'aare ni. Ammaa Ruuhu oon e hoore muudum nyaaganto en Laamdo, nyaagoranoo en uumaali burdi haalaaji luggude. ²⁷ Laamdo kumpitiido ko woni ley berde men oon du ina anndi anniya Ruuhu, sabo wo e muuyde makko Ruuhu oon nyaagirantoo seniibe been.

²⁸ Eden anndi Laamdo ina gollira huunde fuu faa laatanoo yidube dum ko woodi, 6e o noddi fodde anniya makko. ²⁹ Sabo 6e Laamdo anndi gilla tagaaka been, o fodanake dum'en nanndude e Biyiiko oon, faa Biddo oon laato afo ardiido dow sakiraa6e heew6e. ³⁰ Katin du 6e o fodanii been, o noddii dum'en, 6e o noddi been, o tiigorake dum'en fonnditiibe, 6e o tiigorii fonnditiibe been du, o hokkii dum'en ngedu mu66en e teddeengal makko.

Haala njinngu Almasiihu

³¹ Caggal duum fuu, dume mbi'eten? Si Laamdo ina wondi e meeden, moy waawani en? ³² Kanko, fay Biyiiko oon e hoore muudum o hadaay en, o hokitirii dum saabe meeden en fuu. Si noon woni moyyere makko, wanaa o hokkidan en e muudum huunde fuu naa? ³³ Moy jaarata 6e Laamdo subii been sariya? Fay gooto, sabo Laamdo tiigorake 6e fonnditiibe! ³⁴ Moy waawi felude 6e yeeso sariya? Fay gooto, sabo Iisaa Almasiihu maayii, ko 6uri dum du, o iirtake. Imo joodii gere nyaamo Laamdo, imo nyaaganoo en. ³⁵ Dume waawi senndude en e njinngu Almasiihu? Tiidallaaji naa, fillaare naa, torra naa, yolbere naa, kolndam naa, masiiba naa, maa

kaafaahi naa? ³⁶ Wo hono no Binndi diin mbiiri:

«Saabe maada miden nesa maayde nyannde fuu,

miden ndaardee hono baali kirse-teedi ni.»*

³⁷ Ammaa e ley majjum fuu, saabe jiddo en oon, eden buri fay jaalotoobe. ³⁸ Sabo mido tannyori, wanaa maayde, wanaa nguurndam, wanaa maleyka'en, wanaa laamu, wanaa ko wari joonin, wanaa ko waroyta, wanaa semmbe, ³⁹ wanaa ko woni faa dow, wanaa ko woni faa ley, huunde fuu ko tagaa waawaa senndude en e njinngu ngu Laamdo wadani en ley kawtal meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

9

Haala lenyol ngol Laamdo subii

¹ Wo goonga kaalammi miin kawtudo e Almasiihu, mi fenataa. Bernde am nde Ruuhu Ceniido dowata ndeen, ina seedanoo kam mido haala goonga. ² Bernde am ina woodi mettorgal cattungal, nde selataa naawude ³ saabe Alhuudiyankooŋe been. Mi jabanno laataade kudaado mi seeda e Almasiihu miin e hoore am si ina nafannoo sakiraaŋe am be kawtumi yuwdi been. ⁴ Been ngoni Israa'iila'en. Laamdo wadi be biŋŋe muudum, holli be teddeengal muudum. Kambe njeyi aadiiji diin e Tawreeta Muusaa oon. Wo kambe Laamdo anndini no be ndewirta dum, kambe Laamdo wadani amaanaaji muudum. ⁵ Kambe yuuri e maamiraaŋe Israa'iila arandeeŋe been. Almasiihu du, neddaaku muudum yuuri e lenyol ngool. Jettooje ngoodanii Laamdo tiimudo huunde fuu faa abada! Aamiina.

⁶ Dum fuu wanaa wi'ude konngol Laamdo ngool hunngake laataade. Sabo wanaa yuurube e Israa'iila been fuu ngoni Israa'iilankooŋe, ⁷ wanaa yuurube e Ibrahiima been fuu ngoni biŋŋe muudum jaati. Sabo Laamdo wi'ii Ibrahiima: «Wo faro Isiyaaka

yuwdi maa hiisortee.»* ⁸ Inan ko dum yidi wi'ude: wanaa biŋŋe Ibrahiima rimiraaŋe no yimbe fuu ndimirtee nii ngoni biŋŋe Laamdo, ammaa wo rimiraaŋe saabe amaana been tiigoraa wo yuwdi makko. ⁹ Sabo Laamdo wadii amaana e haalaaji diin, wi'i, «Mi wartan e hono wakkati o mawuuri, de Saaratu heban biddo gorko.»†

¹⁰ Wanaa dum tan. Ndaaren no Rebeka hooyiri reedu biŋŋe dido du. Baaba maŋŋe wo gooto, Isiyaaka, maami en oon. ¹¹⁻¹² Gilla biŋŋe been ndimaaka sakko be ngada ko woodi naa ko boni, ndeen Laamdo wi'i Rebeka: «Mawniiwo oon laatoto maccudo minyiiwo oon.»‡ O wadirii noon faa anniya makko dow subagol tabita. Subagol makko ngool yowaaki e golle yimbe, wo e Laamdo noddoowo oon ngol yowii. ¹³ Wo noon Binndi diin mbiiri: «Yaakuuba korsinmi, de Isuwa mbanyumi.»§

¹⁴ Ndelle, dume mbi'eten? Laamdo wo oonyiido naa? Kayto! Fay seeda!

¹⁵ Inan ko o wi'i Muusaa:

«Mi hinnoto mo muuyumi hinnaade, mi yurmoto mo muuyumi yurmaade.»*

¹⁶ Ndelle, subagol makko yowaaki e muuyde neddo naa e tinnaare muudum, ammaa wo dow Laamdo jurmotoodo oon ngol yowii. ¹⁷ Sabo e ley Binndi diin, Laamdo wi'ii Fira'awna: «Ko ngadirmaami kaananke dey, faa mi hollira baawde am e maada, katin du faa innde am gooynee e adunaaru ndu fuu.»†

¹⁸ Ndelle, Laamdo yurmoto mo muuyi, yoornan bernde mo muuyi.

¹⁹ Ndelle on yaman kam: «Si wo noon worri fu, dume Laamdo felirta yimbe? Moy waawi salaade muuyde makko deen?» ²⁰ Aan bii-Aadama oon, wo a moy faa njeddaa Laamdo? Yalla loonde mahaande ina yama mahudo dum oon: «Ko wadi de mahirdaa kam ni?»? ²¹ Mahoowo loode ina waawi wadude e loope deen ko yidi fuu: e loopal gootal o maha

* **8:36** Jabuura 44.23. * **9:7** Fuddoode 21.12. † **9:9** Fuddoode 18.10, 14. ‡ **9:11-12** Fuddoode 25.23. § **9:13** Malakiya 1.2-3. * **9:15** Wurtagol 33.19. † **9:17** Wurtagol 9.16.

loonde gollirteende ko teddi, o maha wonnde du gollirteende ko hebaa fuu. ²² Woodi, fay si taweede Laamdo muuyi 6anginde tikkere muudum e baawde muudum, o munyanii 6e o tikkani 6een munyal cattungal, dum woni haandu6e e halkude 6een. ²³ O wadirii noon du faa o 6angina keewal darja makko dow 6e o yurmotoo 6een, 6e o segilanii gilla ko 6ooyi faa ngonda e darja makko. ²⁴ Dum woni enen 6e o noddi 6een. De wanaa e ley Alhuudiyankoo6e tan, wo e ley lenyi goddi diin du. ²⁵ Dum woni ko Laamdo wi'i e annabi Hoseya:

«Yimbe 6e nganaa yimbe am,
mi noddiran 6e yimbe am,
yimbe 6e korsinaaka 6een,
mi noddiran 6e yimbe am
horsu6e.

²⁶ Katin du, nokku do 6e mbi'etee 6e nganaa yimbe am,
doon 6e inndiroytee 6i66e
Laamdo buurdo.»†

²⁷ Annabi Esaaya du haalii haala Israa'iilankoo6e, wi'i: «Fay si 6i66e Israa'iila keewiri no njaareendi maayo ni, seeda ma66e tan hisintee, ²⁸ sabo Joomiraado tabintinan konngol muudum dow adunaaru, hi66inan ngol fuu law.»§ ²⁹ Katin du wo nii Esaaya wiirunoo gilla arande: «Sini Joomiraado jom baawde fuu oon accidaayno en yuwdi, tawanno en laatake hono wuro Sodoma ni, en nanndii e wuro Gomoora.»*

No Laamdo ndaardata goondin6e Iisaa 6een fonnditiibe

³⁰ Ndelle, dume mbi'eten? Inan ko mbi'eten: yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e 6e pilaakino fonnditaare 6een, 6e ke6ii fonnditaare, dum woni fonnditaare saabe goondinal. ³¹ Ammaa Israa'iilankoo6e pilorake fonnditaare e jokkugol Tawreeta, de 6e ke6aay fonnditaare ndeen. ³² Ko wadi? Sabo 6e piloraaki dum goondinal, wo e golle ma66e 6e pilorii

dum. Ndelle 6e pergake e «hayre fergoore ndeen» ³³ hono no Binndi diin mbiiri ni:

«Inan, mi joyyinan e Siyona hayre nde yimbe pergotoo e muudum,
tefaare li6oore dum'en.

De goondindo nde fuu semtintaake.»†

10

¹ Sakiraa6e, ko muuyumi ley 6ernde am e ko nyaagotoomi Laamdo wo Israa'iilankoo6e kisinee. ² Mido seedanoo 6e 6e njinnganii Laamdo sanne, de jinngi diin ngaldaa e paamal. ³ Be paamaay fonnditaare nde Laamdo hokkata ndeen, faa 6e pilanii ko'e ma66e dabare laataade fonnditiibe. Duum wadi de 6e dwtanaaki laawol ngol Laamdo ndaardata neddo wo ponnditiido ngool. ⁴ Sabo Almasiihu woni timmoode jamirooje Tawreeta faa goondindo dum fuu ndaardee ponnditiido.

No kisindam woodirani goondindo Almasiihu fuu

⁵ Inan ko Muusaa winndi dow fonnditaare yuurunde e Tawreeta ndeen: «Neddo gadoowo jamirooje Tawreeta, kam wuurdata saabe majje.»* ⁶ Ammaa inan ko haala Laamdo wi'i dow fonnditaare yuurunde e goondinal ndeen: taa wi'u e 6ernde maa «Moy yeenjata dow kammu?» Dum woni faa jippina Almasiihu, ⁷ naa «Moy yahata laakara?» Dum woni faa ummintina Almasiihu e hakkunde maay6e. ⁸ Ndelle, dume Binndi diin mbi'i? «Konngol Laamdo ina 6adii ma, ingol woni e hunduko maa, ingol woni e 6ernde maa.»† Konngol ngool woni kabaaru goondinal ngal min mbaajotoo ngaal. ⁹ Si a wi'ii e hunduko maa Iisaa wo Joomiraado, de a goondinii e 6ernde maa Laamdo iirtinii mo e maayde fu, a hisinte. ¹⁰ Sabo wo e 6ernde neddo goondinta, de Laamdo ndaardan dum ponnditiido. Wo e hunduko neddo haaldata ko goondini, de Laamdo

† 9:26 Hoseya 2.25, 2.1. § 9:28 Esaaya 10.22-23. * 9:29 No Sodoma e Gomoora kalkiraa ni winndaama e ley Fuddoode 19.1-29. † 9:33 Esaaya 28.16. * 10:5 Lewinkoo6e 18.5. † 10:8 Fillitagol Tawreeta 30.12-14.

hisina d̄um. ¹¹ Wo hono Binndi d̄iin mbiiri: «Goond̄indo mo fuu semtintaake.» ¹² Joonin, walaa ko senndi Alhuudiyanke e mo wanaa Alhuudiyanke. Be fuu Joomii 6e wo gooto, kam woni kebbinoowo moyyereji muudum e noddooŋe d̄um been fuu. ¹³ Sabo «ned̄do fuu noddudo innde Joomiraado, hisinte.» †

¹⁴ Ammaa noy 6e keŋirta noddude mo si 6e ngoond̄inaay mo? Noy 6e ngoond̄inirta mo si 6e nanaay kabaaru makko? Noy 6e nanirta kabaaru makko si baajotoodo walaa? ¹⁵ Noy yimbe mbaajortoo du si nulaaka? Binndi d̄iin mbi'ii: «Ndaar, koyde jottinooje Kabaaru Lobbo na mbelna bernde koy!» § ¹⁶ De wanaa yimbe fuu njaŋani Kabaaru Lobbo oon. Annabi Esaaya wi'ii: «Joomiraado, moy goond̄ini waaju amin?»* ¹⁷ Ndelle goond̄inal ina yuura e nanude waaju, waaju du ina yuura e konngol Almasiihu.

¹⁸ De mido yama yalla Israa'iilankooŋe nanaay naa? Be nanii koy! Aayaare wi'ii:

«Daade maŋŋe nanaama e adunaaru fuu,
konngi maŋŋe njottake faa hoore leydi.» †

¹⁹ Mido yama katin: Israa'iilankooŋe paamaay naa? Gilla arande Muusaa winndii ko Laamdo wi'i:

«Mi wadan faa kiron yimbe 6e nganaa yuwdi goongaari,
mi wadan faa tikkanon yuwdi ndi walaa hakkillo.» †

²⁰ Ndeen kaa, annabi Esaaya hulaay wi'ude caggal d̄uum:

«Yimbe 6e pilaakino kam been njiitii kam,
yimbe 6e yamanaay kam been du,
mi ɓanganii d̄um'en hoore am.» §

²¹ Ammaa to Israa'iila, Laamdo wi'ii: «Fajiri faa futuro mido filoo jaŋŋaade yimbe saliiŋe, sattube.»*

11

No Laamdo holliri ina yurmoo Israa'iilankooŋe

¹ Ndelle, mido yama yalla Laamdo yoppii yimbe muudum Israa'iilankooŋe been naa? O yoppaay! Sabo miin e hoore am wo mi Israa'iilanke, wo mi yuwdi Ibrahiima, wo e lenyol Benyamin njeyaami.

² Laamdo yoppaay yimbe muudum 6e subinoo gilla arande been. Yalla on anndaa ko Binndi d̄iin mbi'inde annabi Iliyaasa woyanannoo Israa'iilankooŋe been to Laamdo naa?

O wi'ii: ³ «Joomiraado, 6e mbarii annabaaŋe maa, 6e kalkii kirsirde maa sadaka. Miin tan heddii, de iŋe ndaara no 6e mbarda kam.»

⁴ Ammaa dume Laamdo jaabii mo? O wi'ii: «Mi resanii hoore am worbe ujunaaje njeddo 6e cujidanaay tooru wi'eteendu Ba'al.»

⁵ Hono noon, hakkunde yimbe hannden been, ina woodi yimbe seeda 6e Laamdo suborii saabe hinney muudum. ⁶ De si o suborake 6e hinney fu, en anndan o suboraaki 6e saabe golle maŋŋe. Si wo saabe golle maŋŋe fu, hinney Laamdo oon heddataako laataade hinney katin.

⁷ Ndelle, dume laatii? Ko laatii dey, Israa'iilankooŋe been kebaay ko pilotonoo d̄uum, wo 6e Laamdo subii been ni keŋi d̄um. Heddiibe been, berde muŋŋen njoornaa ⁸ hono no winndiraa ni:

«Laamdo uddii hakkillooji maŋŋe,
wumnii gite maŋŋe, faad̄inii noppi maŋŋe.

Faa hannden noon worri.»*

⁹ Daawda du wi'ii:

«Wo rewugol maŋŋe bonngol ngool laatanoo 6e tuugol† faa 6e njana ley maggol,
laatanoo 6e fergere faa 6e njukkee.

¹⁰ Wo gite maŋŋe niŋŋinee taa 6e nji'a, wo ɓaawe maŋŋe turee faa abada!» †

† 10:13 Jowiila 3.5. § 10:15 Esaaya 52.7. * 10:16 Esaaya 53.1. † 10:18 Jabuura 19.5. † 10:19 Fillitagol Tawreeta 32.21. § 10:20 Esaaya 65.1. * 10:21 Esaaya 65.2. * 11:8 Fillitagol Tawreeta 29.3, Esaaya 29.10. † 11:9 Tuugolwo ko woŋŋe mbi'ata huuseeru maa bedorgal. † 11:10 Jabuura 69.23-24.

¹¹ Ndelle, mido yama: ko Alhuudiyankooŋe been pergii duum, yalla wo faa 6e caama faa abada naa? Wanaa koy! De wo saabe luttii maŋŋe diin, yimbe 6e nganaa Alhuudiyankooŋe been keŋiri kisin-dam, faa Alhuudiyankooŋe been kira. ¹² Si luttii maŋŋe diin laatanake yimbe adunaaru barke, si mursey maŋŋe du laatanake 6e nganaa Alhuudiyankooŋe been barke, barke oon buran dum manngu sanne si Alhuudiyankooŋe been fuu tuubii.

Haala hisineede yimbe 6e nganaa Alhuudiyankooŋe

¹³ Joonin, wo onon yimbe 6e nganaa Alhuudiyankooŋe been kaaldammi: ko laatiimi nulaado e moodon duum, mido mantaroo gollal ngal kokkaami ngaal ¹⁴ de na hasii mi heban waddude kiram e ley lenyol am, faa mi hisina woŋŋe maŋŋe. ¹⁵ Sabo si woddineede Alhuudiyankooŋe wadi de yimbe adunaaru ndewrintinaa e Laamdo fu, dume laatoytoo si 6e njaŋŋowaama? Dum laatorto hono wo 6e yaltuŋe e maayde!

¹⁶ Si tamre arandeere sakkaama Laamdo, tame keddiide deen du cakkaama. Si dadi lekki cakkaama Laamdo, licce deen du cakkaama. ¹⁷ Joonin le, Israa'iilankooŋe ina nga'i hono no lekki jaytun ki licce muudum godde caltaa. Aan mo wanaa Alhuudiyanke nanndudo e lical jaytun laddeehi, a waddaama, a dobaama e jaytun kiin. Nii kebirɗaa ngedu e ko yuurata e dadi jaytun kiin. Ada heba barke lekki kiin, ada mawnida e licce godde deen. ¹⁸ Saabe majjum, taa mantodaa yeeso licce caltaade deen. De si ada mantoo fu, miccodaa wanaa aan wuurni dadi diin, wo dadi diin mbuurni ma. ¹⁹ Ina woodi tawee ada wi'a: «Ko wadi de licce deen caltaa dey, wo faa miin mi naata, mi dobee do.» ²⁰ Goonga! Ammaa ko de caltiraa dey, wo rafi goondinal majje. Aan ada heddi e dobeede saabe goondinal maa. Ndelle, taa mawninkina, ammaa hulu. ²¹ Sabo si

Laamdo accaay licce arandeeje deen fu, accataa ma aan du. ²² Ndelle, taykita moyyuki Laamdo e tikkere muudum fuu: tikkere makko na woni e saamuŋe been, de moyyuki makko na woni e maada sini ada tabiti e moyyuki kiin. Si wanaa duum fu, aan du a saltete. ²³ Israa'iilankooŋe du, si 6e njoppii salaare maŋŋe de 6e ngoondini fu, Laamdo nannan 6e katin hono no licce ndobirtee e lekki. Sabo Laamdo ina jogii baawde doobude 6e e lekki kiin katin. ²⁴ Ndelle aan yuurudo e lekki laddeehi oon, si a saltaama e makki a dobaama e lekki jaytun aawaaki kiin, haala fuu walaa licce yuurde e lekki aawaaki kiin, si caltanooma ina mbaawi dobeede e inna muŋŋen.

No Laamdo yurmortoo yimbe fuu

²⁵ Sakiraaŋe, mi yidaa ndullon ko suudi dum do, heba taa ndaardon ko'e mon wo on jom'en hakkillo: Israa'iilankooŋe laatake yoorŋe berde, de dum timman wakkati siyiiji yimbe 6e nganaa Alhuudiyankooŋe fuu ngoondini, naati laamu Laamdo. ²⁶ Hono noon Israa'iilankooŋe been fuu kisinirtee, no Binndi diin mbiiri ni:

«Kisinoowo yuuran e Siyona, ittan luttal fuu e yuwdi Yaaku-uba.»§

²⁷ «Dum woni amaana am e maŋŋe wakkati nde mooytammi hakkeji maŋŋe.»*

²⁸ Ko Alhuudiyankooŋe been njaŋŋaay Kabaaru Lobbo oon duum, 6e laatorii wayŋe Laamdo, ammaa wo dum saabe moodon faa kebon Kabaaru oon. De ko Laamdo subii 6e duum, 6e laatake 6e o yidi saabe maami-raaŋe maŋŋe. ²⁹ Wo noon, sabo Laamdo waylitataa anniya dow mo moyyinani dokke muudum, e dow mo noddi. ³⁰ Onon yimbe 6e nganaa Alhuudiyankooŋe, arande on calakeno Laamdo, de joonin kaa on keŋii yurmeende saabe sattere Alhuudiyankooŋe. ³¹ Noon du, joonin wo been calii Laamdo, de Laamdo yurmii on. De dum laatake faa

§ 11:26 Esaaya 59.20. * 11:27 Yeremiya 31.33-34.

been du ke6a yurmeende makko. ³² Sabo Laamdo uddii yim6e fuu e ley salaare, faa o yurmoo 6e fuu.

³³ Hey barkeeji Laamdo korsudi ina keewi! Hakkilantaaku makko e andal makko ina luggi! Fay gooto waawaa anndude anniyaaji makko. Fay gooto waawaa faamude laabi no o gollirta. ³⁴ Wo hono noon winndiraa:

«Moy anndi miilooji Joomiraado?

Moy laatii tindinoowo dum?»†

³⁵ «Moy artii hokkude mo sakko o yoba dum?»‡

³⁶ Si goonga, huunde fuu e makko yuuri, huunde fuu wo kanko tiigii, huunde fuu wo kanko jeyi. Wo teddeengal woodan mo faa abada! Aamiina.

12

No goondin6e Iisaa kaani wuurdude

¹ Ndelle sakiraabe, mido nyaagoo on sanne saabe yurmeende Laamdo, cakkee ko'e mon laatodon sadaka buurdo, ceniido, beldo Laamdo. Dum woni dewal ngal kaandon rewruude mo ngaal. ² Taa nyemmbitee adunaaru, ammaa accee Laamdo heydintina hakkilooji mon faa berde moodon mbaylitoo. Ndeen, on mbaawan anndude muuyde Laamdo: ko woodi e ko weli mo e ko hi66i.

³ Saabe moyyere nde Laamdo hokki kam ndeen, mido wi'a mono e moodon fuu: taa njaaree ko'e moodon to on njottaaki, ammaa ndaaron ko'e mon e miilooji hakkilantaaku, kawrooji e goondinal ngal Laamdo etani on ngaal. ⁴ Gooto e meeden fuu ina jogii terde keewde, de terde deen fuu kawtaa golle. ⁵ Hono noon, enen e keewal meeden fuu, wo en neddo gooto e ley kawtal meeden e Almasiihu. En fuu eden njeйдаa no terde fuu njeydiraa e banndu ni.

⁶ En kokkaama dokke ceedude de Laamdo hokkiri en moyyere muudum. Si Laamdo hokkii neddo haaltude konngol ngol watti e

muudum, haaltira ngol no fotiri e goondinal muudum. ⁷ Mo Laamdo hokki dokkal wallude wo66e, o walla 6e. Mo o hokki dokkal jannginde, o janngina. ⁸ Mo o hokki dokkal semmbindina yim6e, o semmbindina dum'en. Mo o hokki dokkal moyyande wo66e du, o hokkira e yardaamuye. Mo o hokki dokkal ardaade, o ardoro tinnare. Mo o hokki dokkal yurmeende du, o yurmoro wo66e e seyo.

⁹ Njinngu moodon laato ngu waldaa e naafikaaku. Mbanjee ko boni, ka66ee e ko woodi. ¹⁰ Njidunduree njinngu sakiraagu, mono fuu teddina banndum faa burna dum hoore muudum. ¹¹ Taa accee tinnitaare mon feewa. Ngollanon Joomiraado e berde mon fuu. ¹² Mbeltee e ley jikke moodon, munyee torra, tinnee kedododon e du'aare. ¹³ Mballee senii6e Laamdo e haajuuji mu66en, laatee jab6otoobe weer6e. ¹⁴ Mbarkinee torroobe on. Mbarkinon 6e, taa kudon 6e. ¹⁵ Ceyodee e seyiibe, mboydee e woyoo6e. ¹⁶ Laatodee miilo wooto. Taa pilee manngu ammaa kawtee ko'e mon e lokkaa6e. Taa tiigoree ko'e mon on jom'en hakkillo. ¹⁷ Si goddo wadii on ko boni, taa njomnitee dum. Kakkilane wadude ko yim6e fuu ndaarata na njardi. ¹⁸ Si na laato, ngondiree e yim6e fuu e jam. Pilodon dum haddi no mbaawrudon. ¹⁹ Sakiraabe horsu6e, taa njomnitane ko'e mon. Ko kaandon wadude dey, accee tikkere Laamdo ndeen yomnitanoo on. Sabo e ley Binndi diin Joomiraado wi'ii: «Miin woni jomnitotoodo, miin yoboyta 6e.»* ²⁰ Ina winndaa katin: «Si ganyo ma yolbii fu, nyaamnaa dum, si domdii njarnaa dum. Si a wadii nii fu, a wadan o semta saabe ko o wadi ko boni duum.»† ²¹ Taa accu ko boni jaale, ammaa jaalora ko boni duum e ko woodi.

13

Haala dwtanaade laamiibe

† 11:34 Esaaya 40.13. ‡ 11:35 Ayuuba 41.3. * 12:19 Fillitagol Tawreeta 32.35. † 12:20 Banndi 25.21-22.

1 Mono fuu dōwtanoo laamii6e, sabo laamu walaa si wanaa yuurungu to Laamdo. Laamii6e fuu wo Laamdo jōyyini dūm'en. 2 Saabe dūum, neddo fuu caliido laamu leydi salake ko Laamdo yamiri. Caliido yamiroore Laamdo du foodanan hoore muudum jukkungo. 3 Gadoowo ko woodi walaa ko huldata hooree6e been, wo gadoowo ko boni hulata 6e. Afa yidi tawee a hulataa laamii6e leydi naa? Ndelle, ngadaa ko woodi. Ndeen laamu yettete. 4 Sabo laamii6e wo gollanoobe Laamdo faa nafe. Ammaa si tawii wo ko boni ngadataa, kulaa, sabo wanaa bolum laamii6e mbakkorii kaafaahi. Wo 6e gollanoobe Laamdo faa 6e tabintina jukkungo muudum dow gadoowo ko boni fuu. 5 Ndelle, tilay dōwtanodon laamii6e been, wanaa saabe hulde jukkeede tan, ammaa faa taa berde mon pela on du. 6 Dum wadi de odon njoba lampo, sabo laamii6e been wo gollanoobe Laamdo, hokku6e wakkatiiji mu6ben fuu faa laamoo. 7 Kokkee mono fuu ko jeyi hokkeede. Kokkee lampo mo kaandon hokkude lampo, kokkon tino mo kaandon hokkude tino. Kulon mo kaandon hulude, teddinon mo kaandon teddinde.

No yim6e njeyri yidundurde

8 Taa njoganee fay gooto nyaamaande. Huunde wootere tan haani laataade nyamaande, dum woni yidundurde. Sabo jiddo gondo muudum fuu, tabintinii jamirooje Tawreeta. 9 Odon anndi kadaadi dii do: «Taa jeenu, taa wadu war-hoore, taa wujju, taa muuyu ko a jeyaa». Kanji e jamirooje godde deen fuu ina kawriti e yamiroore wootere. Ndeen woni: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.» 10 Jiddo gondo muudum wadataa dum ko boni. Ndelle njinngu na tabintina Tawreeta oon.

11 Taykee kujje deen, sabo odon anndi wakkati mo ngonden e muudum. Wakkati mo kaandon finude oon yonii. Sabo joonin kisindam buri badaade en diina nde naatunoden e goondinal ndeen. 12 Jemma badake

timmude, nyalooma battake. Ndelle, celen gollude golle nimre, kooyen kabitirde annoora. 13 Mbuurden no haaniri, hono no won6e ley annoora nyalooma. Wanaa e ley fijirde bonnde e sulagol, wanaa e golleeji balli tuundi e rafi semto, wanaa e poodfundural e kiram. 14 Bornoree Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu hono no kaddungal ni, taa kilnee muuyde terde moodon, taa nyaamnon de.

14

Haala lokkaa6e e jom'en semmbe

1 Nja66ee mo goondinal muudum lokkidi tawa on peldaay dum ko miilotoo. 2 Hasii goddo ina woodi goondinal faa na waawi nyaamude huunde fuu, tawee goddo du goondinal muudum ina lokkidi faa nyaamataa teewu. 3 Nyaamoowo teewu oon taa yawa mo nyaamataa teewu oon. Mo nyaamataa teewu oon taa fela nyaamoowo teewu oon, sabo Laamdo ja66ake mo. 4 Aan, wo a moy faa pelaa gollanoowo goddo? Yalla imo darii faa woodi naa o saamii, dum fuu wo donngal joomiiko. O daroto faa wooda du, sabo Joomiraado ina woodi baawde jogaade mo faa o daroo.

5 Hasii goddo ina jogorii nyalaande wootere ina buri godde teddude, tawee goddo du ina jogorii nyalaade fuu wo potu. Mono fuu tannyora ko miilotoo dum e ley hakkiilo muudum. 6 Burdindo nyalaande oon wadirii dum saabe Joomiraado. Katin du, nyaamoowo ko yidi fuu oon wadirii dum saabe Joomiraado, sabo imo yetta Laamdo. Mo nyaamataa teewu oon du wadirii dum saabe Joomiraado, imo yetta Laamdo kanko du. 7 Sabo fay gooto e meeden wuurantaa hoore muudum, katin du fay gooto e meeden maayantaa hoore muudum. 8 Si en mbuurii, wo Joomiraado mbuuranden. Si en maayii du, wo Joomiraado maayanden. Si en mbuurii naa si en maayii fu, wo

Joomiraado oon jeyi en. ⁹ Sabo Almasiihu maayii, de ummii e maayde faa laatoo Joomiraado wuur6e e maay6e fuu.

¹⁰ Aan, ko wadi de ada fela sakiike maa goondindo oon? Naa aan, ko wadi de ada yawa sakiike maa goondindo oon? En fuu, en ndaroyto yeeso sarorde Laamdo. ¹¹ Sabo ina winndaa:

«Joomiraado wi'ii:

«Tannyoree, no tannyordon mi buurdo:

Koppi fuu kofanto kam, demle fuu ceedoto miin woni Laamdo.»*

¹² Ndeen mono e meeden fuu jaabanto hoore muudum yeeso Laamdo.

¹³ Dum le, taa pelunduren hakkunde meeden katin. Kooyee anniya reentaade e huunde fuu ko waawi fergude sakiike mon naa ko libata dum. ¹⁴ Saabe kawtal am e Joomiraado men Iisaa mido tannyori nyaamdu fuu e hoore muudum harmaa. Ammaa si neddo miilii godfum wo karmudum, dum harmanan dum kam kaa. ¹⁵ Si a torrii sakiike maa goondindo oon saabe ko nyaamudaa, a jokkaay laawol njingu. Taa halku mo Almasiihu maayani dow ko nyaametee. ¹⁶ Ndelle, ko ndaardon na woodi duum, tinnee taa wob6e mbonkoo on saabe majjum. ¹⁷ Sabo laamu Laamdo wanaa kabaaru nyaamdu naa njaram, wo kabaaru fonnditaare e jam e seyo ley kawtal Ruuhu Ceniido. ¹⁸ Golliranoowo Almasiihu hono noon fuu, welan Laamdo, yim6e du teddinan dum. ¹⁹ Ndelle, piloden ko beydata jam hakkunde meeden. Mono fuu filoo ko semmbindinta bannidum ley goondinal.

²⁰ Taa mbonnon golle Laamdo saabe haala nyaamdu. Si goonga, nyaamdu fuu ina laabi, ammaa si nyaamdu ndu nyaamataa nduun ina ferga sakiike maa, nyaamude ndu woodaa. ²¹ Ko woodi dey, wo taa nyaamon teewu naa njaron

doro, naa ngadon huunde fuu ko fergata sakiike moodon. ²² Huunde fuu ko ngoondindaa, njogodaa dum hakkunde maa e Laamdo. Barke woodanii mo sikkitirtaa ko woni e hakkillo muudum. ²³ Ammaa si neddo wadii sikki-sakka de nyaami fu, jukkete, sabo joomum nyaamiraay goondinal. Huunde fuu ko waldaa e goondinal wo luttal.

15

¹ Enen sellube goondinal been, eden kaani wallude 6e goondinal mu66en lokiidi been. Haanaa ngaden ko weli en tan. ² Gooto e meeden fuu filoo ko welata gondo muudum, faa nafa dum, de semmbindina dum ley goondinal. ³ Sabo fay Almasiihu jokkaay mbelirka yonki muudum, ammaa laatake no winndiraa ni: «Mbonkaaji mbonkiibe ma diin e am njani.»* ⁴ Ko winndanoo arande e ley Binndi diin duum, winndaama faa janngina en. Idi kolla en munyal, idi cellina berde men, faa keben tannyoral ley jikke men. ⁵ Laamdo jom munyal, cellinoowo berde oon, hokku on laataade jom'en miilo wooto hono no Iisaa Almasiihu anndiniri on ni. ⁶ Noon teddirton Laamdo e anniya gooto e daande wootere. Oon woni Baaba Iisaa Almasiihu Joomiraado men.

⁷ Nja66unduree no Almasiihu ja66orii on ni, faa Laamdo teddinee. ⁸ Mido wi'a on: Almasiihu warii gollani Alhuudiyankoo6e. Ko o gollani 6e duum hollitii Laamdo wo koolniido, sabo tabintinii amaanaaji di wadannoo maamiraabe mab6e diin. ⁹ Woodi du, wo faa lenyi goddi diin teddina Laamdo dow yurmeende muudum, hono no winndiraa:

«Saabe duum, mi yettete hakkunde lenyi,

mi yimante faa teddina innde maa.»†

¹⁰ Ina winndaa katin:

«Onon lenyi, mbeltodee e yim6e Joomiraado been.»‡

* 14:11 Esaaya 45.23. * 15:3 Jabuura 69.10. † 15:9 2 Samuwiila 22.50, Jabuura 18.50. ‡ 15:10 Fillitagol Tawreeta 32.43.

11 Katin du:
«Njettee Joomiraado, onon lenyi fuu!
Manee mo, onon siyiiji yim6e
fuu!»§

12 Annabi Esaaya du wi'ii:
«yuurudo e lenyol Yesa warowan,
oon ummoytoo faa laamoo lenyi
adunaaru.

Di njowan jikke majji e makko.»*

13 Laamdo jom jikke oon hebbin on
seyo e jam fuu saabe ko ngoondindon
mo, faa jikke moodon beydoo
heewude saabe baawde Ruuhu
Ceniido!

No Pool haaldi kabaaru golle muudum

14 Sakiraa6e am, mido tannyori
odon keewi mboodirka, odon keewi
anndal, katin du mono fuu na waawi
tindinde banndum. 15 Ammaa ley
bataaki ki mido suusi haalande
on haalaaji goddi faa laaba faa mi
miccintina on di. Mi haaldirii noon
saabe moyyere nde Laamdo hokki
kam 16 laataade gollanoowo Iisaa
Almasiihu e ley yim6e 6e nganaa
Alhuudiyankoo6e. Ko mbaajotoomi
Kabaaru Lobbo oon duum wo gol-
lal ceniingal faa 6e nganaa Alhu-
udiyankoo6e 6een laatoo sadaka
beldo Laamdo mo Ruuhu Ceniido
senini. 17 Ndelle, e kawtal am
e Iisaa Almasiihu, mido waawi
mantoraade golleeji di ngollanmi
Laamdo diin. 18 Sabo walaa fuu
ko cuusumi haalude si wanaa ko
baawde Almasiihu tabintini e ley
golle am faa waddana 6e nganaa
Alhuudiyankoo6e 6een dwtanaade
Laamdo. O wadii dum ley haala
am e ley golle am, 19 e ley baawde
maandeeji e kaayeeffiji, fuu dow
baawde Ruuhu Laamdo. Hono noon
njottinirmi Kabaaru Lobbo haala
Almasiihu oon nokkuuje fuu gilla
Urusaliima e seraaji muudum faa
leydi Illiriya. 20 Katin du, gilla
arande anniya am wo waajaade
Kabaaru Lobbo do innde Almasiihu
yottaakino, faa taa mi nyi6a dow
nyimngo neddo goddo. 21 De mi wada
hono no winndiraa ni:

§ 15:11 Jabuura 117.1. * 15:12 Esaaya 11.10.

«Be kumpitaakano haala makko 6een
nji'owan,
6e nanaayno 6een du paamowan.»†

Haala anniyaaji Pool

22 Wo gollal waajaade ngaal hadi
kam warude to moodon kile keewde.
23 Joonin kaa, gollal ngaal huu6ii
leyde dee do. Katin du wadii
duubi keewdi ko njidumi warude
to moodon. 24 Mido yidi fantude to
moodon si mido yaha Espanya. Si mi
ndaarii on de ceyodiimi e moodon
fu, odon mbaawi wallude kam e
jahaangal am faa mi yottowoo toon.

25 De joonin kaa mi yahan Urusali-
ima faa mi walla senii6e won6e toon.
26 Sabo kawrite goondin6e gonde
Makedoniya e Akaya deen anniyaake
hawrundurde mballa faa kokka
talkaabe jeyaa6e e senii6e Urusaliima
6een. 27 Be anniyorii dum berde
belde, de na tilsani 6e hono njobdi
du. Sabo si Alhuudiyankoo6e 6een
mballii lenyi goddi diin ke6a ngedu e
barkeeji Ruuhu fu, lenyi diin du ina
kaani wallirde Alhuudiyankoo6e e
kujje adunaaru. 28 Si mi yottinii dum,
mi hokkii 6e ko hawrunduraa duum
fu, mi yahan Espanya, mi fantan to
moodon. 29 Mido anndi si mi warii
to moodon fu, mi wardan e barke
Almasiihu keewdo.

30 Sakiraa6e, saabe Joomiraado
meeden Iisaa Almasiihu e saabe
njingu ngu Ruuhu oon hokkata
ngun, mido nyaagoo on sanne:
kawton e am e ley du'aawuujii
moodon to Laamdo saabe am.
31 Naarodon Laamdo danna kam e
yim6e 6e ngoondinaay won6e Yahu-
udiya 6een, katin du senii6e won6e
Urusaliima 6een nja66oo ballal ngal
njaaranammi dum'en ngaal. 32 Hono
noon, mi yottorto on e bernde welnde
saabe muuyde Laamdo, de ke6den
powtiri seeda. 33 Laamdo jom jam
wonda e moodon, on fuu. Aamiina.

16

Jowtaali

† 15:21 Esaaya 52.15.

¹ Mido haalana on kabaaru sakiike meeden debbo bi'eteedo Febe, gollanoowo kawrital goondinŋe gonngal ley Kankiriya oon. ² Njaŋborodon mo ley innde Joomiraado no seniibe been kaaniri njaŋboreede ni. Katin du mballee mo e huunde fuu ko o haajaa, sabo o wallii heewbe, miin du o wallii kam. ³ Njowtanon kam Piriŋilla e Akila, gollidoobe e am golle Iisaa Almasiihu been. ⁴ Kambe nesi mursude yonkiiji maŋbe faa be ndanna yonki am. Wanaa miin tan yettata be, kawrite goondinŋe be nganaa Alhuudiyankooŋe deen fuu ina njetta be. ⁵ Njowtanon kam goondinŋe hawroobe ley suudu maŋbe been fuu. Njowton Epaynetus, gido am korsudo oon. Kankartii goondinde Almasiihu ley leydi Aasiya fuu. ⁶ Njowton Mariyama tampando on sanne oon. ⁷ Njowton Andoronika e Yuniya, banndiraabe be uddidanoomi e kasu been. Wo be nulaabe anndaabe sanne, katin du kambe artii kam goondinde Almasiihu.

⁸ Njowton Ampiliyaatu mo korsinirmi saabe Joomiraado oon. ⁹ Njowton Urbaanu, gollidoowo e meeden golle Almasiihu oon, kam e Estaaki gido am korsudo oon. ¹⁰ Njowton Apeles, tabintinaado wo jokkudo Almasiihu e goonga. Njowton yimbe galle Aristobul. ¹¹ Njowton Herodiyon banndam oon. Njowton yimbe galle Narsisi hawtuŋe e Joomiraado been. ¹² Njowton Tirifena e Tirifosa, rewbe gollanoobe Joomiraado been. Njowton Persis mo korsinmi, oon wo debbo tampudo sanne e ley gollande Joomiraado. ¹³ Njowton Rufus mo Joomiraado subii oon. Njowton inniiko mo ndaardumi wo inna am ni, miin du. ¹⁴ Njowton Asinkiriti e Felegon e Hermes e Patorooba e Hermasa e goondinŋe Iisaa wondube e maŋbe been. ¹⁵ Njowton Filoloogu e Yuliya, njowton Nere e sakiikem debbo, kam

e Olimpa. Njowton seniibe wondube e maŋbe been fuu. ¹⁶ Jowtundurong jowtaali ceniidi. Kawrite goondinŋe Almasiihu fuu ina njowta on.

¹⁷ Sakiraabe, mido ŋaroo on sanne, kakkilon e waddooŋe ceedaagu. Ibe perga yimbe sabo be calake jannde nde kebudon ndeen. Mboddee be! ¹⁸ Sabo yimbe wa'ube hono noon ngollantaa Joomiraado meeden Almasiihu. Ko be ngollanta dey, wo deedi maŋbe. Wo e haalaaji maŋbe beldi e manooje maŋbe jaayde be majjirirta hakkilooji yimbe be anndaa been. ¹⁹ Onon le, kabaaru dowtaare moodon yottake yimbe fuu. Saabe duum mido weltoroo on, de mido muuyani on laatodon jom'en hakkillo e dow ko woodi, laatodon be ngalaa feloore du e dow ko boni. ²⁰ Laamdo jom jam oon wadan niison Seydaani ley teppe moodon ko booyataa. Hinney Joomiraado meeden Iisaa wondub e moodon.

²¹ Timote gollidoowo e am oon ina jowta on. Lukiyus e Yason e Sosipatoro banndiraabe am been ina njowta on. ²² Miin, Tertiyu, binndando Pool bataaki ki oon, mido jowta on saabe kawtal meeden e Joomiraado. ²³ Gayus, beero am mo kawrital goondinŋe ngaal hawrata galle muudum oon, ina jowta on. Erasta kalfinaado kaalisi ngalluure nde oon ina jowta on, kam e Kuwartus sakiike meeden oon. [²⁴*]

Jettooje

²⁵ Jettooje ngoodanii Laamdo baawdo semmbinde on fodde Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu mo mbaajiimi oon. Kabaaru Lobbo oon wo bangugol sirri Laamdo cuudanoodo gilla arande ²⁶ de joonin o banginaama. Dewte annabaabe anndinii dum lenyi diin fuu no Laamdo duumiido oon yamiri ni, faa di ngoondina Laamdo, di dwtanoo dum. ²⁷ Laamdo kam tan woni hakkilanteejo. Teddeengal woodan

* **16:24** E dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 24: Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wondub e moodon on fuu. Aamiina.

mo faa abada saabe Iisaa Almasiihu.
Aamiina.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Korintunkoo6e

¹ Bataaki ki to amin yuuri, miin Pool, e sakiike meeden Sosteni. Miin Pool, mi noddaado saabe muuyde Laamdo faa mi laatoo nulaado Iisaa Almasiihu. ² Miden njowta kawrital goondin6e Laamdo gonngal ngallu-ure Korintu.* Laamdo noddii on faa laatodon yim6e muudum seni6e, seniraa6e kawtal Iisaa Almasiihu. O noddii on, onon e noddoo6e innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu do tawaa fuu. Oon woni Joomiraado ma66e, wo Joomiraado meeden du. ³ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yettiri Laamdo dow Korintunkoo6e

⁴ Mido yetta Laamdo saabe moodon wakkati fuu ko hokki on moyyere muudum ley kawtal Iisaa Almasiihu. ⁵ Si goonga, ley kawtal muudum on kebii ko woodi fuu e ley haala e ley anndal fuu. ⁶ Seedaaku amin haala Almasiihu tabitii e moodon jaati. ⁷ Dum wadi de on nyakiraaka dokkal Laamdo fay gootal e ley ko kedidon gartol Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ⁸ Kam hokkata on semmbe faa do adunaaru haadi, yalla odon laatoo 6e ngalaa feloore nyannde gartol Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁹ Laamdo noddudo on faa kawton e Biyum Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden wo koolniido.

Haala poodundural hakkunde goondin6e

¹⁰ Sakiraa6e, mido nyaagoo on sanne e innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu: tiigunduree, laatodon daande wootere. Taa peccodon, ammaa laatodon jogii6e hakkillo wooto e anniya gooto faa hi66i. ¹¹ Sakiraa6e

am, si goonga mi narrii yim6e suudu Kolowe poodundural ina woni hakkunde moodon. ¹² Ko njidumi wi'ude dey, wo66e moodon ina mbi'a wo Pool ngoodani, wo66e ina mbi'a wo Apolos ngoodani,† wo66e du ina mbi'a wo Piyeer ngoodani, wo66e katin du ina mbi'a wo Almasiihu ngoodani. ¹³ Yalla Almasiihu wo pecciido naa? Yalla wo Pool maayani on dow leggal palaangal naa? Wo e innde Pool lootiradon lootagal batisima‡ naa? ¹⁴ Mido yetta Laamdo ko mi lootaay fay gooto moodon lootagal batisima, si wanaa Kirispus e Gayus. ¹⁵ Hono noon, fay gooto waawaa wi'ude wo e innde am lootiradon lootagal batisima. ¹⁶ Ayyo, goonga, mi batisiino katin du galle Estefaana. Ko faltii dum, mi anndaa yalla mi batisii goddo katin. ¹⁷ Sabo Almasiihu nulaay kam mi batisa. Ko o nuldi kam dey, mi haala Kabaaru Lobbo oon, tawa wanaa dow haalaaji am nyeenyudi dum joodii, faa taa maayde makko dow leggal palaangal ndeen laatoo 6olum.

No Almasiihu holliri baawde Laamdo e hakkilantaaku Laamdo

¹⁸ Si goonga, haala maayde Iisaa dow leggal palaangal wo puuyndam to halkoo6e 6een, ammaa to meeden enen hisintee6e 6een, wo ka baawde Laamdo. ¹⁹ Sabo ina winndaa: «Mi bonnan hakkilantaaku jom'en hakkillo,

paamal faamu6e du, mi jii6an ngal.»§

²⁰ Ndelle won ko jom hakkillo woni naa? Won ko jannginoowo Tawreeta woni naa? Won ko baawdo haala e jamaanu o woni naa? Walaa, sabo Laamdo waylitii hakkilantaaku adunaaru ndu, wadi dum puuyndam. ²¹ Yim6e adunaaru ndu e hakkilantaaku mu66en fuu annditaay no Laamdo holliri hoore muudum e ley hakkilantaaku mum. Duum wadi de Laamdo muuyi hisinirde goondin6e dum 6een e waaju amin nanndudo e puuyndam oon. ²² Alhuudiyankoo6e

* **1:2** Golle Nulaa6e 18.1-17. † **1:12** Golle Nulaa6e 18.24-28. ‡ **1:13** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. § **1:19** Esaaya 29.14.

ina piloo kaayeeŋiiji, Geresankooŋe du ina njiŋi hakkilantaaku. ²³ De enen kaa, kabaaru tonteede Almasiihu e leggal palaangal mbaajotoden. To Alhuudiyankooŋe wo ɗum haala cementiniika mettuka, to lenyi godɗi du wo ɗum puuyndam. ²⁴ Ammaa to yimbe ɓe Laamɗo noddii ley Alhuudiyankooŋe e ley lenyi godɗi, Almasiihu wo baawɗe Laamɗo, wo hakkilantaaku Laamɗo. ²⁵ Sabo ko nanndi e puuyndam Laamɗo ɗuum ina ɓuri hakkilantaaku ɓiɓɓe-Aadama. Katin du ko nanndi e lokkaaku Laamɗo ɗuum ina ɓuri semmbe ɓiɓɓe-Aadama.

²⁶ Ndaaree ko'e moodon, onon sakiraaɓe ɓe Laamɗo noddii: ɓe yimbe njogorii wo jom'en hakkilooji keewaa e ley moodon, jom'en baawɗe keewaa e ley moodon, yuurube e lenyi tedduɗi du keewaa e ley moodon. ²⁷ Ammaa Laamɗo suɓake ko adunaaru jogorii wo puuyndam faa huyfina jom'en hakkillo ɓeen. Laamɗo suɓake ko adunaaru jogorii wo lokkaaku faa huyfina ko jogii semmbe. ²⁸ O suɓake ko hoyi, ko yawonii, ko adunaaru ndu jogorii wo ɓolum ɗuum, faa o wada ko tayketee ɗuum laatoo ɓolum. ²⁹ O wadii ɗum taa fay gooto mantoo yeeso makko. ³⁰ Kanko hawti on e Iisaa Almasiihu. Kam laatani en hakkillo yuurungo to Laamɗo, laatani en fonnditaare e senaare e rimɗineede. ³¹ Wo hono nii faa ko Binndi ɗiin mbi'i ɗuum laatoo: «mantotooɗo fuu mantaroo Joomiraado.»*

2

Haala hakkilantaaku Laamɗo

¹ Sakiraaɓe, miin du, nde ngaroomi to moodon faa mi waajoo on goonga Laamɗo tedduɗo ndeen, mi waajoraaki on haalaaji nyeenyal, mi waajoraaki on hakkilantaaku yimbe. ² Sabo mi anniyakeno mi waajataako on fay huunde si wanaa haala Iisaa Almasiihu e tonteede muudum dow leggal palaangal. ³ Nde ngondunoomi e moodon ndeen, mido

lokkidi, mido huli sanne faa mido diwina. ⁴ Haala am e waaju am yowaaki dow nyeenyal haala nanngooha hakkillo. Ko ɗum yowinoo dow muudum dey, wo baawɗe ɗe Ruuhu Ceniido hollata deen, ⁵ taa goondinal mon yowoo dow hakkilantaaku yimbe, ammaa yowoo dow baawɗe Laamɗo.

⁶ De si goonga, wo hakkilantaaku min mbaajotoo hakkunde mawnuɓe e ley goondinal. Wanaa hakkilantaaku adunaaru ndu min mbaajotoo, maa hakkilantaaku jom'en baawɗe halketeeɓe e ley jamaanu o. ⁷ Wo hakkilantaaku Laamɗo min mbaajotoo. Hakkilantaaku nguun wo goonga tedduɗo cuudaado yimbe mo Laamɗo fodanii en gilla adunaaru tagaaka faa teddineɗen. ⁸ Fay gooto e laamiibe adunaaru ɓeen faamanaay hakkilantaaku nguun, sabo sini ɓe paamaniino ɗum fu, ɓe tontataano Joomiraado tedduɗo oon. ⁹ Ammaa ɗum laatake hono no winndiraa:

«Yitere fuu yi'aay, nowru fuu nanaay, ɓernde fay gooto miilaaki,

ko Laamɗo moyyinani yidube ɗum.»*

¹⁰ Enen kaa, Laamɗo hollirii en ɗum Ruuhu muudum. Ruuhu oon ina tiima huunde fuu, fay ko luggi to Laamɗo. ¹¹ Moy waawi anndude miilooji neddo si wanaa yonki ngonki e muudum kiin? Hono noon du, fay gooto anndaa miilooji Laamɗo si wanaa Ruuhu muudum oon. ¹² Enen le, en keɓii Ruuhu, de wanaa to adunaaru o yuuri, wo to Laamɗo o yuuri. En keɓii ɗum faa paamen moyyere nde Laamɗo wadani en ndeen fuu. ¹³ Si miden mbaajoo ɗum, min mbaajortaako haalaaji ɗi hakkilantaaku ɓiɓɓe-Aadama kokkata min. Ammaa min mbaajorto haalaaji ɗi Ruuhu oon hokkata min. Miden piirtira goongaaji Ruuhu ɗiin e haalaaji ɗi hokkata ɗiin. ¹⁴ Ammaa mo heɓaay Ruuhu Laamɗo oon jaɓataa kulle Ruuhu deen, sabo wo ɗe puuyndam to muudum. O waawaa faamude ɗe, sabo Ruuhu oon tan waawi hollude no kulle deen carortee. ¹⁵ De

* **1:31** Yeremiya 9.23. * **2:9** Esaaya 64.3.

neddo ke6udo Ruuhu oon ina waawi saraade huunde fuu ley hakkillo mum, de fay gooto waawaa saraade dum. ¹⁶ Wo hono no Binndi diin mbiiri:

«Moy anndi miilooji Joomiraado?

Moy waawi jannginde dum?»†

De enen kaa, eden ngoodi miilo Almasiihu.

3

Haala gollanoobe Laamdo

¹ Miin kaa, sakiraabe, mi waawaay haalirande on hono no kaaldirammi e jogiibe Ruuhu Ceniido ni. Ammaa mi haaldiranii on hono wo on jokku6e muuyde terde, hono wo on cukaloy keccoy e ley goondinal Almasiihu. ² Wo biraadam kokkumi on, wanaa nyaamdu tekkundu, sabo on mbaawanaano ndu. Fay joonin du, on mbaawanaa ndu, ³ sabo wo muuyde terde mon tan njokkudon tafon. Ko kirundural bonngal e kalala woni hakkunde moodon duum, wanaa duum ina holla wo muuyde terde njokkudon naa? Ayyo, odon laatii hono jokku6e adunaaru tan. ⁴ Si gooto moodon wi'ii Pool heedani, goddo katin wi'ii Apolos heedani, wanaa dum ina holla miilooji adunaaru ndu njokkudon naa?

⁵ Dume Apolos woni? Dume Pool woni? Min gollanoobe Laamdo tan, yaaroo6e on to goondinal. Mono fuu gollii ko Joomiraado hokki dum.

⁶ Miin, mi aawii, Apolos du wiccii, ammaa Laamdo woni mawninoowo.

⁷ Hono noon, aawudo oon e jarnudo oon fuu nganaa fay huunde. Laamdo mawninoowo oon tan woni baawdo.

⁸ Aawudo e jarnudo fuu potu. Mono e mu6ben fuu barjete ko fotata e tampiri muudum. ⁹ Sabo minen, min gollidoobe e Laamdo. Onon wo on ngesa Laamdo, wo on nyimngo Laamdo.

¹⁰ E dow moyyere nde Laamdo wadani kam ndeen, mi wasii joyyinirde hono no nyi6oowo jom hakkillo wadata ni. Joonin goddo ina nyi6a e dow mayre. Ammaa

mono fuu hakkila no nyimrata. ¹¹ Fay gooto waawaa wasude joyyinirde wonnde, sabo arandeere ndeen tabitii. Kayre woni Iisaa Almasiihu.

¹² Woodi, neddo na waawi nyi6ude dow joyyinirde ndeen kanje naa cardi naa kaaye dime. Imo waawi nyi6ude ledde naa hu6o naa yommbe.

¹³ De mono fuu, golle muudum 6anginte nyannde gartol Almasiihu. Sabo ndeen, yiite 6anginan golle mono fuu, hollan no gollleeji diin ngorri. ¹⁴ Mo golle muudum heddiina darii dow joyyinirde ndeen, he6an mbarjaari. ¹⁵ Ammaa mo yiite ngeen nyaami golle muudum, wasii mbarjaari mum. Kam e hoorem kaa hisinte, de na wa'i hono peyyitindo yiite ni.

¹⁶ Yalla on anndaa wo on suudu Laamdo, woodi Ruuhu Laamdo oon ina woni e moodon naa? ¹⁷ Ndelle, neddo fuu kalkudo suudu Laamdo nduun, Laamdo halkan dum. Sabo suudu Laamdo nduun wo seniindu. Woodi, onon ngoni suudu nduun.

¹⁸ Taa fay gooto hiila hoore muudum. Si goddo moodon miilake ina jogii ko yim6e adunaaru ndaardata wo hakkillo duum, joomum laattoo puuydo, faa he6a hakkillo jaati.

¹⁹ Sabo hakkilantaaku e adunaaru ndu wo puuyndam yeeso Laamdo. Wo hono noon winndiraa: «Laamdo nanngiran jom'en hakkillo been caral mu6ben.»*

²⁰ Ina winndaa katin: «Joomiraado ina anndi miilooji jom'en hakkillo been, wo di 6oli.»†

²¹ Ndelle, taa fay gooto mantaroo yim6e, sabo si goonga onon njeyi huunde fuu: ²² Pool e Apolos e Piyeer, e adunaaru ndu, e nguurndam e maayde e ko woni joonin e ko warata - fuu onon njeyi. ²³ Onon du, Almasiihu jeyi on. Almasiihu du, Laamdo jeyi dum.

4

Haala golle nulaabe Almasiihu e tampiriiji mu6ben

¹ Ndelle, njogoree min wo min gollanoobe Almasiihu, halfinaabe

† 2:16 Esaaya 40.13. * 3:19 Ayuuba 5.13. † 3:20 Jabuura 94.11.

goongaaji Laamdo cuudiidi diin. ² Woodi, halfinaabe, ina haani tawee wo hoolniibe. ³ Miin e hoore am, si on pelii kam, naa si mi darnaama e sarorde bi66e-Aadama wi'oo6e mi wanaa koolniido fu, walanaa kam baasi. Mi sarataako hoore am du. ⁴ Si goonga ni, bernde am feldaay kam fay huunde. Ammaa wanaa duum wadata kam ponnditiido. Wo Joomiraado, kam sarotoo kam. ⁵ Ndelle, taa caree fay gooto illa wakkati oon yottaaki, illa Joomiraado waraay. Kam yaltinta ko suudinoo e nimre, kam banginta anniyaaji berde yim6e. Nyannde ndeen, mono fuu heban to Laamdo jettooje de foti hebude.

⁶ Sakiraabe, ko mbiimi dow amin, miin e Apolos, wo saabe moodon. Wo faa min ekintina on maanaa haala ka: «Taa ndiwton ko winndaa». Ndeen on mawnintaa neddo gooto e dow heddiibe. ⁷ Moy burni on wo66e? Ko njogidon duum, wanaa Laamdo hokki on? Si wo noon worri, ko wadi de odon mantaroo dum hono dum wanaa dokkal Laamdo?

⁸ Woy on kaarii, woy on kebii jawdi! On laatake laamiibe, de dum fuu, min laamaaki! Haya, miden njidi laamodon jaati, faa minen du min laamodoo e moodon! ⁹ Sabo mido miilii, minen nulaabe, Laamdo heedinii min caggal hono no saraabe sariya wareede ni. Min laatake fijirtee6e yeeso adunaaru ndu fuu: yeeso maleyka'en e yim6e fuu. ¹⁰ Minen, wo min fuuy6e saabe Almasiihu, de onon kaa, wo on jom'en hakkillo ley kawtal Almasiihu. Minen, wo min lokkaa6e, de onon, wo on jom'en semmbe. Onon, on teddinaabe, de minen, min huyfinaabe. ¹¹ Fay wakkati mo ngonden joonin o, min ceedaay e yolbere e domka. Miden koli. Yim6e na piya min. Min ngalaa do min koota. ¹² Miden ngollira semmbe juude amin faa min tampa. Si yim6e njennii min, min mbarkinan dum'en. Si 6e torrii min, min munyanan 6e. ¹³ Si 6e mbonkake min du, min njaaborto 6e haalaaji jam. Faa joonin miden njogoraa wo

min mbuuwdi ley adunaaru ndu, hono tuundi ndi yim6e fuu paddata.

¹⁴ Mi winndiraay dum faa mi hersina on. Ko mbinndirmi dum dey, faa mi tindinira on wo on sukaa6e am horsu6e ni. ¹⁵ Fay si taweede e ley kawtal mon e Almasiihu odon njogii dowoo6e ujunaaje sappo, on keewaa baabiraabe kaa. Sabo ley kawtal Iisaa Almasiihu, miin laatii baaba moodon nde mbaajinoomi on Kabaaru Lobbo oon ndeen. ¹⁶ Ndelle mido nyaagoo on, nyemmbiton kam. ¹⁷ Wo saabe kulle deen wadi de nelumi Timote to moodon. Wo o biyam korsudo, koolniido ley kawtal Joomiraado. O miccintinan on laabi di njokkirmi saabe Almasiihu. Midu janngina laabi diin nokku fuu e ley kawrite goondin6e fuu. ¹⁸ Wo66e moodon ina mawnitoo sabo i6e miiloo mi warataa to moodon. ¹⁹ Ammaa 6ooyataa de mi wara to moodon si Joomiraado jabii. Ndeen mi faaman yalla mawninkiniibe 6een wo haalo6e tan, naa i6e njogii baawde. ²⁰ Sabo laamu Laamdo wanaa haalaaji, wo baawde. ²¹ Noy njidirdon mi warda to moodon? Sawru naa njinngu e heese?

5

Haala ko semtinii hakkunde goondin6e

¹ Haya, haala jeenu hakkunde moodon nanaama nokku fuu. Tuundi hono ndiin wadaay fay hakkunde heefer6e: gooto moodon ina wondi e dee bammum. ² Katin du odon mantaroo dum! Ko haannoo dey, dum metta on, faa itton gadudo noon oon hakkunde moodon.

³ Miin kaa, fay si banndu am na woddi on, ruuhu am ina wondi e moodon. Gilla joonin mi sarake gadudo dum oon hono wo toon tawaami. ⁴ Mi sarake mo e dow innde Joomiraado men Iisaa. Nde kawritindon fu, hakkillo am ina tawdee e moodon, ina wondi e baawde Joomiraado meeden Iisaa - ⁵ sanaa neddo oon watee e juude Seydaani wakkati oon, faa banndu

muudum halkee, de yonki muudum heba hisinee nyannde gartol Joomiraado.

⁶ Ko mantortodon duum woodaa! Yalla on anndaa rabilla seeda ina yuufina conndi ndiibaandi fuu?

⁷ Laabinee ko'e mon, itton rabilla kiiddo oon hakkunde moodon, faa laatodon conndi keyri ndi walaa rabilla. Wo duum ngondon du, sabo jawgel meeden iidi Faltagol ngeel hirsama, dum woni Almasiihu.

⁸ Ndelle, teddinen iidi ndiin, de wanaa e rabilla kiiddo mo hakke e bonanda oon teddirirten. Ammaa teddiniren ndi buuru mo walaa rabilla, buuru laabal e goonga.

⁹ E gataaki ki mbinndannoomi on kiin, mi wi'ii on e ley makki taa ngondon e fijoo6e.

¹⁰ Nde mbi'unoomi noon ndeen, wanaa haala fijoo6e won6e ley adunaaru been kaalumi, naa haasidi'en naa wuy6e naa rewoobe tooruuji. Sabo si wo haala been kaalannoomi fu, tilay mburtodon adunaaru ndu.

¹¹ De ko njidunoomi wi'ude on, taa ngondon e bi'ooowo wo sakiike meeden de tawee wo pijoowo naa haasidi naa dewoowo tooruuji naa mbonkotoodo yim6e naa jaroowo doro naa gujjo. Taa fay nyaamdon e ga'udo hono noon du. ¹²⁻¹³ Sabo mi sarataako yim6e 6e ngalaa ley kawrital goondin6e been. Wo Laamdo sarotoo 6e. De odon njeyi saraade won6e ley kawrital. Wo hono noon winndiraa: «Ittee neddo bondo oon e ley moodon.»*

6

Haala pelundural hakkunde sakiraabe goondin6e

¹ Si wo66e moodon potaay fu, noy joomum'en cuusirta wullitaade sarotoo6e 6e ngoondinaay been de njoppa yim6e Laamdo? ² Yalla on anndaa wo yim6e Laamdo been caroytoo adunaaru ndu naa? Ndelle, si onon yim6e Laamdo caroytoo adunaaru ndu, dume hadata on saraade ko

buri famdude duum? ³ Yalla on anndaa wo enen caroytoo maleyka'en been naa? Sakko ko woni ley nguurndam dam! ⁴ Ndelle, si luural wadii hakkunde moodon dow kulle adunaaru, ko wadi de odon njaara dum to yim6e 6e kawrital goondin6e ngaal hiisaaki been? ⁵ Ko mbi'umi duum na haani semtinoo on. Yalla on ngalaa fay jom hakkillo gooto baawdo saraade sakiraabe moodon luuru6e naa? ⁶ Ee, goondindo na yaara goondindo bannidum faa saroo dum, woodi du wo yeeso yim6e 6e ngoondinaay!

⁷ Haya, fay ko cardoton hakkunde moodon duum wo semteende bonnde. Ko wadi de on cubaaki munyude toonya? Ko wadi de on cubaaki munyude teeteede ko ngoodudon?

⁸ Ammaa wo onon e ko'e mon toonyotoo, wo onon teetata, fay sakiraabe moodon.

⁹ Yalla on anndaa oonyiibe naatataa e ley laamu Laamdo naa? Taa kiilon ko'e mon: fijoo6e e rewoobe tooruuji, jeenoobe e wor6e woykuruu6e e luudunkoo6e, ¹⁰ wuy6e e haasidi'en, sulotoo6e e mbonkotoo6e e yanoo6e, fay gooto ma66e naatataa e laamu Laamdo. ¹¹ Noon du wo66e moodon ngorrunoo. Ammaa joonin on lootaama, on cenaama, on ndaardaama fonnditiibe e dow innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu e Ruuhu Laamdo men oon.

No goondin6e kaaniri teddirirde Laamdo e balli mu66en

¹² Wo66e moodon ina mbi'a: «Huunde fuu ina daganii kam.» Ayyo, ammaa wanaa fuu nafata. Si goonga «huunde fuu ina daganii kam», ammaa mi jabataa huunde dawrana kam. ¹³ Odon mbi'a: «Nyaamdu jeyi reedu, reedu du jeyi nyaamdu.» Ayyo, de Laamdo halkan di, di didi fuu. Bannu 6ii-Aadama tagiraaka saabe fijirde. Ko ndu tagiraa dey, faa ndu rewa Joomiraado. Joomiraado du wo joomiiru. ¹⁴ Laamdo ummintindo Joomiraado meeden

* **5:12-13** Fillitagol Tawreeta 13.6, 17.7.

e maayde oon, ummintiniran en, enen du e baawde muudum. ¹⁵ Yalla on anndaa balli mon ngonni terde Almasiihu? Ndelle, ina dagoo mi hooya terde Almasiihu deen, de mi hawrundura de e terde pijoowo naa? Abada koy! ¹⁶ Yalla on anndaa kawtudo e pijoowo fuu, laatodake e muudum banndu wooturu? Sabo na winndaa: «Be dido fuu be laatoto gootum.»* ¹⁷ Ammaa kawtudo e Joomiraado laatodake e muudum ruuhu gooto.

¹⁸ Ndoggee fijirde! Hakkeeji goddi di neddo wadata fuu takkataa e banndu muudum, sanaa fijirde. Pijoowo na wadana banndu mum hakke. ¹⁹ Yalla on anndaa banndu gooto moodon fuu wo suudu Ruuhu Ceniido gondo e moodon mo Laamdo hokki on oon? On njeyaa ko'e moodon, ²⁰ sabo Laamdo soodii on coggu tiidungu. Ndelle, teddiron dum e balli moodon.

7

Haala dewgal

¹ Joonin kaa mi jaaboto yamde de mbinnandon kam deen. Goonga, si tawii gorko naaddaay e deekum fu, na woodi. ² Ammaa faa taa fijirde wada, gorko fuu na haani tawdee e deekum, debbo du tawdee e gorum. ³ Gorko fuu wondira e deekum no haaniri, debbo du humtana gorum haaju muudum. ⁴ Debbo dawrantaa banndu muudum, wo gorum dawranta ndu. Gorko du dawrantaa banndu muudum, wo deekum dawranta ndu. ⁵ Taa fay gooto moodon salanoo bannum si wanaa e dow ko ndewrudon wakkati seeda faa ngadon du'aare. Ammaa caggal duum, keddododon ngondon no haaniri ni, taa mbaason nanngitaade de Seydaani jarriboo on.

⁶ Ko kaalanammi on joonin duum, wanaa ko tilsi. Mi hollu on laawol lobbol ni. ⁷ Ko burumi yidude dey, yimbe fuu laato hono am. Ammaa mono fuu no Laamdo hokkiri

dum: wobbe kokkiraa nii, wobbe du kokkiraa nii. ⁸ To be banjaay e be banjaaka been, kam e rewbe be goriraa be mubben maayi, mido wi'a si ibe keddorii noon, hono no am ni, dum buri woodde e maabe. ⁹ Ammaa si tawii be mbaawaa nanngitaade fu, be banja, be banjee. Sabo dum buri joodoraade noon muuyo ina torra dum.

¹⁰ Wonbe e dewle been, mido yamira dum'en yamiroore nde yuuraay to am, wo to Joomiraado nde yuuri: debbo haanaa seerude gorum. ¹¹ Si tawii o seerii dum fu, o heddoro noon, maa du o warta e muudum. Gorko du haanaa seerude deekum.

¹² Onon heddiibe du, miin e hoore am haalanta on, wanaa Joomiraado: si goondindo iisaa ina jogii debbo mo goondinaay tawee debbo oon ina yardii wondude e makko fu, taa o seera dum. ¹³ Naa si debbo goondindo dewlaama gorko mo goondinaay tawee gorko oon ina yardii wondude e makko fu, taa o seera dum. ¹⁴ Sabo gorko mo goondinaay oon ina laamniree deekum. Katin du, debbo mo goondinaay oon ina laamniree gorum. Si wanaa noon, biibe moodon laatoto be laabaa, tawee le be seniiibe. ¹⁵ Ammaa mo goondinaay, si yidii seerude goondindo oon, seera. Goondindo oon, si wo debbo naa wo gorko, tilsinaaka e dewgal hono ngaal. Sabo Laamdo noddii en faa mbuurden e jam. ¹⁶ Aan debbo goondindo, a anndaa yalla ada waawi hisinde gora. Aan gorko goondindo du, a anndaa yalla ada waawi hisinde deeka.

No mono fuu haani worrude hono no Joomiraado noddiri dum

¹⁷ Dum le, mono fuu wuurda hono no Joomiraado yediri dum ni, no worrunoo nde Laamdo noddii dum ndeen. Noon njamirammi kawrite goondinbe fuu. ¹⁸ Tawaado wo taadiido nde Laamdo noddii dum ndeen, taa filoo wartude hono mo taadaaki. Noddaado de tawi taadaaki wakkati oon, taa taadoo. ¹⁹ Taadaade

* 6:16 Fuddoode 2.24.

e rafi taadaade fuu walaa ko nafata. Ko nafata dey, wo jukkude jamirooje Laamdo. ²⁰ Mono fuu heddoroo no worrunoo wakkati nde Laamdo noddannoo dum ndeen. ²¹ Nde noddadaa ndeen, si tawii a maccudo, taa dum laatane mettorgal. Ammaa si a hebii laawol no ndimdiraa fu, ndimdaa. ²² Sabo maccudo mo Joomiraado noddi, laatake dimdinaado Joomiraado. Dimo noddaado du, laatake maccudo Almasiihu. ²³ On coodaama coggu tiidungu. Ndelle taa laatee maccube yim6e. ²⁴ Sakiraa6e, mono fuu no worrunoo nde nod-danoo ndeen, heddoroo noon yeeso Laamdo.

Haala dewlude e rafi dewlude

²⁵ To yim6e 6e ndewlaay 6een, mi walanaa dum'en yamiroore yuurunde to Joomiraado, de mi haalan ko woni miilo am, miin mo yurmeende Joomiraado wadi koolniido oon: ²⁶ saabe torraaji joonin diin, mido miiloo neddo heddoroo no worri ni 6uri woodde e muudum. ²⁷ Si dewgal ina woodi hakkunde maa e debbo, taa pilodaa tayude ngal. Si dewgal walaa hakkunde maa e debbo, taa pilodaa debbo. ²⁸ Ammaa si a banjii du, a luttaay. Surbaajo du si banjaama, luttaay. Ammaa naatu6e e 6angal 6een 6illoto e nguurndam mu66en. Mido yidi dannude on dum.

²⁹ Sakiraa6e, inan ko njidumi wi'ude: wakkati o na rabbiidi. Joonin, 6anube 6een ngada hono 6anjaay ni, ³⁰ woyoo6e ngada hono mboyaay, weltiibe ngada hono mbeltaaki, soodo6e ngada hono njeyaa ko coodi, ³¹ nawtortoo6e adunaaru ndu ngada hono ndu nafaay dum'en. Sabo no adunaaru ndu worri joonin ni ina faltoo.

³² Ko njidumi dey, ndadon e kab6u-ko'u adunaaru. Mo dewlaay, hakkillo mum to kulle Joomiraado ndaarata, wo ko welata Joomiraado filotoo. ³³ Ammaa dewludo, hakkillo muudum to kulle adunaaru ndaarata, wo ko welata deekum filotoo. ³⁴ Bernde muudum feccitake. Debbo mo 6anjaaka e surbaajo fuu,

ina kilnii kabaaru Joomiraado, faa 6e laatoo senii6e ley 6alli ma66e e yonkiiji ma66e fuu. Ammaa 6anjaado, ina hilmii kabaaru adunaaru, wo ko welata gorum filotoo. ³⁵ Wo faa nafa on mbiirumi noon, wanaa faa tonnga on. Mido yidi mbuurdon no haaniri, ngollanon Joomiraado e 6ernde wootere e hakkillo wooto.

³⁶ Si muuyo mawnii e neddo faa huli taa ronka nanngitaade e mo ha66ani fu, ndeen kaa dewgal ngaal ina haani wadeede. Ngal wadiree no o yidiri noon, o luttaay. ³⁷ Ammaa ina waawi laataade gorko hooyii an-niya e 6ernde muudum 6anjataa, tawii wanaa tilay sabo na waawi nanngitaade. Si gorko oon anniyake 6anjataa debbo oon fu, wadii ko woodi. ³⁸ Ndelle, 6anjudo mo ha66ani wadii ko woodi, mo 6anjaay mo ha66ani du wadii ko 6uri woodude.

³⁹ Debbo 6anjaado wo kab6aado sini gorum ina heddi na wuuri. Ammaa si gorum oon yawtii, ina waawi 6anjeede mo yidi. De sanaa tawee wo jokkudo laawol Joomiraado. ⁴⁰ Dum le, si o heddake e ngortaalaaku fu, ndeen o 6urata 6ernde welnde. Dum woni miilo am, de mido miiloo ko kollammi on duum yuurii e Ruuhu Laamdo.

8

Haala teewu cakkanaangu tooru- uji

¹ Joonin en ndaaran kabaaru teewu cakkanaangu tooruuji. Eden anndi «en fuu eden ngoodi anndal». Anndal le, waddan mawninkinaare. Wo njinngu semmbindinta goondin6e. ² Neddo fuu miiliido na jogii anndal, anndaa tafon no haani anndirde. ³ Ammaa neddo fuu jiddo Laamdo, Laamdo ina anndi dum.

⁴ Ndelle e dow nyaamugol teewu cakkanaangu tooruuji, eden anndi «tooru fuu ley adunaaru wanaa fay huunde». Eden anndi du, «Laamdo walaa si wanaa gooto oon». ⁵ Yim6e na mbi'a rewete6e ina ngoodi dow kammu e dow leydi. Si goonga,

wi'eteēbe «reweteēbe» e «joomiraabe» na keewi. ⁶ Ammaa to meeden, Laamdo gooto tan woodi, Baabiiwo tagudo huunde fuu mo mbuuranden oon. Woodi du, Joomiraado gooto tan woodi, Iisaa Almasiihu mo huunde fuu laatorii saabe muudum, kokkoowo en nguurdam oon.

⁷ Ammaa wanaa yimbe fuu paami dum. Wobbe woownooŋe rewude tooruuji, faa hannden si be nyaamii teewu cakkanaangu tooruuji fu, be miiloto wo tooruuji jaati njeji teewu nguun. Ndeen berde maŋbe pelan be, mbona, sabo na lokkidi. ⁸ De nyaamdu kaa battintaa en Laamdo. Si en nyaamii, beydantaa en faa'e. Si en nyaamaay du, buytantaa en faa'e.

⁹ Goonga, on kokkaama laawol faa mbaawon nyaamude huunde fuu. Ammaa kakkilee taa laawol ngool liŋa be tabitaay e ley goondinal been. ¹⁰ Sabo aan bi'eteedo jom anndal, si lokkaajo yi'ii ma ada nyaama ley suudu tooru fu, wanaa dum suusin bernde mum faa nyaama teewu cakkanaangu tooruuji kam du naa? ¹¹ Hono noon, sakiike men lokkaajo mo Almasiihu maayani oon, halkirta saabe anndal maa ngaal. ¹² Si on ngadii sakiraaŋe be tabitaay e ley goondinal been hakke, si on nawnii berde maŋbe fu, on luttii Almasiihu. ¹³ Ndelle, si tawii nyaamude teewu ina liŋa sakiike am fu, mi nyaamataa ngu katin abada, taa mi liŋa sakiike am.

9

Haala ko nulaado haani wadaneede

¹ Mi jeyaa hoore am naa? Mi laataaki nulaado naa? Mi yi'aay Joomiraado meeden Iisaa naa? Wanaa saabe ko ngollanmi Joomiraado duum ngoondinirdon naa? ² Fay si to wobbe mi wanaa nulaado, to moodon kaa wo mi nulaado, sabo ko ngoondindon Iisaa duum ina seedoo faa laaŋi Joomiraado nuli kam.

* 9:9 Fillitagol Tawreeta 25.4.

³ Inan ko njaabotoomi felooŋe kam been: ⁴ wanaa miden njeji hebude nyaamdu e njaram ley golle amin naa? ⁵ Wanaa miden njeji yaadude e debbo goondindo hono no nulaabe wobbe been naa? Hono no minyiraabe Joomiraado been ni, e no Piyeer? ⁶ Naa wo miin e Barnabas tan ngoni nulaabe jeyube gollude faa mbuura? ⁷ Moy e moodon yi'i sordaasi joboowo hoore muudum? Moy woni demoowo mo nyaamataa ko tayi e ngesa muudum? Moy woni duroowo mo yarataa kosam kulle muudum?

⁸ Ko kaalammi duum, wanaa miilooji yimbe tan. Tawreeta du haalii dow majjum. ⁹ Inan ko winndaa e Tawreeta Muusaa: «Taa haŋbu hunduko ngaari wakkati ndi yaabata gawri faa sokko.»* Ko Laamdo taykii do wo ga'i jaabooji naa? ¹⁰ Wanaa wo saabe meeden o haaldata do naa? Sikke walaa, wo enen mbinndanaa konngol ngol, sabo demoowo e cokkoowo fuu ina ngollira jikke hebude ngedu muŋben. ¹¹ Min aawii e moodon barkeeji Ruhuhu. Si min tayii e moodon barkeeji adunaaru, yalla idum laatani on huunde mawnde naa? ¹² Si wobbe na kaandi hebude barke e juude moodon, wanaa minen buri haanude hebude naa?

Ammaa e dum fuu, min nawtoraaki laawol ngol. Miden munya huunde fuu taa min kada Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon yaade yeeso. ¹³ Yalla on anndaa gollooŋe e ley suudu dewal mawndu been ina mbuurdi e kulle de yimbe kokkata suudu nduun deen naa? Yalla on anndaa halfinaabe golle hirsirde been ina keba ngedu muŋben e mayre naa? ¹⁴ Hono noon du, Joomiraado yamirii waajotooŋe Kabaaru Lobbo been mbuurda e Kabaaru Lobbo oon.

¹⁵ De miin kaa, mi nawtoraaki fay gootel e kulle deen. Ko mbinndammi e moodon joonin du, wanaa faa mi heba huunde. Maayde burani kam diina nyaagaade huunde! Mi jaŋataa

fay gooto itta mantagol am e majjum. ¹⁶ Sabo waajaade Kabaaru Lobbo oon manataa kam, idum tilsani kam. Bone woodanii kam si mi waajaaki Kabaaru Lobbo oon! ¹⁷ Sini mido gollannoo dum saabe muuyde am fu, ndeen kaa mi hebanno njobdi. De si goonga, laatake tilay ngolli-rammi dum, wo gollal ngal kalfinaami. ¹⁸ Ndelle dume woni njobdi am? Njobdi am woni hebude waajaade Kabaaru Lobbo bolum, tawee du mi filataako hebude ko baajotoodo Kabaaru Lobbo foti hebude.

¹⁹ Sabo fay si mi dimo mo fay gooto dawrantaa, mi wadii hoore am maccudo yimbe fuu, yalla mido heba ko buri heewude e mubben. ²⁰ Hakkunde Alhuudiyankoo6e, mi wadii hoore am Alhuudiyanke, faa mi heba dum'en. Hakkunde jokku6e Tawreeta Muusaa, mi wadii hoore am jukkudo Tawreeta Muusaa, faa mi heba dum'en, fay si wanaa tilay mi jokka jamirooje deen. ²¹ Hakkunde yimbe 6e ngalaa e Tawreeta Muusaa been, mi wadii hoore am hono mo walaa e Tawreeta oon, faa mi heba dum'en. Mi wi'aay mi jukkataa jamirooje Laamdo deen, sabo ley yamiroore Almasiihu ngonumi. ²² E ley lokkaa6e, mi wadii hoore am mi lokkaajo, faa mi heba dum'en. Walaa fuu no mi wadaay hoore am saabe yimbe fuu, faa mi hisina wobb6e mubben no waawi laatoraade fuu. ²³ Mido wada dum fuu saabe Kabaaru Lobbo oon, faa mi heba barke muudum.

²⁴ Yalla on anndaa ley doggudu wo yimbe heew6e ndoggata, de gooto tan hebata mbarjaari? Ndelle, ndoggee faa ke6on. ²⁵ Segilantoo6e dadundurde fuu eeltan balli mubben eeltugol cattungol. Kam6e, i6e ngadira noon faa 6e ke6a mbarjaari ndi duumataako. Enen le, wo faa ke6en mbarjaari nduumotoondi. ²⁶ Ndelle miin le, mi doggataa hono jiltotoodo mo anndaa ko dogganta. Mi nanndaa du hono culkotoodo bolum. ²⁷ Ammaa mido ekintina banndu am

no naawiri faa mi dawrana ndu, taa mi waajoo wobb6e Kabaaru Lobbo, de miin e hoore am mi laato mo hebaay.

10

Haala hakkilde faa taa bob6oo

¹ Sakiraa6e, mi yidaa ndullon ko hewtinoo maamiraa6e meeden e jamaanu Muusaa duum. Be fuu i6e ngonnoo ley ruulde, 6e fuu 6e peyyitiino maayo manngo. ² E ley ruulde ndeen e maayo ngoon, 6e fuu 6e ke6ii lootagal batisima laatiibe jokku6e Muusaa. ³ Katin du 6e fuu 6e nyaamdii nyaamdu wooturu yuurundu to Laamdo. ⁴ Be fuu 6e njardii njaram ngootam yuurudam to Laamdo. Si goonga, i6e njarannoo dam e tefaare Laamdo yaadoore e ma66e. Tefaare ndeen woni Almasiihu. ⁵ Ammaa ko buri heewude e ma66e, mbelaay Laamdo. Dum wadi de 6e maayi, balli ma66e cankitaa ley ladde ndeen.

⁶ Kulle deen laatani en misaalu*, taa njokken muuyde terde bonde hono ma66e ni. ⁷ Taa laatee rewoobe tooruuji hono no wobb6e ma66e ngadiri ni, hono no winndiraa: «Yimbe been njoodii ina nyaama ina njara, de ummii ina piija.»† ⁸ Taa naaten e fijirde hono no wobb6e ma66e naatiri. Ko dum wadi, yimbe ma66e ujunaaje noogay e tato maayi nyannde wootere. ⁹ Taa ndaartindoden Almasiihu hono no wobb6e ma66e ngadi ni. Ko dum wadi, bolle kalki dum'en. ¹⁰ Taa njormee hono no wobb6e ma66e ni. Ko dum wadi, maleyka baroowo oon halkii 6e. ¹¹ Kulle deen fuu kewtake 6e faa laatanoo en misaalu. Dum winndaama faa dum tindina en, enen won6e e cakitte jamaanuuji been. ¹² Dum le, miiliido ina darii fuu, hakkila taa bob6oo. ¹³ Walaa torra ndaartintoodo on mo hewtataa 6ii-Aadama fuu. Woodi, Laamdo wo koolniido, accataa ndaartindedon ko buri semmbe mon. Ley ndaartindaare ndeen o hokkan on laawol

* **10:6** Misaalu wo yeru maa nanndingol. † **10:7** Wurtagol 32.6.

no mburtorodon nde faa mbaawon munyande nde.

14 Saabe duum, sakiraaŋe am horsuŋe, mboddee dewal tooruji. 15 Mido haalana on hono wo on jom'en hakkillo ni. Ndelle caree onon e ko'e mon ko mbi'ammi duum. 16 Horde-loonde hiraande seniinde nde njetteten Laamdo saabe muudum ndeen, si en njarii nde, en kawtii yiyam Almasiihu daam. Buuru mo tayeten oon, si en nyaamii dum, en kawtii banndu Almasiihu nduun. 17 Caggal buuru oon wo gooto, enen du, enen e heewude fuu, wo en banndu wooturu, sabo eden njogii ngedu e buuru gooto oon. 18 Taykee lenyol Israa'iila ngool: yimbe maŋŋe nyaamooŋe kirsamaaji been laatake gootum e ley teddingol Laamdo gadanaado hirsirde oon. 19 Mi wi'ataa teewu cakkanaangu tooruji nguun wo huunde dagiinde hono noon. Mi wi'ataa du, tooruji diin, won ko ngoni. 20 Ko njidumi wiide dey, kirsamaaji di yimbe been cakkata diin, wo ginnaaji cakkantee, wanaa Laamdo. Mi yidaa laatodon hawtuŋe e ginnaaji. 21 On mbaawaa yardude horde Joomiraado ndeen de njardon katin horde ginnaaji. On mbaawaa nyaamude e le'al Joomiraado ngaal de nyaamron katin e le'al ginnaaji diin. 22 Naa umminde tikkere Joomiraado kiroowo oon njiduden naa? Yalla en miilii eden buri mo semmbe naa?

No neddo jeyi worrude ley ndi-maaku

23 Mbiidon: «Huunde fuu ina dagii.» Ayyo, ammaa wanaa fuu nafata. Si goonga, «huunde fuu ina dagii», ammaa wanaa huunde fuu semmbinta goondinal woŋŋe. 24 Taa fay gooto filoo ko nafata hoore muudum tan, ammaa filoo ko nafata woŋŋe. 25 Teewu cootteteengu luumo fuu, odon mbaawi nyaamirde dum berde de pelataa on tawa on yamaay yalla wo dum teewu cakkanaangu tooruji naa wanaa. 26 Sabo «leydi e ko woni

e mayri fuu wo Joomiraado jeyi.»†

27 Si neddo mo goondinaay noddii on faa nyaamdon, de on njabii nootaade fu, nyaamon ko kokkadon fuu, tawa berde mon pelataa on. 28 Ammaa si goddo wi'ii on: «Dum wo ko sakkanaa tooruji», ndeen kaa, taa nyaamee dum, saabe biido noon oon e saabe miiloo bernde mum feloore dum. 29 Ko kaalammi haala miiloo bernde duum, wanaa saabe berde moodon onon, wo saabe bernde biido noon oon.

Sabo si goonga, walaa ko bernde neddo goddo saroo ndimaaku am. 30 Si mido yetta Laamdo e dow ko nyaamammi, ko wadi de mido mbonkee saabe nyaamdu ndu njettirmi Laamdo nduun?

31 Ndelle, si odon nyaama maa odon njara, maa ko ngadoton fuu, ngadiree dum faa Laamdo teddinee. 32 Taa laatane fay gooto fergere, wanaa Alhuudiyankooŋe, wanaa yimbe be nganaa Alhuudiyankooŋe, wanaa kawrital goondinbe Laamdo ngaal. 33 Ngolliree hono am ni. Mido filoo ko welata yimbe fuu e dow huunde fuu, tawee mi filaaki nafaa am miin tan. Wo ko nafata yimbe heewbe pilotoomi, faa be kisinee.

11

1 Nyemmbitee kam hono no nyemmbitirammi Almasiihu ni.

Haala dow suddugol hoore

2 Mido yetta on ko miccidon kam e huunde fuu, e ko njokkudon al'aadaaji di kollumi on diin.

3 Ammaa, mido yidi paamon Almasiihu woni hooreejo gorko fuu, gorko woni hooreejo deekum, katin du Laamdo woni hooreejo Almasiihu.

4 Ndelle, si gorko na du'oo maa na haalda konngol annabaaku de suddi hoorem fu, huyfinii hooreejo muudum oon. 5 Ammaa si debbo na du'oo naa na haalda annabaaku de sudday hoore muudum fu, huyfinii hooreejo muudum oon, sabo imo wa'i hono wo o toytiido ni.

6 Sabo dey, si debbo sudday hoore

† 10:26 Jabuura 24.1.

muudum, ina haani taya sukundu mum fuu. Ammaa tayude sukundu mum naa toytude ndu ina semtina debbo. Ndelle na haani sudda hoore muudum. ⁷ Taa gorko kaa sudda hoorem, sabo gorko wo tagaadi Laamdo, na holla darja muudum. Debbo kaa wo darja gorko. ⁸ Sabo wanaa gorko ittaa e debbo, wo debbo ittaa e gorko. ⁹ Katin du, wanaa gorko taganaa debbo, wo debbo taganaa gorko. ¹⁰ Saabe duum, e saabe nulaabe laamu fu, ina tilsani debbo sudda hoore muudum.* Dum laatanto dum maande holloore ina woni ley hawju gorum. ¹¹ Ammaa dum e laataade fuu, ley tagaadi Joomiraado, debbo ina haajaa gorko, gorko du ina haajaa debbo. ¹² Sabo no debbo yuuriri e gorko ni, hono noon gorko du yuurirta e debbo, rimee. De duum fuu to Laamdo dum yuuri. ¹³ Caree onon e ko'e mon: si debbo na rewi Laamdo tawi suddaa hoorem, yalla na fonnditii naa? ¹⁴ Wanaa tagaadi ndiin e hoore muudum ina faamina on sukundu juutundu ina semtini e gorko? ¹⁵ Ammaa debbo kaa, si na woodi sukundu juutundu fu, wo darja muudum. Sabo o hokkiraama sukundu juutundu faa o sudda hoore makko. ¹⁶ De si goddo yeddii dum de jokki laawol gonngol fu, faama dum wanaa al'aada amin, dum wanaa al'aada kawrite goondinbe Laamdo deen du.

Haala hiraande seniinde

¹⁷ Won ko njidumi haalande on joonin, haala no kawritirton. Haala majjum mi waawaa yettude on, sabo nde kawritindon fu, wo ko boni beydotoo, wanaa ko woodi. ¹⁸ Ko artii fuu, mi nanii si on kawritii fu, luural ina woni hakkunde moodon. Mido miila du wo dum goonga. ¹⁹ Ina tilsa pelle pelle ngada hakkunde moodon, faa hoolniibe jaati wonbe e ley moodon been annditee. ²⁰ Nde kawritindon fu, wanaa nyaamude

hiraande Joomiraado ndeen hawrunduri on. ²¹ Sabo gooto moodon fuu henyoto nyaama hiraande muudum. Wobbe moodon ina njolba, wobbe moodon du ina culoo. ²² Yalla on ngalaa cuudi do kaandon nyaamude e yarude naa? Naa wo on njawu kawrital goondinbe Laamdo ngaal? Yalla odon njidi huyfinde be ngalaa faa'e been naa? Dume mbi'ammi on? Mi yetta on naa? Mi waawataa yettude on e dum.

Haala miccitagol hiraande seniinde arandeere

(Matta 26.26-29, Marku 14.22-25, Lukka 22.14-20)

²³ Sabo miin, inan ko kebumi e Joomiraado de njottinmi on: ley jemma mo Joomiraado meeden Iisaa jambaa oon, hooyi buuru, ²⁴ yetti Laamdo, heli buuru oon, wi'i: «Dum wo banndu am hokkaandu saabe moodon. Ngadon dum faa miccitodon kam.» ²⁵ Hono nii du, nde be tilinoo e hiraande ndeen, o hooyi horde cabijam. O wi'i: «Horde nde woni amaana keso tabintiniraado yiyam am. Nde njaroton fuu, miccitodon kam.» ²⁶ Sabo nde nyaamoton buuru oon e nde njardoton horde cabijam ndeen fu, odon kaala haala maayde Joomiraado faa do wartowi.

²⁷ Ndelle, neddo fuu nyaamirdo buuru Joomiraado no fotiraay, yardi horde makko no fotiraay, wadii hakke e banndu Joomiraado nduun e yiyam makko daam fuu. ²⁸ Ndelle, mono fuu taykoo hoore muudum fadde muudum nyaamude buuru oon naa yardude horde ndeen. ²⁹ Sabo neddo fuu nyaamudo buuru oon, yardi horde ndeen, de miilaaki wo dum banndu Joomiraado nduun fu, foodanan hoore muudum sariya no nyaamiri e no yariri noon.

³⁰ Dum wadi de nyawbe e lokkaaabe ina keewi e moodon, wobbe moodon du njawtii. ³¹ Sini en taykotono ko'e meeden, en carataakeno. ³² Ammaa

* **11:10** Wobbe ina paamira fuddoode aayaare nde hono nii: Saabe duum, e saabe maleyka'en. Ley Geresankoore, nulaabe e maleyka'en, fuu wo innde wootere.

Joomiraado ina saroo en faa dartina en, taa njukkodeden e adunaaru ndu.

³³ Ndelle sakiraaŋe am, si oŋon kawrita faa nyaamdon hiraande Joomiraado ndeen, mono fuu njaŋŋoo banndum. ³⁴ Si goddo yolbii fu, sanaa nyaama to suudu muudum. Ndeen kawrite moodon laatantaako on jukkungo.

Woodi, ko heddii duum mi biltan dum si mi warii.

12

Haala dokke Ruuhu Ceniido

¹ Joonin en ndaaran kabaaru dokke Ruuhu Ceniido. Sakiraaŋe, mi yidaa tawee on paamaay. ² Nde on ngoondinaayno Joomiraado ndeen, oŋon anndi tooruuji muumdi diin na dowa on, na majjina on. ³ Saabe duum mido yidi paamon: fay gooto waawaa wi'ude «Iisaa wo kudaado» si Ruuhu Laamdo ina woni e muudum. Katin du fay gooto waawaa wi'ude «Iisaa wo Joomiraado» si Ruuhu Ceniido walaa e muudum.

⁴ Dokke de Ruuhu Ceniido hokkata en deen ina ceedi sifa, de Ruuhu oon wo gooto. ⁵ Golleeji ballooji kawrital diin ina ceedi sifa, de Joomiraado oon wo gooto. ⁶ Ko golleeji diin ndimata ina seedi sifa, ammaa Laamdo gooto oon kam gollata di fuu ley yimbe been fuu. ⁷ Mono fuu hokkaama dokkal bangoowal Ruuhu faa ngal nafa kawrital fuu. ⁸ Imo hokka oodo haala hakkilanteeha, o hokka ooto haala kebbinaaka anndal. ⁹ Kanko Ruuhu gooto oon hokkata oodo goondinal luggungal, ooto dannude nyawbe. ¹⁰ O hokka oodo wadude kaayeeffiji, ooto haaldude annabaaku. O hokka oodo senndude ko yuuri e Ruuhu e ko yuuri e ginnaaji, ooto haalude demle de anndaaka. O hokka goddo du fiirtude demle deen. ¹¹ Wo Ruuhu gooto oon gollata dum fuu. Wo kam feccata, de hokka mono fuu dokkal ngal muuyi.

No kawrital nanndiri e terde neddo

¹² Woodi banndu du wo wooturu, de na jogii terde keewde. Fay si terde banndu na keewi, banndu kaa wo

wooturu. Hono noon banndu Almasiihu du worri. ¹³ Sabo en fuu en mbatisiraama Ruuhu gooto faa laatoden banndu wooturu, yalla wo en Alhudiyankeoŋe naa en nganaa, yalla wo en rimbe naa en riimaybe. Katin du en fuu en njarnaama Ruuhu gooto oon.

¹⁴ Banndu wanaa tergal gootal, wo terde keewde. ¹⁵ Si koyngal wi'ii: «Caggal mi wanaa junngo, mi jeyaaka e banndu», dum hadataa ngal jeyeede e banndu. ¹⁶ Naa si nowru wi'ii: «Caggal mi wanaa yitere, mi jeyaaka e banndu», dum hadataa ndu jeyeede e banndu. ¹⁷ Si terde deen fuu wo gite, noy neddo oon nanirta? Naa si de fuu wo de noppi, noy neddo oon maartirta ko uurata e ko luubata? ¹⁸ Ammaa, Laamdo hawrundurii terde deen fuu e banndu wooturu hono no muuyiri ni. ¹⁹ Si tergal gootal tan woodunoo, dum kaa laatataako banndu. ²⁰ Ndelle, terde deen ina keewi, de banndu nduun wo wooturu. ²¹ Yitere waawaa wi'ude junngo: «Mi haajaaka ma.» Hoore du waawaa wi'ude koyde: «Mi haajaaka on.» ²² Ammaa, terde banndu nanndude e burde lokkidinde, deen ngoni de kaajaden sanne. ²³ Terde ndardeteede wo kuyfude, deen burden teddinde. Burde semtinaade, deen burden haybude. ²⁴ De terde meeden godde burde teddeengal deen kaajaaka wadeede noon. Laamdo hawrunduri terde fuu, hokki terde lokkaaje deen teddeengal faa buri deya deen. ²⁵ O wadii dum faa taa luural wada e banndu nduun, ammaa faa terde deen fuu kaybundura. ²⁶ Si tawii tergal gootal naawii, keddiide deen fuu naawdan e muudum. Si tergal gootal teddinaama, keddiide deen fuu mbeltodoto e muudum.

²⁷ Woodi onon, wo on banndu Almasiihu, mono e moodon fuu wo tergal e banndu makko nduun. ²⁸ Nii Laamdo darniri kawrital goondinbe ngaal: ko artii fuu o joyyini nulaabe, o beydi katin haaldooŋe annabaaku, de o jokkintini jannginooŋe. Caggal duum, o joyyini wadooŋe kaayeeffiji e dannooŋe nyawbe e wallooŋe e

ardotooŋe e haalooŋe demle de anndaaka. ²⁹ Yalla yimbe fuu wo nulaabe naa? Yalla be fuu wo be haaldooŋe annabaaku naa? Be fuu wo be janninooŋe naa? Be fuu ibe ngada kaayeeŋi naa? ³⁰ Yalla yimbe fuu kokkaa dannude nyawbe naa? Naa haalude demle de anndaaka? Naa fiirtude demle deen naa? Wanaa noon! ³¹ Woodi ndelle, tinnee, poodanee dokke burde heewude nafaa deen.

Joonin le, mi hollan on laawol burngol fuu woodude ngol hono muudum walaa.

13

Haala njinngu

¹ Si mi haalirii demle yimbe, fay demle maleyka'en, de njinngu walaa e am fu, wo mi lennguru senyooru, naa wo mi duko jamde gokkundurteede tan. ² Si mido woodi dokkal haaldude annabaaku, de mi faama sirriiji fuu e annde fuu, naa si mi tawraama goondinal faa mi dirna baamle, si njinngu walaa e am fu, mi wanaa fay huunde. ³ Si mi hokkii ko njogiimi fuu talkaabe naa mi hokkitirii banndu am duppee, de njinngu walaa e am fu, dum nafataa kam fay huunde.

⁴ Njinngu ina jogii munyal, ina jogii moyyuki. Njinngu waldaa e kiram, mantataako, mawninkintaako. ⁵ Njinngu wadataa ko semtinii, filataako muuyde hoore muudum. Ngu yaawaa bernude, ngu saawataa tikkere. ⁶ Njinngu seyortaako oonyaare, wo goonga seyortoo. ⁷ Wakkati fuu njinngu ina sawrii, selataa hoolaade, de na hedoo Laamdo ley huunde fuu. Munyal muudum timmataa.

⁸ Njinngu saamataa abada. Haaldude annabaaku timminte, demle celan, anndal du timminte. ⁹ Sabo anndal meeden ina nyaki, haala annabaaku du ina nyaki. ¹⁰ Ammaa si ko hiibi duum warii fu, ko nyaki duum fuu faltoto.

¹¹ Nde laatinoomi cukalel ndeen, mido haaldannoo hono cukalel, mido miilotonoo hono cukalel, mido yiirannoo du hono cukalel. De ko

laatiimi mawdo duum, mi seedii e golle cukaaku. ¹² Ko nji'eten joonin duum laabaay, wo hono yuurnaade daandorgal ni66ungal ni. Ammaa ley ko warata duum en njiiran gite men faa laaba. Ko anndumi joonin duum hiibaay, ammaa wakkati waran nde anndammi faa hiiba, hono no Laamdo anndiri kam faa hiibi ni.

¹³ Ndelle, kulle tati ngoni duumotoode: goondinal e jikke e njinngu. De ko buri manngu hakkunde majje fuu wo njinngu.

14

Haala dokke Ruuhu Ceniido

¹ Ndelle, poodanodon njinngu no mbaawrudon fuu. Eelon du dokke Ruuhu Ceniido deen. De ko buri fuu, pilodon haaldude annabaaku. ² Sabo kaaliroowo demle de anndaaka wo Laamdo haaldata, wanaa yimbe. Si goonga, fay gooto faamataa ko o haalata. Imo haalda sirriiji ley kawtal Ruuhu. ³ Ammaa kaaloowo konngol annabaaku oon, wo yimbe haaldata, faa semmbina goondinal mu66en, sellina berde mu66en, de feewtina de. ⁴ Kaaliroowo demle de anndaaka, wo hoore muudum nafata. Ammaa kaalidoowo annabaaku, wo kawrital goondinbe nafata. ⁵ Mido yidi kaaliron demle de anndaaka on fuu, de ko burani kam, kaaldon annabaaku. Sabo kaalidoowo annabaaku buri kaaliroowo demle de anndaaka, si wanaa tawa neddo ina waawi fiirtude, faa kawrital goondinbe ngaal heba nafaa.

⁶ Ndelle sakiraaŋe, si mi warii ko moodon de mido haalirana on demle de anndaaka, dume dum nafata on? Si haala am waddanaay on ko Laamdo banganani kam duum, naa anndal, naa konngol annabaaku, naa waaju fu, dum fuu dum nafataa on. ⁷ Taykoden du fay ko walaa yonki hono sereendu naa hoddu. Si munkariiji diin piyaaka faa laabi fu, noy annditirten ko sereendu nduun fuufata naa ko hoddu nduun hodata?

⁸ Naa si puufoowo luwal wolde fuufaay faa laabi, moy segilantoo

wolde ndeen? ⁹ Hono noon, onon du, si on njottinirii kabaaru oon demle de anndaaka de ko faaminii fuu walaa, noy paamirteŋon? On paddii haala mon ley henndu! ¹⁰ Ina woodi demle keewde ley adunaaru. De no ceediri fuu, walaa haala ka nanataake. ¹¹ Ammaa si neddo haaldii e am demngal* ngal mi nanataa fu, mi laatanake dum janano, kam du laatanake kam janano. ¹² Hono noon, onon du e ley foodanagol moodon dokke Ruuhu deen, tinnodon e hebude dokke cembinooje kawrital goondinbe ngaal e semmbe moodon fuu.

¹³ Ndelle, kaaliroowo demngal ngal anndaaka fuu njaaroo Laamdo waawude fiirtude ngal. ¹⁴ Sabo si mido wada du'aare e demle de mi anndaa fu, goonga, yonki am ina woni e du'aare, ammaa mi faamataa miin e hoore am. ¹⁵ Ndelle, noy ngadammi? Mi wadan du'aare e yonki am, ammaa mi wadan nde e hakkillo am du. Mi yimiran yonki am, ammaa mi yimiran hakkillo am du. ¹⁶ Si wanaa noon fu, si a yettirii Laamdo e ley yonki maa tan, noy tawaado toon mo woowaa dum waawirta wi'ude «Aamiina» e yettugol maada ngool? Sabo joomum nanataa ko kaalataa duum. ¹⁷ Fay si yettugol maa ngool ina woodi sanne, ngol nafataa joomum fey.

¹⁸ Mido yetta Laamdo, ko kaaldammi demle de anndaaka faa buri on on fuu. ¹⁹ Ammaa e ley kawrital goondinbe, haalude karfeeje joy paaminiide faa janngina yimbe, burani kam haalirde karfeeje uju-naaje sappo demle de anndaaka.

²⁰ Sakiraaŋe, taa laatodon hono cukaloy e ley hakkillooji moodon. Laatodon be ngalaa bonanda hono cukaloy, ammaa e ley hakkillooji mon laatodon mawbe. ²¹ Ina winndaa e Tawreeta:

«Nde kaaldowammi e yimbe am,
wo e kundude yimbe leyde
godde,

wo e demle jananbe kaalirammi.
Dum fuu,

be kettindantaako kam.»†
Wo noon Joomiraado wi'i.

²² Hono noon, demle de anndaaka deen wo maande sariya do be ngoondinaay, de nganaa maande do yimbe goondinbe. Haaldude annabaaku du wo maande do goondinbe, wanaa do be ngoondinaay. ²³ Ndelle, si goondinbe fuu kawritii, ina kaalda demle de anndaaka, de yimbe be mboowaa dum naa yimbe be ngoondinaay ngarii fu, be mbi'an wo on haanjaabe. ²⁴ Ammaa si gooto e yimbe been warii, de tawi yimbe fuu ina kaalda annabaaku, ko o nanata duum fuu ina faamina mo hakkeji makko, ina saroo mo. ²⁵ Ko suudii ley bernde makko bangan. Ndeen o hippoto e leydi, o sujidana Laamdo, o wi'a: «Si goonga ni, Laamdo ina wondi e moodon.»

No kawrital goondinbe haani worude

²⁶ Ndelle sakiraaŋe, noy ngadoton? Si on kawritii, de gooto moodon ina woodi jimol, goddo du ina janngina, goddo ina woodi ko Laamdo banganani dum, goddo ina haala demngal ngal anndaaka, goddo du na fiirta ngal, sanaa fuu wadiree faa semmbina kawrital goondinbe ngaal. ²⁷ Si demle de anndaaka kaalirtee, taa bura yimbe dido naa tato. Been du, sanaa be kaalira gooto gooto, de gooto moodon fiirta. ²⁸ Ammaa si piirtoowo walaa, joomum deyyinoo e ley kawrital ngaal, haalda e Laamdo e ley bernde muudum. ²⁹ Haaldoobe annabaaku du, dido naa tato tan kaala, de heddiibe been kiinya haala maŋbe kaan. ³⁰ De si won ko Laamdo banganani gooto e joodiibe been, kaaloowo arandeejo oon deyyinoo. ³¹ Sabo on fuu, oŋon mbaawi haaldude annabaaku gooto gooto, faa yimbe fuu keba paamal e berde cellinaade. ³² Haaldoobe annabaaku been ina mbaawi nanngitinde ko'e

* **14:11** Maanaa demngal do wo sii haala. † **14:21** Esaaya 28.11-12.

muɓɓen. ³³ Si goonga, Laamɗo wadataa ko jiiɓii. Wo o Laamɗo gaddoowo jam.

No worri e kawrite seniibe deen fuu, ³⁴ sanaa rewɓe ndeyyinoo ley kawrite deen, sabo ɓe ngalaa laawol haalude ley doon. Be dowtoroo no Tawreeta wi'iri noon. ³⁵ Si tawii won ko ɓe njidi faamtindaade, ɓe acca faa ɓe koota, ɓe yamowa jom'en cuudi maɓɓe. Sabo konngol debbo nanee ley kawrital ina semtinii. ³⁶ Naa oɗon miiloo konngol Laamɗo ngool to moodon yuuri naa? Wo onon tan keɓi ngol naa?

³⁷ Si neddo ina miilii wo annabaajo maa ina miilii wo jogiido baawɗe Ruuhu Ceniido, ina haani annditinde ko mbinndanammi on duum wo yamiroore Joomiraado. ³⁸ Mo annditaay dum fuu, Laamɗo annditataa dum. ³⁹ Ndelle sakiraaɓe, poodanodon haaldude annabaaku, katin du taa kaɗon demle de anndaaka haaleede. ⁴⁰ Ammaa huunde fuu waɗiree no haaniri, tawee fuu ina fonnditii.

15

Haala ummital Almasiihu

¹ Sakiraaɓe, mido miccintina on Kabaaru Lobbo mo mbaajinoomi on. On njaɓii dum, oɗon keddii oɗon kaɓɓii e majjum. ² Wo saabe Kabaaru oon kisinirteɗon, si tawii on tiigorake mo no kaaldanmi on ni. Si wanaa noon fu, goondinal mon laatototo ɓolum.

³ Mi yottinanii on kabaaru mo keɓumi, ɓurɗo huunde fuu oon. Dum woni: Almasiihu maayii saabe hakkeji meeden, no Binndi diin mbiiri ni. ⁴ O wattaama ley saabeere. O iirtake e nyalooma tataɓo, no Binndi diin mbiiri ni. ⁵ O ɓanganii Piyeer. Caggal duum, o ɓangani taalibaaɓe sappo e dido been. ⁶ Caggal duum, o ɓangani ko ɓuri sakiraaɓe keme njoyo ley wakkati gooto. Ko ɓuri heewude e maɓɓe ina mbuuri faa joonin, de wobɓe maɓɓe paltake. ⁷ Jokkiti katin, o ɓangani Yaakuuba, de o ɓangani nulaaɓe been

fuu. ⁸ Sakitii, o ɓangani kam miin ga'udo hono binngel dimaangel gilla wakkati muudum yottaaki ni. ⁹ Si goonga, miin ɓuri nulaaɓe been fuu famɗude. Mi fotaay fay noddireede nulaado, sabo mi torriino kawrital goondinɓe Laamɗo. ¹⁰ Joonin le, saabe moyyere Laamɗo ndeen laatoriiimi ko ngonumi duum. Moyyere nde o waɗani kam ndeen du rimaay ɓolum. Si goonga, miin ɓuri nulaaɓe been fuu gollude. De wanaa miin gollata, wo moyyere Laamɗo wonnde e am ndeen gollata. ¹¹ Ndelle nde wo miin, nde wo kamɓe, fuu fotu. Wo duum min fuu min mbaajotoo, duum du ngoondindon.

Haala ummital maayɓe

¹² Woodi, miden mbaajoo Almasiihu iirtake e maayde. Ndelle, noy wobɓe moodon mbiirata maayɓe ummitataako? ¹³ Sini ummital maayɓe walaa, Almasiihu e hoore muudum ummitaaki. ¹⁴ De si Almasiihu ummitaaki, waaju amin wo ɓolum, goondinal moodon du wo ɓolal. ¹⁵ Woodi si maayɓe ummitataako du, idum holla ko min ceedanii Laamɗo duum wo fewre. Sabo min mbi'ii Laamɗo ummintinii Almasiihu, de dum wanaa goonga si maayɓe ummitataako. ¹⁶ Si maayɓe ummitataako, Almasiihu e hoore muudum ummitaaki. ¹⁷ Si Almasiihu ummitaaki, goondinal moodon wo ɓolal, oɗon ngoni ley hakkeji mon faa joonin. ¹⁸ Si wo noon du, maaynooɓe e ley goondinal Iisaa Almasiihu been kalkii. ¹⁹ Si jikke meeden e Almasiihu wo ley nguurndam meeden do tan nafannoo, eden ɓuri yimɓe fuu yurminaade.

²⁰ Ammaa si goonga, Almasiihu ummintinaama e maayde, laatake artiido e ummitotooɓe. ²¹ Sabo no maayde yuurdi e neddo gooto, hono noon du ummital hakkunde maayɓe yuurdi e neddo gooto. ²² No yimɓe fuu maayirta saabe kawtal muɓɓen e Aadama, hono noon du yimɓe fuu ummintinirtee saabe kawtal muɓɓen e Almasiihu. ²³ Ammaa mono fuu

e wakkati muudum ummitotoo. Almasiihu woni arandeejo oon. Ndeen si wartii fu, 6e o jeyi 6een du ummitoto. ²⁴ Ndeen timmoode waran. Almasiihu halkan kaanankaaku e baawde e semmbe fuu, de hokkita Laamdo Baabiiwo laamu. ²⁵ Sabo ina tilsii Almasiihu laamoo faa nde Laamdo wadi mo o yaaba waybe mo 6een fuu. ²⁶ Ganyo cakitotoodo halkeede oon wo maayde, ²⁷ sabo ina winndaa: «Laamdo wattii huunde fuu ley koyde makko.»* Ammaa si wi'aama «huunde fuu wattaama ley koyde makko», na tannyoraa Laamdo gadudo dum oon kaa naataay. ²⁸ Nde huunde fuu heedii ley baawde Almasiihu Bajjo oon ndeen, kam e hoore muudum heedan ley Laamdo gadudo o dawrana huunde fuu, faa Laamdo laamoo kala huunde fuu.

²⁹ Woodi, ina woodi jaboobe lootireede lootagal batisima saabe maaybe. Si tawii maaybe ummitataakono, dume wadi de yimbe ina mbatisiree saabe maabe? ³⁰ Minen e ko'e amin, ko wadi de miden njardoo masiibaaji wakkati fuu faa miden nesa maayde? ³¹ Sakiraa6e, nyannde fuu mido nesa wareede. Tannyoron wo dum goonga, hono ko mantortoomi on yeeso Joomiraado men Iisaa Almasiihu duum du laatorii goonga. ³² To Efeesu toon mi ha6aama wolde sattunde, hono wo daabaaji ladde bondi kabumi. Si mi goondinaayno ummintineede fu, dume dum nafata kam? Si maaybe ummitataakono fu, ngaden no wiiraa ni: «Nyaamen, njaren, sabo jaango en maayan.»

³³ Taa kiilon ko'e mon: «Yaadude e bon6e ina bonna needi lobbiri.» ³⁴ Ngartiree hakkillooji mon e ko fonnditii, celon wadude hakke. Sabo wobbe moodon anndaa Laamdo. Ko mbiirumi noon wo faa cemton.

³⁵ Ammaa hasii goddo yaman: «Noy maaybe ummitortoo? Noy 6alli mu6ben ngorrata?» ³⁶ Aan pamaro hakkillo! Aawdi ndi aawudaa fuu, sanaa waata, de sakitoo fuda. ³⁷ Aawdi ndi aawudaa du, si wo gawri naa wo aawdi feereeri, wo

ndi wabbere tan. A aawataa wullere ndeen e hoore muudum. ³⁸ Caggal duum, Laamdo wadata ndi sii wullere nde muuyi, aawdi fuu e sii wullere muudum. ³⁹ Kulle jogiide yonki du kawtaa terde: 6i66e-Aadama e terde mu6ben, daabaaji e terde mu6ben, pooli e terde mu6ben, liyyi du e terde mu6ben. ⁴⁰ Ina woodi 6alli kammunkooji e 6alli leydinkooji. Kammunkooji diin e darja mu6ben, leydinkooji diin du e darja mu6ben. ⁴¹ Naange e jalbugol muudum, lewru du e jalbugol muudum, koode e jalbugol mu6ben. Fay hakkunde koode deen, jalbugol mu6ben ina seedi.

⁴² Ummital maaybe du hono noon worri. Ko iretee duum ina nyola, ko ummitotoo duum nyolataa. ⁴³ Ko iretee duum ina lokkidi, ko ummitotoo duum ina jogii teddeengal. Ko iretee duum ina lokkidi, ko ummitotoo duum ina jogii semmbe. ⁴⁴ Ko iretee duum wo terde leydinkooje, ko ummitotoo duum wo terde ruuhunkooje. Terde leydinkooje ina ngoodi, ndelle terde ruuhunkooje du ina ngoodi. ⁴⁵ Dum wadi de na winndaa: «Neddo arandeejo oon, dum woni Aadama, laatake yonki mburki.» Aadama cakitiido oon kaa laatake Ruuhu kokkoowo nguurndam. ⁴⁶ Wanaa ko jeyaa e Ruuhu duum artii warude. Wo ko jeyaa e leydi duum artii, de ko jeyaa e Ruuhu duum jokki. ⁴⁷ Neddo arandeejo oon e sollaare leydi tagiraa. Neddo dida6o oon e kammu yuuri. ⁴⁸ Yimbe yuurube e sollaare leydi 6een ina ngorri hono Aadama yuurudo e sollaare leydi oon. Yimbe jeyaa6e e kammu 6een ina ngorri hono yuurudo dow kammu oon. ⁴⁹ Hono no nanndirden e yuurudo e sollaare leydi oon ni, hono noon nanndirden e yuurudo dow kammu oon du.

⁵⁰ Sakiraa6e, inan ko kaalammi duum: teewu e yiyam mbaawaa naatude e laamu Laamdo. Katin du ko nyolata waawaa he6ude ko nyolataa faa abada duum.

* 15:27 Jabuura 8.7.

⁵¹ Ndaar, mido ɓanginana on sirri: wanaa en fuu maayata, ammaa en fuu en mbaylitete. ⁵² Dum wadan wakkati gooto, no tamyaaŋo yitere ni, si buututal cakitotoongal fuufaama. Sabo buututal ngaal fuufete, de maaybe been ummodoo e balli di nyolataa. Enen du, en mbaylitete. ⁵³ Sabo si goonga, ina tilsi terde nyolooje deen ɓornoo ko nyolataa, maayooje deen du ɓornoo ko maayataa. ⁵⁴ Si terde nyolooje deen ɓornake ko nyolataa, maayooje deen ɓornake ko maayataa fu, ndeen konngol binndaangol ngol tabitan: «Maayde jaalaama, modaama.»†

⁵⁵ «Maayde, toy jaalagol maa woni?»

Maayde, toy tooke maa ngoni?»‡

⁵⁶ Tooŋe poodooje maayde wo hakke. Hakke du hemrii baawde saabe jamirooje Tawreeta. ⁵⁷ Ammaa jettooje ngoodanii Laamdo kokkiroowo en jaalagol saabe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.

⁵⁸ Ndelle sakiraaŋe am horsuŋe, laatee joottiibe ɓe ndimmbataako. Wakkati fuu beydon tinnaade e golle Joomiraado, sabo odon anndi ko ngoloton ley kawtal Joomiraado duum wanaa ɓolum.

16

Haala wallugol seniibe wonbe ngalluure Urusaliima

¹ Joonin en ndaaran kabaaru hawrundurgol ceede faa walla seniibe wonbe Urusaliima been. Ngadon ko njamirmi kawrite goondinbe gonde leydi Galaatiya deen. ² Alan fuu, mono e moodon fuu itta ko waawi, resa. Ndeen si mi warii, en pilataako hawrundurde dum katin. ³ Nde ngarumi fu, mi hokkan ɓe cubidon been ɓataakiiji kollooji on cubake ɓe, ɓe njaara ballal moodon ngaal Urusaliima. ⁴ Si na foti ko mi yaha miin du, min njaadan.

Haala anniyaaŋi Pool

⁵ Si mi feyyitii leydi Makedoniya fu, mi waran to moodon, sabo toon

ndewammi. ⁶ Hasii mi weeranan on seeda naa mi dabban to moodon. Ndeen odon mbaawi wallude kam faa mi yaha yeeso e jahaangal am. ⁷ Sabo mi yidaa fantude to moodon joonin de mi dilla law. Mido yidi ɓooyude to moodon seeda si Joomiraado jabii. ⁸ Ammaa mi ɓooyan ley Efeesu ga faa iidi benndal alkama hewta. ⁹ Sabo mi hebii do laawol manngol no mi gollira gollal nafoowal. Woodi, waybe du na keewi.

¹⁰ Si Timote warii to moodon fu, njakkitodon dum faa wooda taa hula, sabo wo Joomiraado o gollanta hono am ni. ¹¹ Ndelle, taa fay gooto yawa mo. Mballon mo e laawol ngool faa o warta to am e jam. Sabo mido hedii mo, kanko e sakiraaŋe been.

¹² Woodi, dow sakiike meeden Apolos, mi nyaagake mo sanne o yaada e sakiraaŋe been to moodon, de o muuyaay yahude joonin. Si o hebii laawol fu, o waran.

Baynundural

¹³ Kakkilon, ndarodon faa wooda ley goondinal. Laatodon suusuŋe, beydorodon semmbe. ¹⁴ Ko ngadoton fuu, ngadiron dum njinngu.

¹⁵ Odon anndi Estefaana e koreeji muudum. Kam'en artii fuu goondinde ley leydi Akaya. Ibe tinnii e gollande seniibe been. Sakiraaŋe, mido nyaagoo on sanne: ¹⁶ njarranee yimbe wa'uŋe hono noon, kam'en e gollidooŋe e muɓben, tinniiŋe e gollal ngaal fuu. ¹⁷ Mido weltoroo garol Estefaana e Fortunaatu e Akayku ngool. Be ngadanii kam ko onon on mbaawaa wadande kam saabe on ngalaa ga. ¹⁸ Be mbaaltinii hakkillo am, kam e hakkillooji moodon fuu. Teddinee yimbe hono maɓbe.

¹⁹ Kawrite goondinbe gonde leydi Aasiya deen ina njowta on. Akila e deekum Piriŋilla e kawrital goondinbe kawroowal galle maɓbe ngaal ina njowta on sanne e innde Joomiraado. ²⁰ Sakiraaŋe been fuu

† 15:54 Esaaya 25.8. ‡ 15:55 Hoseya 13.14.

ina njowta on. Njowtunduron onon du e jowtaali ceniidi.

²¹ Inan jowtaango am ngo mbin-ndirammi e junngo am: MIIN POOL.
²² Neddo fuu mo yidaa Joomiraado, kuddi woodanii dum! Yaa Joomiraado amin, war! ²³ Wo hinney Joomiraado meeden Iisaa wonda e moodon. ²⁴ Njinngu am ina woni e moodon on fuu e ley kawtal meeden e Iisaa Almasiihu.

Bataaki Pool dɪdabi to Korintunkooŋe

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool e sakiike meeden Timote. Miin Pool, mi nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo. Miden njowta kawrital Laamdo gonngal Korintu e seniibe wonbe leydi Akaya fuu. ² Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Poolyettiri Laamdo

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Oon woni Baabiiwo jom yurmeende, Laamdo cellinoowo berde e dow huunde fuu. ⁴ Imo sellina berde men e ley torraaji men fuu, faa enen du, mbaawen sellinde berde wonbe e sii torraaji fuu no o sellinirta berde men ni. ⁵ Sabo no kebirden torraaji saabe Almasiihu faa keewi, noon du Almasiihu sellinirta berde meeden faa heewa. ⁶ Nde min torraa fuu, wo faa berde moodon cellinee, woodi du faa kisinedon. Nde berde amin cellinaa du, wo faa berde moodon peewa, de kebon munyal munyude sii torraaji di min torrete minen e ko'e amin diin. ⁷ Jikke amin e moodon ina selli, sabo miden anndi ko kawtudon e amin torraaji duum, odon kawti e amin sellineede berde du.

⁸ Si goonga sakiraabe, min njidaa ndullon torraaji kewtiidi min e leydi Aasiya. Torraaji kewtiidi min toon ina paltii semmbe amin sanne faa min miilaaki wuurude katin. ⁹ Ley berde amin, miden maatannoo wo min saraabe sariya wareede. De dum wadirii faa taa min njowa jikke amin dow ko'e amin, ammaa min njowa de dow Laamdo ummintinoowo maaybe oon. ¹⁰ Wo kam dannin min e maayde ndeen, kam dannata min yeeso du. Wo dow makko min njowi jikke o dannan min katin. ¹¹ Odon mballira min e majjum du'aawuuji mon, onon du. Hono noon, moyyere nde o wadanta min saabe du'aawuuji

yimbe heewbe, wadata faa heewbe njetta Laamdo saabe amin du.

Haala ko hadi Pool fantude Korintu'en

¹² Inan ko min mantortoo: berde amin ina ceedanoo min min mbuur-dii e goonga e laabal berde yuurungal to Laamdo ley adunaaru ndu, sakko hakkunde moodon. Min ngadiraay dum hakkillooji biibe-Aadama, ammaa wo e moyyere Laamdo. ¹³ Sabo min mbinndantaa on faa'e si wanaa ko njanngoton de paamon. Mido yidi paamon faa laaba ¹⁴ ko puddudon faamude joonin duum. Ndeen, nyannde Joomiraado men Iisaa wartowi fu, on mantorto min hono no minen du min mantortoo on noon.

¹⁵ Saabe hoolaare ndeen, mi anniyakeno warude to moodon arande faa ceyodon kile didi. ¹⁶ Ko njidunoomi dey, mi fanta to moodon, mi yaha leydi Makedoniya, de mi rewa to moodon katin nde ngartammi faa mballon kam mi yaha leydi Yahuudiya. ¹⁷ Yalla nde mbi'ammi mi waran to moodon ndeen, mi tinnaaki naa? Si mi anniyake wadude huunde, yalla mido sikkitira hono no yimbe adunaaru anniyortoo, wi'ooŋe «ayyo» de wakkati gooto puddita wi'ude «a'aa» naa? ¹⁸ No tannyorden Laamdo wo koolniido ni, hono noon konngol ngol min kaalani on ngool wanaa ayyo e a'aa fuu nde wootere. ¹⁹ Sabo Iisaa Almasiihu Bii Laamdo oon wanaano ayyo e a'aa: wo ayyo tan woni e makko. Kanko woni mo miin e Silas e Timote min mbaajii kabaaru muudum to moodon oon. ²⁰ Goonga ni, amaanaaji Laamdo fuu tabitii e ley makko, laatii «ayyo». Ndelle wo saabe makko de eden mbi'a «Aamiina» faa Laamdo teddinee. ²¹ Woodi, wo Laamdo tabintinani min, minen e moodon fuu, kawtal meeden e Almasiihu. Kanko subii en. ²² Katin kanko wadi maande makko e meeden, o watti Ruuhu makko e berde meeden laatoo maande laabinanoore en en keban moyyereji garooji.

²³ Laamdo na seedanoo kam, o jukkoo kam si mi fewii: wo faa taa mi haba e moodon wadi de mi yeccaaki Korintu. ²⁴ Min pilataako dawrande goondinal moodon, de miden mbal-lundura e moodon faa ceyodon, tawa on ndarake no woodiri ley goondinal.

2

¹ Dum le, mi wadii anniya mi yec-cataako to moodon, taa mi mettina berde mon katin. ² Sabo si mi met-tinii berde mon, moy seynata kam si wanaa onon 6e mettinanmi been? ³ Dum wadi mbinndumi no mbin-ndirmi ni e ley bataaki am kiin. Mi yidaano warude to moodon de haanu6e seynude kam been mettina bernde am. Mido tannyorani on, nde ceyiimi fu, onon du on ceyoto. ⁴ Billaare e bernde mettunde e gondi keewdi mbinndiranmi on. Ko mbin-ndumi duum wanaa faa mi mettina on, ammaa wo faa mi anndina on no njinngu am dow moodon foti mawnude.

No Pool yaaforii toonyiido

⁵ Si gooto moodon laatake sabaabu mettorgal fu, wanaa miin o mettini, wo on fuu – naa wo66e moodon, taa mi faltoo goonga. ⁶ Ko bur6e heewude e moodon njukkii neddo oon duum heyii. ⁷ Joonin kaa, ko buri woodde dey: njaafodon mo, cellinon bernde makko taa mettorgal bernde jaaloo mo. ⁸ Ndelle, mido njaaroo on sanne tabintinon njinngu moodon e makko. ⁹ Si goonga, wo saabe majjum mbinndiranmi on, faa mi fonda on, mi ndaara yalla odon njokka haala am ley huunde fuu. ¹⁰ Mo njaafidon fuu, miin du mi yaafake dum. Goonga ni, ko njaafiimi duum – si ina woodi ko kaanumi yaafaade mo – mi yaafake dum yeeso Almasiihu faa nafa on ¹¹ taa Seydaani jamboo en, sabo eden anndi anniyaaji muudum.

Haala saakugol anndal Almasiihu

¹² Nde njahunoomi Torowas faa mi waajoo Kabaaru Lobbo haala Almasiihu fu, mi tawii Joomiraado

omtanii kam laawol gollude toon. ¹³ Ammaa hakkillo am fukkaaki, sabo mi tawaay toon sakiike am Tiitu. Woodi ndelle, mbayniimi sakiraa6e been, de ponndiimi leydi Makedoniya.

¹⁴ Ammaa jettooje ngoodanii Laamdo kokkoowo en jaalagol wakkati fuu saabe kawtal meeden e Almasiihu. Laamdo hokkii min saakude anndal Almasiihu nokku fuu hono no uurdi mbelndi ni. ¹⁵ Sabo si goonga, wo min uurdi ndi Almasiihu sakkanta Laamdo. Uurngol ngool yottake hisintee6e e halketee6e fuu. ¹⁶ To halketee6e been, wo min luumngol maayde jaarowol dum'en to maayde, ammaa to hisintee6e been, wo min uurngol nguurndam jaarowol dum'en to nguurndam.

Moy foti gollude gollal ngaal? ¹⁷ Min nganaa julortoo6e konngol Laamdo hono no heew6e ngadata. Ammaa miden kaalda berde laa6ude yeeso Laamdo. Miden kaalda hono nulaa6e muudum e ley kawtal amin e Almasiihu.

3

Haala gollanoo6e amaana keso

¹ Yalla min pudditii mantaade katin naa? Naa miden kaajaa bataakiiji kollooji ko min ngoni, maa yuurudi to moodon hono no wo66e kaajiraa naa? ² Wanaa. Onon jaati ngoni bataaki amin mbinndaaki e berde amin. Odon kolla ko min ngoni, hono bataaki ki yim6e fuu mbaawi andude e janngude. ³ Ina laabi, wo on bataaki Almasiihu saabe golle amin. Bataaki kiin winndiraaka dawa, wo Ruuhu Laamdo buurdo ki winndiraa. Ki winndaaka dow alluuje kaaye, wo e berde yim6e ki winndaa.

⁴ Miden mbi'a noon sabo miden ngoodi hoolaare mawnde e Laamdo saabe Almasiihu. ⁵ Min ngalaa baawde faa min ngada fay huunde e semmbe amin. Baawde amin wo to Laamdo yuuri. ⁶ Kam wadi min fotube laataade gollanoo6e amaana keso. Amaana oon yowaaki dow jamirooje

binndaade, wo dow Ruuhu yowii. Sabo jamirooje binndaade deen wo jaarooje to maayde, ammaa Ruuhu oon na hokka nguurndam.

⁷ Jamirooje binndaade e allu-uje kaaye, jaarooje to maayde deen, ina ngoodunoo darja faa Israa'iilankooŋe kunngii ndaarude yeeso Muusaa saabe annoora gondo e darja oon, fay si taweede darja oon wo nyifoowo. ⁸ Ndelle, golle Ruuhu ɓuri darja oon, haala fuu walaa! ⁹ Si ko foodata jukkungo duum ina woodunoo darja, wanaa haala ko waddata fonnditaare duum! ¹⁰ Goonga ni, darja arandeejo oon walaa darja si fonndaama e darja gardo joonin mo walaa ko nanndi oon. ¹¹ Si ko nyifata duum waawii jogaade darja, haala fuu walaa ko heddotoo duum ɓurata darja oon sanne.

¹² Ko jikke amin dow amaana keso oon teenji sanne, duum wadi de miden kaalda cuusal yeeso yimɓe. ¹³ Min ngadataa hono no Muusaa ni, gattunoodo suddaare e yeeso muudum taa Israa'iilankooŋe keddoo ina ndaara fay darja nyifoowo oon faa timma. ¹⁴ Ammaa miilooji berde maɓɓe ina njoori. Sabo faa hannden nde ɓe njangata amaana kiidɗo oon fu, suddaare ndeen ina heddii e geese maɓɓe. Nde huncaaka tafon, sabo wo ley kawtal Almasiihu tan nde huncettee. ¹⁵ Goonga, faa warde hannden, si Tawreeta Muusaa janngaama fu, suddaare ndeen ina heddii ina suddi berde maɓɓe. ¹⁶ Ammaa si neddo wartii to Joomiraado fu, suddaare ndeen huncete e ɓernde muudum. ¹⁷ Woodi, Joomiraado kam woni Ruuhu. To Ruuhu Joomiraado woni fuu, doon ndimaaku du woni. ¹⁸ Enen ɓe geese muɓɓen cudditaa ɓeen fuu, eden tiima darja Joomiraado hono ley daandorgal, ina yaynana en. Imo waylita en faa nannden e makko tagaadi, darja makko ina ɓeydana en yahude yeeso. Dum woni golle Joomiraado, laatiido Ruuhu oon.

* 4:13 Jabuura 116.10.

4

Haala jawdi ley loode

¹ Laamdo hokki min gollal ngaal saabe yurmeende muudum. Ndelle, min tampataa. ² Min calake kulle cuudiide cementooje. Min kiilataa yimɓe, min mbaylitataa konngol Laamdo. Ko min ngadata dey, miden ɓangina goonga yeeso Laamdo, faa mono fuu annditira e ɓernde mum fuu wo min goongalaabe. ³ De si Kabaaru Lobbo mo min mbaajii oon suudaama fu, wo halkooŋe tan o suudantee. ⁴ Been le, ɓe ngalaa goondinal, sabo Ibiliisa wumnii hakillooji maɓɓe taa nji'a annoora Kabaaru Lobbo. Kabaaru oon na holla darja Almasiihu jogiido tagaadi Laamdo. ⁵ Sabo wanaa haala amin min mbaajotoo, ammaa wo haala Iisaa Almasiihu, Joomiraado meeden oon min mbaajotoo. Ko min mbi'ata e dow ko'e amin tan, min maccuɓe moodon saabe makko. ⁶ Sabo Laamdo wi'ii: «annoora yaynu e ley nimre.» Kam yaynini annoora muudum e ley berde amin, faa andina min darja muudum jaynoowo, gondo e yeeso Almasiihu.

⁷ Anndude darja oon laatanake min jawdi korsundi, ammaa miden njogorii ndi e ley amin hono no ley loode loope, faa anndee baawde mawde de wo to Laamdo yuuri, wanaa to amin. ⁸ Miden ɓillee e huunde fuu, ammaa min pusaay. Miden ngoni e wembere wakkati fuu, ammaa min tayaay jikke. ⁹ Miden torree, ammaa Laamdo yoppaay min. Miden paddee e leydi, ammaa min kalkaaka. ¹⁰ Wakkati fuu, maayde Iisaa ina woni e ɓalli amin, faa nguurndam Iisaa du yi'ee e ley majji. ¹¹ Si goonga, fay si miden mbuuri, miden nesa maayde wakkati fuu saabe Iisaa, faa nguurndam Iisaa du yi'ee e terde amin maayooje deen. ¹² Ndelle, maayde na golla ley amin, de nguurndam na golla ley moodon.

¹³ Ina winndaa: «Mi goondinii, duum wadi de mbaajimi.»* Minen

du min goondinirii hono noon, duum wadi de miden mbaajoo. ¹⁴ Sabo miden anndi iirtindo Joomiraado meeden Iisaa e maayde oon iirtindinan min e Iisaa minen du, de wadda min yeeso muudum, minen e moodon fuu. ¹⁵ Ko hewti min fuu wo saabe moodon faa moyyere Laamdo yottoo yimbe heewbe. Hono noon yimbe heewbe njettirta Laamdo faa Laamdo beyda teddineede.

Haala teddeengal duumiingal

¹⁶ Dum wadi de min tampataa. Fay si terde amin deen na kalka, yonkiiji amin diin ina keydintinee nyannde fuu. ¹⁷ Sabo torraaji di min torrete diin ina kuyfiti, ina paltoo law. De di cegilanto min teddeengal manngal ngal timmataa, burngal torraaji diin abada. ¹⁸ Ndelle min taykataako ko yi'etee, wo ko yi'ataake min taykotoo. Sabo ko yi'etee duum faltoto, ammaa ko yi'ataake duum, heddoto faa abada.

5

Haala suudu wonndu dow kammu

¹ Eden anndi si terde meeden laatiide suudu leydiiru ndu koduden e muudum joonin nduun halkii fu, Laamdo moyyinanii en suudu dow kammu ndu junngo wadaay, heddotoondu faa abada. ² Eden uuma ley adunaaru do, sabo eden keppe naatude e ley suudu meeden dow kammu nduun, bornoroden ndu hono kaddungal kesal. ³ Goonga ni, si en bornake ndu fu, en laatataako yonkiiji di ngalaa balli. ⁴ Sabo ko ngonden ley suudu ndu tafon, eden uuma saabe tiidallaaji. Woodi, wanaa hono eden njidi laataade bortiibe, ammaa eden njidi bornaade balli kesi dow kiiddi, faa nguurndam moda ko halkata ley meeden. ⁵ Wo Laamdo kam segilanii en dum, hokki en Ruuhu muudum laatoo maande laabinanoore en moyyereji garooji.

⁶ Ndelle, eden njogii berde pukkiide wakkati fuu. Eden anndi sini eden keddii e balli gondi ley adunaaru

diin, eden mboddi to Joomiraado tafon. ⁷ Sabo wo e goondinal mbuurdeten, wanaa e ko njiireten gite. ⁸ Ndelle eden njogii berde pukkiide, de ko burani en ni, eggen e balli di faa njoododen to Joomiraado. ⁹ Ammaa ko burden filaade fu, wo wadude ko welata mo, heddaade ley banndu ndu naa wurtaade e mayru fuu gootum. ¹⁰ Sabo ina tilsi en fuu ndaroden yeeso Almasiihu faa careden, faa mono fuu heba mbarjaari golleeji muudum gadooji e banndu ndu, nde wo ko woodi naa ko boni.

Haala dewral hakkunde yimbe e Laamdo

¹¹ Ndelle, ko min anndi no Joomiraado huldete duum, min piloto hebude hakkillooji yimbe. Laamdo ina anndi min. Midu hoolii on onon du, on annditii min e ley miilooji berde moodon. ¹² Min kaalantaa on kabaaru amin lobbo katin. Ammaa miden piloo hokkude on daliili no mantorodon min, faa kebon ko njaabodon mantortoobe ko yi'etee tan, wanaa ko woni ley bernde. ¹³ Si min njogoraama hono min haanjaabe, wo dum saabe Laamdo. Si min njogoraama min jom'en hakkillo du, wo dum saabe moodon. ¹⁴ Njinngu Almasiihu na dawrana min, sabo min tannyorii, gooto maayanii yimbe fuu, ndelle yimbe fuu laatii maaybe. ¹⁵ O maayanii yimbe fuu, faa wuurbe been cela wuurande ko'e mubben, ammaa mbuurana maayando dum'en de iirtanii dum'en oon.

¹⁶ Ndelle, gilla joonin, walaa fuu mo min ndaardata hono no biibe-Aadama ndaardata wobbe. Fay si miden ndaardunoo Almasiihu hono no biibe-Aadama ndaardata dum, min celii ndaardude dum noon. ¹⁷ Neddo fuu kawtudo e Almasiihu, tagitaama tagu keso. Ko hiiddi duum faltake. Ndaar, fuu heydintinaama! ¹⁸ Dum fuu to Laamdo yuuri. Kam nuli Almasiihu faa rewrintina en e muudum, de halfini min golle rewrintinde yimbe e muudum. ¹⁹ Dum woni, Laamdo wonnoo e ley Almasiihu faa rewrintina yimbe

adunaaru e muudum. O hiisaaki hakkeji mu66en katin. O halfini min du kabaaru rewrintingol ngool.

²⁰ Woodi ndelle, min daraniibe Almasiihu, ina nanndi hono Laamdo ina haalda kundude amin faa nodda yimbe to muudum. Miden nyaagoo on e innde Almasiihu: ngartee to Laamdo! ²¹ Almasiihu wadaay hakke abada. Ammaa Laamdo yowi hakkeji meeden fuu dow makko, faa kawtal meeden e Almasiihu wada en fonnditiibe yeeso Laamdo.

6

No Pool'en ngolliranta Laamdo

¹ Minen, saabe min gollidoo6e e Laamdo, miden nyaagoo on taa accon moyyere Laamdo nde ke6don ndeen laatanoo on 6olum. ² Sabo o wi'ii: «Wakkati lobbo kettindanimaami, nyalaande kisindam mbal-lumaami.»*

Ndaar, joonin jaati woni wakkati lobbo oon, joonin woni nyalaande kisindam. ³ Min ngadataa fay huunde ko fergata yimbe, faa taa feloore tawee e golle amin. ⁴ Ammaa e huunde fuu, miden kolla min gollanoobe Laamdo goongalaa6e, ley tinnitaare mawnde, ley torraaji, ley sayya, ley billaare, ⁵ ley piide, ley kasu, ley muurtere, ley tampiri, ley rafi doyngol, ley rafo. ⁶ Miden kolla min golloobe goongalaa6e ley laabal amin, ley anndal amin, ley munyal amin, ley moyyuki amin. Miden ngoodi Ruuhu Ceniido, miden ngoodi njinngu ngu waldaa e naafikaaku. ⁷ Miden kaala goonga, miden ngoodi baawde Laamdo. Juude amin nane e nyaame fuu na tiigii ka6itirde fonnditaare. ⁸ Miden kolla min gollanoobe Laamdo ley teddeengal e ley koyeendam, ley ko yimbe mbuykata min e ko njettata min, ley ko min ndaardetee hono majjinoobe tawee min goongalaa6e. ⁹ Miden kolla dum ley ko min ndaardetee min anndaaka tawee min anndaa6e, ley ko min

ndaardetee min maayoo6e, de inani min, miden mbuuri. Miden ndaardetee min jukkaa6e tawee min mbaraaka.

¹⁰ Miden ndaardetee min suniibe tawee min seyiiibe wakkati fuu. Miden ndaardetee min talkaa6e tawee miden ngada heew6e joomiraa6e jawdi. Miden ndaardetee min ngalaa fay huunde tawee miden njogii huunde fuu.

¹¹ Korintunkoo6e, min kaaldanii on laabal reedu, min njaajinanii on berde amin. ¹² Minen, min paadinanaay on berde amin, ammaa onon kaa on paadinanii min berde moodon. ¹³ Mido haalda e moodon hono wo on bikkoy am: ngadane min no min ngadirani on - njaajinane min berde moodon!

No neddo laatorii suudu Laamdo buurdo

¹⁴ Taa ka66unduron e 6e ngoondinaay.

Yalla ko fonnditii na waawi hawritinde e ko oonyii naa? Yalla annoora na waawi hawritinde e nimre naa? ¹⁵ Yalla Almasiihu na waawi hawritinde e Ibiliisa naa? Yalla goondindo na waawi hawritinde e mo goondinaay naa? ¹⁶ Yalla amaana ina woodi hakkunde suudu Laamdo e tooruuji naa? Paamee, enen ngoni suudu Laamdo buurdo oon. Sabo Laamdo wi'ii:

«Mi hodidan e ma66e,
mi yaada e ma66e,
mi laatoo Laamdo ma66e,
kambe du, 6e laatoo yimbe am.»†

¹⁷ Dum wadi de Joomiraado wi'i:

«Yuwee hakkunde ma66e!
Ceedee e ma66e!
Taa meeme ko tuuni!
Ndeen, mi ja66oto on.‡

¹⁸ Mi laatanto on baaba, onon du, on laatanto kam 6i66e wor6e e rew6e.

Noon Joomiraado jom baawde fuu wi'i.»§

7

¹ Ndelle sakiraa6e horsu6e, saabe en ngadanaama amaanaaji diin fu, laabinen ko'e meeden e ko tuuninta

* 6:2 Esaaya 49.8. † 6:16 Lewinkoo6e 26.11-12, Esekiyel 37.27. ‡ 6:17 Esaaya 52.11. § 6:18 2 Samuwiila 7.14, Esaaya 43.6.

balli men e yonkiiji men fuu. Tabintinen senaare men e ley kulol Laamdo.

Haala mettorgal e seyo

² Omtanee min berde moodon! Min toonyaaki fay gooto, min mbonnanaay fay gooto, min nyaamaay jawdi fay gooto. ³ Mi haaldaay dum faa laatanoo on jukkungo. Sabo mi haaliino gilla naanen: berde amin na korsini on sanne, faa maayden naa mbuurden. ⁴ Mido hoolii on faa woodi. Mido mantoroo on sanne. Bernde am sellinaama faa heewi, mido heewi seyo du e ley torraaji amin fuu.

⁵ Si goonga, fay nde min njottinoo leydi Makedoniya ndeen, min powtinaaki fey. Torraaji tan min nji'i. Miden ngondi e luural yaasiyal, e kulol ley berde. ⁶ Ammaa Laamdo cellinoowo berde suniibe oon, sellinirii berde amin e garol Tiitu. ⁷ Wanaa garol makko tan sellini berde amin. Ko cellindon bernde makko duum sellinii hakkilooji amin. O haalanii min no njidirdon yi'ude kam sanne, e no cunoridon ko wadunoo, e no tinnoridon e jinngande kam. Dum fuu beydii seyo am. ⁸ Si batakki am kiin mettiino on, mi mimsitataa ko mbinndumi ki. Goonga ni, mido mimsitinoo, sabo mi yi'ii batakki kiin mettiino on, fay si wo haddi wakkati seeda tan. ⁹ Joonin kaa mido seyii, de wanaa saabe ko mettadon duum, ammaa ko mettadon de tuubudon. Sabo mettorgal ngal maatudon ngaal, iri maggal hawri e muuyde Laamdo. Hono noon, walaa ko min mbonnannoo on. ¹⁰ Sabo mettorgal kawroowal e muuyde Laamdo ina wada faa neddo tuuba, de hisa, mimsugol du fuu walaa e majjum. Ammaa mettorgal adunaaru, wo maayde wadata. ¹¹ Ndaaree mettorgal kawroowal e muuyde Laamdo ngaal, ko wadi e moodon: ngal wadii faa ciinudon, faa du pilidon laamnude ko'e moodon. Ngal wadii faa mettadon e ko boni, faa du kuludon. Ngal waddanii on yeeweede kam, ngal waddanii on

tinnaare. Ngali wallii on jukkaade ko boni. E huunde fuu on kollii odon laabi e kabaaru oon. ¹² Ndelle si mi winndanii on fu, dum wanaa saabe toonyiido, wanaa saabe toonyaado du. Ammaa wo faa bangananedon ciinal ngal njoganidon min yeeso Laamdo. ¹³ Berde amin mbaaltorake saabe majjum.

Woodi, e dow waaltagol berde amin du min ke6ii seyo. Goonga ni, Tiitu seynii min sanne, sabo seyniraama ko mbaaltindon bernde muudum. ¹⁴ Si mi mantorake on seeda yeeso makko du, on cementinaay kam. Ammaa no min kaaldirani on goonga e huunde fuu ni, hono noon ko min mantorii on yeeso Tiitu duum du laatorii goonga. ¹⁵ Njingu bernde makko ina beydoo nde o miilotoo no dowtoranidon haala makko on fuu, e no nja6boridon mo kulol e diwngol. ¹⁶ Mido seyii ko mbaawumi hoolaade on ley huunde fuu.

8

Haala wallugol seniibe won6e Urusaliima

¹ Sakiraa6e, miden njidi anndinde on moyyere nde Laamdo hokki kawrite goondin6e Iisaa gonde leydi Makedoniya deen. ² Be ndaartindoraama torraaji cattudi, ammaa no seyo ma66e heewri noon waddanii 6e hokkitirde ko heewi, fay si i6e ngoni e talkaaku cattungu. ³ Mido seedanoo 6e: 6e kokkitirii ko 6e mbaawi fuu, fay ko 6uri baawde ma66e. Yardaamuye 6e kokkiri. ⁴ Be eeli min sanne 6e ke6a laawol 6e kawta e wob6e faa 6e mballa seniibe won6e Urusaliima. ⁵ Be ngadii ko 6uri miilo amin. Sabo 6e artii, 6e kokki ko'e ma66e Joomiraado, de 6e kokkiri min ko'e ma66e minen du saabe muuyde Laamdo. ⁶ Dum wadi de min naarii Tiitu walla on njottinon dokkal ngaal no puddirnodon ngal ni. ⁷ On joomiraa6e jawdi e huunde fuu – goondinal e waaju e anndal, odon njogii tinnaare dow huunde fuu, odon korsini min du. Tinnodon

faa ngadon kabaaru moyyere ndeen faa wooda du.

⁸ Ko mbiimi duum wanaa yamiroore. Ammaa, mido haalana on tinnaare wobbe faa hokka on laawol hollude njinngu moodon inaselli. ⁹ Sabo odon anndi moyyere Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu: kam jom jawdi oon, wadii hoore muudum talkaajo saabe moodon faa laatorodon joomiraabe jawdi talkaaku muudum nguun. ¹⁰ Mido haalana on ko woni miilo am, woodi wo ko nafata on du. Gilla rawanin onon artii filaade wallude seniibe been, onon artii fuddude ballal ngaal du. ¹¹ Joonin kaa, kibbinee dum. No anniyiridon fiyude dabare oon ni, anniyorodon noon yottinde dum du. Kokkiron haddi baawde moodon. ¹² Sabo si neddo anniyake wadude moyyere fu, dokkal ngaal ina weli Laamdo fodde baawde kokkoowo oon. Laamdo yamataa neddo ko walaa. ¹³ Mi wi'aay naaton e billaare faa billiton wobbe been, de yimbe fuu laatoo fotube ni. ¹⁴ No tawradon joonin e keewal moodon ni, odon mbaawi wallude wonbe ley baasal muuben. Caggal joonin, si tawii onon odon ngonni ley baasal fu, kambe e keewal maabe, ibe mbaawi wallude on. Hono noon yimbe potirta, ¹⁵ no winndiraa ni:

«Kawrundurdo ko heewi oon faltaaki ko haajaa, kawrundurdo ko famdi oon du nyaki-raaka.»*

Kabaaru Tiitu e yaadiraabe muudum

¹⁶ Jettooje ngoodanii Laamdo gattudo e bernde Tiitu tinnaare wallude on hono nde min njoganii on ndeen. ¹⁷ Wanaa saabe min nyaagake dum tan wadi de jabi yahude to moodon. Wo tinnaare muudum wadi de anniyii yahude to moodon. ¹⁸ Miden nulda mo, kanko e sakiike meeden jettetedo e kawrite goondinbe fuu saabe wajaagol muudum Kabaaru Lobbo oon. ¹⁹ Wanaa dum tan, kawrite goondinbe

deen cubii mo o yaada e amin, faa min njaara dokkal ngaal Urusaliima. Miden ndaranoo moyyere ndeen faa dum teddina Joomiraado, dum holla anniya amin lobbo du. ²⁰ Miden ngada ko min mbaawi fuu taa min keba feloore e jawdi keewndi ndi min ndaranii ndiin. ²¹ Sabo miden piloo wadude ko woodi, de wanaa yeeso Joomiraado tan, ammaa yeeso yimbe du.

²² Miden nula sakiike meeden goddo yaada e maabe mo min taykitii tinnaare muudum wakkatiji keewdi e kulle keewde. Joonin o buri tinnaade sanne e wallude saabe hoolaare mawnde nde o joganii on ndeen. ²³ Tiitu du wo kawtudo e am, gollidoowo am saabe moodon. Sakiraabe meeden yaadiraabe makko been wo nulaabe kawrite goondinbe deen, Almasiihu na teddiniree saabe maabe. ²⁴ Woodi ndelle, kollee be njinngu moodon. Hono nii laabinirton kawrite goondinbe fuu miden njogii daliili mantoraade on.

9

No Laamdo yidiri kokkiroowo seyo

¹ Walaa ko mi winndana on dow wallugol seniibe wonbe Urusaliima been. ² Sabo mido anndi on muuyii wallude be sanne. Mi mantorake on dum yeeso Makedoniyankooŋe, mbiimi be onon yimbe Akaya, on cegilake wallude gilla rawanin. Tinnaare moodon dow mballa oon umminii anniya ko buri heewude e maabe du. ³ De mido nela to moodon sakiraabe been taa ko min mantorii on duum laatoo bolum, ammaa tawee odon cegilii hono no mbiirumi ni. ⁴ Si wanaa noon fu, si yimbe Makedoniya ngardii e amin to moodon de tawi on cegilanaaki wallude, min cementan ko min koolii on, onon du on cementan. ⁵ Dum le, ko nji'umi dey, ina tilsi mi njaaroo sakiraabe been artoo kam to moodon, ndaranoo ballal ngal aadidon wadude ngaal. Ndeen si mi warii fu, mi tawan ingal hawriti, ngal laatii ballal yardaamuye bernde,

* 8:15 Wurtagol 16.18.

tawee wanaa doole. ⁶ Inan ko njidumi paamon: aawudo seeda, seeda tayata. Aawudo ko heewi, ko heewi tayata. ⁷ Mono fuu hokka ko anniyii e bernde muudum, tawa wanaa e mettorgal, wanaa e doole. Sabo Laamdo ina yidi kokkiroowo seyo. ⁸ Laamdo ina waawi hebbinande on siyiji moyyere fuu. Hono noon kebiron ko heyata on wakkati fuu e ley huunde fuu, faa keddorodon ko heewi saabe gollal lobbal fuu. ⁹ Wo hono noon winndiraa:

«Imo saaka moyyere makko e ley talka'en,
gollal makko moyyungal du-
umoto faa abada.»*

¹⁰ Laamdo ina hokka aawoowo aawdi, ina hokka yimbe nyaamdu faa neemina dum'en du. Hono noon o hokkiran on aawdi keyoori on onon du. O funnan ndi faa duuda. Ndeen moyyere moodon riman faa heewa. ¹¹ Noon du kebal mon beydorto e huunde fuu, faa mbaawon hokkirde yardaamuye wakkati fuu. Ndeen heewbe njetan Laamdo saabe ballal mon ngal min njaaranta be. ¹² Sabo ballal ngaal, wanaa ngal humtanan haaju senibe been tan, ammaa ingal waddana heewbe yettude Laamdo du. ¹³ Si be ndaarii ballal moodon ngaal, be teddinan Laamdo saabe dowtaare moodon holloore seedaaku mon Kabaaru Lobbo haala Almasiihu. Be teddinan mo du saabe ko peccirdon barkeeki mon e yardaamuye faa kokkon be, kambe e yimbe fuu. ¹⁴ Be kolliran korsa mabbe to moodon e du'aawuuji di be ndu'antoo on saabe moyyere mawnde nde Laamdo wadani on ndeen. ¹⁵ Jettooje ngoodanii Laamdo saabe dokkal muudum ngal waawaa sifeede!

10

No Pool jaaborii felube dum

¹ Miin Pool, bi'eteedo wo lokkaajo si mido woni hakkunde moodon de wo cuusudo si na woddi on oon, mido waajoroo on heese e moyyuki

* 9:9 Jabuura 112.9.

Almasiihu, ² mido nyaagoo on: taa ngadee faa mi suusa hollude on semmbe nde ngarumi to moodon. Sabo mido hedii faa mi holla wobbe semmbe am, wi'oo6e miden ngollana muuyde tomottaaku been. ³ Goonga, min bi66e-Aadama tan, ammaa no min kabirtee ni wanaa no bi66e-Aadama kabirtee. ⁴ Sabo kabitirde de min kabirtee deen nganaa de bii-Aadama. Baawde majje wo to Laamdo yuuri faa de kalka nokkuuje cemmbindinde. Wo nii min kalkirta miilooji bondi, ⁵ miden keba jaalorgal dow mawnitaare fuu hadoore yimbe annude Laamdo. Woodi du, miden nannga miilooji mu66en fuu, miden njaara di faa di dowtanoo Almasiihu. ⁶ Si dowtaare moodon hi66ii fu, miden cegilani jukkaade neddo fuu mo dowtaaki.

⁷ Ndaaree kulle deen no ngorri ni – si goddo moodon hiisake hoorem wo neddo Almasiihu fu, inan ko haani miccitaade: no Almasiihu jeyri dum fu, noon du o jeyri min, minen du.

⁸ Fay si mantoriimi baawde am faa faltii seeda, dum semtintaa kam. Joomiraado meeden Iisaa hokkii min baawde de faa min cemmbindina goondinal mon, wanaa faa min kalka ngal. ⁹ Mi yidaa miilodon hono mido filoo hul6inde on e bataakiiji am. ¹⁰ Sabo ina wi'ee bataakiiji am diin ina nyaadi, ina njogii semmbe, ammaa si mido woni hakkunde moodon, mido lokkidi, haala am ina yawnii. ¹¹ Neddo fuu bi'ooowo hono noon, faama ko min mbinndata si miden mboddi on fu, duum min ngollata si miden ngondi e moodon du. ¹² Min cuusaa fonndude ko'e amin e jinnganoobe ko'e mu66en been. Min nanndaa e mabbe du. Kambe, ibe ponnda ko'e mabbe e ponndirgal mabbe. Ko be nanndinta ko'e mabbe e mabbe tan duum, ina holla be ngalaa hakkillo.

¹³ Minen kaa, min mantataako faa faltoo keerol. Miden kaada keerol gollal ngal Laamdo halfini min ngaal, de onon du ley maggal ngondon. ¹⁴ Ko min njottotoo to moodon duum, min

paltataako keerol golle amin. Sabo si goonga, wo minen artii waddude to moodon Kabaaru Almasiihu Lobbo oon. ¹⁵ Min mantortaako golle wobbe de ngalanaa min. Ammaa ko goondinal moodon beydotoo duum, miden njikka golle amin beydorto noon hakkunde moodon faa heewa, tawee min paltaaki ko Laamdo halfini min. ¹⁶ Nii wadata de min keba no min mbaajoroo Kabaaru Lobbo e nokkuuje gonde caggal moodon, min kaajaaka mantoraade golleeji di wobbe ngadi ley gese mubben. ¹⁷ Ina winndaa: «Mantotoodo fuu, mantoroo ko Joomiraado golli.»* ¹⁸ Sabo wanaa jinnganoowo hoore muudum woni jabaado, ammaa jabaado woni mo Joomiraado jinngani.

11

No Pool feliri nulaabe fewreebe

¹ Joonin kaa mido yidi munyanon kam faa mi haalda e moodon puuyndam seeda. Si goonga, munyanee kam. ² Mido joganii on kiram yuurudam to Laamdo, sabo mi habbii dewgal moodon e gorko gooto, dum woni Almasiihu. Mido yidi jaarude on to makko hono surbaajo laabudo. ³ Ammaa mido hula taa hakkillooji moodon mbonnee, nandon e Hawwaa mo mboddi yoyundi hiili oon, de celon jokkude Almasiihu e laabal e bernde wootere. ⁴ Mido hula dum, sabo si goddo warii, wajakake on Iisaa goddo mo waldaa e mo min mbaajii on oon, odon njabana dum law. Si on kebii ruuhu goddo naa kabaaru lobbo mo waldaa e mo kebonodon e amin oon, odon njabana dum du. ⁵ De mido miiloo nulaabe moodon haliibe been, walaa fuu ko burdi kam. ⁶ Ina waawi tawa mi wanaa baawdo haala, ammaa mi wanaa baasudo anndal. Wakkati fuu min kollii on dum faa laabi e ley huunde fuu.

⁷ Mi haalanii on Kabaaru Laamdo Lobbo bolum. Mi leeyinii hoore amsaabe teddinde on. Yalla mi woofi e ley majjum naa? ⁸ Mi jabii ko

mbuurdammi e kawrite goondinbe godde. Mi teetirii de ni, faa mi gollana on. ⁹ Nde ngonnoomi to moodon tawi mido woodi haaju ndeen, mi yowaaki e dow fay gooto moodon. Sabo sakiraaabe yuurube Makedoniya been ngaddanii kam ko nyakannoo kam duum. Mi jogake hoore am taa mi laatanoo on donngal. Noon worri faa hannden du. ¹⁰ Wo goonga Almasiihu gondo e am oon kaalanammi on: ley leydi Akaya fuu fay gooto waawaa hadude kam mantoraade ko mi laatanaaki on donngal duum. ¹¹ Yalla mido haalira noon sabo mi yidaa on naa? Laamdo ina anndi mido yidi on!

¹² Ko ngadammi duum, mi hedoto e wadude dum, faa mi hada mantortoobe wo nulaabe been laawol wi'ude ibe ngollira hono amin. ¹³ Been wo nulaabe fewreebe, wo golloobe jambotoobe, ibe nanndina ko'e maabe hono wo be nulaabe Almasiihu. ¹⁴ Dum haaynaaki, sabo fay Seydaani ina nanndina hoore mum hono wo maleyka jom annoora. ¹⁵ Ndelle haaynaaki du si gollanoobe Seydaani ina nanndina ko'e mubben hono wo gollanoobe fonnditaare. Ammaa jukkungo maabe fotan e golle maabe.

Haala torraaji kewtiidi Pool

¹⁶ Mido wi'a on katin: taa fay gooto moodon nanngira kam puuydo. Ammaa fay si odon tiigorii kam puuydo du, njabon kam faa miin du mi mantoo seeda. ¹⁷ Ko mantortoomi duum, wanaa hono Joomiraado muuyi mi haalira noon. Idum nanndi hono puuyndam ni, de na yaada e tannyoral mido woodi goonga. ¹⁸ Heewe ina mantoroo kulle adunaaru. Woodi, miin du, mido waawi mantoraade noon. ¹⁹ Odon tiigorii ko'e mon wo on jom'en hakkillo. Hasii hakkillo mon saabii de munyandon fuuybe been hono ibe mbeli on! ²⁰ Goonga, odon munyana nulaabe fewreebe been maccindina on, nyaama jawdi moodon, njana on, pamdina on,

* **10:17** Yeremiya 9.23.

peenya on. ²¹ Mido semta wi'uude on minen kaa min ngalaa semmbe wadude hono noon.

Tawile, si goddo suusii mantoraade huunde fu, miin du mido suusi mantoraade dum. De dum wo puuyndam kaaldammi ni. ²² Si 6e Alhuudiyankoo6e, miin du mi Alhuudiyanke. Si 6e Israa'iilankoo6e, miin du mi Israa'iilanke. Si 6e yuwdi Ibrahiima, miin du mi yuwdi Ibrahiima. ²³ Si 6e gollanoo6e Almasiihu, miin 6uri 6e fuu laataade dum – ina haani mi haaldira rafi semteende, hono wo mi kaan'aado ni! Miin 6uri 6e golleeji keewdi, 6uri 6e ommbeede ley kasu, 6uri 6e fiyeede. Wakkati fuu, mido nesa maayde. ²⁴ Kile joy Alhuudiyankoo6e ina piya kam, kilol fuu dorri capande tati e jeenay. ²⁵ Kile tati Romankoo6e ina piya kam cabbi. Mi faddaama kaaye nde wootere. Kile tati laanaaji njoolodii e am ley maayo manngo. Wakkati gomma mi royii jemma e nyalooma ley maayo. ²⁶ Mido woni e laawol wakkati fuu. Mido farritoo e gooruuji e yanoo6e, mido farritoo e lenyol am e lenyi goddi, mido farritoo e ley galluuje e ley ladde, mido farritoo ley maayo e ley sakiraabe fewree6e. ²⁷ Mi gollii sanne, faa mi tampii. Jemmaaji keewdi mi daanataako. Wakkatiiji keewdi mido yolbi, mido domdi, mido suumoo, mido jaangee, mido holi. ²⁸ Mi limtataa ko heddii duum si wanaa huunde wootere: nyannde fuu kabaaru kawrite goondin6e fuu ina teddi e am, ina ka66i kam hoore. ²⁹ Si goddo lokkidii fu, miin du mido maata lokkaaku muudum. Si goddo fergake du, ina naawa yonki am.

³⁰ Si ina tilsi mi mantoo fu, wo ko hollata lokkaaku am mantortoomi. ³¹ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Iisaa Joomiraado meeden faa abada. Kam anndi mi fenaay. ³² Nde ngonnoomi Damas ndeen, kaananke bi'eteedo Aretas ina joginoo goforneer gomma. Goforneer oon joyyini yim6e faa kayba ngalluure ndeen faa nannga kam. ³³ Ammaa

tummbaami e ley hanndeere, mburtiniraami feneetere kokuwol piiliingol ngalluure ndeen, de njippinaami yaasin mayre. Noon kisirmi e junngo goforneer oon.

12

Haala ko 6angani Pool ley holleede

¹ Ina tilsi mi mantoo fay si nafataa faa'e. Dum e taweede fuu, mi haalan ko 6angani kam, e ko Joomiraado holli kam duum. ² Ina foti duu6i sappo e nay, gorko gooto mo andumi, kawtudo e Almasiihu, yeentii faa dow kammu tata6u. Mi anndaa yalla 6anndu makko du yeentinaama naa yeentinaaka. Laamdo ni anndi. ³ Mido anndi gorko oon nannaama aljanna. Jonkaa yalla imo heddorii 6anndu makko nduun naa o heddoraaki ndu? Mi anndaa, Laamdo ni anndi. ⁴ To aljanna toon o nani haala 6urka hakkillo, ka 6ii-Aadama fotaa haaltude. ⁵ Kanko mantortoomi, mi mantortaako hoore am si wanaa ko hollata lokkaaku am. ⁶ Fay si mi muuyiino mantaade, mi wanaa puuydo, sabo goonga kaalammi. Ammaa mi wadataa noon, taa yim6e miiloo mido 6uri ko nji'i e am naa ko naniri kam. ⁷ Ko kollaami duum ina 6uri hakkillo. De taa mi mana hoore am e majjum, ko nanndi hono gi'al wattaama ley terde am. Dum laatanake kam nelaado Seydaani, ina fiya kam faa taa mi mawnitoo. ⁸ Kile tati mido njaaroo Joomiraado ittana kam dum, ⁹ ammaa o wi'i kam: «Hiney am oon heyii ma, sabo baawde am wo ley lokkaaku ki66irta.» Ndelle na weli kam mantoraade lokkaaku am, faa baawde Almasiihu deen ngonda e am. ¹⁰ Dum wadi de mido seyoroo lokkaaku e jennooje e sayyaaji e torraaji e 6illaare fuu saabe Almasiihu. Sabo nde lokkidimmi fuu, wo ndeen ngoodumi semmbe.

No Korintunkoo6e kab6iri Pool hoore

¹¹ Jonle, mi laatake hono puuydo, ko mantoriimi noon, de wo onon ndunyi kam haaldude hono ni. Odon kaannoo jinngande kam, sabo fay si

mi wanaa fay huunde du, nulaabe moodon haliibe been burdaay kam fay seeda. ¹² Nde ngonnoomi to moodon ndeen, mi gollii maandeeji kaayniidi e kaayeeŋi e golleeji di baawde. Mi gollirii dum haddi munyal fuu. Woodi, maandeeji diin fuu na kolla mi nulaado. ¹³ Dume ngadanmi kawrite goondinbe Iisaa godde deen ko mi wadanaay on, si wanaa ko mi yowaaki dow moodon duum? Njaafanee kam gacce deen!

¹⁴ Joonin, mi segilake faa mi wara to moodon nde tataberde. Ndeen du mi yowataako e moodon, sabo wanaa jawdi moodon pilotoomi, wo onon e ko'e moodon pilotoomi. Sabo wanaa siibe kaani filanaade saaraabe muβen jawdi, wo saaraabe kaani filanaade siibe muβen jawdi. ¹⁵ Miin le, mi seyorto hokkude on ko njogiimi fuu, fay si wo hoore am du, faa mi walla on. Si mi beydii yidude on fu, yalla on buytoto yidude kam naa? ¹⁶ Ndelle na laabani en, mi yowaakino dow moodon. Kaa e noon fu, hasii goddo wi'an mi jom yoyre, mi hebirii on hiila. ¹⁷ Yalla fay gooto hakkunde nelaarabe am be nelumi been nyaamii jawdi moodon naa? ¹⁸ Mi nyaagake Tiitu yaha to moodon, de nelidinmi dum e sakiike meeden goddo du. Yalla Tiitu nyaamii jawdi moodon naa? Miin e Tiitu, miden kawti miilo wooto e laawol gootol.

¹⁹ Yalla odon miiloo ko booyi wo min laabinoobe ko'e amin yeeso moodon naa? Wanaa noon. Wo yeeso Laamdo ley kawtal amin e Almasiihu min kaaldata. Sakiraaabe horsube, ko min ngadata fu, wo faa semmbindina on. ²⁰ Si mi warii to moodon fu, mido hula taa mi tawra on no mi muuyraay, onon du tawron kam no on muuyraay. Mido hula taa mi tawda on e kalala e kiram mbondam e tikkere e yidde hoorem tan e nyinundural e nyoore e mawninkinaare e muurtere. ²¹ Si mi wartii to moodon fu, mido hula taa Laamdo leeyina kam hakkunde

moodon, mi mettee saabe heewbe luttunooŋe be tuubaay e golleeji muβen tuundi e fijirde muβen e rafi semto muβen.

13

Baynundural

¹ Mido wara to moodon joonin nde tataberde. Si mi warii fu, sey «haala fuu daroo dow seedaaku yimbe dido naa tato»* hono no winndiraa ni. ² Mi haalaniino luttunooŋe nde ngonnoomi to moodon dida berde ndeen, joonin du ko mi walaa to moodon duum, inan ko kollanmi be katin kambe e heddiibe been fuu: si mi wartii fu, mi yurmataako fay gooto. ³ Noon kolliranmi on baawde de pilidon, sabo odon njidi hebude tannyoral yalla Almasiihu kam haalirta hunnduko am. Almasiihu lakkidaay ley moodon, ammaa ina golla hakkunde moodon e semmbe. ⁴ Goonga du, o tontiraama e leggal palaangal e ley lokkaaku makko, ammaa imo wuurdy baawde Laamdo. E ley kawtal amin e makko, minen du min lokkaabe, ammaa min kollan on, miden mbuurda e makko e dow baawde Laamdo.

⁵ Wo onon e ko'e moodon njeji taykaade ko'e mon faa ndaaron yalla odon ngondi e goondinal. Onon njeji ndaartindaade ko'e mon. Si on tawaay Iisaa Almasiihu ina woni e moodon fu, on potaay ley ko ndaartindidon duum. ⁶ Ammaa mido hoolii on paaman min potii, minen kaa. ⁷ Miden jaaroo Laamdo taa ngadon fay huunde ko boni, de wanaa faa holla miden ngoni e goonga, ammaa faa ngollon ko moyyi, fay si miden ndaardee hono min potaay.

⁸ Sabo min ngalaa baawde faa min kada goonga, ammaa faa min ndaranoo dum. ⁹ Fay si min lakkidi de tawi onon kaa odon njogii semmbe, miden ceyii e majjum. Wo duum min nyaagotoo Laamdo du, faa laatodon

* 13:1 Fillitagol Tawreeta 19.15.

hiɓɓuɓe. ¹⁰ Saabe ɗum, mido winndana on ɗum gilla mi waraay tafon, faa si mi warii to moodon fu, taa mi bonnana on e ley baawde de Joomiraado hokki kam deen. Laamdo hokkii kam baawde deen faa semmbindina on, wanaa faa bonnana on.

¹¹ Woodi, ko cakitotoomi wi'ude sakiraaɓe, ceyodon. Kegintinee nguurndam mon faa wooda, njabee waajeede, njogee miilo wooto, mbuuree e jam. Ndeen, Laamdo jom njinngu e jam wondan e moodon.

¹² Njowtundurɔn jowtaali ceniidi. Seniibe fuu ina njowta on.

¹³ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu e njinngu Laamdo e kawtal Ruuhu Ceniido ngona e moodon, on fuu.

Bataaki Pool yaade to Galaatiyankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool nulaado. Wanaa yim6e nuli kam, baawde neddo fuu nulaay kam. Iisaa Almasiihu jaati nuli kam, kam e Laamdo Baaba meeden ummintindo mo e maayde oon. ² Miin e sakiraa6e wondube e am been fuu, miden mbinnda bataaki ki yaade to moodon, onon kawrite goondin6e Iisaa gonde leydi Galaatiya deen. ³ Wo on ke6u moyyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁴ Almasiihu hokitirii hoore muudum saabe hakkeji men, faa danna en e jamaanu bondo o. Nii o wadiri muuyde Laamdo Baaba meeden. ⁵ Wo teddeengal woodan Laamdo faa abada abadin! Aamiina.

Haala kollooha Kabaaru Lobbo wo gooto

⁶ Ina haaynii kam sanne! Booyaay faa'e de on puddii yoppude Laamdo, noddirdo on e moyyere Almasiihu oon, de njokkudon kabaaru goddo. ⁷ Paamon: kabaaru lobbo goddo fuu walaa, de wo66e ina mbemba on, ina njidi waylitinde Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon. ⁸ De si neddo waajake on ko seedi e Kabaaru Lobbo mo min mbaajii on oon, fay si wo minen, naa maleyka yuurudo dow kammu, wo kuddi wonu e joomum. ⁹ Min kaalaniino on dum, joonin du mido haaltana on: si neddo waajake on ko seedi e Kabaaru Lobbo mo ke6don oon, wo kuddi wonu e muudum.

¹⁰ Dum le, yardaamuye yim6e pilotoomi naa yardaamuye Laamdo? Yalla ko welata yim6e pilotoomi naa? Si faa joonin wo mi pilotonoodo ko welata yim6e, mi laatataakono maccudo Almasiihu.

No Pool laatorii nulaado

¹¹ Sakiraa6e, mido yidi paamon: Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi oon, wanaa e neddo yuuri. ¹² Sabo

neddo fuu hokkaay kam dum, jannginaay kam dum, wo Iisaa Almasiihu 6anginani kam dum. ¹³ On nanii no ngorrunoomi arande e ley diina Alhuudiyankoo6e. Mi torririi kawrital goondin6e Iisaa ngaal no mbaawrumi fuu, mi siinii halkude ngal. ¹⁴ Mido burnoo heew6e e waaldee6e am jokku6e diina Alhuudiyankoo6e, sabo mido jinngananoo al'aadaaji maamiraa6e amin faa faltii. ¹⁵ Ammaa Laamdo su6ake kam gilla mi rimaaka, noddi kam saabe moyyere muudum nde muuynoo ndeen. ¹⁶ O 6anginani kam Biyiiko faa mi waajoo kabaaru muudum ley lenyi di nganaa Alhuudiyankoo6e. Wakkati oon, mi yamaay fay gooto tindina kam. ¹⁷ Mi yahaay Urusaliima to artii6e kam laataade nulaa6e been, ammaa wakkati oon wo leydi Arabiya njahumi, de ngartumi Damas. ¹⁸ Duu6i tati caggal duum, njahumi Urusaliima faa mi anndundura e Piyeer. Ngondumi e muudum balde sappo e joy. ¹⁹ Mi yi'aay nulaado goddo fuu, si wanaa Yaakuuba minyoo Iisaa Joomiraado oon. ²⁰ Ko mbinndanammi on duum do wo goonga, Laamdo na seedii mi fenaay. ²¹ Caggal duum, njahumi leydi Siiriya e leydi Silisi. ²² Wakkati oon, tawi kawrite ka66iide e Almasiihu gonde leydi Yahuudiya deen njiiraay kam gite mu66en abada. ²³ Be nananno tan ina wi'ee: «Neddo torrannoodo en arande oon, ina waajoo joonin diina ka siinunoo nyifude kaan.» ²⁴ Ndeen 6e teddini Laamdo saabe am.

2

No nulaa6e njabirani Pool

¹ Duu6i sappo e nay caggal duum, njecciimi katin Urusaliima, miin e Barnabas. Tiitu du ina wondi e amin. ² Laamdo 6anginani kam sanaa mi yaha toon. Duum wadi de njahumi, kawritoyimi toon e maw6e kawrital goondin6e, miin tan e ma66e. Mi anndinii 6e Kabaaru Lobbo mo mbaajiiimi yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e oon. Sabo mi yidaa ko ngollunoomi e ko ngollammi

joonin fuu laatoo 6olum. ³ Ammaa fay Tiitu jaado am yuurudo Geres oon du, tilsinaaka taadeede, ⁴ fay si tawi sakiraabe fewree6e coorake e kawrital goondin6e ngaal. Ko 6e pili dey, wo horude no ngorruden e ndimaaku ngu ke6den e ley kawtal men e Iisaa Almasiihu, faa 6e ngartira en e maccungaaku. ⁵ Min njabanaay 6e fay wakkati gooto, faa goonga Kabaaru Lobbo oon heddo saabe moodon.

⁶ Woodi, 6e yim6e njogorii wo maw6e 6een, ko 6e laatinoo dum, miin kaa, walaa ko jomi kam e majjum, sabo Laamdo burdintaa yim6e. Maw6e 6een tilsinanaay min fay huunde. ⁷ Be paamii Laamdo halfini kam waajaade Kabaaru Lobbo oon to yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, hono no halfiniri Piyeer waajaade Alhuudiyankoo6e 6een ni. ⁸ Sabo no Laamdo wadiri Piyeer faa laatii nulaado to Alhuudiyankoo6e noon, o wadiri kam miin du nulaado to lenyi di nganaa Alhuudiyankoo6e. ⁹ Yaakuuba e Piyeer e Yuhanna, ndaaretee6e hono bimbbeeje kawrite goondin6e teddinaade 6een, nji'ii moyyere nde Laamdo hokki kam ndeen. Miin e Barnabas fuu, 6e kokkii min juude faa tabintina kawtal hakkunde amin. Be paamiri e amin min njaha to lenyi di nganaa Alhuudiyankoo6e, kam6e du 6e njaha to Alhuudiyankoo6e. ¹⁰ Huunde wootere tan 6e nyaagii min, min miccoo talkaabe. Mi tinnake e majjum jaati.

No Pool feliri Piyeer to Antiyoki toon

¹¹ Ammaa nde Piyeer warnoo e wuro Antiyoki fu, mi felii dum yeeso yim6e sabo woofii. ¹² Si goonga, fadde nulaabe Yaakuuba 6een e warude, imo nyaamdannoo e goondin6e Iisaa 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. Ammaa nde 6een ngarnoo ndeen, o woddi 6e nganaa Alhuudiyankoo6e 6een, o seli nyaamdude e mu66en, saabe hulude jokku6e sariya taadagol 6een.

¹³ Alhuudiyankoo6e goondin6e Iisaa wo66e du tawti mo faa njaari fay Barnabas e naafikaaku mu66en. ¹⁴ Nde njiinoomi no 6e ngorri ni dartaaki, i6e mbosii goonga gondo e Kabaaru Lobbo fu, mbiimi Piyeer yeeso yim6e fuu: «Aan wo a Alhuudiyanke, de a worraa hono no Alhuudiyankoo6e ngorri ni, no lenyi goddi di ngorri noon ngorrudaa. Noy mbaawrudaa tilsinirde yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e 6een sanaa laatoo hono Alhuudiyankoo6e?»

No Laamdo hisinirta yim6e saabe goondinal

¹⁵ Minen, min yuwdi Alhuudiyankoo6e, min njeyaaka e lenyi goddi bosii. ¹⁶ Tawi le, miden anndi neddo ndaardataake ponditiido saabe jokkugol Tawreeta Muusaa, wo e goondinal muudum Iisaa Almasiihu ndaardetee ponditiido. Dum wadi de minen du, min ngoondinii Iisaa Almasiihu, faa min ndaardee fonnditii6e saabe goondinal amin Almasiihu, tawee wanaa jokkugol Tawreeta Muusaa. Sabo fay gooto ndaardataake ponditiido saabe jokkugol Tawreeta Muusaa. ¹⁷ Minen, miden piloo ndaardeede fonnditii6e saabe kawtal amin e Almasiihu. E ley majjum si min tawaama min luttu6e minen du, yalla dum na holla Almasiihu wo daraniido luttal naa? O wanaa koy!

¹⁸ Sabo si mi wi'ii mi nyiboto Tawreeta Muusaa mo libunoomi oon, ina holla wo mi luttoowo. ¹⁹ Si goonga, miin kaa mi maayanii Tawreeta e sariyaaji muudum, kam jaati wadi dum, faa mi wuura e gollande Laamdo. Mi tontidaama e Iisaa Almasiihu dow leggal palaangal. ²⁰ Mi wuura miin e hoore am katin, wo Almasiihu wuuri ley am. Nguurdam neddo dam mbuurammi joonin dam, e ley goondinal Bii Laamdo mbuurammi dam, kanko jiddo kam de hokitiri hoore muudum saabe am oon. ²¹ Mi huyfintaa moyyere Laamdo. Sabo si

tawii jukkude Tawreeta oon wadata neddo ponnditiido fu, Almasiihu maayii bolum.

3

Haala jukkude Tawreeta Muusaa naa goondinde Iisaa

¹ Hey Galaatiyankooŋe, odon pamdi hakkillo koy! Moy dabii on dabare nde*? On cifanaama faa laabi tal no Iisaa Almasiihu tontiraa e leggal palaangal. ² Njaabee kam dum do tan: wo saabe ko njokkudon Tawreeta Muusaa kebiridon Ruuhu Ceniido oon, naa on kebirii mo saabe on nanii Kabaaru Lobbo de ngoondindon? ³ Ko saabii odon pamdiri ni hakkillo? On puddirii semmbe Ruuhu Laamdo oon, de joonin kaa odon njidi timminirde e semmbe terde mon naa? ⁴ Ko hewtii on duum fuu laatake bolum naa? Dum waawaa laataade bolum. ⁵ Kokkoowo on Ruuhu de na wada kaayefiiji hakkunde moodon oon, na wada dum saabe on nanii Kabaaru Lobbo de ngoondindon, wanaa saabe on njokkii Tawreeta o wadirta dum!

⁶ Ina winndaa: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hiisorii mo wo o ponnditiido saabe majjum.»† ⁷ Ndelle andee: goondinirbe hono nii, kam'en jaati ngoni yuwdi Ibrahiima. ⁸ Sappaama e ley Binndi, Laamdo ndaardan yimbe be nganaa Alhuudiyankooŋe been fonnditiibe saabe goondinal mubben. Dum wadi de Binndi diin kumpiti Ibrahiima kabaaru lobbo oon gilla wadaay tafon, di mbi'i: «Lenyi diin fuu kebiran barke saabe maada.»‡ ⁹ Ndelle, goondinbe fuu keban barke no Ibrahiima goondindo oon hebiri barke ni.

¹⁰ Ammaa yowube jikke mubben e jukkude Tawreeta Muusaa been kuddi ina woni dow mubben. Sabo ina winndaa: «Kuddi woodanii neddo fuu mo jokkaay ko woni e dewtere Tawreeta ndeen faa hiibi.»§

¹¹ Tannyoral, fay gooto ndaardataake wo ponnditiido yeeso Laamdo saabe Tawreeta. Sabo ina winndaa: «Ponnditiido wuurdan goondinal.»*

¹² Tawreeta kaa yowaaki e goondinal, sabo ina winndaa: «Gadoowo jamirooje Tawreeta, kam wuurdana saabe majje.»† ¹³ Almasiihu soottitii en e kuddi ndi Tawreeta yowi dow meeden ndiin, e ley ko loomtani en kuddi ndiin. Sabo ina winndaa: «Bilaado e leggal palaangal fuu wo kudaado.»‡ ¹⁴ Wo duum Iisaa wadi faa yimbe be nganaa Alhuudiyankooŋe been du keba barke mo Ibrahiima hebi oon saabe Iisaa Almasiihu, kebiran Ruuhu mo Laamdo aadii hokkude ley goondinal oon.

Haala Tawreeta e amaana

¹⁵ Sakiraaŋe, mido sifanoo on ko woowi wadude: si neddo moyyini talkuru ndongu faa sariya laamu jabii dum fu, fay gooto mooytataa dum, beydataa dum fay huunde. ¹⁶ Woodi, Laamdo wadanii Ibrahiima e yuurudo e muudum amaanaaji. Binndi diin mbi'aay: «Yuurube e muudum» hono wo heewbe di cappii, wo gooto ni di cappii nde di mbi'unoo: «Yuurudo e maada». Oon woni Almasiihu. ¹⁷ Inan ko njidumi wiide duum: amaana mo Laamdo haabi oon, Tawreeta gardo duubi keme nay e capande tati caggal duum oon haabitataa dum, bonnataa amaana Laamdo oon. ¹⁸ Sabo si ndongu ngu Laamdo aadiinoo nguun wo dow Tawreeta oon yowinoo, ngu yowaakano dow amaana oon. Ammaa wo saabe amaana Laamdo hokkiri Ibrahiima ndongu nguun.

¹⁹ Ndelle, dume Tawreeta Muusaa nafata? O beydaama dow amaana faa o bangina hakkeji fadde yuurudo e Ibrahiima podanaado amaana oon e warde. Laamdo rewnii Tawreeta oon faro maleyka'en de been kokki curoowo waddana o yimbe. ²⁰ Curoowo na holla wanaa

* **3:1** maanaa majjum wo waylitirde hakkillo neddo ndaggadaaku. † **3:6** Fuddoode 15.6. ‡ **3:8** Fuddoode 12.3. § **3:10** Fillitagol Tawreeta 27.26. * **3:11** Habakuk 2.4. † **3:12** Lewinkooŋe 18.5. ‡ **3:13** Fillitagol Tawreeta 21.23. § **3:20** Curoowo fay gooto naataay e amaana mo Laamdo hokki Ibrahiima oon.

neddo gooto tan. Laamdo kaa wo gooto.5

21 Ndelle, Tawreeta oon ina luttunduri e amaanaaji Laamdo diin naa? Luttunduraa koy! Sini yamiroore waawnde hokkude yimbe nguurndam jippinanooma, ndaardeede ponnditiido yuuranno e yamiroore ndeen jaati. 22 Ammaa Binndi diin mbi'ii hakke na dawrana huunde fuu, faa goondinbe Iisaa Almasiihu been kokkee ko aadanaa duum saabe goondinal mu66en.

23 Fadde wakkati goondinal e warude, en kawjanooma ley hawju Tawreeta faa goondinal ngaal 6anginaa. 24 Hono noon Tawreeta oon laatorii dowoowo en faa wakkati mo Almasiihu wari oon, faa ndaardeden fonnditiibe saabe goondinal. 25 Joonin ko wakkati goondinal ngaal wari duum, en njaltii e maral dowoowo oon.

26 Joonin on fuu wo on 6i66e Laamdo saabe goondinal moodon Iisaa Almasiihu. 27 Onon wadaabe batisima ley kawtal Almasiihu on fuu, o laatanake on hono kaddungal ngal 6ornidon. 28 Ndelle, walaa katin ko senndata Alhuudiyanke e mo wanaa Alhuudiyanke, naa dimo e diimaajo, naa gorko e debbo, sabo on fuu wo on gootum e ley kawtal moodon e Iisaa Almasiihu. 29 Si tawii Almasiihu jeyi on, wo on yuwdi Ibrahiima, on ndonan ko Laamdo aadinoow duum.

4

1 Inan ko njidumi wi'ude: sini donoowo wo cukalel, walaa fuu ko senndata dum e maccudo, fay si wo kam jeyi jawdi ndiin fuu. 2 O heddoto ley hawju ndaaroo6e mo e dawranoo6e jawdi makko been faa sardi* mo baabiiko hokki mo oon yottoo. 3 Enen du, nde en sukaa6e ndeen, wo en maccu6e tindinooje adunaaru deen. 4 Ammaa nde sardi oon yottinoo ndeen, Laamdo nuli Bajjo muudum mo debbo rimi, dwtaniido Tawreeta Muusaa, 5 faa o

soottita maccu6e Tawreeta been, faa keben laataade 6i66e Laamdo.

6 Saabe wo on 6i66e Laamdo du, o nuli Ruuhu Biyiiko oon e ley berde meeden. Ruuhu oon wadata de nodiren Laamdo «Abba». 7 Ndelle, en nganaa maccu6e katin, wo en 6i66e! Saabe wo en 6i66e, Laamdo du wadi en ronoo6e dum.

No Pool tindiniri Galaatiyankoo6e

8 Nde on anndaano Laamdo ndeen, odon ngonnoo e maral alla'en 6e nganaa Laamdo. 9 De joonin kaa ko annudon Laamdo duum, naa mido haannoo wiide joonin ko Laamdo andi on duum: noy mbaawirton yeccade e tindinooje adunaaru lokkaaje de ngalaa nafaa deen? Ko wadi de odon njidi laataade maccu6e majje katin? 10 Odon teddini balde godde e lebbi goddi e wakkatiiji goddi e kitaale godde. 11 Mido hula taa ko ngollanmi on duum fuu laatoo 6olum.

12 Sakiraa6e, mido nyaagoo on, nga'ee hono am ni. Miin e hoore am, mi laatakeno hono moodon. On ngadaay kam fuu ko boni. 13 Odon andi rafi cellal waddani kam haalande on aranel fuu Kabaaru Lobbo oon. 14 Nyawu am nguun torrii on, de dum fuu e laataade on kuyfinaay kam, on njawaay kam saabe nyawu nguun. Ko ngadudon dey, on nja66orake kam hono no maleyka Laamdo ni, naa hono wo mi Iisaa Almasiihu. 15 Wakkati oon, odon keewnoo seyo sanne! Mido waawi seedanaade on: si odon mbaawnoo, on doofanno gite moodon kokkon kam. Ndelle noy seyo moodon ngoon laatorii joonin? 16 Mi laatake ganyo moodon saabe mido haalana on goonga naa? 17 Yimbe been na njoganii on anniyaaaji, ammaa di nganaa lobbi. Ko 6e njidi dey, senndude on e am yalla odon ndaranoo 6e. 18 Sikke walaa, daranaade neddo na woodi si wo faa wooda. Katin du tilay dum wadee wakkati fuu, wanaa yeeso am tan. 19 Sukaabe am, mido naawee sanne katin saabe moodon hono no njatawere ni, faa tagaadi Almasiihu

* 4:2 sardi wo wakkati podanoodo.

tawee e moodon. ²⁰ Hey mido yidi tawdeede e moodon joonin faa mi he6a haaldude e moodon ko wanaa no kaalirammi joonin, sabo kabaaru mon ina wemmbi kam sanne.

Haala amaana kiid6o e amaana keso

²¹ Onon yiduf6e jokkude Tawreeta Muusaa, mido yama on: on nanaay ko Tawreeta wi'i naa? ²² Ina winndaa: Ibrahiima ina woodunoo bi66e wor6e dido, gooto o he6di e kordo, gooto du o he6di e dimo. ²³ Bii kordo oon rimiraama no yim6e fuu ndimirtee ni, de bii dimo oon kaa rimiraama saabe amaana Laamdo. ²⁴ Dum wo banndol rew6e dido sapporaabe aadiiji didi. Gooto, mo Haajara oon wo amaana waamnde wi'eteende Sinayi. Amaana oon, wo maccungaaku rimata. ²⁵ Haajara wo waamnde wi'eteende Sinayi wonnde Arabiya ndeen, inde sapporaa ngalluure Urusaliima hannden ndeen. Sabo Urusaliima e won6e e muudum been fuu e dawranee6e ngonni. ²⁶ Ammaa Urusaliima gondo dow kammu oon wo dimo, kanko woni inna meeden. ²⁷ Sabo ina winndaa:

«Aan dimaro mo rimaay abada, welta!

Aan mo anndaa naawalla 7atawere, ilina peekaali seyo!

Sabo debbo jeebaado he6an sukaa6e faa 6ura debbo kaybaado gorum.»†

²⁸ Ammaa onon sakiraa6e, wo on bi66e he6aa6e dow amaana Laamdo oon hono no Isiyaaka ni. ²⁹ Wakkati oon dimiraado no yim6e ndimirtee oon ina torra dimiraado Ruuhu Laamdo oon. Fay hannden du noon worri. ³⁰ De dume Binndi diin mbi'i? Di mbi'ii: «Riiwu kordo oon e biyum, sabo bii kordo oon rondataa e bii dimo oon abada.»‡ ³¹ Ndelle sakiraa6e, en nganaa bi66e kordo oon, wo en bi66e dimo oon.

5

Haala ndimaaku goondin6e Iisaa

¹ Almasiihu rimdinii en faa ndimden faa laa6a. Dum le, tinnee keddorodon noon, taa ngartee ley donngal maccungaaku katin.

² Kettindanee kam! Miin Pool, mido haalana on: si on pilake taadeede, Almasiihu nafataa on fay huunde.

³ Katin mido haalana on neddo fuu pilotoodo taadeede: ina tilsani dum jokka haddi Tawreeta Muusaa oon fuu. ⁴ Onon flotoo6e ndardeede fonnditii6e saabe Tawreeta been, on ceedii e Almasiihu, on mboddake moyyere Laamdo ndeen. ⁵ De minen kaa, saabe goondinal miden njowa jikke amin dow Laamdo ndaardoowo en fonnditii6e oon. Wo Ruuhu Ceniido hokki min jikke oon. ⁶ Sabo ka66iido e Iisaa Almasiihu, taadagol e rafi taadagol fuu fotu. Ko nafata tan, goondinal golliroowal njinngu.

⁷ On puddirii no woodiri. Moy hadi on jokkude goonga? ⁸ Ko wayliti hakkillo moodon duum yuuraay to Laamdo noddudo on oon. ⁹ Ina wi'ee: rabilla seeda ina yuufina conndi ndiibaandi fuu. ¹⁰ Dum fuu e laataade Joomiraado hokkii kam hoolaare e moodon, mi tannyorii miilo moodon seedataa e miilo am. Ammaa jii6oowo on oon, ko laatii fuu, jukkete. ¹¹ Miin le sakiraa6e, si tawanooma faa hannden mido waajoo sanaa neddo taadee, ko wadi de mido torree faa joonin? Sini dum mbaajotonoomi, waaju am haala maayde Iisaa dow leggal palaangal mettataano fay gooto. ¹² Jii6oo6e on yiduf6e taadagol been, 6e coortitoo!

¹³ Sakiraa6e, on noddaama faa ndimdon. Joonin le, taa ngadon de ndimaaku mon laatanoo on sabaabu faa njokkon muuyde terde. Ko kaandon wadude dey, mono fuu gollirana banndum e njinngu. ¹⁴ Sabo Tawreeta oon fuu hawtaama e ley yamiroore wootere nde: «Njidiraa gondo maa hono no njidirdaa hoore maa ni.»* ¹⁵ De si odon keddii odon 7atundura, odon nyaamundura, tinnee taa kantunduron.

† 4:27 Esaaya 54.1. ‡ 4:30 Fuddoode 21.10. * 5:14 Lewinkoo6e 19.18.

Haala Ruuhu Ceniido e muuyde terde

¹⁶ Ndelle, mido wi'a on: accee Ruuhu Ceniido dowa on, ndeen on njokkataa muuyde terde mon. ¹⁷ Sabo muuyde terde ina kaba e Ruuhu oon. Ruuhu oon du ina haaba e muuyde terde deen. Ngela e majji fuu ina haaba e gonngel faa mbaason gollude ko muuydon. ¹⁸ Ammaa si wo Ruuhu dowata on, on ngalaa e ley Tawreeta Muusaa oon katin.

¹⁹ Golleeji muuyde terde ina andaa. Dum wo jeenu e ko nyiddini e muuyde cementiniide ²⁰ e dewal tooruji e ndaggadaaku e nganyaandi e kalala e kiram e tikkere e yidde hoorem tan e luural e rafi kawral ²¹ e haasidaaku† e sulagol e fijirde bonnde e ko nanndi e muudum. Mido haalana on dum do hono no kaalirannoomi on dum ni: golloobe kulle gaade noon been naatataa ley laamu Laamdo.

²² Ammaa ko Ruuhu Ceniido rimata e meeden duum woni njinngu e seyo e jam e munyal e moyyuki e mboodirka e hoolnaare ²³ e leeyinkinaare e nanngitaare. Sikke walaa, yamiroore fuu hadataa kulle gaade noon. ²⁴ Jeyaa6e e Iisaa Almasiihu been ngadii hono 6e tontidii terde ma66e e muuyde majje bonde fuu dow leggal palaangal ni.

²⁵ Wo saabe Ruuhu oon kebirde nguurndam kesam dam. Ndelle njaaden e Ruuhu. ²⁶ Taa mawninkinoden, taa toonyunduren, taa haasiidaaku tawee hakkunde meeden.

6

No goondin6e kaaniri wallundurde

¹ Sakiraa6e, si gooto moodon luttii fu, onon jogii6e Ruuhu been njeyi dartinde dum, tawee e ley heese. Ammaa mono e moodon fuu hayba hoore muudum taa jarribee kam du. ² Mballunduree ronndaade donje moodon teddude, hono noon kibbinirton yamiroore Almasiihu. ³ Si neddo milii won ko woni, tawi walaa ko woni, hiilii hoore muudum.

⁴ Mono fuu ndaara golle muudum. Ndeen si won ko waawi mantoraade fu, mantorto golle muudum jaati, hewtaay ko nanndina dum e golle goddo. ⁵ Sabo mono fuu donngal muudum ronndotoo.

⁶ Jannginteedo konngol Laamdo ngool ina haani ko hebi ko woodi duum fuu, feccida e jannginoowo dum.

No mono fuu tayirta ko aawi

⁷ Taa kiilee ko'e moodon, Laamdo jalnortaake. Ko neddo aawi fuu, wo duum tayata. ⁸ Aawdo ko weli terde muudum, tayan maayde. Ammaa aawdo ko weli Ruuhu Ceniido, tayan nguurndam nduumiidam. ⁹ Taa ndonken gollude ko woodi. Sabo si en ndonkaay, en tayan si wakkati oon warii. ¹⁰ Ndelle, wakkati ke6den laawol fuu, ngadanen yim6e fuu moyyere, bur6e fuu haandude wo sakiraa6e men goondin6e Iisaa Almasiihu been.

Baynundural

¹¹ Ndaaree binndi butti di mbinndirammi on e junngo am diin. ¹² Tilsinan6e on taadeede been wo filotoo6e faa manee. Walaa ko 6e ngadii noon si wanaa taa 6e torriree saabe maayde Almasiihu dow leggal palaangal ngaal. ¹³ Sabo fay kam6e taadaa6e been, 6e njokkataa Tawreeta. Ko 6e njidiri taadodon dey, wo faa 6e mantoro0o dum. ¹⁴ Miin e hoore am kaa, taa mi mantoro0o faa'e sanaa leggal Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu palaangal ngaal. Wo saabe maggal mi maayanii adunaaru, adunaaru du maayanii kam. ¹⁵ Sabo taadaade naa rafi taadaade fu, walaa nafaa. Ko jogii nafaa dey, tagiteede tagu kesu. ¹⁶ Jokku6e laawol ngol fuu, wo ke6u jam e hinney, hono no Israa'iilankoo6e Laamdo goongalaa6e been.

¹⁷ Joonin kaa, fay gooto taa tampina kam, sabo terde am ngadii batitande saabe Iisaa.

† 5:21 Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo he6a.

18 Sakiraa6e, wo hinney Joomi-
raado meeden Iisaa Almasiihu
wondu e moodon. Aamiina.

Bataaki Pool yaade to Efeesunkoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo. Mido jowta seniibe hoolniibe e ley kawtal mu66en e Iisaa Almasiihu been. ² Wo on ke6u moyyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

No Laamdo hokkirta yim6e moyyere saabe Almasiihu

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu! O wadani en barkeeji di Ruuhu hokkata diin fuu to dow kammu saabe kawtal men e Almasiihu. ⁴ Sabo fadde adunaaru ndu e joyyineede, Laamdo subake en saabe Almasiihu, faa laatoden seniibe 6e ngalaa feloore yeeso makko. Saabe njinngu makko ⁵ o fodoranii en gilla arande laatoden bi66e makko saabe Iisaa Almasiihu. Dum wo muuyo makko, wadude moyyere ndeen na weli mo, ⁶ faa o yettiree moyyere makko mawnde nde walaa kaaddi! O hokkii en moyyere ndeen saabe Biyiiko korsudo oon. ⁷ E kawtal meeden e muudum en ndimdinaama saabe yiyyam muudum, en njaafanaama luti meeden saabe keewal makko hinney. ⁸ Hinney oon o wayli e meeden, o hokki en hakkilantaaku ki66ungu e anndal ki66ungal, ⁹ o andini en anniya makko cuudinoo6o oon. Gilla arande o anniyorii tabintinirde anniya oon e Almasiihu saabe moyyere makko. ¹⁰ Anniya oon wo hawrundurde huunde fuu e hawju Almasiihu, wanaa ko woni dow kammu wanaa ko woni e leydi. Laamdo yottinan dum si wakkati oon hi66ii.

¹¹ E ley kawtal men e Almasiihu du en cubaama faa laatoden ngedu Laamdo. Laamdo tabintiniroowo huunde fuu no muuyiri oon, fodake dum. ¹² Noon wadata faa laatoden sabaabu mawninoowo teddeengal

muudum, enen artube yowude jikke men e Almasiihu been.

¹³ Onon hawtu6e e Almasiihu du, on nanii konngol goongawol ngool, dum woni Kabaaru Lobbo kisindo on oon. Nde ngoondinnodon Almasiihu ndeen, Laamdo wattii e moodon maande muudum nde hokkunoo on Ruuhu Ceniido mo aadaninoo on. ¹⁴ Ruuhu Ceniido oon wo maande laabinanoore en en keban moyyereeji di ndesanaden, faa wakkati mo Laamdo rimdinta en, enen jeyaa6e muudum. Jettooje ngoodani Laamdo saabe teddeengal muudum!

Haala du'aare Pool

¹⁵ Saabe majjum, gilla nanumi kabaaru goondinal moodon Joomiraado meeden Iisaa, e no njidirdon seniibe been fuu, ¹⁶ mi selataa yettude Laamdo saabe moodon nde nyaagantoomi on Laamdo fuu. ¹⁷ Mido naaroo Laamdo Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, Baabiiwo jom darja oon, hokka on Ruuhu muudum Ceniido. Mido naaroo faa Ruuhu oon wada on jom'en hakkillo, 6anginana on Laamdo faa anndon dum. ¹⁸ Mido naaroo Laamdo uddita berde moodon faa tannyoron cakitte moodon de o noddiri on deen, paamon no moyyereeji desanaadi seniibe diin keewiri e no teddiri, ¹⁹ paamon katin no baawde makko mawde de ngalaa kaaddi deen ngorri e meeden, enen goondin6e. Baawde keewde semmbe deen ²⁰ o hollii e ley Almasiihu nde o iirtini dum e maayde de o joyyini dum gere nyaamo makko dow kammu. ²¹ Toon o burni dum laamu e baawde e semmbe e kaanankaaku fuu, kam e inde fuu baawde inndeede, wanaa ley jamaanu o tan, wo e jamaanu garoowo du. ²² Laamdo wattii huunde fuu ley baawde Almasiihu, wadi mo hooreejo kawrital goondin6e, hokki mo 6urde huunde fuu. ²³ Kawrital goondin6e ngaal wo banndu Almasiihu. Ngal hebbinaama mo, kanko ki66indo huunde fuu kala no laatorii fuu.

2

No kisinirteden saabe hinney Laamdo

¹ Onon, on maaynooŋe saabe lutti moodon e hakkeji moodon, ² on jokkunooŋe laawol bonngol ngol adunaaru ndu jokki ngool, on dowtaninooŋe laamiido baawde gonde dow mbeeyu* oon. Laamiido oon wo Ibiliisa golloowo faa handen ley yimbe saliiŋe Laamdo been. ³ En fuu e maŋŋe njeyanoden, e muuyde terde meeden ngonnoden. Eden njokkunoo muuyde meeden e miilooji meeden bondi. No ngorrunoden nii jaati, eden kaandunoo e jukkungo Laamdo ngoon hono maŋŋe ni. ⁴ Ammaa Laamdo wo keewdo yurmeende. Saabe njinngu manngu ngu o yidi en nguun, ⁵ o iirtindinii en e Almasiihu, enen maaynooŋe saabe lutti meeden been. Goonga, saabe hinney Laamdo oon kisiniradon. ⁶ E ley kawtal meeden e Iisaa Almasiihu, Laamdo iirtindinii en e makko, joyyindinii en e makko dow kammu toon. ⁷ Hono nii o ɓanginirta no hinney makko ɓurdi huunde fuu mawnude. Jamaanuujji garooji diin fuu nji'an moyyuki makko ki o wadani en e Iisaa Almasiihu. ⁸ Goonga, wo hinney Laamdo oon kisiniradon, e dow ko koolidon Almasiihu. Kisindam dam, wanaa e golle moodon haɓɓii, wo dam dokkal Laamdo. ⁹ Dam wanaa njobdi golle neddo taa fay gooto heɓa mantoraade dam. ¹⁰ Sabo Laamdo wadi en ko ngonden joonin duum: e ley kawtal meeden e Iisaa Almasiihu o tagiri en faa ngollen gollleeji lobbi di o segilanii en gilla arande.

No Almasiihu wadiri en lenyol gootol

¹¹ Ndelle miccinee ko ngonnodon arande, onon yuurube e lenyi di nganaa Alhuudiyaa'en. Mantortoobe wo «taadiibe» ina kuyfina on, ina noddira on «yimbe be taadaaki» fay

si taadagol maŋŋe ngool wo ko junngo bii-Aadama gollata e terde tan. ¹² Miccinee, wakkati oon, on ngalaano Almasiihu, wo on jananbe woddiibe lenyol Israa'ila ngol Laamdo subii ngool, on ngaldaano e amaanaaji di Laamdo aadorinoo e haala muudum diin. On mbuurdiino e rafi jikke, on ngaldaano e Laamdo ley adunaaru ndu. ¹³ De joonin kaa, e ley kawtal moodon e Iisaa Almasiihu, onon wodfunooŋe e Laamdo arande been, on battinaama saabe yiyam makko.

¹⁴ Sabo kanko Almasiihu woni jam meeden ko o wadi Alhuudiyankooŋe e lenyi goddi fuu lenyol gootol duum. Nde o hokkitinnoo hoore makko ndeen, o liɓi kokuwol paliingol hakkunde meeden ngool, duum woni o ittii nganyaandi hakkunde lenyi diin. ¹⁵ O ittii jamirooje e kadaadi Tawreeta Muusaa fuu faa o wadi Alhuudiyankooŋe e lenyi goddi laatoo lenyol gootol kesol e ley kawtal maŋŋe e makko. Nii o wadiri jam oon. ¹⁶ E maayde makko dow leggal palaangal o ittiri nganyaandi ndiin, o hawrunduri lenyi diin laatii ɓanndu wooturu, o rewrintini di e Laamdo. ¹⁷ O warii waajaade on jam, onon wodfunooŋe e Laamdo been, o warii waajaade ɓadinoobe been du jam. ¹⁸ Saabe ko Almasiihu wadi duum, en fuu keɓirten laawol yottaade Baabiiwo saabe en kawtii Ruuhu Ceniido gooto.

¹⁹ Ndelle, on nganaa jananbe katin, on nganaa weerbe du. Ko ngondon dey, wo on wondube e seniibe, wo on jeyaaŋe e suudu Laamdo. ²⁰ On mahaama e dow ko nulaabe e annabaabe nyiɓi, Iisaa Almasiihu e hoore muudum woni hayre arandeere nyimngo ngoon. ²¹ Saabe muudum, nyimngo ngoon fuu nanngunduri, faa ngo toowa ngo laatoo suudu Joomiraado seniindu. ²² Ley kawtal moodon e makko on mahidaama faa laatidon suudu to Ruuhu Laamdo joodii.

* 2:2 Mbeeyu wo ɓolum hakkunde kammu e leydi. Duule ina ngoni e mbeeyu.

3

No Pool halfiniraa golle to yimbe be nganaa Alhuudiyankooŋe

¹ Saabe majjum mido hofanoo Laamdo, miin Pool uddaado e kasu saabe Iisaa Almasiihu mo ngolanammi hakkunde moodon, onon yimbe be nganaa Alhuudiyankooŋe. ² Tannyoral on nanii Laamdo halfinii kam golle e ley moyyere muudum faa nafa on. ³ Sabo o ɓanginanii kam sirri makko. Mi winndanii on haala majjum no raɓɓidiri. ⁴ Si on njannɡii dum on paaman no potumi anndirde sirri dow haala Almasiihu oon. ⁵ Sirri oon faaminaaka ɓiɓɓe-Aadama ley jamaanuui paltiidi diin, de joonin kaa Laamdo ɓanginirii mo Ruuhu Ceniido faa nulaabe muudum e annabaabe muudum seniibe fuu paami mo. ⁶ Inan no sirri oon worri: saabe Kabaaru Lobbo oon, yimbe be nganaa Alhuudiyankooŋe been keɓii ngedu e moyyereji desaadi diin no Alhuudiyankooŋe been keɓiri ni. Katin du be kawtii e muɓben ɓanndu wooturu, be kawtii e muɓben amaana mo Laamdo wadi saabe kawtal maɓɓe e Iisaa Almasiihu.

⁷ Wo Kabaaru Lobbo oon laatiimi golloowo muudum saabe moyyere nde Laamdo hokki kam. Laamdo golliri moyyere ndeen ley am e baawde muudum. ⁸ Miin ɓurdo seniibe been fuu famɗude oon, mi hokkaama moyyere faa mi waajoo yimbe be nganaa Alhuudiyankooŋe barkeejii gondi e Almasiihu di ngalaa haddu diin. ⁹ Mi hokkaama du faaminde yimbe fuu no Laamdo tabintinirta fodoore muudum. Laamdo tagudo huunde fuu oon suudunoo fodoore ndeen gilla jamaanuui ɓooyudi. ¹⁰ Noon wadata de laamu e baawde gonde ley kammu de nji'ataake deen fuu paama no anndal Laamdo yaajiri e huunde fuu, paamira dum saabe kawrital goondinbe ngaal. ¹¹ Dum fuu wo saabe anniya ɓooydo mo Laamdo tabintiniri e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ¹² Saabe en ngoondinii Almasiihu, en kawtii e muudum, eden mbaawi ɓadoraade Laamdo e hoolaare, eden anndi o

jaɓanan en. ¹³ Dum wadi de mido ɓaaroo on taa tayon jikke moodon saabe torraaji kewtotoodi kam. Mido yardii di saabe moodon, kanji ngonni teddeengal moodon.

Du'aare faa yimbe annda njinngu Almasiihu

¹⁴ Saabe duum fuu, mido hofanoo Baabiiwo. ¹⁵ Lenyi gondi dow kammu e gondi e leydi fuu yuurii e makko, kanko woni baaba majji di fuu. ¹⁶ Mido ɓaaroo mo kanko jom teddeengal manngal oon o sembindina berde moodon saabe Ruuhu makko Ceniido. ¹⁷ Mido ɓaaroo Almasiihu wona e ley berde moodon saabe ko ngoondindon dum. Mido ɓaaroo mo katin o darna on e ley njinngu, otabintina on ley maggu. ¹⁸ Faa paamon, onon e seniibe been fuu, njuuteefi e njaajeefi e tooweefi e luggeefi njinngu Almasiihu paltiingu haddi, ¹⁹ de anndon dum faa keewon kiɓɓal Laamdo.

²⁰ Teddeengal woodan Laamdo gollirɗo ley meeden baawde mawde oon, baawdo gollude ko ɓuri du'aawuui men e miilooji men faa waawaa fondeede! ²¹ Wo teddeengal woodan mo ley kawrital goondinbe, e saabe Iisaa Almasiihu ley jamaanuui diin fuu faa abada abadin! Aamiina.

4

No goondinbe Iisaa been laatorii ɓanndu wooturu

¹ Miin uddaado ley kasu saabe gollande Joomiraado oon, mido ɓaaroo on sanne: mbuuron nguurndam njaadoodjam e noddaango ngo Laamdo noddii on to muudum ngoon, ² tawdedon e leeyinkinaare e heese e munyal. Munyunduron e ley njinngu. ³ Tinnee keddodon e ngootumbaaku yuurungu e Ruuhu Ceniido. Ngadon dum fuu e ley jam kaɓɓundurdo on. ⁴ Wo on ɓanndu wooturu, odon njogii Ruuhu gooto. Jikke dow cakitte mo Laamdo noddiri on oon du wo gooto. ⁵ Katin Joomiraado gooto woodi, goondinal gootal woodi, lootagal batisima

gootal woodi, ⁶ kam e Laamdo gooto, Baaba yimbe fuu. Wo gondo dow maŋbe fuu, golloowo ley maŋbe fuu, gondo e maŋbe fuu.

⁷ Mono e meeden fuu heŋii moyyere Laamdo ko foti e no Almasiihu hokkiri dum. ⁸ Sabo wo hono noon winndiraa:

«O yeenjii dow, o hooyi honaabe heewbe,

o hokki yimbe dokke.»*

⁹ Dume woni maanaa «o yeenjii»? Idum holla o artakeno o jippii e nokkuuje burde fuu leeyude e leydi. ¹⁰ Jippinoodo oon, kam e hoore muudum woni yeenjudo faa tiimi kammuuli diin fuu, faa o heewa adunaaru ndu fuu. ¹¹ Wo kanko wadi dokke deen: o wadi wobbe nulaabe, wobbe annabaabe, wobbe waajotoobe, wobbe duroobe yimbe, kam e jannginoobe. ¹² Ko o wadiri noon, wo faa o segilanoo seniibe been faa ngolla ko njeyi gollude, faa semmbindina kawrital goondinbe laatiingal banndu Almasiihu ngaal, ¹³ de laatoden daande wootere e ley goondinal meeden e anndugol meeden Bii Laamdo, laatoden hiibube du, faa njottoden darnde Almasiihu hiibunde ndeen. ¹⁴ Ndelle, en laatataako sukaaŋe hooyaabe hono no bempeyye e keni kooyirta laana ni. Jannde yimbe yidube jaarude wobbe ley majjere hiilataa en katin. ¹⁵ Ko laatotoden dey, haaloobe goonga e ley njinngu. Noon wadata de mawnen e ley huunde fuu faro Almasiihu, laatiido hoorejo oon. ¹⁶ Kanko waddani banndu nduun fuu nanngundurde faa wooda saabe jokkule de ndu hokkaa deen. Hono noon, si tergal fuu gollii golle muudum, ndeen banndu nduun mawnan, yaha yeeso ley njinngu.

Haala neddaaku kesu ley Almasiihu

¹⁷ Ndelle, ko jokkata duum mbi'ammi on: mido jaaroo on e ley innde Joomiraado, taa mbuurdon katin hono no yimbe be anndaa

Laamdo, sabo miilooji maŋbe diin wo boli. ¹⁸ Hakkillooji maŋbe niibii, be njeyaaka e nguurndam dam Laamdo hokkata saabe majjere maŋbe e yoorugol maŋbe berde. ¹⁹ Caggal be cemtataa, be ngadii ko'e maŋbe jaahili'en, be celataa gollude kulle nyiddiniide.

²⁰ De onon kaa, wanaa noon njanngirdon haala Almasiihu.

²¹ Tannyoral, on nanii kabaaru makko, on njanngii goonga gondo e makko oon. ²² Ndelle, ittee ko hiiddi ko woni ley moodon duum, njoppee nguurndam moodon arandejam dam muuyde kiilooje daam. ²³ Accon yonkiiji mon e hakkillooji mon keydintinee. ²⁴ Njogitee neddaaku kesu ngu Laamdo tagi dow tagaadi muudum. Neddaaku kesu nguun na golla ko fonnditii e ko senii. Golleeji diin e goonga yuuri.

²⁵ Ndelle, celon fewre, mono fuu haalda e gondo muudum goonga, sabo mono e meeden fuu ina jeydaa e goddo no terde neddo gooto njeydiraa ni. ²⁶ Si on bernii fu, taa ngadee hakke. Taa janal naange tawdu on e tikkere. ²⁷ Taa kokkon Ibiliisa laawol e ley moodon. ²⁸ Wo gujjo selu wujjude, ko haani wadude dey, gollira juude muudum ko nafata, faa heba ko wallira nyakoraabe. ²⁹ Taa konngol bonngol yaltu e kundude moodon. Ko kaandon wadude tan wo haalude haalaaji nafooji baawdi semmbinde berde yimbe fodde haajuuji, faa di ngaddana hettindantooŋe on been moyyere. ³⁰ Taa mettinane Ruuhu Laamdo Ceniido, sabo Laamdo wadi maande Ruuhu oon e moodon saabe nyalaande nde Laamdo rimdinta on ndeen. ³¹ Ittee mettorgal fuu e berde moodon, celon konnaagu e tikkere e duko e nyoore, kam e ko boni fuu. ³² Moyyunduree hakkunde moodon, njurmunduron, njaafunduron hono no Laamdo yaaforii on saabe kawtal moodon e Almasiihu ni.

5

* 4:8 Jabuura 68.19.

Haala wuurude e ley annoora

¹ Ndelle, laatee nyemmbitooŋe Laamdo. Wo on 6i66e makko 6e o horsini. ² Mbuurdon e yidundurde, no Almasiihu yidiri en de hokkitiri hoore muudum saabe meeden laatani en kirsamaari, hono sadaka beldo Laamdo. ³ Saabe wo on seniibe Laamdo, on kaanaa fay haalde haala huunde fuu ko wartata e fijirde e ko tuuni e eelgal. ⁴ Taa kaalee haalaaji bondi naa boli naa nyiddiniidi, sabo hono majji kaanaa taweede e moodon. Ko kaandon wafude dey, njetton Laamdo. ⁵ Paamee dum do faa wooda: pijoowo e nyiddiniido e muuyoowo ko jeyaa, dum woni de-woowo tooruuji, been ngalaa ngedu e laamu Almasiihu e Laamdo. ⁶ Taa fay gooto hiilira on haalaaji boli, sabo hono majji caabotoo tikkere Laamdo e dow saliiŋe dum been. ⁷ Ndelle, taa njokkunduree e ma66e. ⁸ Arande e nimre njeyanodon, de joonin kaa saabe kawtal moodon e Joomiraado wo e annoora njeядon. Ndelle mbuurdee no 6i66e annoora ni, ⁹ sabo annoora rimata mboodirka e fonnditaare e goonga fuu. ¹⁰ Pilodon faamude ko welata Joomiraado. ¹¹ Taa kawtee e golleeji di ngalaa nafaa golleteedi e ley nimre, de ko haani dey, cuurton di. ¹² Ko yimbe been ngadata e cuncukka duum, ina semtinii fay fillaade. ¹³ Ammaa huunde fuu ko suurtaa ley annoora oon 6anginte no worri, ¹⁴ sabo huunde fuu ko 6anginaa yayan. Dum wadi de na wi'ee:

«Aan daaniido, finu!

Umma e hakkunde maay6e,

Ndeen annoora Almasiihu yayanante.»

¹⁵ Ndelle, ngadon hakkillo faa sanne no mbuurdoton, tawee wanaa no fuuy6e ni, ammaa hono no jom'en hakkillo ni. ¹⁶ Wakkati laatiido fuu, ngadon ko nafata, sabo jamaanu hannden o wo bondo. ¹⁷ Saabe duum, taa laatee 6e ngalaa hakkillo, ammaa pilodon faamude ko woni muuyde Joomiraado. ¹⁸ Taa njaree doro faa

culodon, sabo dum wo rafi nanngitaare. Ko haani dey, keewee Ruuhu, ¹⁹ mbaajunduron jimi Jabuura e jettooje e jimi teddinooji Laamdo. Njimanon Joomiraado, njetton mo 6erde laabude. ²⁰ Njetton Laamdo Baaba meeden wakkati fuu dow huunde fuu e ley innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

Haala rew6e e goriraabe mu66en

²¹ Mono e moodon fuu dowtanoo banndum saabe teddinde Almasiihu. ²² Onon rew6e, dowtanodon goriraabe moodon hono no dowtorantodon Joomiraado ni. ²³ Sabo gorko woni hoore deekum hono no Almasiihu laatorii hoore kawrital goondin6e ngaal. Kam woni kisinoowo goondin6e laatiibe banndu muudum been. ²⁴ No kawrital goondin6e ngaal dowtoranii Almasiihu noon, nii du debbo fuu haani dowtoranaade gorum e huunde fuu.

²⁵ Onon wor6e, njidiree deekiraabe moodon no Almasiihu yidiri kawrital goondin6e ngaal de hokkitiri hoore muudum saabe maggal ²⁶ faa wadi ngal ceniingal, gada o laabinirii ngal ndiyam e haala makko. ²⁷ O wadi dum faa o darna kawrital goondin6e ngaal yeeso makko, ngal yaynira darja, ngal laato ceniingal, ngal walaa ko semtinii naa ko tuuni naa nyoofi-nyoofi naa ko boni fuu. ²⁸ Hono noon, ina tilsi e wor6e njida deekiraabe mu66en hono no njidiri balli mu66en ni. Neddo fuu jiddo deekum, wo hoore muudum yidi. ²⁹ Sabo fay gooto wanyaa banndu muudum. Ko wadata dey, nyaamnan ndu, hinnoo ndu hono no Almasiihu hinnortoo kawrital goondin6e ngaal ni, ³⁰ sabo wo en terde banndu makko nduun. ³¹ Binndi diin mbi'ii: «Dum wadi de gorko yoppa inna muudum e bammum, de nanngundura e deekum, 6e dido fuu 6e laato neddo gooto.»* ³² Dum wo sirri luggudo. De miin, mido holla on, sirri oon wo kaaloowo no Almasiihu e kawrital goondin6e ngondiri. ³³ No waawi laatoraade fuu, gorko fuu yidira

* 5:31 Fuddooŋe 2.24.

deekum no yidiri hoore muudum ni. Debbo du teddina gorum.

6

Haala biŋŋe e saaraabe

¹ Onon biŋŋe, dowtanodon saaraabe moodon saabe Joomiraado, sabo dum woni ko dartii. ² «Teddin inna maa e bammaa.» Yamiroore nde woni arandeere nde amaana haŋŋii e muudum. ³ Amaana o woni: «yalla ada heba moyyere, balde maa du njuuta e leydi ndi.»* ⁴ Onon saaraabe, taa berninee biŋŋe mon, ammaa ndartinon ɓe, tindinon ɓe, faa ɓe mawna dow laawol Joomiraado.

Haala maccuɓe e joomiraabe

⁵ Onon maccuɓe, dowtanodon joomiraabe moodon dow kulol e diwngol tawee e berde laabude no dowtorantodon Almasiihu ni. ⁶ Dowtanee ɓe tawee wanaa yeeso maɓɓe tan, hono no filotooɓe welude biŋŋe-Aadama. Ko haani dey, dowtanee ɓe no maccuɓe Almasiihu ngadirta muuyde Laamdo e berde laabude ni. ⁷ Ngollirane ɓe anniya lobbo hono wo Joomiraado ngollanton, wanaa yimɓe. ⁸ Sabo odon anndi neddo fuu golludo ko woodi, si wo dimo naa diimaajo, Joomiraado yoban dum haddi golle muudum. ⁹ Onon joomiraabe, ngorree hono noon e maccuɓe moodon. Taa kulbinee ɓe. Anndon Joomii on, onon e maɓɓe fuu, ina woni dow kammu, de kam kaa burdintaa yimɓe.

Haala kaŋitirde de Laamdo hokkata faa Ibiliisa jaaloree

¹⁰ Walaa ko heddi si wanaa wiide on keewon semmbe e ley kawtal moodon e Joomiraado, tiigodon baawde makko mawde deen. ¹¹ Kooyee kaŋitirde de Laamdo hokki on deen fuu, faa mbaawon daraade de cakkodon dabareeji Ibiliisa. ¹² Sabo wanaa yimɓe kabeten, ko kabeten dey, wo laamuuji e baawde e hoorewaaku ley adunaaru niɓɓundu ndu, kam e seydaani'en bonɓe wonɓe hakkunde kammu e leydi ɓeen.

¹³ Saabe majjum, kooyee kaŋitirde de Laamdo hokki on deen fuu, faa mbaawon dartaade nde nyalaande bonnde ndeen wari, tawee caggal haɓo moodon ngoon on keddoto on dartiiɓe.

¹⁴ Ndelle, ndarodon wo on segiliibe. Goonga laatanoo on kaɓɓorgol, ɓornodon fonnditaare hono saaya ndeenaagu. ¹⁵ Segilanaade waajaade Kabaaru Lobbo gaddoowo jam oon laatanoo on pade. ¹⁶ Wakkati fuu wo goondinal laatanoo on wawaade nde mbaawdon jakkoraade kure kuɓɓooje de Bondo oon faddata on deen fuu. ¹⁷ Wo kisindam laatanoo on kufune njamndi. Nanngon kaafaahi Ruuhu Ceniido kiin, kanki woni konngol Laamdo. ¹⁸ Wakkati fuu ngadon du'aawuuji e nyaagundeeji e ballal Ruuhu Ceniido. Kakkilee taa on celu wadande seniibe ɓeen fuu du'aare. ¹⁹ Nyaaganodon kam miin du Laamdo hokka kam konngol, faa wakkati mo muɓɓitinmi hunduko am fuu, mi haalira haala Kabaaru Lobbo cuudinoodo oon e cuusal. ²⁰ Mido daranii Kabaaru Lobbo oon ley kasu e geyyelle. Nyaagane kam faa mi waajaroo dum cuusal, no tilsirani kam ni.

Baynundural

²¹ Tikiku, sakiike men korsudo gollanoowo Joomiraado e hoolnaare oon, humpitan on dum fuu, faa onon du kumpitodon no ngorrumi e ko ngollammi. ²² Mi nelii mo e moodon faa paamon no min ngorri de o waaltina hakkillooji moodon du.

²³ Sakiraabe, wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu ngadan on jam e njinngu ngondungu e goondinal. ²⁴ Yidube Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njinngu ngu timmataa ɓeen fuu, wo hinney Laamdo wonda e muɓɓen.

* 6:3 Wurtagol 20.12, Fillitagol Tawreeta 5.16.

Bataaki Pool yaade to Filipiyankoo6e

¹ Miin Pool e Timote, maccu6e Iisaa Almasiihu, mbinndani 6ataaki ki kawrital goondin6e Almasiihu gonngal ngalluure Filipi. Miden njowta on, onon seniibe hawtu6e e Iisaa Almasiihu 6een, onon e hooree6e e gollanoo6e kawrital ngaal fuu. ² Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yettirta Laamdo saabe Filipiyankoo6e

³ Mido yetta Laamdo nde miccitiimi on fuu. ⁴ Wakkati ndu'antoomi on fuu, wo e seyo. ⁵ Sabo gilla nyannde ngoondindon Kabaaru Lobbo haala Iisaa faa joonin odon ndarodii e am. ⁶ Mido tannyori, Laamdo puddudo gollal lobbal e moodon oon, jokkan dum faa dum hi66a nyalaande gartol Iisaa Almasiihu. ⁷ Mido haani miilanaade on dum, sabo hakkillo am ina woni e moodon. E ley ko ka66aami e ko ndaraniimi tabintinde Kabaaru Lobbo o duum, on fuu on kawtu e am moyyere nde Laamdo hokkata kam ndeen. ⁸ Laamdo ina seedii mido horsiniri on fuu korsa Iisaa Almasiihu. ⁹ Inan ko nyaagantoomi on Laamdo: wo njinngu moodon beydoro yeeso, wondude e anndal e paamal, ¹⁰ faa mbaawon subaade ko 6uri fuu moyyude. Ndeen on laatoto laa6u6e 6e ngalaa feloore nyannde nde Iisaa Almasiihu wartowi. ¹¹ On laatoto du hebinaa6e golleeji ponnditiidi yuurudi e Iisaa Almasiihu, faa Laamdo teddi-nee, yettee.

No uddeede Pool beydirani Kabaaru Lobbo yahude yeeso

¹² Sakiraa6e, ko njidumi anndon dey, torra ke6udo kam oon waddanii Kabaaru Lobbo oon jaarude yeeso. ¹³ Si goonga doomoo6e laamordu ndu e heddiibe 6een fuu paamii wo saabe Iisaa Almasiihu ka66iraami.

¹⁴ Ko 6uri heewude e sakiraa6e du, geyyelle am de beydani d'um'en hoolaade Joomiraado. Dum wadi de ibe mbaajoro konngol Laamdo ngol rafi kulol.

¹⁵ Goonga, wo66e ina mbaajoo kabaaru Iisaa Almasiihu o saabe kiram e kalala, ammaa wo66e na ngoni e anniyaaji lobbi. ¹⁶ Been ngolliranta Almasiihu njinngu, sabo ibe anndi Laamdo hokkii kam daranaade Kabaaru Lobbo oon. ¹⁷ Ammaa beya 6een mbaajorto kabaaru Almasiihu faa nafa d'um'en kam'en tan. Anniyaaji ma66e mboodaa. Ko 6e miilotoo dey, beydande kam torra ley ha66eede am. ¹⁸ Dum kaa bonnataa fay huunde! Ko waawi laataade fuu, si Iisaa Almasiihu inndaama tan ina heya. Nde laatii anniya bondo naa anniya lobbo fuu, mido seyii.

Goonga, mi seyoto caggal muudum du ¹⁹ sabo mido anndi dum fuu dum sakitanto kam kisindam saabe du'aawuuji mon e ballal Ruuhu Iisaa Almasiihu. ²⁰ Ko woni e hakkillo am e ko kediiimi sanne, wo mi hersataa e dow fay huunde. Woodi du, mi heddodoo e cuusal faa ko hewtii kam fuu mawnina Almasiihu gilla joonin faa abada, nde mbuurumi e nde maayumi fuu. ²¹ Sabo miin e hoore am, Almasiihu woni nguurndam am, maayde du wo tino am. ²² Ammaa si mido heddi mido wuuri fu, dum waddanan kam gollude gollal nafoowal. Ndelle mi anndaa ko cubotoomi. ²³ Hakkillo am feccake pecce didi: ko 6urumi yidude, yahude mi joododowoo e Almasiihu. Duum 6uri fuu woodde. ²⁴ Ammaa mi heddo mido wuuri 6uri nafude on, onon kaa. ²⁵ Mido tannyori dum, mido anndi mi heddoto e adunaaru mi wonda e moodon on fuu, faa njaaron yeeso e goondinal, de ceyodon ley maggal. ²⁶ Ndeen gartol am hakkunde moodon beydanan on mantoraade Iisaa Almasiihu saabe ko wadani kam.

Haala daranaade Kabaaru Lobbo

²⁷ Ko laatii fuu, mbuuree nguurndam kawroojam e Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu. Ndeen si mi

warii mi ndaarii on, naa si mi waraay fu, mi nanan kabaaru moodon, mi faaman odon keddii e anniya gooto, odon ndarodii gootum e ha6baade e goondinal Kabaaru Lobbo oon. ²⁸Ndeen du, tawan on accataa way6e kul6ina on e dow fay huunde. Ko tinnotodon duum wo maande 6e kalkan, de onon kaa, kison. Dum fuu, Laamdo wadata. ²⁹Laamdo wadanii on moyyere saabe Almasiihu. Wanaa faa ngoondinon mo tan nde wadira, wo faa torredon saabe makko du. ³⁰Sabo si goonga, en kawtu ha6o ngo njiidon mido ha6ee, e ngo nanoton mido ha6ee faa hannden goon.

2

Haala leeyinkinaare Almasiihu e teddeengal muudum

¹ Wanaa Almasiihu na sellina berde mon naa? Wanaa njinngu muudum na waaltina hakkillo mon naa? Wanaa ko kawtuton e Ruuhu Ceniido, on kebii korsa e yurmeende naa? ² Si wo noon fu, laatodon hakkillo wooto, ngondon e njinngu ngootu e bernde wootere e anniya gooto. Ndeen on ki66inan seyo am. ³ Taa ngolliree huunde fuu saabe yidde hoorem naa saabe mawnitaare 6olde. Ngolliree leeyinkinaare, faa mono fuu ndaarda hoore muudum bannum ina 6uri dum. ⁴ Taa fay gooto moodon ndaarta ko nafata hoore muudum tan, ammaa ndaarta nafaa wo66e du. ⁵ Ngorrn hakkunde moodon hono no Iisaa Almasiihu worrunoo:

⁶ Kanko, fay si taweede tagaadi
Laamdo ina woni e makko,
o tiigaaki dum faa o heddoofotude e Laamdo,

⁷ de o jippini hoore makko faa ley,
o hooyi tagaadi maccudo,
o laatii hono 6ii-Aadama.
O jogoraama wo o neddo.

⁸ O leeyini hoore makko,
o dwtanii Laamdo faa o maayi,
maayde dow leggal.

⁹ Duum wadi de Laamdo toownii mo sanne,

hokki mo innde 6urnde inde fuu,
¹⁰ faa koppi fuu koforoo saabe innde
makko to tawaa fuu,
nde wo dow kammu, nde wo
dow leydi, nde wo ley leydi,
¹¹ faa demle fuu ceedoo, mbi'a
Iisaa Almasiihu woni Joomiraado,
faa Laamdo Baaba meeden teddinee.

No goondin6e njaynirta ley adunaaru

¹² Saabe duum, sakiraabe am horsu6e, tinnodon e gollande Laamdo saabe kisindam dam hokki on daam faa dam rima nafaa. Ngadiron dum kulol e diwngol. Si goonga, on dwtanake mo wakkati mo ngondunoomi e moodon oon fuu. Ko mboddiimi on joonin du, sanaa dwtanodon mo faa 6ura noon. ¹³ Sabo Laamdo e hoore muudum ina golla e moodon faa muuyon ko weli dum, de ngollon muuyde deen.

¹⁴ Ko ngolloton fuu, taa njurjurton, taa ndukidon, ¹⁵ faa laatodon laa6u6e 6e ngalaa feloore, laatodon 6i66e Laamdo 6e ngalaa laru* hakkunde yim6e hannden oonyi6e bon6e been. Sanaa njaynon hakkunde ma66e hono no koode njaynirta ley aduna ni, ¹⁶ tawee odon tigii konngol nguurndam ngool faa woodi. Si on ngadii noon fu, mi mantorto on nyannde nde Almasiihu wartowi. Sabo hollan mi doggaay doggudu 6oldu, mi tampaay 6olum. ¹⁷ Ko ngollanton Laamdo ko cakkonton dum yonkiiji mon duum, na holla goondinal moodon. Fay si yonki am laatoto sadaka dufeteedo dow goondinal moodon ngaal, mi seyoto, mi weltodoto e moodon. ¹⁸ Onon du ceyoree hono noon, faa mbeltododen.

Haala gollido6e di6o hoolni6e

¹⁹ Si Joomiraado meeden Iisaa jabii, mi nelan Timote to moodon ko 6ooyataa. Ndeen si mi humpitake kabaaruuji mon diin fu, miin du, bernde am waaltoto. ²⁰ Sabo kanko

* **2:15** Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

tan woni gondudo e am anniya gooto. Goonga, no ngorrudon fuu ina woni e bernde makko. ²¹ Heddiibe been fuu wo hakkilanbe haajuuji mubben tan, wanaa di Iisaa Almasiihu. ²² De Timote kaa, oŋon anndi no holliri neddaaku muudum lobbu, sabo walli kam e waajaade Kabaaru Lobbo hono no biido wallirta bammum ni. ²³ Kanko anniyiimi nelude wakkati mo paamumi no joonde am laatortoo fuu. ²⁴ Mido hoolii Joomiraado du, miin e hoore am, mi waran to moodon ko booyataa.

²⁵ Hono noon mi yi'ii na tilsi mi nela e moodon sakiike men Epaforodit, gollidoowo e am oon. O walli kam haabande Kabaaru Lobbo oon. Kanko woni mo nelunodon faa walla kam e haaju am. ²⁶ Imo yeewaa on fuu. Katin ko nandon o sellaano duum, na metti bernde makko sanne. ²⁷ Tannyoral, o nyawiino faa o nesi maayde. Ammaa Laamdo yurmake mo, yurmake kam miin du, taa mi heba kaŋŋu-ko'u dow kaŋŋu-ko'u. ²⁸ Dum wadi de kenyiimi law faa mi nela mo e moodon, faa si on nji'ii mo fu, ceyodon, miin du kaŋŋu-ko'u am buytoo. ²⁹ Ndelle, njaaboree mo saabe Joomiraado e seyo manngo. Teddinee yimbe wa'ube noon fuu. ³⁰ Sabo kanko o nesii maayde saabe golle Almasiihu. O farriti† yonki makko faa o wadana kam ballal ngal ndonkunodon wadande kam onon e ko'e moodon.

3

Haala anndude Iisaa Almasiihu

¹ Ko heddi fu, sakiraabe am, ceyoree Joomiraado. Fay si mido winndana on ko mbinndannoomi on arande, dum tampintaa kam, woodi, idum reena berde moodon onon du. ² Tinnodon e dawaadi—dum woni gollooŋe ko boni, dooldooŋe taadagol ngol nafataa been! ³ Sabo wo enen ngoni taadiibe jaati been, eden teddinira Laamdo e ballal Ruuhu muudum, eden mantaroo Iisaa Almasiihu, en njowaay jikke men

dow golleeji banndu. ⁴ Si goonga, miin kaa mido waawnoo yowude jikke am dow golleeji banndu. Si goddo miilii ina waawi yowude jikke muudum dow golleeji banndum fu, miin buri haandude e majjum. ⁵ Mi taadaama illa nde kiŋŋinnoomi nyalaade jeetati. Wo mi Israa'iilanke yuurudo e suudu Benyamin. Wo mi Alhuudiyanke bii Alhuudiyanke. Ley Tawreeta Muusaa du, mido jeyaa e waalde Farisa'en. ⁶ Mido jinngannoo Tawreeta oon sanne faa mido torrannoo kawrite goondinbe Iisaa deen. Fay gooto waawaano felude kam saabe fonnditanaade Tawreeta oon.

⁷ Duum fuu mido ndaardannoo wo tino am. Ammaa joonin saabe Almasiihu mi tawii wo dum mursey. ⁸ Goonga, mido jogorii dum fuu wo mursey, sabo anndude Joomiraado am Iisaa Almasiihu buri kulle deen fuu. Wo saabe makko njardoriimi mursude ko njogiimi. Mido jogorii huunde fuu wo tuundi faa mi heba Almasiihu, ⁹ mi jeyee e muudum. Mi walaa fonnditaare nde mbaawumi hebude e jokkugol am Tawreeta oon. Mi hebii fonnditaare saabe ko kooliimi Almasiihu. Kayre woni fonnditaare nde Laamdo hokki goondinbe mo been. ¹⁰ Mido muuyi anndude Almasiihu e wondude e baawde iirtagol muudum, mi hawta e muudum torra, mi laato hono muudum ley maayde mum. ¹¹ Hono nii, mi heban ummintineede hakkunde maaybe nyannde darngal.

¹² Mi wi'aay mi hebii dum gilla joonin naa mi kiŋŋudo, ammaa mido wondi e doggudu hono no dadundurteedo ni, faa mi nannga dum. Sabo miin e hoore am, Iisaa Almasiihu artii, nanngi kam. ¹³ Goonga sakiraabe, mi wi'aay mi hebii dum. Kaa mido wada huunde wootere: mido yeggita ko faltii, mido foodanoo ko warata. ¹⁴ Mido doggira to fonndete, faa mi heba mbarjaari dow kammu ndi Laamdo noddiri en to muudum saabe Iisaa

† 2:30 Farritaade wo rafi reenude yonki muudum.

Almasiihu. ¹⁵ Enen 6enndu6e ley goondinal 6een fuu, miiloroden hono noon. Si tawii miilooji mon potaay e dow goddum katin du, Laamdo 6anginanana on dum. ¹⁶ Ammaa e noon fu, do kewtuden fuu, keddoden njokken laawol ngol njokkuden faa joonin ngool.

¹⁷ Sakiraa6e, on fuu nyemmbitee kam. Taykodon worru6e no njiidon miden ngorri ni. ¹⁸ Sabo heew6e laatake way6e leggal Almasiihu palaangal. Mi haalanii on dum kile keewde, mi haaldanan on joonin du e bojji. ¹⁹ Kam6e, cakitte ma66e wo halkere. Deedi ma66e ngonni alla'en ma66e. I6e mantaroo ko 6e njeji semtirde. Adunaaru tan 6e ka6anta. ²⁰ De enen kaa, wo dow kammu njeyadi, eden keppi kisinoowo meeden yuuroowo toon. Oon woni Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ²¹ Kam waylitata 6alli meeden lokkaaji diin faa di ke6a teddeengal hono 6anndu makko nduun ni. Sabo imo jogii baawde faa o wada huunde fuu downtanoo mo.

4

Haala seyoraade Joomiraado

¹ Ndelle sakiraa6e am horsu6e, hono noon tabitee ley kawtal moodon e Joomiraado. On njeewnii kam sanne, on laatake seyo am e kufune am darja.

² Mido waajoo Ewodi, kam e Sintis, 6e laato daande wootere saabe Joomiraado. ³ Aan Sisigi, gollidoowo e am koolniido du, mido naare mballaa rew6e dido 6een, sabo 6e mballii kam ha6ande Kabaaru Lobbo oon, kam6e e Keleman e gollidoowe am wob6e. Inde ma66e mbinndaama e dewtere nguurndam nduumiidam.

⁴ Ceyoree Joomiraado wakkati fuu. Mido wi'a on katin, ceyee! ⁵ Yim6e fuu nji'a heesindaare moodon. Joomiraado ina 6adii. ⁶ Taa fay huunde ha66a on ko'e, ammaa nyaagorodon Laamdo haajuuji moodon fuu ley du'aare. Ngadiron dum e jettooje. ⁷ Ndeen Laamdo

hokkan on jam faa 6ura huunde fuu ko waawi miileede. Jam oon reenan 6erde mon e hakkillooji mon e ley kawtal Iisaa Almasiihu.

⁸ Joonin kaa sakiraa6e, miilooji moodon keddo dow goonga, e ko teddi, e ko fonnditii, e ko senii, e ko foti yideede, e ko lee6i. Kakkilane ko moyyi, e ko jeyi maneede fuu. ⁹ Ngolliree ko paaminmi on e ko ke6don e am, ko narrudon kam e ko njiirudon kam. Ndeen Laamdo gaddoowo jam tawdete e moodon.

No Pool yettiri Filipiyankoo6e dow dokkal mubben

¹⁰ Mido seyorii Joomiraado seyo mango sabo joonin on keydintinii ballal moodon to am. Tannyoral, hakkillooji mon ina ngonnoo e am, de on ke6aay yottinde ballal ngaal. ¹¹ Wanaa saabe won ko kaajaami wadi de mbiimi noon. Sabo si goonga, mi woowtinii hoore am hennyitoraade no tawraami fuu. ¹² Mido waawi wuurdude e ko famdi, mido waawi wuurdude e ko duudi. No tawraami e no ngorrumi fuu, mido waawi yardaade dum. Mi ekitake hennyitoraade haarannde e yolbere, e ke6al e baasal. ¹³ Mido waawi fuu e ley kawtal am e Iisaa Almasiihu kokkoowo kam semmbe oon. ¹⁴ Ammaa e dum fuu, on ngadii ko woodi ko mballudon kam e ley torra am duum.

¹⁵ Filipiyankoo6e, odon anndi wakkati nde puddumi waajaade on Kabaaru Lobbo de ndillumii leydi mon Makedoniya ndeen fu, kawrital goondin6e fay gootal wallunduraay e am, si wanaa kawrital moodon ngaal. ¹⁶ Nde ngonnoomi Tesaloniiki ndeen du, on neldii kam ko kaajaami, wanaa nde wootere tan. ¹⁷ De wanaa dokkal pilotoomi. Wo faa tino gollal mon lobbal ngaal beydoo pilotoomi. ¹⁸ Ko neldudon e junngo Epaforodit duum yottake faa woodi, humtii haajuuji am fuu. Mi he6ii faa heewi. Dokkal mon ngal laatake urdi mbelndi, hono sadaka beldo jabaado to Laamdo. ¹⁹ Laamdo am jom goodal keewngal oon humtiran haajuuji

mon fuu saabe Iisaa Almasiihu e teddeengal muudum. ²⁰ Teddeengal woodan Laamdo Baaba meeden faa abada abadin! Aamiina.

Baynundural

²¹ Njowtanee kam senii6e hawtu6e e Iisaa Almasiihu fuu. Sakiraa6e wondu6e e am been ina njowta on. ²² Senii6e fuu na njowta on. Bur6e jowtude on wo won6e ley galle kaananke Roma mawdo been.

²³ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon.

Bataaki Pool yaade to Koloosiyankooŋe

¹ Bataaki ki to am yuuri miin Pool nulaado Iisaa Almasiihu e muuyde Laamdo, miin e sakiike meeden Timote. ² Miden njowta on, onon seniibe wonŋe Koloosi, sakiraaŋe hoolniibe hawtuŋe e Almasiihu. Wo Laamdo Baaba meeden hokku on moyyere e jam.

No Pool yettirta Laamdo saabe Koloosiyankooŋe

³ Nde min nyaagantoo on Laamdo, Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu fuu, min celataa yettude dum. ⁴ Sabo min nanii kabaaru no ngoondinirdon Iisaa Almasiihu e no njidirdon seniibe fuu. ⁵ Odon ngorri noon saabe jikke moodon celludo e ko Laamdo resani on dow kammu duum. On kebii jikke oon nde nannodon konngol goonga ndeen, dum woni Kabaaru Lobbo. ⁶ Kabaaru Lobbo oon yottake on no yottorii adunaaru ndu fuu ni, imo wa'i hono no lekki mawnoohi ndimoohi biibe muudum ni. Hono noon Kabaaru Lobbo oon worri hakkunde moodon onon du, gilla nyannde keŋdon hetindaade haala hinney Laamdo oon de paamudon no o wa'i jaati ni. ⁷ Dum woni ko Epafara gollidoowo e amin korsudo oon waajii on. Kanko woni gollanoowo Almasiihu koolniido hakkunde moodon. ⁸ O haalanii min du njingu moodon yuurungu e Ruuhu oon.

⁹ Saabe duum, minen du, gilla min nani dum, min celaay nyaaganaade on Laamdo. Miden jaaroo mo o hebina on hakkilantaaku e paamal ngal Ruuhu hokkata ngaal, faa paamon ko woni muuyde makko faa wooda.

¹⁰ Hono noon, keŋon wuurude nguurdam mbelloojam Joomiraado kawroojam e muuyde muudum e dow huunde fuu, tabiton e gollal lobbal fuu, beydon anndude Laamdo.

¹¹ Miden nyaaganoo on Laamdo katin hokka on sembe mawdo fodde

baawde muudum teddude deen, faa tawredon tinnitaare e munyal fuu.

¹² Njettiree Baabiiwo oon seyo, sabo o wadii on fotube hebude ngedu e moyyereji desanaadi seniibe gondi e annoora diin.

¹³ O wurtinii en e baawde nimre, de o nanni en e laamu Biyiiko korsudo ¹⁴ dimdindo en, jaafaniido en lutti meeden.

Haala teddeengal Almasiihu

¹⁵ Almasiihu oon woni tagaadi Laamdo mo yi'ataake oon.

Kanko woni afo ardiido dow tagoore ndeen fuu.

¹⁶ Sabo huunde fuu tagiraama saabe makko,

ko woni dow kammu e ko woni e leydi fuu,

ko yi'etee e ko yi'ataake,

bimbeeje laamu naa kaanankaaku,

naa hoorewaaku naa baawde.

Saabe makko dum fuu dum tagiraa, kanko du, dum taganaa.

¹⁷ Imo woni gilla fay huunde walaa.

Huunde fuu na tiigunduri saabe makko.

¹⁸ Kanko woni hoore kawrital goondinbe mo,

laatiingal banndu makko ngaal.

Kanko woni fuddoode,

kanko woni arandeejo e iirtiiŋe hakkunde maayŋe,

faa o laato ardiido e ley huunde fuu.

¹⁹ Sabo Laamdo muuyii ko woni e muudum duum fuu

wona e makko, kanko Almasiihu,

²⁰ de rewrintiniri huunde fuu e muudum saabe Almasiihu,

wadi jam saabe yiyam makko ndufaadam dow leggal palaangal.

Ko woni dow kammu e ko woni dow leydi fuu

rewrintinaama e makko.

²¹ Arande, on fuu on woddinoobe Laamdo, on laatakeno wayŋe dum e ley miilooji moodon e golleeji moodon bondi. ²² Joonin kaa,

o rewrintinii on e makko saabe maayde nde Biyiiko laatiido biiaadama oon maayi ndeen. O wadii

dum faa o darna on yeeso makko tawee on seniibe, on ngalaa laru*, on ngalaa feloore. ²³ Ammaa sanaa keddodon e goondinal, laatodon dartiibe 6e ndimmbataako. Taa mbosee jikke mo kebudon wakkati mo nanudon Kabaaru Lobbo oon. Kabaaru Lobbo oon le, tagoore adunaaru ndu fuu waajaama o. Kanko ngollanammi, miin Pool.

No Pool durwirani kawrital goondinbe Iisaa

²⁴ Almasiihu yardake torraaji. Kawrital goondinbe laatiingal banndu muudum ngaal du tilay yardoo torraaji. Joonin, mido seyori torraaji diin saabe moodon, sabo dum woni ngedu am to torraaji Almasiihu. ²⁵ Mi laatake golloowo kawrital goondinbe ngaal. Laamdo halfinii kam gollal ngaal saabe moodon, faa mi waajoo haala muudum faa hiiba. ²⁶ Haala kaan wo sirri cuudaninooŋo jamaanuujii gilla arande, de joonin kaa Laamdo 6anginani seniibe muudum sirri oon. ²⁷ Sabo Laamdo anniyake anndinde 6e sirri muudum mo wadanta lenyi fuu, no sirri oon teddiri e no horsiri ni. Inan sirri oon: Almasiihu ina woni ley moodon, duum hokkata on tannyoral wonude ley darja Laamdo garoowo. ²⁸ Wo kabaaru Almasiihu oon min mbaajotoo. Miden tindina yimbe fuu, miden njannginira dum'en e hakkilantaaku fuu. Noon min ngadirta faa min njottina neddo fuu yeeso Laamdo, tawa wo kiibudo e ley kawtal muudum e Almasiihu. ²⁹ Saabe duum wadi de mido golla, mido durwa haddi baawde makko gonde e am cembinooje kam deen.

2

¹ Mido yidi anndon ha6o naawngo ngo kabeteemi saabe moodon, onon e yimbe wonbe Lawdikiya e wo6be 6e njiiraay kam gite mu6ben 6een fuu. ² Dum wo faa semmbina berde mon, laatodon gooto saabe njinngu. Noon kebirton baraaji hakkilantaaku

kiibungu, anndon sirri Laamdo oon. Dum woni Almasiihu ³ mo goodal Laamdo korsungal fuu suudii e muudum oon. Goodal ngaal wo hakkilantaaku e anndal. ⁴ Ko wadi mido haalana on duum dey, faa taa kiiliredon e haalaaji beldi. ⁵ Sabo fay si taweede mido woddiri on terde, hakkillo am kaa ina wondi e moodon, mido seyoroo gondal mon lobbal ngaal, mido seyoroo du no tinnoridon e goondinal moodon Almasiihu ngaal.

Haala jokkude Almasiihu

⁶ Joonin, ko nja6udon Iisaa Almasiihu laatoo Joomiraado moodon duum, njokkee mo. ⁷ Tabiton e makko hono no dadi lekki ndarortoo ley leydi, ndarnon nguurndam moodon dow makko. Beydon semmbe e ley goondinal hono no ekintiniradon. Njetton Laamdo sanne.

⁸ Tinnee taa fay gooto hiilira on haalaaji luggudi e haalaaji hiila 6oli. Haalaaji diin yuuri e al'aadaaji 6i6be-Aadama e tindinooje adunaaru, de yuuraay e Almasiihu. ⁹ Sabo ko woni e Laamdo fuu ina tawaa e Almasiihu faa hiibi, e ley banndu muudum jaati. ¹⁰ Onon du, nguurndam moodon fuu hiibii saabe kawtal moodon e Almasiihu. Kanko woni hooreejo laamu e baawde fuu.

¹¹ E gondal makko on laatake taadiibe, de taadagol ngol wanaa hono ngol yimbe ngadata ngool, wo dum taadagol yuurngol e Almasiihu. Taadagol ngool wo itteede e tomottaaku luttoowu. ¹² E ley ko lootadon lootagal batisima duum, on uwidaama e makko, woodi du, on iirtodake e makko saabe on ngoondinii baawde Laamdo iirtindo mo oon. ¹³ On maaynoo6e saabe lutti moodon e saabe on laataakino yimbe Laamdo. Ammaa Laamdo iirtindinii on e Almasiihu, yaafanake en lutti meeden fuu, ¹⁴ tosii derewol kiite pelooje en deen, itti ngol, tonti ngol dow leggal palaangal,

* 1:22 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

15 Ɔortii laamuuji e baawde.
Nde o jaalorinoo dum'en e maayde
Almasiihu ndeen,
o hersinii dum'en yeeso yimbe
fuu.

16 Ndelle, taa fay gooto felda on
dow ko nyaamoton e ko njaroton
naa saabe teddingol nyalaade godde
e darde lewru e nyalaade powteteede.
17 Dum fuu wo dum alhaali kolloowo
ko warannoo tan, ammaa goonga
oon e Almasiihu woni. 18 Taa accon
rewoobe maleyka'en wattinkintooŋe
wo leeyinkiniibe pela on. Yimbe been
ina kaŋŋii e ko nji'i ley koydi, katin
ibe mawninkinii e dow Ɔolum saabe
miilooji maŋŋe adunankooji. 19 Be
celii haŋŋaade e Almasiihu hoorejo
oon. Oon hokkata banndu nduun fuu
ko haajaa, seŋira ndu jokkule e daŋi.
Katin du saabe makko banndu nduun
ina mawnira no Laamdo muuyiri.

Haala maaydude e Almasiihu e wu- urdude e muudum

20 On maaydii e Almasiihu, on
mburtinaama e tindinooje adunaaru
ndu deen. Ndelle, dume wadi de odon
mbuurda no jeyaaŋe e adunaaru ndu
ni? Dume wadi de odon njaba tindi-
neede: 21 «Taa hooyu dum, taa meedu
dum, taa meemu dum»? 22 Dum
fuu dum nawtorteedum de dum han-
too. Kulle deen fuu wo de kadaade
dow Ɔolum, wo dum waaju yuurudo e
yimbe tan. 23 Si goonga, yimbe ina mi-
iloo kadaade deen wo hakkilantaaku,
sabo ina wi'ee sanaa yimbe ndewa
diina haddu baawde muŋŋen, sanaa
yimbe leeyinkinoo, sanaa yimbe torra
terde muŋŋen. Ammaa tawaama
kadaade deen fuu mballataa yimbe
jaalaade muuyde terde.

3

1 Ndelle, ko iirtindinadon e Al-
masiihu duum, pilee kulle gonde
dow kammu to Almasiihu joodii gere
nyaamo Laamdo toon. 2 Ngattee
hakkilooji moodon e kulle gonde
dow kammu, taa ngattee di e kulle
gonde e leydi. 3 Sabo on maayii,
nguurndam dam keŋdon joonin daam

ina suudidaa e Almasiihu to Laamdo.
4 Si Almasiihu laatiido nguurndam
moodon oon Ɔangii fu, onon du on
Ɔangidan e muudum, on teddindinte
e muudum.

Haala tomottaaku kiinngu e kesu

5 Ndelle, mbaree kulle adunankooje
gonde e moodon deen. Duum woni
fijirde e ko sobi e muuyde terde e
muuyooji bondi, kam e eelgal jawdi*,
sabo eelgal ngaal du wo rewude
tooruuji. 6 Saabe hakkeji diin
tikkere Laamdo jippoto e dow saliiŋe
goondinde mo been. 7 Onon du, hono
noon ngorrunodon arande, hono
noon mbuurdon e hakkeji
diin. 8 De joonin kaa, njoppee kulle
dee do fuu: tikkere e nyanggere e
nganyaandi. Taa mbonkodon, taa
kaalon haalaaji nyiddiniidi. 9 Taa
fay gooto moodon fenana banndum,
sabo on ittii tomottaaku moodon
kiinngu e golle muudum fuu, 10 on
naatii tomottaaku kesu. Laamdo
tagudo tomottaaku kesu oon selataa
heydintinde ngu faa ngu nannda
e muudum, faa anndon dum faa
wooda. 11 Ndelle joonin, walaa ko
senndi hakkunde Alhuudiyanke e
mo wanaa, naa hakkunde taadiido
e mo taadaaki, naa mo janngaay, naa
baanyaaru, naa diimaajo, naa dimo.
Sabo Almasiihu woni fuu, kam woni
e maŋŋe be fuu.

12 Ndelle, saabe Laamdo suŋake
on, wadi on seniibe, horsinii on, kee-
won yurmeende e moyyuki, ngadon
leeyinkinaare e heese e munyal.
13 Munyunduree. Si yoga moodon
ina jogii ko felira banndum, njaa-
funduron. No Joomiraado yaaforii
on ni, njaafunduron. 14 E ley duum
fuu, berde moodon keewa njinngu,
sabo njinngu wo kam haŋŋunduri
huunde fuu faa woodi. 15 Accon
jam Almasiihu oon laamoo miilooji
moodon, sabo Laamdo noddii on
faa ngondon e jam laatodon banndu
wooturu. Njetton Laamdo. 16 Accon
konngol Almasiihu ngool heewa
e moodon. Mono e moodon fuu

* 3:5 Maanaa eelgal do wanaa njaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

janngina banndum, tindinira dum e hakkilantaaku. Njimanee Laamdo e jettooje, njettiree mo Jabuura e manooje, kam e jimi teddinooji Laamdo. ¹⁷ Ko ngadoton fuu, nde wo haala nde wo golle, ngadiiree dum fuu e ley innde Joomiraado meeden Iisaa, njettiron Laamdo Baaba meeden e innde makko.

No jokkuŋe Almasiihu njeji wuurdude

¹⁸ Onon rewŋe, dowtanodon gori-raaŋe moodon hono no fotiri e Joomiraado. ¹⁹ Onon worŋe, njidee deeki-raaŋe moodon, taa tinnanon ŋe.

²⁰ Onon sukaaŋe, dowtanodon saaraaŋe moodon e huunde fuu, sabo dum woni ko welata Joomiraado. ²¹ Onon saaraaŋe, taa tinnanee sukaaŋe moodon de berde muŋŋen metta.

²² Onon maccuŋe, dowtanodon joomiraaŋe moodon e huunde fuu, tawee wanaa wakkati mo ŋe nji'ata on tan hono filotooŋe weldude e ŋiŋŋe-Aadama. Ko haani dey, dowtoranee ŋe e berde laaŋude e ley kulol Joomiraado. ²³ Huunde fuu ko ngolloton, ngolliron dum berde laaŋude, sabo wo Joomiraado ngollanton, wanaa yimŋe. ²⁴ Anndon Joomiraado barjoto on, hokkan on moyyereeji desanaadi yimŋe muudum. Sabo joomiiwo mo ngollanton oon wo Almasiihu. ²⁵ Gadoowo ko boni fuu heŋan mbarjaari gollal muudum bonngal ngaal, sabo Laamdo burdintaa yimŋe.

4

¹ Joomiraaŋe, njogoree maccuŋe moodon ŋeen jogaade lobbe e dow fonnditaare, anndon onon du oŋon njogii joomiiwo dow kammu.

² Ciinee e du'aare, tawee oŋon kakkilana dum, oŋon njetta Laamdo.

³ Ndu'anee min minen du, yalla Laamdo ina omtana min dammbugal faa min mbaajoo konngol muudum ngol, min keŋa saakude goonga tedduŋo kaaloowo haala Almasiihu oon. Saabe goonga oon jaati uddiraami joonin e ley kasu.

⁴ Naaree Laamdo mi waajoroo goonga tedduŋo oon laabal no haaniri.

⁵ Laatee hakkilante'en hakkunde yimŋe ŋe ngoondinaay ŋeen. Wakkati laatiido fuu, tawdedon e seedaaku lobbu. ⁶ Haala moodon ina haani laataade haala mbelka ngadaaka lamdam, faa paamon no kaandon jaaboraade mono fuu.

Baynundural

⁷ Tikiku humpitan on kabaaruuji am diin fuu. Wo o sakiike meeden korsudo, gollidiido am koolniido e ley golle Joomiraado. ⁸ Ko wadi de nelumi mo e moodon wo faa paamon no min ngorri, faa o waaltina hakkillooji moodon du. ⁹ O wardan e Onesim, jeyaado e moodon oon. Oon wo sakiike amin korsudo koolniido. Kamŋe dido, ŋe kumpitan on ko wadi ga duum fuu.

¹⁰ Aristarka uddidaado e am oon ina jowta on, kam e Marku sakiike Barnabas mo mbi'unoomi si warii to moodon njabŋodon dum oon. ¹¹ Iisaa bi'eteedo Yustus oon du ina jowta on. Kamŋe tan ngoni Alhuudiyankooŋe gollidooŋe e am kabaaru laamu Laamdo oon. Be peewnii bernde am sanne.

¹² Epafara, gollanoowo Iisaa Almasiihu oon, ina jowta on. Kanko du e moodon o jeyaa. Wakkati fuu imo tinnii e du'aare saabe moodon faa ndarodon, laatodon hiŋbuŋe, faa tannyoron muuyde Laamdo fuu, njokkon de. ¹³ Mido seedanoo mo imo tampani on, onon e wonŋe Lawdikiya e wonŋe Hiyerapolis fuu. ¹⁴ Lukka dokotoro korsudo oon, kam e Demas ina njowta on. ¹⁵ Njowtee sakiraaŋe meeden wonŋe Lawdikiya ŋeen, njowtee Nimfa e kawrital goondinŋe kawroowal suudu muudum ngaal. ¹⁶ Nde njanngudon bataaki ki fuu ngadon faa kawrital goondinŋe Lawdikiya ngaal jangga ki. Onon du, njanngon bataaki ki goondinŋe wonŋe ley Lawdikiya tiigii kiin. ¹⁷ Mbi'ee Arkippa tinnoo e timminde gollal ngal Joomiraado halfini dum ngaal.

¹⁸ Inan jowtaango am ngo mbin-ndirammi e junngo am: MIIN POOL. Taa njeggitee mido woni ley kasu e geyyelle.

Wo hinney Laamdo wonda e moodon.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Tesaloniyankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, e Silas e Timote. Miden njowta kawrital goondin6e gonngal Tesaloniiiki kabbiingal e Laamdo Baaba meeden, e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Moyyere e jam wonda e moodon.

Goondinal Tesaloniyankoo6e

² Miden njetta Laamdo wakkati fuu saabe moodon on fuu. Min celataa miccitaade on e ley du'aawuuji amin.

³ Miden miccoo on wakkati fuu yeeso Laamdo Baaba meeden. Miden miccotoo golleeji di ngollirdon saabe goondinal, miden miccotoo tinnitaare moodon saabe njinngu, miden miccotoo munyal moodon saabe jikke mon e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.

⁴ Sakiraa6e amin 6e Laamdo yidi, miden anndi Laamdo su6ake on.

⁵ Sabo ko min mbaajii on Kabaaru Lobbo duum laataaki haala bola tan. Kabaaru oon wardii to moodon e baawde e Ruuhu Ceniido. O wardii e tannyoral kibbungal wo dum goonga. Odon anndi du, sabo on seediibe no min ngorrundoo hakkunde moodon. Dum fuu wo saabe moodon.

⁶ On nyemmbitii min, on nyemmbitii Joomiraado, sabo fay ko torradon torraaji mawdi duum, on nja66ake konngol Laamdo. On nja66orake ngol e seyo ngo Ruuhu Ceniido hokkata.

⁷ Hono nii on kollii goondin6e won6e ley leyde Makedoniya e Akaya fuu no kaani worrude. ⁸ Si goonga, on kumpitii konngol Joomiraado ngool, on cankitii ngol, wanaa ley leyde Makedoniya e Akaya tan - goondinal mon Laamdo nanaama e nokkuuje deen fuu. Walaa ko min beyda haala kabaaru moodon katin. ⁹ Sabo wo goondin6e been jaati kumpitata

min no nja66oridon min arande, no njoppirdon tooruuji de ngartudon to Laamdo faa ngollanon Laamdo buurdo, goongaajo oon. ¹⁰ Odon kedii Biyum yuuroowo dow kammu. Oon woni Iisaa mo o ummintini hakkunde maay6e, kisinoowo en e jukkungo waroowo oon.

2

No Pool golliri ley Tesaloniiiki

¹ Sakiraa6e, odon anndi onon e ko'e moodon, ko min ngari to moodon duum laataaki 6olum. ² Fadde amin warude to moodon, min torraama, min kuyfinaama ley ngalluure Filipi. Ammaa odon anndi du, Laamdo meeden hokkii min cuusal min mbaajoroo Kabaaru Lobbo oon semmbe, fay e ley ha6o manngo.

³ Sabo waaju amin yowaaki dow majjere naa dow anniya bondo, dum wanaa hiila du. ⁴ Ammaa Laamdo yardake min faa halfini min Kabaaru Lobbo oon. Wo hono noon min mbaajortoo. Wanaa ko welata yim6e min pilotoo. Ko welata Laamdo kumpitiido berde amin oon min pilotoo.

⁵ Hono no anndirdon ni, abada min mbaajoraaki haalaaji beldi, haalaaji amin du cuudaay eelgal*. Laamdo na seedii.

⁶ Min pilaaki faa 6i66e-Aadama teddina min, wanaa onon, wanaa wob6e.

⁷ Si goonga, miden mbaawnoo hollude on manngu amin saabe wo min nulaa6e Almasiihu, ammaa min ngadaay noon. Min ngadii heese hakkunde moodon. Min kinnorake on hono no inna hinnortoo 6i66e muudum ni. ⁸ Miden korsinnoo on sanne, wanaa Kabaaru Laamdo Lobbo oon tan min njardii hokkude on. Miden njardii hokkude on fay yonkijji amin du, sabo on laatake sakiraa6e amin horsu6e.

⁹ Sakiraa6e, nde min mbaajotonoo on Kabaaru Lobbo haala Laamdo oon ndeen, odon miccoo min ngolliino sanne, faa min tampi. Min ngollii jemma e nyalooma fuu, taa min laatanoo fay gooto moodon donngal.

* 2:5 Maanaa eelgal do wanaa njaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

10 Odon ceedanii min, Laamdo du ina seedanii min, no min ngorri hakkunde moodon, onon goondinbe. Miden cenii, miden ponnditii, min ngalaa feloore fuu. 11 Odon anndi no min ngorrunoo hakkunde moodon, min ngolliranii gooto moodon fuu hono no baaba golliranta biibe muudum ni. 12 Min mbaajake on, min cellinii berde mon, min nyaagake on mbuuron nguurndam kawroojam e muuyde Laamdo, noddudo on faa naaton laamu muudum e teddeengal muudum.

13 Katin won ko saabanii min yettude Laamdo wakkati fuu: nde nannodon konngol Laamdo ngool e kundude amin ndeen, on njaabboraki ngol wo ngol konngol bii-Aadama. Ammaa on njaabborake ngol wo ngol konngol Laamdo. Wo kam jaati. Ingol golla e ley moodon, onon goondinbe. 14 Sakiraaŋe, on laatake hono kawrite goondinbe Laamdo gonde Yahuudiya kabbiide e Iisaa Almasiihu. Goonga, on munyii torraaji hono di maabe. On njarii bone e yimbe lenyol moodon hono no kambe du be njardi bone to Alhuudiya'en ni. 15 Kam'en mbari Joomiraado meeden Iisaa. Be mbari annabaabe. Woodi, be torrii min minen du. Ibe ngolla ko welaa Laamdo, wo be waybe yimbe fuu. 16 Ibe tinnii e hadude min waajaade lenyi goddi faa kisa. Wo hono nii be kebbinirta hakkeeki maabe wakkati fuu. Ammaa joonin jukkungo Laamdo hewtake be.

No Pool muuyirnoo yeccoraade Tesalonii

17 De minen kaa, sakiraaŋe, min ceedii e moodon wakkati seeda. De fay si en njiidataa e gite, berde men ina ngondi. Min tinnake sanne faa min nji'a on katin. Miden njeewaa on faa sanne. 18 Saabe majjum, min muuyiino warude to moodon. Miin Pool, mi filake kile keewde, ammaa Seydaani hadii min. 19 Moy woni jikke amin e seyo amin e kufune amin darja mo min mantortoo yeeso Joomiraado men Iisaa nde wartowi?

Wo onon jaati! 20 Si goonga, onon ngoni teddeengal amin e seyo amin.

3

1 Dum wadi nde min kunnginoo munyude ceedaagu meeden fu, min tawii heddaade ley ngalluure Ateena minen tan na samtani min. 2 Min nului sakiike amin Timote gollidoowo e Laamdo sankitinde Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon. Min nului mo faa o darna on e semmbe, o sellina berde mon e ley goondinal moodon, 3 faa taa fay gooto moodon dimm-boroo sikki-sakka saabe torraaji diin. Sabo odon anndi en fodanaabe di. 4 Si goonga, nde min ngondunoo e moodon ndeen, miden kaalanannoo on torraaji kewtooji en. Odon anndi wo noon dum laatorii du. 5 Ndelle, mi waawaay munyude katin. Dum wadi de nelumi Timote faa mi faama yalla odon tinnii e goondinal ngaal. Mi yidaano tawee jarribotoodo oon jarribake on, de golle amin laatoo bolum.

6 Ammaa joonin Timote yuurii to moodon, wartii to amin. O seynirii min kabaaru goondinal mon e njinngu mon. O haalanii min odon miccoroo min mboodirka wakkati fuu, odon njidi yi'ude min sanne, hono no minen du min njidiri yi'ude on ni. 7 Sakiraaŋe, ko tawdedon e goondinal duum, waaltinii berde amin e ley billaare amin e ley torra amin. 8 Joonin min mbuurii katin sabo odon tabiti e Joomiraado. 9 Min mbaawaa yettude Laamdo saabe moodon faa heya. Miden mbeltoroo seyo saabe moodon yeeso makko. 10 Jemma e nyalooma miden nyaagoo Laamdo e semmbe faa min nji'a on katin, faa min kibbina ko nyaki e goondinal mon.

No Pool du'ararii kawrital goondinbe gonngal Tesalonii

11 Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa omtan min laawol faa min ngara to moodon. 12 Joomiraado beydu njinngu hakkunde moodon, hebbina ngu faa njidon yimbe fuu, hono no

minen du, min njidiri on ni. ¹³ O semmbindina on faa laatodon yimbe 6e ngalaa feloore, laatodon wonbe ley senaare yeeso Laamdo Baaba meeden wakkati Joomiraado men Iisaa warti, kam e seniibe muudum fuu.

4

Haala nguurndam dam Laamdo yidi

¹ Caggal duum, sakiraa6e, min njannginii on no kaandon worrude faa wela Laamdo. Odon ngada dum du. Miden nyaagoo on saabe Joomiraado men Iisaa, tinnodon, beydon semmbe.

² Sabo odon anndi jamirooje de min kokki on yuurude e Joomiraado men Iisaa deen. ³ Laamdo na muuyi mbuurdon e senaare, mboddodon jeenu. ⁴ Imo muuyi mono e moodon fuu reena banndu muudum, ekitoo reenirde ndu laabal e teddeengal,* ⁵ wanaa e muuyde terde hono no heeferbe 6e anndaa Laamdo ngadirta noon. ⁶ Fay gooto taa naata suudu banndum, taa wada dum ko boni. Sabo Joomiraado woni jomnitotoodo kulle deen fuu. Min kaalanii on dum, min cappanii on. ⁷ Laamdo noddiraay en faa tuunen, ammaa noddii en faa mbuurden senaare.

⁸ Ndelle, caliido ko haalaa joonin duum fuu, wanaa neddo salanii. Wo Laamdo, kokkudo on Ruuhu muudum Ceniido oon, o salanii.

⁹ Walaa ko min mbinndana on dow njinngu hakkunde sakiraa6e, sabo onon e ko'e moodon, Laamdo anndinii on no njidundurton. ¹⁰ Si goonga, odon ngadira noon e sakiraa6e wonbe ley leydi Makedoniya fuu. Ammaa sakiraa6e, miden nyaagoo on, beydiron dum yeeso. ¹¹ Tinnodon ngondon e jam. Mono fuu hayba golle muudum tan, wuura e semmbe banndu mum, hono no min tindinirnoo on ni. ¹² Ndeen on ngorran yeeso yimbe 6e ngoondinaay

been no haaniri, on tampinirtaa goddo fay huunde.

Haala gartol Joomiraado

¹³ Sakiraa6e, min njidaa tawee on paamaay kabaaru maay6e, min njidaa cunorodon hono no yimbe 6e ngalaa jikke been. ¹⁴ Sini en ngoondinii Iisaa maayii de iirtii fu, ndelle en ngoondinii Laamdo wartiran maay6e goondinnoobe been e makko. ¹⁵ Miden kaalana on ko Joomiraado wi'i: enen wuurbe tawaabe e gartol Joomiraado been, en artataako maay6e been yaareede to makko. ¹⁶ Sabo Joomiraado e hoore muudum yuuran dow kammu, jippoo. Wakkati oon yamiroore yeewnete, hooreejo maleyka'en yeewnoto, bututal Joomiraado fuufete. Ndeen maay6e goondinnoobe Almasiihu been artoto fuu ummitaade. ¹⁷ Caggal duum, enen wuurbe heddinnoobe been, en fuu en yeentindinte e ma6be, njaarideden ley duule, faa kawren e Joomiraado ley mbeeyu.† Hono nii ngondirten e makko faa abada. ¹⁸ Ndelle, mbaaltunduree berde mon e haalaaji di.

5

¹ Sakiraa6e, walaa ko min mbinndana on haala jamaanuujii e wakkatiiji gartol Joomiraado oon. ² Sabo onon e ko'e mon, odon anndi nyannde gartol Joomiraado ndeen wardan hono no gujjo wardata ley jemma noon. ³ Wakkati nde yimbe miilata jam tan e ndeenaagu woodi, ndeen halkere ukkotoo e mu6ben, hono no n̄atawere juhirta debereedu noon. Be mbaawaa dadude halkere ndeen fey. ⁴ Ammaa sakiraa6e, onon on ngalaa ley nimre faa nyalaande ndeen juha on hono no gujjo juhirta ni. ⁵ On fuu wo on 6i66e annoora, wo on yimbe nyalooma. En njeyaaka e jemma, en njeyaaka e nimre. ⁶ Ndelle taa daanoden hono no wo66e ni. Mbaalen hakkilde,

* **4:4** Wo66e ina paamira aayaare nde hono nii: Imo muuyi mono e moodon fuu jannga no wondirta e deekum, jogoroo dum laabal e teddeengal. † **4:17** Mbeeyu wo 6olum hakkunde kammu e leydi. Duule ina ngoni e mbeeyu.

nanngitoden. ⁷ Daanotoo6e been, wo jemma daanotoo, sulotoo6e been du, wo jemma culotoo. ⁸ Ammaa enen, wo en yim6e nyalooma. Ndelle nanngitoden. Bornoden goondinal e njingu, laatanoo en saaya ndeenaagu. Jikke hebude kisindam du laatanoo en kufune ndeenaagu.

⁹ Sabo Laamdo fodanaaki en jukkungo muudum. Ko o fodanii en dey, kebiren kisindam e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ¹⁰ O maayanii en faa mbuurden e makko, nde wo en wuur6e, e nde wo en maay6e. ¹¹ Ndelle mbaaltunduree berde mon. Mono fuu walla banndum e yaade yeeso, hono no ngadirton ni.

No kawrital goondin6e haani worrude

¹² Sakiraa6e, miden nyaagoo on, anndanon golloo6e hakkunde moodon been. I6e dowa on e ley innde Joomiraado, i6e mbaajoo on. ¹³ Teddinon 6e faa sanne, njidiron 6e saabe golle ma66e. Ngondon e jam hakkunde moodon.

¹⁴ Miden nyaagoo on, sakiraa6e, cappanon jaay6e, mbaaltinon berde hul6e, mballon lokkaa6e*, tawdedon e munyal hakkunde yim6e fuu. ¹⁵ Tinnodon taa fay gooto yomnitoo ko boni dow ko boni. Wakkati fuu pilodon wadundurde ko woodi, ngadanon yim6e fuu hono noon.

¹⁶ Ceyodon wakkati fuu. ¹⁷ Taa celon wadude du'aare. ¹⁸ Njetton Laamdo no tawradon fuu. Dum woni ko Laamdo muuyani on e kawtal moodon e Iisaa Almasiihu.

¹⁹ Taa kadon Ruuhu Ceniido gollude hakkunde moodon, ²⁰ taa koyonon waaju annabaa6e. ²¹ Ammaa taykodon huunde fuu, nanngon ko woodi e muudum. ²² Mbodododon ko boni fuu.

Baynundural

²³ Wo Laamdo jom jam oon e hoore muudum senu on senaare hib6unde. O reena berde mon e yonkiiji mon e balli mon fuu, faa laatodon yim6e 6e ngalaa feloore

nyannde nde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wartowi. ²⁴ Noddudo on oon wo koolniido, o tabintinan dum du.

²⁵ Sakiraa6e, miden njaaroo on du'aare.

²⁶ Njottinon sakiraa6e been fuu jowtaali amin ceniidi.

²⁷ Mido yamira on saabe Joomiraado, njannganon sakiraa6e been fuu 6ataaki ki.

²⁸ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon.

* **5:14** Lokkaa6e do ina waawi hooyude tampu6e 6e ngalaa semmbe e balli mu66en maa du 6e ngalaa semmbe e goondinal.

Bataaki Pool dɔɔabi yaade to Tesaloniyankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, e Silas e Timote. Miden njowta kawrital goondin6e gonngal Tesalonii, ka66iingal e Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ² Wo on kebu moyyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

No Laamdo sarortoo yimbe wakkati gartol Iisaa

³ Sakiraabe, tilay min njetta Laamdo wakkati fuu saabe moodon. Idum haani, sabo goondinal moodon ina beyda yahude yeeso. Katin du njinngu hakkunde moodon on fuu na beydoro yeeso. ⁴ Dum wadi de miden mantoro on to kawrite goondin6e Laamdo deen. Miden mantoro on saabe munyal moodon e goondinal moodon e ley torraaji e billaaje jowiide dow moodon deen fuu.

⁵ Dum fuu na holla sariya Laamdo na fonnditii. Laamdo na wada on faa laatodon fotube naatude laamu muudum. Wo saabe maggu de odon torree. ⁶ Sabo si goonga, Laamdo wadan ko fonnditii, yobiran torru6e on been torra. ⁷ Ammaa onon torrete6e joonin 6e, o hokkan on powtiri, onon e amin fuu. O wadan dum si Joomiraado men Iisaa gondo dow kammu oon wartii, ina wondi e maleyka'en jogiibe baawde muudum been. ⁸ O 6angan ley yiite nyanngunge faa o jukkoo 6e anndaa Laamdo, 6e nja6aay jokkude Kabaaru Lobbo Joomiraado men Iisaa been. ⁹ Jukkungo waroowo e ma66e ngoon wo halkere duumiinde. Be mboddiinee Joomiraado e baawde muudum mawde. ¹⁰ Dum warowan nyannde Joomiraado wartowi faa teddiinee hakkunde seniibe muudum. O laatoo kaayniido hakkunde goondin6e mo fuu. Onon

du, odon njeyaa e ma66e, sabo on ngoondinii waaju mo min mbaajii on oon.

¹¹ Saabe duum, miden ndu'anoo on wakkati fuu. Miden njaaroo Laamdo mo njokkuden wada on fotube hebude nguurndam dam noddiri on daam. Miden njaaroo Laamdo wallira on baawde muudum faa tabintina anniya moodon lobbo fuu e gollal yuurungal e goondinal mon fuu. ¹² Hono nii, innde Joomiraado men Iisaa teddinirtee e ley moodon, onon du teddiniredon saabe makko. Dum fuu laatoto saabe moyyere makko, kanko Laamdo meeden e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.

2

Haala neddo bondo e gartol Joomiraado

¹ Sakiraabe, miden njidi haalande on haala gartol Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu e hawrundureede meeden to muudum. Miden nyaagoo on: ² taa accee hakkillooji mon njiibo law saabe goddo wi'ii nyannde gartol Joomiraado ndeen yotake. Taa kulon fay si goddo wi'i wo annabaaku haaldi dum, maa si goddo waajake dum, maa wi'ii minen mbinndi dum e 6ataaki. ³ Taa fay gooto hiilda on fay huunde. Sabo nyannde ndeen warataa sanaa wakkati mo yimbe heewbe muurtanta Laamdo oon yottoo tafon. Wakkati oon Neddo Bondo podanaado halkere oon 6angan. ⁴ Wo o ganyo Laamdo. O mawninan hoore makko e dow huunde fuu ko rewetee hono wo Laamdo naa ko sujidantee, faa o joodowoo ley suudu Laamdo. Noon o wiirata kanko e hoore makko wo o Laamdo.

⁵ Nde ngondunoomi e moodon ndeen, mido haalanannoo on dum. Yalla on miccitaaki dum naa? ⁶ Odon anndi ko faddii Neddo Bondo oon joonin, faa taa 6anga illa wakkati muudum waraay. ⁷ Sabo gilla joonin baawde Bondo cuudaade deen ina ngolla e adunaaru ndu. Ammaa paddiido de oon ina do tafon. Si oon yuwii do fu, ⁸ Neddo Bondo oon

ŋangan. Ndeen Joomiraado men Iisaa wardan mo henndu hunnduko muudum, halkira mo garol muudum delkoowol. ⁹ Neddo Bondo oon wardan e baawde Seydaani, warda e semmbe mawdo e maandeeji e kaay-eefiiji fewreeji. ¹⁰ O golliran siyiiji bonanda fuu faa o hiila halkooŋe been, sabo be njaabaay yidude goonga de be kisinee. ¹¹ Saabe duum, Laamdo nuldun be majjere mawnde, faa be ngoondina fewre. ¹² Noon wadata de yimbe be ngoondinaay goonga de ceyorii oonyaaare been fuu njukkee.

No goondinbe teenjube njeji worude

¹³ Sakiraaŋe be Laamdo horsini, minen kaa, tilay min njetta Laamdo wakkati fuu saabe moodon, sabo Laamdo subake on gilla fuddoode faa hisina on. Ko o hisini on duum, Ruuhu Ceniido wadi on seniibe, on ngoondini goonga oon. ¹⁴ Wo ley majjum Laamdo noddi on nde min mbaajinoo on Kabaaru Lobbo oon. O noddii on faa kebon ngedu e darja Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Ndelle sakiraaŋe, tinnee, tabitee e ko min anndini on duum, nde wo e haala amin nde wo e bataaki amin.

¹⁶ Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, kam e Laamdo Baaba meeden njidi en, de cellini berde men faa abada, kokki en jikke lobbo saabe moyyere muŋŋen. ¹⁷ Be cellina berde moodon, be kokka on semmbe faa ngollon golleeji lobbi, kaalon haalaaji lobbi fuu.

3

No Pool muuyri wadaneede du'aare

¹ Sakiraaŋe, ko keddiimi wi'ude, ndu'anodon min, yalla konngol Joomiraado ngool ina yaawa sankitaade, katin du ngol teddinee hono no ngol teddiniraa to moodon ni. ² Ndu'anodon min du min kisa e yimbe oonyiibe, bonbe. Sabo wanaa yimbe fuu ngoni goondinbe. ³ Ammaa Joomiraado wo koolniido, o hokkan on semmbe, o reena on e Bondo oon.

⁴ Joomiraado hokkii min hoolaade on, odon njokki jamirooje de min kokki on deen, woodi du on keddoto jokkude de. ⁵ Joomiraado meeden wada berde mon keewa njinngu Laamdo, de keewa munyal hono no Almasiihu heewiri munyal ni!

No tilsiri mono fuu golla

⁶ Sakiraaŋe, miden njamira on e innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, mbododon sakiraaŋe jaaybe be njokkaay waaju mo narunodon min oon. ⁷ Onon e ko'e mon, odon anndi no njeidon nyemmbitirde min. Nde min ngondunoo e moodon ndeen, min nganaa jaaybe. ⁸ Walaa fuu mo min nyaami nyaamdu muudum bolum. Jemma e nyalooma fuu min ngollii faa min tampi taa min laatanoo fay gooto mon donngal. ⁹ Miden mbaawnoo nyaagaade on nyaamdu. Ammaa min ngadaay noon, faa min kolla on misaalu* de nyemmbiton min. ¹⁰ Si goonga, fay nde min ngonnoo to moodon ndeen, miden mbi'annoo on dum do: mo jabataa gollude, taa nyaama. ¹¹ Miden mbi'a noon sabo min nanii woŋŋe moodon na njaasi, ngollataa fay huunde si wanaa naatude e ko walanaa dum'en. ¹² Miden njamira yimbe been, miden mbaajoo dum'en e innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, be ngollira deyyinaare, be mbuura e semmbe balli maŋŋe.

¹³ De onon kaa sakiraaŋe, taa tampee wadude ko woodi. ¹⁴ Si won caliido jokkude ko min kaali e bataaki ki duum fu, ngattanee joomum hakkillo, mbododon dum, yalla na semta. ¹⁵ Ammaa, taa ndaardee joomum wo ganyo. De cappanee dum hono wo sakiike.

Baynundural

¹⁶ Joomiraado jom jam oon hokka on jam wakkati fuu e ley huunde fuu. Joomiraado wonda e moodon, on fuu.

¹⁷ Inan jowtaango am ngo mbinndirammi e junngo am: MIIN POOL.

* 3:9 Misaalu wo yeru maa nanndingol.

Dum woni maande ɓataaki am fuu.
Wo nii mbinndirammi.

¹⁸Hinney Joomiraado meeden Iisaa
Almasihu wonda e moodon, on fuu.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Timote

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi laatake nulaado Iisaa Almasiihu saabe yamiroore Laamdo kisinoowo en e saabe Iisaa Almasiihu mo njowuden jikke dow muudum oon. ² Mido winndane aan Timote, biyam goongaajo e ley goondinal. Laamdo Baabiiwo e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njurme, kokke moyyere e jam.

Haala janninoobe fewre

³ Timote, sey keddodaa wuro Efeesu hono no njamirmaami nde njahannoomi Makedoniya ndeen, faa kadaa wobbe janninde ko hawtaay e waaju men. ⁴ Sanaa be cela fillitaade taali e limtude inde maamiraabe de kantataako. Kulle deen na ngadda jeddi tan, wanaa anniyaaji Laamdo. Wo ley goondinal anndirden anniyaaji diin. ⁵ Ko wadi mbi'umi njamiraa dum dey, wo faa njinngu laatoo - njinngu yuuroowu e bernde laabunde, nde feloore fuu walaa e muudum, kam e goondinal ngal waldaa e naafikaaku. ⁶ Wobbe njoppii dum fuu, mbosii, de njokki haalaaji boli. ⁷ Ibe njidi ndaardeede hono janninoobe Tawreeta Laamdo, de be paamataa ko be kaalata, be paamataa ko be tilsinta.

⁸ Eden anndi jamirooje Tawreeta deen na mboodi si ngolliraama no njeyi gollireede. ⁹ Paamen: jamirooje Laamdo wanaa saabe fonnditiibe ngadiraa. Be de ngadiraa saabe mubben dey, wo bonbe e saliiibe, yeddoobe e luttube. De ngadiraa saabe yawube ko senii e yimbe be kulataa Laamdo, saabe waroobe saaraabe mubben, e waroobe wobbe ¹⁰ e jeenoobe e luudunkoobe e soodoobe yimbe de cootta dum'en e fenooobe e hunotoobe fewre. Jamirooje deen ngadiraa saabe

huunde fuu ko luttunduri e tindinooje cellude. ¹¹ Tindinooje deen ina kawra e Kabaaru Lobbo mo kalfinaami, bangindo teddeengal Laamdo jom barkeeji oon.

No Pool yettiri Joomiraado

¹² Mido yetta Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu kokkudo kam semmbe faa mi gollana dum. Mido yetta dum ko hiisorii kam mi koolniido, de watti kam e golle muudum. ¹³ Arande mido mbonkotonoo dum, mido torra yimbe muudum, mido huyfina dum. Ammaa mi hebii yurmeende, sabo wo majjere e rafi goondinal ngadirmi dum. ¹⁴ Moyyere Joomiraado heewii kam sanne, hokki kam goondinal e njinngu taweteengu e Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Inan haala koolniika ka yimbe kaani yardaade e berde mubben fuu: Iisaa Almasiihu warii ley adunaaru ndu faa hisina luttube, de miin woni burdo fuu bonde e ley maabe. ¹⁶ Ammaa inan ko wadi de Laamdo yurmii kam, miin burdo bonde o: wo faa Iisaa Almasiihu holla kam munyal muudum kibbungal, de dum laatoo maande faaminoore goondinoobe mo de keba nguurdam nduumiidam. ¹⁷ Laamdo duumiido jamaanuujii fuu, mo waylitataako, mo yi'ataake - Laamdo gondo kam tan - teddeengal e darja woodan mo faa abada abadin! Aamiina.

¹⁸ Biyam Timote, inan tindinoore nde kalfinammaami, fotunde e haalaaji annabaaku cappiidi ma arande diin: tuugodaa di faa kabaa hono no sordaasi cuusudo habirta ni. ¹⁹ Tiigodaa goondinal e bernde nde walaa feloore. Wobbe njoppii dum, de goondinal mubben boni faa halki. ²⁰ Himene e Alesandere ina njeyaa e maabe. Mi wattii be e junngo Seydaani faa be paama be kaanaa mbonkaade Laamdo.

2

Haala du'aare

¹ Ndelle, inan ko artotoomi waajaade goondinbe: be njaaroo Laamdo, be ngadana yimbe fuu

du'aawuuji e nyaagundeeji e jet-tooje. ² Ndu'anodon kaanankooɓe e dawrooɓe du, faa mbuurden jam e hakkillo fukkiingo, tawee e ley kulol Laamdo e needi ley huunde fuu. ³ Dum na woodi, ina weli Laamdo kisi-noowo en, ⁴ jiddo yimɓe fuu kisa, keɓa anndude goonga. ⁵ Sabo Laamdo wo gooto. Curoowo hakkunde yimɓe e Laamdo du wo gooto, oon woni Iisaa Almasiihu neddo oon. ⁶ Kam hokkiti hoore muudum faa rimdina yimɓe fuu. Ley wakkati mo Laamdo darnunoo, dum laatake seedaaku kolloowu Laamdo na yidi yimɓe fuu kisa. ⁷ Wo saabe kabaaru o Laamdo wadiri kam baajotoodo e nulaado faa mi faamina yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe ɓeen goondinal e goonga. Goonga kaalammi, mi fenaay.

⁸ Ndelle, mido muuyi do worɓe kawriti faa ngada du'aare fuu, ɓantira juude muɓɓen ɓerde laaɓude, tawee tikkere e kalala fuu walaa.

No rewɓe kaaniri jokkirde Laamdo

⁹ Mido muuyi du, rewɓe nyaayira kaddule dagiide, tawee e needi e yaage. Taa ɓe codoroo moorli e kanɓe naa kaaye dime, taa ɓe nyaayira kaddule tiidude coggu. ¹⁰ Ammaa ɓe nyaayira golleeji lobbi. Sabo dum woni ko hawrata e rewɓe wi'ooɓe ina kula Laamdo. ¹¹ Debbo fuu nanngita hunnduko muudum, tawree dowtaare hiɓɓunde wakkati nde jannintee ndeen. ¹² Mi jabanaay debbo janngina naa ardoo gorko. Ko tilsi e muudum dey, heddo e deyyinaare. ¹³ Sabo Aadama artii Hawwaa tageede. ¹⁴ Katin du wanaa Aadama Ibiliisa hiili, wo debbo oon hiilaa de lutti yamiroore Laamdo. ¹⁵ De e dum fuu, debbo ina hisinee e beyngu, si ina heddii e goondinal e njingu e senaare e yaage.

3

No hooreɓe kawrital goondinɓe kaani worrude

* **3:6** Woɓɓe ina paamira timmoode aayaare nde hono nii: faa taa joomum mawnina hoore mum, de Ibiliisa liɓa dum faa jukkee. † **3:7** Tuugolwo ko woɓɓe mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

¹ Haala kaan ina hoolnii: jidudo laataade ardiido kawrital goondinɓe fuu, joomum na muuyii gollal lobbal jaati. ² Ndelle, ina tilsi ardiido oon laato neddo mo walaa feloore, jom deekiwo gooto, nanngitiido, hakkilante, jom needi, jippinoowo weerɓe, baawdo jannginde. ³ Taa o laato jaroowo doro, naa kabeteedo. De o laato newiido, jom heese. O wanaa pilotodo ceede. ⁴ O laato kawjiido koreeji makko faa woodi, ne'udo ɓiɓɓe makko faa ɓe dowtanii mo e ley teddeengal. ⁵ Sabo si neddo waawaay hawjaade koreeji muudum, noy hinortoo kawrital goondinɓe Laamdo ngaal? ⁶ Haanaa du tuubudo keso laato ardiido, faa taa joomum mawnina hoore mum, de jukkoree no Ibiliisa jukkortee ni.* ⁷ Ina tilsi katin wonɓe yaasin ɓeen ceedanoo mo ko woodi, taa innde makko gaccee, de o saama ley tuugol† Ibiliisa.

No gollanooɓe kawrital goondinɓe kaani worrude

⁸ Gollanooɓe kawrital du, ina kaani taweede wo teddinteeɓe, ngalaa ɓerde didi, nganaa haajaaɓe doro, nyaamataa riba. ⁹ Ina haani ɓe kaybira goonga teddudo gondo e goondinal oon e ɓerde de ngalaa pelooje. ¹⁰ Aranel fuu, ɓe taykee yalla ɓe ngalaa feloore. Si tawii ɓe ngalaa feloore fu, ndeen iɓe mbaawi naatude e gollande kawrital.

¹¹ Hono noon rewɓe du tawree teddeengal. Taa ɓe laato mbonkotooɓe yimɓe, de ɓe laato nanngitiibe, hoolniibe e ley huunde fuu.

¹² Gollanoowo kawrital taa dewla ko ɓuri debbo gooto. Ina haani tawee wo kawjiido ɓiɓɓe muudum e wuro mum faa woodi. ¹³ Sabo si goonga, gollanɓe kawrital goondinɓe faa woodi ɓeen keɓan teddeengal, katin du keɓan hoolaare mawnde ley goondinal muɓɓen Iisaa Almasiihu.

Haala sirri diina meeden

¹⁴ Mido winndane haalaaji di joonin, fay si mido yidi warude to maa ko booyataa. ¹⁵ Ndeen si mi hebaay warude law fu, a faaman no kaanden worrude e ley suudu Laamdo, laatiindu kawrital goondinbe Laamdo buurdo. Kawrital ngaal woni bimmbeere tiigiinde goonga, wo ngal joyyinirde goonga. ¹⁶ Sikke fuu walaa, sirri diina meeden oon ina luggi:

O ɓangii ley ɓanndu ɓii-Aadama,
o laamniraama ponnditiido e baawde
Ruuhu,
maleyka'en nji'ii mo,
o gooynaama ley lenyi,
o goondinaama ley adunaaru,
o yeentinaama, o naatowii teddeengal.

4

Haala jannde majjinoore

¹ Ruuhu Ceniido haalii faa laabi, wi'i ley cakitte jamaanuujii wobbe njoppan goondinal de downtanoo ginnaaji majjinooji, e ko ginnaaji njannginta. ² Wo fenooɓe cankitirta jannde nde e naafikaaku muɓɓen. Berde muɓɓen njoornaama, de mbaylitataako, de maatataa pelooje. ³ Iɓe karmina dewle. Iɓe kada yimbe nyaamude kulle godde, tawee le, Laamdo tagii kulle deen faa goondinbe anndube goonga been nyaama de, de njetta Laamdo saabe majje. ⁴ Si goonga, ko Laamdo tagi fuu na woodi. Walaa fuu ko haani yoppeede, si jabiraama e jettooje. ⁵ Sabo konngol Laamdo e du'aare ina cena dum.

Haala laataade gollanoowo Iisaa lobbo

⁶ Si a tindinii sakiraaɓe men kulle deen, wo a gollanoowo Iisaa Almasi-ihu lobbo, sabo a wallirii yonki maa e haalaaji goondinal e tindinooje lobbe de njokkudaa faa woodi deen. ⁷ Ammaa mbodɗodaa haalaaji di njaadaay e kulol Laamdo, hono di rewbe nayeeɓe wobbe pillitotoo. ⁸ Eltiraa hoore maa kulol Laamdo. ⁸ Eltude ɓanndu muudum ina nafa e kulle godde, ammaa kulol Laamdo

ina nafa e huunde fuu, sabo ina wondi e aadi nguurndam joonin e ngaroojam daam fuu. ⁹ Dum wo haala koolniika ka yimbe kaani yardaade e berde muɓɓen fuu. ¹⁰ Saabe majjum eden ngolla, eden ndurwa, sabo eden njowi jikke meeden dow Laamdo buurdo, kisinoowo yimbe fuu sakko goondinbe dum. ¹¹ Njamiraa yimbe haalaaji di, njannginaa di.

¹² Taa fay gooto yawe saabe njokollaaku maa. Ammaa laatanodaa goondinbe alhaali lobbo e ley haala maa e nguurndam maa, ley njingu maa e goondinal maa, e ley laabal maa. ¹³ Fadde am warude, tinnodaa e janngande yimbe Binndi ceniidi, mbaajodaa ɓe, paaminaa ɓe. ¹⁴ Taa yeeba dokkal yuurungal e Ruuhu Ceniido ngal keɓirdaa haalaaji annabaaku, nde mawbe njownoo juude muɓɓen dow maada ndeen. ¹⁵ Tinnodaa e kulle deen. Kokkaa hoore maa fuu e majje, faa yimbe fuu nji'a no beydortodaa yahude yeeso. ¹⁶ Kakkilanaa hoore maa, kakkilanaa jannde maa ndeen. Keddododaa e majjum fuu. Sabo si a wadii noon fu, a hisinan hoore maa, a hisinan hettindantooɓe ma been du.

5

Wajuuji Pool yaade to goondinbe Iisaa

¹ Taa pelaa gorko mawdo e semmbe, ammaa mbaajorodaa dum yaage hono wo bammaa ni. Jokolɓe du, mbaajorodaa dum'en hono wo sakiraaɓe maa. ² Mbaajorodaa rewbe mawbe hono wo inniraaɓe maa. Surbaaɓe du, mbaajorodaa dum'en hono wo sakiraaɓe maa rewbe, tawee e bernde laafunde tal.

³ Teddinaa rewbe ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi, ɓe ngalaa tiigotooɓe. ⁴ De si debbo mo gorum maayi ina jogii ɓiɓɓe naa taaniraaɓe, ko ɓuri fuu tilsude e ɓiɓɓe been, ɓe paaminee no Laamdo huldete faa ɓe mbarjitoo saaraaɓe maɓɓe mbarjaari lobbiri ndi mbarjinoo ɓe. Sabo dum woni ko welata Laamdo. ⁵ Debbo mo gorum maayi mo walaa tiigotoodo

dum mo waldaa e fay gooto, halfinii hoore muudum Laamdo. Imo heddo e du'aare jemma e nyalooma, imo njaaroo Laamdo. ⁶ Ammaa debbo mo gorum maayi, pilotoodo mbelirka adunaaru tan, wo maaydo fay si wuuri. ⁷ Njamiraa 6e, 6e njokka tindinooje de taa 6e ke6a feloore. ⁸ Mo hinnaaki jeydaabe muudum, sakko koreeji muudum, yeddii ko goondini. Imo 6uri fay mo goondinaay oon bonde.

⁹ Mo kaandaa winndude innde muudum e ley rew6e 6e goriraa6e mu6ben maayi haanu6e walleede, sanaa tawa joomum ina 6uri duubi capande jeegom, tawee du gorko gooto dewlunoo dum. ¹⁰ O andiree golleeji lobbi hono ne'ude sukaa6e, jippinde weer6e, lootude koyde seni6e, wallude billi6e, woodi du tinnaade e golleeji lobbi fuu. ¹¹ Ammaa haabuube 6e goriraa6e mu6ben maayi been, taa winndu inde mu6ben. Sabo si muuyooji ma66e ngartii e 6anjeede fu, ndeen kaa 6e accan ha66agol ma66e e Almasiihu. ¹² Sariya Laamdo doggan dow ma66e, sabo 6e mbonnii aadi ma66e arandeeri ndiin.* ¹³ Katin du, i6e mboowtina ko'e ma66e jaayre. I6e naata suudu ndu do, 6e mburtoo 6e naata ndu to. De wanaa duum tan, ammaa 6e laatoto heew6e haala du, haaltoobe ko iidinta noppi. I6e kaala haalaaji di ngalanaa 6e. ¹⁴ Dum wadi de mido yidi haabuube rew6e 6e goriraa6e mu6ben maayi been 6anje, ndima, kayba cuudi mu6ben, taa ganyo oon he6a laawol no bonnira inde meeden. ¹⁵ Sabo fay joonin wob6e ma66e mbosake, ina njokki Seydaani. ¹⁶ Debbo goondindo mo rew6e 6e goriraa6e mu6ben maayi ngonni ley yim6e muudum fu, sanaa walla dum'en, taa donngal ngaal tampina kawrital goondin6e. Ndeen kawrital ngaal ina waawi wallude rew6e 6e goriraa6e mu6ben maayi 6e ngalaa tiigotoobe been.

¹⁷ Maw6e kawrital goondin6e dawroobe faa woodi been ina kaani teddineede teddeengal manngal, sakko tinnii6e e waajaade e janginde been. ¹⁸ Sabo Binndi diin mbi'ii: «Taa ha66u hunnduko ngaari wakkati ndi yaa6ata gawri faa sokkoo.»† Di mbi'i katin: «Golloowo ina haandi e njobdi muudum.»‡

¹⁹ Taa nja6aa mawdo kawrital goondin6e felee si wanaa dow seedaaku yim6e dido naa tato. ²⁰ Pelaa wadoobe hakke yeeso yim6e fuu, faa laatanoo heddi6e been kulol.

²¹ Mido gongine yeeso Laamdo e yeeso Iisaa Almasiihu e maleyka'en 6e o subii been, kaybaa jamirooje de, tawee a heedantaa fay gooto, a burdintaa yim6e. ²² Taa karodaa yowude juude maa dow hoore fay gooto faa kalfinaa dum golle kawrital, taa kawtiraa hono nii e hakkeeki wob6e. Njogorodaa hoore maa laa6al.

²³ Taa yaru ndiyam 6olam tan, ammaa njaraa cabijam seeda saabe reedu maa e nyawuujii ummotoodi e maada wakkati fuu diin.

²⁴ Hakkeeki wob6e ina nji'ee faa laabi gilla caraaka. De hakkeeki wob6e kaa, nji'ataake si wanaa faa nee6a. ²⁵ Hono noon du, golleeji lobbi njiirete faa laa6a tal. Fay di nji'ataake law diin du mbaawaa heddaade e suuraare.

6

¹ Goondin6e won6e e maccungaaku fuu, ndaara joomiraa6e mu6ben wo fotu6e e teddeengal ki66ungal, taa innde Laamdo e tindinooje diina fuu mbonkee. ² Jogi6e joomiiwo goondindo fuu, taa njawa mo saabe wo o sakiike. Ammaa 6e beyda ngollande mo e tinnaare, sabo ke6oowo nafaa oon wo goondindo, wo korsudo. Paaminaa kulle deen, mbaajodaa de.

Haala jannde fewreere e muuyugol jawdi

* **5:12** Si debbo mo gorum maayi winndaama ley rew6e 6e goriraa6e mu6ben maayi fuu, hooyii aadi jokkan Iisaa tan, 6anjaataake katin. † **5:18** Fillitagol Tawreeta 25.4. ‡ **5:18** Lukka 10.7.

³ Si goddo ina waajoo ko hawraay e jannde men ndeen, de salii haala Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu celluka kawrooha e kulol Laamdo fu, ⁴ oon wo mawninkiniido mo anndaa fay huunde. Wo o cuunaado kalala dow jannde diina, jiddo jeddi tan. Duum fuu ina wadda haasidaaku* e kalala e mbonka e sikkitaare bonnde. ⁵ Idum wadda dukooji di ngalaa keerol hakkunde yimbe 6e hakkil-looji bondi. Yimbe been ngalada e goonga. I6e cikka kulol Laamdo ina hokka jawdi. ⁶ Goonga, kulol Laamdo wo jawdi mawndi, si neddo hennyitorake ko jogii. ⁷ Goonga ni, fay huunde en ngardaay e adunaaru ndu. En mbaawaa dillidinde e fay huunde du. ⁸ Ndelle, si en kebii nyaamdu e koltal tan, dum heyen en. ⁹ Ammaa yidube jawdi sanne been jarribete. Be caaman e ley tuugol, e ley muuyde keewde laaliide majjinooje, joolooje yimbe e ley halkere mawnde. ¹⁰ Sabo yidde jawdi woni dadol bonandaaji fuu. Ko wobbe poodanii jawdi duum majjinii dum'en laawol goondinal, ngaddanii ko'e mu6ben torraaji keewdi.

Haala haybude ko yamiraa

¹¹ Aan neddo Laamdo kaa, doggu, mboddodaa kulle deen. Pilodaa fonditaare e kulol Laamdo e goondinal e njingu e munyal e leeyinkinaare. ¹² Ndurwaa ley durwo nafaowo, ndaraniingo goondinal ngoon. Tigodaa nguurndam nduumiidam dam noddiradaa. Wo saabe majjam du ceedanidaa Almasiihu no woodiri yeeso yimbe heewe. ¹³ Yeeso Laamdo buurnoowo huunde fuu, e yeeso Iisaa Almasiihu ceediido no woodiri yeeso Pontiyu Pilaatu oon, mido yamire: ¹⁴ tinnodaa e ko njamiradaa duum tawa tuundi e feloore fuu walaa, faa nyannde nde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu 6angata. ¹⁵ O 6angowan ley wakkati mo Laamdo darni.

* **6:4** Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo he6a.

Oon woni Jom barke, kam tan laamu woodani.

Wo kaananke kaanankoo6e, Joomiraado joomiraa6e.

¹⁶ Kam tan woni keddotoodo, gondo ley annoora mo fay gooto waawaa badaade.

Neddo fay gooto yi'aay dum, waawaa yi'ude dum du.

Teddeengal e baawde duumiide ngoodan mo. Aamiina.

Baynundural

¹⁷ Njamiraa joomiraa6e jawdi e adunaaru ndu taa mawninkino, taa njowa jikke mu6ben e jawdi ndi hoolnaaki. Ammaa 6e njowa jikke ma6be e Laamdo kokkoowo en huunde fuu faa heewa faa ceyoroden dum. ¹⁸ Sey 6e ngolla ko woodi, 6e keewa golleeji lobbii no jawdi ma6be heewiri noon. Be laatoo moyyu6e, yardii6e wallirde wobbe e jawdi ma6be. ¹⁹ Noon 6e ndesiranta ko'e ma6be jawdi ko waroyta, faa 6e ke6a nguurndam goongalajam daam.

²⁰ Timote, tinnodaa e ko kalfinadaa duum. Mboddodaa haalaaji boli luttudi kulol Laamdo, kam e miilooji bi'eteedi wo anndal de nganaa.

²¹ Wobbe na mbiitoo wo jom'en anndal ngaal, faa njoppi goondinal.

Hinney Laamdo wonda e moodon.

Bataaki Pool dɔɔabi yaade to Timote

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi laatake nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo faa mi faamina yimbe amaana nguurndam ngondam e Iisaa Almasiihu. ² Mido winndane aan Timote, biyam mo korsinmi. Laamdo Baabiiwo e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njurme, kokke moyyere e jam.

No Pool tindiniri Timote

³ Mido yetta Laamdo mo ngolanammi oon. Mido gollirana mo bernde nde walaa feloore, hono no maamiraabe am ngadirnoo ni. Jemma e nyalooma fuu mi selataa miccitaade ma e ley du'aawuuji am, ⁴ sabo mido miccoo gondi maada. Mido yidi yi'ude ma sanne faa seyo am heewa. ⁵ Mido miccoo goondinal maa laabungal ngal maammaa debbo Lowis e inna maa Enis njoginoo ngaal. Mido tannyori aan du ada jogii ngal. ⁶ Dum wadi de mido miccintine: heydintin dokkal ngal Laamdo hokki ma nde njowunoomi juude am dow maada ndeen. ⁷ Sabo Laamdo hokkaay en Ruuhu faa kulen. Ammaa hokkii en Ruuhu faa keben semmbe e njingu e nanngitaare.

⁸ Ndelle, taa cemtaa seedanaade Joomiraado meeden, taa cemtiraa ko uddiraami ley kasu saabe muudum du. De kawtaa e am torraaji saabe Kabaaru Lobbo, fodde baawde de Laamdo hokkata. ⁹ Kam hisini en, noddi en faa laatoden yimbe muudum seniibe. Wanaa saabe golle men o noddiri en, ammaa wo saabe anniya makko e hinney makko. O hokkirii en hinney oon e kawtal Iisaa Almasiihu gilla jamaanuujii puddaay. ¹⁰ De joonin moyyere ndeen banganiraama e garol kisinoowo

en, Iisaa Almasiihu. Wo kam halki maayde, de yaynani en laawol nguurndam e duumagol ley Kabaaru Lobbo oon. ¹¹ Wo saabe Kabaaru Lobbo oon Laamdo wadiri kam baajotoodo e nulaado e jannginoowo. ¹² Duum wadi de mido torree du. Ammaa mi semtaay, sabo mido anndi mo ngoondinmi oon. Mido tannyori du imo waawi reenude kam, ko kalfinmi mo hoore am duum faa nyannde gartol makko.* ¹³ Kooyaa sifa mo narrudaa kam oon, tiigodaa haalaaji celludi diin. Njokkaa dum e ley goondinal e njingu taweteengu e Iisaa Almasiihu. ¹⁴ Kabaaru korsudo mo kalfinadaa oon, ndeenaa dum e ballal Ruuhu Ceniido.

¹⁵ Ada anndi Aasiyankooobe fuu celii kam. Fijela e Hermoogena ina njeyaa e maabe. ¹⁶ Joomiraado hinnoo koreeji Onesifoor, sabo o feewnii bernde am kile keewde. O semtiraa kam du ko kaabaami duum. ¹⁷ Woodi nde o wonnoo Roma ndeen du, o filorake kam tinnaare faa o yiiti kam. ¹⁸ Joomiraado yobu mo, yurmoo mo nyannde darngal. Woodi, ko o gollani kam ley ngalluure Efeesu duum fuu, ada anndi dum sanne.

2

Haala gollanoowo Iisaa koolniido

¹ Ndelle aan biyam, beydu semmbe ley moyyere wonnde e Iisaa Almasiihu ndeen. ² Ko kaalanmaami yeeso seedeobe heewbe duum, kalfinaa dum yimbe hoolniibe waawbe jannginde woobe. ³ Kawtaa e am torra no sordaasi Iisaa Almasiihu lobbo ni. ⁴ Sordaasi fay gooto haajuuji wuro kaabataa dum hoore, sabo ina filoo wadude ko welata mawdo muudum. ⁵ Dadundurteedo ley doggudu du hebataa kufune darja, sanaa doggira no fotiri e ko yamiraa duum. ⁶ Woodi, demoowo golludo faa tampi, kam haani artaade hebude ngedu artiingu e tayri. ⁷ Miilodaa ko kaalanammaami duum, sabo

* **1:12** Woobe ina paamira timmoode aayaare nde hono nii: Mido tannyori du imo waawi reenude ko kalfinaami duum faa nyannde gartol makko.

Joomiraado hokkete hakkillo faa paamaa huunde fuu.

⁸ Miccita Iisaa Almasiihu um-mintinaado e maayde, yuurudo e yuwdi Daawda. Dum woni Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi. ⁹ Wo saabe kabaaru oon torriraami faa kaabaami hono wo mi janoowo. Ammaa konngol Laamdo ngool kaa haabaaka. ¹⁰ Dum wadi de mido munya huunde fuu saabe subaabe Laamdo been, faa kambe du be keba kisindam ngondam e Iisaa Almasiihu, be kawta e muudum teddeengal faa abada. ¹¹ Inan haala koolniika: Si en maaydii e makko,

en mbuurdan e makko.

¹² Si eden munya torraaji, en laamodoto e makko.

Si en mbi'ii en anndaa mo, kanko du, o wi'an o anndaa en.

¹³ Si en nganaa hoolniibe, kanko kaa o heddoto wo o koolniido, sabo o waawaa yeddude hoore makko.

Haala golloowo mo Laamdo yardii

¹⁴ Wo kujje deen kaandaa mic-cintinde goondinbe. Cappaanaa be yeeso Laamdo taa be poodundura e haalaaji di nafataa fay huunde si wanaa bonnande nanooe. ¹⁵ Tinnodaa, faa laatodaa yeeso Laamdo wo a jarraado mo golle muudum semtinaay dum, dartiido e anndinde konngol goonga. ¹⁶ Mbodododaa haalaaji boli luttudi kulol Laamdo, sabo idi beydana yimbe woddaade Laamdo. ¹⁷ Haalaaji luttinoobe yimbe been ina lanyira hono buure lanyoore. Himene e Filitus ina njeyaa e maabe. ¹⁸ Be mbosake goonga. Ibe mbi'a ummital faltake. Noon be mbonnirta goondinal wobble. ¹⁹ Ammaa e dum fuu, joyyinirde Laamdo sellunde tabitii. Ina winndaa dow mayre: «Joomiraado ina anndi yimbe muudum.» Ina winndaa katin: «Noddoowo innde Joomiraado fuu wodfoo ko boni.»

²⁰ Woodi, ley suudu teddundu, wanaa ginereeji kanje e cardi tan ngoodi, moyyiniraadi ledde e loope

du ina ngoodi. Goddi ina ngolliree golleeji tedduu, goddi du ina ngolliree golleeji kebaadi fuu. ²¹ Ndelle, si neddo laabinii hoore muudum e golleeji bondi diin fuu, laatoto hono kaakol keertaangol, ceniingol nafoowol Joomum, cegilanaangol faa golliree gollal lobbal fuu.

²² Doggu muuyde njokollaaku bonde. Pilodaa fonnditaare e goondinal e njingu e jam, aan e noddiroobe Joomiraado berde laabude been fuu. ²³ Mbodododaa jeddi puuydi laaliidi. Ada anndi wo luural tan di ngaddata. ²⁴ De maccudo Joomiraado haanaa dukideede, ammaa ko haani tawee wo newaniido yimbe fuu, baawdo jannginde, jom munyal. ²⁵ Sanaa o dartinira yeddoobe mo jam-jam, sabo hasii Laamdo hokkan be no be tuubira, de be paama goonga. ²⁶ Ndeen kaa be kebtan hakkillo, be kisa e tuugol Ibiliisa nanngudo be, ina gollina be muuyde mum oon.

3

Haala cakitte jamaanu

¹ Faamu dum do: ley balde cakitotoode wakkatiiji tiidudi ngadan. ² Si goonga, yimbe laatoto yidube ko'e mubben, yidube jawdi, mantotoobe, mawninkiniibe, mbonkotoobe Laamdo. Be calanto saaraabe maabe, be mbonnan moyyere, be teddintaa ko senii. ³ Be laatoto yoorbe berde. Be njaafataako, be mbonkoto yimbe, be nyakorete nanngitaare. Be laatoto bawluibe yonki, wanyube ko woodi. ⁴ Be laatoto jambotoobe, jom'en berde, mawnitiibe, mbelirka adunaaru ina burani be Laamdo. ⁵ Be nanndinkinto e hulube Laamdo, ammaa ibe njedda baawde muudum. Mbodododaa be. ⁶ Wobble maabe ina naata cuudi faa keba hakkillooji rewbe hoybe oonyude, be hakkeji njaalii dum'en. Muuyde terde mubben na pooda dum'en. ⁷ Wakkati fuu ibe njangga, de abada be njottataako anndude goonga. ⁸ Worbe naatoobe cuudi been njeddii goonga hono no Yanes e Yamberes njeddirnoo Muusaa ni.

Hakkillooji ma66e mbonii, goondinal ma66e du wanaa goonga. ⁹ Ammaa 6e njahataa yeeso e golle ma66e, sabo yim6e fuu nji'an majjere ma66e hono no Yanes e Yamberes ni.

Haala Binndi ceniidi

¹⁰ Aan kaa a ndaarii janngingol am e alhaali am e anniyaaaji am e goondinal am e munyal am e njingu am e tinnitaare am. ¹¹ A ndaarii torraaji e tampiriiji kewtiidi kam Antiyoki e Ikoniya e Listara. A yi'ii no munyirmi torraaji diin. De Joomiraado biltii kam e majji di fuu. ¹² Goonga ni, jidudo wuurdude e kulol Laamdo ley kawtal Iisaa Almasiihu fuu, torrete. ¹³ Ammaa bon6e e hiiloobe yim6e been beydorto ko boni. I6e majjina wo66e, i6e majjina ko'e ma66e du. ¹⁴ Aan kaa, keddododaa e ko njanngudaa de tanyordaa faa laabi duum, sabo ada anndi janngin6e ma been. ¹⁵ Woodi du, gilla a suka ada anndi Binndi ceniidi. Kanji mbaawi faaminde ma laawol kisindam kebirteedam goondinal Iisaa Almasiihu. ¹⁶ Binndi ceniidi fuu yuurii e poofaali Laamdo. Nafaa majji wo jannginde, e 6anginde boofi, e dartinde e ekintinde neddo dow laawol fonnditaare ¹⁷ faa neddo Laamdo fuu hi66a, segilanee gollal lobbal fuu.

4

Haala tinnaade e waaju

¹ Mido gongine yeeso Laamdo e yeeso Iisaa Almasiihu carotoodo wuur6e e maay6e oon: saabe gartol makko e laamu makko, ² mbaajodaa konngol Laamdo, nde hoyani maa e nde tiidani maa fuu. Kollitaa 6e boofi ma66e, pelaa 6e. Celliniraa 6erde ma66e haddi munyal maa e waaju maa fuu. ³ Sabo wakkati waran nde yim6e munyataa janngineede jannde dartiinde, 6e njokkan muuyooji ma66e faa 6e kawrundurana ko'e ma66e jannginoobe ko welata noppi ma66e. ⁴ Be tottitoo taa noppi ma66e nana goonga, de 6e kuccita e taali. ⁵ Aan kaa, nanngitodaa e huunde fuu,

munyaa torra, mbaajodaa Kabaaru Lobbo, njottinaa golle maa fuu faa laaba.

⁶ Miin le, yiyam am 6adake laataade hono dokkal dufeteengal. Wakkati warii faa mi dilla adunaaru ndu. ⁷ Mi durwii no mbaawrumi fuu ley durwo nafaowo, woodi du, mi yottake do kaanumi haadude ley doggudu, mi haybii goondinal. ⁸ Gilla joonin mido resanaa mbarjaari fonnditaare ndi Joomiraado carotoodo ponnditiido oon hokkata kam nyannde darngal. Wanaa miin tan hokkete, de wo miin e heppu6e gartol makko been fuu.

Haala waajuuji cakitiidi

⁹ Tinnodaa ngaraa to am law. ¹⁰ Sabo Demas yoppii kam saabe yidde muudum adunaaru, yehi Tesaloniiki. Keresna yehii Galaatiya, Tiitu du yehi Dalmaatiya. ¹¹ Lukka tan wondi e am. Fantu Marku de ngardaa e muudum, sabo imo waawi wallude kam sanne e ley gollal ngaal. ¹² Tikiku le, mi nului dum Efeesu. ¹³ Si ada wara, ngaddanaa kam forgo am tekkudo mo njoppunoomi Torowas ley galle Karpo oon, kam e dewte deen. De ko 6urumi yidude, ngaddanaa kam dewte guri deen. ¹⁴ Alesandere baylo oon wadii kam ko naawi kam sanne. Joomiraado yoban mo ko fotata e golle makko. ¹⁵ Reenta e makko, aan du, sabo o yeddii waaju amin sanne.

¹⁶ Nyannde arandeere, nde ndarinoomi yeeso carotoodo faa mi jaabanoo hoore am ndeen, fay gooto wallaay kam. Be fuu 6e njoppii kam. Taa Laamdo hiisoroo 6e dum! ¹⁷ Ammaa Joomiraado darodake e am, hokki kam semmbe faa mi gooyna waaju muudum faa yottoo, de lenyi fuu nana. Nii woni no kisiniraami e hunnduko laddeeru. ¹⁸ Joomiraado dannan kam e ko boni fuu, hisina kam faa mi hewta laamu muudum dow kammu. Wo kam jeyi teddeengal faa abada abadin! Aamiina.

Baynundural

¹⁹ Njowtanaa kam Pirisilla e Akila, e koreeji Onesifoor. ²⁰ Erasta ina heddi Korintu. Torofim le, mi yoppii dum Miletus sabo wanaa celludo.

²¹ Tinnodaa ngaraa gilla dabbunde waraay. Ebulus e Pudes e Lina e Kalawdiya e sakiraaɓe ɓeen fuu ina njowte.

²² Joomiraado wonda e maada. Hinney muudum wonda e moodon.

Bataaki Pool yaade to Tiitu

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi maccudo Laamdo, mi nulaado Iisaa Almasiihu faa mi wada subaabe Laamdo been ngoondina dum, be annda du goonga potudo e kulol Laamdo. ² Goondinal e anndal ngaal na njowii dow jikke meeden hebude nguurndam nduumiidam. Laamdo, mo fenataa, mo bonnataa amaana oon, aadinoo hokkude nguurndam daam gilla jamaanuujii puddaay. ³ Nde sardi* makko oon yottinoo ndeen, kanko Laamdo kisinoowo en oon, o bangini konngol makko, katin du o yamirii mi halfinee waajaade ngol. ⁴ Tiitu, mido jowte. A biyam jaati saabe goondinal Iisaa ngal kawtuden e muudum ngaal. Wo Laamdo Baaba meeden e Iisaa Almasiihu kisinoowo en kokke moyyere e jam.

No Tiitu golliri ley Kereta

⁵ Mi wayrii ma e ruunde Kereta faa ponnditaa golleeji keddiidi, faa njoyyinaa du mawbe kawrital goondinbe ley wuro fuu hono no njamirmaami ni. ⁶ Tawee mawdo oon walaa feloore, wo jom deekiwo gooto, tawee bibbe muudum du wo goondinbe be yimbe mbaawaa feldude dum'en e rafi nanngitaare naa salaare. ⁷ Sabo hooreejo kawrital goondinbe, wo golle Laamdo o halfinaa. Ndelle ina tilsi joomum tawee walaa feloore, wanaa mawninkiniido, wanaa jaawdo bernde, wanaa jaroowo doro, wanaa kabeteedo, wanaa nyaamoowo riba. ⁸ Joomum ina haani laataade jippinoowo weerbe, jiddo ko woodi, hakkilanteejo, ponnditiido, kuldo Laamdo, nanngitiido. ⁹ Sanaa tawee joomum ina habbodii e konngol koolniingol ngol sanne, no ngol waajoraa ni. Hono noon joomum waawirta semmbinirde yimbe e

waaju celludo oon, katin du waawa libude yeddoobe dum been.

¹⁰ Sabo heewbe calake jokkude goonga, laatake haaloobe haalaaji boli, hiiloobe yimbe. Ko buri heewude wo hakkunde Alhuudiyankooobe goondinbe Iisaa. ¹¹ Ina tilsi kunndude mabbe mubbe, sabo ibe mbonnira galleeji keewdi waaju mo haanaa waajeede, faa be kebira dum ceede no harmiri.

¹² E ley keretankooobe, gooto mabbe mo be njogorii wo annabaajo, wi'i: «Keretankooobe wo fenooobe wakkati fuu, wo be daabaaji bondi, be gugaaabe jaaybe.» ¹³ Ko keretanke oon wi'i duum wo goonga. Dum le, dartin be e semmbe, faa be keba goondinal cellungal, ¹⁴ be nootta jokkude taali Alhuudiyankooobe, kam e jamirooje yimbe yoppube goonga been. ¹⁵ Huunde fuu ina laabani laabu. Ammaa tuunbe berde e be nganaa goondinbe been, fay huunde laabanaay dum'en, sabo hakkillooji maabe e miilooji berde maabe fuu ina tuuni. ¹⁶ Ibe mbi'a ibe anndi Laamdo, ammaa golleeji maabe ina kolla be anndaa mo. Wo be nyiddiniibe, saliibe, fay gollal lobbal gootal be mbaawaa gollude.

2

Haala waaju celludo

¹ Aan kaa, mbaajodaa ko hawrata e waaju celludo oon. ² Worbe nayeebe, mbi'aa be laatoo reentiibe, ne'iibe, nanngitiibe, be laatoo du sellube e ley goondinal e njingu e munyal. ³ Rewbe nayeebe du mbuurda e senaare, taa be laatoo mbonkotoobe yimbe, taa be acca doro jaaloo be. Be laatoo faaminoobe ko woodi, ⁴ faa be mbaajoo sukaaabe rewbe been yidude goriraabe mubben e sukaaabe mubben. ⁵ Be mbaajoo been laatoo nanngitiibe, laabu, hilniibe cuudi mubben, lobbu, dwtantooobe goriraabe mubben, faa taa konngol Laamdo ngool mbonkee. ⁶ Sukaaabe worbe du, mbaajorodaa dum'en noon

* 1:3 sardi wo wakkati podanoodo.

faa 6e laato hakkil6e e ⁷ huunde fuu. Aan e hoore maa, laatanodaa 6e alhaali e ley gollal lobbal fuu. Mbaajorodaa 6ernde laa6unde e teddeengal ⁸ e haala celluka ka yeddataake, yalla way6e en ina cemta, kunngoo he6ude e meeden feloore. ⁹ Maccube du, mbaajodaa dum'en downtanoo joomiraabe mu66en e huunde fuu, 6e mbelna 6erde mu66en, taa 6e njedda dum'en. ¹⁰ Taa 6e mbujja dum'en, ammaa 6e laato hoolniibe hi66u6e, faa 6e ɲardina tindinoore haala Laamdo kisinoowo en e ley huunde fuu.

¹¹ Sabo Laamdo 6anginii moyyere muudum, laawol kisindam saabe yim6e fuu. ¹² Inde ekintina en no celirten huunde fuu ko Laamdo wanyi, kam e muuyde adunaaru ndu. Inde ekintina en katin no laatortoden nanngitiibe, fonnditiibe, hul6e Laamdo ley adunaaru ndu, ¹³ tawa eden ndoomi jikke belnoowo en hoore oon e wakkati mo Laamdo mawdo, Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon 6angidata e teddeengal muudum. ¹⁴ Kam hokitiri yonki muudum saabe meeden, faa rimdina en e ko boni fuu, laamna en, laatoden lenyol muudum, tinniingol e gollude golleeji lobbi.

¹⁵ Kulle limtanoo6e deen, njannginaa de, mbaajodaa de, peliraa de yim6e haddi baawde maa fuu. Taa fay gooto huyfine.

3

No goondin6e Iisaa kaani worru6e

¹ Miccintin goondin6e downtanoo kaanankoo6e e dawroo6e, 6e cegilanoo gollal lobbal fuu. ² Taa 6e mbonkoo fay gooto. Sey 6e laato jom'en heese, newiibe, 6e kolla yim6e fuu leeyinkinaare hi66unde. ³ Sabo arande enen du en famdunoo6e hakkillo, salinoo6e, majjunoo6e. En laatakeno maccube muuyde yonki keewde e ko weli terde fuu. Eden ngondunoo e nganyaandiiji e haasidaaku*, eden mbanyanoo,

eden mbanyundurnoo. ⁴ Ammaa nde Laamdo kisinoowo en oon 6anginnoo moyyuki muudum e njingu muudum ndeen, ⁵ o hisinii en. Wanaa saabe golleeji men lobbi o hisiniri en, wo saabe yurmeende makko. O hisinirii en lootagol rimteede, keydintiniroowol en saabe Ruuhu Ceniido. ⁶ O yuppil Ruuhu oon dow meeden saabe Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon faa keewden. ⁷ O wadirii dum faa o ndaarda en fonnditiibe saabe hinney makko, ndonen nguurndam nduumiidam dam kediden daam. ⁸ Kaan woni haala koolniika.

Mido yidi tilsinaa kulle deen faa goondin6e Laamdo 6een tinnoo e golleeji lobbi. Dum woni ko woodi, ko nafata yim6e. ⁹ Ammaa mbododaa kalalaaji boli e mantoragol lenyi e kalala e luural dow Tawreeta. Diin golleeji ngalaa fayda, walaa ko di nafata. ¹⁰ Cenndoowo yim6e fuu, sappan dum nde wootere naa nde didi. Si joomum jabanaay ma, mbododaa dum. ¹¹ Anndaa ga'udo hono noon wo majjudo, wo luttoowo, joomum waddanii hoore muudum sariya.

Baynundural

¹² Tiitu, si mi nelii e maa Artema naa Tikuku fuu, tinnodaa ngaraa law tawaa kam Nikopolis, sabo toon aniyiimi dabbude. ¹³ Tinnodaa mbal-laa Jenas janngudo sariya leydi oon, kam e Apolos e dow dillol mu66en ngool, taa fay huunde nyaka 6e. ¹⁴ Yim6e meeden 6een du ekitoo gollude golleeji lobbi, 6e mballa haajaabe walleede 6een taa nguurndam ma66e laato bolum.

¹⁵ Wondube e am 6een fuu ina njowte. Aan du njowtaa yidube min goondin6e Iisaa 6een fuu.

Hinney Laamdo wonda e moodon, on fuu.

* **3:3** Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo he6a.

Bataaki Pool yaade to Filemon

¹ Bataaki ki to amin yuuri, miin Pool, uddiraado e kasu saabe gollande Iisaa Almasiihu, e sakiike meeden Timote. Miden njowte, aan Filemon gollidoowo e amin korsudo. ² Miden njowta kawrital goondinbe Iisaa gonngal galle maa ngal, kam e Appiya sakiike amin debbo oon e Arkippa balludo kam habbanaade Kabaaru Lobbo oon. ³ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

Haala njinngu Filemon e goondinal muudum

⁴ Filemon, wakkati nde micciti-imi on ley du'aare fu, mido yetta Laamdo mo teddinammi. ⁵ Sabo mi nanii no njidirdaa seniibe been e no ngoondinirdaa Joomiraado meeden Iisaa. ⁶ Mido njaaroo Laamdo faa gonngal maada ley goondinal beydana en faamude moyyere fuu nde kebeten saabe Iisaa Almasiihu. ⁷ Sakiike, mi seyake sanne, bernde am du sellinaama saabe njinngu ngonngu e maada nguun, sabo a feewnii berde seniibe been.

No Pool surirani Onesim

⁸ Ndelle, si goonga mido jogii baawde saabe Iisaa Almasiihu yamirde ma ko tilsi ngadaa. ⁹ Ammaa ko burani kam ni, mi nyaage dum saabe njinngu. Miin Pool nayeejo oon, woodi du joonin wo mi uddaado e kasu saabe Iisaa Almasiihu, ¹⁰ mido nyaage e dow Onesim* laatiido biyam e laawol Iisaa e ley do kaabaami doon. ¹¹ Arande, walaano ko o nafata, ammaa joonin, imo nafa en sanne, miin e maada fuu. ¹² Mido neltire mo, anndaa wo o feccere yonki am. ¹³ Ko burannoo kam, o heddoo dakkol am, o walla kam no kaannodaa wallirde kam ni e wakkati mo ngonumi ley kasu e

geyyelle saabe Kabaaru Lobbo. ¹⁴ De mi yidaa wadude fay huunde tawa a yardaaki, sabo mi yidaa tilsinande ma wadude moyyere. Ko njidumi dey, ngadiraa nde muuyde maada.

¹⁵ Hasii Onesim seedi e maada seeda faa keftaa dum faa abada, ¹⁶ tawa wanaa hono maccudo tan, de faa bura maccudo, hono sakiike meeden korsudo ni. Miin, mido horsini mo sanne, ammaa aan buri horsinde mo, wanaa hono wo maccudo tan, de ko o laatii sakiike maa saabe Joomiraado duum.

¹⁷ Ndelle, sini ada ndaardi kam kawto maa, jabbora mo no kaandaa jabboraade kam miin ni. ¹⁸ Si tawii won ko o wadi ma, naa won ko nde-wataa mo, yowu dum fuu e dow am. ¹⁹ Miin Pool winndiri junngo am mi yobete, miin e hoore am. En kaalataa dow ko njeyudaa yobude kam fay nguurndam maada. ²⁰ Goonga sakiike, mido njaare moyyere nde do saabe Joomiraado: peewniraa bernde am kawtal men e Iisaa Almasiihu.

²¹ Mido winndane sabo mido tannyori dowtaare maa, mido anndi a wadan ko buri ko nyaagimaami duum du. ²² Katin du, moyyanam jipporde, sabo mido sikka njaa-banedon du'aawuuji moodon mi wara to moodon.

Baynundural

²³ Epafara uddidaado e am saabe Iisaa Almasiihu oon ina jowte. ²⁴ Gollidiiibe am been doon ina njowte: Marku e Aristarka e Demas e Lukka.

²⁵ Wo hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon.

* **1:10** Maanaa Onesim wo «Nafaa».

Bataaki yaade to Ibraninkoo6e

No Laamdo haaldiri adunaaru e Biyum

¹ Gilla arande Laamdo haalani-ino maamiraa6e meeden wakkatiji keewdi e sifaaji keewdi, haaldanii 6e e kundude annabaa6e. ² Ammaa e ley nyalaade cakitiide de o haaldanii en e Biyiiko mo o tagiri adunaaru ndu fuu.* O wadi dum donoowo huunde fuu. ³ Biyiiko oon na yaynira teddeengal Laamdo. Alhaali makko ina foti e Laamdo jaati. Imo hebindorii huunde fuu e kongol makko jogiingol semmbe. Caggal ko o tilii laabinde hakkeji yimbe duum, o joodii gere nyaamo Laamdo jom manngu to dow kammu toon. ⁴ Ndelle biddo oon laatake burdo maleyka'en manngu, hono no innde nde Laamdo hokki mo ndeen burdi inde ma66e faa waawaa fonndideede.

Haala Biddo burdo maleyka'en

⁵ Si goonga, fay gooto e maleyka'en been Laamdo wi'aay:

«Wo a biyam,
hannden mi laatake Baaba
maa.»†

Naa katin:
«Miin, mi laatanto o Baaba,
kanko du o laatanoo kam
Biddo.»‡

⁶ Katin du, nde o badinoo nulude afo ardiido oon ley adunaaru ndeen, o wi'i:
«Maleyka'en Laamdo fuu kujidana
dum.»§

⁷ Laamdo wi'ii dow maleyka'en been:
«O wadi maleyka'en makko keni,
o wadi maccu6e makko demle yiite.»*

⁸ Ammaa dow Biddo oon, o wi'i:
«Laamu maa, aan Laamdo, heddoto
faa abada abadin!

Potal woni sawru ndu laamortodaa.

⁹ Ada yidi fonnditaare,
ada wanyi oonyaare.

Saabe duum, Laamdo Joomiraado
maa subii ma joori nebbam
kaanankaaku dow maada,
hokki ma seyo burngo ngo ban-
ndiraa6e maa fuu.»†

¹⁰ O wi'i katin:

«Aan Joomiraado, illa fuddoode
a joyyinii adunaaru,
e juude maa tagirdaa kammuuli diin.

¹¹ Kanji di timman. Aan kaa, a hed-
doto.

Di fuu di kiiddiran hono kaddule
ni.

¹² A sowiran di hono saaya,
di mbattitorto no neddo watti-
tirta saayaaji muudum ni.

Aan kaa, a waylitataako,
nguurndam maa du walaa tim-
moode.»‡

¹³ Fay nde wootere, Laamdo wi'aay
gooto e maleyka'en:

«Jooda gere nyaamo am,
faa mi wada njaabaa way6e
ma.»§

¹⁴ Dume woni maleyka'en? Be fuu
wo 6e ruuhuuji gollanooji Laamdo di
o nulata faa ngollana he6oo6e kisin-
dam been.

2

Haala kisindam mawdam

¹ Ndelle, eden kaani wattude
hakkillooji meeden sanne e ko
nanden duum, taa mbosoden goonga.

² Nulal Laamdo ngal maleyka'en
njottini ngaal tabitii. Luttu6e ngal
naa yeddube ngal fuu, kebii jukkungo
ngo kaandi. ³ Si wo hono nii, noy
ndadirten enen si en njeebake kisin-
dam mawdam hono dam? Kisindam
dam, Joomiraado artii haalude haala
majjam, de hettindantoo6e mo been
laamni haala makko. ⁴ Laamdo 6eydi
e dow seedaaku ma66e oon katin
maandeeji e kaayeeffiji e golleeji
mawdi. O yediri dokke Ruuhu
Ceniido du no o muuyiri.

*Haala dowiroowo yimbe to kisin-
dam*

* 1:2 Ndaaree du Yuhanna 1.3 to wi'i: E makko Laamdo tagiri huunde fuu. Fay huunde tagaaka si wanaa e makko. † 1:5 Jabuura 2.7. ‡ 1:5 2 Samuwiila 7.14. § 1:6 Fillitagol Tawreeta 32.43.

* 1:7 Jabuura 104.4. † 1:9 Jabuura 45.7-8. ‡ 1:12 Jabuura 102.26-28. § 1:13 Jabuura 110.1.

⁵ E ley duum, wanaa maleyka'en been Laamdo hokki laamaade adunaaru warooru ndu kaaleten haala muudum nduun. ⁶ Won do Binndi di ceedii dow mo o hokki laamaade oon. Di mbi'i:

«Neddo wo dume faa ngattanaa dum hakkillo?»

Dume bii-Aadama laatii faa kaybaa dum?

⁷ A leeyinii mo wakkatiyel seeda e ley maleyka'en.

A filii mo lefol darja e teddeengal,

⁸ a wattii huunde fuu e ley hawju makko.»*

Ko Laamdo watti huunde fuu e ley hawju makko duum, ina holla imo laamii huunde fuu. Fay huunde heddaaki nde dwtanaaki mo. Kaa si goonga, en nji'aay kulle deen fuu na dwtanii mo tafon. ⁹ E wakkatiyel seeda Iisaa leeyinaama ley maleyka'en. Ammaa joonin en nji'ii imo filaa darja e teddeengal saabe ko o yari torra maayde. Goonga ni, o maayanii yimbe fuu saabe hinney Laamdo.

¹⁰ Sabo Laamdo tagudo huunde fuu mo huunde fuu woodani oon anniyake wattude yimbe heewbe e darja muudum. Ndelle o tawi na haani o yaara Iisaa ley torra faa o wada dum ardiido kibbudo, potudo omtande yimbe been laawol kinsindam. ¹¹ Sabo dey, Iisaa cenoowo yimbe oon e seniibe been wo yuwdi ngootiri. Dum saabii de Iisaa semtir-taa noddirda be sakiraa6e muudum.

¹² Imo wi'a Laamdo:

«Mi anndinan sakiraa6e am been inde maa, mi manete hakkunde kawrital ma66e.»†

¹³ O wi'i katin:

«Mi yowan hoolaare am dow Laamdo.»

Katin du o wi'i:

«Inani kam, miin e sukaa6e be Laamdo hokki kam been.»‡

¹⁴ Ndelle, ko tawaa sukaa6e been wo teewu e yiiyam, Iisaa du hawti e ma66e tagaadi ndiin. O wadii noon

faa maayde makko jaaloo jogiido baawde maayde oon, dum woni Ibili-isa, ¹⁵ de o rimdina yimbe be kulol maayde ha66unoo been haddi ngurndam mu66en fuu. ¹⁶ Ina laa6i wanaa wallude maleyka'en waddi mo, ammaa wallude yuwdi Ibrahiima waddi mo. ¹⁷ Ndelle ina tilsi o laa-too hono sakiraa6e makko been e huunde fuu, faa o laatanoo be Almaami Mawdo jom yurmeende koolniido e ley golle Laamdo. Dum o wadi faa o itta be e jukkungo ngo be kaandi saabe hakkeji ma66e. ¹⁸ Kanko e hoore makko, o ndaartindoraama torraaji. Saabe duum, imo waawi wallude ndaartindete6e been.

3

No Iisaa burdi annabi Muusaa tedude

¹ Sakiraa6e seniibe, Laamdo noddii on faa kawton e muudum dow kammu. Ngatton hakkillooji moodon e Iisaa Almasiihu. Wo o nulaado, wo o Almaami Mawdo mo ceedantoden. ² O hoolnake e Laamdo cubiido mo oon, hono no Muusaa hoolnorii ley suudu Laamdo fuu noon. ³ De si goonga, nyiboowo na buri nyimngo muudum manngu. Hono noon du, Iisaa burdi Muusaa manngu. ⁴ Suudu fuu na woodi nyiboowo dum, de nyiboowo huunde fuu oon wo Laamdo. ⁵ Muusaa wonnoo koolniido e suudu Laamdo nduun fuu. Wo o gollanoowo Laamdo faa o sappoo ko Laamdo wi'ata caggal makko. ⁶ Ammaa Almasiihu wo biddo koolniido. Kam woni hoorejo dow suudu Laamdo nduun. Enen ngoni suudu makko nduun, si tawii en tinnake e hoolaare, en keddake e jikke ko mantortoden duum.

Haala naatude e ley fowtere Laamdo

⁷ Saabe duum, no Ruuhu Ceniido wi'iri ni:

«Hannden, si on nanii daande makko,

* 2:8 Jabuura 8.5-7. † 2:12 Jabuura 22.23. ‡ 2:13 Esaaya 8.17-18. * 3:8 Dum woni yimbe Israa'iila muurtirnoo6e annabi Muusaa de mbi'i pornyitoo leydi Misira.

8 taa njoornee berde moodon hono no maamiraa6e mon ngadirnoo de muurti ni,* nyannde 6e ndaartindinoo Laamdo ley ladde ndeen.

9 Be ndaartindake kam toon faa 6e ndaara munyal am, fay ko 6e nji'i golleeji am haddi duubi capande nay.

10 Saabe duum tikkiranmi yim6e jamaanu oon, mbiimi: wakkati fuu berde ma66e inandunya 6e e majjere, 6e anndaa laabi am fey!

11 Faa kuniimi ley tikkere am, mbiimi: Be naatataa ley fowtere am abada.»†

12 Ndelle sakiraa6e, kaybee taa fay gooto moodon tawree bernde bonnde nde walaa goondinal, de sela Laamdo buurdo. 13 Ammaa cembunduron berde mon nyannde fuu haddi na wi'ee «hannden» taa luttal hiila on, de yoorna berde mon. 14 Sabo dey, si eden tinnoo e hoolaare nde ke6uden gilla fuddoode faa yaha timmoode fu, ndeen kaa en kawtii e Almasiihu.

15 Wo hono no Binndi diin mbiiri: «Hannden, si on nanii daande makko, taa njoornee berde mon hono no maamiraa6e moodon ngadirnoo de muurti ni.»

16 Beye ngoni muurtu6e fay si tawaa nanii daande Laamdo? Be fuu wo 6e yim6e 6e Muusaa wurtinnoo leydi Misira. 17 Beye ngoni 6e Laamdo tikkani ko foti duubi capande nay? Wo luttu6e de maayi kantii ley ladde been. 18 Beye ngoni 6e o hunanii naatataa e leydi ndi o hokkata fowtere makko 6een? Wo salii6e mo 6een ni. 19 Woodi, en nji'ii du, 6e ke6aay naatude e fowtere makko sabo 6e ngoondinaay.

4

1 Laamdo na heddi na hokka en amaana naatude fowtere muudum. Ndelle sanaa kulen taa fay gooto e meeden hunngoo naatude. 2 Sabo enen du, en nanii kabaaru lobbo

† 3:11 Jabuura 95.7-11. * 4:3 Jabuura 95.11. podanoodo. § 4:7 Jabuura 95.7-8.

hono no yim6e ley ladde 6een naniri ni. De kam6e kaa, ko 6e nannoo duum nafaay 6e sabo 6e kettindoraaki dum goondinal. 3 Kaa enen goondin6e been, en naatan e fowtere Laamdo ndeen. Kayre woni nde o wi'i: «Ley tikkere am kuniimi, mbiimi: Be naatataa ley fowtere am abada!»* Dum e taweede fuu, o yottinii fowtere ndeen gilla nde o joyyinnoo adunaaru ndeen. 4 Sabo nokku gooto e ley Binndi diin haalii haala nyalaande jedda6erde ndeen, wi'i: «Laamdo fowtii e golle muudum fuu e ley nyannde jedda6erde ndeen.»†

5 O wi'i katin:

«Be naatataa ley fowtere am abada.»

6 Wob6e kaa ke6an naatude ley fowtere ndeen. Artii6e nanude kabaaru lobbo oon 6een naataay e ley fowtere ndeen sabo 6e calake ko Laamdo wi'i. 7 Ndelle Laamdo wadi sardi† goddo bi'eteedo «hannden». O haaliri dum e hunnduko Daawda caggal duubi keewdi katin. Dum woni aayaare nde njanguuden naanen ndeen:

«Hannden, si on nanii daande makko, taa njoornee berde mon.»§

8 Sabo si goonga, si Yoosuwa yaariino yim6e to fowtere fu, Laamdo haalataano caggal duum haala sardi goddo. 9 Dum na holla yim6e Laamdo ina ndesanaa fowtere hono nde Laamdo fowti nyannde jedda6erde ndeen. 10 Sabo naatudo e fowtere Laamdo, kam du fowtiran no Laamdo fowtiri e golle muudum ni. 11 Ndelle, tilay tinnitoden no mbaawruuden fuu faa naaten e fowtere Laamdo ndeen taa fay gooto saamira no salanii6e Laamdo been caamiri noon.

12 Konngol Laamdo ina wuuri, ina gollira baawde. Ingol 6uri kaafaahi mbelnaaki kundude didi fuu welude. Ingol yuwa faa ngol sennda bernde e yonki, faa ngol sennda yi'e e mbusam. Ingol saroo miilooji e anniyaaaji gondi e bernde. 13 Tagefo fuu suudanaaki Laamdo. Huunde

† 4:4 Fuddoode 2.2. ‡ 4:7 sardi wo wakkati

fuu na 6angi yeeso makko, na yi'ee. Wo yeeso makko njaabantoden ko'e meeden.

No Iisaa Almaami Mawdo oon worri

¹⁴Ndelle ka66oden e ko ngoondinden duum faa wooda. Sabo en ke6ii Almaami Mawdo jaado dow kammu to yeeso Laamdo, dum woni Iisaa Bii Laamdo oon. ¹⁵Almaami Mawdo meeden oon, wanaa neddo mo waawaa yurmaade en e lokkaaku meeden. O jarribaama no he6iraa fuu no njarriboraden ni, ammaa o wadaay hakke. ¹⁶Ndelle, en kooloo 6attaade joodorgal Jom moyyere, faa ke6en yurmeende e moyyere, dum walla en nde kaajaden fuu.

5

No Iisaa laatorii almaami ki66udo

¹Kala Almaami Mawdo ina su6ee hakkunde yim6e de halfinee gollande Laamdo saabe ma66e. Sanaa o yottina sadakaaji nyaamri e kirsamaaji saabe hakkeji. ²Joomum ina waawi yurmaade yim6e 6e anndaa laawol Laamdo de majji 6een, sabo kam e hoore muudum wo lokkaajo hono no ma66e ni. ³De saabe kam e hoore muudum wo lokkaajo, tilay yottina sadakaaji saabe hakkeji muudum du, wanaa saabe hakkeji yim6e tan. ⁴Fay gooto waawaa hokkude hoore mum darja laataade Almaami Mawdo. Sanaa tawa Laamdo su6ii dum hono no su6orii Haaruuna ni.

⁵Almasiihu du, wanaa kam hokki hoore muudum darja laataade Almaami Mawdo. Wo Laamdo su6anii mo dum. Kam wi'i mo:

«Wo a 6iyam,

hannden mi laatake Baaba maa.»*

⁶O wi'i e ley nokku goddo:

«Wo a almaami faa abada

e sii almaamaaku Malkisedek.»†

⁷Nde Iisaa wonnoo e leydi ndiin ndeen, wadirii du'aawuuji e bullaali cattudi e gondi, nyaagake Laamdo baawdo hisinde dum e maayde

oon. Laamdo ja6anii mo saabe ko o dwtanii dum. ⁸Fay si taweede kanko woni Biddo oon, o ekitake dwtanaade Laamdo e ley torraaji di o yari. ⁹Saabe ko o hi66iniraa hono nii duum, imo waawi hokkude dwtanii6e mo 6een fuu kisindam nduumiidam. ¹⁰Laamdo wadii mo Almaami Mawdo hono no Malkisedek.

Haala dow ko yaarata goondinal yeeso

¹¹Miden njogii haalaaji keewdi e kabaaru o, de fiirtande on dum ina tiidi sabo on paamataa law. ¹²Odon kaannoo laataade jannginoobe gilla ko 6ooyi, ammaa faa hannden sanaa goddo janngina on jannde arandeere hono abajadda ley Haala Laamdo. Odon kaannoo taweede nyaamdu tekkundu nyaamoton, ammaa faa joonin e muynam ngondon. ¹³Muynoowo fuu wo kecco tafon, faamataa kabaaru fonnditaare. ¹⁴Ammaa nyaamdu tekkundu wo maw6e njeyi. Been kaa marii hakkilooji mu66en, 6e mboownii ko'e ma66e senndude ko woodi e ko boni.

6

¹Ndelle, njaaren yeeso dow anndude Almasiihu faa njottoden ki66al. Taa keddo6en e jannde arandeere ndeen. Walaa ko ngarten e haala tuubude e golleeji jaarooji en to maayde, e haala goondinde Laamdo. ²Walaa ko ngarten e haala lootagal batisima, e hono yowugol juude dow neddo, e ummital maay6e, e jukkungo duumiingo. ³Njaaren yeeso. Noon ngadeten du si Laamdo jabii.

⁴Si goonga, wurtii6e e laawol Laamdo 6een mbaawaa soyyaade de tuuba katin. Be ke6iino annoora Laamdo, 6e meedii moyyere Laamdo, 6e ke6ii ngedu e Ruuhu Ceniido. ⁵Be meedii haala Laamdo moyyuka kaan. Be meedii du baawde wakkati garoowo oon. ⁶Caggal duum fu, 6e njoppii. Be mbaawaa tuubineede

* 5:5 Jabuura 2.7. † 5:6 Jabuura 110.4. Malkisedek Ndaaree 7.1-10

katin. Ina nanndi hono kam6e e ko'e ma66e i6e tonta Bii Laamdo oon dow leggal palaangal katin, i6e cemtina dum. ⁷Taykod6n leydi: si ndi haarii yuwoole, si ndi funnii aawitirdi nafoori remoo6e 6een, ndi heban barke yuurudo to Laamdo. ⁸Ammaa si ndi funnii kebbe e tuppe fu, ndi walaa nafaa, 6ooyataa ndi hu6ee, de sakitoo ndi duppee.

⁹De onon kaa, sakiraa6e am horsu6e, fay si min kaaldi nii, miden tannyori wo e laawol lobbol ngondon, dum woni laawol kisindam ngool. ¹⁰Sabo Laamdo wanaa oonyiido sakko yeggita golle moodon naa njinngu ngu kolludon dum nde ngollandon seniibe 6een ndeen e no ngadoton faa joonin du. ¹¹De miden muuya mono e moodon fuu siina jokkude faa yaha timmoode, faa jikke moodon hi66a, tabita. ¹²Min njidaa laatodon jaay6e. Ko min njidi dey, nyemmbiton ronoo6e ko Laamdo aadii hokkude dum'en saabe goondinal mu66en e munyal mu66en.

Haala amaanaaji Laamdo cellu6i

¹³Ko Laamdo wadanannoo Ibrahiima amaana duum, wo hoore muudum hunorii, sabo walaa fuu potudo e muudum manngu faa hunoroo dum. ¹⁴O wi'i: «Mi hunake, mi wadan e maa barke, mi hebbinan yuwdi maa faa heewa!»* ¹⁵Woodi, Ibrahiima munyi faa he6i ko Laamdo aadiinoo hokkude dum duum. ¹⁶Yim6e ina kunoroo burdo dum'en manngu, de hunayeere ndeen ina tabintina haala mu66en, ina itta jeddi gondi hakkunde mu66en diin fuu. ¹⁷Nde Laamdo aadiinoo dum ndeen, na yidi he6oo6e amaana oon paama faa laa6a anniya muudum waylitataako fey. Dum wadi de o 6eydi hunayeere e dow amaana makko oon. ¹⁸Kulle didi de, dum woni hunayeere ndeen e amaana oon, mbaylitataako abada, sabo Laamdo fenataa. Ndelle, dum fuu na semmbindina berde meeden, enen

doggir6e to Laamdo faa njogoden jikke mo kokkaden oon. ¹⁹Jikke oon wo tonteere sellunde hoolniinde, tiigiinde yonkiiji meeden. Imo dow a en faa paltoden lefol paliingol† e nokku burdo fuu senaade to dow kammu toon. ²⁰Iisaa artii en, naati toon saabe meeden. O laatanake en Almaami Mawdo faa abada hono Malkisedek.

7

Kabaaru almaami bi'eteedo Malkisedek

¹Malkisedek oon laatakeno kaananke ngalluure wi'eteende Salaam. Wo o almaami mo Laamdo Toowdo subii. Kanko hawroynoo e Ibrahiima wakkati wartannoo wolde nde jaalinoo kaanankoo6e, o barkini dum.* ²Ibrahiima hokki mo sappo6erde e huunde fuu ko he6oynoo e wolde ndeen. Maanaa innde Malkisedek woni: «kaananke ponditiido». Katin du wo o kaananke Salaam. Dum na fiirta «kaananke jam». ³Binndi diin cifaaki baabiiko naa inniiko naa maamiraa6e makko fey. Di kaalaay haala rimeede makko naa maayde makko. Imo wa'i hono Bii Laamdo oon: o heddoto wo o almaami faa abada.

⁴Ndaaree no teddeengal Malkisedek foti mawnude, sabo fay Ibrahiima maami en oon hokkii mo sappo6erde ko he6unoo e wolde ndeen fuu. ⁵Katin du, almaami'en yuurube e Lewi† 6een njamiraa e ley sariya nanngude sappo6erde e Israa'iila'en fuu, fay si taweede kam'en du wo yuurube e Ibrahiima. ⁶Ammaa fay ko Malkisedek jeyaaka e yuwdi Lewi, ja6ii sappo6erde jawdi Ibrahiima, de barkini dum, kam ke6udo amaanaaji Laamdo oon. ⁷Sikke fuu walaa, barkinoowo ina 6uri barkinteedo teddude. ⁸Katin du, yuurube e Lewi, ja6oo6e sappo6erde 6een, na maaya. Ammaa Malkisedek wo buurdo hono no Binndi diin ceedorii noon. ⁹Eden mbaawi fay wi'ude: ko Ibrahiima

* **6:14** Fuddoo6e 22.16-17. † **6:19** lefol paliingol ngool ina holla ko senndata hakkunde to yim6e ngoni e to Laamdo heedi ley nokkuure 6urnde fuu senaade. * **7:1** Ndaaree Fuddoo6e 14.17-20.

† **7:5** Lewi woni maama Muusaa e Haaruuna.

hokki sappo6erde duum, Lewi mo yuwdi muudum jabata sappo6erde oon, kam du hokkii nde. ¹⁰ Sabo fay si taweede Lewi oon rimaaka tafon, e 6anndu maammum Ibrahiima wonnoo nde Malkisedek jakkitinoo Ibrahiima ndeen.

¹¹ Laamdo hokkii Israa'iila'en Tawreeta, joyyini dum dow almaamaaku Lewinkoo6e. Joonin le, si tawiino almaamaaku nguun hi66iino fu, ndeen garol almaami goddo hono Malkisedek mo yuuraay e Haaruuna, walaa nafaa. ¹² Woodi du, si almaamaaku waylitake fu, tilay jamirooje du mbaylitoo. ¹³ Kulle deen ina kaala haala Joomiraado meeden. O jeyaaka e yuwdi Lewi. Wo e lenyol gonngol o jeyaa, ngol fay gooto mu66en gollaay golle almaami hirsirde abada. ¹⁴ Sabo en fuu en anndii, Joomiraado men oon e lenyol Yahuuda yuuri, de Muusaa kaa haalaay e dow lenyol ngool nde haalnoo haala almaamaaku.

No Iisaa laatorii almaami nandudo e Malkisedek

¹⁵ Kabaaru o beydan laa6ude du si almaami goddo 6angudo oon nandii e Malkisedek. ¹⁶ O laataaki almaami saabe yamiroore dow lenyol makko. Ko o laatorii almaami dey, wo saabe baawde gonde e nguurndam dam halkataake. ¹⁷ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Wo a almaami faa abada e sii almaamaaku Malkisedek.»

¹⁸ Ndelle yamiroore arandeere ndeen ittaama sabo walaa semmbe, nafaay. ¹⁹ Si goonga, ley Tawreeta Muusaa oon fay gooto laataaki ki66udo. Joonin kaa en njowii jikke men e ko 6uri Tawreeta Muusaa oon. E jikke oon ke6irten 6attaade Laamdo.

²⁰ Katin du, Laamdo wadii hunayeere muudum. Lewinkoo6e 6een le, Laamdo hunanaaki dum'en. ²¹ Ammaa Iisaa laatorake almaami e dow hunayeere. Laamdo wi'i mo:

«Miin Joomiraado hunii, waylitataa ko anniyii du, wi'i:

Wo a almaami faa abada.»[†]

²² Hono nii Iisaa laatorii tolma§ kokkoowo en hoolaare wondunde e amaana 6urdo woodde oon.

²³ Ko jokkiti katin, almaami'en 6een ina keewnoo sabo maayde na hada 6e heddodaade e golle ma66e. ²⁴ Ammaa Iisaa woni duumiido faa abada, almaamaaku muudum du walaa kaaddi. ²⁵ Saabe duum, imo waawi hisinde 6attorii6e Laamdo saabe makko 6een ki66udam. Imo waawi hisinde 6e sabo imo wuuri faa abada, imo surana 6e to Laamdo.

²⁶ Ndelle, Iisaa woni Almaami Mawdo mo kaajaden: wo o ceniido, o walaa feloore, laru* fuu walaa e makko. O senndaama e wadu6e hakke. Katin du, o toownaama dow huunde fuu to dow kammu. ²⁷ O nanndaay e almaami'en maw6e wob6e. Been kaa, nyannde fuu sanaa 6e artoo 6e ngadana ko'e ma66e kirsamaari saabe hakkeji ma66e. Caggal duum, 6e ngada saabe hakkeji yim6e. Ammaa Iisaa hokkitirii hoore muudum laatoo kirsamaari, de nii ittiri hakkeji yim6e nde wootere heyooore yim6e jamaanuujii fuu. ²⁸ Tawreeta Muusaa oon ina darna yim6e lokkaabe faa laatoo Almaami'en Maw6e. Ammaa hunayeere nde Laamdo hunii caggal Tawreeta ndeen darnii Biddo ki66inaado faa abada oon.

8

No Iisaa laatorii curoowo ley amaana 6urdo woodde oon

¹ E ley ko kaaleten duum, inan haala 6urka manngu: eden ngoodi Almaami Mawdo, oon woni joodiido gere nyaamo joodorgal Jom manngu dow kammu. ² Imo golla golle makko e ley nokkuure seniinde. Dum woni hukum goongaajo mo Joomiraado darni, wanaa mo neddo darni.

³ Almaami fuu ina su6oraa faa yottina to Laamdo sadakaaji nyaamri e kirsamaaji. Dum le, tilay Iisaa laatantoodo en Almaami Mawdo

[†] 7:21 Jabuura 110.4. § 7:22 Tolma wo maande holloore hoolaare. * 7:26 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

oon du heŋa huunde faa yottina.
 4 Sini to leydi ga o wonnoo fu, o
 laatataako almaami, sabo dey, ina
 woodi almaami'en waddooŋe dokke
 kawrooje e Tawreeta Muusaa. 5 To
 almaami'en been ngollata toon na
 holla en ko woni dow kammu. Nokku
 maŋŋe oon wo sifa tan. Nde Muusaa
 ɓadinoo darnude hukum seedaaku
 oon ndeen, Laamɗo sappani mo, wi'i:

«Tinnodaa, ngadiraa huunde fuu dow
 sifa mo kollumaami dow waamnde
 oon.»* 6 Ammaa joonin, Almasiihu
 halfinaama gollal dewal ɓurngal
 ngal maŋŋe ngaal woodde, sabo
 wo curanoowo yimbe ley amaana
 ɓurɗo woodde oon. Amaana oon
 waldaa e arandeejo oon, o yowaama
 dow haalaaji gondi e amaana ɓurɗi
 woodde. 7 Sini amaana arandeejo
 oon laatakeno kiɓɓuɗo fu, walaa fuu
 ko diɗaɓo nafata. 8 Ammaa Laamɗo
 wo felu yimbe muudum, wi'i:

«Miin Joomiraado mido wi'a nyalaade
 ina ngara
 de ngadammi amaana keso e
 yimbe Israa'iila e yimbe Yahu-
 udiya.

9 O nanndataa e amaana mo
 ngadidinnoomi e maamiraabe
 maŋŋe
 nde dowunoomi dum'en faa mi
 wurtina dum'en leydi Misira
 ndeen.

Ko kambe e ko'e maŋŋe ɓe mbonni
 amaana am duum,
 miin du mi tottitake ɓe.

Noon mbiimi, miin Joomiraado.»

10 Joomiraado wi'i:

«Inan amaana mo ngadidammi e
 Israa'iilankooŋe caggal balde
 deen:

Mi wattan jamirooje am e hakkillooji
 maŋŋe,
 mi winnda de e ɓerde maŋŋe,
 mi laatoo Laamɗo maŋŋe,
 ɓe laatoo yimbe am.

11 Katin walaa fuu ko neddo tindina
 gondo muudum,
 maa sakiike mum faa wi'a dum:
 «Hey, anndu Joomiraado»,
 sabo yimbe fuu anndan kam,
 gilla lo'uŋe faa e tedduŋe.

12 Sabo mi yaafoto lutti maŋŋe,
 mi ittan hakkeji maŋŋe e
 hakkillo am fey.»†

13 Ko o haali kabaaru amaana keso
 oon duum, o hiiddini amaana aran-
 deejo oon. Joonin kaa, ko naywi faa
 nyooŋii duum ɓadake lallineede.

9

*Haala dewal ley amaana kiiddo
 oon*

1 Amaana arandeejo oon ina
 joginoo jamirooje kawjiide dewal
 Laamɗo, kam e nokkuure dewal
 seniinde wonnde to leydi ga. 2 Nokku
 oon wo hukum mo cuudi diɗi: aran-
 deeru nduun wo suudu seniindu
 inndirtee. Doon jooŋinirde fitilla
 e taabawal gondungal e buuru
 cakkaado ngonnoo. 3 Yeesooru
 nduun woni caggal lefol paliingol
 ngool. Innde mayru wo nokku-
 ure ɓurnde fuu senaade. 4 Ley
 mayru urirde wadiraande kanje e
 keesuwal amaana mooytiraangal
 kanje ngonnoo. Ley keesuwal ngaal
 ina woodi loongel kanje goodungel
 nyaamdu wi'eteendu «manna», kam
 e sawru Haaruuna wilitinnoonu
 nduun e alluuje de amaana oon
 winndaa e muɓben deen. 5 To
 dow keesuwal toon na woodi nate
 maleyka'en diɗo wi'eteɗe keruba'en,
 wo ɓe maande teddeengal Laamɗo.
 Bippeele maŋŋe ina kuuri nokku do
 yiyam daam rufete faa hakkeji
 njaafee doon. Ammaa en mbaawaa
 sifaade kulle deen faa laaɓa e wakkati
 o.

6 Noon kulle deen fuu moyyiniraa.
 Nyannde fuu almaami'en been ina
 naata, ina mburto to suudu aran-
 deeru toon faa ngolla golle muɓben.
 7 Ammaa ley suudu yeesooru nduun,
 Almaami Mawɗo oon tan naatata e
 mayru hitaande fuu nde wootere.
 Katin du tilay o naadda e yiyam
 kirsamaaji faa o itta hakkeji makko,
 e hakkeji yimbe di anndaano diin.
 8 Inan ko Ruuhu Ceniido sappii e
 kulle deen: si suudu arandeeru na
 heddi fu, nokku ɓurɗo fuu senaare

* 8:5 Wurtagal 25.40. † 8:12 Yeremiya 31.31-34.

oon naatataake. ⁹ Dum fuu wo dum maande ko woni hannden: sadakaaji nyaamri e kirsamaaji fuu mbaawaa laabiinde gadoowo dum'en faa tawa bernde mum felataa dum. ¹⁰ Dewal ngaal ina haɓɓaa e jamirooje haala nyaamdu e njaram e lootaade lootaali feere feere. Jamirooje deen fuu na kaɓɓaa e banndu tan wanaa e bernde, ide njokkee faa nyannde Laamdo tabintini huunde heyre.

Haala sadaka ley amaana keso oon

¹¹ Ammaa joonin, Almasiihu ɓangii, wo Almaami Mawdo gadando en moyyereji. O naatii e hukum burdo teddude burdo hiɓɓude, mo junngo ɓii-Aadama darnaay, mo jeyaaka e adunaaru tagaandu ndu. ¹² O naatii ley nokkuure burnde fuu senaade ndeen. O naaddaay e yiyam ndamkoy e nga'oy, wo e yiyam makko jaati o naaddi. Hono nii o rimɗiniri en nde wootere faa abada. ¹³ E ley Tawreeta Muusaa, si yiyam damdi e ga'i e ndoondi nyale duppaange wiccaama e neddo tuundo fu, laabinan joomum ley diina. ¹⁴ Ndelle walaa ko haali haala yiyam Almasiihu daam! E baawde Ruuhu duumiido oon, Almasiihu hokkii hoore muudum Laamdo no kirsamaari ndi walaa laru. Dum wadi de yiyam makko laabinan miilooji berde meeden e golleeji jaarooji en to maayde, faa ndewen Laamdo buurdo oon.

¹⁵ Saabe duum, o laatii curoowo hakkunde yimbe e Laamdo ley amaana keso oon, faa yimbe ɓe Laamdo noddii ɓeen keɓa ndongu nduumiingu ngu Laamdo aadii hokkude nguun. Dum fuu dum wadii sabo goddo maayii, faa rimɗina woofube e ley amaana arandeejo oon.

¹⁶ Kabaaru ndongu, na tilsi laamnee joomum maayii. ¹⁷ Tilay ndongu tabita caggal maayde, sabo ngu tabitataa sanaa tawa joomum maayii. ¹⁸ Dum wadi de fay amaana arandeejo oon tabitaay si wanaa

yiyam rufaa. ¹⁹ Nde Muusaa hollitinnoo yimbe ɓeen jamirooje gonde e Tawreeta deen fuu ndeen, hooyi yiyam nga'oy e ndamkoy, jillunduri dam e ndiyam, de suuwiri toon leeɓi baali bodeeji e licce hisop, de wicci dewtere Tawreeta ndeen e yimbe ɓeen fuu. ²⁰ O wi'i: «Dum woni yiyam tabintinoojam amaana mo Laamdo yamiri on njokkon oon.»* ²¹ Hono noon katin, o wicciri yiyam e dow hukum ceniido oon, kam e gineeji dewrudi Laamdo diin fuu. ²² Si goonga, ko ɓuri heewude ley Tawreeta fu, wo yiyam laabinta dum. Si wanaa yiyam rufaa fu, hakke yaafataake.

Haala kirsamaari kiɓɓundi

²³ Kulle deen ngonni nate kollitooje kulle gonde dow kammu deen, ide kaajaa laabinireede yiyam daabaaji. Ammaa kulle kammunkooje deen, kam'en kaa ina kaajaa sadakaaji burdi noon woodde. ²⁴ Sabo Almasiihu naataay e nokkuure dewal seniinde nde ɓiɓɓe-Aadama nyiɓi, nandunde e goongaare wonnde dow kammu ndeen. Ammaa, to kammu toon pay o naati faa o heedana en joonin yeeso Laamdo. ²⁵ Almaami Mawdo na naata hitaande faa hitaande e ley nokkuure burnde fuu senaade ndeen, na yaada e yiyam daaba. Ammaa Almasiihu naatiraay hono noon faa o ittana hoore makko sadaka kile keewde. ²⁶ Si tawiino noon fu, Almasiihu torreteno kile keewde gilla e fuddoode adunaaru faa joonin, ammaa dum laatoraaki noon. O ɓangii nde wootere tan faa abada faro timmoode wakkiiji, faa o itta hakkeji yimbe saabe ko o hokitiri hoore makko hono no kirsamaari ni. ²⁷ Cakitte ɓii-Aadama wo maayde nde wootere, caggal duum, saree. ²⁸ Hono noon, Almasiihu du hokitiri hoore muudum hono no kirsamaari ni nde wootere faa ronndoo hakkeji yimbe heewbe. O ɓangan didaɓerde, de wanaa faa o ronndoo hakkeji, ammaa wo faa

* 9:20 Wurtagol 24.8.

o waddana yim6e doomu6e garol makko 6een kisindam.

10

¹ Tawreeta Muusaa oon wo sifa moyyereji garooji diin, wanaa tagaadi majji pay. Jokku6e Tawreeta 6een na ndewra Laamdo kirsamaaji wakkatiiji fuu ley hitaande fuu. Ammaa Tawreeta oon waawaa hi66inde 6attoriibe Laamdo kirsamaaji 6een. ² Si imo waawnoo hi66inde 6e, yottingol sadakaaji yoppeteno. Sabo dey, si rewo6e 6een laa6inaama nde wootere fu, 6erde ma66e pelataa 6e saabe hakkeeki katin. ³ De wanaa noon laatorii. Kirsamaaji hitaande faa hitaande diin miccintinan yim6e hakkeeki mu66en. ⁴ Sabo yiyam ga'i e damdi daam waawaa ittude hakkeeki fey.

⁵ Dum wadi, wakkati mo Almasihu naati adunaaru oon, wi'i Laamdo:

«Wanaa kirsamaaji muuyudaa, wanaa sadakaaji nyaamri muuyudaa, ammaa a wadani kam 6anndu.

⁶ Sadakaaji duppamaaji e sadakaaji saabe hakke du, mbelataa ma.»

⁷ Ndeen, o wi'i:

«Inani kam, mi warii faa mi wada muuyde maada, aan Laamdo, no winndiraa ley dewtere Tawreeta dow am ni.»*

⁸ O wi'i tafon: «A yidaa sadakaaji kirsadi, a yidaa sadakaaji nyaamri kam e sadakaaji duppamaaji e sadakaaji saabe hakkeeki. Di mbelataa ma.» O wi'ii dum fay si sadakaaji diin ina kokkiree hono no Tawreeta yamiri ni. ⁹ Caggal duum, o wi'i: «Inani kam, mi warii faa mi wada muuyde maa.» Noon Laamdo ittiri sadakaaji arandeeji diin de tabintini sadaka keso oon. ¹⁰ Ko Iisaa Almasihu wadi muuyde Laamdo duum, laa6inii en e hakkeeki. Sabo dey, o hokkii 6anndu makko laatanoo en sadaka, o hokkii ndu nde wootere faa abada.

¹¹ No gollal sadaka aranal ngaal worri, almaami fuu wo daraniido

golle muudum nyannde fuu, ina yottina sadakaaji diin wakkati fuu, ammaa di mbaawaa ittude hakkeeki.

¹² Ammaa Almasihu hokkirii hoore muudum wo sadaka ittoowo hakkeeki nde wootere faa abada. Caggal duum, o joodii gere nyaamo Laamdo.

¹³ Doon o doomata faa Laamdo wada o yaaba waybe mo. ¹⁴ Ndelle, ko o laatii kirsamaari duum, o hi66inii yim6e 6e hakkeeki mu66en laa6intee 6een faa abada.

¹⁵ Ruuhu Ceniido du na seedanoo en dum. Sabo o wi'ii tafon:

¹⁶ «Joomiraado wi'i:

Inan amaana mo ngadidammi e ma66e e ley balde garooje:

Mi wattan jamirooje am e 6erde ma66e, mi winnda de e hakkillooji ma66e.»

¹⁷ O jokkintini katin, o wi'i:

«Mi ittan hakkillo am e hakkeeki ma66e e bonandaaji ma66e fey.»†

¹⁸ Woodi ndelle, do hakkeeki njaafaa fu, sadaka ittoowo hakkeeki walaa katin.

No Laamdo badortee

¹⁹ Saabe duum sakiraa6e, yiyam Iisaa ndufaadam daam hokkii en laawol naatude e nokkuure burnde fuu senaade ndeen e 6erde baaltiide.

²⁰ O udditanii en laawol kesol burngol, naatirteengol lefol paliingol ngool, kangol woni 6anndu makko nduun. ²¹ Eden njogii Almaami mawdo ardinaado suudu Laamdo nduun.

²² Ndelle, 6attitoroden Laamdo 6erde goongaaje e goondinal ngal sikkitiraaka. Sabo 6erde meeden laamnaama, pelataa en dow ko boni, 6alli meeden du lootiraama ndiyam laa6udam. ²³ Tiigoden jikke mo kaaleten haala muudum faa wooda, sabo Laamdo wo koolniido, wadan ko aadii.

²⁴ Ndaaren hakkunde meeden no poodundurten njinngu e golleeji lobbi. ²⁵ Taa celen hawritinde no wobbe ngadata ni. Ammaa sanaa cemmbunduren 6erde, sakko

* **10:7** Jabuura 40.7-9. † **10:17** Yeremiya 31.33-34.

ko nji'oton nyalaande Joomiraado ndeen ina badoo warude.

²⁶ Sabo si goonga, si eden kensoo eden ngada hakkeji caggal ko anduden goonga faa laabi fu, sadaka ittoowo hakkeji heddaaki katin. ²⁷ Ko heddii dey, doomugol kulŋiniingol nyannde kiite, kam e yiite mannge nyaamoowe yedduŋe Laamdo ngeen. ²⁸ Si neddo salake Tawreeta Muusaa oon fu, waraama e dow seedaaku yimbe dido naa tato, yurmataake. ²⁹ Ndelle miilee, sabo ina haani neddo jukkee jukkungo burngo noon manngu si yaaŋirii Bii Laamdo yawaara, huyfinii yiyam amaana cenudam dum daam, mbonkake Ruuhu gad-dooowo moyyere oon. ³⁰ Sabo eden anndi Laamdo wi'ii:

«Wo miin jeyi njomnitaari, wo miin yoboyta.»

O wi'i katin:

«Joomiraado saroto yimbe muudum.» †

³¹ Hey, saamude e juude Laamdo buurdo oon ina hulŋinii!

³² Miccitee nyalaade moodon arane deen, caggal nde Laamdo yaynunoo hakkillooji moodon. On ndurwii ley torraaji keewdi e munyal. ³³ Wakkatiiji odon kuyfiniree jennooje e toonya yeeso yimbe, wakkatiiji odon njaaba wondude e wobbe wadaabe noon. ³⁴ Si goonga du, on cunodake e uddaabe ley kasu, woodi on njaabii teeteede ko njogidon duum fuu. On njaabirii dum seyo, sabo on anndii odon njogii ko buri duum fuu woodude, ko tabitata faa abada.

³⁵ Ndelle, taa njoppee hoolaare mon, sabo inde jogii mbarjaari mawndi.

³⁶ Wo munyal kaandudon. Ndeen si on ngadii muuyde Laamdo fu, on keban ko aadanii on. ³⁷ Sabo ina winndaa:

«Si wadii seeda fu, kaando warude oon waran, o hanndataako.»

Laamdo wi'ii:

³⁸ «Ponnditaniido kam wuurdan goondinal, §

ammaa si yeccitake, bernde am yardataako dum.»

³⁹ Enen kaa, en njeyaaka e yecco-toobe de kalkee been. Be njeyadien e mubben dey, goondinbe faa yonkiiji mubben ndannee been.

11

Haala goondinal

¹ Goondinal wo tannyorde heban ko yowi jikke e muudum, wo tannyorde ko yi'aay duum ina woodi.

² Saabe maggal, Laamdo jabiri maamiraabe meeden.

³ Saabe goondinal, paamirden Laamdo tagirii adunaaru ndu e ko woni e kammu fuu e konngol muudum. Ko yi'etee, fuu tagiraama e ko yi'ataake.

⁴ Saabe goondinal, Haabiila itiranii Laamdo sadaka burdo mo Kayiinu oon. Goondinal wadi de Laamdo hiisarii mo o ponnditiido nde jabannoo mo sadakaaji makko. Katin, fay ko o maayi duum, imo heddii waajaade en faa joonin saabe goondinal makko.

⁵ Saabe goondinal, Henok yeentiniraa dow kammu, meedaay maayde fey. Fay gooto yi'aay mo katin sabo Laamdo yeentini mo. Si goonga du, Binndi ceedanake mo, mbi'i illa o yeentinaaka, imo weli Laamdo. ⁶ Si neddo walaa goondinal, waawaa welude Laamdo. Sabo gardo to Laamdo fuu, tilay goondina imo woodi, goondina o barjoto filotoobe mo been.

⁷ Saabe goondinal, Nuuhu sehiri laana faa danna koreeji muudum. O dowtanii Laamdo cappando mo ko warata, ko yi'aaka tafon duum. Noon o sarorii adunaaru ndu fuu. Laamdo du hiisarii mo o ponnditiido saabe goondinal makko ngaal.

⁸ Saabe goondinal, Ibrahiima nootorii noddaango Laamdo, yehi to leydi ndi Laamdo aadanii dum heban. De o dilli tawi le o andaa fuu to o fonndii. ⁹ Saabe goondinal, o joodii hono janano e leydi ndi o aadanaa ndiin. Isiyaaka e Yaakuuba du njoododake e makko

† 10:30 Fillitagol Tawreeta 32.35-36. § 10:38 Habakuk 2.3-4.

e ley hukumuuji. Kam'en du ngoni hebidoobe e makko amaana gooto oon. ¹⁰ Ibrahiima wadii dum sabo na hefinoo ngalluure yowiinde dow joyyinirde duumiinde nde Laamdo diidi de nyibi ndeen.

¹¹ Saabe goondinal, Ibrahiima hokkiraa hebude yuwdi, fay si taweede o naywiino, jom suudu makko Saaratu du wo dimaro-no. O hebi yuwdi ndiin sabo o hoolake Laamdo yottinan aadi muudum. ¹² Ndelle neddo gooto nayeejo faa badii maayde hebi yuwdi potundi e koode kammu heewude. Hono njaareendi maayo du, ndi limataako.

¹³ Yimbe been fuu maaydii e goondinal mubben tawi ko Laamdo aadanii dum'en duum tabitaay tafon. Ammaa be kaynake dum to woddi, de be kuyani dum. Be cemtaay wi'ude wo be hobbe du, wo be weerbe e adunaaru ndu. ¹⁴ Ko be kaaldi noon duum, hollii faa laabi ibe pilanoo ko'e maabe leydi ndi be njeyi. ¹⁵ Katin du si hakkillooji maabe ina ngonnoo e leydi ndi be njaltunoo ndiin, ibe mbaawnoo yeccaade toon. ¹⁶ Kaa si goonga, ibe poodanoo leydi burndi woodde, dum woni ngonndi dow kammu ndiin. Saabe duum, Laamdo semtiraay noddireede Laamdo maabe, moyyinanii be ngalluure.

¹⁷ Saabe goondinal, nde Laamdo ndaartindinoo Ibrahiima ndeen, jabiri hokkude Isiyaaka faa laatoo kirsamaari. Si goonga, o segilanake hokkude biyiiko korsudo oon hono sadaka, fay si Laamdo na aadanii mo lenyol keewngol. ¹⁸ O wadii dum fay ko Laamdo wi'i mo: «Wo faro Isiyaaka yuwdi maa hiisortee.»* ¹⁹ Ibrahiima ina jogorii Laamdo ina waawi ummintinde biyum Isiyaaka e maayde. Saabe hoolaare ndeen, o wartiranaa biyiiko hono wo ummitiido e maayde.

²⁰ Saabe goondinal, Isiyaaka barkiniri Yaakuuba e Isuwa. O faami ko o barkini be duum tabitan jaango.

²¹ Saabe goondinal, nde Yaakuuba badinoo maayde ndeen, barkiniri biibe Yuusufi dido been gooto gooto. O tuugii sawru makko, imo teddina Laamdo.

²² Saabe goondinal, nde Yuusufi badinoo maayde du, sapporii wurtagol biibe Israa'ila leydi Misira. E ley majjum, o tindinii be be kooya yi'e makko.

²³ Saabe goondinal, saaraabe Muusaa cuudiri dum lebbi tati caggal rimeede muudum. Be nji'ii o cukalel lobbel, de be cuusii salaade yamiroore kaananke ndeen.

²⁴ Saabe goondinal, nde Muusaa mawnunoo ndeen, salii inndireede taan Fira'awna bii biyum debbo. ²⁵ O subake wondude e yimbe Laamdo been e ley torraaji mubben diina weltaade wakkatiyel seeda ley hakke. ²⁶ Imo hiisorii huyfineede saabe Almasiihu buri woodde diina jawdi Misira ndiin, sabo hakkillo makko na woni dow mbarjaari ngaroori ndiin.

²⁷ Saabe goondinal, o yaltiri leydi Misira tawi o hulaay tikkere kaananke oon. O siini yahude hono imo yi'a Laamdo mo yi'ataake oon ni. ²⁸ Saabe goondinal, o wadii iidi Faltagol. O yamiri yiyam wujee e dammbude cuudi taa maleyka baroowo oon meema biibe Israa'ilankoo6e artiibe rimeede been.

²⁹ Saabe goondinal, Israa'ilankoo6e peyyitiri Maayo Maaliya ngoon dow leydi njoorndi. Ammaa Misirankoo6e tefunoo6e feyyitirde noon been fuu njoolake.

³⁰ Saabe goondinal, lalgaaje mawde deenude Yeriko deen caamiri ko Israa'ilankoo6e ngadi balde jeddi ina piiltoo de duum.

³¹ Saabe goondinal, Rahabu debbo woykuuru oon† dadiri halkideede e luttube Laamdo been, sabo o jabake Israa'ilankoo6e horoo6e leydi makko been e dow jam.

³² Dume mbi'ammi katin? Wakkati o heyataa kam faa mi haala kabaaru Gideyon e Barak e Samson e Yefta

* **11:18** Fuddoode 21.12. † **11:31** Maanaa woykuuru wo pijoowo jobeteedo ceede.

e Daawda e Samuwiila, kam e annabaa6e heddi6e. ³³ Yim6e been fuu, wo goondinal wadi 6e njaalii kaanankoo6e, 6e laamorii fonnditaare, 6e ke6i ko Laamdo aadii duum. Kangal wadi de 6e mu66i kundude dawaadi ladde, ³⁴ 6e nyifi giiteeli ul'ulooji, 6e ndadi e mbelndi kaafaahi. Be tampii de 6e ke6i semmbe. Be laatii suusu6e ley wolde, 6e ndiwi konuuji gardi to ma66e diin. ³⁵ Saabe goondinal, rew6e wob6e ke6iri maay6e mu66en ummintinaa. De yim6e wob6e le, torraama faa maayi saabe goondinal ngaal. Be nja6aay heefordinde faa 6e ndannee, sabo i6e poodanoo iirtagol 6urngol woodde. ³⁶ Wob6e katin njalnora, piyaa dorri. Wob6e ngeyyaa, ngattaa ley kasu. ³⁷ Wob6e ma66e paddaa kaaye faa maayi. Wob6e tayiraa garjaaje. Wob6e mbardaa kaafaaje. I6e njiiloo i6e 6ornii guri be'i e baali, 6e talkaa6e, 6e torraa6e, 6e wadaa6e ko boni. ³⁸ Wo 6e yiilotoo6e ley laddeji e ley baamle, ley lohi e ley gayde. Yim6e been le, adunaaru ndu haandaano e mu66en. ³⁹ Yim6e been fuu, Laamdo jabii dum'en saabe goondinal mu66en. Dum fuu e taweede, 6e ke6aay ko Laamdo aadino duum. ⁴⁰ Be ke6aay dum sabo Laamdo anniyake hokkude en ko 6uri dum. O muuyaay 6e laatoo hi6bu6e si wanaa 6e tawdee e meeden.

12

No dartaare Joomiraado hollirta njinngu muudum

¹ Ndelle enen, sini seede6e dow goondinal fotu6e nii heewude ina piilii en, en njoppa donje teddu6e en fuu e hakke jii6udo en oon fuu no hoyiri. Njaaren yeeso dow munyal hono no dadundurteedo ni. ² Ngatten hakkilooji meeden dow Iisaa. Kam omtani en laawol goondinal, kam tabintinta goondinal ngaal du. Kanko, saabe ko o yi'i seyo ina hedii mo duum, o munyii

maayde dow leggal palaangal ngaal, o yawi semteende maggal. Joonin, imo joodowii gere nyaamo joodorgal laamu Laamdo.

³ Dum le, miilodon mo, kanko munyando nganyaandi luttu6e. Miilodon mo faa taa on tampu, taa berde moodon njoppa hoolaare mu66en. ⁴ Odon caloo hakke odon kaba e muudum, ammaa on kabaaka faa yiyam doggi tafon. ⁵ Yalla on njeggitii haala cemmbinooha ka Laamdo haaldi e moodon kaan, onon 6i66e muudum naa? O wi'ii:

«Biyam, nde Joomiraado dartini ma fuu, taa yaw dum.

Taa bernde maa metta si o felii ma.

⁶ Sabo Joomiraado dartinan mo horsini,

fiyan mo nanngiri 6iyum fuu.»*

⁷ Munyee dartaare ndeen. Inde holla Laamdo nanngirii on 6i66e muudum. Biddo moywoni mo bammum dartintaa dum? ⁸ Si on ngalaa ley dartaare nde 6i66e been fuu ndartintee ndeen fu, on nganaa 6i66e goongalaa6e, on nganaa 6i66e halal. ⁹ Woodi du, ko Baabiraabe meeden adunaaru been ndartinannoo en duum, en teddini 6e. Sakko Baaba meeden jom yonkiiji oon! Wanaa eden kaani jabande dum faa 6ura noon de mbuuren naa? ¹⁰ Baabiraabe meeden ina ndartinannoo en no miilorii ina woodi faa 6ooyti seeda tan. Ammaa Laamdo na dartina en faa kawten e muudum ley senaare muudum. Wo 6eydaari meeden dartinirta en. ¹¹ Wakkati dartingol fuu, ndakam walaa. Naawalla tan woodi. Ammaa caggal duum, ingol waddana jabu6e dartineede been fonnditaare e jam.

¹² Ndelle tinnee, cemmbindinon juude moodon tampude deen e koppi mon di ngalaa semmbe diin. ¹³ Moyyinanee koyde mon laabi dartiidi, faa taa koyngal layoowal seelta, ammaa ngal dada.

Sappagol taa neddo waasu moyyere Laamdo

* 12:6 Banndi 3.11-12.

14 Tinnee, pilodon wondude e yimbe fuu dow jam. Pilodon senaare, sabo si on ngalaa nde, on nji'ataa Joomiraado. 15 Kilnee taa fay gooto yeccoo gada de hunngoo moyyere Laamdo ndeen. Kilnee taa neddo moodon laatoo hono dadol kaadungol. Sabo si yaltii fu, na raabira yimbe heewbe tooke muudum. 16 Kilnee taa fay gooto moodon laatoo jaahili naa mo walaa kulol Laamdo hono Isuwa ni. Kam sonni mawniraagu muudum faa heba ko nyaama nde wootere tan. 17 Odon anndi caggal duum, nde o yidunoo baabiiko barkina mo ndeen, o jabaaka. O waawaay waylitinde ko o wadunoo duum fay si o filorii dum e bojji.

18 Onon, on ngaraay to huunde waawnde meemeede hono no yimbe Israa'iila ngardunoo to waamnde Sinayi. Been kaa ngarii to yiite nyanngunge e to cuddi tekkundi e nimre e henndu mawndu. 19 Be nanii fuufaango buutatal e daande yuurunde dow kammu. Nanube daande ndeen been nyaagii taa beydane fay konngol gootol no poti hulude. 20 Sabo dey, be kunngake waawtude ko Laamdo yamiri toon duum nde wi'unoo: «Ko meemi waamnde ndeen fuu, fay si wo daaba, wardee kaaye.» 21 Goonga du, ko be nji'ata duum ina hulbinii faa Muusaa e hoore muudum wi'i: «Mi hulii sanne faa mido diwna.»

22 Ammaa onon, on ngarii waamnde Siyona. On ngarii ngalluure Laamdo buurdo oon, dum woni Urusaliima gondo dow kammu, to maleyka'en ujunaaje ujunaaje kawriti ina mbeltodoo. 23 On ngarii e kawrital biibe arandeebe be inde muuben mbinndaa dow kammu been. On ngarii to Laamdo carotodo yimbe fuu oon, on ngarii e yonkiji fonnditiibe laatiibe hiibuube been. 24 On ngarii to Iisaa curoowo hakkunde yimbe e Laamdo ley amaana keso oon. On ngarii to yiyam

makko mbiccaadam, ngaddadam kabaaru burdo kabaaru yiyam Haabiila njuppiidam daam woodde.

25 Ndelle tinnee taa calanodon Kaaldoowo e moodon oon. Sabo salinoobe cappando dum'en dow leydi ga been ndadaay, sakko enen si en calanake cappanoowo en gondo dow kammu oon. 26 Arande, daande makko dimmbii leydi ndiin. Joonin kaa, o fodake dum do, o wi'i: «Mi dimmban ndi katin. De wanaa leydi tan, ammaa kammu e leydi fuu.»† 27 Ko o wi'i «kilol gonngol katin» duum ina holla ko tagaa fuu dimmbete ittee, faa ko dimmbataako duum heddo kam tan. 28 Ndelle wo laamu ngu dimmbataako kebeten. Saabe duum, njetten Laamdo, ndewren mo no weldata mo tawee e leeyinkinaare e kulol. 29 Sabo Laamdo meeden na wa'i hono yiite halkoowe.

13

Haala waajuuji cakitiidi

1 Keddodon e yidundurde, sabo on sakiraabe. 2 Taa njeebee jippinde weerbe, sabo wobbe ngadii noon mbeerni maleyka'en tawi andaa yalla wo kam'en. 3 Miccitee uddaabe hono wo on uddida e muuben. Miccitee torraabe du hono wo on torrida e muuben.

4 Yimbe fuu teddina dewgal. Tilay aadi dewgal jogoree laabal. Sabo Laamdo saroto fijoobe wonbe e dewgal e be ngalaa e dewgal fuu. 5 Cenndon ko'e mon e yidde buudi. Kennyitorodon ko njogidon, sabo Laamdo wi'ii:

«Abada mi yoppataa ma, abada mi yeebataako ma!»*

6 Saabe majjum, eden mbaawi haalude dum do dow hoolaare: «Joomiraado woni balloowo kam, mi hulataa.

Dume neddo waawata wadude kam?»†

7 Miccitee ardiibe on, haalanbe on konngol Laamdo been. Miilodon dow no be njoodorii e nguurdam

† 12:26 Agay 2.6. * 13:5 Fillitagol Tawreeta 31.6, Yosuwa 1.5 † 13:6 Jabuura 118.6.

ma66e faa 6e ngadi nafaa, nyemm-biton goondinal ma66e ngaal.

⁸ Iisaa Almasiihu waylitataako: no worrunoo keenan ni, worri hannden, noon du worrata faa abada. ⁹ Taa nja6ee waajuuji feere di on mboowaa nanude mbosina hakkilooji mon. Ko 6uri woodde, semmbe berde mon yuura e moyyere Laamdo, wanaa e jamirooje dow nyaamdu. Jamirooje deen nafaay jokku6e dum'en.

¹⁰ Eden njogii hirsirde teddinir-teende Laamdo. Almaami'en gollo6e ley hukum ceniido 6een ngalaa laawol nyaamude ko woni dow mayre. ¹¹ Sabo ley Tawreeta Muusaa, Almaami Mawdo na wadda yiyam kirsamaaji ley nokkuure 6urnde fuu senaade faa dam laatoo sadaka saabe hakkeeji. Ammaa teewuuji majji diin, wo yaasin hodorde toon mbuletee. ¹² Dum wadi de Iisaa du maayowi yaasin wuro faa senira yim6e yiyam muudum. ¹³ Ndelle, njalten tawowen mo yaasin wuro toon, ndonndoden semteende nde yim6e ndonndi mo ndeen! ¹⁴ Sabo to adunaaru ga en ngalaa ngalluure duumotoonde, ammaa eden piloo ngalluure waroore ndeen.

¹⁵ Ndelle, ko Iisaa rewrintini en e Laamdo duum, manen Laamdo wakkati fuu. Manoore ndeen wo sadaka jettooje, wo toni di cemtirtaa innude innde muudum. ¹⁶ Ammaa taa njeebee wadude ko woodi. Peccon ko njogidon. Sabo sadakaaji diin ina mbela Laamdo.

¹⁷ Downtanodon ardiibe on, njabanon dum'en, sabo i6e kaybi yonkiiji mon. Be kaaltanowan Laamdo golle ma66e fuu. Accee 6e ngollira gollleeji diin e seyo, wanaa e mettorgal. Sabo si 6e ngadirii dum mettorgal fu, nafataa on.

¹⁸ Miden njaaroo on du'aare. Miden tannyori berde amin pelaay min. Si goonga, muuyde amin woni jaarude no woodiri e huunde fuu. ¹⁹ Mido njaaroo on sanne ndu'anodon kam, yalla Laamdo ina hokka kam laawol mi warta e moodon law.

Baynundural

²⁰ Laamdo jom jam, kam iirtini Joomiraado meeden Iisaa, duroowo baali mawdo oon, iirtinii mo saabe yiyam makko tabintinoojam amaana duumiido oon. ²¹ Laamdo baawdo dum oon, hokku on ko woodi fuu, faa ngadon muuyde muudum. O wada e meeden ko welata mo saabe Iisaa Almasiihu. Teddeengal woodan mo faa abada abadin! Aamiina.

²² Sakiraa6e, mido nyaagoo on ket-tindoree waajuuji diin munyal, sabo ko mbinndanmi on do duum juutaa sanne.

²³ Mido anndina on sakiike meeden Timote yoppaama. Si o yaawii yottaade ga, mi wardan e makko to moodon, min nji'a on.

²⁴ Njowtee ardiibe on e seniibe 6een fuu. Sakiraa6e yuurube Itali 6een du ina njowta on.

²⁵ Hinney Laamdo wonda e moodon, on fuu.

Bataaki Yaakuuba

Jowtaango

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Yaakuuba maccudo Laamdo, maccudo Joomiraado meeden lisa Almasiihu. Mido jowta on, onon laatiibe lenyi sappo e didi cankitiidi ley adunaaru.

Haala goondinal e hakkilantaaku

² Sakiraaɓe am, nde tiidallaaji di kawtaa sii ngari ndaartindaade on fu, tiigoree dum fuu seyo manngo. ³ Sabo odon anndi si goondinal moodon ndaartindaama fu, dum rima munyal. ⁴ Ammaa, sanaa munyal mon yottoo faa laatodon hiɓɓuɓe, selluɓe e goondinal ɓe huunde fuu nyakaay.

⁵ Ndelle, si gooto moodon hakkillo muudum nyakii fu, ɗaaro Laamdo, heɓan. Sabo Laamdo wo kokkoowo yimɓe fuu faa wooda, tawa feldaay joomum ko ɗaarii duum. ⁶ Ammaa sey joomum ɗaaroro goondinal tawee sikkitiraay, sabo cikkitiido ina nandi e bempeyye de henndu hooyata, ina soggi yaade. ⁷ Taa neddo ga'udo hono nii miiloo heɓan fay huunde to Joomiraado. ⁸ Wo o neddo jom berde didi. O anndaa ko o jokkata: hannden to, jaango ga.

Haala talkaaku e danyal

⁹ Sakiike goondindo si tawii wo talkaajo fu, mantoro ko Laamdo toowni dum. ¹⁰ Jom jawdi du, mantoro ko Laamdo leeyini dum. Sabo jom'en jawdi paltorto hono pinndi ley ngesa. ¹¹ Si naange fudii, wulii fu, yoornan funngo ngoon. Pinndi ndiin saaman, ɗari mayri fuu yuwa. Hono noon du jom jawdi oon daylirta, gollleeji di jokki fuu mbona.

Haala torraaji e jarribooje

¹² Barke woodanii neddo fuu munyudo ley tiidallaaji ndaartindotodi dum. Sabo nde o ndaardaa o jarraado ndeen, o teddinirte kufune mo Laamdo aadii hokkude yidube

dum, dum woni nguurndam ndu-umiidam. ¹³ Si neddo jarribaama, taa wi'a: «Laamdo jarribii kam.» Sabo fay gooto waawaa jarribaade Laamdo, woodi kam du, jarribataako fay gooto. ¹⁴ De ko woni dey, neddo ina jarribee si muuyde muudum bonde poodii dum, eytii dum. ¹⁵ Caggal duum, si muuyde bonde aawaama fu, ndiman hakke. De si hakke mawnii fu, rima maayde.

¹⁶ Sakiraaɓe am horsuɓe, taa accee mbosinedon. ¹⁷ Moyyere lobbere e dokkal kiɓɓungal fuu, to dow kammu yuurata, to Baabiiwo tagudo annooraaji kammu, mo waylitataako. O nanndaa e dowkiiji baylitotoodi. ¹⁸ Saabe muuyde makko o wadiri en ɓiɓɓe makko, o rimtiniri en konngol makko goongawol faa laatoden artiibe e ko o tagi.

Haala nanude konngol Laamdo de jokka

¹⁹ Sakiraaɓe am horsuɓe, paamon: neddo fuu yaawa hettindaade, de taa yaawa haalude, taa yaawa tikkude. ²⁰ Sabo tikkere ɓii-Aadama gollataa ko fonnditii yeeso Laamdo. ²¹ Ndelle, njoppee huunde fuu ko tuuni e ko boni, njaɓborodon konngol ngol Laamdo aawi e berde moodon ngool e leeyinkinaare. Ingol waawi hisinde yonkiiji moodon.

²² Woodi, taa kaadee e hettindanaade konngol ngool tan, ammaa ngadon ko ngol wi'i. Si wanaa noon, on kiilii ko'e moodon. ²³ Sabo kettintoodo konngol de jokkaay ko ngol wi'i, ina wa'i hono yeewoowo hoore muudum e daandorgal de yi'a no yeeso mum worri. ²⁴ Imo yeewa hoore makko, de si o dillii fu, wakkati gooto o yeggitan no o wa'i. ²⁵ Ammaa neddo fuu taykotoodo yamiroore hiɓɓunde rimdinoore ndeen, si heddake e mayre fu, laatoto hono golliroowo konngol ngool, wanaa hono nanoowo tan de yeggita. Wo oon neddo barkintee e golle muudum.

26 Neddo fuu jogoriido hoore muudum wo diinanke lobbo, si tawii dawrantaa demngal muudum fu, hiilii hoore mum. Neddo oon le, walaa fuu ko nafata e diina muudum. 27 Diina laabuka ceniika yeeso Laamdo Baaba meeden kam woni: wallude rewbe talkaabe be goriraabe mubben maayi e atiime'en ley billaare mubben, e haybude hoore muudum e tuundi adunaaru.

2

No jom jawdi e talkaajo fuu potiri e meeden

1 Sakiraabe am, onon goondinbe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu Jom teddeengal, taa burdinee biibe-Aadama. 2 Si jom jawdi gattudo hootonnde kanje e kaddule lobbe naatii kawrital mon, de talkaajo borniido kaddule tuunde kam du naatii, noy ngadoton? 3 Si on teddinii borniido kaddule lobbe oon, on mbi'ii dum «Jooda, inan joonnde lobbere», de mbi'udon talkaajo oon «Dara toon» naa «Jooda e leydi dakkol koyde am», 4 si on ngadirii noon fu, wanaa on cenndii hakkunde moodon naa? On laatake sarotoobe be miilooji bondi. 5 Sakiraabe am horsube, kettindee! Talkaabe adunaaru ndu been, wanaa Laamdo subake be faa be laatoo danyube goondinal, be naata e laamu Laamdo mo Laamdo aadii hokkude yidube dum naa? 6 De onon kaa, on kuyfinii talkaabe been. Wanaa joomiraabe jawdi been torrata on naa? Wanaa kam'en njaarata on yeeso sariya naa? 7 Wanaa kam'en mbonkotoo Iisaa mo njogidon innde muudum lobbere oon naa?

8 Goonga, on ngadii ko woodi si tawii on njokkii yamiroore laamu Laamdo mawnde no Binndi mbiiri nde mbi'unoo: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.»* 9 Ammaa si on burdinii biibe-Aadama, on ngadii hakke. Yamiroore ndeen du na fela on ko mboofudon. 10 Goonga ni, si neddo jokkii jamirooje fuu, de woofi gootel

majje tan, luttii jamirooje deen fuu. 11 Sabo Laamdo biido «Taa jeenu», kam wi'ikatin «Taa wadu war-hoore.» Si a wadaay jeenu, de a wadii war-hoore, a laatake boofudo jamirooje deen. 12 Ndelle, kaaldon, ngolliron hono no yimbe sardeteebe yamiroore rimdinoore kaani wadude ni. 13 Sabo si goonga, nde Laamdo sarotoo fu, yurmataako neddo mo hollaay woobe yurmeende. De jom yurmeende kaa, walaa fuu ko huldata sariya.

14 Sakiraabe am, si goddo wi'ii ina jogii goondinal de golle makko hollaay o goondinii fu, dume dum nafata? Goondinal ngaal waawaa hisinde mo. 15 Si tawii ada jogii sakiike gorko naa debbo de wo koldo naa wo jolbudo, 16 si gooto moodon wi'ii dum: «Yahu e jam! Laamdo holtine, nyaamne faa kaaraa,» tawee o hokkaay dum ko haajaa dum, dume dum nafata? 17 Goondinal e hoore muudum du wo noon worri: si ngal walaa golleeji kollooji ngal fu, ngal waatii.

18 De si goddo wi'ii ma: «Aan, wo a jom goondinal, miin, mi jom golle», ndeen, mi jaaboto joomum, mi wi'a: «Hollam goondinal maa tawee waldaa e golleeji lobbi si ada waawi. Miin du mi hollirte golle am wo mi goondindo.» 19 Ada goondini Laamdo wo gooto naa? Gashii! De fay ginnaaji ina ngoondini dum de na ndiwna kulol! 20 Aan pamdudo hakkillo! Ada haajaa holleede no goondinal ngal waldaa e golle fuu nafataa faa'e. 21 A miccitaaki no maami en Ibrahiima ndaardiraa wo ponnditiido saabe golle muudum, nde yowunoo biyum Isiyaaka e hirsirde ndeen naa? 22 A yi'ii goondinal Ibrahiima e golle muudum fuu ina hawri. Woodi du, golle makko hiibini goondinal makko. 23 Hono noon Binndi diin tabitiri nde mbi'unoo: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hisoriii mo saabe majjum wo o ponnditiido»,† faa o noddiraa gido Laamdo. 24 Ndelle on nji'ii, wo e golle neddo

* 2:8 Lewinkoo6e 19.18. † 2:23 Fudfoode 15.6.

ndaardetee wo ponnditiido, wanaa e goondinal muudum tan. ²⁵ Hono noon Rahabu, debbo woykuuru oon† du. O ndaardaa wo o ponnditiido saabe golleeji di o gollunoo, nde o jakkitinoo nulaabe been, de o walli dum'en njaltiri laawol gonngol de ndadi. ²⁶ Goonga ni, hono no banndu ndu walaa yonki maayiri noon, goondinal ngal walaa golle du waatiri.

3

Haala dawrande demngal muudum

¹ Sakiraaɓe am, taa heewɓe e moodon piloo laataade jannginooɓe. Sabo oɗon anndi minen jannginooɓe, sariya boofi amin buran sariya heddiife fuu naawude. ² En fuu eden mboofa e laabi keewdi. Si tawii ina woodi mo woofataa e ley haala muudum, oon laatii neddo kibbudo, baawɗo dawrande banndu muudum fuu. ³ Si en ngadii labaale e kundude pucci faa di dowtanoo en fu, en ndawranan balli majji fuu. ⁴ Ndaaree kabaaru laanaaji maayo du. Fay si idi mawni sanne, woodi keni nyangudi ina kooya di fu, wo ooncirgel pamarel tan oonyata di, dorbotoodo oon ina waawi jaarude di do muuyi fuu. ⁵ Noon demngal du worri. Wo tergal pamaral e banndu neddo, de ingal mantoro kulle mawde. Ndaaree! Doccel yiite, no foti famɗude ni, ina waawi wulude ladde mawnde fuu.

⁶ Demngal du wo yiite. Ingal tummbii hakkunde banndu, ingal heewi bonanda, ingal tuunina banndu fuu. Ingal huɓɓiree yiite jahannama, ingal wula nguurndam meeden fuu. ⁷ Biɓɓe-Aadama ina mbaawi dawrande sii daabaaji fuu. Be ndawranii kulle ladde e pooli, faa e kulle ladooje e ko woni ley ndiyam fuu. ⁸ Ammaa demngal, fay gooto waawaa dawrande dum. Demngal dawrantaako, wo ngal baasi bonɗo. Ingal heewi tooke barooje. ⁹ Kangkal njettirten Joomiraado Baaba meeden, kangal du kudirten yimɓe tagaabe

dow alhaali Laamɗo. ¹⁰ Hunnduko wooto yaltinta jettooje e kuddi fuu. Sakiraaɓe am, dum haanaa worrude noon. ¹¹ Yalla ildude wootere ina waawi wurtinde ndiyam mbeldam e kaadudam fuu naa? ¹² Sakiraaɓe: yalla yibbi ina waawi rimude ɓiɓɓe jaytun naa? Yalla cabiihi ina waawi rimude yibbi naa? Waawaa. Noon du ildude haafunde waawaa yaltinde ndiyam mbeldam.

Haala hakkillo yuurungo to Laamɗo

¹³ Si jom hakkillo e paamal ina woni hakkunde moodon fu, hollira dum joonnde saahiinde e golleeji gadiraadi heese e hakkilantaaku. ¹⁴ Kaa si tawii kiram kaadɗam naa yidde hoorem tan woni e berde moodon, taa mantorodon on jom'en hakkillo. Dum woni yeddude goonga. ¹⁵ Hakkillo ngo yuuraay to Laamɗo. Wo ley adunaaru do e muuyde yonki e to Seydaani ngo yuuri. ¹⁶ Sabo do kiram mbondam e yidde hoorem tan ngoni fu, doon jiiɓaare e siyiiji bonanda fuu tawetee. ¹⁷ Ammaa hakkillo yuurungo to Laamɗo, arande fuu, wo ngo laabungo. Woodi du, ingo wadda jam. Ingo heewi heese, ingo heewi newaare, ingo heewi yurmeende, ingo rima ko woodi. Ngo burdintaa yimɓe. Naafikaaku walaa e maggo. ¹⁸ Wadoobe jam ina aawa jam, de wo fonnditaare laatantoo ɓe tayri.

4

No yidugol adunaaru laatorii wanyugol Laamɗo

¹ Toy bolwole e kalalaaji gonɗi ley moodon diin yuuri? Wanaa e muuyde moodon bonde kabooje e ley berde moodon di yuuri naa? ² Si on muuyii huunde de on keɓaay, dum saabii oɗon ngada war-hoore. Oɗon kaasidoo de on keɓataa muuyde moodon, dum saabii oɗon ndukida oɗon kaɓa. On keɓaay, sabo on nyaagaaki Laamɗo. ³ Oɗon ɗaaroo de mbaason hebude, sabo anniyaaji moodon wo bonɗi. Oɗon piloo hebude muuyde

† 2:25 Maanaa woykuuru wo pijoowo jobeteedo ceede.

yonki moodon tan. ⁴ Onon jeenoobe! Yalla on anndaa yidude adunaaru wo wanyude Laamdo naa? Ndelle, anniyiido laataade gido adunaaru fuu, wadii hoore muudum ganyo Laamdo. ⁵ Taa miilee Binndi diin wo bolum kaalata nde mbi'unoo: «Laamdo ina hirana ruuhu mo wadi e meeden oon sanne.» ⁶ Ammaa, Laamdo ina beydana en moyyere burnde mawnude katin. Duum wadi de Binndi diin ina mbi'a:

«Laamdo na salanoo mawninkiniibe, de na hokka leeyinkiniibe moyyere.»*

⁷ Ndelle, njaɓanee Laamdo. Calanodon Ibiliisa, ndeen dillan to moodon law. ⁸ Battee Laamdo, ndeen kam du ɓadoto on. Onon luttube, laabinee juude mon. Onon wadube berde didi, laabinee berde mon! ⁹ Mettinee berde mon, cunee, mboyee. Ngadon jaleede moodon bojji, weltaare moodon du laatoo cunu. ¹⁰ Leeyinkinee yeeso Joomiraado, ndeen toownan on.

¹¹ Sakiraaɓe, taa fay gooto moodon mbuyka banndum. Neddo fuu mbuykudo banndum naa sarii dum, mbuykii jamirooje Laamdo deen, sarake jamirooje deen. Si a sarake jamirooje du, a dɔwtantaako de, a wadii hoore maa carotoodo. ¹² Gooto tan woni kokkoowo jamirooje, gooto woni Carotoodo: kam tan waawi hisinde e halkude. Aan, wo a moy faa carodaa gondo maa?

No neddo haaniri wakkilde Laamdo

¹³ Joonin kettindee, onon wi'ooɓe: «Hannden naa jaango, min njahan ngalluure maaniire e maaniire, min ngada toon hitaande miden luumoo, min keɓa tino.» ¹⁴ Si goonga, on anndaa ko laatotoo jaango. Dume woni nguurndam moodon? Wo dum curki ɓanguki wakkatiyel gootel tan de majji. ¹⁵ Inan ko kaannodon wi'ude: «Si Joomiraado muuyii, min mbuuran, min ngolla huunde maani e huunde maani.» ¹⁶ De joonin, odon mawninkino, odon mantoo. Mantoraade hono nii fuu ina boni.

¹⁷ Ndelle, si neddo faamii ko woodi ko haani wadeede, de wadaay dum fu, wadii hakke.

5

Haala joomiraabe jawdi bonɓe golle

¹ Joonin kettindee onon joomiraabe jawdi, mboyee, ngadon wullaango saabe mettallaaji kewtotoodi on. ² Jawdi moodon nyolii, kaddule moodon mooyii. ³ Kanje moodon e cardi moodon fuunii. Puundi ndiin laatantoo on seedaaku bonanda moodon, nyaama terde moodon hono no yiite ni. On ndesanii ko'e moodon jawdi ley balde cakitotoode. ⁴ On calake yobude golloobe gese moodon njobdi muɓɓen. Inan, kettindee bul-laali maɓɓe! Joomiraado jom baawde fuu oon nanii bullaali tayooɓe gese mon been. ⁵ On mbuurdii e muuyooji moodon, on mbeltake ley adunaaru ndu. On paynii ɓalli moodon hono kulle, faa nyannde kirsetee. ⁶ On carake fonnditiibe de mbardon dum'en. Fay si kamɓe kaa, ɓe nganaa yeddoobe on.

No munyal nafirta

⁷ Woodi, sakiraaɓe, munyee faa Joomiraado wara. Miilee dow de-moowo, no hedortoo faa leydi hokka dum tayri korsundi. Imo munya faa o heɓa yuwoonde arandeere e sakitotoonde. ⁸ Onon du munyee. Cembindinee berde mon, sabo gartol Joomiraado ɓadake. ⁹ Sakiraaɓe, taa pelunduree, faa ndadon sariya. Miccitee, Carotoodo oon ina ɓadii sanne, imo darii e dammbugal! ¹⁰ Sakiraaɓe, miccitee annabaabe haaldunooɓe e innde Joomiraado been. Munyal maɓɓe ley torra ina laatanii on alhaali, faa onon du munyiron noon. ¹¹ Eden mbi'a barke woodanii tinniiɓe been. On nanii haala tinnaare Ayuuba, woodi du on nji'i e ley dum fuu no Joomiraado fodoranii mo cakitte lobbe, sabo Joomiraado wo keewdo yurmeende, jom hinney.

* 4:6 Banndi 3.34.

¹² Ammaa aranel fuu, sakiraaፎ am, taa kunee: wanaa hunoraade kammu,* wanaa hunoraade leydi, wanaa huunde wonnde. Ammaa wi'ude «Ayyo» naa «A'aa» tan ina heya, taa caamon ley sariya Laamፎ.

Haala ገaaraade Laamፎ dow goondīnal

¹³ Yalla won torriፎ e moodon naa? O wada du'aare. Yalla won ceyiፎ e moodon naa? O yettira Laamፎ jimi.

¹⁴ Yalla won nyawፎ e moodon naa? O nodda mawፎ kawrital goondīnፎ, de ፎe ndu'anoo mo, ፎe ngatta nebam dow hoore makko e innde Joomiraado. ¹⁵ Du'aare du'oraande e goondīnal danna nyawፎ oon, Joomiraado umminan dum. Si joomum wadiino hakke du, yaafete.

¹⁶ Ndelle, kaalton hakkeji moodon hakkunde moodon, ngadunduron du'aare, yalla oፎon cellinee. Du'aare nedፎo ponnditiፎo ina jogii baawፎe wadude kulle mawፎe. ¹⁷ Annabi Iliyaasa wo nedፎo hono meeden. O wadirii du'aare e tinnaare taa kammu toፎa. De yuwoonde toፎaay e leydi faa wadi duubi tati e lebbi jeegom. ¹⁸ Caggal duum, o wadi du'aare katin yuwoonde toፎa. De Laamፎo jippini yuwoonde, leydi du fudini ko tayetee.

¹⁹ Sakiraaፎ am, si gooto moodon wosake laawol goonga, de godፎo wartirii dum fu, ²⁰ paamon gartirፎo mo e laawol oon hisinan yonki makko e maayde, mooytan hakkeji makko keewdi.

* **5:12** Hunoraade kammu woni hunoraade Laamፎo.

Bataaki Piyeer arandeehi

¹ Miin Piyeer nulaado Iisaa Almasiihu winndi bataaki ki do yaade to moodon, onon be Laamdo subii, laatiibe jananbe e ley adunaaru ndu, sankitiibe e leyde Ponta e Galaatiya e Kapadokiya e Aasiya e Bitiniya. ² Laamdo Baaba meeden subake on, anniyake laatodon yimbe muudum toon. Ruuhu muudum ina golla e moodon faa laatodon seniibe, faa dwtanodon Iisaa Almasiihu, laamniredon yiyyam muudum mbiccadam e moodon.

Laamdo beydan on moyyere e jam.

Haala jikke nguurndam ndu-umiidam

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Dow yurmeende makko mawnde o hokki en rimteede kesum saabe ummitagol Iisaa Almasiihu e hakkunde maaybe, faa keben jikke celludo. ⁴ Saabe jikke oon eden kedii ndongu ngu Laamdo resani en dow kammu. Ndongu nguun mbonataa, tuunataa, buytataako. ⁵ Baawde Laamdo na reeniri on saabe goondinal moodon faa hisina on. O segilake ganginde kisindam daam e wakkati cakitte adunaaru ndu.

⁶ Ley majjum odon keewi seyo, fay si tilsi berde mon metta joonin ley wakkati seeda saabe torraaji feere feere. ⁷ Torraaji diin kollata goondinal moodon na selli. Hono no kanje taaynirtee e yiite faa ndaaree yalla wo dimo, onon du hono noon ndaartinortedon. Goondinal moodon du ina buri kanje sabo kanje heddataako. Caggal odon munyi torra, on njettete, on keban darja e teddeengal nyannde Iisaa Almasiihu bangi. ⁸ On nji'aay dum de odon njidi dum. On nji'ataa mo joonin, ammaa odon ngoondini mo. Dum hebbini on seyo manngo faltiingo haaleede.

⁹ Odon ceyorii noon sabo on keban ko kedidon ley goondinal, dum woni kisindam yonkiiji moodon.

¹⁰ Annabaa6e pilake faamude kabaaru kisindam dam, 6e yamtindii dow majjam faa woodi. Be cappake moyyere nde Laamdo fodii hokkude on ndeen. ¹¹ Ruuhu Almasiihu gonfo e ma6be oon anndinii 6e torraaji kewtotoodi Almasiihu e teddeengal jokkitoowal ngaal gilla wakkati majjum waraay. Annabaa6e been pilake faamude moy warata e ndey dum wadata. ¹² Ammaa Ruuhu oon hollii 6e ko 6e mbaajotoo duum wanaa ko'e ma6be 6e mbaajantonoo, wo onon 6e mbaajantoo. Joonin du, waajotoobe Kabaaru Lobbo njottinii on kabaaru oon dow baawde Ruuhu Ceniido yuurudo dow kammu. Fay maleyka'en ina njidi faamude kabaaru oon sanne.

Haala joonnde seniinde

¹³ Saabe majjum, pindinon hakkilooji mon faa cegilanodon golle, nangingitodon! Njowon jikke moodon fuu dow moyyere nde Laamdo hokkoyta on nyannde Iisaa Almasiihu bangowi ndeen. ¹⁴ Laatodon bi6be dwtaniibe Laamdo, taa njeccee e muuyde yonki de ngonnodon e muudum arandee deen. Ndeen, on andaano goonga. ¹⁵ Joonin kaa, laatee seniibe e huunde fuu ko ngadoton, hono no Laamdo noddudo on oon seniorii ni. ¹⁶ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Laatee seniibe, sabo miin du wo mi ceniido.»*

¹⁷ Odon noddira Laamdo Baaba moodon. Kanko woni carortoodo mono fuu e golle muudum, o burdintaa yimbe. Ndelle kulee mo ley ko ngadoton fuu, faa do mbeerka moodon haadi e adunaaru. ¹⁸ Odon anndi on kab6itaama e nguurndam mon 6olam dam tawrudon baabi-raabe moodon. Coottitaari ndimdindi on ndiin wanaa huunde timmoore hono cardi naa kanje. ¹⁹ Almasiihu wo laatiido jawgel ki66ungel, ngel walaa malal. Oon soottitiri on yiyyam muudum teddudam. ²⁰ Laamdo

* 1:16 Lewinkoo6e 11.44-45, 19.2.

suɓake Almasiihu gilla joyyinaay adunaaru, ammaa e cakitte jamaanuujii diin Laamdo ɓanginii mo saabe moodon. ²¹ Wo saabe makko ngoondinirdon Laamdo. Laamdo ummintinii mo e maayde de hokki mo teddeengal. Ndelle goondinal mon e jikke mon fuu ina njowii e Laamdo.

²² Dowtaare moodon goonga laamni berde moodon heba njidon sakiraaɓe mon goondinɓe, tawee naafikaaku fuu walaa. Ndelle njidunduree njinngu manngu dow berde laabude. ²³ Laamdo wadi aawdi e moodon de ndimtadon kesum. Aawdi ndiin wanaa timmoori, ndi timmataa abada. Kayri woni konngol Laamdo buurngol, duumiingol ngool. ²⁴ Sabo,

«Bii-Aadama wo hudo,
dawla muudum du wo pinndi.
Hudo yooran, pinndi du solan,

²⁵ ammaa konngol Joomiraado ngool
duumoto faa abada.»†
Konngol ngool woni Kabaaru Lobbo mo mbaajadon oon.

2

¹ Saabe majjum, njoppon ko boni fuu: jamba e naafikaaku e haasidaaku* e nyoore fuu. ² No cukaloy keccoy muuyirta kosam endi inniraaɓe muɓɓen ni, hono noon onon du haani muuyiron konngol Laamdo laabungol ngool, faa mawnon ley kisindam mon saabe maggol. ³ Sabo Binndi diin mbi'ii: «on meedii hinney Joomiraado.»†

Haala hayre wuurnde e haala yimɓe seniibe

⁴ Ngaree to Joomiraado. Kanko woni hayre wuurnde nde yimɓe calii. Ammaa Laamdo suɓake hayre nde, ina horsini nde. ⁵ Onon du odon nga'i hono no kaaye buurde nyiɓirteede suudu seniindu ni. Wo on almaami'en seniibe, waddanoobe

Laamdo sadakaaji teddinooji dum. Laamdo na jabira di saabe Iisaa Almasiihu. ⁶ Sabo Binndi diin mbi'ii: «Mi yowan hayre joyyinirde ley Siyona,

hayre suɓaande, horsunde.
Katin du goondindo nde fuu
semtintaake abada.»‡

⁷ Onon goondinɓe, hayre ndeen ina horsi e moodon. Ammaa ɓe ngoondinaay been, Binndi diin mbi'ii ɓe:

«Hayre nde nyiɓooɓe been calii ndeen,
wo kayre laatii hoore nyimngo
ngoon.§

⁸ Hayre ndeen na ferga yimɓe,
na saabanoo dum'en boɓɓaade.»*
Iɓe pergoo e mayre sabo ɓe calake rewude konngol ngool. Wo noon ɓe podoranaa.

⁹ De onon kaa, wo on lenyol cubaangol, wo on almaami'en golanooɓe Kaananke oon, wo on lenyol ceniingol, wo on yimɓe ɓe Laamdo suɓanii hoore muudum. O suɓake on faa kaalon kabaaru moyyuki makko, kanko noddudo on yuuwde e nimre warude e annoora makko kaayniido oon! ¹⁰ Arande on nganaano yimɓe Laamdo, de joonin wo on yimɓe muudum. On keɓaayno yurmeende makko, joonin kaa on keɓii.

Haala dowaanaade hooreeɓe

¹¹ Sakiraaɓe am horsuɓe, wo on hoɓɓe, yimɓe jananɓe ley adunaaru ndu. Saabe majjum, mido waa-joo on, mbodɗodon muuyde yonki, sabo wakkati fuu ide piloo halkude yonkiiji moodon. ¹² Ngadee needi hakkunde yimɓe ɓe ngoondinaay been. Si on ngadii noon fu, fay si ɓe peldi on ko boni, ɓe nji'an golleeji moodon lobbi, de ɓe teddina Laamdo nyannde ɓangani ɓe.

¹³ Njabanee kaanankooɓe been fuu saabe Joomiraado, gilla e kaananke burdo toowde, ¹⁴ faa e hooreeɓe nelaaɓe muudum. Sabo kaananke nelii ɓe faa jukkoo wadoobe ko boni, de yetta wadoobe ko woodi.

† 1:25 Esaaya 40.6-8. * 2:1 Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo heba. † 2:3 Jabuura 34.9. ‡ 2:6 Esaaya 28.16. § 2:7 Jabuura 118.22.

* 2:8 Esaaya 8.14.

¹⁵ Sabo ko woni muuyde Laamdo dey, muɓɓiron kundude fuuybe majjube e golleeji moodon lobbi. ¹⁶ On ndimɗinaama, ammaa kaybee taa ndimaaku moodon saabanoo on gollude ko boni. Ngorrɗon no maccube Laamdo ni. ¹⁷ Teddinee yimbe fuu, njidee sakiraaɓe goondinbe been, kulee Laamdo, teddinee kaananke mawdo oon.

Haala jokkude Iisaa Almasiihu

¹⁸ Maccube, dowtanee joomiraaɓe moodon, teddinon dum'en, wanaa joomiraaɓe moodon lobbube newiibe been tan, ammaa fay oonyiibe been du. ¹⁹ Sabo neddo mo toonyaaki, si torraama de munyiri saabe miilaade Laamdo fu, wadii ko woodi. ²⁰ Si tawii a toonyiido de munyudaa piide fu, teddeengal fuu walaa e majjum. Ammaa si on ngollii ko woodi de munyudon torraaji saabe duum fu, Laamdo ina yidi dum. ²¹ Dum Laamdo noddiri on, sabo Almasiihu torriraama saabe moodon. O hollii on laawol faa njokkon koyde makko. ²² Abada o luttaay, abada hunnduko makko du wurtinaay fewre. ²³ Nde ɓe njennunoo mo ndeen, o yennitaaki ɓe. Nde ɓe torrɗunoo mo ndeen, o yomnitaaki ɓe e haala. O hedorake ɓe Laamdo carortodo laabal oon. ²⁴ Almasiihu e hoore muudum rɗondorake hakkeji meeden e ɓanndu muudum dow leggal palaangal, faa maayanen hakkeji, mbuuranen fonnditaare. On ndannaama saabe barme makko. ²⁵ Arande, wo on baali majjudi, joonin kaa on ngartii to Duroowo kayboowo yonkiiji moodon.

3

Haala mboodirka hakkunde goriyo e deekiyo

¹ Hono noon onon rewbe du, dowtanee goriraaɓe moodon. Ndeen si wɓɓe maɓɓe nganaa jokkuba konngol Laamdo fu, golle mon ina waawi waylitinde ɓe, tawee fay haala wadaay. ² Be nji'an no ngorrudon e

laabal e yaage. ³ Taa nyaayo moodon laato nyaayo yi'eteengo: moorli, sodaade e ɓornaade kaddule njardude. ⁴ Tinnee e sodagol cuudiingol faa berde mon codoroo jam e heese, dum woni sodagol ngol timmataa. Ngool woni sodagol korsungol to Laamdo. ⁵ Arande, wo noon rewbe seniibe nyaayirannoo, yowube jikke muɓɓen e Laamdo been. Be njabanii goriraaɓe maɓɓe, ⁶ hono no Saaratu dowtoranii gorum Ibrahiima faa ina noddira dum joomum ni. Si on ngollii ko woodi de on accaay fay huunde hulɓina on fu, on laatake ɓiɓɓe makko, kanko Saaratu.

⁷ Onon worbe du, ko ngondoton e deekiraaɓe mon fu, paamon debbo fotaa e gorko semmbe. Teddinee ɓe sabo onon e maɓɓe fuu on kawtu moyyere, dum woni nguurndam ngoongalajam. Ngadiron noon, taa fay huunde hada du'aawuuji mon njaabeede.

Haala torreedee saabe laawol lobbol

⁸ Ko jokkiti dey, on fuu laatee hakkillo wooto, moyyunduron, njidunduron njinngu sakiraagu, njurmunduree, leeyinkinodon. ⁹ Taa njomnitodon ko boni, taa njennitee jennudo on. Ammaa mbarkinon joomum, sabo wo duum Laamdo noddiri on, faa hokka on barke. ¹⁰ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Jidudo heddoraade nguurndam lobbam
e nyalaade belde fuu,
nanngita demngal muudum e ko boni,
nangga hunnduko muudum e pene,

¹¹ woddo ko boni, wada ko moyyi,
filoo jam de tinnoo e majjam.

¹² Sabo Joomiraado ina ndaara fonnditiibe,
ina hettindoo du'aawuuji muɓɓen,
de na salanoo wadoobe ko boni been.»*

¹³ Dum le, moy wadata on ko boni si on tinnake e ko woodi? ¹⁴ Ammaa si

* 3:12 Jabuura 34.13-17.

tawii on torraama saabe fonnditaare fu, barke na woodani on. Taa kulee yimbe been, taa hakillooji moodon mbemboo. ¹⁵ Teddinee Almasiihu e berde moodon: wo o ceniido, wo o Joomiraado meeden. Wakkati fuu, tawa odon cegilanii jaabaade neddo fuu yamudo on sabaabu jikke mo ngondon e muudum oon. ¹⁶ Njaaborodon be heese e yaage, tawee walaa fuu ko berde moodon peldata on. Ndeen yimbe buykooobe golleeji moodon lobbi saabe Almasiihu been cemtan dow majjum.

¹⁷ Torreede e ley golleeji lobbi, si tawii wo dum muuyde Laamdo, buri torreede e ley golleeji bondi. ¹⁸ Sabo Iisaa Almasiihu e hoore muudum maayii saabe hakkeoji yimbe jamaanuujii fuu nde wootere faa abada. Ponnditiido oon maayanii be ponnditaaki been, faa o yaara en to Laamdo. Fodde banndu, wo o baraado, de o ummitiido e Ruuhu. ¹⁹ Wo e baawde Ruuhu oon du Iisaa yaari waajowii yonkijii uddaadi ley kasu. ²⁰ Yonkijii diin luttii Laamdo e jamaanu Nuuhu. Tawi Laamdo munyanii di sanne, nde Nuuhu sehannoo laana muudum mawka kaan ndeen. Yimbe seeda naati de kisi e ndiyam daam, njeetato tan. ²¹ Dum fuu dum wadii faa dum holla lootagal batisima gilla waraay. E ley maggal on kisi saabe ummitagol Iisaa Almasiihu. Lootagal batisima ngaal wanaa ittude tuundi banndu, ammaa wo amaana mo neddo nanngidi e Laamdo e bernde laabunde. ²² O yeentowii dow kammu, imo joodii gere nyaamo Laamdo. Imo laamii maleyka'en e kaanankooobe e jogiibe baawde fuu.

4

Haala nguurndam kesam

¹ Almasiihu yarii torra ley banndu muudum. Ndelle onon du kooyon anniya hono no makko ni, cegilanodon torra. Sabo si neddo torraama ley banndu fu, seedii e hakkeoji. ² Ndeen selan jokkude muuyde terde, de

jokka muuyde Laamdo haddi nguurndam muudum fuu. ³ Nguurndam moodon paltiadam daam heyii on, on ngadiino ko yimbe be anndaa Laamdo been njidi fuu. On mbuurdii e rafi semto e muuyde terde e sulagol e fijirde bonnde e yarngo bonngo e dewal tooruujii nyiddiniingal. ⁴ Ko celudon tawdeede e mabbe e ley golleeji cementiniidi cattudi duum haaynake be sanne, duum wadi de iibe mbonkoo on. ⁵ Ammaa be ndaroyto yeeso Laamdo, cegilaniido saraade wuurbe e maaybe fuu oon. ⁶ Dum wadi de fay maaybe been kaalanaa Kabaaru Lobbo oon. Ndeen, fay si be caraa sariya maayde hono no yimbe fuu, be mbuuran ley ruuhu hono no Laamdo wuurdi ni.

⁷ Timmoode huunde fuu badake. Ndelle, kakkilon, nanngitodon, faa keddodon e du'aare. ⁸ Ko artii dum fuu, njidunduron sanne, sabo njinngu na sudda hakkeoji keewdi. ⁹ Mono fuu jaba weeraneede tawee on njormaaki dow majjum.

¹⁰ Mono e moodon fuu hebii dokke feere feere. Ngolliron dokke deen faa nafon wobbe, hono no kawjotoodo lobbo, kalfinaado moyyere Laamdo heewnde sifa. ¹¹ Kaaloowo ley kawrital fuu, ina haani haalude haalaaji Laamdo. Golloowo fuu, ina haani gollirde semmbe mo Laamdo hokki dum oon. Dum fuu wo faa Laamdo teddinee e ley huunde fuu, teddiniree saabe Iisaa Almasiihu. Wo teddeengal e baawde ngoodan Iisaa Almasiihu faa abada abadin! Aamiina.

Haala seyaade ley torraaji

¹² Sakiraaabe am horsube, taa torra ndaartindotoodo on naawdo hono no yiite oon haaynoo on, hono wo dum huunde nde haanaa laataade. ¹³ Ammaa ceyee sabo ko kawtudon e Iisaa Almasiihu torraaji joonin duum, faa ceyodon sanne ley ilinaali nde teddeengal makko bangi.

¹⁴ Si on kuyfinaama saabe innde Almasiihu, barke na woodani on. Sabo Ruuhu tedduudo, dum woni Ruuhu Laamdo, ina woni dow moodon.

15 Taa fay gooto moodon torree saabe wadii war-hoore maa wujjii maa wadii ko boni maa naatii ko walanaa dum. 16 Ammaa si gooto moodon torraama saabe wo Almasiyankeejo fu,* taa semtira dum, njettee Laamdo saabe innde ndeen.

17 Joonin wakkati mo Laamdo fuddata saraade yimbe yottake. To yimbe rewoobe mo been o fuddirta. Si sariya oon fuddirii en enen, noy timmirta e dow be njokkaay Kabaaru Laamdo Lobbo been? 18 Binndi diin mbi'ii:

«Si hisinde fonnditiibe tiidii,
dume hewtotoo yeddube

Laamdo e luttube?»†

19 Ndelle si wo nii dum worri, neddo fuu torraado ley muuyde Laamdo halfina hoorem e Tagudo koolniido oon, heddo e wadude ko woodi.

5

Haala waaju yaade to mawbe

1 Mido waajoo mawbe wondube e moodon been dum do, sabo miin du mi mawdo, mi seedakeno torraaji Iisaa Almasiihu, mi tawdete e teddeengal banginoyteengal ngaal du. 2 Nduron coggal ngal Laamdo halfini on ngaal. Kaybon ngal. Taa ndurdon ngal tilay, ammaa ndurdon ngal yardaamuye no Laamdo yidiri ni. Taa ndurdon ngal faa kebon kaalisi tan, ndurdon ngal e semmbe berde mon. 3 Taa ndooldee coggal ngal Laamdo halfini on ngaal, ammaa ngadon alhaali lobbo e maggal faa ngal jokka. 4 Ndeen si Duroowo mawdo oon bangowii, on keban kufune teddeengal mo bonataa abada.

5 Hono noon onon jokolbe, njabee yamiroore mawbe. On fuu, ngondon e leeyinkinaare hakkunde moodon, sabo Binndi diin mbi'ii:

«Laamdo na salanoo mawninkiniibe,
de na hokka leeyinkiniibe moyyere.»*

6 Ndelle, leeyinkinane Laamdo jom semmbe oon, faa toowna on si wakkati cubaado oon yottake.

7 Paddee kabbu-ko'uujii moodon diin fuu yeeso Laamdo, sabo imo hakkilani on.

8 Ndeentee, kakkilon! Sabo ganyo moodon Ibiliisa ina wada yaha-warta hono no laddeeru yolbundu ni, ina filoo mo nyaama. 9 Kabdon e mayru, tinnodon e goondinal moodon, sabo odon anndi sakiraaabe moodon sankiitiibe e adunaaru ndu been, kam'en du ina ngondi e torraaji diin.

10 Nde torradon faa booyti seeda fu, Laamdo jom hinney fuu, noddudo en faa ngonden e teddeengal muudum duumiingal ley kawtal Iisaa Almasiihu, kam hi66inta on. Kam darnaata on, sellina berde mon, tabintina on. 11 Wo baawde ngoodan mo faa abada! Aamiina.

Baynundural

12 Silas mo tiigoriimi wo sakiike koolniido walli kam winndande on bataaki nda66i ki, faa mi sellina berde mon, mi hokka on tannyoral: kabaaru mo mbinndumi oon wo hinney Laamdo goongaajo. Keddodee e majjum!

13 Kawrital goondinbe gonngal Baabiila, ngal Laamdo subii no suborii on ni, ingal jowta on. Marku biyam oon du ina jowta on. 14 Njowtunduron jowtaali gondudi e njinngu.

Jam wonda e moodon, onon hawtube e Iisaa Almasiihu been fuu.

* 4:16 Almasiyankeejo ina fiirta jokkudo Almasiihu. † 4:18 Banndi 11.31. * 5:5 Banndi 3.34.

Bataaki Piyeer dīdābi

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Simon Piyeer. Mi maccudo Iisaa Almasiihu, mi nulaado muudum. Mido jowta on, onon hebuḅe goondinal korsungal hono ngal amin ngaal saabe fonnditaare Iisaa Almasiihu, Laamdo meeden kisinoowo en oon. ² Laamdo hebbin on moyyere e jam e ley ko anndudon mo duum, e ko anndudon Joomiraado meeden Iisaa duum.

No goondinḅe kaaniri wuurdude e kulol Laamdo

³ E baawde Joomiraado kebirden huunde fuu ko kaajaden, faa mbu-urden e kulol Laamdo. En kebirii dum saabe ko annduden Laamdo, noddirdo en teddeengal muudum e moyyuki muudum oon. ⁴ E ley teddeengal makko e moyyuki makko o hokkii en amaanaaji korsudi, mawdi sanne. O wadani on di faa ndadon bonanda kalkoowo mo muuyde bonde ndimi gondo e adunaaru ndu, de kawton e Laamdo alhaali. ⁵ Saabe duum, tinnodon faa wooda, beydon e dow goondinal moodon ngaal moyyuki, e dow moyyuki kiin anndal, ⁶ e dow anndal ngaal nanngitaare, e dow nanngitaare ndeen munyal, e dow munyal ngaal kulol Laamdo, ⁷ e dow kulol Laamdo ngool yidugol sakiraaḅe, e dow yidugol sakiraaḅe ngool, njinngu kuuḅungu. ⁸ Si sifaaji lobbi di ina ngoni e moodon, woodi na beydoo, di kadan on laataade waatuḅe berde ḅe nafataa e ley anndugol moodon Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁹ Sabo neddo fuu mo sifaaji diin ngalaa e muudum wo bumdo naa pamduḅo jiide, sabo yeggitii Laamdo laaḅinii dum e hakkeejii muudum paltiidi diin.

¹⁰ Ndelle sakiraaḅe, onon kaa, tinnoree no mbaawrudon fuu e tabintinde noddaango ngo Laamdo noddi on to muudum ngoon, e ko o subii on duum du. Sabo si on

ngadii dum on pergataako abada! ¹¹ Hono nii Laamdo jabḅortoo on e teddeengal manngal de naaton laamu Joomiraado men Iisaa Almasiihu kisinoowo en nduumiingu.

¹² Ndelle, fay si tawi odon anndi kulle deen, odon keddii e goonga mo keḅudon oon, mi miccintinan on de wakkati fuu. ¹³ Mi yi'ii ina tilsi mi findina hakkillooji moodon faa micc-itodon dum si mido heddii mido foofa. ¹⁴ Sabo mido anndi mi ḅooyataa e adunaaru katin, dow no Joomiraado men Iisaa Almasiihu holliri kam ni. ¹⁵ Ndelle mi wadan ko mbaawumi fuu, faa si mi dillii adunaaru fu, odon mbaawa miccitaade kulle deen wakkati fuu.

No haala annabaabe dow Almasiihu tabitiri

¹⁶ Nde min anndinnoo on garol Joomiraado men Iisaa Almasiihu e baawde muudum ndeen, min njokkaay fillaaji nyeenyudi. Gite amin jaati min njiiri manngu makko! ¹⁷ Laamdo Baabiiwo hokkii mo teddeengal e darja. Wakkati oon daande Laamdo jom darja mawdo oon hewtii mo, de wi'i: «O wo Biyam mo korsinmi, mo ceyortoomi.» ¹⁸ Daande ndeen yuuri dow kammu. Minen e ko'e amin, min nanii nde, sabo wakkati oon miden ngondi e makko dow waamnde seniinde toon.

¹⁹ Dum fuu beydani min katin tannyorde ko annabaabe ḅeen kaal-noo duum. Ndelle sanaa ngatton hakkillooji moodon e dow majjum, sabo haalaaji maḅḅe ina nga'i hono lampal jaynoawal ley nimre, faa pooyngol yayna, de hoodere fajiri jalba ley berde moodon.* ²⁰ Aranel fuu, paamon ko winndaa ley dewte annabaabe duum fuu yuuraay e ko'e muḅḅen. ²¹ Sabo fay nde wootere konngol annabaabe yuuraay e muuyde bii-Aadama, ammaa wo Ruuhu Ceniido wadi de annabaabe ḅeen kaalti konngol yuurungol to Laamdo ngool.

* **1:19** Hoodere fajiri ndeen woni Almasiihu, jaynoowo ley berde goondinḅe dum. Ndaaree Holleede Yuhanna 22.16.

2

Haala annabaabe fewreebe e halkere mubben (Yahuuda 4-13)

¹ No annabaabe fewreebe ngorrunoo e ley lenyol Israa'iila ngool ni, hono noon waajotoobe fewreebe ngorroyta e ley moodon. Be corran e ley moodon jannde fewreere halkoore. Be njeddan fay Joomii 6e coodudo 6e oon. Hono noon 6e poodiranta ko'e ma6be halkere yaawunde. ² Heew6e njokkan e rafi semto ma6be ngoon. Saabe ma6be laawol goonga ngool mbonkete. ³ Eelgal* ma6be waddanan 6e haalde pene faa 6e luumtoroo on. Ammaa jukkungo ma6be saraama 6ooyii, halkere ma6be ina doomi 6e.

⁴ Miccitodon, Laamdo accaay maleyka'en luttunoo6e been. Ko o wadi dey, o geyyirii 6e callali, o faddi 6e ley nimre jahannama faa nyannde darngal. ⁵ Miccitodon du, o accaay adunaaru arandeeru nduun. Ko o wadi dey, o reenii Nuuhu baajotoodo fonnditaare oon e yim6e njeddo wo6be, de o wayli ilam tuufaandu faa halki adunaaru yeddundu mo nduun. ⁶ Laamdo sarii gure didi Sodoma e Gomoora. O halkirii dum'en yiite faa laatii ndoondi, faa de laatanoo yeddoobe mo waroobe fuu maande ko hewtata dum'en. ⁷ E ley majjum, o dannii Luudu ponnditiido oon. Bernde muudum metti saabe golleeji bon6e been cementiniidi. ⁸ Wo o kodudo hakkunde bon6e been, o ponnditiido. Bernde makko laa6unde ndeen ina metta nyalooma pindo fuu saabe golleeji ma6be bondi di o yi'ata e di o nanata.

⁹ Dum fuu ina holla Joomiraado ina waawi reenude dwtanii6e dum been e ndaartindooje, ina waawi katin resande oonyi6e been jukkungo faa nyannde darngal, ¹⁰ sakko doggoobe caggal muuyde terde tuunde,

huyfin6e hoorewaaku Joomiraado been.

Waajotoobe fewreebe been cementataa, ina mawnitoo, 6e kulataa mbonkaade teddu6e won6e dow kammu. ¹¹ Ammaa maleyka'en ina 6uri 6e semmbe e baawde, de fay e noon mbonkataako teddu6e been faa kiitoo dum'en yeeso Joomiraado. ¹² De yim6e been kaa, i6e nanndi hono daabaaji ladde di ngalaa hakkillo, jokkooji taguuji mubben, dimiraadi faa nanngree, mbaree. I6e mbonkoo ko 6e anndaa. Laamdo halkiran 6e hono no daabaaji ladde diin kalkirtee ni. ¹³ Be torrii wo6be, woodi kam6e du 6e keban torra faa laatoo njobdi ma6be. I6e ceyoroo muuyde terde ma6be bonde fay ley nyalooma. Si 6e njooddake e moodon e ley kawrital nyaamdu, i6e ceyoroo jamba ma6be. I6e laatani on gacce e laru†. ¹⁴ Be tampataa yeewude rew6e wo6be, 6e celataa wadude junuuba. Mo goondinal muudum walaa semmbe fuu, 6e nanngiran dum e eytooje. Berde ma6be wo boowde eelgal. Wo 6e bi6be hudaabe. ¹⁵ Be celi laawol ponnditiingol ngool, 6e majjii saabe ko 6e njokki laawol Balaama‡ 6ii Bosora, jidudo yobeede faa wada ko boni. ¹⁶ Ammaa annabaajo oon felaama dow hakke muudum, sabo araawa mum haaldii e muudum e daande neddo de hadi dum wadude puuyndam.

¹⁷ Waajotoobe fewreebe been wo bulli di ngalaa ndiyam, wo 6e duule de henndu soggata, nimre 6urnde fuu ni66ude 6e ndesanaa. ¹⁸ I6e piloo jarribaade yim6e e dow haalaaji mawdi 6oli. I6e nawtoroo muuyde terde cementiniide faa 6e eyta yaltube ko 6ooyaay hakkunde majju6e. ¹⁹ I6e aadanoo dum'en ndimaaku, tawee kam6e e ko'e ma6be, wo 6e maccu6e bonanda. Sabo mono fuu wo maccudo ko jaalii dum. ²⁰ Ina waawi taweede 6e ndadirii

* **2:3** Maanaa eelgal do wanaa njaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa. † **2:13** Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake. ‡ **2:15** Balaama janngini kaananke wuro wi'eteengo Mowap oon jarribaade Israa'ilankoo6e faa 6e naata ley jeenu e dewal tooruuji.

e tuundi adunaaru saabe anndude Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon. Ammaa si 6e njeccake e mayri katin faa ndi jaalii 6e fu, cakitte ma66e 6uran arane ma66e bonde. ²¹ Si 6e anndaano laawol fonnditaare ngool faa'e fu, duum 6uri ko 6e anndi ngol faa woodi de 6e tottitii yamiroore seniinde nde 6e kebunoo. ²² Ko hewti 6e duum laamnii bannadol ngol: «Rawaandu nyaamtan tuure muudum.» Wi'aama katin: «Ngiroowu lootaangu talloto e loope.»

3

Haala gartol Joomiraado

¹ Sakiraa6e am horsu6e, 6ataaki ki woni dida6i ki mbinndanammi on. E ley didi diin fuu, mido filoo miccinde on kabaaru o, faa hakkillooji moodon beydoo miilaade ko laa6i. ² Mido yidi miccinde on haalaaji di annabaabe seniibe kaalnoo arande, kam e yamiroore Joomiraado meeden kisinoowo en nde nulaabe mon njanngini on. ³ Artee anndude dum do: e balde cakitotoode deen, jalnortoo6e yim6e jokku6e muuyde terde mu66en ngarowan. Be njalnorto on, ⁴ 6e mbi'a: «Noy amaana gartol makko oon laatorii? Sabo gilla maamiraa6e men maayi faa joonin, huunde fuu ina worri e alhaali muudum hono no worrunoo gilla e fuddoode adunaaru ni.» ⁵ I6e anniyii yeggitinde Laamdo tagirii kammu e leydi fuu konngol muudum. Illa ko 6ooyi o tagirii leydi ndi ndiyam, ndi yaltii ley ndiyam. ⁶ Katin du, Laamdo halkirii adunaaru ndu ndiyam nde wadunoo ilam tuufaandu. ⁷ Wo e konngol makko ngool du, kammu e leydi do ngonden e muudum joonin ndesanaama yiite faa nyannde darngal. Wakkati oon yeddu6e Laamdo been kalkete.

⁸ Sakiraa6e am horsu6e, taa njeggiton goonga gooto o: to Joomiraado, nyalooma gooto ina wa'i hono no duubi ujunere ni, de duubi ujunere du ina nga'ani mo hono no nyalooma

gooto ni.* ⁹ Joomiraado hanndintaa tabintinde amaana muudum no yim6e wo66e miilortoo ni. Wo o munyando on tan, sabo o yidaa fay gooto halka. Ko o yidi dey, yim6e fuu ngarta to makko, tuuba. ¹⁰ Ammaa nyannde gartol Joomiraado ndeen juhan en hono no gujjo juhirta ni. Wakkati oon, kammu o timmiran sawtu mawdo. Kulle kammunkooje fuu kalkan ley yiite. Leydi ndi e golleeji gondi e muudum fuu banginte, caree.

¹¹ Ndelle si tawii dum fuu hono noon dum halkirta, ina tilsi njokkon laawol ceniingol, mbuurdon e kulol Laamdo! ¹² Ina tilsi laatodon hedii6e nyalaande Laamdo ndeen, laatodon filotoo6e nde wara law! Nyannde ndeen, kammu hu66an halka, kulle kammunkooje fuu taayan ley yiite. ¹³ Ammaa eden kedii ko Laamdo aadii: kammu keso e leydi keyri do fonnditaare tawetee.†

¹⁴ Ndelle, sakiraa6e am horsu6e, e ley ko kedidon kulle deen duum, tinnee faa Joomiraado tawa on e jam, tawa on ngalaa tuundi, on ngalaa laru. ¹⁵ Paamon munyal Joomiraado meeden ngaal ina hokka on laawol hebude kisindam. Noon sakiike meeden Pool korsudo oon winndirani on, no Laamdo hokkiri mo hakkilantaaku ni. ¹⁶ Ley 6ataakiji makko diin fuu, imo winndira hono nii dow haala kaan. Bataakiji makko diin ina njogii haalaaji di maanaa mu66en tiidi faamude, di yim6e famdu6e jannde e 6e ngalaa semmbe ley goondinal mbaylitata maanaa muudum. Wo hono noon du 6e ngadirta e nokkuuje godde ley Binndi diin. Be ngaddanan ko'e ma66e halkere.

¹⁷ Ammaa onon sakiraa6e am horsu6e, sabo on kumpitaama dum gilla joonin, ndeentee taa bon6e been njaara on e majjere mu66en de ceedon e semmbe mon ley goondinal. ¹⁸ Mawnon e anndude Joomiraado men Iisaa Almasiihu kisinoowo en, mawnon e moyyuki muudum.

* **3:8** Jabuura 90.4. † **3:13** Esaaya 65.17, 66.22, Holleede Yuhanna 21.1.

Teddeengal woodan mo gilla joonin
faa abada! Aamiina.

2

Bataaki Yuhanna arandeehi

Haala Konngol kokkoowol yimbe nguurndam

¹ Miden mbinndana on e dow gondo gilla fuddoode oon. Min nanii haala makko, min njiirii mo gite amin, min taykake mo, min meemirii mo juude amin. Kanko woni Konngol kokkoowol nguurndam.*

² Nguurndam daam banginaama, min nji'ii dam, miden ceedoo haala majjam. Nguurndam nduumiidam ngondam do Baabiiwo dam min banginanaa, wo dam min kaalanta on haala muudum. ³ Ndelle, ko min nji'i e ko min nani duum min kaalanta on onon du, faa kawton e amin e ley kawtal Baabiiwo e Biyum Iisaa Almasiihu. ⁴ Dum min mbinndanta on, faa seyo meeden hibba.

Haala wuurude ley annoora

⁵ Inan kabaaru mo min narri Almasiihu, mo min kaalanta on haala muudum oon: Laamdo wo annoora, nimre fuu walaa e muudum. ⁶ Si en mbi'ii en kawtu e makko, de tawee e nimre ngonden, en penii, goonga walaa e golle meeden. ⁷ Ammaa si e annoora mbuurden hono no o worri e annoora kanko e hoore makko ni fu, ndeen eden ngoodi kawtal hakkunde meeden. Katin du yiyam Biyiiko Iisaa na laabina en e hakkeji fuu.

⁸ Si en mbi'ii en ngalaa hakkeji, en kiilii ko'e meeden, en ngalaa e goonga. ⁹ Ammaa si en kaaltanii Laamdo hakkeji men, o yaafoto en, o laabina en e hakkeji fuu. Sabo kanko, wo o koolniido, ponnditiido. ¹⁰ Si en mbi'ii en ngadaay hakke, en ngadii Laamdo wo penoowo, konngol makko du naataay e meeden.

* **1:1** Ayaare nde ina haala kabaaru Iisaa Almasiihu. Ndaaree Linjiila mo Yuhanna 1.1-18.

* **2:2** Haala kirsamaari kaan, e geresankoore ina waawi hollude kirsamaari ittoori hakke, ittoori nganyaandi hakkunde yimbe e Laamdo du. † **2:7** Yamiroore ndeen wo yidundurde.

No Almasiihu laatorii ballo meeden

¹ Bikkoy am, mi winndanii on dum faa taa ngadon hakke. Ammaa si goddo wadii hakke, eden ngoodi curoowo to Baabiiwo, oon woni Iisaa Almasiihu ponnditiido oon. ² Kanko laatii kirsamaari ittoori hakkeji* meeden. Wanaa hakkeji meeden enen tan, de wo hakkeji yimbe adunaaru fuu.

Haala yidundurde

³ Ko hollata en eden anndi Laamdo dey, wo haybude jamirooje muudum.

⁴ Biido «mido anndi mo» tawa haybataa jamirooje makko, joomum wo penoowo, walaa e goonga. ⁵ Ammaa kaybudo konngol Laamdo ngool, njingu Laamdo ina hibbi e muudum jaati. Nii annditirten eden ngoni e makko. ⁶ Biido ina woni e makko, ina haani wuurda no Almasiihu wuurdunoo ni.

⁷ SakiraaBe am horsuBe, ko ngonumi mido winndana on duum wanaa yamiroore heyre. Wo yamiroore booynde nde keBdon gilla arande. Yamiroore booynde ndeen woni konngol ngol nandon ngool.† ⁸ Dum e taweede fuu, yamiroore booynde nde mbinndanammi on ndeen, wo nde heyre du. Goonga mayre ina banga e Almasiihu, ina banga e moodon, onon du. Sabo nimre ina timma, annoora goongaajo oon du ina yayna illa joonin. ⁹ Biido e annoora woni, tawi ina wanyi sakiike muudum fu, e nimre woni faa hannden. ¹⁰ Jiddo sakiike muudum e annoora woni, walaa ko fergata dum. ¹¹ Banyudo sakiike muudum e nimre woni, ina yaada e nimre. O anndaa to o yahata sabo nimre wumnii mo.

¹² Sukaabe, mido winndana on sabo hakkeji moodon njaaforaama saabe Almasiihu.

¹³ BaabiraaBe, mido winndana on

sabo oḍon anndi Gondo gilla e fuddoode oon.
 Jokolbe, mido winndana on
 sabo on njaalake Ibiliisa bonḍo oon.
¹⁴ Sukaabe, ko mbinndanammi on dey,
 sabo oḍon anndi Baabiiwo.
 Baabiraaḍe, ko mbinndanammi on dey,
 sabo oḍon anndi Gondo gilla e fuddoode oon.
 Jokolbe, ko mbinndanammi on dey,
 sabo oḍon njogii semmbe,
 konngol Laamḍo ngool ina woni e moodon,
 katin du on njaalake Bonḍo oon.

Haala reentaade e adunaaru

¹⁵ Taa njidee adunaaru ndu e ko woni e mayru fuu. Sabo jiddo adunaaru fu, njinngu Baabiiwo walaa e muuḍum. ¹⁶ Sabo ko woni e adunaaru wo muuyde terde e muuyde yitere e mantoraade dow jawdi. Dum fuu jeyaaka e Baabiiwo. Wo e adunaaru dum jeyaa. ¹⁷ Adunaaru e muuyooji muuḍum fuu na timma, ammaa gadoowo muuyde Laamḍo duumoto faa abada.

Tindingo dow waybe Almasiihu

¹⁸ Sukaabe am, timmoode adunaaru ndu ḡadake. On nanii ganyo-Almasiihu waran. Haya, joonin waybe-Almasiihu heewbe ngari. Dum anndirden timmoode ndeen. ¹⁹ Be njaltii hakkunde meeden, ammaa be njeyaakano e meeden. Sabo kambe, sini e meeden be njeyanoo, be keddodotono e meeden. De dum na holla kambe be fuu be njeyaakano e meeden. ²⁰ Onon kaa, Ceniido hokkii on Ruuhu Laamḍo paaminoowo on goonga, ndelle on fuu oḍon anndi goonga. ²¹ Mido winndana on wanaa saabe on anndaa goonga, ammaa wo saabe oḍon anndi goonga. Katin du oḍon anndi fewre fuu walaa e goonga. ²² Ndelle, moy woni penoowo? Jeddudo Iisaa wo Almasiihu, kam woni penoowo.† Jeddudo Baabiiwo

e Bajjo oon fuu wo ganyo-Almasiihu. ²³ Sabo jeddudo Bajjo oon jeydaaka e Baabiiwo. De mo semtaay inndude Bajjo oon fuu, ina jeyda e Baabiiwo. ²⁴ Woodi onon le, tinnee e ko nandon gilla arande duum. Haala ka nandon gilla arande kaan, si ka woni e moodon fu, onon du on ngonan e Bajjo oon, on ngonan e Baabiiwo oon du. ²⁵ Woodi du, ko Almasiihu aadanii en duum wo nguurdam nduumiidam.

²⁶ Mi winndanii on dum dow yimbe majjinoobe on. ²⁷ De onon kaa, Ruuhu paaminoowo on goonga mo o hokki on oon, ina woni e moodon, hewtaay ko njannginedon. Sabo Ruuhu oon jannginta on huunde fuu. Wo goonga o jannginta on, wanaa fewre. Ndelle, ngonee e Almasiihu hono no Ruuhu muuḍum oon jannginiri on ni.

No laatoriden biḡbe Laamḍo

²⁸ Joonin sukaaḍe am, keddee, ngonee e Almasiihu, faa ndaroden yeeso makko tawa eden ngoodi hoolaare, taa cemten nyannde gartol makko. ²⁹ Si on anndii Almasiihu wo ponnditiido, tannyoree du golloowo ko fonnditii fuu wo ḡinngel Laamḍo.

3

¹ Ndaaree no Laamḍo Baabiiwo foti yidirde en, faa noddirii en ḡiḡbe muuḍum. Wo en ḡiḡbe muuḍum jaati. Ko hadi adunaaru ndu anndude en dey, ndu anndaa Baabiiwo. ² Sakiraaḍe am horsuḡe, joonin wo en ḡiḡbe Laamḍo. Ko laatoytoden duum, ḡanginaaka tafon. De eden anndi nde Almasiihu ḡangowi fu, en nanndan e muuḍum, sabo en nji'an mo kanko e hoore makko no o worri. ³ Dekudo jikke muuḍum dow makko fuu, laabiniran hoore muuḍum no Almasiihu laaḡiri ni.

⁴ Golludo ko boni fuu, luttii jamirooje Laamḍo. Sabo gollude ko boni wo luttude jamirooje. ⁵ Oḍon anndi Almasiihu ḡangirii faa itta hakkeji. Kam kaa, hakkeji ngalaa

† 2:22 Si neddo yeddii Iisaa wo Almasiihu, yeddii wo kaananke, yeddii wo kisinoowo du.

e muudum. ⁶ Gondo e makko fuu, heddataako ley hakkeoji. Keddiido ley hakke fuu, yi'aay mo, anndaa mo.

⁷ Sukaabe am, taa fay gooto majjina on! Golloowo ko fonnditii wo ponnditiido, hono no Almasiihu worri wo ponnditiido ni. ⁸ Kaa luttoowo wo neddo Ibiliisa, sabo Ibiliisa wo luttoowo gilla e fuddoode. Saabe majjum Bii Laamdo oon wardi faa halka golle Ibiliisa. ⁹ Laatiido bii Laamdo fuu heddataako e luttude, sabo aawdi Laamdo ina woni e muudum. Joomum waawaa heddaade e luttude, sabo wo bii Laamdo. ¹⁰ Inan ko hollata biibe Laamdo e biibe Ibiliisa: mo gollataa ko fonnditii fuu, wanaa neddo Laamdo. Mo yidaa sakiraabe muudum du, hono noon worri.

Haala njinngu

¹¹ Inan kabaaru mo nandon gilla arande oon: njidunduren. ¹² En kaanaa wa'ude hono Kayinu jokkudo Ibiliisa bondo, barudo minyum oon. Dume wadi de o wari dum? O wardii dum saabe golleeji makko wo bondi, de golleeji minyiiko diin kaa wo lobbi. ¹³ Ndelle sakiraabe, ko adunaaru ndu wanyi on duum, taa dum haaynoo on. ¹⁴ Ko njiduden sakiraabe meeden duum hollii en en njaalake maayde, en naatii e nguurndam. Mo yidaa sakiike muudum fuu, heddaake wo maaydo. ¹⁵ Neddo fuu banyudo sakiike muudum na wada war-hoore. Odon anndi nguurndam nduumiidam walanaa gadoowo war-hoore.

¹⁶ Inan no anndirten ko woni njinngu: Almasiihu hokkitirii yonki muudum saabe meeden. Ndelle enen du, eden njeji hokkitirde yonkiiji meeden saabe sakiraabe men. ¹⁷ Si jogiido jawdi yi'ii sakiike muudum na billii de yurmaaki dum, noy njinngu Laamdo waawri wonirde e muudum? ¹⁸ Sukaabe am, taa njinngu meeden laatoo haala bola tan, ammaa njidiren golle e goonga. ¹⁹⁻²⁰ Nii anndirten wo e goonga ngonden. Nii du, si berde men pelii en fu, en mbaaltinan de yeeso Laamdo,

sabo Laamdo buri de manngu, kanko woni anndudo huunde fuu.

²¹ Ndelle sakiraabe am horsube, sini berde meeden pelaay en, en tawdete e hoolaare daraade yeeso Laamdo. ²² O hokkan en ko nyaagiden mo fuu, sabo en kaybii jamirooje makko, eden ngada ko weli mo. ²³ Yamiroore makko wo goondinde Iisaa Almasiihu Biyiiko oon, e yidundurde hono no o yamiri en ni. ²⁴ Kayboowo jamirooje Laamdo fuu, ina woni e Laamdo, Laamdo du ina woni e muudum. Ruuhu mo o hokki en oon, kam anndinta en imo woni e meeden.

4

Haala Ruuhu goonga e ruuhu majjere

¹ Sakiraabe am horsube, waajotoobe wi'ooobe Ruuhu Laamdo ina woni e muuben, taa ngoondinee dum'en fuu, ammaa koron 6e yalla Ruuhu Laamdo jaati woni e maabe naa wanaa. Sabo annabaabe fewreebe heewbe caakake e adunaaru ndu. ² Inan no paamirton Ruuhu Laamdo ina woni e goddo: jabudo Iisaa Almasiihu warii laatake neddo fuu, Ruuhu Laamdo ina woni e muudum. ³ Ammaa jeddudo Iisaa fuu, Ruuhu Laamdo walaa e muudum. Wo e ganyo-Almasiihu yuuri. Ganyo mo nandon ina wara oon ina woni ley adunaaru gilla joonin. ⁴ Sukaabe am, onon le, wo on yimbe Laamdo, on njaalake annabaabe fewreebe been. Sabo Ruuhu Laamdo gondo e moodon oon buri gondo e adunaaru oon semmbe. ⁵ Annabaabe fewreebe been wo adunankoobe. Saabe majjum wo haalaaji adunaaru 6e kaalata, adunaaru ndu ina hettindanoo 6e. ⁶ Enen le, wo en yimbe Laamdo, anndudo Laamdo fuu hettinanto en. Mo wanaa neddo Laamdo hettindantaako en. Nii cenndirten Ruuhu goonga e ruuhu majjere.

Haala njinngu Laamdo

⁷ Sakiraabe am horsube, njidunduren, sabo njinngu e Laamdo yuuri. Mo njinngu woni e muudum fuu wo

6ii Laamdo, ina anndi Laamdo.
 8 Mo njinngu walaa e muudum oon
 anndaa Laamdo, sabo Laamdo wo
 njinngu. 9 Inan no Laamdo bangirani
 en njinngu muudum: o nuli Biyiiko
 Bajjo ley adunaaru ndu faa kebiiren
 nguurndam saabe muudum.

10 Wanaa ko njidufen Laamdo
 duum anndinta en njinngu. Ko annd-
 inta en njinngu dey, wo ko Laamdo
 yidi en. O nuli Biyiiko faa hokkitira
 yonki muudum faa hakkeji meeden
 njaafee. 11 Sakiraa6e am horsu6e,
 ko Laamdo yidiri en nii duum, enen
 du, eden njeyi yidundurde. 12 Fay
 gooto yi'aay Laamdo abada. Si en
 njidundurii fu, Laamdo ina woni e
 meeden, katin du njinngu muudum
 hi66ii e meeden.

13 Noy paamirten eden ngoni
 e makko, kanko du imo woni e
 meeden? Wo ko o hokki en Ruuhu
 makko duum paamirten. 14 Minen e
 ko'e amin, min nji'ii Bajjo oon, miden
 ceedoo Baabiiwo oon nuli mo faa
 o hisina adunaaru ndu. 15 Jabudo
 Iisaa wo Bii Laamdo fuu, Laamdo
 wonan e muudum, kam du wonan
 e Laamdo. 16 Enen du, eden anndi
 njinngu ngu Laamdo yidi en, en
 koolake ngu. Laamdo wo njinngu.
 Gondoo ley njinngu fuu, e Laamdo
 woni. Laamdo du wonan e muudum.
 17 No Almasiihu wa'i ni, hono noon
 enen du laatoriden ley adunaaru
 ndu. Nii woni no njinngu nguun
 hi66iri e meeden, faa ndaroroden
 hoolaare nyannde darngal. 18 Kulol
 walaa ley njinngu. Ko woni dey,
 njinngu ki66ungu na itta kulol. Sabo
 kulol wo jukkungo doomi, katin du
 gondoo e kulol fuu, njinngu Laamdo
 hi66aay e muudum. 19 Enen le, eden
 njidunduri sabo kanko artii yidude
 en. 20 Si goddo wi'ii, «mido yidi
 Laamdo» de tawi ina wanyi sakiike
 muudum fu, wo penoowo. Sabo mo
 yidaay sakiike muudum mo yi'ata,
 waawaa yidude Laamdo mo yi'aay.
 21 Jiddo Laamdo fuu yida sakiike
 muudum du. Yamiroore ndee do wo
 Almasiihu hokki en dum.

5

Haala goondinde Bii Laamdo

1 Goondindo Iisaa woni Almasiihu
 fuu laatake bii Laamdo. Jiddo saaraa
 fuu, yidan biyum du. 2 No anndirten
 eden njidi bi66e Laamdo dey, ko
 njidufen Laamdo de njokkuden
 jamirooje muudum duum. 3 Sabo
 haybude jamirooje makko woni
 yidude mo. Jamirooje makko nganaa
 donngal, 4 sabo laatiido bii Laamdo
 fuu jaaloto muuyde adunaaru. Wo
 goondinal meeden njaalortoden de.

5 Moy jaalotoo adunaaru? Walaa
 fuu jaalotoodo ndu si wanaa
 goondindo Iisaa woni Bii Laamdo.
 6 Oon woni Iisaa Almasiihu gardudo
 e ndiyam e yiiyam. Wanaa e ndiyam
 tan o wardi. O wardii e ndiyam
 e yiiyam fuu. Wo Ruuhu seedotoo
 dum, sabo Ruuhu oon woni goonga.
 7 Sabo kulle tati ina kolla Iisaa woni
 Almasiihu, 8 dum woni Ruuhu e
 ndiyam e yiiyam. Seedaaku majje
 oo du wo gooto. 9 Eden njaba
 seedaaku yim6e, ammaa seedaaku
 Laamdo buri semmbe. Sabo kangu
 woni ngu Laamdo seedanii Biyum
 oon. 10 Goondindo Bii Laamdo,
 hebii seedaaku nguun e ley bernde
 muudum. Mo goondinaay Laamdo
 wadii Laamdo wo penoowo, sabo
 jabaay seedaaku ngu Laamdo haali
 haala Biyum. 11 Inan seedaaku
 nguun: Laamdo hokkii en nguurn-
 dam nduumiidam, nguurndam dam
 ina woni e Biyiiko oon. 12 Jeydaado
 e Bii Laamdo fuu, hebii nguurndam
 dam. Mo jeydaaka e muudum du,
 he6aay dam.

Baynundural

13 Onon goondin6e Bii Laamdo
 been, mi winndanii on dum, faa
 tannyoron on kebii nguurndam
 nduumiidam. 14 Eden njogii hoolaare
 to makko: si en ndu'orake huunde
 haddi muuyde makko, o jaabantoo en.
 15 Eden anndi en kebii ko ndu'idan
 duum, sabo eden anndi imo jaabanoo
 en du'aawuuji meeden.

¹⁶ Ndelle, si won jiidɔ sakiike muudum ina wada hakke mo wadantaa dum maayde, o nyaaganoo dum Laamɔ, Laamɔ du hokkan dum nguurndam. De na woodi hakke gaddoowo maayde. Mi wi'aay nyaagorodɔn saabe hakke oon.

¹⁷ Oonyaare fuu wo hakke, de wanaa hakke fuu waddata maayde.

¹⁸ Eden anndi laatiidɔ ɓii Laamɔ fuu heddataako e hakkeeji, sabo Almasiihu Bii Laamɔ oon ina hayba nedɔ oon, Bondɔ oon du meemataa mo.

¹⁹ Eden anndi wo en yimɓe Laamɔ, de adunaaru le fuu ina woni e maral Bondɔ oon.

²⁰ Eden anndi Bii Laamɔ warii, hokkii en hakkillo ngo anndiren Deweteeɔ goongaajo oon. Joonin eden njeyaa e goongaajo oon, sabo eden ngoni e Biyum Iisaa Almasiihu. Kanko woni Laamɔ goongaajo oon, kanko woni nguurndam ndu-umiidam.

²¹ Bikkoy am, ndeenee ko'e moodon e dɔwtanteeɓe woɓɓe.

Bataaki Yuhanna dɔɔabi

¹ Miin mawɔo kawrital goonɔinɔe winndi ɔataaki ki yaade to debbo mo Laamɔo subii.* Mido jowte, aan e ɔiɔɔe maa fuu, onon ɔe njidirmi goonga. Wanaa miin tan yidi on, wo anndube goonga ɔeen fuu ina njidi on ²saabe goonga gondo ley meeden, duumotoɔo e meeden faa abada oon. ³Laamɔo Baaba men e Iisaa Almasiihu Biyum oon, njurmoto en, kokkan en moyyere e jam faa mbuurden e majjum ley goonga e njinngu.

Haala goonga e njinngu

⁴ Mi seyake sanne ko tawumi ɔiɔɔe maa woɔɔe ina njokka goonga, no Baabiiwo yamiri en ni. ⁵Joonin, debbo tedduɔo, mido njaare, njidunduren. Mi winndantaa ma dum hono wo dum yamiroore heyre, wo dum yamiroore nde keɔuden gilla fuddoode. ⁶ Ko woni njinngu dey, jokkude jamirooje Laamɔo. On nanii yamiroore nde gilla fuddoode. Odon kaani jokkude nde no nanirdon ni.

⁷ Sabo majjinoobe heewɔe caakake e adunaaru ndu. Be njaɔaay Iisaa Almasiihu warii laatake ɔii-Aadama. Gaado no maɔɔe nii fuu wo majjinoowo, wo ganyo-Almasiihu. ⁸ Kaybee ko'e moodon, taa ko min ngollani on duum bona, faa keɔon mbarjaari kiɔɔundi. ⁹ Sabo mo heddodaaki e laawol Almasiihu de ɔeydi ko jeyaaka e maggol fuu, jeydaaka e Laamɔo. Keddodiido e maggol fuu ina jeyda e Baabiiwo e Bajjo. ¹⁰ Si won gardo to moodon ina waajoo ko waldaa e laawol ngol, taa njakkitee dum e ley galleeji moodon, taa fay njowton dum. ¹¹ Sabo jowtuɔo mo fuu hawtu e makko gollleeji bonɔi.

Baynundural

¹² Ko kaanumi haalande on duum ina heewi, de mi yidaa winndande on dum fuu e derewol. Ammaa mido yeloo warde to moodon, kaalden

hunnduko e hunnduko, faa seyo meeden hiɔɔa.

¹³ Biɔɔe sakiike maa debbo mo Laamɔo subii oon ina njowte.

* 1:1 Debbo tedduɔo oon e ɔiɔɔe muudum wo kawrital goonɔinɔe gootal.

Bataaki Yuhanna tataɓi

¹ Miin mawɗo kawrital goondinɓe winndi ɓataaki ki yaade to Gayus sakiike am korsuɗo mo njidirmi goonga.

² Sakiike am korsuɗo, mido yeloo faa tawee huunde fuu na woodi e maada, ada wondi e cellal du hono no hakillo maa selliri ni. ³ Mi seyake sanne nde sakiraaɓe wɓɓe ngari kaalani kam no tinnoriɗaa e goonga e no njokkirɗaa ɗum ni. ⁴ Seyo fuu ɓuranaa kam ko nanumi ɓiɓɓe am ina njokki goonga.

Haala wallude sakiraaɓe

⁵ Sakiike am korsuɗo, ko mballataa sakiraaɓe men ɗuum, fay si wo ɓe jananɓe to maada,* ina hollita wo a koolniido. ⁶ Be kaalii haala njinngu maada yeeso kawrital goondinɓe. A wadan ko woodi si a wallirii ɓe e ko haani e jahaangal maɓɓe, no hawrirta e muuyde Laamɗo ni. ⁷ Sabo kamɓe, wo saabe Almasiihu ɓe ummorii jahaangal ngaal. Be pilaaki yimɓe ɓe ngoondinaay ɓeen mballa ɓe fay huunde. ⁸ Ndelle, enen goondinɓe Iisaa, eden njeyi wallude hono yimɓe ɓeen, faa laatoden golli-doobe e maɓɓe e ley yaajinde goonga.

No Diyotorefe Demetirus ngorri

⁹ Won ko mbinndanmi kawrital goondinɓe, ammaa Diyotoref, jidudo ardinde hoore muudum oon, ina hed-dii salanaade kam. ¹⁰ Saabe ɗuum, si mi warii fu, mi hollan ko o wadata ɗuum e no o mbonkorto min ni. Wanaa ɗum tan: o jaɓɓataako sakiiraaɓe jananɓe ɓeen, katin du yidube jaɓɓaade ɓe ɓeen, o hadan ɗum'en, o riwa ɗum'en e kawrital goondinɓe.

¹¹ Sakiike am korsuɗo, taa nyemmbitin ko boni, nyemmbitaa ko woodi. Gadoowo ko woodi fuu wo neddo Laamɗo. Gadoowo ko boni anndaa Laamɗo. ¹² Demetirus wo neddo lobbo sabo imo wondi e goonga. Yimɓe fuu ina kaala haala makko lobba. Minen du, miden njabi dum,

de ada anndi seedaaku amin wo goonga.

Baynundural

¹³ Ko kaanumi haalande ma ɗuum ina heewi, de mi yidaa winndude ɗum fuu e binndirgal. ¹⁴ Mido yeloo yiide ma ko ɓadii, kaalden hunnduko e hunnduko.

¹⁵ Yigiraaɓe maa wonɓe ɗo ɓeen ina njowte. Njowtanaa kam yigiraaɓe ɓeen fuu gooto gooto. Jam wonda e maada.

* 1:5 Sakiraaɓe ɓeen wo sankitooɓe Kabaaru Lobbo.

Bataaki Yahuuda

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Yahuuda maccudo Iisaa Almasiihu. Mi minyoo Yaakuuba. Mido jowta on, onon 6e Laamdo Baaba meeden noddi, horsini, 6e Iisaa Almasiihu reenata. ² Laamdo hebbin on yurmeende e jam e njinngu.

*Sappangol dow jannginoobe
fenoobe
(2 Piyeer 2.1-17)*

³ Sakiraabe am horsube, mido yidunoo faa sanne winndande on dow kisindam dam kawtuden. Ammaa joonin mi yi'ii ina tilsi mi winnda faa mi suusina on ndaranodon goondinal kalfinaangal senii6e nde wootere faa abada. ⁴ Sabo bon6e wob6e ina coorii e kawrite goondin6e tawee taykaaka. Jukkungo mu66en winndaama gilla ko 6ooyi. Be kulataa Laamdo. I6e oonya moyyere Laamdo faa 6e ke6a gollude muuyde balli cementiniide. I6e njedda Joomiraado men Iisaa Almasiihu Joomii en gooto oon.

⁵ Joonin, mido yidi miccintinde on ko anndudon faa laabi: Joomiraado dannii yim6e muudum to leydi Misira toon. De sakitii o halki 6e ngoondinaay e ley ma66e been. ⁶ Miccitodon du no maleyka'en wob6e muurtiri, keddaaki ley keerol baawde de Laamdo darnannoo dum'en, de njoppi joonnde mu66en. Saabe dum, Joomiraado watti 6e ley nimre faa kiite nyannde darngal, geyyirii 6e geyyelle duumiide. ⁷ Hono noon du, Sodoma e Gomoora e gure piiliide dum'en ngadiri jeenu no maleyka'en been ngadiri ni, de mbuurdiino e muuyde terde de kaanaa wadeede. De dum laatani yim6e fuu sappangol jukkungo yiite duumiinge ngeen.

* **1:8** hoorewaaku do ina waawi taweede wo hoorewaaku Joomiraado naa hoorewaaku teddu6e dow kammu. Wo66e du paamii wo hoorewaaku leydi, dum wo laamu e jamirooje muudum. † **1:11** Kayiinu wo bardo minyum Haabiila. ‡ **1:11** Ndaaree 2 Piyeer 2.15. § **1:11** Gorko bi'eteedo Koora muurtini yim6e Israa'ila nde Muusaa haybannoo 6e ley ladde ndeen.

⁸ Woodi, wo hono noon soorii6e e moodon ngadirta. Ko 6e nji'ata ley koydi ma66e na nanna 6e ley tuuninde terde ma66e. I6e kuyfina hoorewaaku*, i6e mbonkoo teddu6e won6e dow kammu. ⁹ Fay Miikaa'iilu, mawdo maleyka'en oon, jabaay mbonkaade Ibiliisa hono noon. Nde kanko e Ibiliisa ngadidinnoo jeddi dow moobeede banndu Muusaa ndeen, o jabaay saraade dum, de ko o wi'i dum tan wo: «Joomiraado fele.» ¹⁰ De yim6e been kaa ina mbonkoo kulle de anndaa. Be ummodake e muuyde terde ma66e, nga'ude hono muuyde daabaaji ladde ni, de duum woni ko halkata 6e. ¹¹ Halkere woodanii 6e koy! Be njokkii laawol Kayiinu.† Be majjinii ko'e ma66e hono no Balaama majjiri‡ faa 6e ke6a jawdi. I6e kalka e muurtugol ma66e no Koora§ halkiri ni. ¹² I6e laatii masiiba wakkati kawroton faa nyaamdon ley njinngu, sabo i6e nanndi hono tefaa je gonde ley maayo kalkooje laanaaji. Be cementataa ko 6e njeyaaka ley doon. Woodi du, ko'e ma66e tan 6e killaa. Wo 6e duule de ngalaa ndiyam de keni coggata. Wo 6e ledde yaamnde de ngalaa bi66e boretee6e, doofaade, baatude fey. ¹³ Wo 6e bempeyye maayo manngo nyanngude, i6e yuufinira noon nguufo golleeji ma66e cementiniidi. Wo 6e koode jiilotoode. Nimre burnde fuu ni66ude 6e ndesanaa faa abada.

¹⁴ Henok, taaniyo njedda6o ley yuwdi Aadama oon, sappakeno kabaaru ma66e gilla ko 6ooyi, wi'i: «Ndaaree, Joomiraado ina warda e maleyka'en muudum senii6e ujunaaje ujunaaje

¹⁵ faa saroo yim6e fuu.

O hollitan bon6e been golle mu66en fuu no foti bonde,
o hollitan 6e haalaaji nyaadudi di luttoobe yeddoobe Laamdo been kaali dow muudum fuu.»

16 Yimbe been wo nurnurtoobe. Ibe nji'a boofi wobbe e huunde fuu. Ibe njokka muuyde terde mabbe. Daade mabbe na mawnitoroo yukkinaare. Ibe mana wobbe faa be keba ko be njidi.

Haala nyibude nguurndam dow goondinal

17 Ammaa onon sakiraaɓe am horsuɓe, miccilee haalaaji di nulaabe Joomiraado men Iisaa Almasiihu been cappinoo diin. 18 Be mbi'ii on: «E cakitte jamaanu, jalnortooɓe yimbe, jokkuɓe muuyde terde muɓɓen bonde ngarowan.» 19 Kambe ngoni sendooɓe yimbe. Wo adunaaru tan be miilotoo. Ruuhu Laamdo walaa e mabbe. 20 De onon kaa sakiraaɓe am horsuɓe, nyibee nguurndam moodon dow goondinal moodon ceniingal faa sanne ngaal. Ngonee e njaaraade Laamdo dow baawde Ruuhu Ceniido. 21 Keddee e njingu Laamdo tawa odon ndoomi yurmeende Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu yaaroore on to nguurndam nduumiidam. 22 Njurmee yimbe wonbe e ley sikki-sakka. 23 Ndippitee, mburtinee wobbe e yiite, ndannon dum'en. Wobbe du, njurmee dum'en tawee odon kulana ko'e moodon. Nyiddon fay saayaaji diin, taa muuyde balli mabbe tuunde deen ndaaba on.

24 Laamdo ina waawi reenude on e fergaade, ina waawi waddude on faa ndarodon yeeso teddeengal muudum, tawee feloore fuu walaa e moodon, wo on weltiibe. 25 Teddeengal e manngu e semmbe e laamu ngoodan mo, kanko Laamdo gooto kisinirdo en Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden oon, gilla fuddoode, faa joonin, faa abada abadin! Aamiina.

Holleede nde Iisaa Almasiihu ɓanginani Yuhanna

¹ Dewtere nde ina hawrunduri kulle de Iisaa Almasiihu ɓangini. Laamɗo ɓanginani mo kulle de faa o holla maccuɓe muudum ko ɓadii laataade. Iisaa nuli maleyka muudum to maccuɗo muudum Yuhanna, de humpiti ɗum kulle de. ² Yuhanna du seedake konngol Laamɗo, kam e goonga mo Iisaa Almasiihu waddi. O haali ko o yi'i fuu. ³ Barke woodanii nedɗo fuu janngudo dewtere annabaaku nde. Barke du woodanii nedɗo fuu kettindaniido nde de jokki ko winndaa e mayre ɗuum, sabo wakkati mo kulle deen ngadata oon ɓadake.

Jowtaali e tindinooje Yuhanna to kawrite goondinbe jeddi

⁴ Miin Yuhanna, mido winndana kawrite goondinbe jeddi gonde e leydi Aasiya. Wo on keɓu moyyere e jam yuurude to Laamɗo gondo, gonnooɗo, gonoowo oon, e yuurude to ruuhuujji jeddi gondi yeeso joodorgal laamu makko diin. ⁵ Wo on keɓu moyyere e jam yuurude to Iisaa Almasiihu, seedee koolniido, artiido iirtineede hakkunde maayɓe, dawranoowo kaanankooɓe adunaaru ndu.

Kam yidi en de haɓɓiti en e hakkeeji meeden saabe yiyam muudum ndufaadam. ⁶ O hokki en laamu, o wadi en almaami'en faa ngollanen Laamɗo Baabiiko oon! Teddeengal e baawde ngoodan Iisaa faa abada! Aamiina.

⁷ Ndaaree, imo wara e duule.

Yitere fuu yi'an mo,
fay yuwnooɓe mo been.

Lenyi adunaaru fuu mboyran
mettorgal saabe makko.
Wo ɗum laatoro noon! Aamiina.

⁸ Laamɗo Joomiraado, gondo, gonnooɗo, gonoowo, Jom baawde fuu oon, wi'i:

—Miin woni arandeejo, miin woni cakitotoodo.

No Yuhanna yiiri Almasiihu ina teddiniree

⁹ Miin Yuhanna, wo mi sakiike moodon, kawtudo e moodon torraaji, kawtudo e moodon laamu Iisaa Almasiihu, munyidindo e moodon munyal makko. Mi riiwaama ruunde* wi'eteende Patamos saabe ko mbaajiimi konngol Laamɗo e seedaaku ngu Iisaa waddi.

¹⁰ E ley Nyalaande Joomiraado ndeen,† Ruuhu heewi kam, de nanumi caggal am daande toowunde hono daande buutatal ni ¹¹ ina wi'a:

—Ko nji'ataa ɗuum, wadu ɗum dewtere, de nuldaa nde kawrite goondinbe jeddi deen: kawrite gonde Efeesu e Simirna e Pergamon e Tiyatira e Sardis e Filadelfi e Lawdikiya.

¹² Njeeyiimi yalla mido yi'a kaal-doowo e am oon. Nde njeeyinoomi ndeen, mi yi'ii fitillaaji kanje jeddi.

¹³ Hakkunde fitillaaji diin ina woodi goddo nanndudo e ɓii-Aadama, ina ɓornii saaya njuutuka, ina haɓɓi kaɓɓorgol kanje e becce muudum.

¹⁴ Leeɓi hoore makko ndawni far hono haabu, naa hono jalbugol daandorgal ni. Gite makko na njayna hono demle yiite. ¹⁵ Koyde makko ina delkira no njamndi mboɗeeri jalbirta si wadaama e yiite faa wojji coy ni.

Katin du daande makko ina wa'i hono duko ndiyeele keewde. ¹⁶ Imo jogorii junngo makko nyaamo ngoon koode jeddi. Kaafaahi ki kundude muudum didi fuu mbeli ina wurtoo e hunnduko makko. Yeeso makko ina delkira hono naange yayniroowe haddi baawde muudum fuu.

¹⁷ Nde nji'unoomi mo ndeen, caamumi yeeso makko hono wo mi maayɗo. Ammaa o yowi junngo makko nyaamo dow am, o wi'i:

—Taa hulu! Miin woni arandeejo, miin woni cakitotoodo, ¹⁸ miin woni buurdo oon. Mi maayiino, ammaa inani kam mido wuuri faa abada. Mido tiigii baawde dow maayde e

* **1:9** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo. † **1:10** Nyalaande Joomiraado ndeen woni nyannde alan.

laakara fuu. ¹⁹ Ndelle, winndu ko nji'udaa duum, ko wadata joonin duum e ko waroyta yeeso. ²⁰ Inan maanaa sirri koode jeddi de nji'udaa e junngo am nyaamo de, kam e fitillaaji kanje jeddi: koode jeddi deen wo maleyka'en kawrite goondinbe jeddi deen. Fitillaaji kanje jeddi diin wo kawrite goondinbe jeddi deen.

2

Haala bataakiiji yaade to kawrite goondinbe jeddi

Bataaki to Kawrital gonngal Efeesu

¹ —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Efeesu, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiido koode jeddi e junngo muudum nyaamo, jahoowo hakkunde fitillaaji kanje jeddi:

² Mido anndi golle maa e no tinnoridaa ley tampiri. Mido anndi munyal maa. Mido anndi a munyanta bonbe, a ndaartindake wiitotoobe wo nulaabe been, de tawudaa be fenooe. ³ A jom munyal, a ronndake tiidallaaji saabe innde am, de dum fuu, a selaay jokkude goonga. ⁴ Ammaa mido felire dum do: a yoppii njinngu maa ngu njoginodaa arande nguun. ⁵ Ndelle miccita no ngorrunodaa gilla a saamaay. Tuubu, ngolliraa no ngollirtaano arande ni! Si wanaa duum, si a tuubaay, mi waran to maa mi itta fitilla maa e nokku muudum.

⁶ Ammaa mido yardorii maa dum do: ada wanyi golleeji jokkuba Nikolay* hono no mbanyirmi di, miin du. ⁷ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum! Jaaliido fuu, mi hokkan dum nyaamude biibe lekki nguurndam ndariiki ley aljanna Laamdo kiin.»

Bataaki to kawrital gonngal Simirna

⁸ —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Simirna, mbi'aa:

«Inan haalaaji arandeejo e cakito-toodo, maaynoodo de iirtii oon:

⁹ Mido anndi torra maada e talkaaku maada, tawee le a jom jawdi. Mido anndi no wiitotoobe wo Alhuudiya'en de nganaa been mbonkorto on. Wo be kawrital rewoobe Seydaani. ¹⁰ Taa hulu torra badiido hewtude ma. Ndaar, Ibiliisa badake faddude wobbe maada ley kasu faa filoo jarrib-aade ma. A torrete balde sappo. Laatodaa koolniido faa e maayde, de mi hokke nguurndam ndu-umiidam laatane kufune jaalorgal.

¹¹ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum! Jaaliido fuu, maayde dida berde ndeen meemataa dum.»

Bataaki to Kawrital gonngal Pergame

¹² —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Pergame, mbi'aa: «Inan haalaaji jogiido kaafaahi ki kundude muudum didi fuu mbeli:

¹³ Mido anndi nokku do kodudaa, do Seydaani laamii doon. E noon fu, ada tinnii e innde am. A yankiraay goondinde kam fay wakkati nde Antipas seedee am koolniido oon waranoo ley maada ndeen. Wo do Ibiliisa joodii. ¹⁴ Ammaa ina woodi pelooje seeda de njogan-imaami: ada munyana yimbe wonbe hakkunde maada habbiibe e jannde Balaama. Kam janngini Balak ferginde Israa'ilankooe, be nyaama teewuui cakkanaadi tooruui, be njeena du. ¹⁵ Wobbe maada du na njokka yimbe Nikolay. Jannde maabe fuu wo fotu bonde. ¹⁶ Ndelle tuubu. Si wanaa dum, mi waran to maa joonin, mi habira e maabe kaafaahi ngonki e hunnduko am ki. ¹⁷ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum! Jaaliido fuu, mi hokkan dum nyaamdu suudiindu wi'eteendu «manna». Mi hokkan dum kaayel danewel du.

* **2:6** Aayaaje 2, 20, e 24 ina tindina yimbe faa ndeentoo e jannde Nikolay'en. Wo diina fewreejo kaalaado katin ley aaya 15 ammaa en anndanaa kabaaru diina oon.

Dow kaayel ngeel innde heyre ina winndaa nde fay gooto anndaa si wanaa kokkaado dum.»

Bataaki to kawrital gonngal Tiyatira

¹⁸ —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Tiyatira, mbi'aa: «Inan haalaaji Bii Laamdo mo gite muudum njalbirta hono demle yite, mo koyde muudum delkirta hono njamndi mbodeeri ciywaandi ni:

¹⁹ Mido anndi golleeji maa e njingu maa e goondinal maa e ballal ngal ngadandaa wobbe, kam e munyal maa. Mido anndi golleeji maa cakitiidi buri arandeeji diin heewude. ²⁰ Ammaa mido felire dum do: ada munyana Yesabel, debbo biitotoodo wo annabaajo oon. Imo wosina maccube am, imo janngina dum'en fijirde e nyaamude teewuuji cakkanaadi tooruuji. ²¹ Mi hokkii mo wakkati no o tuubira, ammaa o yidaa tuubude e fijirde makko ndeen. ²² Saabe majjum mi faddan mo dow leeso naawalla. Fijidooobe e makko been du, si tuubaay e golle makko, mi torran dum'en torraaji mawdi. ²³ Mi halkan biibe makko du. Ndeen kawrite goondinbe deen fuu anndan miin woni ndaartintoodo hakkillooji e berde. Katin du mi yoban gooto moodon fuu haddi golle muudum. ²⁴ Ammaa onon yimbe Tiyatira heddiibe be njokkaaylaawol ngol been, be ngolliraay ko wobbe mbi'ata «sirriiji Seydaani luggudi», mido wi'a on: mi yowataa dow moodon donngal gonngal ²⁵ si wanaa tinnodon e ko njogidon duum faa nde ngarumi. ²⁶ Jaaliido – dum woni gadoowo muuyde am faa yehi timmoode oon – mi hokkan dum baawde dow laamorde adunaaru. ²⁷ Jaaliibe been ndurdan de e sawru njamndi, pusiran de hono no loode pusirta ni. ²⁸ Mi hokkan dum'en baawde, hono no Baaba am hokkiri kam miin du. Mi hokkan be hoodere fajiri ndeen du. ²⁹ Jom nowru fuu,

nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!»

3

Bataaki to kawrital gonngal Sardis

¹ —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Sardis, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiido ruuhuuji Laamdo jeddi e koode jeddi:

Mido anndi golle maa. Ada wi'ee a buurdo, tawee le a maaydo.

² Hakkil! Cembindinaa seeda mo njogidaa oon gilla waataay, sabo mi tawaay golle maa ina kibbi yeeso Laamdo am. ³ Ndelle, miccita no kebirdaa e no nanirdaa Kabaaru Lobbo oon. Tuubu, de ngolliraay dum. Si a hakkilaay, mi wardan hono no gujjo ni, de a anndataa wakkati mo ngarammi maabude ma. ⁴ Ammaa, ada woodi do Sardis doon yimbe be tuuninaay kaddule mubben. Be bornoto kaddule daneeje be njaada e am, sabo ibe poti e majjum. ⁵ Hono noon jaaliido fuu bornortoo kaddule daneeje. Abada mi tosataa innde muudum e dewtere nguurdan ndeen. Mi seedoto imo jeydaa e am yeeso Baaba am e maleyka'en muudum. ⁶ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!»

Bataaki to kawrital gonngal Filadelfi

⁷ —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Filadelfi, mbi'aa:

«Inan haalaaji ceniido goongante, tiigiido cokitirgal Daawda. Si o omtii, fay gooto ommataa. Si o ommii, fay gooto omtataa.

⁸ Mido anndi golle maa. Ndaar, mi omtii dambugal yeeso maa ngal fay gooto waawaa ommude. Aan e famdude semmbe fuu, a haybii konngol am, a yankiraay innde am. ⁹ Haya, mi neldete jeyaa e kawrital rewoobe Seydaani wiitotoobe wo Alhuudiyankooobe tawee be fenooobe, be nganaa. Mi dooldan be be ngara be kujidowa to koyde maa. Ndeen be paaman mi yidii

ma. ¹⁰ A haybii ko njamirmaami duum, a munyii sanne. Saabe dum, mi reenete e wakkati nde billaare warata hora adunaaru faa ndaartindoo yimbe fuu. ¹¹ Mi badake warude. Tinna e ko njogidaa duum taa fay gooto teeta kufune maa jaalorgal. ¹² Jaaliido fuu, mi wadan dum bimmbeere ley suudu Laamdo am seniindu. O wurtataako e mayru abada. Mi winndan e dow makko innde Laamdo am e innde ngalluure muudum. Ngalluure ndeen wo Urusaliima keso yuuroowo dow kammu to Laamdo am de jippoo. Mi winndan e dow makko innde am heyre ndeen. ¹³ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!»

Bataaki to kawrital gonngal Lawdikiya

¹⁴ —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Lawdikiya, mbi'aa:

«Inan haalaaji bi'eteedo Aamiina oon, seedaaku koolniido goongante, mo tageefo oon fuu laatorii saabe muudum:

¹⁵ Mido anndi golle maa, a feewaa a wulaa. Wo a laato peewudo naa buldo! ¹⁶ Saabe ko tawaa a feewaa a wulaa duum, hunnduko am tuutete. ¹⁷ Ada wi'a: «Mi jom jawdi, mi hawrundurii jawdi, mi haajaaka fay huunde.» Tawi le, a anndaa wo a mettudo hoore, a jurminiido, a talkaajo, a bumdo, a koldo! ¹⁸ Mido tindine, coodaa to am kanje laabiniraado yiite, faa kebaa jawdi ngoongalaari. Coodaa to am du kaddule daneeje bornodaa, faa cuuraa banndu maa boldu nduun e semteende. Katin du, coodaa to am nebbam faa mbujaa gite maa de kebaa nji'aa. ¹⁹ Miin, mido fela yimbe be njidumi, mido dartina dum'en. Ndelle, tinnodaa, tuubaa! ²⁰ Inani mido darii e dammbugal, mido salmina. Neddo fuu nando daande am de omti dammbugal, mi naatan to muudum, mi nyaamda

e muudum, kam du nyaamda e am. ²¹ Jaaliido fuu, mi hokkan dum joododaade e am dow joodorgal am laamu, hono no miin du njaaloriimi de njoododiimi e Baaba am dow joodorgal muudum ni. ²² Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!»

4

Haala dammbugal omtiingal dow kammu

¹ Caggal duum, yeewumi, de nji'umi dammbugal ina omtii dow kammu. Daande nde nanunoomi arande wa'unde hono buututal ina haalda e am ndeen, ina wi'a:

—Yeeju ngaraa do, faa mi holle ko haani laataade caggal joonin.

² Wakkati gooto Ruuhu heewi kam, de nji'umi joodorgal laamu dow kammu. Goddo ina joodii dow maggal. ³ Joodiido oon, tagaadi muudum ina jalbira hono no hayre yaspa, ina wojjitira hono no hayre sardis. Ciibociibongal ina fiilii joodorgal ngaal, ina jalbira hono no hayre emerooda ni. ⁴ Joodorgal ngaal, joodorde laamu noogay e nay ina piilii ngal. Mawbe noogayo e nayo ina njoodii dow majje, ina bornii kaddule daneeje, kufuneeje gadiraade kanje ina ngoni e ko'e maabe. ⁵ Mayye e sawtuuji e diggaali ina njalta e joodorgal laamu ngaal. Yeeso maggal doon ina woodi docce jeddi kuɓɓooje. Deen ngoni ruuhuuji Laamdo jeddi diin. ⁶ Ko wa'i hono maayo laabungo tal nanndungo e daandorgal ina weertii yeeso maggal.

Dakkol joodorgal laamu ngaal ina woodi kulle nay buurde. Ide piilii ngal, ide keewi gite yeeso e caggal fuu. ⁷ Huunde wuurnde arandeere ndeen ina wa'i hono laddeeru. Didaberde ndeen ina wa'i hono ngaari. Tataberde ndeen, yeeso muudum ina wa'i hono yeeso ɓii-Aadama. Nayaaberde ndeen ina wa'i hono ciilal piiroowal. ⁸ Kulle buurde nay deen, gootel fuu ina woodi bippeele jeegom. Bippeele deen ina

keewi gite ley e dow fuu. Jemma e nyalooma fuu de celataa yimude, iŋe mbi'a:

«Ceniido, Ceniido, Ceniido,
wo Laamdo Joomiraado jom
baawde fuu,
gonnoodo, gondo, gonoowo oon!»

⁹ Kulle buurde nay deen ina ndarjina, ina teddina, ina njetta joodiido dow joodorgal laamu, buurdo faa abada oon. ¹⁰ Nde 6e ngadata dum fuu, mawbe noogayo e nayo been kippoto e leydi yeeso joodiido e joodorgal oon, kujidana buurdo faa abada oon. Iŋe njooyina kufuneeje maŋbe yeeso joodorgal ngaal, iŋe mbi'a:

¹¹ «Joomiraado amin, Laamdo amin,
ada foti hebude darja e teddeengal e baawde,
sabo aan tagi huunde fuu.
Wo saabe muuyde maa dum laatorii,
wo saabe muuyde maa tagirdaa dum.»

5

Haala dewtere Laamdo e kaando omtude nde

¹ Caggal duum, nji'umi e junngo nyaamo joodiido dow joodorgal laamu oon dewtere taggaande. Gereegi mayre didi fuu ina mbinndaa. Inde ombiraa takkande maandi-naade jeddi. ² Ndeen nji'umi maleyka jom semmbe ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a:

—Moy foti e takkitinde takkande takkaade deen, de omta dewtere taggaande nde?

³ Ammaa fay gooto walaa dow kammu, walaa dow leydi, walaa ley leydi baawdo omtude dewtere taggaande ndeen naa ndaarude ley mayre. ⁴ Mboyumi bojji cattudi, sabo hebaaka potudo omtude dewtere ndeen naa ndaarude ko woni e mayre. ⁵ Ndeen gooto e mawbe been wi'i kam:

—Taa woy! Inan, laddeeru jeyaandu e lenyol Yahuuda, yuurndu e Daawda nduun, jaalake. Kayru waawi omtude takkande takkaade jeddi deen, de omta dewtere ndeen.

⁶ Ndeen nji'umi Jawgel ina darii hakkunde joodorgal ngaal. Kulle nay buurde deen e mawbe been ina piilii ngel. Ingel nanndi e kirsanoongel. Ingel woodi luwe jeddi e gite jeddi. Deen ngoni ruuhuuji Laamdo jeddi nuleteedi e adunaaru ndu fuu.

⁷ Jawgel ngeel yehi, jabowi dewtere taggaande ndeen e junngo nyaamo joodiido dow joodorgal oon. ⁸ Ko ngel jabi dewtere ndeen duum, kulle nay buurde deen e mawbe noogayo e nayo been kippii e leydi yeeso maggel. Mono fuu ina woodi hoddu e urdude kanjeere heewnde uurdi, dum woni du'aawuuji seniibe been.

⁹ Heddi iŋe njima jimol kesol, iŋe mbi'a:

«Ada foti e jabude dewtere ndeen
de takkita takkande uddiraade
nde,

sabo a hirsanooma.

E yiyam maa coottirdaa yuuruŋe e lenyi fuu e demle fuu e siyiiji yimbe fuu e laamorde fuu faa 6e njeйда e Laamdo.

¹⁰ A wadii 6e jeyaabe e laamu e al-maami'en gollanoobe Laamdo meeden.

Be laamoto adunaaru.»

¹¹ Caggal duum nji'umi ley holleede, de nanumi daade maleyka'en heewbe. Iŋe ngada ujunaaje ujunaaje duudde. Iŋe piilii joodorgal ngaal e kulle buurde deen e mawbe been, ¹² iŋe njimira daade toowde, iŋe mbi'a:

«Jawgel kirsanoongel ngel
ina foti e hebude baawde e jawdi e hakkilantaaku e semmbe e teddeengal e darja e manoore!»

¹³ Ndeen nanumi tageefo wonngo dow kammu fuu e ko woni dow leydi e ko woni ley leydi e ko woni dow maayo e ko woni e muŋben fuu, ina mbi'a:

«Manoore e teddeengal e darja e baawde
ngoodanii joodiido dow joodorgal ngaal oon
e Jawgel ngeel faa abada!»

¹⁴ Kulle nay buurde deen njaabii:
—Aamiina.

Mawbe been du, kippii e leydi, cujidi.

6

Takkande takkaade jeddi

Haala takkitingol takkande arandeere: jaalagol

¹ Ndeen nji'umi Jawgel ngeel takkitii wootere e takkande takkaade jeddi deen. Nanumi wootere e kulle nay buurde deen ina iidina daande muudum hono riggaango, ina wi'a:

—War!

² Yeewumi, nji'umi puccu nda-neewu. Baddiido ngu oon ina tiigii kalawal laanyal. O hokkaa kufune laamu. Wo o jaaliido, de o wurtii faa o beyda jaalorgal.

Haala takkitingol takkande didaaberde: barundural

³ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande didaaberde ndeen, nanumi huunde wuurnde didaaberde ndeen ina wi'a:

—War!

⁴ Ndeen puccu gonngu, mbofeewu yalti. Baddiido ngu oon hokkaa laawol faa itta jam e adunaaru, faa yimbe mbarundura. O hokkaa kaafaahi mawki.

Haala takkitingol takkande tataaberde: tiidalla

⁵ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande tataaberde ndeen, nanumi huunde wuurnde tataaberde ndeen ina wi'a:

—War!

Nji'umi puccu baleewu. Baddiido ngu oon ina tiigii etirgal e junngo muudum. ⁶ Nanumi ko nanndi e daande neddo yuurii hakkunde kulle nay buurde deen, ina wi'a:

—Kiloo alkama wo ceede golle nyalooma soodete. Kilooji tati gawri du wo ceede golle nyalooma coodete. De taa bonnu nebbam e cabijam.

Haala takkitingol takkande nayaaberde: maayde

⁷ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande nayaaberde ndeen, nanumi daande huunde wuurnde nayaaberde ndeen, ina wi'a:

—War!

⁸ Yeewumi, nji'umi puccu oolu. Baddiido ngu oon ina wi'ee Maayde, laakara ina jokki mo. Be kokkaa baawde dow nayaaberde adunaaru faa be mbarda yimbe kaafaahi e rafo e baasiiji e kulle ladde.

Haala takkitingol takkande joyaaberde: wardaabe saabe seedaaku mu6ben

⁹ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande joyaaberde ndeen, nji'umi to ley hirsirde rewreteende Laamdo toon yonkiiji wardanoobe saabe dwtanaade konngol Laamdo e seedaaku ngu be ceedii nguun. ¹⁰ Be yeewnii faa toowi, be mbi'i:

—Joomiraado ceniido goongante, faa ndey ndoomudaa faa carodaa yimbe wonbe e adunaaru ndu been? Ndeye njomnitotodaa be rufugol yiiyam amin?

¹¹ Mono e ma6be fuu hokkaa saaya ndaneeha. Be mbi'aa be powta seeda tafon, faa limgal gollidii6e ma6be, sakiraa6e ma6be fodanaa6e wareede hono ma6be been, ki66a.

Haala takkitingol takkande jeegaaberde: nyalooma mawdo

¹² Ndeen nji'umi Jawgel ngeel takkitii takkande jeegaaberde ndeen. Wakkati oon leydi dimmbi dimmbagol manngol. Naange 6awliri faa nanndi hono kaasa baleewa, lewru du fuu wojjiri hono yiiyam.

¹³ Koode kammu deen caami e leydi hono no bi66e yibbi kecce caamirta si henndu mawndu wifii. ¹⁴ Kammu oon du dilli, taggiraa hono no daago taggirtee ni. Baamle e duude fuu doofaa e nokkuuje mu6ben. ¹⁵ Ndeen kaanankoo6e adunaaru e yimbe teddu6e e hooree6e sordaasiibe e joomiraa6e jawdi e jom'en semmbe e rimbe e riimay6e fuu cuudii ley lohi baamle e hakkunde tefaa6e baamle. ¹⁶ Heddi i6e mbi'a baamle e tefaa6e deen:

—Caamee dow amin! Cuudon min e yeeso joodiido dow joodorgal laamu oon! Cuudon min e tikkere Jawgel ngeel! ¹⁷ Sabo nyannde tikkere

maɓɓe mawnde ndeen yottake. Moy waawi daɗuɗe?

7

Haala yimbe 144 000 wadaabe maande

¹ Caggal duum, mi yi'ii maleyka'en nayo ina ndarii e jihaaji adunaaru nay. Ibe paddii keni adunaaru nay diin, taa di mbifa, wanaa dow leydi, wanaa dow maayo, wanaa dow lekki. ² Nji'umi katin maleyka goddo yuurudo funnaange ina tiigii gadirgal maande Laamdo buurdo. O yeewnii daande toownde to maleyka'en nayo hokkaaɓe baawde torrude leydi e maayo been. ³ O wi'i be:

—Taa mbonnee leydi naa maayo naa ledde de tafon, faa min ngada maande e tiide maccube Laamdo meeden been.

⁴ Ndeen nanumi limgal wadaabe maande e tiide muɓben been: ibe ngada ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000). Wo be maandinaabe yuurube e lenyi Israa'iilankoobe diin fuu:

⁵ yuurube e Yahuuda ujunaaje sappo e dido (12 000),

yuurube e Ruuben, ujunaaje sappo e dido,

yuurube e Gada, ujunaaje sappo e dido,

⁶ yuurube e Aser, ujunaaje sappo e dido,

yuurube e Naftali, ujunaaje sappo e dido,

yuurube e Manasa, ujunaaje sappo e dido,

⁷ yuurube e Simeyon, ujunaaje sappo e dido,

yuurube e Lewi, ujunaaje sappo e dido,

yuurube e Isakar, ujunaaje sappo e dido,

⁸ yuurube e Jabulon, ujunaaje sappo e dido,

yuurube e Yuusufi, ujunaaje sappo e dido,

yuurube e Benyamin, ujunaaje sappo e dido.

Lenyi diin fuu ngadanaama maande.

No yimbe lenyi fuu njettirta Laamdo

⁹ Caggal duum, yeewumi, nji'umi jamaa keewdo mo limataako yuurudo e laamorde fuu e lenyi fuu e siyiiji yimbe fuu e demle fuu. Ibe ndarii yeeso joodorgal laamu ngaal e Jawgel ngeel. Ibe bornii saayaaji daneeji, licce tamarooje ina ngoni e juude maɓɓe. ¹⁰ Ibe ilina, ibe mbi'a:

—Kisindam to Laamdo meeden joodiido dow joodorgal laamu ngaal yuurata, kam e Jawgel ngeel.

¹¹ Maleyka'en been fuu ina ndarii, ina piilii joodorgal ngaal e mawbe been e kulle nay buurde deen. Be fuu be kippi geese maɓɓe e leydi, ibe kujidana Laamdo. ¹² Ibe mbi'a:

«Aamiina.

Manoore e darja e hakkilantaaku e yettoore

e teddeengal e baawde e semmbe,

fuu ngoodanii Laamdo meeden faa abada!

Aamiina.»

¹³ Ndeen gooto e mawbe been yami kam:

—Beye ngoni yimbe borniibe saayaaji daneeji be? Faa toy be yuuri?

¹⁴ Mbi'umi mo:

—Joomam, aan woni anndudo.

O jaabii kam, o wi'i:

—Kambe ngoni yuurube e torra mawdo. Be lononii saayaaji maɓɓe, be ndawninirii di yiyam Jawgel ngeel.*

¹⁵ Dum saabii de be keddoto yeeso joodorgal laamu Laamdo ngaal, be ndewa mo jemma e nyalooma ley suudu makko seniindu nduun. Joodiido dow joodorgal laamu oon huuran be hukum muudum. ¹⁶ Be njolbataa katin, be domdataa katin. Be naangataake, nguleefi fuu tappataa be katin. ¹⁷ Sabo Jawgel gonngel hakkunde joodorgal laamu ngeel duran be, yaara be to ildude ndiyam kokkoojam nguurndam. Laamdo mooytan gondi gite maɓɓe fuu.

* **7:14** Maanaa be ndawninirii saayaaji maɓɓe yiyam, woni hakkeji maɓɓe fuu njaafaama.

8

Haala takkitingol takkande jeddaaberde: deyyere mawnde

¹ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande jeddaaberde ndeen, kammu oon deyyinii siw faa wadi hono feccere yamnde wootere. ² Ndeen nji'umi maleyka'en njeddo dariibe yeeso Laamdo. Be kokkaa buutute jeddi.

³ Maleyka goddo jogiido urdude kanjeere darowii dakkol hirsirde rewroteende Laamdo. O hokkaa uurdi keewndi faa o sakkida dum e du'aawuuji seniibe, o yottina di dow hirsirde kanjeere wonde yeeso joodorgal laamu ndeen. ⁴ Cuurki uurdi ndiin e du'aawuuji seniibe diin yuuri e junngo maleyka oon de yeenti to Laamdo. ⁵ Maleyka oon hooyi urdude ndeen, hebbini nde yiite e ley hirsirde ndeen, de faddi nde e leydi. Ndeen diggaali e dukooji ngadi, mayye mayyi, leydi du dimmbii.

Luwe jeddi

⁶ Caggal duum, maleyka'en njeddo jogiibe buutute jeddi been cegilani fuufude de.

Haala buututal arandeewal

⁷ Maleyka arandeejo oon fuufi buututal muudum, de marmalluuje e yiite jillunduraange e yiyam paddaa dow leydi. Feccere tataberde leydi ndiin wulaama, feccere tataberde ledde deen wulaama, hudo hecco koon du fuu wulaama.

Haala buututal didabal

⁸ Maleyka didabo oon fuufi buututal muudum, de ko wa'i hono waamnde mawnde hu66oore faddaa e ley maayo. Tataberde maayo ngoon laatii yiyam, ⁹ tataberde kulle buurde gonde e maayo ngoon mbaati, tataberde laanaaji ndiyam du kalkii.

Haala buututal tatabal

¹⁰ Maleyka tatabo oon fuufi buututal muudum, de hoodere mawnde hu66iroore hono no doccal ni yuuri dow kammu, saami e tataberde gooruuji e ildude ndiyam. ¹¹ Hoodere

ndeen «Kaadeefi» wi'etee. Nde haadinii feccere tataberde diyeele deen. Yimbe heewbe maayi saabe ndiyam daam haadinaama rok.

Haala buututal nayaabal

¹² Maleyka nayaabo oon fuufi buututal muudum. Ndeen feccere tataberde naange e feccere tataberde lewru e feccere tataberde koode piyaa, faa gootel fuu tataberde muudum ni66i. Jemma e nyalooma fuu mbaasa tataberde annoora mu66en.

¹³ Caggal duum, nji'umi ciilal ina fiira dow, nanumi inde yeewnoo e daande toownde, inde wi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Bone woodanii yimbe adunaaru nde maleyka'en tato heddiibe been puufi buutute mu66en!

9

Haala buututal joyabal

¹ Maleyka njoyaabo oon fuufi buututal muudum. Nji'umi hoodere yuuri dow kammu, saami e leydi. Nde hokkaa cokitirgal bunndu ndu luggeefi mum walaa do haadi. ² Nde sokiti bunndu nduun, de cuurki yalti e mayru hono no duppirde mawnde ni. Cuurki kiin ni66ini naange e mbeeyu* fuu. ³ Ba66atti njalti e cuurki kiin, cankitii e leydi. Di kokkaama baawde torrude hono jahe ni. ⁴ Di njamiraa taa di mbonna hudo naa ledde naa huunde fuu ko fudata e leydi, ammaa di torra yimbe be maande Laamdo walaa e tiide mu66en been tan. ⁵ Di kokkaa torrude yimbe been faa naawa haddi lebbi joy, ammaa di kokkaaka warude be. Torra majji ina nanndi e torra mo yaare fidi. ⁶ Ley lebbi diin, yimbe piloto maayde de kebataa. Be muuyan maayde, ammaa maayde doggan be.

⁷ Ba66atti diin ina nanndi e pucci cegilaniidi wolde. Dow ko'e majji ina ngoodi ko nanndi e kufuneeje gadiraade kanje. Geese majji ina nga'i hono geese yimbe. ⁸ Idi njogii

* 9:2 Mbeeyu wo 6olum hakkunde kammu e leydi.

cukuli hono cukuli rewbe. Nyiiye majji ina nga'i hono nyiiye dawaadi ladde. ⁹ Ko wa'i hono jamde ina ngoni e becce majji. Sawtu bippeelee majji ina wa'i hono torkooji di pucci keewdi ndaasata ina ndoggana wolde. ¹⁰ Idi ngoodi lacce jogiide kure hono jahe. Ley lacce deen ina ngoodi baawde torrude yimbe haddi lebbi joy. ¹¹ Kaananke majji woni maleyka kawjotoodo bunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi oon. Innde makko e ibraninkoore wo Abadon, e ley geresankoore wo Apoliyon (dum na fiirta «Kalkoowo»).

¹² Bone arandeejo oon faltake. Ndaar, bonandaaji didi ina ngara caggal majjum.

Haala buututal jeegabal

¹³ Maleyka njeegaabo oon fuufi buututal muudum, de nanumi daande yuurunde to luwe nay gonde e cobbuli hirsirde kanjeere wonnde yeeso Laamdo ndeen. ¹⁴ Daande ndeen ina wi'a maleyka njeegaabo jogiido buututal oon:

—Haabbitin maleyka'en nayo haabaaabe to maayo manngo wi'eteengo Efarata.

¹⁵ Ndeen maleyka'en nayo been kabbitaa faa mbara tataberde yimbe adunaaru. Laamdo na segilaninoo be saabe wakkati o, saabe hitaande nde e lewru ndu e nyalooma o e yamnde nde. ¹⁶ Mi nanii limgal konunkooobe waddiibe pucci: wo be ujunaaje noogay kile ujunaaje sappo. ¹⁷ Inan no njiirumi pucci diin e waddiibe been e ley holleede am: ibe bornii kaddule jamde bofeeje coy hono yiite, kam e bulabulaaje hono kammu e oole hono sitti. Ko'e pucci diin ina nga'i hono ko'e dawaadi ladde. Yiite e cuurki e sitti ina mburtoo e kundude majji.† ¹⁸ Masiibaaji tati diin, dum woni yiite ngeen e cuurki kiin e sitti oon, njalti e kundude pucci diin de mbari tataberde yimbe adunaaru. ¹⁹ Baawde pucci diin ina ngoni e kundude majji, fay e lacce majji du. Lacce majji deen ina nanndi

e bolle. Ide ngoodi ko'e, e ko'e deen di mbarminirta yimbe.

²⁰ Yimbe heddiibe be masiibaaji diin mbaraay been tuubaay e golle juude mubben. Be njoppaay sujidande ginnaaji, kam e tooruuji gadiraadi kanje e cardi e njamndi mbodeeri e kaaye e ledde. Ibe cujidanana tooruuji di nji'ataa, di nanataa, di njahataa. ²¹ Be tuubaay e wadude bar-ko'e, be tuubaay e ndaggadaaku maabe e fijirde maabe e nguyka maabe.

10

Haala maleyka jogiido dewtel taggitaangel

¹ Caggal duum, nji'umi maleyka goddo jom semmbe ina yuura dow kammu ina jippoo. Ruulde ina fili dum, ciibociibongal ina tiimti hoore muudum. Yeeso muudum ina delka hono naange, koyde mum du ina nga'i hono bimmbeeje yiite. ² Imo tiigii dewtel taggitiingel e junngo makko. O darni koyngal makko nyaamal dow maayo, o darni nanal dow leydi. ³ O yeewnii daande toownde hono no laddeeru ubbirta ni. Nde o yeewninoo ndeen, diggaali jeddi njaborii mo e hoolo mubben, kam'en du. ⁴ Nde diggaali jeddi diin tilinoo haalude ndeen, nesumi winndude, ammaa nanumi daande yuuri dow kammu, ina wi'a kam:

—Taa winndu ko diggaali jeddi diin mbi'i duum, accu dum laatoo kumpa!

⁵ Ndeen maleyka mo nji'umi ina darii dow maayo e dow leydi oon hunci junngo muudum nyaamo faa dow, ⁶ hunorii Buurdo duumiido faa abada, tagudo kammu e ko woni e muudum, e leydi e ko woni e muudum, e maayo e ko woni e muudum. Maleyka oon wi'i:

—Wakkati heddaaki katin!
⁷ Ammaa e ley balde de buututal maleyka njeedfabo ngal fuufata deen, Laamdo tabintinan anniya muudum cuudinoodo. Dum laatorto hono

† 9:17 Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luufa.

no o wiirunoo annabaabe maccube makko been ni.

⁸ Ndeen daande yuurannoode kam dow kammu ndeen haaldi e am katin, wi'i:

—Yahu jaboy dewtel taggitiingel, gonngel e junngo maleyka dariido dow maayo e leydi ngeel.

⁹ Njahumi to maleyka oon, mbiimi dum hokka kam dewtel ngeel. O wi'i kam:

—Jabu ngel, modaa! Ngel haadan ley reedu maa rok, ammaa ngel welan e hunnduko maa hono no njuumndi ni.

¹⁰ Njabumi dewtel ngeel e junngo maleyka oon, modumi ngel. Ngel weli e hunnduko am hono njuumndi, ammaa nde modunoomi ngel fu, ingel haadi e ley reedu am rok!

¹¹ Caggal duum, mbi'aami:

—Ina tilsu mbaajodaa annabaaku katin e dow siyiji yimbe heewbe e laamorde e demle keewde e kaanankooobe heewbe.

11

Haala seedaaku annabaabe dido

¹ Ndeen kokkaami sawru fonndirdu, mbi'aami:

—Umma, fonndoy suudu Laamdo seniindu e hirsirde ndeen, kiisodaa rewoobe wonbe doon been. ² Ammaa taa fonndu taliyaare mayru. Accu nde, sabo nde hokkaama laamorde adunaaru. De njaaaban ngalluure seniinde ndeen faa wada lebbi capande nay e didi. ³ Mi hokkan seedebe am dido mbaajoo annabaaku haddi balde ujunere e keme didi e capande jeegom, ibe bornii tekke bootooji.*

⁴ Seedebe dido been ngoni ledde jaytun didi e fitillaaji didi dariidi yeeso Joomiraado jom adunaaru ndu. ⁵ Neddo fuu jidudo torrude be, yiite yaltan e kunndude maabe, halka dum. Jidudo torrude be fuu, tilay halkiree noon. ⁶ Ibe njogii baawde hadude kammu tobude haddi balde annabaaku maabe deen. Ibe njogii

baawde waylitinde diyeele laatooyiiyam. Nde be muuyi fuu, ibe mbaawi jippinde e adunaaru sii masiiba fuu.

⁷ Nde dido been tilinoo e seedaaku mubben nguun fuu, ndaabaawa mbonnga njeyaanga e bunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi ngaan yaltan de yana e maabe, jaaloo be, wara be. ⁸ Balli maabe mbaaloto e dow laawol ngalluure mawnde, do Joomiraado maabe tontanoo e leggal palaangal doon. Ngalluure ndeen ina nanndi e Sodoma† naa Misira.

⁹ Siyiji yimbe fuu e lenyi fuu e demle fuu e laamorde fuu nji'an balli maabe ko fotata e nyaloomaaji tati e feccere nyalooma. Be caloto di ngattee ley saabeere. ¹⁰ Yimbe adunaaru ceyorto saabe maayde maabe ndeen.

Be mbeltoto, be kokkundura dokke dow weltaare, sabo annabaabe dido been torriino be sanne. ¹¹ Ammaa caggal nyaloomaaji tati e feccere diin, foofaango nguurndam yuuri to Laamdo naati annabaabe dido been, de ummitii, ndarii. Kulol manngol nanngi ndaarannoobe dum'en been fuu. ¹² Daande toownde yuuri dow kammu, ina wi'a be:

—Yeejee ga!

Be yeeji dow kammu e ley ruulde. Waybe be fuu keddii ina ndaara be. ¹³ Wakkati oon, leydi dimmbii semmbe, de feccere sappoerde ngalluure ndeen saami. Yimbe ujunaaje njeddo kalkii. Heddiibe been kuli, mawnini Laamdo jom kammu oon.

¹⁴ Bone didaabo oon faltake. Ndaar, bone tatabo oon ina wara law.

Haala buutatal jeddabal

¹⁵ Maleyka njeddabo oon fuufi buutatal muudum. Ndeen daade toowde nanaa dow kammu, ina mbi'a:

—Laamu adunaaru ndu fuu laatake laamu Joomiraado meeden e Almasiihu muudum. O laamoto faa abada abadin!

¹⁶ Mawbe noogayo e nayo joodiibe dow joodorde yeeso Laamdo been

* **11:3** Maanaa be bornoo tekke bootooji woni hollude cunu, hono no rewbe maayraabe cuddortoo ni.

† **11:8** Sodoma wo wootere e galluujje didi de Laamdo halki saabe heewgol majje hakkeji. Ndaaree Fuddoode 19.1-29.

kippi geese muɓɓen e leydi, cujidani Laamdo. ¹⁷ Ibe mbi'a:

«Miden njette, Laamdo Joomiraado jom baawde fuu, gondo, gonnoodo oon miden njette, sabo a gollirii baawde maa mawde deen, a tabintinii laamu maa.

¹⁸ Laamorde adunaaru deen wo tikkude, ammaa tikkere maa warii. Wakkati warii faa carodaa maaybe.

Wakkati warii faa mbarjodaa annabaabe maccube maa, seniibe hulbe innde maa been, teddube e lo'ube fuu.

Wakkati warii faa kalkaa halkoobe adunaaru been du.»

¹⁹ Ndeen suudu Laamdo seniindu wonndu dow kammu nduun omtaa, keesuwal amaana ngaal ɓangi e ley mayru. Mayye mayyi, dukooji e diggaali ngadi, leydi dimmbii, marmaluuje butte caami.

12

No kuungal waddi e debbo jom ɗatawore

¹ Maande haayniinde ɓangi dow kammu. Debbo ina ɓornii naange. Lewru ina woni ley njaabirdi muudum. Hoore muudum na fiila taarde koode sappo e didi. ² Wo o debereedu, imo wulla saabe naawalla ɗatawore. Ndimu nguun ina tiidi mo. ³ Ndeen maande wonnde ɓangi dow kammu. Ina woodi kuungal bodewal manngal nanndungal e mboddi. Ingal woodi ko'e jeddi e luwe sappo, hoore fuu ina woodi kufune laamu. ⁴ Laasi maggal wuuwi feccere tataberde koode kammu, faddi de e leydi. Ngal darii yeeso debbo jom ɗatawore oon faa si rimii fu, ngal moda ɓiyum oon.

⁵ Ndeen o rimi ɓiddo gorko, durdoowo laamorde adunaaru fuu e sawru njamndi. ɓiddo oon dippitaa, yaaraa to Laamdo e joodorgal muudum laamu. ⁶ Debbo oon doggiri ley ladde, yehi nokku do Laamdo segilaninoo dum. O haybowaa toon

balde ujunere e keme didi e capande jeegom (1 260).

⁷ Wolde wadi dow kammu toon. Maleyka bi'eteedo Miikaa'iilu e maleyka'en muudum kawriti, kabi e kuungal ngaal. Kuungal ngaal e maleyka'en muudum du kabi e maɓɓe.

⁸ Ammaa Miikaa'iilu'en njaalake ngal, kangal e maleyka'en maggal, de ɓe mursi nokku maɓɓe gondo dow kammu oon. ⁹ Kuungal manngal ngaal riiwaama. Kangal woni mboddi arandeeri mbi'eteendi Ibiliisa naa Seydaani, njarribotoondi adunaaru ndu fuu. Ndi faddaama e leydi, kayri e maleyka'en mayri fuu.

¹⁰ Ndeen nanumi daande toownde yuurunde dow kammu, ina wi'a:

«Joonin kisindam Laamdo meeden yottake!

Semmbe e laamu muudum njottake!

Laamu ina woni e hawju Almasi-ihu!

Sabo peloowo sakiraaɓe meeden, peloowo ɓe to Laamdo jemma e nyalooma oon, riiwaama dow kammu.

¹¹ Sakiraaɓe meeden been njaalorake mo yiiyam Jawgel ngeel, e seedaaku ngu ɓe ngadi dow maggel.

Be pilaaki reenude yonkiiji maɓɓe e maayde.

¹² Ndelle, kammu e wonɓe dow muudum fuu mbeltee!

Ammaa bone woodanii leydi e maayo!

Sabo Ibiliisa jippake to moodon.

Ina tikki tikkere mawnde, sabo ina anndi wakkati seeda tan heddanii dum.»

¹³ Nde kuungal nanndungal e mboddi ngaal faamunoo faddaama e leydi ndeen, ngal tewni debbo dimdo ɓiddo gorko oon. ¹⁴ Debbo oon hokkaa bippeelee ciilal manngal, faa firda yaha nokkuure nde segilanaa ley ladde ndeen. Toon o haybetee haddi wakkati e wakkatiiji didi e feccere wakkati, faa o reenoo e mboddi ndiin. ¹⁵ Ndeen mboddi ndiin tuuti ndiyam, dam ili caggal debbo oon hono maayo faa dam hooya mo.

¹⁶ Ammaa, leydi ndiin wallii debbo

oon, ndi aari hunnduko mayri, ndi modi ndiyam dam kuungal ngaal tuuti daam. ¹⁷ Kuungal manngal ngaal tikkani debbo oon sanne, yehi haɓoyde e heddiibe e yuwdi debbo oon. Been ngoni dɔwtaniibe jamirooje Laamɔ de tiigii seedaaku ngu lisaa waddi nguun. ¹⁸ Kuungal ngaal ina darii dow njaareendi daande maayo.

13

Haala ndaabaawa yuurnga ley maayo

¹ Caggal duum, nji'umi ndaabaawa njogiinga luwe sappo e ko'e jeddi ina wurtoo e maayo ngoon. Luwal fuu ina woodi kufune laamu. Inde mbonkorde Laamɔ ina mbinndaa e dow ko'e deen fuu. ² Ndaabaawa nga nji'umi ngaan ina nanndi e cirgu. Koyde magga ina nga'i hono koyde huunde wi'eteende ursu*. Hunnduko magga ina wa'i hono no hunnduko laddeeru ni. Kuungal nanndungal e mboddi ngaal hokki nga semmbe muudum, e joodorgal muudum laamu ngaal, e baawde mawde. ³ Hoore wootere e ko'e ndaabaawa ngaan ina wa'i hono ko barminanoo barmere waawnoonde warude dum, ammaa barmere ndeen dannaama. Dum haaynii yimbe adunaaru fuu, njokki ndaabaawa ngaan. ⁴ Be kujidani kuungal nanndungal e mboddi ngaal sabo ngal hokkii ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan baawde laamu maggal. Katin du, be kujidani ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan, iɓe mbi'a:

—Moy nanndi e ndaabaawa nga? Moy waawi haɓude e magga?

⁵ Ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan hokkaa haalude haalaaji mantordi mbonkotoodi Laamɔ. Nga hokkaa baawde gollude lebbi capande nay e didi. ⁶ Ndaabaawa ngaan fuddi mbonkaade Laamɔ, ina mbonkoo inde muudum e suudu muudum. Nduun woni joodiibe dow kammu toon been. ⁷ Nga hokkaama

baawde faa nga haɓa e seniibe been, nga jaaloo dum'en. Nga hokkaa baawde laamaade lenyi fuu e siyiiji yimbe fuu e demle fuu e laamorde fuu. ⁸ Yimbe wonbe e adunaaru ndu been fuu kujidanan ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan. Been ngoni yimbe be inde muɓben tawaaka ina mbinndii gilla fuddoode adunaaru ley dewtere nguurndam ndeen, dewtere Jawgel kirsanoongel ngeel.

⁹ Jom nowru fuu, nana! ¹⁰ Neddo fuu podanaado haɓbeede yaaree e maccungaaku, haɓbete yaaree. Neddo fuu podanaado wardeede kaafaahi, wardete kaafaahi. Dum le, tilay yimbe Laamɔ ngonda e munyal e hoolaare.

Haala ndaabaawa yuurnga e leydi

¹¹ Caggal duum, nji'umi ndaabaawa ngonnga ina wurtoo e ley leydi. Inga woodi luwe didi nanndude e luwe bii mbaalu, ammaa inga haalda hono no kuungal nanndungal e mboddi ngaal ni. ¹² Nga golliri baawde ndaabaawa arandeya, nga barmere muudum nesunoo warude dum de danna ngaan. Nga golliri dum yeeso arandeya ngaan. Nga dooldi yimbe adunaaru been kujidana arandeya ngaan. ¹³ Ndaabaawa didaɓa ngaan wadii kaayefiiji mawdi. Nga wadii faa nga jippini yiite yuurunge e kammu faa yottii leydi yeeso yimbe fuu. ¹⁴ Nga hiiliri yimbe adunaaru kaayefiiji di nga hokkaa wadude ley baawde ndaabaawa arandeya ngaan. Inga tindina yimbe adunaaru moyyina tooru nanndundu e ndaabaawa barmiranoo nga kaafaahi faa nesi waatude ammaa ina wuuri ngaan. ¹⁵ Nga hokkaa baawde faa nga wadani tooru nduun yonki faa indu haala. Nga wadii faa neddo fuu mo sujidanaay nga waree. ¹⁶ Ndaabaawa ngaan dooldi yimbe fuu keɓa maande e juude muɓben nyaame naa e tiide muɓben, teddube e lo'ube, joomiraaɓe jawdi e talkaaɓe, rimbe e riimaybe fuu. ¹⁷ Fay gooto

* **13:2** Ursu wo kuungal manngal. Teppeeje maggal ina mawni, ingal jogii leeɓi e pedeeeli juuddi beldi.

waawaa soodude maa sonnude si tawraaka maande ndeen. Maande ndeen wo innde ndaabaawa ngaan naa limoore innde magga. ¹⁸ Do kaa, tilay neddo wada hakkillo e kabaaru o: neddo jogiido paamal fuu hiisoo limoore innde ndaabaawa ngaan, sabo limoore ndeen wo innde neddo. Limoore magga wo keme jeegom e capande jeegom e jeegom (666).

14

Haala Jawgel e jimol soottitaabe

¹ Yeewumi, de nji'umi Jawgel ina darii dow waamnde Siyona, ina wondi e yimbe ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000). Innde muudum e innde Baaba muudum na mbinndaa e tiide maabe. ² Nanumi daande yuuri dow kammu wa'unde hono sawtu diyeele keewde, hono riggaango manngo ni. Daande nde nanumi ndeen ina wa'i hono sawtu fiyoobe kolli. ³ Yimbe been fuu ina njima jimol kesol yeeso joodorgal Laamdo ngaal e yeeso kulle nay buurde deen e yeeso mawbe been. Fay gooto waawaano ekitaade jimol ngol si wanaa yimbe ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000) soottitaabe e adunaaru been. ⁴ Been ngoni be tuunniraay ko'e mubben rewbe, sabo be laabu be. Ibe njokki Jawgel ngeel do ngel yahata fuu. Wo be soottitaabe e ley yimbe adunaaru, faa be laatoo artiibe fuu sakkeede Laamdo e Jawgel ngeel. ⁵ Fewre meedaay yaltude e kundude maabe, be ngalaa feloore.

Haala maleyka'en tato

⁶ Wakkati oon nji'umi maleyka goddo ina fiira dow, ina jogii Kabaaru Lobbo duumiido oon. Imo waajoo dum yimbe adunaaru, yuurube e laamorde fuu e lenyi fuu e demle fuu e siyiiji yimbe fuu. ⁷ Imo yeewnoo e daande toownde, imo wi'a:

—Kulee Laamdo! Mawninon dum! Sabo wakkati mo o sarotoo oon warii. Cujidane tagudo kammu e leydi e maayo e ildude ndiyam oon!

⁸ Maleyka goddo didaabo jokki mo, ina wi'a:

—Baabiila halkii! Baabiila ngal-luure mawnde ndeen halkii! Nde yarnii leyde fuu fijirde mayre nyaadunde.

⁹ Maleyka goddo, tataabo, jokki be ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a:

—Neddo fuu kujidando ndaabaawa arandeya ngaan e tooru nanndundu e magga nduun, de hebi maande magga e tiinde naa e junngo, ¹⁰ tilay joomum yara cabijam tikkere Laamdo daam, mbaylaadam e ley horde-loonde tikkere makko tawi jillaaka fay huunde. Joomum jukkete e ley yiite e sitti yeeso maleyka'en seniibe been e yeeso Jawgel ngeel. ¹¹ Cuurki yuuruki e jukkungo maabe ina yeeja faa abada. Jemma e nyalooma fuu fowtere walanaa sujidanooobe ndaabaawa ngaan e tooru magga e hebu be maande innde magga.

¹² Dum le, tilay yimbe Laamdo ngonda e munyal.

Been ngoni haybu be jamirooje Laamdo de kaybi goondinal Iisaa been.

¹³ Wakkati oon nanumi daande yuurunde dow kammu, ina wi'a:

—Winndu dum do: gilla joonin, barke woodanii maayoobe hawtu be e Joomiraado been.

Ruuhu oon wi'i:

—Goonga! Be powtinoyte e tam-piri maabe, sabo barke golle maabe jokkan be.

Haala wakkati tayri adunaaru

¹⁴ Yeewumi, de nji'umi ruulde raneere. Dow ruulde ndeen nanndudo e bii neddo ina joodii. Kufune gadiraado kanje ina woni e dow hoore makko. Imo tiigii wawdu welndu e junngo makko. ¹⁵ Maleyka goddo yalti e suudu Laamdo seniindu, ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a joodiido dow ruulde oon:

—Jippin wawdu maa nduun de tayaa, sabo wakkati tayri yottake. Adunaaru benndii, yonii tayeede!

¹⁶ Ndeen joodiido e ruulde oon yiili wawdu muudum dow leydi, de adunaaru fuu tayaa.

¹⁷ Maleyka goddo yalti e suudu Laamdo seniindu wonndu dow kammu nduun. Kam du ina tiigii wawdu welndu. ¹⁸ Ndeen maleyka goddo yalti e ley hirsirde rewre-teende Laamdo ndeen. Oon woni kawjotoodo yiite. O yeewnii daande toownde, o wi'i maleyka tiigiido wawdu welndu oon:

—Jippin wawdu maa nduun, kawrunduraa bi66e cabiije dow leydi, sabo de benndii.

¹⁹ Maleyka oon yiili wawdu muudum dow leydi, hawrunduri bi66e cabiije deen, de faddi de ley boosirde mawnde. Boosirde ndeen woni tikkere Laamdo mawnde. ²⁰ Bi66e cabiije deen boosaa caggal ngalluure toon. Yiyam yalti e boosirde ndeen faa hewti labaale pucci, dam ili ko fotata e kilooji keme tati njuuteefi.

15

Haala jimol Muusaa e jimol Jawgel

¹ Caggal duum, nji'umi dow kammu maande wonnde mawnde haayniinde. Nji'umi maleyka'en njeddo ina njogii masiibaaji jeddi. Wo di masiibaaji cakitotoodi. E majji tikkere Laamdo timmata.

² Nji'umi maayo nanndungo e daandorgal ina jillunduri e yiite. Jaalinoobe ndaabaawa ngaan been ina keddi dakkol maggo. Been ngoni jaalinoobe nga, kanga e tooru nanndundu e magga nduun e limoore innde magga ndeen. I6e njogii kolli di Laamdo hokki 6e diin. ³ I6e njima jimol Muusaa maccudo Laamdo oon e jimol Jawgel ngeel, i6e mbi'a:

«Laamdo Joomiraado jom baawde fuu, golleeji maa wo mawdi, wo kaayniidi!

Laabi maa wo ponnditiidi, goongaaji, aan laamiido laamorde fuu!

⁴ Moy woni hulataa ma, Joomiraado, mo mawnintaa innde maa?

Sabo aan tan woni gooto Ceniido. Leyde fuu ngaran kujida yeeso maa, sabo 6e nji'ii golleeji maa ponnditiidi.»

Haala kaake jeddi keewde masiibaaji jeddi

⁵ Caggal duum, nji'umi suudu Laamdo seniindu dow kammu ina omti. Dum woni hukum seedaaku oon.* ⁶ Maleyka'en njeddo jogiibe masiibaaji jeddi been njalti e mayru, ina 6ornii kaddule laabude tal jalbooje, ina ka66i ka66ordi kanje e becce mu66en. ⁷ E kulle nay buurde deen, wootere hokki maleyka'en njeddo been kaake kanjeeje jeddi keewde tikkere Laamdo buurdo faa abada oon. ⁸ Suudu nduun heewi cuurki saabe annoora Laamdo e baawde muudum. Fay gooto waawaa naatude ley mayru, si wanaa nde masiibaaji jeddi di maleyka'en njeddo ngaddi diin timmi.

16

¹ Ndeen nanumi daande toownde yuuri to suudu seniindu toon, ina wi'a maleyka'en njeddo been:

—Njehee, njuppowee dow adunaaru kaake tikkere Laamdo jeddi deen!

² Maleyka arandeejo oon yehi, yuppi kaakol muudum dow leydi. Buuye bonde naawde ngadi dow yim6e tawraabe maande ndaabaawa ngaan e sujidanoobe tooru nanndundu e magga been.

³ Maleyka dida6o oon yuppi kaakol muudum e maayo. Maayo ngoon waylitii, laatii hono yiyam maaydo. Kulle buurde gonde ley maggo fuu mbaati.

⁴ Maleyka tata6o oon yuppi kaakol muudum ley gooruuji e ildude, de diyeele deen fuu mbaylitii yiyam.

⁵ Ndeen nanumi maleyka kawjotoodo diyeele oon, ina wi'a:

—Aan Ceniido, gondo, gonnoodo, wo a ponnditiido, sabo a sarake goonga. ⁶ Saabe ko 6e ndufi yiyam

* **15:5** Ayaare ndeen ina waawi fiirtireede: Caggal duum, nji'umi suudu Laamdo seniindu ina omtii dow kammu. Hukum seedaaku ina woni ley mayru.

seniibe e yiyam annabaabe duum, aan du, kokkudaa be yiyam be njara! Ibe kaandi e majjum.

⁷ Ndeen nanumi daande yuuri to hirsirde rewroteende Laamdo toon, ina wi'a:

—Goonga! Laamdo Joomiraado jom baawde fuu, sariyaaji maa wo goongaaji, wo ponnditiidi!

⁸ Ndeen maleyka nayaabo oon yuppi kaakol muudum e dow naange, de nge hokkaa sumirde yimbe nguleefi magge. ⁹ Yimbe been cumiraa nguleefi cattuki. Ndeen be mbonkii innde Laamdo mo baawde ngoodani dow masiibaaji oon. Be tuubaay, be mawninaay dum.

¹⁰ Maleyka njoyaabo oon yuppi kaakol muudum dow joodorgal ndaabaawa ngaan. Do nga laamii doon ni66inaa tiki, de yimbe ina nata demle mu66en saabe naawalla.

¹¹ Be mbonkii Laamdo jom kammu oon saabe buuye ma66e e naawalla ma66e. Ammaa duum fuu, be tuubaay e gollleeji ma66e bondi diin.

¹² Maleyka njeegaabo oon yuppi kaakol muudum dow maayo manngo wi'eteengo Efarata. Ndiyam maggo beebi faa yoori, faa kaanankooobe yuuroobe lettugal been keba laawol ndewa toon. ¹³ Ndeen nji'umi ginnaaji tati bondi nanndudi e paabi. Wooturu ina wurtoo e hunnduko kungungal nanndungal e mboddi ngaal, wooturu ina wurtoo e hunnduko ndaabaawa ngaan, wooturu du ina wurtoo e hunnduko annabaajo peneejo oon. ¹⁴ Ginnaaji bondi diin wo wadoobe kaayeeffiji. Ibe njaha to kaanankooobe adunaaru fuu faa be kawrundura dum'en saabe wolde nyannde darngal, nyalaande Laamdo jom baawde fuu.

¹⁵ Joomiraado wi'i:

—Kakkilee! Inani mido warda hono no gujjo ni. Barke woodanii doomudo kakkildo, ina tiigii kaddule muudum faa taa yaha banndu boldu de semta yeeso yimbe.

¹⁶ Ginnaaji diin kawrunduri kaanankooobe been e nokku bi'eteedo e ibraninkoore Harmagedon.

¹⁷ Maleyka njeddaabo oon yuppi kaakol muudum e mbeeyu. De daande toownde yalti e suudu seniindu to joodorgal laamu toon, ina wi'a:

—Timmii!

¹⁸ Mayye mayyi, dukooji e diggaali ngadi, dimmbagol leydi mangol wadi. Dimmbagol leydi hono ngool wadaay e adunaaru ndu gilla yimbe tagaa, no ngol sattiri mawnude!

¹⁹ Ngalluure mawnde ndeen feccaa pecce tati. Galluuje laamorde adunaaru fuu caami. Laamdo micciti bonanda ngalluure mawnde wi'eteende Baabiila, de yarni nde horde cabijam heewnde tikkere muudum. ²⁰ Duude maayo fuu kalkii. Baamle fuu majji.

²¹ Marmalluuje butte yuuri kammu, caami dow yimbe, wootere fuu teddeefi muudum ina wada kilooji capande nay. Yimbe been mbonkii Laamdo saabe masiiba marmalluuje oon, sabo masiiba oon sattii bonde sanne.

17

Haala jukkungo Baabiila

¹ Caggal duum, gooto e maleyka'en njeddo jogiibe kaake jeddi been wari, haaldi e am, wi'i:

—War faa mi holle jukkungo debbo woykuuru* anndaado sanne, joodiido dow diyeele keewde oon. ² Kaanankooobe adunaaru been pijidii e muudum. Yimbe adunaaru been du culii e fijirde muudum.

³ Ndeen Ruuhu heewi kam, maleyka oon yaari kam faa ley ladde. Nji'umi toon debbo ina waddii ndaabaawa mbodeewa keewnga inde mbonkorde Laamdo. Inga woodi ko'e jeddi e luwe sappo. ⁴ Debbo oon ina bornii kaddule ciide e bodeeje, ina sodii kanje e kaaye dime e hayre luulu. Imo jogorii junngo makko horde-loonde kanje heewnde ko

* **17:1** Maanaa woykuuru wo pijoowo jobeteedo ceede.

nyiddini sanne, heewnde tuundi fijirde makko. ⁵ Dow tiinde makko innde ina winndaa nde maanaa muudum suudii:

«Baabiila ngalluure mawnde, inna woykuuji, inna ko nyiddini fuu ley adunaaru».

⁶ Nji'umi debbo oon sulake saabe yiyam seniibe e yiyam seedantooe lisaa dam o yari.

Ko nji'umi mo duum, dum haaynii kam sanne. ⁷ Ammaa maleyka oon wi'i kam:

—Ko wadi de idum haaynii ma? Mi fiirtante maanaa cuudiido oon, maanaa debbo oon e ndaabaawa nga o waddii njogiinga ko'e jeddi e luwe sappo ngan. ⁸ Ndaabaawa nga njiidaa ngan, inga wonnoo, ammaa nga heddaaki joonin. Inga haani yaltude e bunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi nduun, nga halkowaa. Yimbe adunaaru be inde mubben mbinndaaka e dewtere nguurndam gilla fuddoode adunaaru been, si nji'ii ndaabaawa ngan na yalta fu, kaayee fi nanngan dum'en. Sabo inga wonnoo, nga heddaaki joonin, de nga bangowan katin.

⁹ Do kaa, tilay neddo tawree hakki-lantaaku faa faama kabaaru o: ko'e jeddi deen wo baamle jeddi de debbo oon joodii dow mubben deen. Ide cappoo katin kaanankooe njeddo: ¹⁰ njoyo paltake, njeega bo oon ina woni joonin, njedda bo oon waraay tafon, ammaa si o warii, wakkatiyel seeda o laamotoo. ¹¹ Ndaabaawa ngonnoonga de heddaaki joonin ngan wo gooto e njeddo been. Nga wartan de nga laatoo kaananke njeetatabo, ammaa cakitte magga wo halkere.

¹² Luwe sappo de njiidaa deen wo kaanankooe sappo be kebaay laamu tafon, ammaa be kebowan baawde laamaade no kaanankooe ni haddi wakkatiyel gootel, kambe e ndaabaawa ngan. ¹³ Be fuu be anniya gooto, ibe kokka ndaabaawa ngan semmbe maabe e baawde maabe. ¹⁴ Be kaban e Jawgel ngeel, ammaa Jawgel ngeel jaaloto be sabo

kangel woni Joomiraado joomiraabe e Kaananke kaanankooe. Wondube e maggel been wo noddaabe, subaabe, hoolniibe.

¹⁵ Maleyka oon wi'i kam katin:

—Diyele de njiidaa debbo woykuuru oon ina joodii dow mubben deen, kanje ngoni siyiiji yimbe e jama'aje e laamorde e demle. ¹⁶ Luwe sappo de njiidaa deen, kam e ndaabaawa ngan, mbanyan debbo woykuuru oon, boldina dum faa laaba de heddo banndu boldu, nyaama teewu muudum, de nduppa ko heddi duum e yiite. ¹⁷ Sabo Laamdo wattii e berde maabe wadude anniya muudum, be laatoo daande wootere, be kokka ndaabaawa ngan laamu maabe, faa nde haalaaji Laamdo diin fuu tabiti.

¹⁸ Debbo pijoowo mo njiidaa oon, kam woni ngalluure mawnde laamiinde kaanankooe adunaaru.

18

No Baabiila halkirtee

¹ Caggal duum, nji'umi maleyka goddo keewdo baawde ina yuura dow kammu ina jippoo. Darja makko jalbini adunaaru. ² O yeewnii faa toowi, o wi'i:

«Baabiila halkii!
Baabiila ngalluure mawnde ndeen halkii!

Nde laatake joonde ginnaaji,
suudorde ruhuuji tuunudi fuu
e foondu tuunundu wanyaandu fuu!

³ Sabo leyde deen fuu culirii cabijam,
caamii
saabe fijirde mayre nyaadunde.
Kaanankooe adunaaru been njeenii
e mayre.

Luumotooe e adunaaru been fuu
kebi jawdi
saabe danyal mayre keewngal
faa wittii ngaal.»

⁴ Ndeen nanumi daande wonnde yuuri dow kammu, ina wi'a:

—Onon yimbe am, njaltee e mayre!
Faa taa on kawtu e mayre hak-
keeji,
faa taa masiibaaji mayre kewta
on!

⁵ Sabo hakkeeji mayre duudi,

di njowundurii faa di njottake
 kammu,
 Laamdo du yeggitaay gollleeji
 mayre bondi diin.
⁶ Ngadee nde hono no nde wadiri on
 ni!
 Njobtodon nde kile didi e ko nde wadi
 on!
 Ko nde siiwani on ley horde mayre
 duum,
 ciwane nde kile didi!
⁷ Torron nde, kebbinon mettorgal
 mayre
 faa haddi no nde teddiniri hoore
 mayre,
 faa fota e no nde wuurdi mbe-
 lirka.
 Sabo inde wi'a e bernde mayre:
 «Inan mido joodii, wo mi
 kaananke debbo,
 mi wanaa debbo mo gorum
 maayi,
 abada mettorgal cuddu hew-
 tataa kam.»
⁸ Saabe no nde worri noon,
 masiibaaji mayre caaman dow
 mayre:
 maayde e mettorgal e rafo.
 Nde wuldete yiite,
 sabo Laamdo Joomiraado carotoodo
 nde wo Jom semmbe.

Haala woyeede Baabiila

⁹ Kaanankooɓe adunaaru wondaɓe
 e mayre jeenu de kawti e mayre
 danyal been nji'an cuurki ngulu
 mayre. Wakkati oon, ɓe mboyan, ɓe
 piiran berde maɓɓe mettorgal.

¹⁰ Be ndaroto to toowti, sabo iɓe
 kula jukkungo mayre. Iɓe mbi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Baabiila, ngal-
 luure mawnde nde, ngalluure jogi-
 inde semmbe nde! Nde jukkaama
 wakkati gooto tan!

¹¹ Luumotooɓe e adunaaru been
 mboyan, cunanto nde, sabo fay
 gooto soodataa gineeji maɓɓe katin.

¹² Gineeji maɓɓe wo kanje e cardi e
 kaaye dime e kaaye luulu e kaddule
 daatude e kaddule ciide e kaddule
 hariiri tiidude e kaddule bodeeje
 e ledde uurooje godde e gineeji
 moyyiniraadi nyiye nyiibi e gineeji
 moyyiniraadi ledde tiidude coggu e
 jamde bodeeje e jamde ɓaleeje e

hayre wi'eteende marba. ¹³ Gineeji
 maɓɓe katin wo funngooji belnirdi e
 uurnirdi e gowe e nebbam uurdam
 e uurdi miira e uurdi cuurtinteendi
 e cabijam e nebbam ɓiɓɓe jaytun e
 conndi alkama e aawdi alkama e na'i
 e baali e pucci e torkooji e maccube e
 yonkiiji yimɓe.

¹⁴ Luumotooɓe been mbi'i ngallu-
 ure ndeen:

—Ko njidunodaa heɓude fuu
 woddake ma: keewal mbelirka maa
 e dawla maa fuu halkii, a hewtataa
 dum abada katin.

¹⁵ Luumotooɓe heɓube jawdi e
 mayre been ndaroto to toowti, sabo
 ina kula jukkungo mayre. Be
 mboyan, ɓe cunoto, ¹⁶ ɓe mbi'an:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Ngallu-
 ure mawnde nyaayiroore kaddule
 daatude e kaddule ciide e kaddule
 bodeeje, soɗortoonde kanje e kaaye
 dime e kaaye luulu! ¹⁷ E ley wakkati
 gooto tan, jawdi ndiin fuu halkaa!

Dawranooɓe laanaaji ndiyam e ya-
 hooɓe ley majji e dogginooɓe been,
 kam e heɓooɓe neema muɓɓen e lu-
 umagol dow maayo been, ɓe fuu ɓe
 toowtan ɓe ndaroo. ¹⁸ Wakkati mo ɓe
 nji'ata cuurki ngulu mayre, ɓe mbul-
 lan, ɓe mbi'a:

—Ngalluure ndeye nanndunoo e
 ngalluure mawnde nde?

¹⁹ Be ndufan leydi dow ko'e maɓɓe
 no ɓe poti metteede. Be mboyan, ɓe
 cunoo, ɓe mbulla, ɓe mbi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Ngalluure
 mawnde ndeen, nde keewal danyal
 muudum hokki jogiibe laanaaji e ley
 maayo fuu jawdi, e ley wakkati gooto
 tan, nde halkii! ²⁰ Kammu, welta e
 halkeede mayre! Seniiɓe e nulaaɓe e
 annabaaɓe, onon du mbeltee! Sabo
 Laamdo sarake nde ko nde wadi on
 duum!

²¹ Wakkati oon, maleyka jom
 semmbe hooyi kaayal nanndungal
 e niisirde mawnde, de faddiri dum
 semmbe ley maayo, wi'i:

—Nii Baabiila ngalluure mawnde
 ndeen faddirtee, nde yi'ataake abada
 katin! ²² Katin du, fay gooto nanataa
 ley mayre kolli hodooɓe gaaci naa
 yimooɓe naa fuufooɓe cereeli e

barguuji. Golloowo nyeenyudo fay gooto yi'ataake katin e ley mayre.* Duko undude nanataake katin e ley mayre. ²³ Annoora lampal yalnataa ley mayre katin. Sawtu banudo e banaado nanataake e mayre katin.

Bone oon fuu hewtan Baabiila sabo luumotoobe mayre burnoo adunaaru fuu baawde. Woodi du, nde hiildii leyde fuu e ndaggadaaku mayre. ²⁴ Katin du, yiyam annabaafe e seniife e waraabe ley adunaaru been fuu tawaama e mayre.

19

Jimi jettooje Laamdo ley aljanna

¹ Caggal duum, nanumi sawtu jamaa keewdo dow kammu, ina yeewnoro daade toowde, ina wi'a:

«Haleluuya!»

Kisindam e manngu e baawde
ngoodanii Laamdo meeden!

² Sabo sariyaaji makko wo goongaaji,
wo ponnditiidi!

O sarake debbo woykuuru anndaado
sanne,
bonnirido adunaaru fijirde
muudum oon.

O yomnake dum yiyam maccube
makko dam rufi.»

³ Be toowni daade katin, be mbi'i:

«Haleluuya!

Cuurki ngulu ina yuura to ngalluure
ndeen

ina yeenja faa abada!»

⁴ Mawbe noogayo e nayo been e kulle
nay buurde deen, kippii e leydi cu-
jidani Laamdo joodiido e joodorgal
laamu oon, ina mbi'a:

—Aamiina. Haleluuya!

⁵ Daande yuuri to joodorgal toon,
ina wi'a:

—Njettee Laamdo meeden, onon
maccube muudum fuu, onon hulooe
dum, teddube e lo'ube!

Haala bangal Jawgel

⁶ Ndeen nanumi daande nan-
dunde e sawtu jamaa keewdo,

hono sawtu diyeele keewde ni, hono diggaali mawdi ni, ina wi'a:

«Haleluuya! Sabo Laamdo Joomiraado
meeden

Jom baawde fuu oon tabintinii
laamu muudum.

⁷ Mbeltoden, ceyoden, mawninen
mo,

sabo bangal Jawgel ngeel yot-
take,

baneteedo oon du segilake.

⁸ O hokkaama kaddule o bornoo,

leppi daatudi, jalbooji, laabudi.»

Kaddule deen ngoni golleeji seniife
moyyudi diin.

⁹ Maleyka oon wi'i kam:

—Winndu: Barke woodanii nod-
daafe e nyaamduuji bangal Jawgel
been!

O wi'i kam katin:

—Haalaaji diin ngoni haalaaji
Laamdo goongaaji.

¹⁰ Kippiimi e leydi to koyde makko
faa mi sujidana mo, ammaa o wi'i
kam:

—Taa wadu! Miin du wo mi
maccudo hono maada, aan e saki-
raafe maa tiigiife seedaaku ngu Iisaa
waddi nguun. Sujidan Laamdo!

Sabo seedaaku ngu Iisaa waddi
nguun, dum pay laatii annabaaku.†

Haala garol Almasihu faa jukka kuungal ladde

¹¹ Caggal duum, nji'umi kammu
ina omtii, de puccu ndaneewu bangi.

Baddiido ngu oon ina wi'ee Koolniido,
ina wi'ee Goongante. Wo e fonndi-
taare o sarortoo, e fonnditaare du o
honirta. ¹² Gite makko ina nga'i hono

demle yiite ni. Kufuneeje laamu
keewde ina ngoni e hoore makko.

Innde ina winndaa e makko nde fay
gooto anndaa si wanaa kanko. ¹³ Imo
bornii saaya cuuwaaka e yiyam.

Innde makko wo: «Konngol Laamdo.»

¹⁴ Konuuji kammu ina njokki mo
ina bornii kaddule daatude, daneeje,
laabude, ina mbaddii pucci daneeji.

¹⁵ Kaafaahi mbelki ina wurtoo e

* **18:22** Golloowo nyeenyudo wo gadoowo golle juude hono cehoowo naa tafoowo jamde. * **19:1**

Haleluuya wo haala ibraninkoore, dum woni Njetten Joomiraado. † **19:10** timmoode aayaare ndeen ina waawi fiirtireede: Sabo seedanaade Iisaa, dum pay laatii annabaaku.

hunnduko makko. E kanki o soppirta laamorde adunaaru, de o laamoroo de sawru njamndi. O dampan e 6oosirde cabiije yaltinoore tikkere Laamdo jom baawde mawnde. ¹⁶ Inan innde winndaande e saaya makko e busal makko:

«Kaananke kaanankoo6e e Joomiraado joomiraabe».

¹⁷ Ndeen nji'umi maleyka ina darii dow naange. O yeewnii faa toowi, o wi'i pooli piirooji dow fuu:

—Ngaree, kawritee to nyaamdu weltaare mawndu ndu Laamdo wadi nduun, ¹⁸ faa nyaamon teewu kaanankoo6e e teewu hooree6e sordaasiibe e teewu jom'en semmbe e teewu pucci e waddiibe dum'en e teewuuji yim6e fuu – rim6e e riimay6e, teddu6e e lo'u6e!

¹⁹ Ndeen nji'umi ndaabaawa mannga ngaan e kaanankoo6e adunaaru been e konunkoo6e mu66en ina kawriti faa kaba e baddiido puccu ndaneewu oon e konu muudum. ²⁰ Ndaabaawa ngaan nanngaa, kanga e annabaajo fewreejo gadannoodo kaayeeffiji yeeso magga oon. E kaayeeffiji diin o hiildunoo he6u6e maande ndaabaawa ngaan been, sujidanoo6e tooru nanndundu e magga been. Be dido fuu, 6e paddaa ibe mbuuri e weendu yiite hu66irteendu sitti nduun.† ²¹ Heddiibe been kalkiraa kaafaahi mburtotooki e hunnduko baddiido puccu ndaneewu oon. Pooli diin fuu ngari nyaami teewuuji mab6e faa kaari.

20

Haala laamu duubi ujunere

¹ Caggal duum, nji'umi maleyka ina yuura dow kammu ina jippoo, ina jogorii junngo muudum cokitirgal 6unndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi nduun, kam e callalol mangol. ² O nanngi kuungal mangal ngaal, dum woni mboddi arandeeri mbi'eteendi Ibiliisa naa Seydaani ndiin. O ha66i dum duubi ujunere. ³ O

faddi ndi e ley 6unndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi nduun, o ommbi ndi ley mayru, o takki ndu, taa ndi hiila lenyi faa nde duubi ujunere diin ki66i. Caggal duum, ina tilsi ndi ha66itee wakkati seeda.

⁴ Ndeen nji'umi joodorde laamu. Joodiibe e majje been kokkaama baawde saraade. Nji'umi katin yonkiiji 6e ko'e mu66en tayanoo saabe ko 6e mbaajii seedaaku ngu lisaa waddunoo, kam e konngol Laamdo ngool. Be kujidanaayno ndaabaawa ngaan e tooru nanndundu e muudum nduun, 6e ke6aay maande magga e tiide naa e juude mab6e. Been iirtii, laamodii e Almasiihu duubi ujunere. ⁵ Dum woni ummital arandeyal ngaal. Maay6e heddiibe been iirtaaki faa nde duubi ujunere diin ki66i. ⁶ Barke e senaare ngoodanii jeyaabe e ummital arandeyal been! Maayde dida6erde ndeen walaa ko waawani 6e. Be laatanto Laamdo e Almasiihu almaami'en, 6e laamodoo e Almasiihu duubi ujunere.

Haala jaaleede Ibiliisa

⁷ Si duubi ujunere diin ki66ii, Seydaani ha66itete e kasu muudum, yoppee. ⁸ O wurtoto, o hiilowa lenyi gondi e cob6uli adunaaru nay diin, dum woni Yaajuuju e Maajuuju.* O hawrunduran yim6e lenyi diin faa naata wolde. Idi keewi sanne hono njaareendi maayo. ⁹ Di yuuri e gereegi fuu ley adunaaru, di piilii ngalluure horsunde ndeen, do seniibe been kodi doon. Ammaa yiite yuuri dow kammu, halki di. ¹⁰ Ibiliisa kiilannoodo 6e oon faddaa e weendu yiite e sitti nduun, do ndaabaawa ngaan e annabaajo peneejo oon ngoni doon. Be njukketee doon jemma e nyalooma faa abada.

Haala nyannde darngal

¹¹ Caggal duum, nji'umi joodorgal laamu mangal danewal e joodiido dow maggal. Kammu e leydi fuu ndoggi ndilli yeeso makko, di

† 19:20 Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luu6a.

* 20:8 Yaajuuju e Maajuuju ina mbi'ee Gogu e Magogu e ibraninkoo6e.

nji'ataake katin. ¹² Nji'umi maayɔe, tedduɔe e lo'uɔe, ina ndarii yeeso joodorgal laamu ngaal. Dewte ina peertee. Dewtere wonnde du ina feertee, kayre woni dewtere nguurndam. Maayɔe been cariraa gollleeji muɔɔen binndaadi e dewte deen, mono fuu haddi golle muudum. ¹³ Maayo ngoon hokkiti maayɔe muudum, maayde e laakara kokkiti maayɔe muɔɔen, mono e muɔɔen fuu saroraa haddi golle muudum. ¹⁴ Maayde e laakara fuu paddaa e weendu yiite nduun. Weendu nduun woni maayde didaɔerde ndeen. ¹⁵ Neddo fuu mo innde muudum tawaaka ina winndaa e dewtere nguurndam ndeen, faddaama e weendu yiite nduun.

21

No huunde fuu heyɔintinirtee

¹ Caggal duum, nji'umi kammu keso e leydi keyri, sabo kammu arandeejo oon e leydi arandeeji ndiin fuu ndillii, maayo du walaa. ² Nji'umi Ngalluure Seniinde ndeen – dum woni Urusaliima keso oon – ina yuura dow kammu to Laamdo ina jippoo. Nde nyaayinaama hono no banɔteedo nyaayirta faa segiloo yaha to gorum ni. ³ Nanumi daande toownde yuurunde to joodorgal laamu toon, ina wi'a:

—Inan, joonnde Laamdo na woni hakkunde yimbe: o joodoto hakkundee maɔɔe, ɔe laatoo lenyol makko. Laamdo e hoore muudum wondan e maɔɔe, laatoo Laamdo maɔɔe. ⁴ O mooytan gondi gite maɔɔe fuu. Maayde e mettorgal e bullaali e naawalla keddataako, sabo kulle kiidde deen fuu paltake.

⁵ Joodiido e joodorgal ngaal oon wi'i:

—Inan, mido heyɔintina huunde fuu!

O wi'i kam:

—Winndu haalaaji diin. Wo di koolniidi, wo di goongaaji.

⁶ O wi'i kam katin,

—Huunde fuu timmii! Miin woni arandeejo, miin woni cakitotoodo.

Miin woni fuddoode, miin woni timmoode. Neddo fuu domdudo, mi hokkan dum ndiyam nguurndam yuurudam e ildude ndeen bolum tawa yobaay faa'e. ⁷ Neddo fuu jaaliido heban dum fuu, mi laatoto Laamdo muudum, kam du laatoo biyam. ⁸ Ammaa waatuɔe berde e ɔe ngalaa goondinal e gollooɔe ko nyiddini e warooɔe yimbe e fiiooɔe e dabarankooɔe e rewooɔe tooruuji e fenooɔe been fuu, weendu yiite e sitti huɔɔooru nduun woni ngedu muɔɔen. Dum woni maayde didaɔerde ndeen.

Haala Urusaliima keso

⁹ Caggal duum, gooto e maleyka'en njeddo tiigiibe kaake jeddi keewde masiibaaji jeddi cakitotoodi diin wari, haaldi e am, wi'i:

—War faa mi holle banaado, jom suudu Jawgel ngeel.

¹⁰ Ndeen keewumi Ruuhu, maleyka oon yaari kam faa dow waamnde mawnde toownde. O holli kam Urusaliima ngalluure seniinde ndeen ina yuura dow kammu to Laamdo ina jippoo. ¹¹ Inde wondi e darja Laamdo faa inde jalbira hono no hayre rimre ni, hono no hayre yaspa laabunde hono daandorgal ni. ¹² Kokuwol tekkungol toowngol ina filii nde. Ingol woodi dammbude sappo e didi, dammbugal fuu ina woodi maleyka. Lenyi biibe Israa'iila sappo e didi diin, inde muɔɔen ina mbinndaa e dammbude deen: ¹³ dammbude lettugaaje deen wo tati, gorgaaje deen wo tati, sobbiireeje deen wo tati, hordooreeje deen du wo tati. ¹⁴ Kokuwol ngalluure ngool ina woodi kaaye joyyinirde sappo e didi. Dow majje inde nulaabe Jawgel sappo e dido been mbinndaa.

¹⁵ Maleyka kaaldoowo e am oon ina tiigii sawru kanje fonndirdu faa fonnda ngalluure ndeen e dammbude mayre e kokuwol mayre. ¹⁶ Tatteeji mayre nay diin fuu potu, njuuteefi mayre e njaajeefi mayre wo potu. O fonndiri nde sawru nduun, nde laatii estadiiji ujunaaje sappo

e didi (12 000),* njuuteefi mayre e njaajeefi mayre e tooweefi mayre fuu wo potu. ¹⁷ O fonndi kokuwol ngool, ngol hawri e piye hemre e capande nay e nay (144), piye de yimbe piyata deen maleyka oon fiyirta. ¹⁸ Kokuwol ngool nyibiraama hayre yaspa. Ngal-luure ndeen du nyibiraama kanje dimo, ga'udo hono no daandorgal laabungal ni. ¹⁹ Rotere kokuwol ngal-luure ngool ina nyaayiniraa sii kaaye dime fuu: arandeere ndeen yaspa, didaberde ndeen safiir, tataberde ndeen agate, nayaaberde ndeen emerooda, ²⁰ joyaaberde ndeen onikis, jeegaaberde ndeen sarduwaan, jeddaaberde ndeen kirisoliita, jee-tataberde ndeen beril, jeenaaberde ndeen topaas, sappoaberde ndeen kirisoparaas, sappo e go'aaberde ndeen yasente, sappo e didaberde ndeen ameeitis. ²¹ Dammbude sappo e didi deen wo kaaye luulu daneeje sappo e didi. Dammbugal fuu wo hayre luulu wootere. Balangol ngalluure ndeen wo kanje dimo, jalbiroowo hono no daandorgal ni.

²² Mi yi'aay suudu dewal e ley ngalluure ndeen, sabo Laamdo Joomiraado jom baawde fuu oon e Jawgel ngeel ngoni suudu dewal mayre. ²³ Ngalluure ndeen haajaaka naange naa lewru yaynana dum, sabo darja Laamdo yaynata nde. Jawgel ngeel woni lampal mayre. ²⁴ Lenyi adunaaru njahan ley annoora mayre. Kaanankooobe adunaaru been ngaddanan nde darja mubben. ²⁵ Dammbude mayre deen ombataako nyalooma. De ombataako fey, sabo jemma walaa e mayre. ²⁶ Darja e teddeengal lenyi adunaaru waddete ley mayre. ²⁷ Ko tuuni fuu naatataa e mayre, naa golloobe ko nyiddini, naa fenooobe. Ammaa naatooobe e mayre been ngoni be inde mubben mbinndaa e dewtere nguurndam nde Jawgel ndeen.

22

¹ Caggal duum, maleyka oon holli

* **21:16** Dum fuu na hawra e kilooji 2 200.

kam maayo ngo ndiyam muudum hokkata nguurndam, njalbiroojam hono daandorgal. Idam yuura to joodorgal laamu Laamdo e Jawgel ngeel toon. ² Idam ila hakkunde laawol dewoowol ley ngalluure ndeen. Gereeeji maayo ngoon didi fuu, lekki kokkoohi nguurndam ina woni e muudum, ndimoohi kile sappo e didi, lewru fuu nde wootere. Haakorooji makki wo safaare dannoore lenyi adunaaru. ³ Ko Laamdo hudi fuu tawataake ley ngalluure ndeen katin. Joodorgal laamu Laamdo e Jawgel ngeel ina ngoni ley mayre. Maccube Laamdo ndewan dum. ⁴ Be nji'an yeeso muudum. Innde muudum du wonan e tiide maabe. ⁵ Jemma walaa katin. Be ngalaa haaju e annoora lampal naa annoora naange, sabo Laamdo Joomiraado yayniranana be annoora muudum. Be laamoto faa abada abadin.

Haala gartol Iisaa

⁶ Maleyka oon wi'i kam:

—Haalaaji diin wo koolniidi, wo goongaaji. Laamdo Joomiraado, gattudo konngol muudum ley annabaaabe oon, nuli maleyka muudum faa holla maccube muudum ko badii warude.

⁷ Iisaa wi'i:

—Ndaaree, mi waran ko booyataa! Barke woodanii neddo fuu kaybudo ko dewtere annabaaku nde wi'i.

⁸ Wo miin, Yuhanna, woni nanudo, ji'udo kulle deen fuu. Caggal ko nanumi e ko nji'umi duum, kippi-imi e leydi to koyde maleyka kollannoodo kam oon faa mi sujidana dum.

⁹ Ammaa o wi'i kam:

—Taa wadu! Miin du wo mi maccudo Laamdo hono maada, aan e sakiraaabe maa annabaaabe been, kam'en e hayboobe haalaaji dewtere nde. Sujidan Laamdo!

¹⁰ O wi'i kam katin:

—Taa suudu haalaaji annabaaku gondi e dewtere nde diin, sabo wakkati mo dum laatotoo oon badake. ¹¹ Gadoowo ko boni heddo

e bonanda muudum, tuundo golle heddoo e golleeji muudum tuundi diin, moyyo heddoo e moyyuki muudum, ceniido heddoo e senaare muudum!

¹² Iisaa wi'i:

—Ndaaree, mi waran ko 6ooyataa. Mido wadda mbarjaari faa mi barjoo mono fuu haddi golle muudum.

¹³ Miin woni arandeejo e cakitotoodo, miin woni fuddoode e timmoode.

¹⁴ Barke woodanii lonnoobe saayaaji mu6ben faa mbaawa nyaa-mude 6i66e lekki nguurndam kiin, 6e ndewa dammbude, 6e naata ngalluure ndeen. ¹⁵ Ammaa won6e caggal mayre 6een wo dawaadi e dabarankoo6e e fijo6e e waroo6e yim6e e rewo6e tooruuji e yidube fewre e wado6e hiila.

¹⁶ Miin Iisaa, mi nului maleyka am faa seedoo kulle de e ley kawrite goondin6e deen. Miin woni dadol Daawda, wo mi yuwdi Daawda du. Miin woni hoodere fajiri jalboore ndeen!

¹⁷ Ruuhu e 6aneteedo oon ina mbi'a: —War!

Neddo fuu nando dum wi'a: «War!»

Neddo fuu domdudo wara, jidudo yarude ndiyam kokkoojam nguurndam fuu ja6a yara dam 6olum tawa yobaay faa'e.

Timmoode

¹⁸ Miin Yuhanna, mido sappana neddo fuu nando haalaaji annabaaku gondi e dewtere nde diin: si neddo beydii e majji huunde, Laamdo beydanan dum masiibaaji cifaadi e ley dewtere nde. ¹⁹ Si neddo ittii goddum e haalaaji dewtere annabaaku nde, Laamdo ittan ngedu muudum e lekki nguurndam cifaaki e mayre kiin, kam e ngalluure seniinde sifaande e mayre ndeen.

²⁰ Ceedantoodo kulle deen oon wi'i: —Tannyoral, mi waran ko 6ooyataa!

Aamiina. War Iisaa Joomiraado!

²¹ Hinney Joomiraado meeden Iisaa wondu e moodon on fuu.